

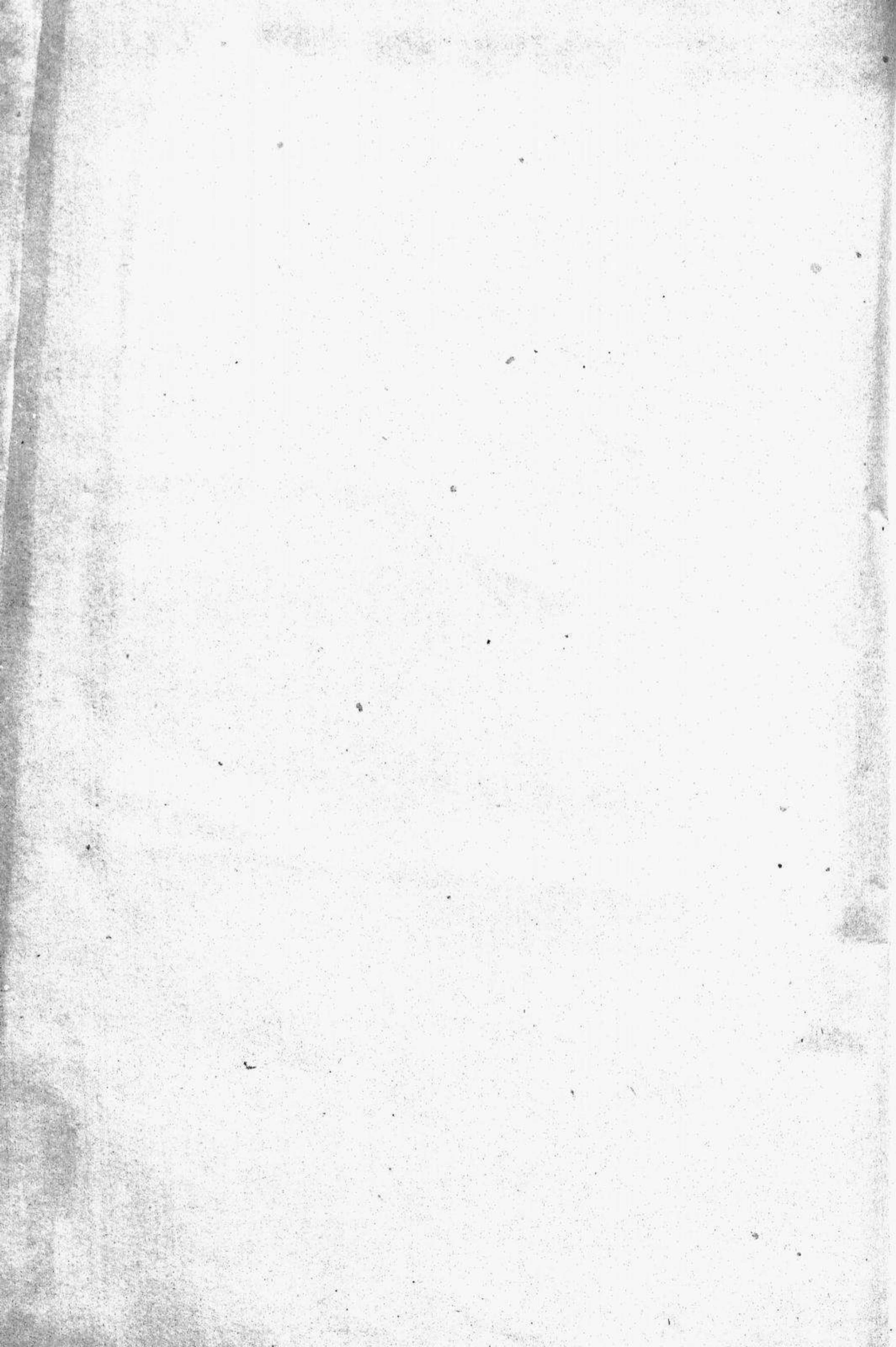

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24

2400-0000
DUNN
7

Pat. No. 94

Jan 306
m. 26

18510644

RUFINO INTERPRETE

Hystoria ecclesiastica.

B.C.

Saufridus **B**oultardus theologor minimus / dño stephano poncher iuris p.
ficii pariter z i peratorii interpti Celeberrimo oimqz bonarū litterarū amantissim.
atqz in amplissimo galliarū senatu presidēti dignissimo. S. P. D.

Eclesiastice historie utilitatē parit̄ zamēitatē mecū reputans clarissime viri
eamqz iā apud bibliopolas p̄inde ac nō extaret nisi q̄ rep̄iri: Imp̄rimēdā e
raui a nobis p̄imū diligētissime castigatā. Et si enī sup̄ioribus annis ip̄
fuiſſet / mende tñ quibus abūde nimis reſperſus erat codex / cū in notis ſignis et p̄
ctis / tum in ip̄is vocabulis z itegris ſententijs / plerqzqz litterarū amātes iure ab el
lectione deterre potera: z legētes nō p̄az offendere. Quis miſertus / volens rei
litterarie ſimul z ſtudentiū collegio vel hoc in vno p̄ſulere / accipio eam in manus: e
recōdens me penit̄ lego / relego / p̄curro: Multisqz exēplaribus z archetipis que
ex varijs conḡo bibliothecis p̄ferēs / castigo et emēdo q̄ poſſuz accuratiſſime: non
ſentēcias modo ſz ſingulas pene ſyllabas diſcutiēs. Ad do indicē ſiue (vt vulgo dicit̄)
tabulā / ordine elemētōz ſeruato: qua mōſtrāte / quicq̄d ea in historia cōtinetur / q̄tū
uis exile vel abditū modo ſit cognitū dignuz lector facile inueniet. Hāc h̄ſtoriam
cōpoſuit Eusebius Cæsaree paleſtine ep̄ſcopus cognomento p̄aphylli: vir hūanarū
diuinarūqz litterarū eruditissim⁹ / z. . . . . bibliothecę diligētissim⁹ p̄ueſtigatoz Qui tā
etiſi ip̄ias arriū p̄tes aliquā ſecut⁹ ſit: tādē n̄ ad ecclēſie ſinū rediēs / nicene ſynodi fidē
nō modo ſincere faſſus eſt: ſed publice / or̄iterqz defendit. Eusebius igitur iſte hac
in h̄ſtoria antiq̄tatē z ex ordia gentis noſtre religionisqz terens / naſcentez pulchre
deſcribit ecclēſiā: quā a p̄dito euangelio p̄ oēm ſuā etatē circūducēs / ad p̄ſtātīnū im
peratozē ſcribendo puenit / queqz ſuis reddēs tēporibus. Sicqz eā varijs ſubinde af
pergēs h̄ſtorijs / tā amenā tāqz iucūdā reddidit: vt oī ex parte lecta animū tuū q̄tū
uis meſtū leuare et regetare valeat. Inter multas que res ecclēſiaſticas tractauere /
ecclēſiaſtice historie appellationē / iā apud om̄es ſibi p̄dicat: hac vt arbitroz rōne / q̄
cum fere p̄imo poſt chriſtū t̄p̄e fuerit per euſebiiū cōſcripta: ecclēſie acta / rei qz ecclē
ſiaſtice ſeriē / et elegātius / z ordinati⁹ / et religioſius terat. In ea videre eſt beluina z
gentiliū in n̄ros feritates / diras tirānoz p̄secutiones / inuictas martirū p̄ſtātias / for
tes chriſtianoz p̄ſſiōes / noſtrozqz ep̄ſcopoz reuera acta magnifica. aliaqz id ge
nus innumera tam pulchra z tā iucūda: vt ſi hanc ſemel legēdo quis fuerit aggreſſ⁹ /
tanta euz capiet in ea legenda voluptas / vt nō legere modo ſit cōtentus: ſed et rele
gere nō ſemel neqz bis ſed ſepi⁹ deſiderēt / z cupiat vltro. Id eī p̄cipui ſupra ceteras tibi
lectozī preſtabit / q̄ cū eā millies relegeris / nūq̄ lectio eius faſtidii / nūq̄ tibi nauſeā
faciet: q̄n poti⁹ / quo ſepius eaz releges / eo auidi⁹ ad eaz itez legendā / certatim cur
res. Id (vt iterim de rez p̄bertate quas cōplectitur ſilē) exiſtimo preſtare ſermonis
cultura: que tanta eſt / vt cū greca ſit h̄ſtoria / mix ſit tantā i vertendo penuſtatē ſer
uaſſe ruſinus. Ruſinus enī aquileienſis p̄br vtriuſqz lingue p̄tiſſimus / grecū euſe
biū latinū fecit / iacentēqz noſtroz aurib⁹ contradidit. Nec id mō / ſed z nouē illius /
duos poſteriores addidit libros: partiz ex maiorū traditionibus / partim ex iis que
rez experimēto didicerat / ab ſe pari cultura compoſitos. Hūc ego laborē meū q̄tu
luſcūqz eſt tibi dicanduz putauit eruditissime viri: non q̄ putē tā egregiū opus te ſuge
re (quippe quē ſepius ip̄e audiri ex archanis abditissimisqz hui⁹ h̄ſtorie latebris /
multa p̄clara magna cū maiestate depromere) Sed id eo aīo facio: Cū q̄ preter in
ſignes animi tui dotes (quibus plurimū ornaris orbiqz n̄ro cantatiſſimus es) nō in
ra tñ i peratoria aut p̄tiſſicia vt mille legulei ſup̄ba ignorācia turgidi / deſiſſimis
agnimibus pallaci ſtratā fruſtra girādo terētes) ſed diuinas humanaſqz omni ge
neris diſciplinas libent̄ legis: earūqz amātes neſcio qua innata tibi comitate colieſ

euſebius.

ruſinus.

obseruas / z tota animi auidate exoscularis: Tum q̄ sciens te hoc i aplissim o gallia z
senatu / virū esse primariū / orōnemqz tuaz apud illos nō par habere momenti: Cu
piā pmo oroz et rogem patres illos cōscriptos atqz senatores (quib⁹ nō iniuria pre
sides) adhorteris / vt cum e foro redeūt domū / animum suum curaz nimietate obui
/ pna historie huius lectione vegetēt z leuēt / codicem hūc sumētis in manus. Hō
z eis cōduces: habebūt quoz acta mirētur / quoz virtutes imitētur / quibus z vitā
moresqz cōponāt suos. Haestatem eoz non dedecabit sed ornabit: eozūqz senten
tias quas te rogāte dicūt / reddet clariores. Concīnsoz em̄ erit oratio / si rei de qua cō
sultatur accomoda redditur hystoria. Ita factitasse olim veteres illos oratores legi
mus / et cū causas pro rostris agerēt / z cū sentēcias ī senatu dicerēt. Testimonio sūt
orōnes ille splēdide ciceronis / tibi me conscio familiares: quas varie hystorie z pere
grine z domestice / quib⁹ perpulchre aspsē sunt / et amenissimas reddūt et illustrissi
mas. Sic z illustrabit illos senatores tuos eusebius noster / animos: eoz nō par ex
colet / sentētias facundiores reddet z fecūdiores. Itaqz vir clarissime tuum erit eos
monere / adhortari / eis suadere / psuadere / posthac eusebiū nostrū sibi faciāt domesti
cuz et relegendo familiarē. Id vbi feceris de eusebio pariter et illis ipis bene merebe
ris / z nos quoqz ad aliud maius essi nō inficiānus opus aggrediendū / reddes et ala
ciores z cōcitiores. Sed iam bene vale: z gaufridū tuū ama semp te amātes.

Prologus

Incipit prologus Rufini presbiteri in hystoriam ecclesiasticam ad Cromatium episcopum.

Peritorum dicunt esse medicorum/vbi imminere vrbibus vel regionibus generales viderint morbos/puidere aliquod medicamenti vel poculi genus/quo pmuniti homines ab imminenti deficiantur exitio. Quod tu quoque venerande pater Cromati medicie exequens genus/tempore quo dirutis Italie claustris Alarico duce gothorum se pestifer morbus infudit/et agros/armenta/viros/longe lateque vastauit/populis tibi a deo commissis/feralis exitii aliquod remedium querens/p quod egre mentes ab ingruentis mali contagione abstracte melioribus occupate studiis tenerentur: iniungis michi vt ecclesiasticam hystoriam/qua vir eruditissimus Eusebius Cesariensis/greco sermone conscripserat in latinum vertere: cuius lectione animus audientium vincit/dum noticiam rerum gestarum audireus petit/obliuionem quodammodo malorum que gererentur acciperet. A quo ego ope/cum excusare me vellem/vtpote inferior et impar/et qui in tam multis annis vsum latinum sermonis amiserim: consideravi quod non absque aliquo apostolice institutionis ordine nobis ista preciperes. Nam et cum dominus aliquando esuriens in deserto auditorum turbis/dixisset ad apostolos date eis vos manducare: Philippus vnus ex apostolis intelligens eo magis splendescere diuine virtutis insignia/si minimorum quorumque ministeris expleretur/non protulit panes apostolice recordatos pere/sed puerulum ad se dixit/habentem quinque panes et duos pisces: quem per eundem excusans adiecit/sed hec que sunt inter tantos: quo magis in angustiis opibus et desperatis/clara fieret diuina potentia. Scies ergo ex illis te descendere discipulis/recordat quod Philippi fortassis exemplo vbi pascendi turbas tempus videristi/puerulum subrogaueris: qui panes quidem quinque sicut acceperat duplicatos adhiberet: ad explendum famem euangelicum sacramen-

tum/proprio labore captos adderet etiam pisces duos: aggressus suus exequit potul quod preperas: certus quod excusabit imperie nostre culpas/precipientis auctoritas. Sciendum sane est quod decimus liber huius operis in greco quam perparum erat in rebus gestis... reliqua omnia in episcoporum panegyricis tractatibus nichil ad scientiam rerum conferentibus occupat/omissis que videbantur superflua/hystorie si quid habuit nono iunximus libro et in ipso/Eusebii narrationis dedimus finem. Decimum vero et vndecimum librum nos conscripsimus: partim ex maiorum traditionibus/partim ex iis que nostra iam memoria comprehenderat: et eos velut duos pisciculos superscriptis panibus addidimus: quos si tu et probaueris et benedixeris: pro certo confidam quod sufficienti turba contineat aut omne opus/res in ecclesia gestas/a saluatoris ascensione et deinceps. Nostri vero duo libelli a temporibus constantini post persecutionem/vel ad obitum Theodosii augusti.

Explicit prologus.

Liber

Incipit liber primus historie ecclesiastice
Eusebii cesariensis.

Accessiones sanctorum apostolorum / et tempora que a saluatore nostro usque ad nos decursa sunt / queque et qualia in his erga ecclesie statum gesta sunt / que etiam insignes viri in locis maxime celeberrimis ecclesiis presuerunt / vel qui singulis quibusque temporibus seu scribendo seu docendo verbum dei nobiliter astruxerunt / queque etiam vel quanti vel quando noua contra religionem dogmata proferentes / ad profundum erroris / studio intentionis elapsi / false scientie auctores se preceptoresque professi sunt / passim velut lupi graues gregem christi lacerantes / nec non ea mala que iudeorum gentem pro insidiis quas aduersum saluatorem moti sunt vastauerunt / quebus etiam modis et quotiens / quibusue temporibus doctrina christi / et sermo diuinus a gentibus impugnatus est / quantumque his temporibus usque ad suppliciorum patientiam et profusionem sanguinis pro verbi dei veritate certauerunt / scilicet et martiria nostris suscepta temporibus / a que in his domini et saluatoris nostri erga singulos quosque unicuique clementissimumque subsidium / scribere michi volenti / non aliunde sumendum videtur exordium / quam ab ipsa domini et saluatoris nostri iesu christi presentia corporali. Sed michi queso veniam dari / Confiteor namque quod in hoc opere viribus nostris maiora tentamus / vel et fideliter et integre que sunt gesta narremus / et rudes ac nulli fere nostro ingressam viam huiusmodi iteris primi audeamus incedere. Et licet deum ducem futurum / dominique saluatoris nostri certissimum nobis suffragium affutura / hominum tamen nulla quibus possimus inniti conspiciamus precessisse vestigia / nisi quod ipsi singulorum quorumque temporum / seu rerum gestarum ad nos usque indicia ac monimenta transmissa sunt. Ex quibus quidam nobis luminum faces velut in obscuro positas / eminens accenduntur / et tanquam e sublimi specula / qua nos gressum tendere oporteat / ac viam verbi absque errore dirigere / eorum vocibus amoremur.

Primus

Quocumque igitur proposito operi conuenire credimus / ex iis que illi sparsim memorauerunt eligentes / ac velut e rationabilibus campis dictorum flosculos decerpentes / historice narratione in unum corpus redigere et coagmentare tentabimus / satis abundeque gratum putantes / et si non omnium nobilissimorum / certe saluatoris nostri apostolorum successiones / celebrioribus quibusque ecclesiis traditas in unum colligere / atque in ordinem modumque digerere. Opus autem michi pernecessarium videor assumpsisse eo magis quod (ut superius dixi) neminem ecclesiasticum duxerat scriptorem / ad hanc partem narrationis animum adiecisse conperio. In quo illud etiam spero / quod et utilitatis plurimum / ex rerum gestarum cognitione studiosis quibusque noster hic conferat labor. Quamvis iam de his ipsis non nulla etiam in chronicis .i. in eo opere quod de temporum ratione conscripsimus / breuiter succincteque perstrixerim. Plenius tamen in presenti opere singulorum narrationem aperire tentabimus. Incipiet igitur michi sermo ab ipso domino sicut promissimus christo. Verum quod christianorum res gestas scribere proponimus / persequens videtur / ut prius vel generum hominum unde ducat exordium vel quod nominis ipsius pertineat ratio / et cuius generis ista et populus appellatio censetur repetentes paulo altius exponamus.

Capitulum primum quod de deo et domino et creator omnium ac dispensator vniuersorum ipse sit secundum ea que in lege et prophetis scripta sunt

Sicut quoniam christus duplici ex modo constat / et diuina in eo pariter atque humana natura plenitudinem tenet / caput in eo diuina substantia / pedes humana quam pro nostra salute suscepit habent. Et ita demum perfectius nobis narratio dirigetur / si a capite .i. a diuinitatis eius verbo sumamus exordium. per quod christianorum (que generis nouelle appellatio creditur) antiquitas et nobilitas pariter ostendetur. Genus igitur christi et ipsius substantiam et eius naturam proferre ac parere nullus sermo sufficiet. Si quidem etiam diuinum de eo ita pronunciat oraculum dicens. Generatione eius quis enarrabit. Sed et alibi celestibus nichilominus de eo vocibus ita refertur

Quia nemo nouit filium nisi pater. sed neq; patre. quis nouit nisi filius. Solus ergo ille qui genuit/nosse dicit filium pater: et filius patrem. Sine dubio exclusit ceteros ad discutiendam noticiam/qui ad unum solum patrem/filium scientiam reuocauit. Hic igitur in his voluminibus/que diuino spiritu scripta creditur/lux eterna. et ante mundi initium semper fuisse predicat. Sapientia quoque substantialis et uerbum uiuum in principio apud patrem. et deus uerbum substituisse narrat. Quis ergo poterit eum qui ante omnem creaturam uisibilem atque inuisibilem semper fuisse. et in initio iam fuisse ex ipso patre natus. et cum patre sempiternus extitisse describit/sermone comprehendere. Quis omnium celestium immortalium diuinarumque virtutum dominum. et ducem atque principem celestis milicie. et magni consilii angelum. voluntatis paterne efficaciam. que cum patre omnia que sunt creasse et condidisse constat. ut uerum filium et unigenitum/et omnium que creata sunt dominum et regem ac dominatorem/paterna uirtute ac potestate cuncta moderantem uerbis explicet: nisi quod ad intelligentiam plenitudinis eius. secreta et mystica diuinorum uoluminum informantur eloquia. Joanes denique spiritu dei repletus. In principio inquit erat uerbum: et uerbum erat apud deum. et deus erat uerbum. Hoc erat in principio apud deum. Omnia per ipsum facta sunt: et sine ipso factum est nihil. Sed et moyses maximus et uetustissimus prophetarum. multis ante seculis hec eadem prestatatur. cum celitus inspiratus/originem mundi et rerum initia de eo plenius aperiret. conditorem omnium patrem cum filio. mysticis ac sacratis designat eloquiis. At namque Et dixit deus. Faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram. Sed et dauid antiquissimus etiam ipse (licet moyses posterior) prophetarum dicit. Verbo domini celi firmati sunt: et spiritu oris eius omnis uirtus eorum. Et alio idem: nihilominus designat oraculo de deo. dicens. Ipse dixit et facta sunt: ipse mandauit et creata sunt. In quibus euidenter mandatis: proferuntur nam patris et filii operantis expressit. Cum igitur his et aliis quamplurimis uocibus sparsim per diuina uolumina/creator omnium

cum patre filius declaret/superest ut de his que post conditionem mundi per hominem dispensatione transiit/quam postumus breuiter perstringam. Multis quidem et antea pietate preeditis uiris astitisse: et docuisse quomodo ad cultum diuinum pertinere uidebant ostenditur. Sed euidentius et familiariter abrahe atque eius familie quantum fas erat/deum hominibus innotuisse describitur. et uelut preceptor quidam ac monitor illius extitisse per sapienter refertur. Denique in diuinis oraculis scriptum est. quia apparuit deus abrahe tamquam communis aliquis homo sedenti ad illicem mambre. At ille exurgens. cum hominem uideret. adorat ut deum/et ueneratur ut dominum. Sed et proprie uocis professione/presentiam se testatur non ignorare diuinam dicens. Dominus or domine qui iudicas omnem terram: nonne facies iudicium. Que utique omnia non ad patrem sed ad filium referenda posterioris in carne dispensationis ratio plenius expleta designat. Et idem propheta dauid dicit de deo. Misit uerbum suum et sanauit eos: et liberauit eos de corruptionibus eorum. Sed adhuc euidentius per moysen/de eo quod dominus sit ipse cum domino/diuina testantur eloquia cum dicit. Pluit dominus super sodomam et gomorram sulphur et ignem a domino. Eundemque cum apparuisset iacob/deus esse eadem scriptura designat cum diceret ad iacob. Jaz non uocabitur nomen tuum iacob. sed israel erit nomen tuum/quia inualuisti cum deo. Et paulo post dicit. Et uocauit inquit iacob nomen loci illius uisio dei dicens. Uidi enim dominum facie ad faciem. et salua facta est anima mea. Neque enim fas est de aliquo angelorum uel celestium uirtutum ista sentire. Nullum enim illorum/ut quando mortalibus ex celesti precipiunt adesse mandato/dominus uel deum diuinus sermo commemorat. Hic est iesu successori moysi cum adstitisset. punctantibus et responsis euidentissimis designauit. dicens. Princeps milicie uirtutum domini. ego sum. Cumque his auditis adorasset famulus ut decebat. Solue inquit ad eum corrigiam calciamenti tui. Locus enim in quo tu stas sanctus est. In quo consideranda est preceptorum similitudo. quoniam non erat hic alius ab eo qui dixerat ad moysen.

de rubro ignis dicēs. ne appropies huc. sol
ne calciamēta de pedibus tuis. loc⁹ em̄ in
quo tu stas terra sc̄ta ē. Et addidit dicēs.
Ego sū de⁹ patrū tuorū. de⁹ abrahā. z deus
ysaac. z de⁹ iacob. Claruit igit̄ ex his oib⁹
q̄ verbū dei: z deus z dñs z creator oīm cū
p̄re filius designat⁹ ē. ¶ Nūc vero ē illud
videam⁹ quō et sapiētiaz sc̄li substantialit̄
se existere. idē ip̄e i diuinis ostēdat oracu-
lis/p salomonē hec de semetipsa sapiētia
mysticis vocibus pdens. Ego sapiētia i al-
tissimis habitauī. cōsiliū z sciētia z sensus
ego iuocauī. Per me reges regnāt. z potē-
tes p me scribūt iusticiam. Per me pceres
magnificant. z tyrāni p me obtinēt terrā.
Et post aliquāta iterū dicit. Dñs creauit
me iitū viarū suarū. i opa sua āte secula fū-
dauit me i initio. p̄iusq̄ irā faceret anteq̄
pdirēt fōtes aquarū. p̄iusq̄ mōtes fūdarē-
tur. āte oēs āt colles genuit me. Quādo p̄
parabat celos aderā ei: z quādo firmos po-
nebat fōtes sub celo/cū ip̄so erā: cui adgau-
debat quotidie. Letabar aut̄ coraz ip̄o i oī-
tpe/quando letabat orbe p̄fecto. Ex quib⁹
oib⁹ fuisse ab iitio imoz ante oē qd̄ dici pōt
iitū/ab ip̄so patre p̄genitā sapiētiaz cō-
stat. ¶ Quid aut̄ cause fuerit q̄ n̄ oib⁹ pas-
sim sicut nūc/ēt antea. inotuerit. z oēs ad
ei⁹ fidē ac sciētiaz peruenerit: exponemus
Nōdū capere poterat p̄fectā sapiētia/chri-
stiqz doctrinā rudis adhuc mūdus: z perī-
cie totius ignar⁹. Deniqz statū i iitū cū
adhuc ii q̄ primū creati fuerant hoīes i bea-
titudie degerēt/mādato dei negligētia cor-
rupto/i hanc vitā mortālē z fragilitatē ob-
noxia deciderūt/ac terre hui⁹ diuina maledi-
ctione dānate habitaculū/p paradisi deli-
ciis cōmutauerūt. Jam vero q̄ ex huiusce-
modi genitorib⁹ p orbē terre diffusi sūt: fe-
rino magis ac beluino ritu oberrantes. n̄
p̄bes ad societātē. nō mores ad bonestatē
nō leges ad vite iusticiā tenuere. Artium
vero disciplinarūqz apud eos z totius p̄bi-
lophie: ne ipsuz quidē nomē habebat. sz
agrestes qdē z pagi p̄ d̄serta nullis sedib⁹
pagabāt. Si qua vero i ipsis boni semina
naturalit̄ r clemētia inoleuerāt pditoris:

hec i cultura z i cōdita relinquētes/magis ad
psum malicie (quoniā humani itinēris p
cluius vergitur) p̄ferebat. Ex quo accidit/
vt nefariis scelerib⁹ in̄ semetip̄sos agen-
tes/nūc corūperent/nūc ēt iterimerēt ab
inuicē: vsquequo p̄cedēte imānitate/etiā
deuorarent ab alterutro. Nūc ille q̄ mun-
do sceleris fabulas reliqrūt/theomachie
et gigantomachie exorte sūt: donec nefas-
rius ausis vltio diuina/nūc inundatione di-
luuii/nūc ēt populatione ignei imbris ob-
sisteret/z imānitatē scelex/p̄napparieta-
te cōprimeret. ¶ Vex qm̄ creatori suo hu-
manū gen⁹ malicie morbo et contagione
corruptū/emendandū videbat pot⁹ q̄ de-
lendū/miseratus tūc obscuratas p̄ nequi-
ciā mētes/z tenebris cecitatis obstructas/
ille ip̄se q̄ in principio erat apud deū deus
verbū z sapiētia patris nūc angelorum ac
mistrarū virtutū legatiōibus vtī: nūc etiā
ineffaibili dignatiōe ip̄se adest/z rarū sicut
bi quē dei ac iusticie memorē reperit/diui-
nis reuelatōibus monitis salubriorib⁹/i
structione qua deus decebat/reformare ac
reuocare de tenebris humanū nitit̄ genus
(nō i alia q̄ hoīs specie: qua solū hoīes do-
ceri aliqd̄ z instrui ac iuuari possūt) donec
paulatī gentē integrā (q̄ hebreorū appella-
bat) ad sui cultū reuerationēqz conuertit.
Quib⁹ ēt p̄spote adhuc rudib⁹/et cōtagio-
ne vite prioris infectis. p̄ moysen p̄phetā/
typosz adumbratiōez diuini cultus/p̄ sab-
bata qdā mystica z circūcisionē corporis/
alt⁹ aliqd̄ in spū significantē/ceteraqz hu-
iuscemodi p̄cepta legalia. velut elemēta
sacrationis olim future eruditiōis ip̄ressit
Que tamē lex cū velut iitū quoddā lu-
minis mundo huic effulisset: et odoris sui
flagrātia mare ac trās lōge lateqz cōple-
set: atqz ex ipsa diuersis i orbis ptib⁹/nido-
rē quēdā/prudētiores quiqz capiētes legis-
latores/vel philosophi modesta queqz et
rerecundiora p̄cepta atqz honestat. set
iusticie cōscia. auditoribus suis paulatim
tradere atqz insinuare cepisset: z agrestes
ac feros hoīm mores ad decora atqz hone-
sta. instituta reuocare: tunc amicitias coire

inter se viros /z cōcordie subire federa docuerūt. Tūciuuare se inuicē hoies /z vsuz rerū discunt habere cōmunē: donec īstituti prudētioris /docilis humana mensz societatis adinuicē patiens redderetur: vt huiusmodi /suetudinis plusione premīssa / apti iam z parati etiā ad diuina fierēt īstituta: patrisqz omnīū dei sciētie capaces existerent. ¶ In quo ipse iterum omnīū virtutum magister ipse sermo /ac ratio /z verbū ac sapientia dei: ipse qui in initio cū patre creauerat hominē: ipse inquam /humane quoqz nature assumpta substantia /z specie forme seruilis indutus /in nullo penit⁹ ab eo qđ nos sumus differens /tēpore quo romani imperiū regnuz; nobilius latiusqz cōsurgere ipse prestiterat /ingressus hunc mundū /cōmuni quidē nobiscum nascēdi aditu /sed nullo auctore patefacto /ea egit et pertulit /que de eo futura prophete p̄dixerant. Viri etem diuinitus inspirati /homines qui simul esset deus aduētare huic mundo /z doctorē oīm gentiū paterne pietatis ac religionis futurū /sacrosāctis oraculis cecinerunt. Sedz mortis modū /quo de hac vita discederet /vt que rursū inulita fo more ad viuētes repedaret a mortuis /et post hoc celuz adiret p̄n descēderat /atqz ad deū rediret. De quibus quāuis euidenter quāplurimi significauerint p̄phetarū /tamen vn̄ ius iudiciuz /Danielis scilicet /quantū breuitatis necessitas indulget adhibeam. Dicit ergo de eo ita. Videbam /z ecce sedes posite erant /z vetustus dierū se debat /z vestimenta eius sicut nix alba /et capillus capitis ei⁹ sicut lana mūda: thron⁹ eius flamma ignis: rote ei⁹ ignis adurēs. Fluuus igneus precurrebat ante eū /iudiciū positum est /z libri aperti sunt. Et post hoc videbam /z ecce cū nubib⁹ celūtan /quam filius hois veniebat: et puenit vsqz ad vetustū dierū: z in cōspectu eius platus est. Et datus est ei p̄ncipatus z honor z regnū: z omnes populi trib⁹ z lingue ipsi seruiunt. Potestas eius potestas eterna que nō transiet: z regnum eius nō corrūpetur. Nec omnia manifestissime de nullo alio

nisi de saluatore nostro qui erat in p̄ncipio apud deū deus verbaz /dicta intelligūtur. Filius etem hominis p̄pter hoc qđ ī nouissimis temporibus in carne natus est dicitur: de quo latius /si quis scire desiderat /ī suis locis assertiōes horū digessim⁹. ¶ Nōmen autē hoc quod dixim⁹ christi /quomō etiā p̄ p̄phetas olim fuerit adumbratuz /tempus est edocere. Primus ipse moyses /volens ostēdere quid venerationis ī se nomen christi /z mysteriū cōtineret: cū iuberet typos z p̄magies sacramentoz celestīū /sicut ei in monte fuerat ostensum /in lege describere: cūqz ritū cōstituendi pontificis traderet quantū mortalē docere fas erat: eum (quez supra omnes homines vt esset honore z meritis decernebat) per vnguētū cuiusdā mystica sacramēta christū nominauit. Quo per hoc discerent ii qui p̄ legē instituebant /quia qui super omnes homines honorez reuerētia habendus est /christus nominabat. Sedz idē moyses longe per dei sp̄m peruidens qui sibi prepararet successor /z p̄noscēs qđ is qđ post se regnuz susciperet /maioris sacramēti minister existeret: Jesum cognominauit eū /qui prius naue /parentum fuerat appellatione vocitatus. Sciens qđ in huius vocabuli sacramento /maioris cuiusdā glorie rex /qđ mortalis natura recipit poneret. Igitur ita p̄ gemina appellationis indicia /ī altero p̄tificatus /ī altero regalis forme exprimūtur insignia. Et iesus christus tanqđ qđ rex et pontifex esset pariter nominat: vt neqz in alio aliquid qđ ad religionē /neqz quod ad potestātē pertinet deesse /populus per precedentia sacramēta mystice institutus agnosceret. Unde z p̄phete acti diuino sp̄itu /simul z ī pietatē iudeozum /z gentiliuz in eo preuidebāt salutē. Et tale aliqd vn̄ ex ipis cui Jeremias nomē est precinebat. Sp̄s inquit vultus nostri christus dominus comprehensus est in corruptionibus nostris /cui diximus in ymbra tua viuem⁹ in gentibus. Sed z dauid magnificus partes /hoc de eodem memorat. Quare fremuerunt gentes: z populi meditati sūt in

ania. **A**stiterunt reges terre / et principes conueniunt in unum aduersus dominum et aduersus christum eius. Et paulo post ait ex persona ipsius christi. Dominus dixit ad me filium meum es tu ego hodie genui te. **H**ete a me et dabo tibi gentes hereditatem tuam / et possessionem tuam terminos terre. **N**on solum autem pontifices unguento chrisimatis apud hebreos consecrabantur / per unum et reges: qui et ipsi (quoniam diuinitatis nutu / per prophetas sacramento quodam chrisimate delibuti / sortiebantur sceptrum regalia) imaginari licet / tamen ipsi christi appellabantur. Quo scilicet etiam in ipsis / celestis regis imago ac species seruetur. Sed et in prophetarum ordine inuenimus nonnullos simili modo unguento chrisimatis consecratos / ministerium diuinis eloquiis prebuisse: et gnaros redditos futurorum. Ex quibus omnibus constat quod filius dei / verbum ac sapientia patris / quia verus rex est omnium seculorum / et quia verus pontifex est futurorum bonorum / et quia verus propheta est (quippe qui inspiret et repleat prophetias) ideo vere christus nominatus est. Cuius nominis per eos quos supra enumerauimus pontifices et prophetas et reges / typus et imago precesserat. **H**erz illi quoniam potest diximus ad breue tempus vite huius christi appellabantur ad solam veri christi imaginem conseruandam / quamuis compositione quadam mystica consecrati olei / tamen huius que iter nos haberi solet materie ac liquoris ungebant. **V**erus autem hic qui de celis venerat / et cui omnia que precedebant gesta fuerant christus non humanis opibus quesita sumit unguenta: sed nouo ac singulari modo paterno spiritu infusus et unctus christus efficitur: sicut multis ante seculis de eo patet **I**sayas predixerat / ex persona ipsius christi dicens. Spiritus domini super me / propter quod unxit me / euangelizare pauperibus misit me / predicare captiuis remissionem / et cecis visum. **N**ec solum isayas diuinis hec predicauit oraculis: sed et dauid similiter inspiratus / testatur de christo dicens ad ipsum christum Sedes tua deus in seculum seculi / virga equitatis virga regni tui. **D**ilexisti iustitiam et odisti iniquitatem / propterea unxit te deus

deus tuus oleo leticie pre consortibus tuis. **I**n quibus verbis primo quidem eum euidenter deus designat. Secundo vero per equitatis virgam sceptrum in eo regale commemorat. **P**ost vero etiam qualiter christus effectus sit indicat dicens: quod unctus sit deus a deo / non oleo comuni: sed oleo leticie. **N**ec sicut participes sui / id est illi qui in imagine precesserant / sed pre participibus suis. **O**leum vero leticie in sacris voluminibus intellectu mystico spiritus sanctus designatur. **S**ed de pontificatu eius / **I**dem dauid alio in loco tale aliquid archanis signat eloquiis / tanquam ex persona patris de filio pronunciantis. **D**e ventre inquit ante luciferum genui te. **J**urauit dominus et non penitebit eum / tu es sacerdos in eternum secundum ordinem melchisedech. **H**ic autem melchisedech in diuinis voluminibus sacerdos fuisse summi dei refertur: sed quod non oleo communi unctus sit: neque qui ex successione generis suscepit sacerdotium / sicut apud hebreos fieri mos erat. **E**t ideo secundum ordinem ipsius sacerdos futurus dicitur christus / qui non olei liquore / sed virtute celestis spiritus consecratus. **I**dem circiter denique etiam multi apud hebreos oleo in hoc ipsum solemniter consecrati sunt christi / et siue reges / siue prophete siue etiam pontifices per hoc fuerint instituti / nullus tamen ipsorum vel genti vel discipulis aut sectatoribus ex suo vocabulo nomen dare potuit / et appellare discipulos christianos / nisi hic solus qui verus est christus et non oleo humano / sed paterno spiritu unctus. **H**ic sectatorum suorum populos / et uniuersam partem mundum sui nominis gentem / ex veri christi vocabulo appellari fecit per hunc nomen christianos. **S**i igitur unde genitum ducatur christus requiris / et eius auctorem rimaris qui auctor est omnium: audi quid oracula diuina per dauid magnificentissimum patrem ex persona ipsius summi patris loquantur: **S**icut et paulo superius memorauimus. **D**e ventre inquit ante luciferum genui te. **E**t quamuis ventris appellatio / in eo qui recte incorporeus creditur conuenire minime videatur: tamen tropicis ac mysticis legibus hoc est quod indicatur / quod non extrinsecus

et aliunde substituerit filius pater / sed ex
 semetipso: ac si dici potest de interioribus su-
 is: ut hoc ipsum sit ille qui natus est / quod est
 ille qui genuit. et ne adoptionis lege extrinse-
 cus videatur assumptus / sed quantum appella-
 tio patris intelligi suggerit / salua reue-
 rentia incorporealis / intrinsecus editus de-
 signetur veritate nature. quod vero ait ante lu-
 ciferum / ante mundi / et ante totius creature de-
 signat iustum. **D**istinctio sane inter verum christum
 et ymaginarios illos qui prius precesserant qui
 habeatur. evidens in hoc idem datur. quod
 illi priores christi nulli pene / nisi genti pro-
 prie / cogniti sunt. Huius autem veri christi non
 solum nomen / sed et potestas et regnum per omnes
 nationes et per universum orbem terre diffu-
 sum: non sola cognitione vocabuli: sed et divi-
 nitatis cultu ac religionis reverentia conse-
 cratum est. In omni namque terra tanquam verbum
 et sapientia patris. tanquam deus et dominus christus ie-
 sus colitur et adoratur. sicut divinum de eo pro-
 nunciavit eloquium dicens Quia in nomine iesu
 omne genu flectatur / celestium terrestium et in-
 feriorum. Et omnis lingua profitebitur. quoniam dominus
 iesus in gloria est dei patris. Unde non so-
 lum potestas eius et regnum: sed et affectus et
 amor tantus de eo creditur mentibus ino-
 leuit: ut etiam animas ponere pro nomine eius / et cer-
 vices suas persecutorum gladiis non moventur
 obicere: dum non sacrosanta / apud eos nomine eius
 fides et reverentia conservetur. **N**ec inter
 nobis necessario narrationem rerum precesse-
 rint / quam persequi institutus / in quibus ostendit
 nomen christi iesu domini ac salvatoris nostri /
 non nouvelle appellationis alicuius / aut ex
 carnali natiuitate / sed a deo ipso origine
 ducere. **Q**uid autem recens vocabuli christiano-
 rum gens videtur / et ritus observantie eius / nu-
 per exortus / quid etiam hec ipsa novitas in
 se vetustatis continere ostendemus. Anti-
 quissimum pie omnibus fere gentibus hebreo-
 rum genus haberi / puto quod nulli videatur du-
 bitandum / et quod apud ipsam gentem secretior quam
 dam religionis cultus / et observantia divinis
 mandata voluminibus contineretur. In quibus
 etiam de nonnullis iusticia / et pietate predictis vi-
 ris refertur: quibusdam quidem qui et ante dilu-

um fuerunt: aliis autem et post diluivum. In quibus
 de noe atque eius filiis: omnesque prosapia
 scribitur / et usque ab abraham preeditur / quem
 patrem gentis hebreorum constat existere.
Ques ergo illos qui ab abraham sursum versus /
 usque ad primum hominem generationis ordi-
 ne conscribuntur / etsi non nomine / rebus tamen et
 religione christianos fuisse si quis dicat / non
 michi videtur errare. Cum enim nomen christi
 ani hoc indicet / quod christo quis credens per eius
 doctrinam / fidem / pietatem ac iusticiam teneat. et
 studiis divine inherat sapientie / atque omne
 quod ad virtutem pertinet exequatur. Si in-
 quod hec sunt que a vocabulo christiani nominis
 indicantur / et vere eum religionis sectatorem de-
 signant: Hoc erant etiam illi sancti de quibus
 supra diximus viri quod christiani nunc esse
 profitentur. Neque enim aut corporalis eis in-
 erat circumcisio / aut observatio sabbati. sicut
 nec nobis quidem. aut ulla de ciborum ob-
 servatione religio. vel cetera que postero-
 ribus per moysen figuratim magis et mi-
 stice observanda traduntur. Cum igitur absque
 his omnibus observationibus fuerit reli-
 giosi illi quorum supra memoravimus viri / se-
 cuti autem sint fidem eius / quem nos nunc sequimur
 christi / quem frequenter apparuisse eis / et do-
 cuisse vel novisse ea que ad fidem et pietatem
 pertinent in superioribus approbavimus: quomodo
 dubitabit ab illis cepisse / et ab illis esse dedu-
 ctam huius gentis originem: qui et eundem dominum au-
 ctorem et ducem vite sequantur: et in simili religionis
 observantia persistebat. Intra denique hec in il-
 lis premissa et preformata religio est: ut ne ip-
 so quidem nomine (quod certe solum differentiam facere
 videtur) habeatur alieni. Sed et ipsos iam tunc non
 christianos: sed et christos esse appellatos. di-
 vina testantur eloquia. Dicit enim de illis ex pro-
 pheta dei ad alienigenas gentes. Nolite tange-
 gere christos meos: et in prophetis meis no-
 lite malignari. Hec cum de abraham: et de illis
 qui per illud tempus ad dei cultum pertinebant di-
 cta referantur: evidentissime et luce clarius
 in ipsis et ante ipsos christianorum genus
 iam tunc fuisse / et omnem tenuisse pietatis ac
 religionis observantiam designantur: quoniam
 nunc per adventum carnalis presentie

christi per omnes gentes cōmūcatā/et oī
 bus ipartitā nationibus constat. Quo sa
 pientie pietatisq; thesaurus qui velut in
 tra angustū cōclauē prozaris quibusq; cul
 toribus tenebatur vnīuersūz mundū fidei
 ac religiōis profusione ditaret/et quod pri
 us viritim prebebatur. nunc simul z subī
 to gētibus integris et pplis ac nationib⁹
 ingeratur. Quod ita futurū diuīa īspira
 tione pspiciens quidā eximius propheta
 rum stupore mētis attonitus/cū admira
 tione exclamat et dicit: Quis audiuit ta
 lia:et quis locut⁹ est ita: Si peperit terra
 in vna die:et si genita est gens de Semel.
 Et ita in alio loco de his ipsis. q̄ sermo di
 uinus gentez parturiendā esse predixerat
 contestatur et dicit. iis autē qui seruiēt mi
 chi vocabitur nomē nouū. quod benedicet
 super terras. Quod autē ita nouū nomē.
 q̄ christianoz vocabulū gentib⁹ datū est:
 Nouū autē dicit nomē nuper dispus⁹/nō
 nuper iuentū. ¶ Verū et hoc ipsū ita futu
 rū/et hanc benedictionē nominis ac fidei
 omnibus esse gētibus largiendā. nequa q̄
 diuīa oracula siluerūt. De ipso nāq; abra
 ham dū adhuc esset in prepucio cōstitut⁹/
 dicit sermo diuinus. Credidit abrahā deo
 et reputatū est ei ad iusticiā:et amicus dei
 appellatus est. Credidisse ergo refertur ei.
 quē apparuisse frequēter/et instruxisse eū
 que ad pietatē z religionē pertinet/supra
 edocuimus. Christo scilicet. per quē oīa cō
 stare que gesta sunt z gerēda sepe pbatur
 est/A quo etiā ad ipsū abrahā respōsa hu
 iusmodi deferūt. Et benedicetur inquit
 in te oēs trib⁹ terre:et iterū. Faciā te in gē
 tem magnā et multā. Et benedicent in te
 omnes gētes terre. In quo euidenter expri
 mitur/q̄ ille cultus atq; illa fidei gratia:
 que tūc abrahe z paucis illis qui ad id tem
 poris fide et pietate īsignes erant/cōcede
 batur. post modū per oēs gētes ac per oēs
 terras/esset benedictionis titulo p diuinaz
 gratiā largienda. Certū nāq; est/q̄ sicut il
 le credēs ei q̄ sibi apparuit iustificat⁹ est/
 z paternis superstitionibus repudiatis ac
 spretis/dei veri precepta/fide atq; opibus

executus est/z per hoc ei dicitur:q; benedi
 centur in te oēs tribus z gētes terre: Ita z
 christiani fide atq; opibus id agūt: vt pat
 ne superstitionis errore depulso: sequant de
 um quē secutus est abrahā: vt ex simili fi
 de eius viuificetur:sicut viuificatus est a
 braham. Quid igit obstat: vt nō vna atq;
 eadē religionis obseruātia deputetur i iis
 in quibus vnā atq; eandē fidei atq; opere
 esse constitit formaz:et ideo non nouella
 neq; pegrina est christianoꝝ religio:et nu
 per exorta. Sz si fas est libere iudicare qd
 verū est/prima omnīū atq; ab ipsa simul
 mūdi origine ac natiuitate descendēs:eo
 dem christo deo doctore z institutore iam
 inde ab initio speciez formāq; suscipiens.
 Et de his quidē ista sufficiant. ¶ Verum
 postea q̄ consequēter ea que historica nar
 rationē debuerant anteire premisim⁹:sup
 est iam vt et a corporali presentia dñi z sal
 uatoris nostri:et de his que deinceps gesta
 sūt:velut itineris nostri aggrediamur ex
 ordiū. Ipsū omnipotentē verbi patrē deū
 sed et ipsū cuius res geritur iesū christum
 dñm ac saluatore nostrū/celestē dei verbū
 adiutoriū z auctore narrationis nostre p
 cibus inuocantes.

¶ Cap. ii. de tempore natiuitatis cristi se
 cundum carnem.

Situr secūdo et quadragesimo ipes
 rii cesaris augusti āno ab egipto vero sub
 fugata/et Antonū et Cleopatre interitu/
 in quem nouissima ptolomeoz apud egy
 ptum regna ceciderunt/Octauo et vicest
 mo anno/dominus et saluator noster ie
 sus christus/prima ascriptione census cy
 rino syrie presidente/secundū ordinē totis
 pphetie que de ipō predicta est/in bethleē
 iude oppido nascitur. Hūc autē cyrini tē
 poribus habitū censuz/etiā iosephus illu
 stris hebreozū hystoriographus memorat
 annectens huic narrationi/etiaz galileoꝝ
 heresez hīsdem exortā esse tēporibus. De
 qua apud nos Lucas in actibus apostolo
 loꝝ meminit his verbis.

¶ Capitulū. iiii. de Iuda galileo et theoda.

Est hūc inquit surrexit iudas galileus in dieb⁹ cōscriptiōis cēsus/ z auertit pplm post se/ s; z ipe pūt z oēs q̄ credebāt ei disp̄si sūt. De his aut̄ ip̄is iosephus de quo supra dixim⁹ in hystoria sua octauodecimo antiq̄tatū libro hoc modo nēorat. Pyrinus aut̄ vir vnus ex cōseulu curie romane p̄ singulos magistrat⁹/ vsq; ad gradū p̄sulat⁹ ascendēs/ iter cetera quoq; honorabilis cū paucis siriā vēit: a cesare ius dare gētibus miss⁹: et cēsor simul patrimonioz futurus. Et post pauca ait. Judas vero gaulanites vir de ciuitate gamala/ ad duchū quendā phariseū assumēs/ magno pere videbat sollicitare plebez: asserēs eis q̄ ascriptio census/ nichil aliud q̄ aperiūsimaz iponeret seruitutem. Simulq; hortabat gentē suā/ ne pderet libertatē. S; et in secunda hystoria iudaici belli/ de hoc ipso hic scribit. Quo in tēpore inquit vir q̄dam galileus iudas noīe ad dissentionem populos cogebat: pessimū fore eis persuadēs/ si acquiescerēt soluere tributa romanis z post deū mortalē suscipent dominatum. Hec iosephus.

C. e. d. herod⁹ q̄ ex aliēigētis p̄eit ad regnū Eridē tēpus herodes prim⁹ ex alienigenaruz genere ortus/ regnuz iudaice gētis obtinuit. Et in ipso completur p̄phetia quā moyses ante p̄dixerat. q̄ nō deficeret princeps ex iuda/ neq; dux de femoribus eius/ vsq; quo veniret cui repositū est.

A De quo etiaz idē p̄nunciat moyses/ q̄ et ipse sit expectatio gētū. Im̄fect⁹ nanq; p̄sagū huius p̄debat euētus donec sub proprie gētis p̄cipibus regerētur. Qui incipientes ab ipso moyseo qui hec p̄dixerat vsq; ad augusti iperiū p̄durat: quo itēpore primus vt supra dixi herodes externi generis vir/ a romanis iudeoz suscepit p̄cipatū. Qui herodes (secūdū ea quidē q̄ iosephus tradit) ex idumeoz gente paternū genus/ ex Arabū vero materni sanguinis originē deducebat. Africanus autē: qui z ipse p̄cipuus in hystoriographis habetur/ aiunt (inquit) qui de eo diligētius explorarunt/ anti patrē quēdam patrē esse herodis

ascalonice/ qui z ipe fuerit Herodis cuiusdam filius tēpli Apollinis editui. Hic antipater ab idumeis latronibus captus admodū puer/ permāsit cū predonib⁹/ pro eo q̄ pater eius rei familiaris inopia filiū redimere nō valeret. Verū puer latronū vita et moribus institutus/ postmodū hircano cuidā iudeoz pōtifici familiaris efficitur. ex quo nascitur herodes hic: qui saluatoris tēporib⁹ fuit. hec Africanus.

C. ap. v. q̄ herodis tpe iterrupta sit regū successio scdm danielis p̄phetiam.

Situr cū in hominē externe gētis iudeoz deuenisset iperiū/ iminebat sine dubio etiā illa p̄phetis predicta vocibus expectatio gētū. Quippe cū defecissent apud eos ab origine ipsius moysei scripta p̄ncipū regūq; successio. Prius enī q̄ in captiuitatē Babilonie ducerētur/ regnauit apud eos Saul primus: et inde Dauid. Nam ante reges a iudicibus regēbant: qui post moysen z Jesum successorum eius/ gentis illius tenuerāt p̄ncipatus. Post reditū vero de babilonia/ non defuere eis gubernacula disciplinis optimis instituta. Her pōtificates et enī rerū summa gerebat: donec pōpei⁹ z romanorū magistratus adueniēs ierosolimā/ urbē quidem romanis armis oppugnaret et caperet: Sancta vero z sacratissima queq; templi pollueret/ ita vt ne ab ipsis quidez abditis/ ingressum tēperaret hostilem. Euz vero qui per auiam successionē per idē tēpus regno simul et pōtificio fungebatur/ Aristobolū noīe/ victū cū iberis romā misit: Hircano fratri eius/ pontificatū relinquens: Omnē vero iudeoz gentem ex illo tempore tributariā/ romano fecit imperio. Sed Hircano in quē vltimū iudeorum gentis pontificatus fuerat deuolutus a parthis capto/ primus sicut supra dixi externi generis vir Herodes per senatus consultū Augusto imperantē/ iudeoz gentis adipiscitur gubernacula. Sub quo iminēte iam saluatoris aduentu/ etiā salus gentium et vocatio expectata/ secundū ea que p̄phete predixerāt consecuta est.

Liber

Ex quo utiq; tēpore iterrupta successiōis serie ducū vel p̄ncipū/q̄ de iude femorib⁹ descēdebant/ Cōsequēti rōne ordo quoq; sacerdotū ab auis et' p̄auis idēclinabiliter currēs repēte cōfunditur. Habet z de his idoneū testē ipsū iosephū: q̄ idicat herodē postq̄regnū sibi iudeorū a romāis p̄cessū ē/ nō iaz scōz generis ordinē p̄stituisse p̄tifi ces sed ignobilib⁹ q̄busq; sacerdotia p̄mi sisse. Silita quoq; i sacerdotib⁹ ordinādīs egisse ē successorē eius archelaum refert. Postq̄ iudeorū iperū dicit recepisse roma nos. Idē ipse iosephus idicat q̄ etiaz sacra vestē p̄tificā sūmī/ herodes oclusā sub si gnaculo suo tenuerit: nec vnq̄ pontificib⁹ vsū ei⁹ potestātēue p̄miserit. Hoc idēz suc cessor ei⁹ archelaus: Hūc et romani morē post ipos p̄tificālis iniurie tenuere. Hec aut dicta sint nobis approbare volētib⁹ p̄i tatē/ p̄phetie: q̄ in aduētū dñi nostri z sal uatoris impleta ē. S; z apud Danielē p̄he tam euidenter numer⁹ septimanarū/ q̄ vsq; ad christū ducē futur⁹ designat̄ impletus est De q̄bus in aliis locis exposuimus. Post quaz septimanarū cōsumationē abolēdū esse chrisma/ qd̄ apud iudeos sacratissimū seruabat/ idē p̄pheta designat. Quod qui dē manifestissime eo ipso tpe quo dñs no ster iesus christ⁹ aduenit/ p̄bat̄ impletū. Hec aut a nobis p̄necessario relata ad ostendē dam veritatē tēporū teneant̄.

Cap̄ vi. de diuersitate ḡnrationū a ma theoz lucas scriptaz q̄ d̄ his refert african⁹

Erū qm̄ de generatiōibus xp̄i varie nobis Matheus z Lucas euāgeliste tradiderunt/ z cōtraria sibi a quā plurimis dicere putant̄: In quo ē nōnulli fideliū/ veritatis ignorantia/ cōmēta q̄daz p̄ suis quisq; opinatiōibus conant̄ adhibere: ēt de hoc hystoriam q̄ a nos vsq; deducta ē in mediū p̄feramus. Africanus cui⁹ superi⁹ fecimus mentiōez/ scribēs ad aristidē que daz de euangeliōz cōsonantia: z de genea logiis q̄ a matheo z luca diuerse referunt/ ceteroz qd̄ opiniones p̄cul a veritate dei errantes coarguit: Ipse aut hystoriaz quā cōperera/ t̄his ipsis p̄tulit verbis. Apud gē

Primus

tē inqt̄ israel/ generationū noīa/ nūc scōm nature nūc ēt scōm legis ordinē numeran tur. Nature quidez successiones habētur que ex seminis vel sanguinis veritate de scendunt. Legis autem quis filius alio ge nerante substituitur. sub nomīe fratris de fūcti sine liberis. Cū em̄ resurrectionis int̄ eos spes necdū fuisset accepta/ p̄ hec resur rectionis quādam imitabant̄ imaginē: uti ne nomen generis vitio sterilitatis abole ret. Cū ergo huiuscemōi apud eos genera tionū ordines seruarētur: ut q̄dam ex ipso germine/ qd̄ ex substitutiōe ab aliis gene rati aliis filii legis beneficio deputarent/ a singulis euangelistaz p̄triusq; modi cō memorata successio est. Id ē ut alter eoz eum q̄ genuisset/ alter vero eū qui quasi ge nuisset videret exponeret. Et ita fit: ut neu trū euāgeliiū mētiat̄/ dum aliud nature or dinē. aliud vero legis ex eq̄tur. Recūinctū nāq; sibi est inuicē genus. z illud qd̄ p̄ Sa lomōnē/ z illud quod p̄ nathā deducitur/ per legales substitutiōes q̄ fiebant iis qui sine liberis decedebāt/ z p̄ secundas nihilo minus nuptias/ q̄bus vnus atq; idē aliis parētibus p̄genitus/ alioz eē filius vide batur. Et ita fit: ut vtraq; narratio gene rationū vsq; ad ioseph verissimis lineis de ducat̄: diuerso quidē sed satis explorato or dine signata. **U**t aut darius fiat qd̄ di citur/ ipsas generationū cōsequētias enar rabimus. A dauid p̄ salomōnē generatio quā d̄ numerat matheus/ tertium a fine facit mathā/ qui dicitur genuisse iacob pa trem ioseph. Per nathan vero de dauid lu cas generationum ordinem texens/ terciū nihilominus eiusdez loci facit melchī. Di cit em̄: ioseph qui fuit heli/ qui fuit melchī. Nob̄ is ergo iminet ostēdere/ quō ioseph qui dicitur scōm matheū quidem patrem habuisse iacob/ qui deducitur per salomo nē: scōz lucā vero heli qui deducitur per na than/ Atq; isti ipsi id est iacob z heli q̄ erāt duo fratres/ habētes alius quidē mathan ali⁹ at melchī p̄ez/ ex diuerso genere p̄tē tes/ etiam isti ioseph aui eēvideantur. Est ergo modus iste. Mathā z melchī/ diuer

sis tēporibus de vna eadēq; vxore esta no-
 mine/singulos filios pcrearūt: quia ma-
 than qui per salomonē descendit/vxorem
 eam primus acceperat: et relicto vno filio
 iacob nomine defunctus est. Post cuius
 obitum (qm̄ lex viduā alii viro non vetat
 nubere) melchi qui per natbā gen⁹ ducit/
 cū eēt ex eadē tribu/sed nō ex eodem gene-
 re/relictā mathan accepit vxorem: ex qua
 ipse suscepit filiu; nomine heli. Per quod
 ex diuerso patz genere efficiunt iacob et he-
 li pterini fratres: quoz alii. i. iacob/fratris
 heli sine liberis defūcti vxorē ex mādato le-
 gis accipiens/genuit ioseph: natura qdēz
 geminis suum filiū/ppter quod et scribit
 Jacob autē genuit ioseph: scdm̄ vero legis
 preceptuz/heli efficitur filius: cuius iacob
 (quia frater erat) vxorē ad suscitandū fr̄is
 semē acceperat. Et p hoc rata iuenit atq;
 integra generatio: et ea quā matheus enu-
 merat dicens: Jacob autē genuit ioseph: et
 ea quā lucas competētī obseruatione desi-
 gnat dicens: qui putabat esse filiū ioseph/
 qui fuit iacob. Qui et ipse subsonāte eadē
 distinctione/heli esse filius putabat/q; fue-
 rat melchi: quia legalē hanc successionē/q;
 velut adoptōe quadā erga defūctos pstat
 magis q; geminis veritate/cōpetētī satis
 per hoc designauit indicio: obseruans euā-
 gelista/ne oīno i huiuscemodī successioni-
 bus genuisse aliquēz noīaret: per quod di-
 gna distinctiōe non descendēs/sed ascēdēs
 vsq; ad adā/et ad ipsū vsq; peruenit dñs.
 ¶ Hec autē nō nobis ad subituz reperta:
 aut absq; vllis autoribus cōmentata sūt:
 sed ipi hic saluatoris nostri secundū carnē
 ppinqui/seu studio tantī seminis demon-
 strandi/seu edocēdi q; scdm̄ veritatē gesta
 sunt tradiderūt. Addētes ēt hoc: q; cū idu-
 mei latrones/ascalonitanē ciuitatē irruen-
 tes/et de apollinis tēplo quod muro vrbis
 adhibebat cū ceteris spoliis ēt antipatres
 herodis cuiusdam editui filiū captiuū diri-
 puissent: accidisse postmodū/ut ad amici-
 cias hircani pontificis antipater pueniret
 Luus picipatū/q; in quā plurimis iuuil-
 let: defūcto eodē hircano Herodi filio suo

a romanis per ambitionē regnū iudee ac-
 ceperit. Verū hec et i aliis grecoz hystoris
 designant. Sed illd̄ precipue supradicti vi-
 ri memorie tradiderūt/q; per idēz tempus
 oēs hebreoz generatiōes descripte/i archi-
 uis templi secretioribus habebant. In q; et
 etiā alienigenaz quozq; cōtinebant ori-
 gines: sicut achioz et amanitis/et ruth ex
 moabitidis: alii etiā ex egypto qui dicunt
 israhelitis eē cōmixti. Verū herodes cū sū-
 mā potestātē teneret/vidēs q; huiuscemodī
 generis indicia si permanerēt/obfusca-
 tionis sibi plurimū quererent: ignobilita-
 tis sue cōscientia exagitatus: oīs libros i
 quibus pscriptio generis habebatur/iussit
 icēdi reistimās se nobilē videri posse: si no-
 uitiū seē et aduena israelitici generis nul-
 lis conscriptionū fastibus vgeret. Verū
 fuere tū pauci diligentes et studiosi viri/q;
 pl̄ descriptos ex pte aliqua huiuscemodī li-
 bros domi haberēt/vel etiāz mēorū ante
 ordēz p sapie retinerēt. Precipue quos de-
 missa a pauis nobilitas pmonebat. Ex q;
 bus fuerūt et ii quos paulo ante mēorau-
 im⁹/desposyneo. i. heriles vel dominici ap-
 pellati/ppter ppinquitatē generis christi
 qui et nazarei fuerūt ex vico cochaba iudeo-
 rum: quiq; p oēm regionē circūeuntes/or-
 dinē supradicte generatiōis/partim me-
 moriter/partiz etiā ex diez libris inquātū
 erat possibile perdocebant. Quibus ita a
 nobis inquātū diligentia potuit perscu-
 tatis: euidentissime euangelioz per hoc ve-
 ritas declaratur. Hec sūt que ab africano
 didicimus. Hoc itaq; mō in ioseph patrū
 generatione deducta/dubitari iāz nō pōt
 de Maria/qui eiusdē generis atq; eiusdē
 tribus extiterit. Siquidē scdm̄ legē moy-
 si nō licebat i diuersas tribus nuptias pmi-
 sceri: sed vni ex eodē populo atq; ex eadēz
 familia innupta precipit copulari: ut ne p
 mixtione cōiugii/etiā sors hereditatis de-
 ducatur indubium: et de alia tribu contra-
 fas ad aliam transferatur: sed de his satis
 dictum est.

¶ Capitulu; vii. de nece infantium a pud
 Bethleē et magozū presentia.

Christo igitur secundum prophetie fidez nato in bethleem iude temporibus supra dicti/herodis de orientis partibus aduentantes quidam viri ex magorum gente/percutant ab herode/ubnam esset rex qui nuper natus est iudeorum; affirmantes vidisse se stellam eius in oriente/que sibi etiam dux itineris extitisset: cum vero tante operationis/adorandi ac venerandi nuper editi regis esse. Quibus ille auditis incredibiliter deterret/peuens/ne status sui periclitaretur in perniciosis Accersitis ergo legis doctoribus percutatur ubi christum nasci sperarent. Et vero ex michee oraculis/locus natiuitatis eius apud bethleem designatus est: uno precepto rex omnes lactantes pueros non solum apud bethleem/sed et in omnibus finibus eius a bimis et infra/secundum tempus quod explorauerat a magis interim iubet: si quomodo etiam iesum cum equis possit extinguere. Sed preuenit regis insidias puer adductus in egyptum/parentibus de dolo regis angelo prenuuntiate communitis.

Capitulum. viii. de cruciatibus ipsius herodis qui necari iussit infantes.

Enim hec etiam sacris euangelii vocibus edocemur: sed opere precium est/crudelitatis herodis in christum et equos eius videre mercedem. Statim namque nec mora proelio in eum diuina conuertitur/que non solum presens inferret exitum: Verum et quibus post interitum supplicium esset cruciandus ostenderet. Longum est/si prosperitates imperii eius quibus ad illud tempus usque pollebat/domesticis referat cladibus obscuratas. Ignominiam matrimonii/funera liberorum/quorum tamen ipse extiterit parricida. sororis etiam propinquoque omnium/si exequar clades: tragedia magis quam hystoria texi videbitur. De quibus tamen si quis scire vult: iosephus plenius refert. Ergo cum pro sacrilegio quod in saluatorem commiserat/et scelere quod in equos eius pegerat/ultio eum diuina prouideret in mortem: quem dederit exitum non puto idcirco: si ipsius iosephi in septimodecimo libro antiquitatum hec referentis/sermonibus explicemus. Herodem (inquit) porro amarior indies morbus prouigebat/supplicia amissi dudum sceleris expetens

Leto namque igne extrinsecus in superficie corporis prebatur/intrinsecus vero vastum condebatur incendiū. Quidditas inexplebilis semper ierat cibi. nec tamen saciari unquam rabidis incitata faucibus valebat in gluuies. Intestina intrinsecus ulceribus obsepta: doloribus quoque colici quam maxime cruciabatur. Humor liquidus et luridus erga pedes tumidos oberrabat/et ab inferioribus partibus pubetenus tumore distentus. Sed et perenda ipsa putredine corrupta/scatere permixtus Spiritus quoque incredibilis inflatio/et fetida go obscena satis et execranda. His autem omnibus doloribus fetor dirior/vel ex mēbrorum putredine/vel ex respiratioe anhelitus reddebatur. Ita ex omni parte cruciatibus fessio/nulle sufficere vires ad tollerantiam poterant. Dicebant ergo tunc quibus diuinandi pericia est diuinitus has penas ab imperatore deo ob multa eius impietate et crudeliter gesta deposci. Hec quidem in supradicta hystoria refert vir de quo paulo ante memorauimus. Sed in secundo libro idem hystoriographus silia nichilominus de eodem scribit hoc modo dicens. Post hoc vero omnino corpus eius morbus inuadens/diverso eum sibi met corruptete genere predicabat. Febris namque/vna parte letata perabat/ purigo ex alia parte intolerabilis per omnem corporis diffusa superficie. Colici quoque creberrimus dolor/pedes pubetenus hydrophis obsederat tumor. Verenda corrupta putredine/et scatentia permixtus horrescebant. Inflationes etiam tortuosi spiritus/et crebra suspiria conuulsis admodum producta visceribus: ita ut diceret a partibus/non morbi corporis hec sed diuine ultionis esse supplicia. Quibus cum tot morbis etiam feralibus prouigetur/tamen spiritum adhuc viuendi gerens/de medicis atque remediis cogitabat. Denique transito iordane aquas calidas que apud calleroen sunt prebatur: que etiam potantibus commode dicuntur. Visum est autem medicis etiam oleo calido omnino corpore fouendum. Cumque depositus fuisset in huiusmodi fomente/ita resolutus est omnibus membris/ut etiam oculi ipsi e suis sedibus soluerentur.

Capitulum. ix. de crudelitate Herodis quā mortis sue tēpore perpetravit.

Exportat ex inde hiericho: et famulorum planctibus amonitus / ubi desperare cepit: militibus quodē quinquagenas dragmas diuidi iubet. Ducibus vero et amicis suis / plurimum pecunie largit. Ipse autē furore iam plenus / et ipsi ut ita dicā minitans morti / fert in facinus execrabile. Etenim ex singulis quibusque vicis vel castellis si quod nobiles et primarii erant viros ex omni iudea ad se colligi / et recludi iubet in loco quod dicitur hypodromus. Accersita tū sorore sua salome atque eius viro nomine alexa: Noui inquit iudeos de meo interitu gauisuros: sed potero habere lugentes et exequias honorabiles ex plangentium multitudine / si volueritis vos meis parere preceptis. Nos omnes quos in custodia haberi iussi totius iudee nobiles viros. statim ut ego spiritum exalauero interficite / in hoc ipsum militibus preparatis: ut omnis iudea et omnis domus etiam iuxta defleat obitum meum. Et post pauca idem iosephus ait. Rursus autē / nam et sibi auaritia et tussis conuulsione distēdebatur. Cū ex dolorum violentia iam vite exitum adesse sentiret: malo accepto cultrum poposcit. Solebat enim per se metipsum purgatum sic pomum atque icium edere. Tūc deinde circūspectans ne quis esset qui prohiberet / eleuauit in semetipsum dexteram: ictumque librauit. Adhuc idem prosequitur scriptor / quod paulo antequam nouissimum spiritum redderet / tertium post duos quos ante necauerat filium suum preceptis impiis iugulasset: atque ad ultimam lucem sicut non absque maximis doloribus corporis. ita etiam nec absque parricidii piaculis aufugisset. Talis igitur herodis extitit finis: quo digna supplicia scelere quod in bethleem erga paruulos gesserat. et per insidias domini nostri ac saluatoris exacte.

Cap. x. de archelai regno post herodem

E successionem vero eius / historia nos euangelica pdocet / quod postea quod per angelum comonitus ioseph / sublato puero et matre eius de egypto rediit ad terram iudeam. Audiens inquit euangelista / quia archelaus regnaret pro herode patre suo / timuit illorum. Comonitus autē in sonis: abiit in partes

galilee. Huic autē euangelice veritati consona scribit etiam supradictus historiographus diligent hoc exequens. quomodo ex testamento herodis patris sui / adiudicate est cesare augusto / regni iudeorum successor extiterit archelaus: et ut post decem annos imperio deuolutus sit: utque philippus et herodes iunior frater cum lisania / in tetrarchias diuisum iudee regnum regebant.

Capitulum. xi. quod falsa est acta quod iudei perferunt est iosephi testimonio ex consonatione temporum conuicantur.

De quoque ipse historiographus in decimo octauo libro refert: duodecimo anno tiberii cesaris (qui augusto septem et quinquaginta annis principatu posito successerat) pontifex pilatus iudee procurator electus fuisse: atque inibi per decem continuos annos usque ad ipsum pene finem tiberii perdurasse. Ex quibus omnibus signum est impudens euidenter arguitur actorum quod recentis perfecta plasmate aduersus christum dominum perferuntur. In quibus primo omnium temporis ipsius ratio / coarguit falsitatem. Quarto namque consulatu tiberii (quod consulatus septimo anno imperii eius fuit) piaculum saluatore commissum tempus / falsa hec acta perscribunt. Quo in tempore euidenter ostendit ne missus quodē adhuc ad iudee procuratorum ne pilatus / secundum iosephi probatissimi historici testimonium. Qui plenissime designat duodecimo anno tiberii cesaris iudee procuratorum suscepisse pilatum. Consonanter autē in his cum historico euangelista concordat: qui decimo dicens anno tiberii cesaris (in quo quartus erat pilati procuratorum annus / cum etiam iudee tetrarche haberentur herodes et lisias philippus) dominus et saluatore nostrum iesum christum et fuisse annorum triginta: quando ad iohannem baptistam aduenit. Tūc etiam initium euangelice predicationis instituit.

Cap. xii. quod a pontifice Anna usque ad Caypham quattuor pontifices fuerunt et singulis annis administrauerunt pontificatum: in quibus predicatio christi completa est.

Efert autē eum diuina scriptura / omne doctrine sue tempus exegisse sub pontificibus anna et caipha: quo scilicet ante pontificatus tempore incipiente / docere cepit: et usque

ad inittū caiphe ptenderit. In quibus spa-
ciis vix toti quattuor cōcludūtur anni. Le-
galibus porro pceptis / iam p illud tēpus
vi et abitione cessantibus / nulli q̄ppe pōti-
ficat⁹ honor vite vel generis merito red-
debatur. Sed romana potestate aliis nūc
itē aliis sūma sacerdotū prestabat: ita vt
annuis successionib⁹ mutarētur. De
niqz idē iosephus refert quattuor per ordi-
nē vsqz ad caiphā pōtificatus officio post
annā esse perfunctos / bis verbis scribens.
Valerius gratus anna sacerdotio detur-
bato ismabelū pōtificē designauit filium
baffi. Sed z hūc nō multo post abiciēs. ele-
zarū ananie pōtificis filiū pōtificatui sub-
rogauit. Post annū vero etiā hūc arcet of-
ficio: z simoni cuidā caiphi filio pōtificat⁹
tradidit misteriu: quo nō apli⁹ z tpe q̄vni⁹
anni spatio pfunctus iosephum (cui et ca-
pas nomē fuit) accepit successorē. ac p hoc
oē tps qd̄ dñs z saluator nr̄ i tris docuisse
pscribitur / itra quadrienni tēporis spacia
coartat. In quo quattuor iste quas ioseph⁹
memorat successiōes pontificū euz descri-
buit / vix per ānos singulos mīstrate. Cō-
sonanter igitur secūdū ea que scripsit / cai-
phaz pōtificē anni illius quo saluator pas-
sus est / etiā euangeliū scriptura designat.
Ergitur dñs z saluator noster non multo
post inittuz p̄dicationis sue / duodecim ex
oibus discipulos assumpsit. Quos et cete-
ris sectatoribus suis preferens / speciali /
quodam electionis priuilegio apostolos
noīauit Cuius nomis virt⁹ / missos indi-
dicat. Sed z alios post hos elegit septua-
gintaduos: z ipsos binos per loca et vrbes
ad quas ipse accessurus erat p̄misit.

Ca. xiii. de iohāne baptista testimoniū
iosephi z q̄ asserit eū iustū fuisse z ob eius
nec ē vindictā in iudeos esse prerogatam

Erū breui interiecto tēpore / iohānes
baptista ab herode filio herodis capi
te pugnū. De quo z in euangeliis quidez
refertur. Cōcordi vero testionio etiā iose-
phus de hoc scribit: nominatī etiāz de he-
rodiade cōmemorās / velut de cōiugio fr̄is
philippi viuentis violēter abstracta / z su-

is ab herode incestis nuptiis sociata / pro-
pria z legitima vxore depulsa: quā herodi-
adez filiaz fuisse dicit arethe regis arabie:
ppter quā etiā iohāne baptistā ab eo p̄me-
morat iteremptū. Bellū quoqz exortū in-
ter arethā dicit z herodē / tanq̄ ob ignomi-
niā filie vindicandaz. In quo bello exer-
citiū refert herodis extictū. Nec aut oīa ac-
cidisse / ppter piaculū qd̄ i nece iohis admī-
sit. Idē quoqz ioseph⁹ iustissimū sup oēs
iohāne fuisse secūdū euangeliōz fidē / z ab
herode ppter herodiadē capite cesū refert.
Propter quaz etiā / regno eū me morat
esse depulsum atqz in exiliū apud viēnam
gallie vrbe trusum. Nec i octauodecimo
antiquitatū libro bis ipsis quibus ifra an-
notatū est sillabis scribit. Quibusdaz (in-
quit) iudeoz videbatur ideo perisse hero-
dis exercitiū q̄ i eū satis iuste vltio diuina
cōmota sit / p̄dicta iohis / q̄ vocat̄ bapti-
sta: quē puniuit herodes spirū valde bonū:
qui precipiebat iudeis virtuti operaz dare
iusticiāz inter se inuicē custodire / et in deū
seruare pietatē / per baptisimū in p̄nū coire
Hoc enī pacto baptisimū acceptabile fore:
si nō soluz ad abluenda peccata sumatur:
verū et ad castimoniam corporis atqz ad aīe
iusticiam purificationēqz seruetur / ōni-
umqz pariter p̄tutū / velut signaculū z cu-
stodia quedam fidelis habeat. Que cum
ab eo p̄cepta huiuscemodi docerentur: at-
qz ad audiēdū eū per plurima multitudo
cōcurreret: perit⁹ herodes ne forte doctrine
eius persuasione populū a suo regno desci-
scerent (Videbat eū q̄ p̄ceptis ei⁹ ac mo-
nitis obedire in oibus plebs esset parata)
melius credidit prius q̄ noui aliquid fieret
anticipare hominē nece: q̄ postmodū tur-
batis rebus / seram penitudinē gerere. Ex
sola igitur suspitione herodis / vinctus i ca-
stellū macherōta adducitur iohēs: ibiqz ca-
pite obrūcatur. Hactenus de iohē. Sed et
de saluatore nostro dño in eisdē hystoria-
rū suaz libris idē iosephus ita scribit.

Ca. xiiii. de testimonio iosephi de xp̄o.

Vit autē hisdē temporibus iesus sa-
piens vir / si tamen virū eum noīari

fas est: erat enim mirabiliū operū effectoz: doctorq; hoīm eoz qui libenter que vera sunt audiūt. Et multos quidē iudeozum/ multos etiā ex gentilib⁹ sibi adiūxit. Chri⁹ stus hic erat. Hunc accusatione primozū nostre gentis viroz/ cū pilatus in crucem agendū esse decreuisset/ nō deseruit eos q̄ ab initio eū dilexerāt. Apparuit enim eis tertio die iterū viuis: secundū q̄ dicitur i spi rati pphete/ vel hec vel alia de eo innumera mihi acula futura esse p̄dixerāt. Sed et i ho diernū diē/ christianoz qui ab ip̄o nūcupa ti sunt/ et nomē p̄seuerat et genus. Nec cuz ipse hebreoz scriptoz olim suis libris inser ta/ tam de iobāne baptista q̄ etiā de dño et saluatore nostro tradiderit: quod vltra ef fugium: que excusatio ipudentib⁹ et p̄fi dis remanebit: quo min⁹ de falsitate ge storū que postmodū cōfixerūt/ apertissime cōuincantur: Sed de his ista sufficiant.

¶ Apostolorū autē dñi et saluatoris nostri noīa que referuntur ex ipsis euangelis oī bus palā est. Septuaginta vero discipuloz vocabula/ nusq; q̄ vidē reperimus scripta. Dicitur tamē vnus ex ipsis esse barnabas cuius etiā in actib⁹ apostolorū mētio fa cta est. Sed et paulus nichilominus scribens meminuit eius: deniq; ipsū dicit esse qui cū iosthene et paulo corinthis scribit. Clemēs vero i quarto d̄sp̄tationū libro cephe mentionē facit/ de quo paul⁹ dixit. Cū autē venisset cephas in tiochiā/ i faciē ei restiti. Et dicit eū vnū esse ex septuagin ta discipulis/ cognōie petri et apostoli. Sed et mathiam ex ipsis esse dicit/ qui pro iuda apostolorū numero subrogatus est. et eū q̄ cū ipso est statut⁹ ad sortē. Tatheū quoq; vnū ex ipsis fuisse tradūt. De quo et hysto riam que ad nos vsq; puenit/ exponere ne cessariū duco. Nam et plures quā septua ginta fuisse discipulos saluatoris iuenies: si obserues ea que paulus indicat dicens post resurrectionē apparuisse dñm primū quidē cephe/ postea illis vndecim et post hos āplius quā quingentis fratribus simul. Ex q̄bus quosdā dormisse dicit/ plurimos autē adhuc premanere/ eo tēpore quo hoc

scribebat. Post etiā dicit eū visuz esse iaco bo/ qui erat vn⁹ ex iis qui fratres saluato ris appellabant. Tum deinde/ tanq̄ p̄ter hos duodecim/ ad eoz tamē similitudinē essent alii quidā apostoli/ sicut et ipse erat paul⁹/ addit et dicit. Postea apparuit apo stolis omnib⁹. Nouisse autē visus est mi chi. Sed et de his ista sufficiant.

¶ Capitulū .xv. de narratione abagari regis.

Ratio vero quā de tatheo p̄missim⁹ hūc hēt modū. Dñi et saluatoris nr̄i iesu xp̄i diuinitas/ cū p̄ mirabili p̄tutis ope per omnē locuz celebraretur: in numeros tam de vicinis q̄ de peregrinis et lōge po sitis/ pro remedioz et cure virtutib⁹ inuita bat/ si qui p̄cipue morbi alicuius egritudi ne laborarent. Unde rex quidā abaga r⁹ nomine/ gentis vltra eufraten posite principatum nobiliter tenēs/ morbo quo dam corporis irremediabili quantuz inter homines tenēbatur. Qui cū de noīe iesu et de mirabilibus virtutū ei⁹ audisset: sup plex ei per epistolam factus exorat misso i rem homine diutini morbi vinculis quib⁹ tenebatur absolui. Sed ad presens quidā a dño corporis eius cura differtur. Dign⁹ tamē efficitur rescripto eplē saluatoris: et In qua simul etiā p̄mittitur ei/ q̄ nō mul to post desiderii sui cōsequeretur effectum. Deniq; post resurrectionē atq; ascensio nem dñi ad celos/ thomas apostol⁹ ex cō monitione diuina/ tatheū quendā vnū ex septuaginta discipulis/ ad edissenā ciuita tem euangelistam et predicato rē verbi del emittit/ simul et que a dño p̄missa fuerant impleturum. Hoc in archiuis publicis e dissenē ciuitatis in qua tūc supradict⁹ ab agarus regnauit/ ita descripta reperimus in his cartis que gesta regis abagari ser uata antiquitus cōtinebant. Et vt euidēs dictoz veritas fiat: ipsarū exemplaria epi stolarū ex siroz lingua translata ponem⁹. Exemplar epistole scripte a rege abagaro vel toparca ad iesū/ et misse hierosolimaz per ananiam cursozem.

¶ Cap. xvi. de eplā abagari ad dñm iesum

missa hierosolimā p̄ ananiā cursorē.

Abagarus p̄bame filius toparca/iesu saluatori bono qui aparuit in locis hierosolimoz. salutē. Audītū michi est et de te z de sanitatibus quas facis/ q̄ sine medicamentis aut herbis fiāt ista per te. z q̄ per bo fr̄m cecos facis videre/ claudos ambulare/ et leprosos mūdās/ z imūdos spiritus ac demonia eiās. Et eos qui longis egritudinibus afficiantur curas z sanas. **Mortuos quoqz suscitās.** Quib⁹ oībus auditis/ id statui in aīo meo. vnuz esse de duobus/ aut quia tu sis deus z descēderis de celo vt hec facias/ aut q̄ fili⁹ dī sis q̄ hec facis. Propterea ego scribens rogauerim te/ vt digneris vsqz ad me fatigari/ et egritudinē meā qua iā diu laboro curare. Nā z illud comperi q̄ iudei murmurāt aduersum te/ et volūt tibi insidiari. Est autē ciuitas michi parua quidem sed honesta. q̄ sufficiat vtrisqz. **Exēplz rescripti ab iesu per ananiam cursorē ad abagarum toparcam.**

Cap. xvii. exemplum rescripti ab iesu p̄ ananiā cursorē ad abagarū toparcā.

Datus es qui credidisti in me/ cū me ipse nō videris. Scriptū est ei de me. quia hi qui me vident nō credent in me. et qui nō vident me/ ipsi credent z viuēt. De eo autē q̄ scripsisti michi/ vt veniam ad te/ oportet me oīa p̄pter que missus sum hic explere. et postea q̄ impleuero / recipi me ab eo a quo missus sum. Cū ergo fuero assumptus/ mittam tibi aliquē ex discipulis meis/ vt curet egritudinē tuā. et vitā tibi atqz iis qui tecū sunt prestet. **Erāt autē his epistolis/ adiunctū etiā hoc/ lingua sīroz quod infra scriptum est.** Postea vero q̄ iesus assumptus est/ misit ei iudas qui et thomas/ tatheū vnū ex septuagīta. Qui cum venisset/ manebat apud thobiam filiū um tobie. Et autē audiuit de eo abagar⁹: et nūciatū est ei q̄ venisset apostolus iesu secundū qd̄ ei scripserat: Cūqz cepisset tatheus in virtute dei curare omnē lāguorē z infirmitatē/ ita vt oēs mirarent: Abagar⁹ consideratis mirabilibus q̄ faciebat/ recor-

datus est q̄ ipse esset de quo sibi iesus scripserat dicens. cū autē fuero assumpt⁹ mittam tibi aliquē ex discipulis meis/ qui egritudinē tuā sanet. Et vocās ad se tobiam apud quē manebat/ ait ad eū. Audiui q̄ vir quidā potēs venit et manet in domo tua: adduc eū ad me. Cūqz redisset tobias ad tatheū dixit ei. Abagar⁹ toparca vocauit me ad se/ z dixit michi. vt te ad eū pducā vt cures eū. Et tathe⁹. Veniā inq̄t qm̄ maxie p̄pter ipsū miss⁹ sū. Postera igit die tobias mane assumpto tatheo venit ad abagarū. Et cū fuisset igressus p̄sentib⁹ primatib⁹ suis/ statim in igressu visū est abagaro diuini nescio qd̄ splendoris ī vultu apostoli tathei. Quod cū vidisset abagar⁹/ adorauit tatheū. Sup quo amirati sūt oēs q̄ assiste bāt regi Ipsi enī nichil horū videbāt/ qz soli abagaro fu erat ostēsū: q̄ et dicere cepit ad tatheū. Vere discipul⁹ es iesu fili dei: q̄ michi dixerat/ mitto tibi aliquē de discipulis meis/ q̄ te curet z vitā tibi p̄stet. Et tathe⁹ respōdit. Quia magnifice credidisti ī eū q̄ me misit/ p̄pterea missus suz ad te: Et si p̄maneris in fide eius z credulitate: prestabū tibi oīa desideria cordis tui. Tū z abagarus ad eū. Usqz a deo inq̄t credidi ei: vt z iudeos qui eū crucifixerūt/ veli si vlla michi a desset tanta exercit⁹ copia trucidare: et si nō romanū regnū auctoritas īpediret. Et tatheus ait ad hec. Dñs noster voluntatē p̄ris sui impleuit. Qua impleta assumptus est rursus ad p̄rez. Dicit ei abagar⁹. Ego scio z credo ī eū z ī patre ei⁹. Et tathe⁹ p̄pt̄ ea inq̄t pono manū meā sup te ī noīe eius. Et cū hoc fecisset: statim oī egritudinis morbo quo tenebat absoluit. Mirat⁹ est abagar⁹/ q̄ sicut p̄bis audierat de iesu/ ita z rebus et opib⁹ repit per tatheū discipulū ei⁹ impleū/ q̄ eū absqz medicamētis z herbis curaret. **Hō solū autē illū: sed z abdon quē dā abdie filiū podagra laborantē/ cū se vestigū ei⁹ aduolueret/ man⁹ ipositioē sanauit. multosqz alios p̄bis illius ciues variis obesos sanauit incommodis. Et sic opa magna z admirāda p̄ficiēs p̄dicabat p̄bū dei.** Post hoc autē abagar⁹ ait ad tatheū.

Tu inquit cum virtute dei hoc facis: et nos omnes videntes miramur. Verum quomodo te narra mihi de adventu iesu/ quomodo factus sit/ et de virtute eius in qua faciebat hec que audivi.

Et tatheus. Hunc quidem taceam: verum quia verbum missus sum predicare/ crastino congrega mihi omnes ciues tuos/ et coram ipsis predicabo et seminabo in eis verbum vite: vel adventus iesu quomodo fuit/ et cur et qua de causa missus est a patre: et de virtutibus operum eius/ vel de mysteriis que locutus est in hoc mundo/ et in qua virtute/ hoc fecit. Sed et de nova eius predicatione/ et quod ita parvulus et humilis/ et quomodo ita se humiliavit/ et deposita maiestate parvifecit deitatem suam ita ut et in crucem subigeretur/ et in infernum descenderet/ et diruperet sepem quam a seculis nemo dirupat et mortuos suscitaret. Qui descendit quidem solus/ ascendit autem cum grandi multitudine ad patrem suum. Iussit ergo abagarus ut mature omnes ciues conveniret/ et audiret predicationem tatheus. et post hoc iussit dari ei aurum et argentum: sed ille non accepit dicens: Si nostra derelinquimus/ quomodo accipimus aliena. Hec non inutiliter ut puto a nobis ad verbum ex syrorum lingua interpretata: hunc in nostris libris tenebunt locum.

Explicit liber primus:

Incipit liber secundus.

Quod necumque oportuit velut in principis ecclesiastice historie designari/ siue de divinitate salvatoris/ siue de antiquitate nostre religionis ac vetustate doctrine et ut olim tradita sit christianorum que novella videtur institutio: sed et de adventu ipsius domini et salvatoris nostri nuper impleto/ ac passionibus consumato/ de apostolorum quoque electione/ superiore libello quanta potuimus brevitate perstrinximus. Age iam nunc que etiam post ascensionem eius consecuta sunt videamus. partim divinarum scripturarum testimoniis edocetes/ partim extrinsecus ex iis que fideliter in commentariis (qui ad memoriam posteritatis inveniuntur sunt)

comperimus approbantes.

Capitulum primum de vita et institutione apostolorum post ascensionem christi.

Primus igitur in apostolatus per iudam proditore mathias sorte consecutus: qui erat unus ex discipulis domini/ sicut supra demonstratum est. Ordinantur autem et diaconi septem numero/ pro orationibus et manus impositione apostolorum/ ministerium viduarum gratia. In quibus stephanus: qui et primus post dominum statim post ordinationem suam lapidatur ab iis qui et dominum occiderunt: per quod et nominis sui stephano corona donatur a christo. Tunc deinde iacobum/ qui dicebatur frater domini/ pro eo quod esset filius ioseph/ quem christi quasi pater habebatur: quoniam quidem desponsata ei fuerat virgo maria: que priusquam conveniret cum eo/ inuoluta est in pterio habens de spiritu sancto/ sicut euangelia prestant. Hunc inquam ipsum iacobum (qui et iustus cognominatus est ab antiquis) virtutum merito et insignis vite privilegio/ primum historie tradiderunt suscepisse ecclesie que hierosolymis est sedem: sicut clemens in sexto dispositionum libro asserit dicens. Petrus enim inquit et iacobus et iohannes post assumptionem salvatoris/ quamvis ab ipso fuerint omnibus prelati: tamen non sibi vendicant primatus gloriam: sed iacobum qui dicebatur iustus/ apostolorum episcopum statuunt. Idem quoque ipse in septimo eiusdem operis libro addit de ipso etiam hec: Jacobo inquit quem dicebatur iustus: et iohanni et petro/ post resurrectionem/ dominus omnem scientiam tradidit: et ipsis ceteris apostolis: qui apostoli illis septuaginta discipulis tradiderunt: ex quibus unus erat et barnabas. Duos autem fuisse iacobos constat. Unum hunc iustum qui de pinna templi deiectus/ fullonis pectore percussus est/ et morti traditus. Alius autem est ille qui ab herode capite cesus est. Huius ergo iusti Jacobi etiam paulus meminit cum scribit: Alius autem inquit apostolorum vidi neminem: nisi iacobum fratrem domini. In hoc ergo tempore/ etiam tatheus (de quo supra memoravimus) secundum domini preceptum ad regem abagarum missus/ ipsum quidem egritudine morbi corporalis absol-

apud ethio
pes femine
seminum
viris

uit Aniuersam vero ciuitate edessenorum
xpo dno / fidei satis credulitate sociauit
ita ut in hodiernu die ciuitas illa (quippe
que ipsius dñi z saluatoris meruit scripta
suscipere) velut speciali quadã xpo deuoti
one dicata sit. ¶ Intea persecutio prima
aduersus ecclesia dei que hierosolimis fa-
cta est sub primo martyre Stephano / oēs
discipulos (exceptis duodecim) perniuer-
sam iudeã samariaqz dispit / seu poti⁹ ut
sancta scriptura indicat disseminauit. Ex
quibus nonnulli ad fenicē / et vsqz ad cypriū
atqz antiochiã deuenerūt: qui gentibus q̄
dem credere misteriu fidei nõdũ audebāt:
iudeis tamē predicabant. Interea saulus
adhuc pastabat ecclesiaz / ingrediens do-
mos: et p̄trahens viros ac mulieres trade-
bat in carcerē. Sed philippus qui erat vn⁹
de septē cū Stephano diaconus ordinat⁹
descendit samariã: virtute dñi repletus. et
predicabat primus verbũ dei samaritane
genti. In quo tanta erat diuine gratie effi-
catia: ut etiã simonē magũ suis pdicatiõis
bus cõsternaret: qui per idē temporis / cele-
bris fame apud samaritanorū populos ha-
bebatur: ita ut virtus dei magna esse puta-
retur. Sed is cū vidisset signa et miracula
que a philippo per diuine gratie potesta-
tem fiebant / obstupefactus z territus ces-
sit: et credere se in xp̄z vsque quo etiã baptis-
mũ acciperet simulauit. Quod reuera mi-
rari dignũ est: hodieqz eodē ordie fieri ab
his qui velut hereditariã ab illo simulatio-
nē secte ipurissime susceperūt. q̄qz auctoris
sui artibus instituti / ecclesia fraude quali-
bet ingressi / lauacru furant et sancta nra
velut alicuius morbi cõtatione cõmacu-
lant. Serpit enī eorū venenatus sermo si-
cut lupo in gregib⁹: et occultis verborum
morsib⁹ / incautis letale virus infundit: do-
nec noxias eorū latebras / diligētia pastoris
inuestigatas educat ad lucē. Sicut et ipse
Simon / petri industria cõprehensus / pe-
nã quam merebat̄ expendit. ¶ Veruz per
dies singulos augete p̄dicatione ver-
bi diuini / per dei p̄uidentiã ex ethiopia re-
gionibus adest quidã regine gentis illius

prepositus (Moris q̄ppe est illi natiõis / eti-
am nũc a feminis regi) tanq̄ vota in hie-
rosolimis redditurus. ¶ Huc philippus re-
sponsis sanctis p̄s iustus / primo ex oibus
gentibus misteriu fidei z sacramentũ ba-
ptismi tradit: z velut quasdã eum deo pri-
mitias oim cõsecrat nationũ. ¶ Huc opinio
tenet ad patriã terrã regressuz / scientiam
dei sũmi / z salutarē dñi nostri prescientiaz
indigenis gentibus sicut sibi tradita fue-
rat pdicasse. In quo rebus ip̄s cõpleta est
per eum p̄phetia que dicit: Ethiopia p̄ue-
niet manus eius deo. Dũ hec ita aguntur
Paulus pas electionis. nõ ex hoibus neqz
per hoiem / sed per reuelationē Jesu chri-
sti z dei patris qui eũ suscitauit a mortuis
i apostolatũ vocat / celesti ad se voce dlata
¶ Ca. ii. qualiter tiberius de xpo edoct⁹ est
a pilato z cõmonitus.

¶ Interea cū per omnē iam locũ de re-
surrectione et mirabilib⁹ dñi nri Jesu
christi: z de ascensione eius ad celũ felix fa-
ma loqueret̄: ac per oim aures beati hui⁹
rumoris volueret̄ opinio: z qm̄ antiq̄ mo-
ris erat apud romanos / ut puinciaz iudi-
ces: si quid forte noui in iis quas regebant
puincias accidisset. vel p̄cipi vel senatui
nũciarent / uti ne ex iis que gerebant̄ igno-
rare aliquid viderent̄: De resurrectione a
mortuis dñi z saluatoris nostri iesu xp̄i / q̄
tam in omnē locũ fuerat puulgata / Pila-
tus tiberio p̄ncipi refert: sed et de ceteris
mirabilibus eius: Et ut post mortē cū re-
surrexisset a quã plurimis itaz deus esse cre-
deretur. Tiberius que p̄pererat / retulit ad
senatũ. Senatus aut̄ spreuisse dicitur: pro
eo qd nõ sibi p̄ hui⁹ rei iudiciũ fuerit dela-
tũ / z auctoritatē suã p̄uenerit vulgi sentē-
tia. Lex enī erat antiq̄tus designata / ne qd
apud romanos deus haberet̄ / nisi senatus
decreto z sentētia cõfirmatus. Porro aut̄
provero hoc erat quod agebat̄: ne diuina p̄-
tus hũanis putaret̄ assertoribus indigere
Lũqz scdm̄ ea que supra dixim⁹ tenuisset
senatus: Tiberius tamē tenuit sentētiã
suã: ne qd aduersuz doctrinã xp̄i p̄trariuz
moliret̄. ¶ Hec tertulianus p̄r z legũ z insti-
b lii

tutionis romanarum pitissimus/et inter nostros scriptores admodum clarus/in apolegetico suo quod aduersum gentes pro nostra fide scribit/hoc modo retulit: ut de origine inquit aliquid retractemus/eiusmodi legum vetus erat decretum: ne quis deus ab imperatore consecraret/nisi a senatu probatus: sicut Marcus emilius de deo suo alburno: facit et hoc ad causam nostram/ quod apud vos humano arbitratu non unitas pensitatur. Et nisi homini deus placuerit/deus non erit. Homo iam duppius esse debet. Tiberius ergo cuius tempore nomen christianum in seculum intrauit/annunciata sibi ex siria palestinaque que illic veritatem istius diuinitatis reuelauerat: retulit ad senatum cum prerogatiua suffragii sui Senatus que non ante ipse probauerat respuit. Cesar in sententia mansit: comminatus proculum accusatoribus christianorum: hec tertulianus. **Ca. iiii.** quomodo in omnem mundum breui tempore diffusa de christo predicatio est.

A Hod profecto diuina prouidentia/ita tunc cesaris sensibus ingessit: ut absque ullo obstaculo in ipsis duraret in istis/ euangelii sermo usquequaque percurreret. Unde et factum est ut repente quasi celitus lumen ostensum/ aut radius quidam solis erumpens/ totum orbem claritate superni luminis illustraret: ut compleret illa prophetia que dixerat/ in omnem terram erunt sonus eorum/ euangelistarum duraret et apostolorum/ et in fines orbis terre verba eorum. Ex quo et per omnes ciuitates ac vicos imense multitudines velut messium tempore frumenta ad areas/ ita ad ecclesias populi congregabantur. Quicumque illi a parentibus tradite sibi morbide superstitionis vinculis tenebantur/ per doctrinam christi simul et per virtutum miracula que fieri videbant/ recepta veritatis dei noticia/ tanquam a tyrannicis dominis liberati/ ad unum verum deum et dominum creatorumque suum. vetusti pernitentes erroris. fidei cum confessione veniebant.

B Cum igitur passim iam per omnes etiam gentium populos profusus effunderet diuina dignatio: primus cornelius apud cesaream palestine urbem maximam/ cum omni domo sua ad fidem christi petro ministrante perducitur. Jam inde quamplurimi et alii ex gentibus apud an-

tiochiam ad fidem veniunt/ eorum predicatione pertracti: quos predicatione aduersus stephanum commota/ disseminatos esse per omnem locum superius edocuimus. Per quos et apud antiochiam florentissima congregatur ecclesia in qua erant etiam prophetici ordinis viri quamplurimi: cum quibus et barnabas et paulus. Quibus omnibus pariter in gratia dei et unitate degentibus: ibi primum discipuli velut e perpetuo fonte sumptis vocabulo/ appellati sunt christianis. Qua tempestate agabus quidam vnus ex istis qui aderant prophetis/ famam magnam futuram diuinis presagiebat oraculis. Paulus vero et barnabas cum misisterio a fratribus collato quod sanctorum presbiterio deseruiret/ hierosolimam destinantur.

Ca. iiii. quomodo post tiberium gajus cesar regem iudeorum constituit agrippam.

Interea tiberius duobus et viginti circiter annis sui principatus exactis/ viuendi finem fecit. Post quem gajus imperium suscepit: et continuo iudeorum principatum tradidit agrippe: simul et philippo ac lisanie tetrarchias. cum quibus et paulus post herodi eidem pariter contulit. Iesus vero herodem qui et in nece iohannis auctor extiterat/ et in passione domini interfuerat multis excruciatum modis/ eterno damnat exilio. sicut iosephus in istis que supra inseruimus scribit.

Ca. v. qualiter filio pro iudeis suscepit legationem ad gajum.

Aliis temporibus filio insignissimus scriptorum florebat. qui non solum in nostra verum et in grecorum philosophia: primus interpretum habebat. Sic autem genere quidem a paupere hebreus. Apud alexandriam vero in omnibus claris et nobilibus viris clarior ac nobilior erat. In diuinis autem legibus et patris institutis quantum qualisue fuerit: ex istis que nobis librorum suorum tradidit monumentis/ omnibus clarum est. Quis enim digne valeat explicare: quanta eius in liberalibus litteris fuerit institutio: Quanta in philosophicis: Quantumque maxime in platonis et pythagoricis fuerit disciplinis: utque omnes et qui secum floruerant pene et qui precesserant superarit: Hic igitur ipse/ temporibus gajum

quanta iudeis acciderit mala/quinque voluminibus exponit. Sed et de eiusdem gaimentis insania commemorat: quod infantum superbie elatus sit: ut deum se voluerit appellari. In ipsis autem ubi de iudeorum cladibus refert suam quoque legationem/qua pro contributionibus suis iudeis detulit ad urbem romam describit. et quod porans apud gaium per patris legibus: nichil amplius quam irrisione retulerit domum/imo et pene periculum mortis incurserit. Sed et iosephus meminit horum in octauodecimo antiquitatum libro talia quedam scribens. Et quidem cum seditio apud alexandriam fuisset exorta inter iudeos et grecos termini ab utrisque partibus legati mittuntur ad gaium. In quibus pro parte grecorum/erat quidam legatus appion nomine. Qui cum in ceteris quam plurimis insimularet iudeos: tum maxime quod honorem cesari non deferret: ut moris est facere omnibus qui romanis fastibus subiacent. Hi ergo aiebat neque aras gaium/ neque templa constituerent/ neque alia huiusmodi in quibus ei diuini honores a provincialibus deferuntur. Sed soli sunt qui neque statuas ei decernant/ neque sacramentum nominis eius obseruent. Cumque hec et alia grauiora allegaret appion/ per que concitari crederet gaius/ Silo qui legationi preerat iudeorum/ vir in omnibus magnificus/ alexandri alabarche frater: philosophie non ignarus/ potentissime purgauit obiecta. Sed abiicit eum gaius: et iubet ilico e conspectu suo abscedere: dum iracundia repletus/ secum ipse rimatur quid in eos conferat mali. Egressus autem Silo cum iniuria/ ait ad iudeos qui sibi astabant. Bo-
no animo nos esse oportet. quibus iratus
est gaius. quia necesse est adesse diuinum/
ubi humanum cessat auxilium. Hec quidem iosephus. Sed et idem Silo in ipso libro quem de sua legatione conscripsit. sigillatim de omnibus que a semet gesta sunt refert. Ex quibus illa sola commemorabo: que legentibus euidenter in iudeos diuinam per piaculis que aduersus christum ausi sunt indicent ultionem.

Ca. vi. quanta acciderit iudeis mala post irrogatam christo morte.

Rimo quidem temporibus tiberii

refert in urbe roma Seianum quendam magni apud imperatorem loci: vniuersarum eorum gentem/ summo nisu interimere voluisse. In iudea autem pilatum sub quo in saluatorem facinus admissum est/ dum templum quod in hierosolymis tunc adhuc manebat integrum perphanare tentaret maximis eos perturbationibus agitauisse. Sed et post tiberii occasum/ refert successorem eius cum ceteris quam plurimis. tum etiam iudeorum genti acerbissimum extitisse: quod presto est etiam ex ipsius scriptoris sermonibus discere. Multa quidem erat inquit in gailo ingenii prauitas: qua erga omnes homines. tum precipue erga iudeorum gentem ferebatur: et speciali quadam seuitia loca eorum que in diuinis habent supplicationibus consecrata. incipiens ab alexandria diripi et contra religionem moreque gentis perphanari iubet statuam suam et signis atque imaginibus ea replere. Templum quoque sancte ciuitatis/ quod solum manebat totius perphane contagionis intactum. et a maioribus perdurauerat asilum. commutare in templum perperam nominis ausus est: ut edes iouis nobilissimi noui dei gaili vocaretur. Sed et alias innumeras clades. et ultra omnes tragicos luctus apud alexandriam iudeis irrogatas esse sub gailo. in secundo operis sui de virtutibus libro vir memoratus exequitur. Hec non et iosephus consona huic de pilati temporibus scribens/ pro piaculis saluatoris que vniuersae genti acciderint mala/ audi ut etiam ipse in secundo iudaici belli defleat libro. Is autem ait qui missus est in iudeam a tiberio procurator pilatus/ noctu pelatas hierosolimam introferri imagines cesaris iubet ac statui. Quod ubi dies exortus est: magnam perturbationem iudeorum populis excitauit stupentibus et perturbatis ad nouam faciem rerum coniciebant namque ex hoc quod spernerent et conculcarentur iam leges sue/ et omnia instituta maiorum: quibus nichil tale haberi intra membra urbis illius fas erat. Sed hoc est nimirum in quo eos ipse confessionis sue velox predicta damnavit per eo quod scilicet euangelii relationem/ sicut gens proclamauit vniuersa/ non

E habemus regem nisi cesarem. ¶ Tum dei de idem scriptor aliā quoq; in eos delatā cōmemorat vltionē dicēs. Post hoc autē etiam aliā in eo accidit pturbatio: p eo q̄ sacrū erarium (qđ apud eos patria lingua chorbonas appellat) contra fas in vsus cōmunes publici aqueductus progari viderent: qui a trecētis stadiis deducebat. Pro quo nimia indignatione popul⁹ cōmouebatur. Cūq; adesset pilatus hierosolimis: audent adire eū/z clamorib⁹ fatigare. At ille qui p̄uiderat. seditionē futurā/militibus habitu plebeio obtectis armis/multitudini imiscuit: p̄cepto eis dato vti ne gladiis in sediciosos s; sustibus vterent. Igit̄ vbi tempus fuit/signo de tribunalib⁹ dato/cedi prosterniq; ceperūt. Nonnulli/verberantiū vulnerib⁹/plurimi autē duz in fugam conferti prouūt/propria constipatione percussi perire. Reliqui vero dispersi/z suozū funeribus deterriti/vim laboris silētio repressere. Multas p̄terea clades in hierosolimis eis obuēnisse dū nouis sp̄reb⁹ sediciosi⁹ studēt idē scriptor expōit: ostēdens q̄ ex admissi sacrilegii tempore/nūq̄ bella mortēq; cessarūt: vsquequo vltimū z exciabile maluz temporibus vespasianū eos obsidione inclusit.

¶ Capitulū. vii. vt pilatus sibi mortem conscuit.

Situr iudeos pro cōmisso scelere vltio diuina dānabat. Sedz ipse pilatus qui i saluatore iniqui iudicis functus officio est/isdē temporib⁹ gāi/tantis ac talibus maloz cladibus cruciat⁹ est: vt pp̄ua se manu transuerberās/nepariam vitaz vi abiēssse referat. Nec em̄ poterat tantū viciū minister impunitus euadere sicut i hystoriis grecoz reperimus. eoz dūtaxat qui olimpiadas scribūt z ānales rez gestarū libros ad posteritatis memoriā cōdunt

¶ Capitulū. viii. de fame tēporib⁹ claudii.

Teni gaio quattuor annis nec integris p̄ncipatu ministrato/claudii⁹ ip̄s ip̄eratoz succedit. sub quo fames satis dira vniuersuz orbē obtinuit. hoc tñ ita futurum/lōge ante nostri p̄phetie p̄dixerāt.

sicut in actibus apostolorū refertur agabi quendā p̄phetā famē magnaz futurā sub ip̄eratore claudio denūciasse. Verū lucas qui hec de agabo refert/cōiūgit etiā hoc q̄ per paulū z barnabā/fratres q̄ erāt antiochie/pro viribus vnusquisq; sū ptū miserit sanctis habitantibus hierosolimā: et post hoc addit dicens.

¶ Capitulū. ix. de martirio iacobi apostoli

¶ Illo autē tempore sine dubio tēpus quod sub claudio fuit cū fames erat designās. misit inquit herodes rex manus vt affligeret aliquos de ecclesia: z it̄ fecit iacobum frat̄ iohānis gladio. de hoc autē iacobo clemēs alexādrinus etiāz quā andā hystoriā dignā memoria in septimo dīsp̄tationum suaz libro scribit/perlatā ad se vsq; ex traditione maioruz: Quāquidem inquit z is qui obtulerat eū iudici ad martirū/iacobuz scilz/motus etiā ip̄se cōfess⁹ est se esse christianū. ducti sūt inquit ambo pariter ad suppliciiū: et cū ducerent̄/in via rogauit iacobum dari sibi remissionē. at ille parūper d̄ liberās/par tibi inq̄t/z osculat⁹ ē eū. Et ita ambo simul capite pleri sūt. ¶ Cap. x. vt agrippa z herodes apostolos p̄secuti diuinā p̄tinuo sēserūt vindictaz.

Ed tūc inquit vt ait scriptura diuina vidēs herodes qz de iacobi nece gratū eēt iudeis/addidit adhuc/z petrū cōiecit i carcerē: sine dubio ip̄m etiā punire volēs/nisi diuinū affuisset auxiliū. quo āgel⁹ noctu ei assistens/mirabiliter eū vinculoz nexibus absoluit/z ad ministeriū predicationis ire liberū iussit. z cū petro quidē hec gesta sunt: Regis vero facinus i apostolos perpetratū/dilationē nō patit vltiōis: sed continuo p̄index adest diuinitus dextera. sicut hystoria in apostolorū actibus cōscripta nos edocet. Cū inquit cesareā descendisset herodes/z in die solēni p̄clara veste regia indut⁹ pro tribunali consedit: ac de sublimi cōcionaret̄ ad pplm: cūq; popul⁹ acclamaret ei dei voces z nō hoīs: statim inquit percussit eū angelus dñi/eo q̄ nō dederit gloriā deo. Et scātēs vermib⁹ expirauit. ¶ Miraclo autē dignū ē/tātā p̄sonā

Libet

ssam scripturaz diuinaz cū hystorogra-
pho gētis illi⁹ dprehēdi: ipse etenī ioseph⁹
de eisdē cōmemorās ī nonodecīo libro an-
tiq̄tatūis q̄b⁹ ifra scriptū ē. hec sermonib⁹
refert. Tercū inq̄t ānū iperīi totī iudee ex-
pleuerat/cū forte cesareā q̄ p̄i⁹ pyrgostra-
tonis vocabat/ aduenit. Abi cūz ī honore
cesaris spectacula quib⁹ ederet/votiuo vt
videbat saluti cesaris die: Cūqz illuc to-
tī p̄rouicie vīri honore z facultatib⁹ p̄diti
cōuenissent: sc̄do spectaculo die indutus
veste fulgenti/ex auro argentoqz mirabi-
liter cōtexta/icipiēte die p̄cedit ad theatrū.
vbi cūz p̄imos solis radios argētee vestis
gremio suscepisset: repercusso splēdore/du-
plicatā spectatib⁹ lucē fulgor metallib⁹
tis effudit: vt ī tuētib⁹ p̄stringeret acie ter-
roris aspect⁹. Et p̄ hoc pl⁹ aliquid de eo q̄
humane nature ē cū artifex arrogātia mē-
tiret: Jlico adulātis vulgi cōcrepāt voces/
honore sonantes/sed exituz ferentes. Et
hinc atqz illū cab eis cōdamantib⁹ de⁹ cō-
pellat/vtqz fieret p̄piti⁹ supplicat exorat:
dicētib⁹ populis nūc vsqz vt hoīez te timui-
mus: sed ex hoc iaz supra humanaz te esse
naturaz fatemur. Sz rex acclamationem
cōtra fas habitaz nō repressit: nec ī pietatē
illicite adulationis exhorruit: donec respi-
ciēs paulopost īminentē atqz īsistentē ca-
piti suo videret angelū: eūqz sensit p̄tinuo
exitū sui ministrū/quē p̄i⁹ nouerat p̄uiso-
rem bonoz. Et ecce repēte cruciatus eū ex
doloze īcredibili p̄tris atqz īflatione corū
puit. Respiciensqz ad amicos/en inq̄t ille
ego de⁹ vester/ ecce propelloz cōfesti detur-
bor ex vita. Quoniā quidē diuina virt⁹ nu-
per collatas ī me falsas arguit voces: et q̄
modo ī mortalis dicebar a vobis: p̄cep-
iaz iāqz rapioz ī mortē. Sed suscipiēda est
sentēcia quam de⁹ statuit. Haz z viximus
haud p̄tēnendū: z lōgeuitatē q̄ beata puta-
ta expleuim⁹. Et cū hoc dixisset vī doloris
vehementius agitatur/īstanter ad palatūz
reportat. Cūqz diuulgatū eēt eū p̄pe diē
moriturū/ingēs multitudo totī etatis et
sexus conueniēs/moze patrio supra cilicia
strati/omnipotēti dō pro regis icolumita

Secundus

te supplicabant. Omnis aut dom⁹ regia
planctibus z gemitibus p̄sonabat. Cū in-
terim rex ipse ī excelsō solario recubans/z
deorsū respiciēs/ac p̄onos p̄stratosqz oēs
cūz fletib⁹ p̄uidens/nec ipse q̄dē tēperabat
a lachrimis. Verū cōtinuis quinqz diebus
ventris doloribus cruciatus/vitaz violen-
ter abrupit/quinquagesimū etatis z quartū
agens annū/Regni vero septimū. Quat-
tuor etenī sub gaio cesare annis regnaue-
rat: Philippi tetrarchiaz tribus annis ob-
tinēs/quarto aut ēt herodis sibi adiūgēs
trib⁹ reliquis annis sub claudio cesare ex-
actis. Cū ī ceteris quamplurimis iose-
phū/tū in his taz integre diuine scripture
cōcordare valde miratus suz. p̄vero videt
ī solo regis vocabulo variare. cū et tēpus
et actus z res eundē ostendat fuisse: possi-
bile est sicut ī aliis quāplurimis iudeoz
nominibus īuenimus/et iaz hunc duplici
vocabulo nūcupatuz. Quoz altero lucas
noster/altero vsus sit iosephus. Verū qm̄
rursuz lucas ī actibus apostolorū introdu-
cit gamalielū. cū de apostolis ī iudeoz cō-
sensu deliberatio fieret hoc ipso tēpore di-
centē: quia surrexit theodas quidaz/dicēs
se esse magnū quendaz. qui destructus ē. z
oēs q̄ sequebantur eū dissoluti sunt: Age
et iaz de hoc quod iosephus in hoc eodē li-
bro scripserit proferamus.

Cap. xi. de theoda q̄ deprauauerat pplz
f Ado inquit iudeaz p̄curante/decep-
tor quidaz magus theodas noīe/p̄
suadet populi multitudinē sublatiis pro-
p̄riis facultatib⁹ v̄be excedere/z ripas ior-
danis fluminis obsidere Dicebat autē se
etiam prophetaz esse/et posse verbi sui pre-
cepto fluuii fluentia dirimere/z facilem se-
ctatorib⁹ suis fluminis trāsītū dare. Que
cū diceret: multos decepit. Fadus vero nō
ī longū recordie eius idulsit. sed emittit
equitū turmam: q̄ rex īprouisio irruens
sup̄ eos/quāplurimos q̄dez perit: mul-
tos tamē z viuos cepit. Ipsius aut theode
caput defectū hierosolimam reportauit.
Capitulū. xii. de belena regina adyabe-
norum.

E

theodas magus

fadus procu-
rator iudee.

Est hoc idem scriptor etiam de fame que sub claudio facta est hoc modo memorat Post idem tempus inquit fames magna obsederat etiam iudea. Qua tēpe/ state regina noie belena/multis pecuniis cōparatū frumentū de egypto z hierosoli/ mā delatū indigētib⁹ ministrabat. Quid tam consonās tanqz cōcordans/ q̄ bec sūt cū illis que i actibus apostolorū scribūtur vbi dicitur/ quia discipuli qui erāt anthio/ chie/ put potuit vnusquiqz/ miserunt i mi/ nisteriū sanctis habitantibus i iudea/ de/ ferendū p manus barnabe z pauli/ ac per presbyteros dispensandū. Helene vero cuius bystoriographus intulit mentionē/ etiā nūc extat sepulcrū nobile p portis hierosolimozū. Regnasse autez apud adabe/ norum gentē refertur.

Capitulū. xii. de symone mago.

Posterea cū fides domini z saluato ris nostri iesu christi p oim cresceret mentes: z p dies singulos religionis ppa garent augmēta: nequa q̄ quiescit hostis salutis humane: sed vrbē maximam q̄ est caput oim preuenit: z symonē illuc de quo in superioribus diximus euocat: cui⁹ nefa ris artibus amminicula ipse malora sup/ peditans/ plurimos vrbis illius ciues in erroris eius vincta coniecit. Designat bec vir in scriptoribus nobilis/ nō multo post apostolorum tēpus exortus: iustinus. de quo suis i locis quod cōpetit assignabim⁹. Sic igitur in apologetico quē p fide nra ad imperatorē antoniū scripsit/ de his hoc modo refert. Et post ascensionē inquit dñi ad celū. instigabant demones quosdā ho/ minū: qui dicerēt se esse deos: quos nos fu gauimus. Simon deniqz quidā samarita nus/ de vico qui dicit gyttho/ sub claudio cesare magicis artibus z ope demonū sub leuatus: i vrbē veltra que regnū oim tenet q̄ plurimis per fātalias deceptis: deus de/ cretus est: z simulachri apud vos quasi de⁹ honore donatus est i flūine tiberis i ter duos pontes collocati. Habetis etiam titulū lati nis litteris scriptū. Simoni deo sacro: quē et oēs pene samarite/ nō nulli etiam ex cete

ris gentib⁹ tanq̄ sūmū deū z adorant z cō/ sident. Sed z selenen quandaz erroris ei⁹ ac deceptionis comitez/ q̄ prius i p̄stibulo steterat apud tyrum vrbē fenicis/ cū ipso velut primā quandaz mentē cōsecrauerūt. Hec quidē iustin⁹. Cōsona vero huic ē hireneus scribit i primo aduersus hereses libro. In quo vel quis ipse fuerit symō/ vel q̄ impura eius opera atqz doctrina plen⁹ refert. Que multū ē vt his inseramus: cū liceat volētib⁹ ea scire p singula/ ex ipsis su pradicti hirenei libris/ vel d hoc/ vt ceteris auctoribus diuersarū hereseon/ z de vene/ natis eoz dogmatibus diligētius noscere. Caput igit tot⁹ prauitatis z principiū ois heresis a symone cepisse accepim⁹. Ex quo vsqz in hodiernū sectatores ei⁹ simulantes adire se purissimam christianoz philoso/ phiā: quaz vidēt apud oēs p castitate vite et iustituti sanctitate mirabilē: superstitionis idolorū quaz deserere vident/ rursū vinctulis innectunt: colētes ac venerātes pictu ram z imaginē symonis: z illi⁹ quaz ei sce leris acturpitudinis extitisse socias dixim⁹ selenen. His incēsos odores offerūt/ bis sacrificiaz libamina impura delibāt. Sed eoz adhuc nequiora z execrabiliora comitunt. Aiunt em esse quedaz apud se ineffa bilia: que cū primo quis audierit: mente ex cedat: et eoz quasi virtute percussus/ velut attonitus maneat/ z vsqz ad dementiam veniat. Que cū ita sint: aiunt impossibile esse. vel scripture ea tradi. vel ore ac labiis proferi. Hec q̄ audit p veneratione ita se habere rez credit. Porro aut vere illa hu iuscemodī sūt: que p impuritate z obscenitate sui/ castis z pudicis auribus execrabi/ bilia/ et penit⁹ horrescēda ducant. Quicqd em illud est turpe z impurū/ quod excogi/ tari a quoquā potest omni hoc impuri⁹ esse illud traditur/ quod inquinatissime huius heresis mysteriū tectū apud se seruari pol licentur archanum. Infelicibus p bec mul tierculis/ z peccatis (vt ait apostolus) one ratis/ detestabilē illudentes. Hunc igitur talium maloz patrē z auctorē per idē tem pus symonē ex apparitorū suoz numero

mulierculis illudentes.

simon magus

Justinus scripsit apologeticum pro fide christiana.

Simon magus ut dicitur a vrbis magis cultus apud gentes non hor q̄ p̄ nos debuit fieri.

Libet

dyabolus suscitans/ad urbē maximā ire
cōpulit romam: ut ibi potētissimis athle-
tis dñi ac saluatoris nostri iesu christi apo-
stolis/in hoc ipsum ab eo subrogatis obli-
steret. Sed diuina virtus et gratia in mar-
cio precipue certamine nunquam deserit suos. Que
incensam maligni flammam tota celeritate
restinguit/et omnem altitudinem destruit/
extollentem se aduersum scientiam dei. Propt-
er quod neque simon neque alius quis congressus
tunc aduersus apostolos dñi/potuit obti-
nere: quia veritatis lux et verbi diuini clari-
tas/que ob salutem hominum nuper obful-
serat/p apostolos suos totius medatiū dis-
cussa caligine/de humanis mentibus igno-
rantie tenebras effugabat. Denique supra-
dictus magus veri luminis fulgore percussus
cecitate continuo male sane mentis incurrit
Quippe qui iam prius in iudea p aposto-
lum petrum de iis que gerebat sceleribus
confutatus/transmarinam aggressus est fu-
gam: et ab oriente ad occidentem usque pten-
dit: nusquam sibi vitam nisi in fuge subsidio spe-
rans. Is igitur urbem romam ingressus/
prensus adminiculo assistentis sibi et adhe-
rentis demoniace virtutis/quam paredum
vocant/brevi tempore intantum malorum
venit precipitium ut etiam simulachrum a civibus
romanis/tanquam deus honore potiretur.

Capitulum. xiiii. de predicatione apostoli
petri apud urbem romam.

Ed non in longum permanet fraude que-
sita diuinitas: continuo namque in ipsis
claudii temporibus/clementia diuine prou-
dentie/probatissimum omnium apostolorum/
et maximum fidei magnificentia et virtutis
merito/primum principem petrum ad urbem
romam velut aduersum humani generis
communem perniciem repugnatum deducit: du-
cem/quendam et magistrum milicie sue scien-
tes diuina prelia gerere/et virtutum castra
ductare. Iste adueniens ex orientis partibus
ut celestis quidam negotiator/mercimoniam
diuini luminis si quis velit comparare/paratus
aduenit: et salutaris predicationis verbo/primum
in urbe roma euangelii sui clauibus/
ianuam regni celestis aperuit.

Secundus

Cap. xv. de euangelio secundum marcum.

Sicut cum romane urbi clarus verbi dei
lumen fuisset exortum: symonis quidem
tenebre cum suo auctore restite sunt. Sermo
autem veritatis et lucis qui per petrum predica-
tur/uniuersorum mentes placido illustrauit
auditu: ita ut quotidie audientibus eum nulla
penitus satiatio fieret. Unde neque auditio eius
sola suffecit/sed marcum discipulum eius omnibus
precibus exorant: ut ea que verbo predica-
bat/ad perpetuam eorum commotionem habendam
scripture traderet: quo domi forisque in hu-
iusmodi verbi meditationibus permaneret
Nec prius ab obsecrando desistunt/quam quod
orauerant impetrarent. Et hec fuit causa scri-
bendi quod secundum marcum dicit euangelium. Pe-
trus vero ut per spiritum sanctum religioso se spo-
liatus coperit furto/delectatus est: fidem
eorum per hec deuotionem considerans: factumque
confirmavit. et in perpetuum legendam scriptu-
ram ecclesie tradidit. Clemens in 6. disputatio-
num libro. hec ita gesta esse describit. cuius si-
mile dat testimonium hierapolites episcopus noie
papias/qui et hoc dicit: quod petrus in prima
epistola sua quae de urbe roma scribit/mem-
inerit marci: In qua tropice romam ba-
biloniam nominauerit cum dicit salutem vos
ea que in babilone electa est ecclesia/et mar-
cus filius meus

Capitulum. xvi. ut prius marcus per egyptum
christi noticiam predicauit.

Hinc autem marcum tradunt primum ad
egyptum perrexisse: atque inibi euange-
lium quod ipse conscripserat predicasse: et ipse
primum ecclesiam apud alexandriam consti-
tuisse. Tanta autem refertur multitudo cre-
dentium virorum ac mulierum primo ingres-
su exemplo sobrietatis eius et continentie
congregata: ut etiam conuersatio eorum que
per ipsum crediderant/et vita totius absti-
nentie/ac frugum eorum sobriaque conuiuia/libro
memorie mandarentur a viro disertis-
simo filone: quem sermo tenet temporibus
claudii imperatoris romam venisse et pe-
trum apostolum vidisse: atque eius adhesis-
se colloquiis verbum dei predicantis.
Quod vale est verisimile: quod et scripturam

marcus dicitur
apulus petri
rogat. ut eum
iherosolimitis

roma babilo-
nia a petro
vocata.

filom

istā quam dixim⁹/posterioribus ab eo tē/
poribus constat cōpositā esse: In qua eui/
dentissime oīa ecclesie instituta ꝑlectitur
que z tūc tradita sunt: z in hodiernū seruā
tur a nobis. Sed z abstinētū vitas eorū
dūtatur qui nūc in ecclesiis z monasteriis
degūt describit ad liqdū. Unde plane ma/
nifestissime ꝑditur/ nō solū sciens que no/
stra sunt sed z amplectens. Quippe qui di/
uinis laudibus extulit sui tēporis apostolī
cos viros ex hebreorū q̄tū itelligi datur ꝑe/
cipue genere credētes: qm̄quidē cōstat q̄ ii
qui sub apostolis ex israelitis credebāt: Ju/
daicis adhuc institutiōib⁹ z legis obserua/
tionibus inherebant.

A Ca. xvii. qualia de abstinētib⁹ apud egi/
ptum filo scribit.

Itaigit̄ describēs hec in libello quē de
vita theozica vel supplicuz articula/
uit/nichil oīno vel de ꝑprio vel extrinsec⁹
addidit. sed ꝑmo oīm viros ipos cultores
et femias cum ipsīs ait cultrices appella/
ri. Causam vero huius vocabuli/vel ex eo
ductaz: q̄ cōuenientiū ad se aīas tanq̄ ru/
des z agrestes excolerent: vel q̄ erga dei
cultū pura z integra cōscientia ꝑdurarent
quod nomē siue ipe iposuit ꝑimis illis ex
iporum actibus colligēs: siue vero in ini/
ciis ita appellabant qui scdm̄ euangeliuz
vivebant anteq̄ christianorū appellatio ꝑ
omnem locū diffunderet interest: dum mō
ex ipsīs rebus nomē ad quos ꝑtineat com/
probeat. Dicit ergo ꝑmo oīm q̄ renūciēt
cunctis facultatib⁹ suis qui se ad huiusce/
modi ꝑbiam dederint/et bonis suis qui/
bus interest credant. Tū deinde q̄ oēs vi/
te sollicitudines ꝑcul abiciāt. et extra urbē
egressi/i ortulis vel eriguis quibusqz agel/
lulis degant:refugientes imparis ꝑposi/
ti ꝑortia/z vite dillimilis cōtuberina. Sci/
entes impedimēto esse hec arduū volentib⁹
iter virtutis incedere. Tali quippe ordine
calore fidei incitati ii qui ꝑimitus crede/
bant/vitaz duxisse memorant: sicut euidē
ter in actibus apostolorū legimus scriptuz
q̄ oīs qui credebant sub apostolis/posse/
siones suas z ꝑdia pendētes/ꝑcia ponebāt

ante pedes apostolorū et diuidebant vnū/
cuiqz ꝑut opus erat: ita vt non esset quisq̄
in eis egens. ¶ Quia ergo z hic sicia scri/
bit geri ab iis qui apud alexandriaz crede/
bant/sicut illi q̄ in hierosolimis ante credi/
derant: certum est q̄ idem actus eademqz
institutio eandem sine dubio et religionis
fidem designet. Deniqz libro ipsi de quo
supradiximus/tale initiū dedit: In multis
est inquit orbis terre partibus hoc genus
hominū. Oportebat nāqz ꝑfecti huius bo/
ni/participem fieri omnem gratiam om/
nēqz barbariam. In egypto tamen maior
est copia ꝑ singula queqz territoria/ꝑci/
pue aut̄ circa alexandriam. Nam optim⁹
quisqz ex oīb⁹ locis velut ad ꝑberis patrie
glebam festinus occurrit colon⁹. ¶ Regio
quedam est ꝑ philosophie magisq̄ frugib⁹
bus oportuna/supra lacū cui Marie no/
men est sita. colliculis quibusdam mollis/
ter et clementer erecta/ad munimentum
simul atqz aeris tēperiē cōmoda. ¶ Post
hoc descriptis eorū habitaculis: vt se habe/
at singulorū qualitas z situs. etiam de ec/
clesiis que apud eos sunt/ita dicit. Est au/
tem inquit in singulis locis cōsecrata ora/
tionis domus: que appellat̄ semmon/vel
monasteriū. Semmon autem in nostra li/
qua significare potest honestorū conuentū/
culum. In quod secedentes inquit/hone/
sta z casta vite misteria celebrant. nichil il/
luc ꝑorsus quod ad cibū potūqz ꝑtinet i se/
rētes/vel ad reliqua humani corporis mi/
steria. Sz tantū legis libros/z volumina ꝑ
phetaz. hymnos quoqz i deū/ceteraqz his
sicia. In quorū disciplinis atqz exercitiis
istituti/ad ꝑfectā beatāqz vitaz/studiis iu/
gibus coalescant. ¶ Et post aliquanta ite/
rū dicit. Ab ortu aut̄ diei vsqz ad vesꝑaz: oē
eis spaciū in studioꝝ exercitiis ducit: q̄bus
ad diuinaz philosophiaz ꝑ sacras litteras
ibuunt/patrū leges in allegorica itellige/
tiā deducētes. Qm̄qdē formas esse z ima/
gines/ea q̄ in legis littera scripta sūt opi/
nant̄ latētis itrisec⁹ ꝑfūdi cuiusdā diuīqz
misteriū. Habēt aut̄ etiā disputatōes qual/
dam et itepretationes veterum viroz:

theozica vita

cultores q̄
appellati.

philosophie
xpiane ꝑre
cepta.

Libet

qui et auctores ipsius hereseos extiterunt: quos eis allegorice ac figuralis intelligentie normam / quaplurimis scriptorum suorum constat tradidisse monumentis. Quorum illi velut itineris sui ducum et auctorum ista futa pariter sequuntur et more. Hec autem dixisse hunc virum certum est. De euangelicis atque apostolicis libris: in quibus quomodo lex et prophetia spiritualiter intelligi debeat edocetur. Post pauca rursus etiam de eo quod psalmos faciant novos ita scribit. Itaque non solum subtilius intelligunt hymnos veterum / sed et ipsi faciunt novos in deum. Quibus eos et metris et sonis honesta satis et suavi copage modulantes. Multa quidem et alia in eodem libro enumerat / que a nostris vel in ecclesia vel in monasteriis exercent. Sed properandum nobis est illa ex omnibus dicere / que ecclesiastica proprie continent formam: ex quibus citius manifestum esse debeat ad ecclesiam pertinere que scripta sunt. Ait ergo. Continentiam vero velut fundamentum quoddam primo in anima collocant: et ita demum reliquas super hanc pergunt edificare virtutes. Cibum potumque nullus eorum capit ante solis occasum. Videlicet tempus lucis cum philosophie studiis: curam vero corporis cum nocte sociantes. Nonnulli autem etiam post triduum in comunione veniunt cibi. Quos scilicet edatio studioque fames perurget. Jam vero illi qui in eruditionibus sapientie et in profundiore intelligentia sacrorum voluminum conuersant / tanquam copiosis dapibus inhiantes expleri nequeunt / et conuendo acius inflamantur: ita ut nec quarto iam nec quinto / sed sexto demum die non tam desideratum quam necessarium corpori indulgeant cibum. Hec filone de nostrorum institutis referre quis potest dubitare: quod si cui adhuc videtur ambiguum / adhibebimus etiam alia eius dicta: que nulli omnino nisi nostris tantummodo conuenire etiam infidelissimus quisque fatebitur. Ait ergo. Cum viri autem quos dicimus sunt et femine: in quibus plures iam grandeue sunt virgines / integritatem casti corporis non necessitate aliqua: sed deuotione seruantes: dum sapientie stu-

Secundus

diis semet gestunt non solum animo sed et corpore consecrare: indignum ducentes libidini mancipare vas ad capiendam sapientiam preparatum: et edere mortalem partem eas a quibus diuini verbi concubitus sacrosanctus et immortalis expetitur: ex quo posteritas relinquantur nequaquam corruptele mortalitatis obnoxia. Quod si adhuc parum videtur istud: audi quod post aliquanta scribit. Tractatus autem sacrorum inquit voluminum huiusmodi habent: ut magis allegoricis opinionibus vtantur. Quoniam quidem in omni lex viris istis videtur animali esse similis quod corpus quidem habeat ipsam litteram et ea que secundum litteram designantur: Animam vero occultam in littera spiritualem et inuisibilem sensum: que illi ab auctoribus suis edocti / sublimius et nobiliter velut inspicientes per speculum contemplantur. ex ipsis etiam nominibus admirandas quasdam species intelligentie preferentes. Quid autem addere his opus est etiam de conuentionibus eorum que conscribit: et ut seorsum quidem viri / seorsum etiam in eisdem locis femine congregentur. et ut vigilias sicut apud nos fieri moris est peragant et maxime diebus illis cum passionis dominice solennitas celebratur: cum in ieiuniis pernoctare / et lectionibus sanctis auditum prebere consueuimus. Que omnia supradictus vir eo ordine eademque consequentia qua apud nos geruntur expressit. Et ut vnus ex omnibus consurgens in medio: psalmum honestis modulis concinat. ut que presentanti ei vnus persiculum / omnis multitudo respondeat: atque in ipsis diebus in terra recubentes: sicut antiqui moris fuisse dicitur. vinum quidem nemo omnino: ut ipse ait. nec gustu quidem contingat. sed nec qualibet carnem. Tantum autem aqua sit eis poculum: et panis cum sale vel isopo abus. Addit adhuc his. quomodo sacerdotes et ministri exhibeant officia sua / vel que sit supra omnia episcopalis apicis sedes. Que cuncta si quis plenius vult et exploratius discere: ostendimus ex quo ista forte debeat haurire. In quibus supra dictus vir ecclesiastice institutionis initia / et originem apostolicam atque euangelicam

ex nominibus
in te intelligentia

Seorsum viri

Liber

traditionis interuit. Est autem idem filo
affluentissimus quidē in eloquentia. ī sen
sibus autē profundissimus. z interpretatio
ne atqz intelligentia diuinaruz scriptura
rum subtilissimus. Copiose inueniēs. z co
piously eloquēs: Multa deniqz diuini no
bis etiā ipse ī genii sui monimēta dereliq̄t.
Cap. xviii q̄nti ad nos filiois puenerit libri
Primo q̄dem per ordinē in genesim
scripsit libros/ quos articulauit sa
cre legis explanatio figuralis. Tū deinde
et alios continētes sparsim de diuersis ca
pitulis questiones/ in quibus que requiri
debeant. z proponit z soluit. Quas q̄stio
nes z absolutiones de genesi z exodo arti
culauit. Sunt z alii eius libri q̄ superscri
buntur propositionū. qui sunt de agricul
tura duo. et de temulentia duo. Sed z alii
quāplurimi extant eius libri diuersis voca
bulis ānotati. Sicut est/ que sint pro qui
bus mens debet orare deū. z de confusione
linguarū. De natura z inuētionē. de iis q̄
congregari debeāt ad erudiēdū. Et q̄s sit
qui heres sit diuinorū. q̄ sit equaliū z iēq̄liū
diuisio. Itē de tribus futib⁹. q̄s descripsit cū
ceteris moyses. Itē de iis quorū inscriptu
ris noīa cōmutata sūt. z quibus ex causis
cōmutata sint. In quibus refert scripsisse ēt
de testamētis primū z scdm Est autē z ali⁹
eius liber de captiuitate: z de vita sapiētis/
eius q̄ scdm iusticiā perfectā z leges natu
rales cōsumatus est. De gigantibus/ de
eo q̄ incōuertibile sit quod diuinū est. De
moysi vita libri. v. De eo q̄ a deo sint sō
nia. Hec pene oīa in genesi scripsit. Sed z
in exodū questionū z absolutionū libri. v.
De tabernaculo. De decem verbis legis
De iis que inferūtur sub specie decalogi.
Et de aīalib⁹ que sacrificiis deputata sūt.
Et q̄ sunt species sacrificiorū. Que sunt
proposita ī lege bonis premia. z malis ma
ledicta. Tum preterea singulares eius li
bri. De puidētia. De iudeis/ apologetic⁹
liber. hoc est de vita vrbana. z ad alexandrū
dicentē. rationē habere muta aīalia. De
eo q̄ seruus sit omnis qui peccat. Itē alius
de eo q̄ liber sit omnis q̄ bonis studiis ope

Secundus

ram prebet. De vita theorica vel supplicū
in quo z de apostolicis viris eē que scripta
sunt/ supra edocuimus. Sed z interpreta
tiones nominū hebraicorū que sunt ī lege
et pphetis. **Hic** tēporib⁹ gāii īperatoris
romā pfect⁹/ cū de impietate atqz īpuritate
gāii quāplurima scripsisset (q̄ p hyroniā
de ptutib⁹ articulauit) z ea senatui recitas
set tanta dicitur ammiratione habitus/
vt bibliotheca digna eius scripta decerne
rentur. **Verum** per idem tempus pau
lo apostolo ab hierusalem in circuitu et
vsqz ad illiricū predicationē verbi domini
ci ministrante: **Claudius** īperator iudeos
vrbe depellit. Tunc aquila z prisca cū cete
ris iudeis expulsi/ asiā veniunt: ibiqz cohe
rent apostolo/ tum primū ecclesie inibi fū
damēta iacienti: sicut edocet liber de acti
bus apostolorum conscriptus.

Cap. xix. cuiusmodi clade compresserint
iudeos ipso die paschali.

Laudius vero adhuc in imperio pdu
rante in ipsa solēnitare pasche/ tan
ta iudeis perturbatio z vastitas hierosoli
mis accidit ex seditione cōmota: vt illi soli
qui ī foribus templi constipatione populū
necati sūt/ tria milia iudeorū numerarent:
et conuersus est dies festus eorū in luctus.
Sed z alia quāplurima iudeis mala irro
gata/ Josephus p hec verba designat.

Cap. xx. qualia etiam sub nerone hiero
solimis gesta sunt.

Laudius (inqt) agrippā filiū agrip
pe/ iudeorū regē cōstituit. Felicē vero
toti⁹ puincie/ samarie quoqz z galilee/ z re
gionis que dicit transiordanē/ pcuratores
mīsit. Et post pauca addit etiā hoc: In flā
matur autē z seditio acerbissima a pōtifici
bus aduersus sacerdotes/ z primos plebis
hierosolimorū: quorū singuli cōquirētes si
bimet pditorū iuuenū z nouis rebus gau
dentiū manus/ duces semetipsos proprie
factōis instituebāt. Qui cōfligentes ad in
uicē/ primo cōuitiis lacestere: tū deīde z sa
ris inuicē sternere: nec quisq̄ erat q̄ coher
ceret: sed agebantur oīa/ tanquā ī vrbe nō

in mania mu
alexandry
a dicit hanc
ratione

habente rectorē. Igitur pontifices infantā
venere pteruā: vt seruis suis ad areas mis-
sis/inuaderēt decias que sacerdotibus de-
bebantur. Et accidebat vt nōnulli ex mi-
noribus sacerdotibus/quorū alimonie vi-
fuerāt direpte/inedia deperirent. Ita sedi-
tionū violētia/ius fasqz confuderat. Itēz
post pauca subiungit etiā hoc. Nōnūquā
autē etiā in media ciuitate occurrētes sibi
trucidabāt. Precipue in diebus feitis/sic-
carii plebibus admixti/occultatis pugio-
nibus oberrantes/vt quisquis designatus
eis comin⁹ inciderat/perimebant. Et arte
nefaria cū corruisset is quē occulto pulne-
re strauerant:tū idem ipsi percussores velut
indignari se simulabāt aduersus eos qui
hoc in media vrbe cōmitterēt:atqz hoc mō
occulta eorum facinora permanebant. Et
primo omnium ab his ionathas pōtifer in-
terficitur:post illū quāplurimi iugulātur
ita vt iā ipis mortib⁹ eēt grauior met⁹ mor-
tis:dū vnusqz quasi i prociū seper posi-
t⁹/p momēta singula sparet iterfici. Post
hoc aut iteriectis quibusdā addit etiā hoc.
**Capitulū. xxi. de egyptio cui⁹ actus apo-
stolorū faciūt mentionem.**

Rau⁹ vero omni hac pastatione af-
flixit iudeos egyptius quidā falsus
ppheta. Qui cuz venisset ad iudeā homo
magus/sidem sibi prophete magica arte
cōsciuit. Et continuo ad triginta milia vi-
rorum congregans/et ductans eos per de-
sertum/puenit cum ipsis in montem qui
vocatur oliuesi. Paratus inde irruere hie-
rosolime/z vi ac potestate vrbem tenere:si
mulqz romanorū presidia ac plebē tyranni-
di sue subiugare/fret⁹ per oia iis quos se-
cum eduxerat satellitib⁹ Sed conatus ei⁹
preuenit felix:cōfestimqz cuz armatis ob-
uiā pgens/secū etiā plebe reliqua cōspirā-
te/pgressionē facta egyptiū quidē cū pau-
cis in fugaz vertit. Peremptis vero aliis/
etiaz captis/temere cepta facile restrinxit
Hec i scdo hystoriarū libro iosephus refert
Operepreciū tamē est/hec que de egyptio
scribit/cū illis que i apostolorū actibus de-
signata sunt cōparare:ubi sub felice tribu-

nus qui in hierosolimis erat/ad paulum
in quē fuerat cōmota seditio/dicit. Nōne
tu es egyptius ille q ante hos dies p̄citaue-
ras populū/z eduxeras i desertū ad quat-
tuor milia homines siccariorū? Sed suffi-
ciant ista de felice.

**Cap. xxi. quēadmodū de iudea paulus
romā missus i vinculis oī culpa liberat⁹ sit**

Posterea claudio tredecī annis z octo
mēsis romānoꝝ imperio p̄fecto/
nero suscipit p̄cipatū. A quo festus mitti-
tur i iudeā succedere felici. Apud quē cau-
sa dicta/paulus vinctus mittit romā/ari-
starco secū comitante(quez cōsequēter in
epistolis suis cōcaptiū appellat) Sed et
luca:qui z actus eius ceterorūqz apostolo-
rum describit/sed precipue pauli:de quo ē
hoc in fine signauit:q̄ biennio i vrbe roma
positus/perbū d̄ci predicabat/nemine phi-
bente. Quē tamē affuisse sibi/z defendis-
se se apud heronē z iur̄sū p̄fectū esse ad pre-
dicatiōis officiū/sermo cōfirmat. Et post
hoc denuo redisse ad supradictā vrbe:vbiz
martyrio cōsumatus est:tūc cū in vinculis
positus/scd̄am ad timotheū scribebat epi-
stolaz. In qua z de prima sua defensione/
et de p̄fēti simul indicat passione. Susci-
pe ergo de his singulis testimonia. In pri-
ma(inquit ipse paulus) mea defēsiōne ne-
mo michi affuit/sed omēs me derelinq̄s-
rūt:nō illis iputet. Domin⁹ em̄ astitit mi-
chi/z cōfortauit me:vt p me predicatio cō-
pleretur:z audiāt oēs gētes quia liberat⁹
sū d̄ ore leonis. Manifestissime p hec desi-
gnat:qz primo qdē vt p ipsū cepta predica-
tio compleret:liberatus est de ore leonis.
Heronē scilicet i leone pro crudelitate si-
gnificans. Tum deinde in consequētibus
adiat et dicit. Liberauit me dñs de ore leo-
nis Preuidebat enī in spiritu cōfirmatio-
nem suam:ppter quod z dixit/quia et libe-
rat⁹ sū d̄ ore leonis. Et itēz. Liberauit me
dñs ab oī ope malo/zsaluū faciet i regnū
suū celeste. Significās p hoc/q̄ eēt cōfesti
martyrio coronād⁹. De quo tñ euidentius
in eadē epistola dicit scribēs. Ego em̄ inqt
faz imolor:z tēpus regressiōis me instat.

Hec autē dicta sunt a nobis: ut ostendere-
mus/ quia nō eo tēpore quo pauli actus i
urbe roma coclusit lucas/ martyrio perfū-
ctus est paulus. Potuit enim fieri ut in
initis adhuc lenior et ter nero: et defensio-
nē pauli pro nostro dogmate nō aspernā-
ter acceperit. Proressu vero tēporis cum te-
teris malis aucta sit eius etiam in aposto-
los seuitie rabies.

¶ Ca. xiiii. quō sit passus iacobus qui fra-
ter dñi est dictus.

Sicut iudei postea q̄ paul⁹ ad cesa-
rem quē appellauerat a festo trans-
missus est: et frustratas insidias quas ei in-
tenderant vident: in iacobū fratrem dñi im-
manitatē nequicie sue vertūt: cui episcopa-
lis in ierosolimis delata ab apostolis fue-
rat sedes: quē hoc modo adorti sunt: p̄du-
ctū in mediū abnegare eū fidē christi corā
omni populo expetūt. At ille citra oīm opi-
nionem voce satis libera/ et multo maiore
re quam vellent/ corā vniuerso populo cū
omni fiducia p̄fiteretur filiū esse dei salua-
tozem et dñm nostrū iesum christū. Tūc il-
li non ferentes tam graue et tam liberū te-
stimoniū viri: p̄ eo maxime q̄ iustissimus
apud om̄s habebatur ob religiose et p̄tinē-
tissime vite merita/ in necē eius vertūtur/
fauente sibi occasione tēporis ex morte re-
ctoris. Cōtigit enī festus per idem tēpus
obire apud iudeam: et sine rectore ac p̄ci-
pe esse puinciam. Nam mortis iacobi mo-
dus iam quidē et in superioribus a nobis de-
mentis sermonibus indicat⁹ est: cum de p̄-
na templi eum precipitatū. et fullōis p̄cus-
sum vecte descripsit. Exploratius tamē de
eo egesippus: qui post ipsas statim primas
apostolorū successiōes fuit in cōmentari-
orum suorum libro bis verbis refert. Susce-
pit inq̄t ecclesiaz cū apostolis frater dñi ia-
cobus⁹ qui ab oībus cognōiatus est iust⁹.
ab ipsis dñi tēporibus perdurans vsq̄ ad
nos. Et multi quidem iacobi vocati sunt.
Sed hic ex p̄tero matris sue sanctus fuit.
vinū et sicerū nō bibit: sed neq̄ animal mā-
ducauit ferrū i caput eius nō ascēdit: oleo
nō est peructus balneis nō est vsus. Quic

foli licebat intrare in sancta sanctorū. Ne-
q̄ enī laneo vtebatur indumento: sed t̄m
sindone. Solus ingrediebatur templū: et
iacebat sup genua sua orans p̄ populi in-
dulgētia: ita ut orādo callos faceret inge-
nibus admodū cameli/ semp̄ genua fle ctā-
do/ nec vnq̄ ab oratiōe cessando. Itaq̄ p̄
incredibili hac cōtinentia et sūma iusticia
appellatus est iustus/ et oblias: quod ē iter-
pretatū monumentū populi et iusticia: sicut
et p̄phete indicarūt de eo. ¶ Quidam er-
go de septem heresibus q̄ erant in populo
de quibus superius scripsimus/ interrogabāt
eum quod esset hostiū iesu. At ille dicebat
hunc esse saluatore. Ex quibus aliquanti
crediderunt/ q̄ iesus est christus. Ille autē
hereses quas supradiximus/ nō crediderūt
neq̄ surrexisse eum/ neq̄ venturū ut retri-
buat vnicuiq̄ scdm̄ opa sua. Qui vero cre-
diderunt/ per iacobuz crediderūt. In quibus
cum multi etiam ex principib⁹ credidissent:
perturbatio erat iudeorū et scribarū ac pha-
riseorū/ dicentiū nichil iam superest/ quā oīs
populus credat in iesum q̄ ipse sit christ⁹.
Cōueniētes igitur ad iacobū dicebant ei.
Oramus te ut reuoces populū: q̄ ecce er-
rat in iesum. putans q̄ ipse sit christ⁹. De-
precamur ergo te ut suadeas oībus p̄ueni-
entibus in die pasche de iesu. Tibi enī oīs
obtemperamus. et de te tam nosq̄ popu-
lus testimoniū in ferimus/ quia iustus es
et p̄sonam nulli⁹ accipis. Tu ergo suade
populo de iesu ne erret. q̄ oīs tibi obedis-
mus. Ascende itaq̄ in excelsum locū p̄ne
templi: ut inedito posit⁹ appareas omni-
bus: et verba tua audiatur a cunctis. q̄ in
die pasche cōuenit nō solum iudeorū. sed et
gentilium multitudo. Statuerūt igitur su-
pradicte scribe et pharisei iacobuz supra p̄-
nem tēpli/ et voce magna clamātes ad euz
dicūt. Virorū iustissime cui oīs obtempe-
rare debemus. qm̄ populus errat post iesū
qui crucifixus est/ enuncia nobis. qd̄ sit ho-
stium iesu. Tum iacobus ad eos igēti vo-
ce respondit. Quid me interrogatis de fi-
lio hoīs? Ecce ipse sedet in celo a dextris sū-
me virtutis. et ipse p̄turus est in nubib⁹ ce-

II. Cūq; hac respōsione: z testimonio iaco-
 bi multis satisfactū esset z libenter audis-
 sent q̄ iacobus cōtestatus est: ceperūt glo-
 rificare deuz et dicere: osanna filio dauid.
 Tūc rursū scribe z pharisei ceperūt adinui-
 tem dicere. Malefecimns tale testimoni-
 um prestare de iesu. Sed ascendam⁹ z pre-
 cipitemus eū deorsum: vt ceteri terreantur
 et nō credant ei. Simul z voce magna cla-
 mauērūt dicētes. O. o. et iustus errauit. z
 cōpleuerūt scripturā que in Isaiā scripta ē
 dicentē. Auferamus iustū/qm̄ inutilis no-
 bis est. Propterea fructū operū suorū man-
 ducabūt. Ascenderūt ergo et precipitauerūt
 eū: z dicebant ad inuicē. Lapidemus iaco-
 bū iustū. Et ceperunt eū vrgere lapidibus.
 Qui deiectus nō solū mori nō potuit. sed
 cōuersus super genua sua p̄cūbēs dicebat
 Rogo te dñe deus pater remitte eis pecca-
 tum. non enī sciūt quid faciunt. Cūq; euz
 talia orātē desuper lapidibus purgerent
 vnus ex sacerdotibus de filiis rechab filii
 rechabī (de quibus p̄testatur Jeremias p̄-
 pheta) exclamauit dicens. Marcite queso
 quid facitis? Pro vobis orat iust⁹ hic quē
 lapidatis. Tunc vnus ex ipsis fullo arre-
 pto fuste: in quo res exprimere solēt/cere-
 bro eius illisit. Et tali martyrio cōsumat⁹
 est/ac sepultus in eodez loco p̄pe tēplum.
 Hic est qui extitit veritatis t̄ estis iudeis
 et gentibus. quia iesus est christ⁹. Et nō
 multo post oppugnatio p̄secuta est respa-
 siani. Nec latius quidē/sed p̄sonanter cle-
 menti etiā ege sippus retulit. q̄ ita mirus
 quidē z apud oēs hoīes opinatissimus in
 obseruatione totius iusticie iacobus habe-
 batur: vt z iudeorū prudētes q̄q; crederent
 hanc esse causam statī cōsecute oppugna-
 tionis hierosolimorū: q̄ i illum sceleratas
 iniecerint manus. Et iosephus ita sibi vi-
 deri euidenter idicat per hec. Que oīa inqt
 acciderūt iudeis p̄vindicta iacobi iusti: q̄
 erat frater iesu qui dicitur christus. Quez
 iustissimūz piissimūz omniū confessione vi-
 rū iudei interfecerūt. Idēq; etiā mortē ei⁹
 in vicesimo ātiquitatū libro/his verbis de-
 signat. Mittit aut̄ cesar albinū iudee pre-

fectū/Festi morte p̄perta. Ananias aut̄ fu-
 nior quē pōtificatū suscepisse supradixim⁹
 proterius ad modū z insolēs moribus/be-
 resim defendebat saduceorū: qui i iudiciis
 crudeliores ceteris iudeis vident̄/sicut iaz
 supra ostēdimus. Hic insolētie sue tēpus
 datū credens ex morte Festi/cōfessus iudē
 cū cōuocat: et introducit in mediū fratres
 iesu qui dicitur christus iacobū noīe/et ali-
 os q̄ plurimos: quos velut contra legē ges-
 rere intusans/tradidit lapidādos: Quod
 facinus si quis ex ciuibus modestior fuit/z
 equi ac legis obseruantior/grauiissime tu-
 lit. Qui etiā occulte legationē ad cesarez
 mittūt/orantes eū scribere ananie ne hoc
 agat: quia nec prius huiuscemodi facino-
 ra recte cōmiserit. Quidā aut̄ ex ipsis etiā
 albino occurūt de alexandria ad ipos iter
 agenti/atq; edocent. q̄ nō licuerit ananie
 se incōsulto cōfessum iudicū cōuocare. At
 ille cōmotus ex iis que dicta sunt/cū inci-
 gnatione scribit ad ananiā: p̄minatus ab
 laturū se ab eo iudicādi potestātē/qua nō
 recte p̄tebatur. Quia z agrippa rex eū so-
 lis tribus mensib⁹ functū hoc honore p̄-
 uauerit: et iesū dāmei filiū in locū eius sub-
 rogauerit. Hactenus etiā de iacobo: Cu-
 ius illa habetur epistola/que prima scribi-
 tur inter eas q̄ canonicē appellant. Scien-
 dum tamē est q̄ a nōnullis nō recipiatur:
 nec facile quis antiquorū meminerit eius:
 sicut nec illius quidē que dicit̄ Jude: q̄ z ip-
 sa est p̄na de septē. Nos tamē scimus etiā
 istas cū ceteris ab oib⁹ pene ecclīis recipi.
 Ca. xiiii. q̄ post marcū primum episco-
 pus alexādrie ecclīe ordinat⁹ sit anian⁹.

Situr neronis primo imperii anno
 post marcū euangelistā/ecclīe apd
 alexandriā Annianus sacerdotiū suscepit.
 Sed nero regni sibi potestate p̄ualescēte/
 post multa que aīo cōceperat nefaria z im-
 pura flagicia/ad ipsā quoq; iam diuinita-
 tis tendebat iuriā. Lōgū est z nostro opi-
 incōueniēs/p̄bra eius flagiciaq; describe-
 re: maxime cū multi de his plenius scripse-
 rint. Ex quorū libris si quis dedecorosa ei⁹
 vitā atq; oibus sceleribus obnoxiaz scire

Liber

vult facilius potest. In quibus eum inueniet intantum sceleris esse progressum: ut ne propriis quidem ac domesticis temperauerit. Sed et in matrem et in fratres et in proximos et in omnes sanguis primos et parricida extiterit et incestus. His igitur omnibus deerat ut ipse primus ex imperatoribus romanis etiam in ipsum deum impietatis arma conuerteret. Sicut tertulianus vir scriptorum nobilissimus refert dicens. Consulite commentarios pestros: illic reperietis primum quoque nerone in hanc sectam tum maxime rome orientem cesariano gladio ferocem fuisse. Et tali dedicatore damnationis nostre etiam gloriamur. Qui enim scit illum intelligere potest non nisi grande aliquod bonum a nerone damnatum. Leptauerat et domicianus portio neronis de crudelitate: sed quasi homo facile ceptus repressit: restituit etiam quos relegauerat. Tales nobis semper fuere persecutores/ iniusti impii/ turpes: quos et ipsi damnare consueuerunt: et a quibus damnatos restituere soliti estis. Nec tertulianus.

Ca. xxv. de persecutione neronis sub quo paulus ac petrus pia confessione passi sunt.

Sicut nero ut aptum se hostem diuinitatis pietatisque professus est: iporum prius apostolorum (quippe qui duces et signiferi erant in populo dei) expetit necem. Et paulum quidem capite in ipsa urbe roma/ petrum vero crucis patibulo condemat. Nouum testimonium querere extrinsecus superfluum puto: cum rem gestam insigniavsq; in hodiernum et splendidissima eorum monumenta testentur. Veritamen scribit de his etiam gajus quidam scriptor antiquus. Qui cum zepherino episcopo romano aduersum periculum quendam catafrigam disputans/ Nec de apostolorum commemorat locis. Ego inquit habeo trophea apostolorum que ostendat. Si enim procedas via regali que ad vaticanum ducit/ aut via hostiensis: inuenies trophea defixa: quibus ex utraque parte statutis romana communiter ecclesia. quae aut eodem tempore ab eis passi sunt quae corinthiorum episcopus dionysius/ cum in urbe positus esset et de scripturis disputaret/ hoc dicit. Sed

Secundus

et vos habentes comonitionem a petro et paulo/ plantationem romane et corinthiorum ecclesie coniunxistis. Ambo etenim simul aduentantes/ et in nostra corinthiorum ecclesia docuerunt. et per omnem italiam: atque in hac urbe simul docentes/ etiam martyrio pariter uno eodemque tempore coronati sunt. Nec autem retulimus: ut hystoria que in opinione omnium est confirmatio habeatur. Josephus autem scribens quante clades iudeorum gentem perasserint/ et ut eorum vastitas propagata sit addit etiam haec.

Capitulum. xxvi. ut innumeris iudeis malis afflicti sunt et nouissime contra romanos arma mouerunt.

Erunt ad innumera mala que iudeis acciderant/ addit etiam hoc quod Florus qui per idem tempus iudee procuratorem tenebat/ honorabiles quosque viros flagris verberaret/ et in ipsa urbe sacratissima hierusalem patibulo suffigeret: eo tempore quo per turbam iudeorum statum nouarum rerum molitionibus accidit: duodecimo scilicet anno imperii neronis. Sed et per omnem siriam/ in seditiosos iudeorum atrocissimam refert exercitatum esse seuitiam. ita ut etiam illi qui per urbes singulas admixti gentibus commanebant/ in hostium numero deputarentur. Et videres interpletas inhumatis corporibus ciuitates: iacentes mortuos simul cum paruulis senes. Feminarumque absque ulla sexus reuerentia nudata in publico reiectaque cadauera: atque vniuersam prouinciam innumeris malis refertam. Sed tamen tam diro hoc et tam atroci spectaculo/ multo grauius eos futurorum et per dies augescentium malorum metus et formido terrebatur. Nec ad verbum iosephus refert. Verum de iudeis ista sufficiant.

Explicit liber secundus.

Incipit liber tercius.

Ca. i. in quibus locis apostoli christum predicauerunt.

dominiane
rone. probita
his testi mo
nium erat.

petrus crucis
damnatus

Libet

Situr iudei debitis cladibus purgebant. Sancti vero apostoli dñi z saluatoris nri/ceteriqz discipuli/ad p̄dicandū verbū dei/per singulas quasqz orbis t̄re puicias dimittunt

Thomas sicut nobis traditū ē sortit⁹ est Parthos. Matheus ethiopiā. Bartholomeus Indiā ceteriorē. Andreas Scythiam. Jobēs Asiā. Unde z apud ephesū/z cōmoratus est z defunctus. Petrus pōtū/galatiā/bithiniā/cappadotiā/ceterasqz pfines puicias/Judeis dūtarat p̄dicans circūisse dephendit: z ad vltimum in urbe roma cōmorat⁹: vbi crucifixus est deorsuz capite demerso. qd̄ ipse ita fieri deprecatus est/ ne exequari dño videret. De paulo autez qd̄ dicā: qui ab hierusalē vsqz ad Illiricuz repleuit euangeliū xp̄i: et ad vltimū sub nerōe martiriū duxit. hec ita p̄ ordinē i tercio li. explanationū genessis/origenes expōit.

Ca. ii. de epistolis z scripturis ap̄torum.

Eruz petrus apostolus p̄dicationis sue monimēta nobis per pauca dereliquit. Una etenī eius epistola est/ de qua nullus oīno dubitauit. Nā de secūda multis incertū est: Apud plurimos tñ etiā ip̄a legēda suscipit. Ille vero libellus q̄ dicit̄ act⁹ petri/z qd̄ noīs eius euangeliū nuncupat: sed z q̄ dicitur ei⁹ p̄dicatio vel reuelatio/ i scripturis p̄sus canonicis nō habet. Sed ne aliqs quidē scriptoz veterū/vti eoz testimoniiis iuenit. Verū p̄cedente nobis historie narratiōe/per oportunitatē locoz cū scriptores ecclesiasticos mēorabimus/necessario etiā scripturarū libros q̄ in auctoritate esse debeāt/z quoz min⁹ sequēda sit auctoritas exponem⁹. Interī petri vt dixim⁹ prima epistola ab oibus veterib⁹ est recepta. Pauli quoqz manifeste. xiiii. sūt epistole que i auctoritate hebent licet sciaz apud latios de epistola que apud hebreos scribit̄ haberi dubitationē. Sz z de ip̄a qd̄ vnusqz veterū scriptoz senserit/in tēpo re suo pferem⁹. Et libellus Herme qui ap̄pellatur Pastoris/cuius paulus in epistolis suis meminit/a plurimis nō est recept⁹

Tercius

Ab aliis aut̄ necessarius iudicat⁹ est: pp̄ eos qui primis ad fidē institutionib⁹ ibuntur. Unde z nōnullis ecclesiis legit: z multi veterū scriptoz vsi sūt testimoniis ei⁹. hec iterī nobis p̄missa sint de diuioz libroz fide de quā mox etiā: vetera stipulatiōe firmabim⁹. ¶ Paul⁹ aut̄ q̄ ab hierusalē i circuitusqz ad illiricū gētib⁹ euangeliū p̄dicauerit/ex ipsius vocibus comprobat: z ex iis que lucas in actibus apostolorū scribit. Sz et petrus in quib⁹ etiā ipse puiciis iis q̄ ex cir cūcisione sūt p̄dicauerit christū/ p̄priis vocibus in epistola quā ipsi⁹ absqz ambiguitate claruit eē/ designat: i qua ad eos qui in dispersione sūt scribit/ sine dubio hebreos. Ipsi etenī dispersi dicunt: tanq̄ propriis sedibus pulsi z positi in disp̄sione/vt ait ip̄e/pōti/galacie/cappadocie/z asie/ac bithinie. Ex quibus si qui constantes in fide et emulatores verbi dei reperi ti sunt: etiam regendas ecclesias quas apostoli fundauerant susceperūt. Quoz noīa non est facile explicare per singulos. Ex apostoli tamen sermonib⁹ colligere possum⁹/per multos esse quos ille nunc adiutores nūc cōmilitones/nunc etiā cōcaptiuos/z cōlaborantes in euangelio et comites nominat. Sed et lucas in actibus apostolorū plurimos eius socios memorat et participes p̄dicationis: sicut timothei meminit actiti. Quozū alter in epheso episcopus: alter ordinādis apud Cretam ecclesiis ab eo p̄ficiat⁹. Ipse autem Lucas genere q̄dem anthiocenus arte medicus comes vero pauli/et ceterozum apostolorū socius et necessarius fuit. Is ergo secundum hāc medicinam quam ex apostolorū societate vel traditione susceperat: duos nobis mediciales libros/quibus nō corpora sed anime curentur explicuit. Euangeliū scilicet: in quo etiā sic p̄fatur. Sicut tradiderunt nobis inquit ii qui ab initio ipsi viderunt z ministri fuerunt verbi dei: quos et ab initio secutus sum. Et actus apostolorū quos nō iam auditu perceperat sed oculis inspexerat. Tradunt autem q̄ euangeliū suuz ex pauli ore descripserit:

et ipsū sit quod apostolus suum euāgelium soleat nominare cū dicit/ secundū euāgelium meum: sicut et marcus que ex ore petri fuerant predicata conscripsit. Ademoratū autē ex comitibus pauli/ crescens quidam ad gallias esse profectus. Linus uero et clemēs in urbe roma ecclesie presuisse: quod comites et adiutores eius fuisse ab ipso paulo perhibentur. Sed et dionisium ariopagitam apud athenas quē lucas describit/ primum paulo predicante credidisse/ inter socios eius fuisse/ et ecclesie atheniensium constat sacerdotium suscepisse. Sed nunc interim ad hystorie ordinē redeamus.

Cap. iiii. de successione apostoli pauli.

Situr post neronē qui tredecim annis obsedit romani culminis principatum/ galba et otho anno et sex mensibus detento principatu defuncti: uel pasiano regni gubernacula derelinquūt posito per idē tempus in procinctu belli quod iudeis intenderat. Ubi ab ipso exercitu cuius quo oppugnabat iudeas/ subrogatur imperio. Itaque confestim romam tendēs/ tito filio suo curam belli/ et hierosolimorum oppugnationis iniungit. Verum post ascensionē domini et saluatoris nostri/ iudei uel in ipsum commissi piaculi/ uel persecutionis in apostolos/ et necis in stephanum/ sed et obtruncationis in apostolum iacobum/ in iacobum nichilominus fratres domini (qui appellabatur iustus) sceleris admitti/ ceterorumque omnium quos propter fidē christi insidiis dolis atque omni fraude nequitie circūuenerāt: per his inquam omnibus malis/ penas diuinitus imponebant. Et apostoli quidē ab illis persequati/ ac per omnē locū dispersi sicut supra diximus/ pergebāt in uirtute christi/ quod eis preceperat dicens. Euntes baptisate omnes gentes in nomine meo. Ecclesia uero que in hierosolimis fuerat congregata/ responso a deo accepto/ emigrare iubetur et transire ad oppidū quoddam. Bellā uero transiordanē: quo ablatis ex urbe sanctis et iustis uiris uindicte celestis fieret locus/ tam de urbe sacrilega quod de populo impio per excidium patrie euerisionēque sumende. Quantis ergo ma-

lis gens tūc uniuersa mulctata sit: atque ipsa iudee terra/ bello/ fame/ igni/ cedibusque vastata sit: quanta populorum milia/ patres simul cum coniugibus ac paruulis et liberis/ absque numero absque discretionē trucidati sint: que etiā diuersarum urbium obsidiones: sed et ipsius magnifice et famosissime ciuitatis hierusalē quanta vastitas: et quanta fuerit diuersarum mortium strages: quibus uel per hec singula bellorum extiterit modus: ut secundum id quod prophete predicterant/ abominatio desolationis in ipso quondam dei famosissimo collocata sit templo: utque ad ultimū cuncta ignis populatus sit: et flamma consumperit: si quis plenius nosse uult/ hystorias iosephi relegat. Nos uero ex his ea tantum que ad explanationem suscepti operis sufficiunt assumemus: et in quibus refert/ quod ex omni iudea populi in die solenni pasche/ hierosolimas uelut exitiali quadam manu cogente conuenerant. Quos tricenas centenas milia hominum dicit fuisse. Iusto scilicet dei iudicio/ tempore hoc ultionis electo: ut qui in diebus pasche saluatore suum et salutare christum domini/ cruentis manibus et sacrilegis uocibus uolauerant: in ipsis diebus uelut in unum carcerem omnis multitudo conclusa: feralis pene exitium quod merebatur exciperet. Preterea que in eis uel gladii cede/ uel aliis belli machinis collata sunt explicare: ea tantummodo quod dire famis exitio pertulerūt/ supradicti hystoriographi sermonibus perferā: quo legentes hec/ intelligant quantum piaculi sit: aude re aliquid in christum: et quod grauibus hac causa suppliciiis erpientur.

Capitulum. iiii. de iudeorum grandi oppugnatione strage et fame qua oppressi sunt.

De itaque quintus iosephi hystoriarum liber ponatur in medio. Ex quo omnis eorum luctuosa tragedia pernoscat. Diuitibus autē permanere inquit aut perire/ unum atque idē erat. Si enim in urbe permansissent facultatum suarum causa/ crimine obiecto/ quasi qui de transfugiendo cogitarent/ perimebantur. Necessitas uero famis/ factiosorum extollebat arrogantiā:

Liber

et utrunq; simul inedia cū temeritate cre-
scebat. Publice quidem frumentum nusq;
omnino erat. Sed inuentes urbis predi-
ces perstrutabatur domos: et si quid inue-
nisset/ tanq; de iis qui sefellerāt penas su-
mebant. Si vero non inuenissent: nichilo-
minus tanq; eos qui occultius et diligenti-
us absconderint/ cruciabant. Indiciū ve-
ro haberi ab eis pabula capiebant hoc ip-
so q; adhuc viuere et subsistere corporibus
videbantur: tanq; qui profecto iam inter-
issent/ nisi absconditos vsq; iam tegerēt ci-
bos. Si quos sane tabescētes macie vidis-
sent: hos cum venia preteribant superflu-
um putantes perimere/ quos paulo post
absumeret fames. Multi tamen in occul-
tis omni censu suo mercati sunt pnum me-
trum. Si diuites/ frumenti: ordei/ si inferi-
ores fuerunt. Et condudentes se in inferio-
ribus quibusq; penetrabilibus domo. Nō
nulli nec in panes confectas fruges ede-
bant. Alii vero in quantum vel necessitas
vel metus permetteret/ ex quoquebant. Et
mensam quidem nullus expectabat appo-
ni: sed ex ipso semi uista igni rapientes/ p-
pria velut furtiua deuorabant. Et erat in-
felicitas ipsius cibi spectaculum miserabile.
Cum validiores quiq; inuenta diriperent
Inbecillioribus vero nichil preter luctū su-
pererat et lacrimas. Et omnium licet acer-
bitates rerum superaret fames: nichil ta-
men ita subruit et subuertit/ sicut verecun-
dia. Quicquid enim saluis rebus pudore
dignum est: id in hac necessitate contēni-
tur. Deniq; et uxores de virorum manib;
et filii de parentum. Et quod est infelicitus
matres cibos de paruulorum suorum ma-
nibus atq; ore rapiebant. Et cum dulcis-
simi liberi in manibus atq; ante ora posi-
ti tabescerent: exigua vite subsidia denti-
bus ipsis eximere nemo parcebat. Veruz
nec ipsos quidem infelices/ et per exiguos
sumentes latebant cibos: sed continuo a-
derat predonuz quis: et statim vt clausas
cuiuspiam conspexissent fores: inditiū cre-
debant hoc esse/ q; intrinsecus positi ede-
rent. Et repente despiciatis foribus preci-

Tercius

pites irruebant: atq; ab ipsis vt ita dicas
faucibus exprimentes/ si quid forte sum-
ptum iam fuerat reuocabant. Verberaba-
tur senes si cibum vendicare temptassent.
Sparsis etiam crinibus mulieres trabe-
bantur/ occultare nitentes/ si quid forte de-
prehensum fuisset in manibus. Nulla
senibus pro canice reuerentia: nulla erga
paruulos miseratio. Sed in exiguo panis
fragmento paruulos inherentes/ ex ipso
cui inherant suspensos elidebant in ter-
ram. In eum vero qui raptos cibo preue-
nisset assumpto/ crudelius seuebant. et ex-
cogitabant dira supplicia/ obturantes in-
felicitibus naturales digestionum meatus
Aliis vero preacutas sudas per eadem ve-
renda adigentes (horresco que gesta sunt
referens) ad confessionem per hoc vnus
panis autciati farine/ miseros perurgebat
Nam ipsi tortos nec patiebantur famē
(Esset eniz quodammodo tollerabilis/
si hoc compulsi inedia facere viderent) sed
vt vel prepararēt sibi imposteriū: cibos/ vel
vt crudelitas exercicio coualesceret. In his
etiam si qui forte furtim per stationes ho-
stium pro colligendis herbis erepsissent/
occurrentes eis qui hostium manus effu-
gisse gauderent/ diripiebant quicquid at-
tulerant. Supplicantiibus autem et terrē-
bile quoddam sibi nomen dei iuocantib;
vt vel partem aliquem ex iis que cum mor-
tis periculo quesierant indulgerēt: nichil
prosus prebebāt: sed hoc beneficii loco ces-
serat/ si comprehensum viuum licuisset e-
uadere. His autem post aliquanta ad-
iungit dicens. Judeis vero cum egressu ur-
bis omnis pariter spes excludebatur salu-
tis/ et inualescēs acerbitas famis/ domos
simul et familias gentemq; vastabat. ita
vt in petrabilibus strata iacerent mulierū
paruulorumq; cadauera. Per plateas ve-
ro infelicitum senum corpora/ fame ma-
gisq; etate consumpta. Iuuenes vero atq;
omnis etas robustior/ velut simulacra q;
dam in viis et egressibus oberrabant: cor-
ruentes quocunq; loci gressum subuisset
inedia. Sepelire autem cadauera proxi-
c iiii

morum/nec defunctorum multitudo/nec virium debilitas permittebat: simul et pro sue vnusquisq; vite incerto. Deniq; aliquanti supra eos quos sepeliebāt animas emiserunt. Multi etiam dum prosequuntur funera priusq; ad sepulchrum veniretur efflabant. Sed nec plangens ex more defunctis exhibebatur aut luctus: quia hoc sibi totum vēdicauerat fames. Sed nec aridas inedia/bumorem cuiquam reliquerat lacrimarum. Obsederant ciuitatem profunda silentia: et nox plena mortis cuncta contererat. Quibus malis omnibus grauioribus soli vigeabant predones: qui nec sepulchra quidem diripere et spoliare cadauera illicitem ducebant. Non tam predam petentes / q̄ scelus irrisione cumultantes: et aciem gladioz suoz in cadauerū obtruncatione probantes. Interdū etiam in nonnullos adhuc spirantes mucro examinandus agebatur: quod alii semineces cū viderent / supplices dexterās extendebant vt in se quoq; beneficii loco conuerterent scelus / quo scilicet cruciatibus famis velocius absoluerentur. Sed nouo crudelitatis genere / necem quam sponte inferebāt si rogarentur negabant. Cum tamē vnusquisq; deficientiū cum gemitu oculos refoqueret ad templum: non de morte propria dolēs / sed de impunitate predonum quos superstites derelinquebant. Et primo quidem sūptu publico sepelire mortuos iusserant fetoris intolerantia: vt pero omnes sumptum cepit vincere multitudo morientium / de muro cadauera precipitabant.

Et cum titus circuiens peruidisset repletos mortuozum cadaueribus vallos / et humani corporis tabe patriam terram rigari: cum īgenti gemitu eleuatis ad celū manibus deum inuocat testem / hoc suū opus non esse. Et post aliquanta iterum talia quedam prosequitur. Non cunctabor inquit proferre quod sentio. Arbitrioz enim q̄ etiam si aduersum impios ciues / romanozum paulisper arma cessarent / aut hiata terre / aut aque diluuiū / aut sodomitanis ignibus et fulminibus celitus tortis /

suppliciu; ciuitas dependisset: que multo infastiozē illis qui hec p̄pessi sunt / et nequiozem virozum presentem hanc p̄tulisset etatem: pro quibus et omnis gens pariter mereretur extinguī. Sed et in sexto libro de eisdem talia scribit. Et eozum inquit qui per totam ciuitatem famis inedia corrumpebantur / multitudo innumerabilis erat: quozum nec explicari miseria potest. Per singulas namq; domos sicubi fuisset aliquid cibi repertum: bella continuo cedes inter caros ipsosq; parentes ac liberos nascebantur: dum non solum e manibus / sed ex ipsis etiam / faucibus inuicem cibum rapere certabant. Fides autem nec mortuis erat. Sed et ipsi cum iam spiritū exalarent / perscrutabantur a predonibus ne cui forte intra gremium cibi aliquid resedisset. Alii autem per inediam hiantes / velut rabidi canes huc atq; illuc ferebantur: et quasi insania quadam exagitati / in easdem domos sub momēto temporis iterum ac sepius irruebant. Omnia tamē necessitas vertebat in cibum: etiam illa q̄ nec mutis quidem animalib; edere vsus fuit. Ad vltimum ne lorīs quidem vel cingulis aut ipsis etiam calciamentis abstinerunt. Portarum quoq; indumenta detrahentes / conficienda dentibus ingeriebant. Nonnulli et feni veteris festucas edebant. Sed et de quisquiliis vndecunq; collectis paruissimum pondus / dragmis quattuor distrahebant. Sed quid opus est per hec pondus famis illius explicare: cum gestum sit ibi facinus / quod neq; apud grecos neq; apud barbaros vllus accepit auditus: horrendum quidem dictu auditu vero incredibile. Equidem libenter tam immane facinus siluissem / ne quis me crederet monstruosa narrare: nisi multos memorie nostre viros testes commissi sceleris habuissem. Porro vero nec aliquid in hoc patrie prestare me arbitror: si subtraham eozum malozum verba / quozum pertulit facta. Mulier quedā ex iis qui vltra iordanis alueum commanebant / maria nomine / eleazari filia / de

Liber

dico bethzob. quod interpretatur domus
sopii / genere et facultatibus nobilis / cum
reliqua multitudine que confluxerat hie /
rosolimis reperta / comunem cum omni /
bus obsidionis casum ferebat. Huius re /
liquas quidem facultates quas e domo in
urbem conuexerat tyrani inuasere. Si qd
per reliquiarum ex magnis opibus fuerat /
quibus victum quotidianum pertenuem
duceret / irruentes per momenta predo /
num satellites rapiabant. Pro qui /
bus ingens mulierem velut insana iam
quedam ex indignatione fatigabat: ita vt
interdum predones malectis necem sui
et conuictis instigaret. Verum cum neqz
irritatus quisqz neqz miseratus eam peri /
meret / et si quid forte cibi fuisset ab ea que
situm ab aliis queretur / nec iam vsqz repe
riendi copia fieret. Fames autem dira vi /
sceribus ipsis insisteret ac medullis: et ad fu
rorem iam perurgeret inedia fame et ira
pestimis vna consultoribus / contra ipsa
iam armatur iura nature. Erat namqz ei
sub vberibus paruulus filius. Hunc ante
oculos ferens / infelicis inquit matris. o
infelicioz fili in bello fame et direptione p
douum cui te seruabo? Nam et si vita spe
rari possit / iugo romane seruitutis urge /
mur. Sed nunc ipam seruitutez preuenit
fames. Predones vero vtraqz vi grauio /
res perurgerent. Veni ergo nuc o mi na /
te esto matri cibis / predonibus furor / se /
culis fabula. que sola deerat cladibus iu /
deorum. Et hec cum dixisset. simul filium
iugulat. Tum deinde igni superpositum
torret: et medium quidem consumit: mediū
pero seruat obtectum. Et ecce confestim p
dones irruunt / obpste carnis nidoze com /
cepto mortem minantur: nisi sine mora ci /
bos quos paratos senserant demonstraret.
Tum illa equidem partē inquit vobis op
timam reseruauī. Et continuo que super /
fuerant membra detexit infantis. At illos
repente ingens horroz inuasit: z immanes
quāuis animi diriguere: vox faucibus in /
terclusa est. Illa vero truci vultu / et ipsis
iam predonibus truculentior / meus inqt

Tercius

hic filius meus est partus: z facinus meuz
est. Edite. Nam et ego prior comedi quez
genui. Nolite effici aut matre religiosio /
res: aut femina molliores. Qd si vos pie
tas vincit et exetramini cibos meos / ego
que iam talibus pasta sum: / ego bis ite /
rum pascar. Post hoc illi territi tremen
tesqz discedunt / qz hunc solum ex omnibz
facultatibus misere matri relinquerant ci
bus Repleta est autē confestim ciuitas vni /
uersa nefarii sceleris nuntio. Et vnusquis
qz ante oculos facinus quod perpetratus
fuerat adducens / tanqz si ipse hoc ppetras
set horrebat. Omnes autē quos famis neces
sitas perurgebat: festinabant magis ad
mortez beatos dicentes eos quibus conti /
git interisse priusqz talium malorum pollue /
rentur auditu. Hactenus iosephus.

Cap. v. de iis que a christo p̄dicta sunt.

Situr iudeos pro iis que in chri /
stum comiserunt piaculis talis cō
secuta est pena. Dignum autē est huius
hystorie adhibere dominicas voces / quibz
ipse saluator talia secutura esse p̄dixit.
Ne autem ait: pregnantibus et nutrienti /
bus vel lactantibus in illis diebus. Orate
autē vt nō fiat fuga p̄ra hyeme vel sabbato
Erit enī tūc tribulatio magna qualis nō
fuit ab initio seculisqz nuc. neqz erit. Col
ligēs autem supradictus historiographus
omnem numerum peremptorum / vel fa /
me vel ferro / vndecies centena milia desi
gnauit. Ceteros vero latrones et sicarios
ac predones post vrbis excidium mutuis
declarat interisse vulneribus. Electos au
tem quosqz iuuenum quos decoret proce
ritas corporis comendabat / ad triumphū
dicit esse seruatos. Reliquos autem qui
supra decem z septem annos agebant eta
tis / vinctos ad opera egypti per metalla
designatos / z per ceteras prouitias esse di
spersos. Alii quidē vt ludis gladiatoris /
alii vt bestiis traderentur. Si qui vero itra

Liber

septimum et decimum etatis reperti sunt an-
num/per diuersas prouincias in seruitu-
tem distrahi iussi sunt: quorum numerus
usque ad nonaginta milia perductus est.
Hec vero omnia gesta sunt secundo an-
no imperii vespasiani/ iuxta ea que ipse do-
minus et saluator noster iesus christus pre-
dixerat. Quippe qui ea que gerenda erant/
presentia iam videret tunc cum secundum
euangeliorum fidem/ Videns ciuitatem
flevit super eam: et velut in auribus eius
prelocutus est hec verba. Si agnouisses in-
quit et tu/ in hac die que ad pacem tibi sunt/
nunc abscondita sunt ab oculis tuis. Quia
penitent dies in te: et circumdabunt te in-
mici tui pallo/ et circumdabunt te/ et perur-
gebunt te undique/ et ad solum reducent te/
et filios tuos qui in te sunt. Sed et rursum
tanquam de populo dicens/ erit enim (inquit)
necessitas magna super terram/ et ira po-
pulo huic: et cadent in ore gladii: et capti-
ui ducentur in omnes gentes: et hierusalem
erit conculcata a gentibus/ usquequo com-
pleantur tempora gentium. Et iterum. Cum
autem videritis circumdari ab exercitu hie-
rusalem/ tunc scitote quia appropinquabit
eius desolatio. Comparet nunc unusquisque
domini et saluatoris nostri sermones/ cum
historiographi relatione/ de bello quod ge-
stum est atque excidio ciuitatis. Et videns
miram diuine prescientie virtutem/ agnoscat
predicantis diuinitatem. Hec quidem iu-
deorum genti post passionem saluatoris/
iuxta predictionem venerunt: pro eo quod auctorem
vite a semet ipsa vniversa gens conclamauit
auferri. Veruntamen nichil obstat ea ad-
dere/ per que pietas et clementia dei/ licet
ingratis videtur oblata. Quadraginta
namque post admissum piaculum continu-
is protracta annis impiorum pena differ-
tur. In quibus et apostoli omnes/ precipue
tamen iacobus qui dicebatur frater domi-
ni/ in hierosolimis episcopus constitutus
indefinenter populum commisse impieta-
tis et feralis ausi de scelere commonebant
si forte possent committi penitentiam ge-
nere: si possent flere pro scelere: et plures

Tercius

penarum flammis lacrimarum vberta-
te restringere. Ostendebat namque eis de-
per suam patientiam quod ipsorum querere
penitentiam. Quia non vult tantum de
mortem peccatoris/ quantum ut conuer-
tatur et viuat.

Capitulum. vi. de portentis ante bellum
in plitionem mortis christi iudeis immisi-

Illire autem adhuc mentis eorum
duricia nitentur diuina maiestas
signis et prodigijs celitus datis terrores si-
mul et minace dexteram ostendendo po-
tius quam inferendo. De quibus supra dicitur
historiographi fides/ ut in ceteris etiam
in hoc sufficiens erit. Relegamus er-
go quid in sexto historiatarum suarum li-
bro/ de his ipse signauerit. Sed infelicem
inquit plebem/ teterrimi quidam homines
et deceptores falsa patinantur suadebant
ut euidentibus signis et indicijs iracundie
indignationis diuine non crederent. Quibus
aperte futurum et vrbis et gentis pre-
sagebatur excidium. Sed velut afflati et
amentes/ et qui neque oculos neque animam
in se haberent/ spernebant omnia que ce-
litus nunciabantur. Etenim stella perful-
gens/ gladio per omnia similis/ immine-
re desuper ciuitati/ et cometes preterea ex-
traabilibus flammis ardere/ per totum vi-
sa est annum. Sed et ante excidii tempus
ac belli/ cum populi ad diem festum azi-
morum conuenirent/ octaua die mensis san-
dicijs qui est aprilis/ noctis tempore hora
nona/ tantus luminis fulgor/ aram templumque
circundedit: ut putarent omnes diem cla-
rissimum factum: et permansit spacio hore
dimidie. Quod imperitis quidem et igna-
ris prosperum videbatur. Sed legis perit-
os et probos quosque doctores non latuit
exitiale portentum. In eadem quoque festi-
uitate/ vitula sacrificijs admota/ et aris
assistens/ inter ipsas ministroz manus
enixa est agnam. Sed et ianua interioris
edis que respiciebat orientem cum esset ere-
solito induta/ ac proinde immensi ponde-

Liber

ris: que vix viginti viris summo conatu impellentibus clauderetur: ferreis quoque pectibus et seris munita/ac pectulis in altis demissis teneretur obstricta: repente hora noctis sexta apparuit sponte patefacta. Sed et transacto die festo/post aliquot dies/prima et vicesima die mensis artemesii qui maius apud nos vocatur/prodigiosus apparuit visus et fidem pene excedens: quod vere falsum putaretur: nisi oculorum fide confirmasset malorum consecuta perniciēs. Etenim prope solis occasum/visi sunt currus et quadrigae in omni regione per aërem ferri/et armatorum cohortes misceri nubibus et urbem circumdari agminibus improvvisis. In alio autem die festo qui pēthecostes appellatur/noctu sacerdotes ingressi templum ad ministeria ex more complenda/primo quidem motus quosdam strepitusque senserunt. Tum deinde voces subitas audiunt dicentes. **A**gremus hinc. Additur his etiam aliud terribilius. Etenim quidam ananie filius/iesus nomine/vir plebeius et rusticus/ante quartum belli annum/cum civitas in pace et abundantia perduraret in die festo tabernaculorum/repente clamare cepit. Vox ab oriente/vox ab occidente/vox a quattuor ventis/vox super hierosolimam et super templum/vox super sponsos et sponzas/vox super populum. Et indefinenter die noctuque per omnes plateas circueiens hoc clamabat: usquequo quidam primores ex populo viri velut infausti presagii indignatione commoti/corruptus hominem multis verberibus afficiunt. At ille nequaquam pro se aliquid loquens/sed ne eos quidem qui circumsteterant deprecans/easdem voces pari obstinatione et clamore repetebat. Tunc principes intelligentes ut res erat numinis eē motum in viro: perducunt eum ad iudicem romanum. Apud quem flagris usque ad ossa laniatus/neque preces neque lacrimas fudit: sed eandem vocem miserabiliter et cum quodam plulatu emittens/per singula pene verba proferebat: addēs etiam hoc. **U**el. Prosequitur et aliud idem hystorogra-

Tercius

phus maiore gestum miraculo: dicens oraculum quoddam in sacris litteris repertum quod per idem tempus virum designaret ex eorum regione processurum/qui totius orbis potiretur imperio. Cuius oraculi presagium idem hystorographus vespasianum declarare est suspicatus. Sed vespasianus non aliis quam illis solis gentibus que romano imperio videbantur subdite dominatus est. Unde iustius ad christum hebreo responsa referantur ad quem dixerat pater: **M**ete a me et dabo tibi gentes hereditatem tuam: et possessionem tuam terminos terre. Et cuius per idem tempus per apostolos suos in omnem terram exierat sonus/et in fines orbis terre verba eorum.

Capitulum vii. de iosepho et quos reliquerit libros.

De reprecium sane est post ista agnoscere quis fuerit hic iosephus/et unde/vel ex quo genere originem ducens: qui tantam nobis materiam rerum gestarum cognitionemque prestiterit. Exponit ergo etiam hoc ipse de se hoc modo scribens. Iosephus mathie filius ex hierosolimis sacerdos. qui et ipse primo bello romanos oppugnauerit: et posterioribus nichilominus interfuerit preliis necessitate constrictus. Constat ergo hunc virum per idem tempus non solum apud romanos habitum esse nobilissimum: ita ut litterarum merito in urbe roma etiam statua donaretur et libri eius bibliothecae traderentur. Conscripsit namque antiquitatum hystoriam in viginti libris. Belli vero iudaici cum romanis habitae hystoriam/septem voluminibus comprehendit. Quam non solum greca facundia: verum et patrio id est hebreo sermone/suis etiam civibus se edidisse confirmat: dignus cui pre ceteris omnibus debeat credi. Sed et alia eiusdem viri extant de iudeorum vetustate duo volumina. In quibus contradicere appionis cuidam grammatico videtur: qui illis temporibus adversum iudeos scripserat. et ad

alios quosdam/qui morem gentis in deo-
rum atq; instituta lacerauerat. In primo
ergo ex his duobus libro/q; volumina apud
hebreos i auctoritate habeantur secundū
maiorum traditionem p hec edocet.

Capitulum.viii. quomodo iosephus pul-
chre diuinarū meminit scripturarū.

Eq; igitur innumera inquit apud
nos habentur volumina inter se i-
uicem discordantia. Sed duo tantum et vi-
ginti sunt libri/qui omnium temporū se-
riem continēt. Quis iuste creduntur diui-
nitus ispirati. Ex quibus quinq; sūt moy-
si/continentes legis vite et succellionis hu-
mane profapia: vsq; ad ipsum moysi ter-
minum pertendentes. Qui paulominus
ad tria milia annorum continentiam ge-
runt. A morte vero moysi vsq; ad artax-
erxen qui post xersem regnauit apud per-
sas/que gesta sunt: prophete quiq; per ea
tempora tredecim voluminibus cōscripse-
rūt. Reliqui vero quattuor libri/hymnos
in deum et vite instituta ac monita morta-
lib; tradūt. Ab artaxerre vero vsq; ad no-
strum tempus scripta sunt quidem omnia:
fide tamen non eadem que primis habe-
tur digna ducuntur. pro eo q; non ita exti-
terit prophetarum iugis et explorata succes-
sio. Rebus igitur ipsis constat: q; nos ve-
nerabiliter vtamur scripturis nostris. Nā
cum tot secula intercesserint: neq; addere
quis vnq; neq; auferre aut permutare qd
ausus est. Sed oibus gentis nostre homi-
nibus insita hec quodammodo atq; in-
genita fides est: credere hec dei esse consul-
ta/et his iugiter inherere: ac pro ipsis si ita
res poposcerit libenter et animam ponere.
Sit etiam hec pars hystoriographi. his in
locis a nobis vt arbitror nō incompetēter
inserta. Est adhuc et aliud eius elegans
satis volumē quod animus sit qui impe-
rium teneat in nobis. Quem libellus qui-
dam machabeorum attitulauere: pro eo q;
certamina inibi et agones p pietate a ma-
chabeis fratribus desudata/contineat.

Sed et in fine vicesimi antiquitatum libri
significat idē ipse proposuisse se quattuor
voluminibus comprehensurum/ secundū
fidem et religionem patriā/ de deo et sub-
stantia ac legib; et cur quedam apud eos
liceant quedam vero non liceant. Sed
et alia nonnulla opuscula a se dicit esse cō-
posita. In fine etiam supradicti vicesimi li-
bri antiquitatum/ iustum quendam ex tis-
beriade/ qui conatus sit hoc idem operis
quod ipse explicuerat aggredi/ arguit falsi-
tatis per hec verba: Sed nō ego te imita-
tus sum i his que conscripserā. Ipsi etenim
imperatoribus obtuli libros meos/ cū ad-
huc ipsa que gesta sunt pene in oculis ha-
berētur. Quippe qui conscius michi esse
seruate in oibus veritatis: nec me de eorum
testimonio sefellit opinio. Sed et aliis plu-
ribus obtuli/ quorum multi etiam ipsis vi-
terfuere bellis: sicut Aggripa rex et nōnul-
li eius propinqui. Et imperator quidem.
Titus intantum probauit ex istis debere
libris ad omnes homines rerum gestarū
noticiā peruenire: vt manu sua subscriberet
publice ab omnibus eos legi debere.
Rex vero Aggripa sexaginta et duabus
epistolis/ de operis nostri veritate testat⁹
est: ex quibus et duas inserui. Sed de his
satis dictum est. nunc ad narrationis no-
stre seriem redeamus.

Capitulum. ix. q; post iacobum simeon
hierosolimorū rexit ecclesiā.

Est martirius iacobi et continuo
consecutus ciuitatis excidium/ tra-
ditur apostolos ceterosq; domini discipu-
loa/ qnt ad illud tempus reliqui erant/ in
vnum e locis omnibus conuenisse/ simul
cum iis qui propinqui secundū carnē do-
mini dicebantur. Plurimi nanq; et ex his
per illud tempus supererant/ et habuisse
in commune consilium/ quē oporteret di-
gnū successionē iacobi iudicari. Omnesq;
vno consilio atq; vno consensu. Symeo-
nem cleophe filium decreuisse. Cuius me-
tio in euangeliis facta est: vt episcopatus
sedem susciperet. Cōsobrinus is secundū

Libet

carnem saluatoris fuisse dicebatur: quia deopham fratres fuisse ioseph egesippus testatus est.

Capitulū. x. q̄ vespasianus posteritatem dauid iussit inquiri

Et idem tempus vespasianus post excidia hierosolimorum/omnes si qui forte ex familia dauid superfuissent apud iudeos/velut regalis prosapie viros perquiri iubet. Unde etiam pro hac causa grauissima iudeis persecutio exorta est a titō filio vespasiani. Sed vespasiano decēnio principatu ministrato/titus filius in ipse rio succedit. Cuius secundo regni anno/ Linū. xii. annis in sacerdotio transactis/ vrbis rome episcopatu tradidisse anacleto ferunt.

Capitulū. xi. de ordine et successione episcoporum alexandri et rome simul et de epistola clementis ad corinthios.

Ed titus non amplius q̄ duobus annis totidemq̄ mēsis principatu romani apicis ministrato: Domitiano frī sumā rerū reliquit. Quarto igit̄ anno domitiani/apud alexandriā Annianus. xx. et duobus annis ministrato sacerdotio defunctus est. In cuius locū scōs succedit abilius.

In vrbē vero roma duodecim anacletus annis in episcopatu exactis: sacerdotii sedē clemēti tradidit. **Quē adiutorē suū paulus apostolus philippensibus scribēs/ designat dicens.** Cuius clemēte et ceteris adiutoribus meis: quorum nomina sunt in libro vite. **Huius clementis epistola habet ad corinthios scripta/ precipua plane et valde mirabilis: quā velut ex persona romane ecclesie dictauit: cū dissētio apud corinthios fuisset exorta.** Quā epistola in plurimis ecclesiis publice legi et veterū et nostris etiā temporibus constat.

Cap. xii. de persecutione sub domitiano.

Erunt de seditione facta apud corinthios/ ac dissensionē plebis/ testis valde fidelis Egesippus indicat hoc mō dicens: **Multa erga multos crudelitate domitiano exercita/ plurimisque in vrbē roma nobilibus et illustribus viris nullo iure nul-**

Tercius

laque rōne trucidatis/ innumeris etiā in exiliis trufis/ et bonorum direptione mulctatis ad vltimū neroniane theomachie/ et impietatis successor efficit. **Secundū hic quippe ab illo persecutionē molit̄ in nostros: cū vtiq̄ pater suus vespasianus nichil prostris nostris irrogauerit iniurie.**

Capitulū. xiii. de iohāne euāgelista et reuelatione eius.

Ho in tempore apostolus et euāgelista iohannes. ob predicationē verbi diuini et testimonium veritatis/ in insulas pathmos tradit̄ ablegatus. Deniq̄ hyreneus scribēs de cōpoto nois antixpi quod cōtinet̄ in reuelatione que dicit̄ iohānis/ quito aduersū hereses libro/ hec de ipso iohanne cōmemorat. q̄ si oporteret inq̄t aptius in hoc tempore de isto noie predicari: a quo magis potuerat aperiri/ nisi ab eo q̄ ipsā reuelationem vidit. **Neq̄ em̄ multū temporis est/ sed pene nostra etate.** In fine etenim domitiani principatus exorta ē. In tantū vero per idē tempus fidei nostre instituta florebat: vt etiā nonnulli alie a religione nostra scriptores/ hystoriarū suarū tradiderit monumentis/ et de persecutionibus illius temporis et etiā de martyriis. **Qui et diligēter explorato tpe designat/ q̄ quito decimo anno domitiani principis/ cū aliis plurimis/ ab eo etiā flauia/ domicilla sororis/ filia flauii clemētis vnus tūc ex cōsulibus vrbis/ ob testimonium quod christo phibeat/ in insulā pōtia noie deportata est.**

Cap. xv. q̄ posteritatem dauid domitiano primi iussit simulz de psapia chasti ex testimonio egesippi.

Hud ipsū vero domitianū/ cū iussisset oēs perimī q̄ de genere dauid et regia stirpe descēderēt vetus traditio tenet q̄ delati sunt q̄dā quasi essēt de posteritate iude/ quē fratrem fuisse saluatoris scōs carne tradit. quiq̄ duplici vgebāt inuidia: velut q̄ ex dauid genere/ et ex ipsius xpi ppinitate descēderēt: Que egesippus ordinē his vrbis refert. **Adhuc aut̄ viuebāt: q̄daz de carnali genere dñi nr̄i/ nepotes iude: eius qui secunduz carne frater domini**

Libet

dicebatur. Quos quidem detulere / tanq̄
ex dauid stirpe venientes. Hos reuocatus
quidam nomine / qui in hoc missus fuerat
perducit ad Domitianum cesarem. Et ip
se enim formidabat de aduentu christi /
sicut et initio herodes. Interrogati ergo a
domitiano si esset ex familia dauid cofes
si sunt. Tunc quasiuit ab eis / quantis possioni
bus vel quantis essent facultatibus predi
ti. At illi responderunt / q̄ vtriq̄ non am
plius esset in bonis / nouem milibus dena
riis. Ex quibus singulis pars media pro
portione deberetur. Nec hec sibi in pecuni
am subsistere: sed in estimatiōe terre: que
eis esset in quadraginta minus vno iuge
ribus constituta. Quam suis manibus ex
colentes: vt z ipi alerentur et vt tributa de
pende: ent. Simul et testes ruralis et diur
ni operis / manus labore rigidas / et callis
obduratas preferebant. Interrogati vero
de christo quale sit regnum eius / vel quis
ipse aut vnde aut quādo venturus: respō
dere / q̄ non huius mundi regnum / neq̄
huius terre ei designetur imperium: sed q̄
celeste ei regnum per angelorum ministe
ria in consumatiōe seculi preparatur: quā
do scilicet aduēturus in gloria de viuis ac
mortuis iudicabit: et restituet vnicuiq̄ p
factis ac meritis suis. Ad hec Domitianus
cum neq̄ in eis quicq̄ criminis inueniret
et vilitatem eorum q̄ maxime contemne
ret: abire eos liberos iubet. Sed z persecu
tionem quam aduersus ecclesias: agitari
iusserat / datis rursus compescit edictis.
Illi vero dimissi ab eo / vel martyrii meri
to / vel tante propinquitatis prerogatiua /
pacis iam tempore duces ecclesie effecti /
vsq̄ ad Traiani tempora permanserunt.
Nec quidem Egesippus. Sed et Tertuli
anus de Domitiano similia refert dicēs.
Temptauit aliquando et Domitianus
simile aliquid portio neronis de crudelita
te / sed quasi homo cito destitit: ita vt etiaz
eos quos in exilium miserat reuocaret.

Capitulum. xvi. de successione quorum
dam imperatorum et episcoporum.

Tercius

Est Domitianum vero quinde
cim annis imperio potitum / Ner
ua suscipit principatum. Sub quo omnes
quidem honorum tituli qui in Domitia
num collati fuerant / detrahuntur. Reuo
cari autem quicunq̄ ab eo in exilium tra
si sunt / ac recipere facultates / ex senatus
consulto iubentur. De quibus singuli tes
timonium perhibent / qui gesta illorum
temporum conscripserunt. Tunc igitur a
postolum Johannem post absolutionem
insule / epbesum quasi ad scolam propiaz
redisse / nostrorum scriptores declarant.
Nerua vero post annum pl⁹ minus de
functo / Traianus succedit in impio. Cui
ius primopincipatus anno Abilius apud
alexandriam tredecim annis sacerdotio
ministrato diem obiit. Cui succedit Cer
don tercius in sacerdotium. Qua tempe
state in vrbe roma Clemens quoq̄ terci
us post paulum et petrum pontificatum
tenebat. Sed et apud anthiochiaz Euo
dus primus fuerat / et secundus Ignati⁹
Ierosolimis quoq̄ Symeō secundus post
Jacobum fra. ram domini his dē temporib
bus gubernabat ecclesiam.

Capitulum decimū septimū de iohanne
euangelista.

In his superstes adhuc apud asi
am demorabatur ipse ille quem
amabat dominus Jesus / apostolus simul
atq̄ euangelista Johannes: ecclesiarum
que inibi erant gubernacula gerens / post
Domitiani vt diximus obitum regressus
ex insula. Quod quia ita se habeat / duo
bus fidelibus testibus approbabo. Hy
reneus et Clemens alexandrinus / huic ve
ritati astipulantur. In secundo aduersus
hereses libro. Hyreneus hoc modo scri
bens: et omnes inquit presbiteri testes sūt
qui in asia Johannem discipulum domi
ni viderunt / et sciūt hec tradidisse Johan
nem: qui et permansit apud eos vsq̄ ad
tēpora Traiani. Itē in tercio eiusdem ope
ris libro idē scriptor de isdem ita testatur

Libet

Ecclesia inquit q̄ est apud ephesuz/a paulo quidē fūdata est: a iohāne vero edificata: q̄ p̄mansit ī ea vsq; ad tēpora traiani. Ha- bes hūc testē fidelem de apostoli tēporib⁹ cōtestantē. Accipe q̄d etiā clemēs cui⁹ pari- ter p̄missimus testimoniū dicat: hystoriam quādā p̄necessariā simul terēs. Quā nos quoq; si inseramus/ptilē fore legētib⁹ cre- dimus. Scribit ergo hec.

Cap. xviii. quomō iohēs adolescentem clare ī dolis ducē latronū factum reuocat ad ecclesiam ⁊ conuertit.

Adi inquit fabulā ⁊ nō fabulā/sed rez gestā de iohāne apostolo memo- riis oīz traditā: Cū p̄ tirāni obitū de path- mos īsula ephesū rediret: rogabat etiā vi- cinas illustrare prouintias/quo vsq; ecclias fūdaret ī q̄bus nō erāt locis: ⁊ ī q̄bus erāt sacerdotibus ac mīstris. instrueret / scdm̄ q̄ ei de vno quoq; spūs sc̄tūs iudicasset. Cū igitur venisset ad quādaz vrbē haud longe positā/oībus ecclesiasticis solēnit̄ adiple- tis: vidit iuuenē quēdā/validū corpore/et vultu elegantē: sed et animis acrē nimis: respiciēsq; ad episcopū qui nup fuerat or- dinatus: Hūc inquit tibi sūmo studio cōmē- do/sub testimonio xp̄i ⁊ totius ecclesie. Tū ille suscipiēs/oēm se adhibiturū sicut p̄ci- piebat diligētīā pollicet. Sed itez atq; ite- rum eadē sep̄us repetēs/iuuenē cōmen- dabat attētius. Et post hec ephesū rediit. Tū vero epūs adolescentē ī domū suā su- scipit cōmendatū: ⁊ cū oī diligētīa enutrit amplectit̄/fouet. Ad vltimū etiā baptis- mi gratiā tradit. Post hec ias velut cōfidens gratie qua fuerat cōmonitus/ paulo īdul- gētius habere iuuenē cepit. Sed ille vbi ī- matura libertate potit⁹ est: cōtinuo p̄ eque- uos (q̄bus luxus ⁊ desidia cordi ē) amare vicia/ ⁊ corrupte vite icedere tramitē p̄do- cetur. Et primo q̄dē cōuiuioꝝ illecebris de- cipiit. Inde nocturnis eū furtis sociū sibi p̄- ticipēq; cōsciscūt. Post hec etiā ad maiora flagitia p̄trahūt. Cū iterea sēsīm iuuenis formabat/ ⁊ īstituebat ad scelera/ ⁊ q̄ esset acer ingenio/sicut equus ī frenis ⁊ valid⁹/ duris morsibus obfirmat⁹/recti itineris li-

Tercius

neā derelinquēs/rectore contēpto/rapido cursu totus fertur īpreceps: ita succeden- tibus sibi malis: vt desperationem quoq; adeo sibi prestite salutis/acciperet. Dedit gnat̄ iā de paruis sceleribus cogitare: grā- dia queq; molitur: ⁊ ex integro p̄ditioni se tradēs/nulli inferiorē se ī flagitiis patit̄- tur. Deniq; illos ipsos q̄ prius magistri criminū fuerant discipulos facit. Et latro- num ex his turmam quibus ipse dux ⁊ p̄- ceptus violentus p̄esset instituit: ⁊ cum his omni crudelitate grassatur. Veruz tēpore elapso/cū rei ita poposciscet vtilitas/inui- tatur iterū ad illā vrbē iohānes. Et cū ce- tera quoz gratia venerat ordinasset: age- inquit o episcopo/depositū representa/q̄d tibi ego plane ⁊ ch̄stus cōmēdauius/ec- clesia teste quā regis. At ille obstupuit/p̄- mo pecuniā putans a se reposci quaz non acceperat. Sed rursus considerabat/nec posse fallere iohannē/nec quod non dedit querere. herebat igitur stupēs. Quē iohā- nes herentē videns/iuuenem inquit illuz repeto a te/ ⁊ animā fratris. Tunc grauit̄ suspirans senior/ ⁊ ī lacrimis resolutus/ ille ait mortuus est. Quomodo inquit vsq; qualī morte: deo ait mortuus est/ quia pes- simus ⁊ flagitiosus euasit. Ad vltimū etiā latrocinium aggressus est. Deniq; nunc montē quēdā cū multa latronū manu oc- cupauit. Quibus auditis. Apostolus/ ves- stem continuo qua erat idutus sc̄dit: ⁊ cū ingenti gemitu ferēs caput suum/bonū inquit te custodē fratris anime dereliqui. Sed ias nunc michi equus paretur et dux ītineris. Et cōfestim ab ipsa ecclesia ascen- dens/cōcitus properabat. Cūq; puenisset ad locū/attinetur ab his latronibus q̄ cu- stodias obseruabāt. At ille neq; effugere/ neq; prorsus declinare vsq; nitens/ingēti tantū voce proclamabat: quia ad hoc īm- veni: adducite michi principē vestrū. Qui cū veniret armatus/eminus agnito iohā- ne apostolo/pudore actus ī fugā vertitur. Ille equo post eū admissō cōfestim īseq̄t: fugitantē. etiā etatis oblitus/simul ⁊ cla- mans: Quid fugis o filiū patrē tuū: quid

fugis inermē senē: miser/noli timere: habes adhuc spē vite: ego aut rōnez reddam pro te certez mortē p te libenter excipiā/sicut z domin⁹ excepit p nobis: z pro tua aīa dabo aīam meā. Sta tm̄ z crede michi q̄a christus me misit. At ille audiēs restitit: ac pultū demisit ī terraz. Post hec arma picit. Tū deīde tremefactus flebat amarū sime: z accedētis ad se senis geīb⁹ prouoluitur. gemitibusz plululātib⁹ q̄bus poterat satissaciēs: z pberrimis lacrimarū suaruz fontibus iterū baptizabat/occultās solaz dexterā suā. Apostolus vero iurisiurandi sacramto se ei a saluatore impetraturū peniaz pollicens/simulqz genibus ei⁹ pro uolutus: atqz ipsaz dexterā ex cuius cedis cōscientia torquebatur tanq̄ iaz per penitētiā purgatā deosculans/ad ecclesiam reuocat. Et indefinēter pro eo orationes profundens/z cū ipso pariter ducēs crebra ieiunia/indulgentiam a deo quaz ei pollicitus fuerat expetebat. Sed z parūs sermonum consolationibus/uelut quibusdā precātationibus efferos z exterritos eius animos mitigabat. Nec prius abstinit q̄ euz in omibus emendatum etiāz eccleie proficeret: prebens p hoc magna exēpla vere penitentie: z documentū ingēs noue regenerationis: atqz insignia quedā z trophea inuisibilis ī eo resurrectionis ostendēs. Nec a clemente dicta non solū ad sciētiaz rerū sed ad utilitatē legentium profutura/būc in nostris quoqz libris teneant locū.

Capitulū. xix. de indubitatis scripturis z libris diuinis.

A De iam etiāz huius apostoli q̄ sint scripta que ī auctoritate habeant/cū his pariter explicemus. Est igit̄ primo euāgelium nominis ipsius: qd̄ in oī orbe perfonuit. q̄ autē post cetera tria euangelia/quarto a peterib⁹ statutū est loco/hec erit ratio. Venerabilesz vere deo digni apostoli christi/cū essent in omnibus puritate vite z animi virtutibus clari/nō magni pendebant sermonis ornatū. Quippe ī quib⁹ anima erat diuinis ornata virtutibus: si-

mul z signoz gratia que eis a domino nostro iesu christo cōressa fuerat confidētis nō in suasoz iis humane sapientie uerbis sūmaz predicationis dominice collocabā sed in ostētatione spiritus z uirtute: p quā mirabilibus consumatis/z uerborū suoz fide facta/ pniuerso orbi regni celozū sciētiam tradiderūt: paruidentes plures libros condere: q̄ huiuscemodi predicationis assertio/nō argumēto humani sermonis sed astipulatione diuie uirtutis indigeat. Deniqz Paulus qui inter omnes apostolos eruditior etiam in uerbis uidet̄/z sensibus prepotens/nō amplius q̄ paru epistolarū suarū corp⁹ reliquit: Qui utiqz imensa contineret intra se atqz innumera sacramenta: utpote qui etiā usqz ad terciū celū raptus/que gererent̄ inspererat: z in ipsū quoqz deo dignū paradīsum abduci audierat ibi ineffabilia uerba/z doctrinā (quecūqz illa inibi est) siue corporeus siue incorporeus/illius interim schole discipulus effectus exceperat. Sz z reliqui dñi ac saluatoris nr̄i discipuli/nō solū ex illis duodecim/sed z si qui extra numerum hūc de schola tamē dñi z saluatoris nostri sermonem aliquēz diuinitus inspirati memorie reliquerūt. breuē hunc z succinctū p oīa eē uoluerunt. Igitur ex ipsis discipulis dñi. matheus tantūmodo z iohannes ad scribendū appulisse animū traduntur: necessitate quadā in hoc ipsum prouocati. Ad matheus enī primo hebreis predicauerat. Verum cum pararet trāsire ad gentes/patria lingua scripturam composuit: z ea que predicauerat cōprehendens/dereliquit iis ad memoriaz a quibus profiscebatur ut gētib⁹ predicaret. Post hūc lucez marci scriptura euangelica/scōz eas causas quas superius diximus editur. Johannē uero tradunt usqz ad ultimum pene uite sue tempus/absqz ullius scripture indicis euāgelium predicasse. Sed cum horum triū euāgelioz/etiam ad ipsū noticia peruenisset probasse quidem dicitur fidem z ueritatez dictozum. Deesse tamē uidit aliqua/et ea maxime que primo predicationis sue tem-

Liber

poro dominus gesserat. Certum est enim
quod in superioribus tribus euāgelis/hec vi-
dentur sola contineri: quod ab eo gesta sunt an-
no quo iohannes baptista vel indusus est
in carcere/vel punitus. Denique si obserues/
statim in initio narratiois posteaque refert ma-
theus de quadraginta dierum ieiunio/et de
temptatione eius/continuo subiicit dicens
Audiens autem quod iohannes traditus est/dis-
cessit de iudea et venit in galileam. Sed et
marcus similiter posteaque inquit traditus
est iohannes/venit iesus in galileam. Lucas
vero etiam priusquam incipiat aliquid de actibus
referre iesu dicit: quia adiecit herodes super
omnia mala que gesserat et conclusit iohā-
nem in carcerem. Quia inquit ab his hec vide-
bantur ommissa/rogatus dicit iohānes apo-
stolus/ut ea que preterierant priores ante tra-
ditionem iohannis/saluatoris gesta conscri-
beret. Et ideo dicit in euangelio suo. hoc fe-
cit initium signorum iesus. Et iterum in alio lo-
co indicat dicens. Hodum enim iohānes mis-
sus erat in carcerem. Ex quibus constat quod ea
que antea iohānes traderetur ab iesu fue-
rant gesta describit. Et ideo si quis hoc di-
ligentius consideret: euidenter inueniet non si-
bi euangelia dissonare/sed alterius tempo-
ris gesta esse que scribit iohannes/alterius
vero que ceteri. Unde quia natiuitatem
secundum carnem saluatoris vel matheus vel
lucas descriperant: reticuit hoc iohannes
et a theologia atque ab ipsa eius diuinitate
sumit exordium. Que pars sine du-
bio ipsi velut eximio per spiritum sanctum re-
seruata est. Hec etiam de euangelio iohā-
nis dicta sunt. De marci vero euangelio
sufficiens supra comprehensus est. Lucas
vero in initio euāgelii sui causas cur scriberet
indicauit. Videlicet quoniam multi alii teme-
re presumpserant enarrare/que sibi magis erant
ad liquidum coperta. Volens ergo abstrahere
nos a ceterorum narratibus/fide faciat per se
conscripse veritati: certus quod ea vel paulo ex-
ponente/vel aliis apostolis que ab initio ipsi
viderant ac sibi tradiderant consecutus sit:
et hanc nobis per proprium euangelium tradat.
Hec a nobis etiam de luca breuiter dicta sunt

Tercius

Oportunius vero et plenius in tempore/iser-
tis uis que antiqui auctores scripta reli-
quunt/ut se cuncta habeant indicabimus. Jo-
annis tamen extant preterea et epistole: de
quarum prima/neque ab antiquis unquam/neque
a posteris dubitatus est. De reliquis vero
duabus/et de reuelatione/etiam nunc anceps
sententia habetur. De quibus ut dixi et a
veteribus dubitatus suis in locis ipsorum
uocibus approbabitur. **U**t ergo (quan-
doquidem in hos deuenimus locos) om-
nem noui testamenti canonem designe-
mus. Primo nobis omnium euangeliorum
celestis quadriga iungatur. His actus apo-
stolorum copulet. Post hos pauli epistole so-
cietur. Consequantur vero has/pama iohan-
nis epistola. Similiter et petri prima. Hec sunt
de quibus nulla unquam prosum extitit dubi-
tatio. Sequenti loco iam sunt illa de quibus a
nonnullis dubitatum est. Reuelatio iohan-
nis/de qua quid singuli veterum senserint/
suis in locis ostendemus. Et epistola iacobi scilicet
et iude. Petri quoque secunda inter iohannis scilicet
et tertia siue he ipsius euāgeliste siue etiam alte-
rius cognominis ostendantur. Post hec iam
scriptura est que dicitur actus pauli. Sed
et libellus qui appellatur pastoris et reuela-
tio petri/de quibus quod maxime dubita-
tur: fertur etiam barnabe epistola. et do-
ctrina que dicitur apostolorum. Qui-
dam autem his sociant etiam euangelium quod
dicitur secundum hebreos. Quo precipue uti-
tur illi hebrei qui christum suscipere uidentur
sed in ecclesia ei contradicunt. Que omnia
tamē a nobis necessario enumerata sunt
ut absque ulla ambiguitate claresceret que sint
in veteri auctoritate: et que sint in quibus vel
contradictio a liqua vel etiam cunctatio/cum
tamē a quā plurimis ecclesiis recipiantur
soleat amitti. Sed et de illis sciendum est/que
sub nomine apostolorum ab hereticis perferuntur/
velut petri et thome et mathie/et ceterorum
similiter apostolorum que appellantur euan-
gelia. Sed et andree et iohānis atque aliorum
apostolorum actus/que nusquam prosum in scripturis
veterum/eorum dubitatur que apostolis successerunt/
aliqua mentio eorum aut commemoratio habetur.

In quibus et ipse stultus/multum ab ecclesia/
istica consuetudine dependit esse diuersus
Sensus quoque ipse et omnia que in his inseruntur
longe ab apostolica dissonant fide. Ex quo
figmenta esse prauitatis heretice comprobantur.
Unde non inter illa quidem de quibus du-
bitari diximus collocanda sunt/sed ut ali-
ena penitus/et a pietatis regula discrepantia
propellenda. Verum ad historie ordinem
redeamus.

Cap. xx. de menandro mago.

Sicut simoni mago menander suc-
cedit. scutum diaboli non inferius prio-
Et ipse samarites genere. In arte autem ma-
gica solus repertus est: qui non modo equum
parare/sed et suppedire impietatem magistri
posset. Quosdam quippe portentis efferebat/
semetipsum saluatorem dicens/ad hominum salutem de
celestibus et inuisibilibus seculis destitutus
asserens non aliter posse unquamque/ange-
los seculi vincere: nisi prius a semet magi-
ce artis per ordinem suscipere disciplinam: et per ba-
ptismum a se datum immortalis et eternus effectus
in hac vita perpetuus fieret: que omnia ex libris
Pyreni volentibus scire per facile est. Sed
et Iustinus in his ipsis in quibus simonis
fecerat mentionem/etiam de hoc talia quedam
scribit. Menandrum quedam samaritanum ex
pico capparathbea simonis discipulum/sti-
mulis demoniacis icitatum venisse antiochi-
am/et quod plurimos per artem magicam dece-
pisse scimus: qui hoc etiam suadere potuit se-
ctatoribus suis/que non essent morituri. Ex quibus
in hodiernum sunt aliqui ex illo eadem
confitentes quod est vere diaboli commentum
ut homines magi/christianorum sibi nomen im-
ponerent/quo per hoc sanctum et venerabile reli-
gionis nostre misterium macularent: qui ta-
men irrident et spunt ecclesiastica dogma-
ta: vel de immortalitate anime/vel de resurre-
ctione mortuorum. Verum hi talibus freti au-
ctoribus de spe salutis et vite penitus exciderunt.

Cap. xxi. de secta ebioniorum.

Edz alios idem demon quos ab amo-
re christi separare non poterat/aliam ni-
hilominus arte decepit: id est ebionios que
interpretantur pauperes. Vere ei pauperes

sunt et egeni in scientia glorie christi. Quia
niam quidem solum eum hominem putant: et per-
fectum vite ac virtutis virum iustum effectum.
muni etiam natiuitate ex viro et femina
atum. Custodiendam vero censentes etiam
gis obseruantiam: nec sufficere ad salutem
lam christi estimant fide. Quidam tamen
ipsis refugiunt hanc impietatem/ut ex viro et
mina asserant eum natum: sed confitentur de
ritu sancto et maria virgine. Nec tamen
per eum fuisse deum et verbum ac sapientiam
fatentur. Corporalem vero legis obseruantiam
custodiunt. Apostoli autem epistolas omnes
riter respuunt. et ipsum apostatam legis ap-
pellant. Utuntur et euangelio vno quodam
quod secundum hebreos appellatur. Cetera omnia
nichil ducunt. Sabbata cum iudeis secundum le-
gem/nobiscum dominicam diem sacratam/per
resurrectionem domini obseruant. Unde compe-
ter ebionite per paupertatem intelligentie
pellati sunt.

Cap. xxii. de cherintho heretico.

Idem temporibus etiam alterius he-
reseos obortum principem cherinthum ac-
cepimus. De quo gailus/cuius iam in sup-
ioribus fecimus mentionem: in disputatio-
num suarum dialogo ita scribit. Sed et cheri-
thus inquit per reuelationes quasdam quas
velut a magno apostolo prescriptas/et per an-
gelos ei reuelatas putaret/aliam quodam
fanta nobis introducit. Post resurrectionem
terrenum dicit futurum esse regnum christi in ierusalem.
Et homines in carne itaque concupiscentis
et vicis subiectam conuersationem habituros.
Contra fidem quoque scripturarum/quosdam
mille annos designat: in quibus multa que
dem et alia corruptionis opera et nuptiarum fe-
stiuitates dicit futuras: ad eos que libidini
sunt dediti decipiendos. Sed et dicitur nisius
cum de iobis reuelatione differeret/et quedam
secundum ea que antiquitus ecclesie tradita fue-
rant disputaret: mentionem facit huius ipsius
virum in his verbis. Cherithus inquit/a
quo et cherinthiana heresis oborta est. fig-
menti sui auctoritatem magni nominis ac qui-
rere/secundum scripture huius prauam in-
telligentiam gestiebat. Quippe cuius hec

Liber

erat heresis/ut affirmaret terrenum futu-
rum esse christi regnū. Et quia erat ventri
et gula ac libidini deditus ea futura decer-
nebat/que sibi ppria libido dictabat. ven-
tris et eorū que sub ventre sunt incitamen-
ta/cibis/potibus/nuptiis/pdicabat explē-
da. Et ut aliquid sacratius dicere videret/
legales agebat/festiuitates rurū celebrā-
das/et hostias carnales iterū iugulādas.
Pyreneus vero secretiora ipsius heretici
in primo operis sui libro publicauit. Que
inde discat. si qui plenius scire vult.

**Ca. xiiii. de nicholao et heresi nicholai-
tarum.**

Ed et alia heresis que appellatur
Nicholaitar/ per pauco tēpore te-
nuit. Cuius etiā in reuelatione Jobānis
mētio facta est. Isti nicholauū vnū ex illis
qui nū Stephano ab apostolis pstituti sūt
diaconi/auctore se habere iactabant. Sed
clemens alexandrinus in tercio libro stro-
matū/ hoc de eo scribit. Pulchrā inquit val-
de hic prozē habuit: et post ascensionē do-
mini et saluatoris nostri euz increparetur
ab apostolis tanq̄ de zelotipie iniuria/ p-
ductam in mediū prozē suam si quis eam
vellet habere permisit. Ex qua occasione
isti consequēs putauere: ut secundū hoc fa-
ctū vel dictū Nicholai/ vnusquisqz carne
sua in quo delectaret abuteretur. Et obti-
nentes dictū vel factū simpliciter vel inno-
center/ absqz vlla reuerētia pmissuos nūc
et illicitos concubitus expetūt: ii qui sub il-
lius nomie sectam sibi pprie libidinis as-
sumperunt. Nichi autē compertū est ni-
cholauū nullā potius agnouisse mulierem
preter eam quā in matrimonio acceperat
Cuius etiā liberi/ femine quidē vsqz ad vl-
timā senectutē casta virginitate durauerūt
filius autē ipsius sanctitatē incorrupti cor-
poris custodiuit. Que cum ita se habeant
constat illud quod in medio apostolorum
pro zelotipie suspitione pduxit prozem/ ex
contētū vitii vel libidinis gestum: quo per
hec continentē se ostenderet eius rei/ quaz
nimie putabatur expetere: contēnendam
magis q̄ expetendam carnis edocens po-

Tercius

luptatem. Quoniā quidē nolebat ut opi-
nor secunduz saluatoris pceptū duobus
dnis seruire/ libidini et deo. Dicunt autēz
etiā Matthiā ita docuisse aduersū carnē
pugnādū/ z in nullo potius voluptati ei⁹
ac libidini concedēdū. Animā vero alendā
sapientie partibus/ et scientie cibis in ma-
ius semper augendā. Nec de illis heresib⁹
que tēporibus memoratis a veritate decli-
nātes cito extincte sunt retulisse sufficiat.
**Ca. xiiii. q̄ apostoli nō sunt aspēnati
nuptias.**

Remēs sane hic cuius vocēs ānota-
uimus/ scribens aduersus eos qui
nuptias spernūt/ inter cetera etiam hec di-
cit. An z apostolos improbat? Petrus et ei⁹
ac Philippus et prozes habuerūt: z filias
etiā viris nuptū dederunt. Sed et paulum
non tedet apostolū in quadā epistola sua
mentionē vel salutationēz facere cōparis
sue: quā se ideo negat circūducere/ ut ad p-
dicationē euangelii expeditio fiat. Verū
quoniā clementis fecimus mentionē: ab-
surdū non erit aliam quoqz eius memo-
rabilē narrationē pferre: quā in septimo
eiusdē operis libro ita inseruit. Alunt inq̄t
beatū petrū cum vidisset prozem suā duci
ad passionē/ gauissum esse electionis gra-
tia ac reuersionis ad ppriā domū: et excla-
masse post eam euz duceretur/ ac pprio no-
mine compellantē dixisse. **Q̄ coniunx me
mēto dñi. Talia erant sanctorū cōiugia: tā
perfecta fuit affectio beatorū.**

Cap. xv. de iohis z philippi obitu.

Situr quia de vite exitu Petri vel
Pauli iā in superiorib⁹ explanau-
mus: sed z tēpus Jobānis quo vita exce-
sit ex parte iam diximus: nunc etiā de loco
quietis, secundū fidē, Policratis Ephesii
Episcopi/ edocere conueniens puto.
Nec etenim Policrates Victor Episco-
po vrbis Rome scribens/ et ipsius/ z Phi-
lippi apostoli ac filiarum eius pariter me-
minit dicens. Sicut iam superius inse-
ruimus/ quod magna lūa in Asia partib⁹
dormierunt/ que resuscitabit dominus in
nouissimo die aduentus sui/ cum venerit

in gloria/et requireret oēs sanctos suos **D**ico autē de Philippo (inquit) qui fuit vn⁹ ex apostolis qui dormiuit apud Jerapoli Sed et due eius filie inibi virgines conseruere: et alia ei⁹ filia spiritu sancto repleta permansit apud Ephesum. Et iohannes ille qui supra pectus dñi recumbebat/ qui fuit sacerdos dei/ pontificale petalum gestans/ marty⁹ et doctor optimus apud Ephesū dormiuit. **H**ec etiā de locis in quibus requiescūt in sūno pacis/ adiecisse sufficiat. Sed et gaius (cuius ante mētio facta est) in dialogo suo/ quē cum pculo disputās scribit/ de filiabus Philippi simul z obitu ipsius/ cōsonis vocib⁹ mēorat dicēs **P**ost hoc autē pphetisse quattuor fuerūt philippi filie: cui⁹ sepulchrū est apud Jeropoli asie vrbē/ vna cū filiabus suis. De his autē et Lucas in actibus apostolorū meminit/ cū adhuc apud cesareā degerēt: dicit ergo ita **V**enimus inquit cesareā: et ingressi in domum Philippi euāgeliste qui erat ex septem/ māsimus apud eū. **H**uic autē erant virgines filie quattuor pphetātes. **H**is igitur a nobis de apostolorū tēporibus vel excessibus put potuimus ex scripturis veterum cōgregatis/ Sed et de scripturarū canonicarū q̄ in auctoritate habeantur libris vel qui penitus repudiētur. Qui vero mediū quodāmodō ad instructionē ab ecclesiis nō etiā ad indubitātā auctoritatem recepti sunt/ cōsequēter expositis. tēdam⁹ ad cetera.

Ca. xxvi. quomō Symeō hierosolimoz epūs mortē pro christo cōstātissime ptulit

Est Heronē Domitianūqz/ sub hoc cuius nūc tēpora memoram⁹/ per singulas ciuitates ex insolētia populi persecutionē in nostros accepimus motā. **Q**uo in tēpore etiam Symeon Cleophe filius (quem secūdam hierosolimis ordinatum Episcopū supra edocuim⁹) p martirium carnis vinculis resolutus est. **H**orum astipulator/ ipse ille est Egesippus/ quē i plurib⁹ iam pduxim⁹ testes. **I**s ergo refert/ q̄ a quibusdā hereticis accusatus sit supradictus vīr tanq̄ christian⁹ et multis suppliciis afflict⁹ per multos dies: ita

vt etiam inder ipse cū amicis suis de eius patientia miraretur. **E**t ad vltimū iubere: simili eū qua dñs pertulit passione vitam finire. Sed et ipsa verba quibus hec protestatur addere gratius puto. **H**ic ergo cū de hereticis diceret. **E**x his igitur ipsis accusauerūt quidā symeonē cleophe filiū: tanq̄ qui esset ex genere Dauid et xpianus. **E**t ita marty⁹ effectus est: cū esset annorum centū viginti sub Traiano Cesare/ apud atticū consularē. **A**ddit autē et etiā hoc/ q̄ accusatores eius/ cū in illis tēporibus perorerent si qui i ex genere Dauid et ex regia tribu descēderent/ cōprehensi sunt inter ipsos. **Q**uod autē Symeon vnus fuerit ex ipsis auditoribus dñi: vel longeuitas eius inditio est/ vel euāgelioꝝ fides: vbi etiā mater eius Maria Cleophe vxor refert. Sed et alios quosdā idem scriptor refert (preter eos de quib⁹ dixim⁹) nepotes Jude vnus ex fratribus dñi/ per idem tēpus superstites inuentos/ et Domitiani tēporibus martyres factos: hoc modo scribens. **V**eniunt igitur hii/ z presunt omni ecclesie tā q̄ martyres z pp̄qui dñi. **E**t reddita pace ecclesie pmanerūt vsqz ad tēpora Traiani Cesaris: vsquequo cōsobrinus dñi Symeō (de quo supra dixim⁹) filius cleophe calūniā pateret ab hereticis/ tanq̄ christianus cōsulari delatus. **C**ūqz multo tēpore supplicis fuisset affectus: martyrio consumatus est: oibus qui aderant/ et ipso iudicē mirantibus: vt centū viginti annos senex/ crucis supplicium ptulisset. **P**ost hec idē scriptor addit etiā hoc: q̄ vsqz ad illa tēpora virgo mūda z imaculata pmanit ecclesia: **C**orruptoib⁹ veritatis/ z diuini verbi temeratoꝝ/ aut nunq̄ oīno extantibus/ aut etiā si qui forte fuerāt i occultis z abditis hiatis terre delitescētibus. **E**t vero et ap̄ozū chorus/ et oīs illa etas que a dño susceperat viue vocis auditū/ de hac luce discessit: tū velut in vacuā domū/ false doctrine ipius se error imersit: et tanq̄ vbi null⁹ iā diuini cēs⁹ defēsor existeret: nuda to vt aiūt capite/ corripientes arma mēdati/ oppugnare apostolicā veritatē nituntur.

Sed istud bellū intrinsecus gerebat: Persecutionū vero extrinsecus pondus urgebat ecclesiā: et tam immense caterue martyrum quotidie iugulabant: ut Plinius secūd⁹ q̄ tūc puincia administrabat/multitudine interceptoꝝ p̄motus/referret ad imperatoꝝ q̄ innumera hoīm milia quotidie obtrūcarētur/in quibus nichil oīno sceleris deprehēderet admissū: aut aliquid cōtrariū romanis legib⁹ gestū: nisi hoc solū/ q̄ antelucanos hymnos christo cū dā canerent deo. Adulteris vero p̄ cetera huiusmōi crimina apud eos illicita haberi/et penitus arceri. Cetera vero scōm leges eos agere p̄mūes.

Cap. xxvii. q̄ Traianus christianos reuerit inquiri.

De quē tūc Traianus rescripti sui auctoritate decernit: ut xpiani nō q̄ dē req̄rant. si qui tamē iciderint/puniant: per quod ex parte aliqua/p̄secutionis sedatus putabat incendiū. Sed iis qui neq̄tiaz suā aduersū nos exercere cupiebāt/ledēdi occasio nō videbat exēpta. Interdū enī popul⁹ istigabat: interdū etiā iudex occasiōib⁹ utebat: negabat q̄sitos/quos p̄ire uolūisset oblatos. hec titulian⁹ i apolegetico suo dicit. ex quo p̄nt istruī plen⁹ scire cupiētes.

Ca. xxviii. de successione quorū dā epōꝝ.

Situr in urbe roma tercius ab apostolis demēs/nouē annis sacerdotio p̄functus/Euaristo diuini uerbi tradidit misterium. In ierosolimis uero Symeone de quo sup̄ius dixim⁹ defuncto/iustus quidā ex his qui de circūcisiōe ad fidē xp̄i uenerāt/episcopatū suscepit. Quibus tēporib⁹ apud Asiā supeat adhuc z florebat ex apostoloꝝ discipulis polycarpus symoneoꝝ ecclesie episcopus: et papias sicut apud Jerapolim sacerdotiū gerēs.

Ca. xxix. de ignatio z epistolis ei⁹.

Ed z i nra quoqz tpa fame celebrata te vulgat⁹ ignati⁹/apud antiochia post petri secūda successiōe episcopatū sortitus ē. Quē sermo tradidit de syrie partib⁹ ad urbē romā transmissū/z pro martyrio xp̄i ad bestias datū. Quiqz cū per asiā sub custodia nauigaret/singulas quasqz digrediens ciuitates/ecclesie populos euāgelicis

cohortatiōibus edocebat in fide p̄sistere/z obseruare se ab hereticoꝝ cōtagiis: q̄ tunc primū copiosius cepant pullulare: et ut diligētius ac tenatius apostoloꝝ traditionibus ihererēt. Quas traditiōes cautele grā et nequid apud posteros remaneret icerti etiā scriptis se asseruit epistolis reliq̄sse. Deniqz cū smirnā uenisset ubi erat Polycarp⁹/scribit inde vnā epistolā ad Ephestios eorūqz pastore in qua meminit et Onesimi. Aliā magnesiē ciuitati q̄ supra meandru iacet. In qua z ep̄i Darni mentionez facit. Sz z ecclie q̄ est trallis scribit/cuius principē tūc esse polimiū designauit. In ea uero quā ad romanā ecclesiā scribit de p̄catur eos ne se tanq̄ supplicis suis parcētes relit priuare martyrio: Et his post aliquā ta p̄tē uerbis a syria inq̄t romā vsqz/cū bestis terra mariqz depugno: die ac nocte, cōnexus z colligatus decē leopardis: de militibus dico ad custodiaz datus: q̄ ex bñficiis nostris seuiorez fiūt. Sz ego eorū neq̄tiaz magis erudior: nec tñ in hoc iustificat⁹ sū.

Salutares bestias q̄ p̄parant michi: quādo uenient: q̄n emittent: quando eis frui licebit carnib⁹ meis: quas z ego opto acriores parari: z iuitabo ad deuorationē meī et de p̄cabo: ne forte ut in nōnullis fecerūt timeāt cōtingere corpus meū. Quinimo/et si cūctabunt: ego vim faciā. Ego me i gerā. Date q̄so ueniā/ego noui qd̄ expediat michi. Nūc incipio esse discipul⁹ xp̄i. Facet sat iuidia uel hūani affectus uel neq̄cie spiritalis/ut iesū xp̄z merear adipisci. Ignes uel cruces/bestie/disp̄siones ossiū/discerptionesqz mēbroꝝ/ac toti⁹ corporis pene/et oīa in me vnū supplicia diaboli arte q̄sita cōflent dū mō iesū xp̄z merear adipisci. hec et multa alia his scriba ad diuersas ecclesias scribit. Sz z ad polycarpū uelut apostolici cū uirū datus litteris/antiochenā ei ecclesiaz p̄cipue p̄mēdat. ad symoneos: (ae scribēs/ptē h̄bis q̄bul dā (unde assūptis nescimus) q̄b⁹ hec de saluatore ploq̄tur: Ego aut post resurrectiōez quoqz i carne eū scio fuisse z credo. Nā t cum uenisset ad Petrum ceterosqz ait eis. Accedite et uide/te/quia non sum demonium incorporeuz.

Qui z cōtingentes eū crediderūt et. Scit autē z hyreneus eius martiriū: z mētionē facit scriptozum eius per hec verba. Sicut dixit inqt quidā ex nostris p martirio chri fti damnatus ad bestias/ Frumentuz inqt ego suz dei/ bestiaz dentibus molorz subi gor/ vt panis mūdus effitiar chriſto: Sed et polycarpus horū memoriā facit i episto/ la quez ad philippenses scribit p hec: De/ precor inquit oēs vos/ obedientie operam dare/ z meditari patientiaz quā vidistis i ignatio/ z rufo/ z zosimo beatis vtris Pre cipue aut in paulo z ceteris apostolis/ qui fuerūt apud vos: scientes q̄ his oēs nō in nacuum/ sed p fidem z iusticiaz cucurrere vsqz quo peruenirēt ad locū sibi a domino preparatum. Quoniaz quidē passionum eius participes extiterunt/ nec dilexere pre sens seculū/ sed eū solū qui pro ipsis z p no bis mortuus est/ z resurrexit. Et post pau ca subiūgit. Scripsistis michi z vosz igna tius/ vt si quis vadit ad ptes syrie deferat litteras ad vos. Quod faciā eū tēpus iue nero. Mittaz vobis z ignatii epistolas/ et alias/ si que sūt q̄ ad nos transmissē sūt/ ex quibus vtilitatem maximam capiatis: con tinent enim de fide z patientia instructio/ nez pfectā/ secundum domini preceptum. Hactenus de ignatio.

Capitulū. xxx. de quibusdaz euāgelistis qui post apostolos claruerūt.

Est hūc rexit ecclesiā ciuitatis An/ thiochene heros. Inter eosdem sane floruit vir eque insignis/ Quadrat⁹. Qui vna cū philippi filiabus i pphetica grā ce leberrimus fuisse phibetur: Sed z alii plu rimi p idē tēpus apostolorū discipuli super stites erāt: qui ecclie fūdamētis q̄ ab illis locata fuerāt/ dignissima desup fidei edi/ ficia cōstruebant: augentes i oibus predi/ cationē verbi dñi: z salutaria semina regni celoz poēm terrā latius disseminantes. De/ miqz nōnulli ex his ardentiore diuine phi/ losophie cupiditate succēst: aīas suas ver bo dei cōsecrabāt: explentes pfectionis sa lutare preceptū/ vt facultates suas primo indigentibus diuidentes/ expediti ad pre/

dicandū euangeliū fierēt. Et si q̄bus forte prouintiis nomē fidei esset incognitū/ pe dicarent. primaqz apud eos fundamenta euangeliū collocantes/ atqz electis q̄busqz ex ipsis officium regende ecclie quaz fūda uerāt cōmittentes/ Ipsi rursū ad alias ge tes aliasqz prouintias pperabant: z euan gelistaz fūgebant officio. Quosqz simili ter vt i exordio apostolos/ diuinorū signorū comitabant effectus/ z sancti spūs gratia: ita vt videres vna allocutione integros si mul populos ad cultū diuine religionis ad duci: z predicantū verbis non esse tardior rem audientū fidē. Verū qm̄ impossibile est nobis singulos enumerare/ q̄ post apo stolorū primas successiones/ in ecclesiis q̄ p orbē terre sūt vel principes vl euangeliste fuerint vel pastores: illos tantūmodo cō memorasse sufficiat/ quoz libris inserta ad nos vsqz fidei z predicatiōis monumē ta venere. Et clemētis z ignatii/ ceterorūqz quoz superius fecimus mētionē.

Capitulū. xxxi. de epistola clemētis ad corinthios et libris papie.

Clemens tamē in epistola quaz ad corinthios scripsit/ meminit episto le pauli ad hebreos/ et vtitur eius testimo niis. Unde constat q̄ apostolus/ tanq̄ he/ breis mittendam patrio eam sermone cō scripserit: z vt quidaz tradūt. Lucā euange listā/ alii aut hūc ipsū clemētē interpretatū esse: qd̄ z magis verū est quia z stilus ipse epistole clemētis/ cū hac cōcordat: et sc̄sus nimirū vtriusqz scripture plurimā simili tudinem ferunt. Dicitur tamen esse alia clemētis epistola/ cuius nos noticia non accepimus. Sed et alia eius opuscula non minima a nōnullis haberi phibentur/ vt lut petri et appionis disputatio: q̄ in vsu a veteribus habita minime reperim⁹: quia nec pura in eis et incorrupta apostolice fi/ dei regula mansisse deprehēditur. Papie quoqz feruntur quinqz libri/ qui attitulan tur verborum dominicorū explanatio. hoz facit et Hyreneus mentionem per hec ver ba. Hec aut et papias iohānis auditor/ polycarpi vero cōdiscipulus et sodalis/ vit/

vnus ex antiquis / ptestatur in primo libro
 suo. Quinq; enī volumia cōscripsit. Nec
 quidē Pyreneus de Papiā. Ipse vero de
 se ita indicat / tanq̄ qui non ab apostolis /
 sed ab eorū discipulis suscepit fidē: p̄ hec
 verba. Non pigebit autē nos / tibi oīa que
 quondā a presbiteris didicimus z bene re-
 tinemus recordantes exponere cū interp̄-
 tationibus suis: et vt se eorū veritas habe-
 at explicare. Neq; enī multa dicentibus
 sed vera tradentibus auscultauim⁹: neq;
 iis qui hominū precepta / sed qui dñi man-
 data memorabāt ab ip̄a veritate suscepta.
 Qd̄ si quādo aduenisset aliquis ex iis qui
 secuti sunt apostolos / ab ip̄o sedulo erpi-
 scabar quid Andreas quid Petrus dixerit
 quid autē Philippus vel Thomas / qd̄ ve-
 ro Jacobus / quid Jobēs / aut qd̄ Mathe⁹
 vel alius quis ex discipulis dñi: que ve Ari-
 stion vel Jobēs presbiter / ceteriq; discipuli
 dicebāt. Nec enī tantū michi librorū lectio-
 nes p̄desse credebā / quātū viue vocis pre-
 sentisq; magisteriū. Sed mibi dignū vide-
 tur intēdere / q̄ scdo nomē Jobis enume-
 rat: et eū quidē cui⁹ primo meminit Petro
 et Jacobo ac Matheo ceterisq; apostolis
 sociat: quē sine dubio ipsū euangelistā esse
 et apostolū constat. Aliū vero Jobēm di-
 stinctione quadā facta / extra apostolorū
 numerū collocat: preferēs ei Aristionē qn-
 das / et euidenter eū presbiterū noiāt: vt per
 hec cōprobetur verū esse illud quod quidā
 Asiāni scribūt: q̄ duo sint apud Ephesū se-
 pulchra: et vtrūq; Jobis appelletur. Qui-
 bus si diligētius intēdamus / fortassis se-
 cundus hic erit Jobēs / si ille nō creditur pri-
 mus / sub cuius nomie reuelatio habetur /
 que appellatur Jobānis. Sed z hic ipse de
 quo nobis sermo est Papias / apostolorū
 se verba ab iis qui secuti eos fuerāt / Aristi-
 one videlicet et Jobāne presbitero asserit su-
 scipisse. Unde et frequēter noiāt in cō-
 mentariis suis / a Jobāne et Aristione tra-
 ditū sibi de singulis quibusq; cōmemorat.
 Meminit sane idē ipse etiam de quibus-
 dam mirabilibus in opere suo / que p̄tereū-
 da minime censeo. Per philippi enī euan-

geliste filias pphetissas hec sibi tradita e-
 se designat. Fortuū resurrexisse tēporib⁹
 suis dicit. Sed z de Justo qui cognomina-
 tus est Barfabas / refert miraculū ingēs-
 q; venenū biberit / et nichil ex hoc triste p-
 tulerit ppter dñi fidez. Justus autē ip̄e est
 hic / qui post saluatoris ascensuz a sanctis
 apostolis cū Matheo ad apostolatus sor-
 tem statutus est / sicut in actibus apostolo-
 rum cōmemoratur. Dicit autē et alia plu-
 rima a maioribus sibi tradita miracula / z
 nouas quasdā parabolas saluatoris / z do-
 ctrinā incognitā magisq; fabulosā. Nil
 le ānos futuros post resurrectionē / quib⁹
 corporaliter regnū xp̄i in hac terra futurū
 sit. Sed ego puto eū spirituales z misticas
 apostolorū traditiones corporaliter et se-
 cundum litteras suscepisse: nec potuisse di-
 scernere ea que illi in figuris velut lactan-
 tibus et paruulis loquebantur. Qui et re-
 uera etiā ex ipsis que conscripsit opusculis
 erigui sensus vir / et minus capacis ostēdi-
 tur. Multis tamē post se ecclesiasticis vi-
 ris / erroris huius prebuit causas: auctori-
 tatē dogmati tantū ex petustate tribuens
 non etiam ex ratione dictorū: sicut Pyre-
 neo / et si quis alius eum in hac parte vis⁹
 est seq̄. Alia quoq; quā plurima supra me-
 morati Aristionis refert: tanq̄ ex verbis ei
 domini tradita: z Johannis presbiteri: que
 si quis vult plenius noscere / ipsos ei⁹ rele-
 gat libellos. Nos tamē illud assumem⁹ ex
 his / quod de Marco euāgelista bis protu-
 lit verbis. Etiam hoc inquit presbiter nar-
 rabat / q̄ Marcus interpres fuerit Petri: et
 quecunq; meminerit ab eo dicta conscri-
 pserit. Non tamen per ordinem ea que a
 domino dictasūt vel facta digesserit: quia
 non ip̄e auditor domini fuerit vel sectator
 sed nouissime vt dixit Petro adesit adpsū
 ac ministeriū predicandī / non ad conscri-
 bēdos domini sermones. Itaq; nichil pec-
 cavit Marcus in eo q̄ ita quedam scripse-
 rit / quasi qui passim audita recordari vide-
 atur. Et hoc soluz satis egit / ne quid ex au-
 ditis obmitteret / aut aliquid falsum scri-
 beret. Nec de Marco scribit Papias. Sed

Liber

z de Matheo ita refert. Matheus quidē scripsit hebreo sermōe. Interpretat̄ aut̄ ea que scripsit ynus q̄sqz sicut potuit. Nec etiā de Matheo. Utitur sane idē Papias testimoniis ex epistola Johis prima. et petri similiter prima. Simul z hystoriā quā daz subiūgit/de muliere adultera: que accusata est a iudeis apud dñm. Habet̄ autē in euāgelio/quod dicit̄ secūdū hebreos/ scripta ista pabola. sz de his ista sufficiāt.

¶ Explicat̄ liber tercius.

¶ Incipit̄ liber quartus.

¶ Ca. i. de quorūdā episcopoz successionē simul z iudeoz p̄tra gētiles seditione.

¶ Decimo anno p̄cipat̄ traiani Cesaris/cerdo quē Paulo ante memorauim⁹ Alexandrinorū gubernare plebē/diē obiit. Post quez

quartus ab apostolis Primus noīe/sacerdotii inibi iura suscepit. Eadem tēpestate Alexander quoqz Rome cū octauū annū Euarist⁹ sacerdotalis administratiōis impleset: quinta successione post petrū atqz Paulū/plebis gubernacula sortit⁹ est. Et quidē saluatoris nostri institutio ecclesiarūqz p̄fectus crescebat indies. Iudeoz porro funera densissimis cladib⁹ exagitabātur. ¶ Itaqz postq̄ p̄dictus Imperator annū octauūdecimū p̄ncipatus ingressus ē rursus iudeoz tumult⁹ exarsit. Quo magnus mor numerus gētis eius occubuit. Nam et alexandrie/et per egiptū/vel cirenē/ tanq̄ atroci quodā seditiosoqz spiritali exagitati/ primo simul cōmanentib⁹ uiciniqz gētib⁹ inferre certamina. Tū deinde paulatī seditione crescēte sequenti iam anno/ bellū publicū z nō minimū intulere Romano duci. tunc lupo ciuidā in partib⁹ egipti: ac sane primo prelio iudeos secuta victoria est. Sed gentiles que ex acie fugerant irrūpentes Alexandriā/ Iudeos si quos forte inibi reperit̄ captos iteremere. Quorum auxilio destituti reliqui qui apud Cyrenē rebelles extiterant/ velut desperātes ad agros Egypti et castella pastada peruntur/ duce luca. Aduersus hos imperator mittit̄ cū exercitu peditū atqz equitū/ sed z

Quartus

nauali manu/martiū turbonē. Qui multis sane preliis neoparuo tēpore cōsuptis multa milia iudeoz nō modo apud cyrenē/ sed et i egypto qui luce auxiliū ferebāt prostrauit ac perarit.

¶ Ca. ii. qualia sub traiano passi sūt iudei. Princeps vero Romanus etiā eos qui apud mesopotamiā p̄sistebāt Iudeos rarus similia ausuros: Latio quieto p̄cipit delere p̄uinciam funditus/ ac totā gentē penit⁹ excidere. Tū ille directa adē magnā eoz multitudinē sternit. Cuius facinoris gratia/ quietus remuneratiōis vicem ab Imperatore/ p̄uincie iudee adeptus est p̄sidatū. Sed hec etiā grecoz gētiliū hystoriographi/ p̄ singlās q̄sqz etates eodem ordine memorie tradiderūt.

¶ Cap. iii. qui sub adriano fidei defensiones scripserint.

¶ Traiano aut̄ viginti annis/ minimis sex mētib⁹/ p̄ncipatu perfūcto/ Helio hadrianus i septemtra succedit. Hui⁹ quadrato oratiōe splēdidissima/ apologeticū librum p̄ nostra religione cōscriptū/ et validissimis cōmunitū assertionib⁹ obtulit. Quoniāq̄ dē maligni quidā hoīes sub eodē p̄ncipe nostros nitebant̄ incessere. Qui liber hodieqz seruat̄/ z apud nos z apud multos ex fratrib⁹ nostris. Ex quo volumine inditia magni cuiusdā viri/ z mentis ac fidei apostolice/ ei⁹ scz q̄ cōscripserat colligunt̄. Idē igit̄ ipse/ sue antiq̄tatis specimē/ talibus exprimit verbis. Nostri aut̄ saluatoris inq̄t opa/ semp aderāt uia z vera in iis q̄ sanati fuerāt/ z in iis q̄ a mortuis excitati sūt. Nō ei uisi sūt tātūmodo uel resurgere/ uel sanari: sed p̄petuo ab hoibus uidebant̄/ nō tantū saluatore p̄sente/ sed et post discessū eius multis tēporib⁹: ita ut alii uati q̄ ab eo uel curati/ uel resuscitati sūt/ etiā ad nra usqz tēpora p̄durarit. Et de hoc quidē satis dictū. Sz aristides uir fidelis z pietate nre religiois i but⁹/ quadrato sile volumē ad Adrianum pro fidei nostre ratiōe cōscripsit: cuius etiā nūc scripta seruātur.

¶ Ca. iiii. de epoz alexandrinorū et hierosolimozum successionē.

¶ Tertio aut̄ eiusdē p̄ncipatus anno

Alexander episcopus romane urbis sacerdotium simul ac vitam finiuit/decennio expleto. Huic subrogat sirtus: Sed et alexandrie eodem tempore defuncto Primo/duodecimo sui sacerdotii anno/episcopatum Justus excepit. In hierosolymis sane episcoporum tempora successionesque nullis ad integrum monumentis seruata reperimus: eo quod valde ad breue tempus mortis celeritate precepti/sacerdotio singuli quique functi perhibeant: ita ut quantum ex veterum lectioe conperio/ad tempora usque principis hadriani sub quo iudei excidium passi sunt/tradant quidem episcoporum successiones esse decursas. Quos omnes autem hebreos antiquae originis extitisset: et scientiam christi fideliter recepisse. Et ideo incunctant ab iis qui poterant de fidei merito iudicare/sacerdotio quoque viros esse dignissimos: quippe cum omnis tunc ecclesia ex hebreis fidelibus coacta nata firmataque videretur: incipientibus ab apostolis/et perdurantibus nimis usque ad illud tempus excidii/quo iudei iterum deficientes a romanis/magnis rursus preliis subiugati sunt. Igitur quae per idem tempus assumere episcopos ex circuncisione cessatum est: necessarium videtur, omnes a primo usque ad id temporis enumerare pariter sacerdotes. Primus itaque Jacobus/qui domini frater est habitus. Post hunc Symeon electus est. Tertius iustus. Zachaeus quartus. deinde Theobias quintus. Besalamini sextus/ac septimus iohannes. Tum mathias: quem philippus excepit. Cui decimus Seneca subrogatus est. Justus exinde: ac duodecimus leui. Post hunc effrenus: et quartus decimus ioseph. Ac finis omnium iudas. Isti sunt fere omnes/qui hierosolymis episcopi ab apostolis ad illa usque tempora que superius designauimus/plebi illi ex circuncisione profuerunt. **R**ome autem duodecimo anno memorati principatus/Sixto duodecim annis ecclesie gubernaculis functo/thelephorus septimus ab apostolis subrogatus. Anno post quem et vno mense/Alexandrine ecclesie moderamen eumeneus sexta successione suscepit: cum decessor eius undecim annis populo presuisset.

Cap. v. nouissimus iudeorum excidium sub Adriano.

Erunt iudaicis motibus ac factionibus

rursus ad maiora progressis: rufus iudee praesides/armata manu sibi ab imperatore decreta/isolentiam gentis acerrime perprimebat: multa milia passim viros feminasque proque conficiens: quorum terras iure belli/romano vendicabat imperio. Tempore quo ista gerebant/ducebat exercitum iudeorum Barchochadas quidam: quod nomen significat stellam: ceterum vir crudelis et scelestus. Sed ex vocabulo suo velut vilius macipis persuadebat/se ob salutem eorum sidus magnam celitus esse delapsum/egris mortalibus longa obscuritate damnatis ferre lucis auxiliium. Igitur cum maxime belli huius fometa concrescerent/octauodecimo anno principatus eiusdem apud bethara oppidum preualidum hierosolymis vicinum/cum longior a romanis tederet obsidio:fame ac siti perduellibus intrinsecus ad extremum internitionis adductis/postquam dux ipse praecipue meritis suo facinore penas luit: omnis hec natio iam ex illo ab omni regione finitima hierosolymorum penitus arcebat: cum sanctione diuinae legis/tum maxime constitutionibus et decretis hadriani ita ut ne de celsiori quidem prospectu/eminens saltim paternum solum philippis obtutibus liceret inspicere Aristopelleus hystoriorographus ista perscribit. Ita factum est/ut ciuitas post iterum iudaice gentis incolis mox iam peregrinae nationis confluentibus permutatis ciuibus etiam ipsa helia appellaretur: ex cognomine impatoris heli hadriani. Et ut i romanorum ius tota conuersari tum pariter mutaret ac nomen.

Cap. vi. de pseudo scriptoribus et apostolis quos huiusmodi temporibus demon excitauit.

Sicut et gentibus ut inibi cepit ecclesia congregari: primum per episcopos ex circuncisione: sacerdotium ciuitatis illius accepit marcus. Cuius iam refulgentibus in modum clarissimorum siderum ecclesiis ubique terrarum vigente etiam per omnem gentem hominum fide: qua cuncti pariter in saluatorem ac dominum nostrum iesum christum integre et constanter crediderant: ille totius bonitatis emulus demon: utpote veritatis inimicus: et salutis humane hostis perperius: omnia molimina contra dei ecclesiam versans: qui prius exterius eam persecutioibus et hostilibus oppugnauerat: nunc malignis quibusdam viris et deceptoribus reptis intestino bello eam quatere nititur.

Scilicet ut fraudulentis fallacesque homines/
nostre religionis simulato tantum nomine indu-
ti/fidelium quidem si quos forte persuasio-
nis sue fraude deciperent/pelludarent. Igno-
rantes vero fidei nostre mysterium/peruer-
sis et feralibus suis gestis vel assertionibus
impeditos/a desiderio vere fidei et salutis
longius sumouerent. Igitur humani generis
deceptor antiquus/post menandrum quem su-
pra retulimus symonis successorem/velut qua-
dam bestiam bino ore sibilantem/binisque lin-
guis dyabolica venena vibrantem/Satur-
nium quendam antiochie genitum/et basilidem
alexandrie ortum/pduxit. Quorum uterque
suis in regionibus/officinas impie ac deo iniu-
cōdidit discipulæ. Et quidem in omnibus pene sa-
turnium eadem que menandrum commentatus esse
significat hyreneus: Basilidem vero preter-
tu mystice doctrine/imensum tetendisse me-
tis impie cogitatum:dum prodigiosa fabularum
figmenta sibi metum complacebant.

Capitulum vii. de scriptoribus ecclesiasticis
qui ea tempestate claruerunt.

Ed contra multi admodum ecclesia-
stici viri pro veritate fortiter stare:

A ac scriptis quoque et assertionibus vera ra-
tione subnixis/prop apostolicam et ecclesiasticam
traditionem certare: ut ex librorum monumē-
tis etiam posteris ad cauendam hereticorum ve-
nena munimen et subsidium preberent. Et qui-
bus peruenit ad nos liber celeberrimi scri-
ptoris eius temporis aggræpe castoris: confu-
tationem basilidis validissimam continens: pro-
que veritas et calliditas viri ad decipiendum
nimis apta detegit. Denique cum publicaret
eius archana/dixit eum de euangelio quidem
quattuor et viginti commentarios comdidisse.
Prophetas vero sibi metum nuncupasse quos-
dam/Barhabam/et Barhob/aliosque qui
numquam extiterunt: Quos ipse tamen constitue-
rit sibi: ac barbaris vocabulis ut esset appel-
latio ipsa terribilis nominavit. Docere etiam
eum refert/immolata absque ulla respectu
conscientie degustada: et sine scrupulo atque
indifferenter fidem negandam persecutionis tem-
poribus. Sectatoresque suos ad morem pytha-
goricam docuit qui quæntio silere. Addit alia

quoque non pauca quibus secte huius errorem
penitus a se deprehensum et confutatum esse de-
clarat. Sed et hyreneus scribit coeum tem-
poris et moribus memoratorum fuisse carpo-
cratem quendam: superstitionis alterius qui
gnostici appellantur/vocabulo absentia conficto auctorem: qui sane prestigia symo-
onis magi/non ut ille clam/sed publice ac
palam tradebat. Et velut pro sumis atque op-
timis studiis/laudem confestim ac publicam de
nefariis artibus/a deceptis auditoribus re-
quirebat: et magicas tenebras in luce publi-
ca perorabat. De amatoribus duxerat/som-
niumque immissis a demonibus phædris aliisque
similibus fraudibus: de quibus consequen-
ter doceri oportere omnem hominum decernebat
qui ad perfectionem sui mysterii vel potius
sceleris cuperet pervenire: asserens non aliter
vnumquemque effugere posse mundi huius prin-
cipes vel declinare. nisi per huiusmodi faci-
nora sua atque nefaria debita soluerentur.
His igitur ille totius boni emulus utens
sue malignitatis ministris/tax eos qui post
fidem ab his decipiebantur/rapiebat ad tene-
bras sempiternas: quod illos qui necdum credi-
derant (tanquam heresisset nostre religionis in-
fama) sumouebat a fide: dum ob execra-
bilem horum hominum vitam/ipsam christia-
norum professionem audiens quisque vitaret.
Hec aliunde tunc suspitio de nobis tanquam
de vere impiis et incestis fuerat exorta: qua
assereretur illicitis plebem nostram stupis et
promiscue habitis in matribus ac sororibus
pollui: atque execrandis infantum dapi-
funestari. Sed non in longum duravit infamia
ubi se ipsa cepit veritas aperire: Quinim-
mo clarus ac splendidus allucescente vita
nostro/extinguebat continuo superstitio-
sic caligo figmentum. Et singulis quibusque sectis
que adversum veritatem exorte fuerant evan-
escenscibus/vel in multitudine ac multiformes
species diffinitibus/proficebat et ex-
tollebatur indies/solus vere et catholice
ecclesie splendor/nulla temporum varietate fu-
catus: quia castimonia sui ac puritate/et
diuine conversationis gloria/per omne ge-
nus hominum/sapientia/doctrina/fide/et actibus

Liber

bus refulgebat. Etenim ipso confestim tempore quo ceperat opprobrii huius flamma restincta est. Permansit autem apud singulorum mentes veritas/que suis semper viribus nitens/conuincit et arguit falsitatem: nec passa est adulterino maledictorum furo/eccliesie castitatem pudicitiamque lacerari: Intantum ut ex illo ad nostra usque tempora/nullus tamen se uementis extiterit/qui honestatem et castimoniam plebis nostre/ore sacrilego concinnatis macularet opprobriis. Sed ad romanos et ad grecos ad scythas et barbaros/et ad ipsas pene in ultimis orbis partibus receditas nationes/intantum suavis odor de eccliesie gestis/et diuinum quidam respirans sancte conuersationis aura peruenit: intantum ad aures omnium ac mentes felix christiani noui fama peruecta est: ut omne hominum genus/legibus et superstitionibus patriis derelictis: ad fidem se conuertere christi. Omnesque barbaries genuina feritate deposita/ad iesum christum concurreret: et disceret ab eo quod mitis est et humilis corde. Extiterunt preterea per diuinam gratiam viri ea tempestate eruditissimi/qui probabiliter et sufficienter ob scena hereticorum cometa conuincerent: et quod vera fides in ecclesia catholica castitatis haberet ostenderent. In quibus Egesippus celeberrimus habebatur: qui integerrimam traditionem apostolice predicationis/simplici sermone conscriptam/in quinque libris memorie tradidit. Ubi et de suis ipse temporibus aliquanta commemorat: et de quibusdam qui simulachra collocauerant talia quedam scribit. Quibus inquit templum/imo potius sepulchra fecerunt/icut etiam nunc videmus. Ex quibus est vnus antinous seruus adriani cesaris: cui agones annui celebrantur: qui antinoui appellatur nostris adhuc temporibus instituti. Nam et ciuitatem condidit eius nomini antinoui: et templum ei et sacerdotes instituit ac prophetas. Sed et Iustinus fidelissimus nostre philosophie sectator/et in grecorum disciplinis eruditissimus/scribens ad antoninum/Apologeticum per nostra religione librorum meminit ita dicens. Non michi videtur absurdum meminisse

Quartus

in his etiam de antinoo/quod nuper gestum est: quem omnis timore principis quasi deum colere ceperunt. Cum bene nouerit quis qualis uel paulo ante fuerit et unde duxerit genus. Idem quoque ipse/etiam iudaici belli quod tunc gerebatur memoriam faciens/talia quedam refert. Etenim in hoc quod nunc geritur iudaico bello/Sarchochabas princeps iudaice factionis/christianos solos nisi negarent christum/tanquam blasphemos ad supplicia rapi iubebat. In quibuslibet etiam de conuersione sua/quas habuit a gentili philosophia ad vere religionis fidem/et non absque probabili ratione et examinato iudicio ad hoc conuersus sit hoc modo scribit. Nam et ego ipse inquit sectis platonice institutus/audies infamari christianos/et uides eos impudicos ad suscipiendam mortem/atque omne supplicium tollerandum considerabam quod impossibile esset in malitia eos et in libidine conuersari. Quis enim aliquando voluptuosus et luxuriis deditus/et qui humanis carnibus uesci delicias putet/mortem libenter amplectitur: qua scilicet ipsa confestim careat/pro qua infamari maluit voluptate. Quinimo uiuere perpetuo si liceret/et lateret iudicia/in hoc magis operam daret: ne dum semetipsum statute ac professe morti studeret offerre. Sed et idem ipse uir scribit adrianium principem/susceptis a serenio gratiano clarissimo uiro preside litteris/in quibus de christianis percontabatur/rescripsit: quod non esset iustum christianos nullius criminis reos/absque iudicio legibusque puniri. Simul et exemplum epistole ipsius subicit/continentis hunc modum.

Capitulum viii. de epistola adriani que persecutionem in nostros parumper repressit.

templum epistole imperatoris adriani ad munutium fundanum proconsulem Asie. Accepi litteras ad me scriptas a decessore tuo Serenio gratiano clarissimo uiro: et non placet michi relationem silentio pretere: ne innoxii perturbentur et calumniatoribus latrocinandis tribua: ut oc

casio. Itaq; si euidenter provinciales huic petitioni sue adesse valent aduersum chri- stianos/ut pro tribunali eos in aliquo ar- guant:hoc eis exequi non prohibeo. Preci- bus autem in hoc solis et acclamationib9 uti/eis non permitto. Etenim multo equi- us est/si quis volet accusare/te cognosce- re de obiectis. Si quis igitur accusat et pro- bat aduersum leges quicq; ageret memo- ratos homines:pro merito peccatoru etia supplicia statues. Illud me herde magno pere cura bis/ut si quis calumnie gratia/ quenq; horum postulauerit reum/in huc pro sui nequitia supplicis senioribus pin- dices.

Capitulum ix. de successione. quorundam episcopoz rome et alexandrie.

Erum adrianus post hec vicesimo et primo anno sui principatus/die obiit. Et antoninus cognomento pius ro- manum suscepit imperium. Huius pri- mo anno Telesphorus annis vndecim sa- cerdotio in vrbe roma administrato vita decessit/et biginus episcopatus sortem ro- mane suscepit ecclesie. Veruntamen hy- reneus refert Telesphorum martyrio vi- tam finisse:simul indicans Bigini episco- pi temporibus/Valentinum auctorem pa- lentiniane heresis extitisse:et cerdonem que- dam erroris illius principem/que; postea Marcion secutus est:eosq; vno tempore rome/sed et diuersis impietatibus efferbuis- se. Scribit autem ita.

Capitulum x. de quibusdam pseudo apostolis.

A

Am valentinus venit romam sub bigino. Inualuit autem tempori- bus Pii/et ad anicetum vsq; durauit. Cer- do vero (qui ante marcionem fuit) et ipse sub bigino:qui erat in vrbe roma ab apo- stolo nonus episcopus/venit Qui tamen aliquando quidem quasi penitens et erro- rem confitens excusabat:aliquando rur- sum occulte/interdum etiam publice im- pietate; docebat. In quo conuictus/a ce- tu fraternitatis arcetur. Hec autem dixi

hyreneus in tercio aduersus hereses libet In primo aute; libro nichilominus de ce- done hec dixit. Cerdo vero a sectatoribus symonis/impietatis sue occasionibus in- ptis/romaz venit sub bigino:ibiq; docuit q; is qui a lege et prophetis predicatus est deus:non esset ipse pater domini nostri ih- su christi. Quia ille quidem notus esset hic autem ignotus est. Et ille iustus: hic autem bonus. Cui succedens marcion pi- ticus absq; reuerentiaylla blasphemias/au- rit doctoris isania. idē quoq; ipse hyrene- imesum pfudu. Valentini erroris de mat- ria et ceteris/validissime coarguit. Et se- pentis in modum/cecis semetipsum late- bris obtegentem/in lucem protrahit acce- nudat. His adiungit et de marco quodam quem dicit magicis artibus imbutum ap- prime enituisse. De cuius prophanis in- perditionibus/et archanis no tam sacris q; sacrilegis/et mysticis misteris ita scri- bit. Etenim quidam eorum thalamum co- struunt/et nefarium quoddam initiandi celebrant genus:tanq; secretis quibusdam carminibus ac verbis/non tam sacris qua execrabilibus/eum qui introducitur/con- secrantes. Spirituales nuptias aiunt esse que faciunt/instar videlicet supernarum coniugationum. Adducentes vero eos ad aliquam aquaz et baptisantes/hec super eos proferunt verba. In nomine aiunt igno- ti patris omnium/et in veritate omnium matre/et in eo qui descendit in iesum. Alii vero hebraica nomina ad pauorem audie- tium super eos quos inicianter/terribiliter obloquuntur Hec de sectatoribus marci hy- reneus scribit. **Capitulum quarto autem episco- patus sui anno euz decessisset biginus/ro- mane ecclesie sacerdotium Pius suscepit. Apud alexandriam vero marcus:terciode- cimo ano episcopatus sui Eumenide defu- cto. Qui marcus cum decem annis sacer- dotium ministrasset: Celadioni post obi- tum suum ecclesie gubernacula dereliquit Pius vero in vrbe roma quindecim annis in sacerdotio expletis/Aniceto post se tra- didit sedem. Cuius temporibus egesippus**

Liber

refert semetipsum romam venisse. et per-
mansisse i nubi/ vsq; ad elentherii qui post
Anicetum subrogatus est/ episcopatum.

Quibus temporibus simul florebat iusti-
nus in habitu philosophi: diuinum predi-
cans per bura: et fidei nostre rationem taz
scriptis voluminib; q; p;ue vocis assertio-
ne defendens. Qui et aduersum martio-
nem scribens/ commemorat de eo q; ad huc
superesset eo tempore quo scribebat. De-
niq; ita ait. Marcion vero quidam ponti-
cus qui hodieq; superest/ docet homines
alium credere esse deum/ maiorem condi-
tore deo. Nec ille hominibus ingerens/ et
demonibus adiutorib; ptens/ multis blas-
phemare persuasit/ vt negarent creatorez
omnium deum ipsum esse patrem christi:
sed alium quendam qui quasi maior hoc
esset: z tamen omnes sectatores eius chri-
stiani appellatur. Ita nimiru sicut omnes
communis vocabulo/ cum diuerse sint secte
philosophi nuncupantur. Sed et post pau-
ca nichilominus dicit. Est autem z nobis
liber aduersus oes hereses copositus/ que-
si vultis decurrere dabimus.

Capitulū. xi. de iustini defensione:

Ita autem ipse iustinus scribit etiā
contra paganos volumen insigne
Sed et alios libros pro nostra religione:
quibus ad antoninum principem qui co-
gnominatus est Pius/ sermonem dirigit
Scribens ad senatum. In vrbe etenim ro-
ma maxime consistebat. Deniq; in vno
ex his libris/ etiam de semetipso volens
quis vel vnde esset ostendere: hoc modo scri-
bit. Imperatori elio adriano antonino pio/
Cesari augusto/ et perissimo philosopho:
et lutio philosophi cesaris proprio filio ac
patri adoptiuo/ amatori sapientie/ et sacro
senatui/ atq; omni populo romano pro vi-
ris ex omni genere hominum congrega-
tis/ et iniusto odio laborantibus/ ac non
digna patientibus: Iustinus pasci filius
bacchiadis ex vrbe neapoli palestine/ vn-
de pro omnibus defero postulatam. Sed et

Quartus

Interpellatus idem imperator in asia ab
iis qui vario iniuriaruz genere affligeba-
tur/ tale rescriptum ad vniuersos asie po-
pulos promulgauit

Capitulū. xii. epistola cesaris antonini ad asianos pro defensione nostror.

Imperator cesar marcus aurelius
antoninus augustus armenic; po-
tifer maximus/ tribunitie potestatis quin-
decies/ consul tercius/ vniuersis simul ple-
bibus asie salutem. Ego quidem non am-
bigō etiam ipsis diis cure esse ne quis no-
rius lateat. Multo enim magis ipsis con-
uenit punire eos qui sibi immolare nolūt
q; vobis. Sed vos confirmatis eor. quos
persequimini sententiam quam de vobis
habent/ dicentes vos impios et sine deo esse
Unde et optabilius habent/ et animam
ponere pro deo suo/ z mortem libenter am-
plecti: q; vobis talibus acquiescere/ et in ve-
stre religionis iura pcedere. De motibus
autem terre qui vel facti sunt/ vel etiā nūc
fiunt/ absurdum non erit merore pestrum
iusta commotione solari. Quoniam qui-
dem comperi/ q; in huiusmodi rebus ad
illozum inuidiaz cōmunes casus transfer-
tis: in quo illi quidem maiorem fiduciam
accipiunt apud deum. Vos autem i omni
tempore quo de talibus ignoratis/ ceteros
quidem deos negligitis. Cultum vero im-
mortalis dei: quem christiani colūt expelli-
tis z deturbatis: vsq; ad mortem cultores
illius obseruante persequentes. Super qui-
bus plurimi ex prouintiis iudices/ etiā ve-
nerabili patri nostro scripserant. Quibus
rescriptum est ab eo/ vt nichil omnino mo-
lestie huiusmodi hominibus generaret
nisi forte argueretur aliquid aduersum ro-
mani regni statum moliri. Sed et michi
ipsi de his quā plurimi retulerūt. Quibus
ego paternā securus sententiam/ pari mo-
deratōe rescripsi: q; si quis persistit/ huius-
modi hominibus absq; vlla crimine
mouere negotia: ille quidem qui dela-
tus pro hoc nomine fuerit absoluat:

etiā si pbatur id esse quod ei obicitur chris-
tianus: is autem qui crimē obtendit/re-
us pene ipsius quā obicit existat. Propo-
sita ephesi publice in conuentu Asiae.

Cristi de polycarpo apostolorū discipulo

Et ita gesta esse testatur etiā He-
lito episcopus ecclesie Sardenis

In eo libro quem ad imperatorem. Verum
pro fide nostra ac religioe cōscripsit. Qua
tempestate etiā Aniceto romane ecclesie
presidente/Polycarpum romā venisse at-
qz habuisse sermonē cū ipso Aniceto de pa-
sche die/Hyreneus refert. Sed et alia que
dam de eodē Polycarpo scribit/que michi
dignū videtur corpori huic nostre narrati-
onis inserere. Tercio igitur libro aduers⁹
hereses/hec deo commemorat/Hyreneus.
Polycarpus inquit qui nō solū ab aposto-
lis erudit⁹ est/neqz solū cōuersat⁹ est cum
iis qui dñm viderant sed ab ipsis ordina-
t⁹ est Smyrneorū ecclesie episcopus.
Quē nos quoqz in prima etate nostra vi-
dimus. Diu etenim permansit in vita: et lon-
geua etate perdurās/nobilis viuendo/sed
et moriēdo nobilior extitit: quippe qui vitā
martyrio terminauit. Docebat autē semp
ea que ab apostolis ipse didicerat: et eccle-
sie hec tradebat que sola vera ducēda sunt
Quorū testes sunt om̄s ecclesie que in Asia
constitute sūt et ii qui per tēpus etiā nūc in
Polycarpi successione pdurāt. Multo au-
tē verior et fide dignior/hic auctor ecclesie ē
et veritatis testis: q̄ Valētinus et Marcion
et ceteri peruerse mētis hoīes. Qui etiā
sub Aniceto romam perrexit: et multos ex
supradictis hereticis ad ecclesiā dei cōuer-
tit. Hanc solā predicās tenendā esse verita-
tē/quā ipse sciret se ab apostolis suscepisse
quā et tradebat ecclesie. Et sunt adhuc eti-
am nūc qui audierūt ab ipso/q̄ Jobēs apo-
stolus discipulus dñi/apud Ephesū cū bal-
neas lauandi gratia fuisset ingressus/et vi-
disset ibi Cherinthū/exiit et continuo et
discessisset nō lotus dicens: Fugiamus hic
ne et balnee ipse coruant/in quib⁹ Cheri-
thus lauat veritatis inimicus. Idē etiam
Polycarpus Martioni aliquādo cū occur-

risset dicens tibi agnosce nos/respondit.
Agnosco primogenitum Sathane. Tan-
ta tūc apostoli atqz eorum discipuli in reli-
gione cautela utebantur: vt ne verbi qui-
dem cōmunionem cū aliquo eorum qui a
veritate deuiauerāt habere paterētur. Si-
cut et paulus dicit. Hereticū homines post
vnā et alterā correptionē deuita: sciēs quis
peruersus est huiusmodi et peccat: cum sit
a semetipso dānatus. Extat et epistola po-
licarpi ad philippenses scripta perualida.
Ex qua formā fidei eius ac pdicationis/ si-
qs forte salutis sue sollicitudinē gerit/ca-
pere potest. Hactenus Hyreneus. Polycar-
pus vero in ipsa epistola quā ad philip-
penses scripserat. vtitur testimoniis de pri-
ma Petri epistola ¶ Sed ei Antonino q̄
Pius cognominatus est vicesimo et secun-
do anno p̄cipatus exacto/ Marcus Au-
relius Verus/et Antoninus filius ei⁹/cū
Lucio fratre succedūt. Quo in tēpore poli-
carpus maximis p̄secutionibus Asiā qua-
tiētib⁹/vitā martyrio finiuit. De quo pla-
ne necessariū duximus mēorie tradere ma-
xime cum scripta extet epistola/ex p̄sona
ecclesie Smyrneorum ad Ponti ecclesias
data: que de martyrii eius beato fine desi-
gnat. Cuius exemplū infra scriptum est.
Ecclesia dei que est apud Smyrnam/ eccle-
sie dei constitute apud Philemolum/
et omnibus qui vbiqz sunt sanctis ecclesi-
is catholicis/misericordia et pax et caritas
dei patris et dñi nostri ihesu christi mul-
tiplicet. Scripsim⁹ vobis fratres de marty-
ribus et de beato Polycarpo/qui velut si-
gnaculo quodam martyrii sui/finem per-
secutioni posuit. et Paulo post describētes
etiā ceterorum martyrum agones/talia
quedam scribunt: deterrere etenim volen-
tes inspectantem populum/nunc flagris
vsqz ad interiora viscerum martyres lani-
abant/ita vt abdita corporis et que natu-
ra in archanis locauerat nudaretur: Hūc
autē marinas cocleas q̄ conchilia vocāt/et
acuta queqz fragmenta/i dorsum supina-
tis martyribus substernebant. In quibus
om̄e tormētī gen⁹ et pene speciē p̄sumētes

Liber

ad ultimum deuorandos eos bestiis expo-
nebant. Sed in his precipue designat vir
fortissimus efflouisse/ Germanicus noie
qui p gratiaz diuinam et meritū virtutis/
metum corpore fragilitatis exclusit. No-
lente nāqz proconsule persuasionibus ag-
gredi virum: et obicere ei prime etatis flo-
rem: debere eū suimetipsius miserationē
capere: Ille nichil moratus/ sponte dicitur
pre paratam sibi bestiam prouocasse: velu-
ti tardantes increpans penas. z inique hu-
ius vite vltro velocē expetisse discessū. Ve-
rum cum ex huius tam insigni morte/ stu-
porem cepisset et astantis populi multitudo
et totius christianorū gentis mirari virtu-
tem de contēnenda morte cepissent: cōcla-
mant omnes: Tolle impios. Policarpus
requiratur Sed cū ex acclamatione gra-
uis perturbatio fieret: Labyrinthum quen-
dam natione frigem/ nuper de suis regio-
nibus aduentantem/ accidit primo quidē
bestias ceteraqz tormēta sponte lacefcere:
debinc fractis animis cedere: ad vltimuz
etiam salutem segnitia perdere. Que res
eum ad martyriū procatia potius et teme-
ritate q̄ deuotione prosiluisse declarat. Ip-
se nanqz se iudiciū ingesserat victus. Itaqz
exemplū euidēs oibus dedit/ cautius i re-
bus talibus et circumspectius agendum.
quia non temeritas/ sed fides et modestia
coronatur.

**Capituluz. xiiii. agones beati policarpi
strēnuaqz passio eius.**

Ed de his quidē talia gesta sunt. In
signis aut vir polycarpus primo qui-
dem cū audiret vulgus i se acclamationi-
bus excitatum: in nullo penitus motus ē
sed mansit ipauidus. Tranquillus nāqz
erat moribus/ et serenus aspectu. Qui cū
in eadem ciuitate velut interritus pmane-
ret/ acquiescēs tamen deprecantibus se fa-
miliaribus suis/ ad agrum quendam ciui-
tati proximus secedit: atqz ibi cum paucis
die noctuqz nichil aliud q̄ in orationibus
permanet. pro pace ecclesiarum que vbiqz

Quartus

sunt supplicans deo: quod ei facere i omni
vita sua moris perpetui fuit. Sed is i ora-
tione positus/ ante triduum q̄ comprehen-
deretur/ visionem videt p noctem cervical
capitis sui flammis esse consumptū. Cūqz
euigilasset post visum/ interpretatus ē a-
stantibus somnium suuz. Dixitqz pro cer-
to se ob cristum pignem vite exitum sorti-
turum. Imminente igitur questione/ rur-
sus fratrum caritate compulsus/ cōmigra-
uit ad aliuz locum. Quo non multo post
inquisitores eius ingressi/ correptis duobz
pueris/ et altero ex his verberato/ p indi-
cium eius ad polycarpum perueniūt. cum
iam dedinaret dies. Et ingressi/ ipsū q̄dez
offendunt in superioribus quiescentē. An-
de cuz posset facilis ei transitus esse ad al-
teram domuz/ noluit dicens. Volūtas do-
mini fiat. Quin immo et cuz comperisset
adesse comprehensores suos/ in occursum
eis progressus/ leto admodū vultu ac pla-
cido compellare viros cepit cū ingēti oris
gratia. ita vt illi mirarentur et stuperent:
quid tantuz studii fuerit/ vt vir illius gra-
uitatis et honestatis. in tam longeva eta-
te/ et tanta vite auctoritate positus. pquiri
et comprehendi sit iussus. Sed ille nichil
moratus/ continuo apponit mensam hos-
tibus quasi hospitibz iubet/ atqz epulas
largius ministrari: vnius hore ab eis spa-
cio orationis gratia impetrato. orabat igitur
tanta dei gratia repletus/ vt ammira-
rentur omnes qui aderant. z ipsi qui ad cō-
prehendendum venerant peniterent: q̄ tā
honestum virum ac deo dignum/ et ipsa
etate venerabilem/ rapere iuberentur ad
penam. Et post aliquanta eadem scriptu-
ra verbis ipsis talia contungit ex ordine.
¶ Postea vero q̄ finiuit orationem/ me-
moriam faciens omnium quoscunqz nos-
se potuit/ maiorum minorumqz/ nobilium
et ignobilium/ et totius catholice ecclesie
que per orbem terre est: Instante iam ho-
ra progreditur/ et asino sedens/ ad ciuita-
tem ducebatur cum esset dies magni sab-
bati. pergenti occurrit ei prefectus pacis/
herodes nomine/ et pater eius. Nicetas.

Qui leuantes eum secum in vehiculum/
 persuadere sedulo conabantur dicentes.
 Quid enim mali est dicere deus cesarem/
 et immolare. et de cetero viuere securum.
 Hec ille primo tacitus audiuit. sed ubi per-
 sistebant/ait ad eos. Quid multis opus
 est. Faciurus non sum quod dicitis. At il-
 li postea quod nichil se profecisse senserunt/i-
 dignatione commoti: cum contumelia eum
 vehiculo deturbant: ita ut pedem lederet
 preceps actus. Sed quasi nichil passus fuis-
 set iniurie/ tota alacritate contemptus/ per-
 gebat ad stadium quo duci fuerat impera-
 tus. Cum vero tumultus ingens in stadio
 ex ingressu eius fuisset exortus: vox e celo
 delapsa est: Fortis esto polycarpe/ et virili-
 ter age. Sed auctorem quidem vocis videri
 re potuit nemo. auditus tamen ad pluri-
 mos venit. Interea animatur ad furorem
 tumultus populi/ videntes quia polycar-
 pus introducit. Cumque eminus a pro-
 consule interrogaretur si ipse esset polycar-
 pus: se esse confitetur. Ergo inquit habe-
 to etatis tue reuerentiam: et parce ultime
 senectuti tue. Jura fortunam cesaris/ ge-
 rens de prioribus penitudinem. et concla-
 ma etiam tu/ tolle sacrilegos. Tum poli-
 carpus toruo vultu ad populuz qui in sta-
 dio residebat aspiciens/ eleuata ad celum
 dextera/ cum gemitu proclamauit et dixit
 Tolle sacrilegos. Sed insistente procon-
 sule dicente/ iura fortunam cesaris/ et dic
 in christuz conuicia. et dimitto te: Polycar-
 pus ad hoc. Octoginta inquit et sex annis
 seruo ei/ et nichil me lesit vnquam: quomodo
 possum maledicere et blasphemare regem
 meum/ qui salutem michi dedit? Cumque
 rursus vehementius irgeretur ut fortunam
 cesaris iuraret: si hanc inquit iactantiam
 queris/ ut ego fortunam cesaris iurem/ et
 qui sim ignorare te simulas: omni liberta-
 te audi a me quia cristianus sum. Si vero
 etiam rationem vis cristiane religionis
 accipere/ statue dies et audi. Proconsul di-
 xit. Suade hoc populo. Polycarpus ait.
 Tibi quidem respondi. Docemur enim

principibus et potestatibus iis que a deo sunt
 honorem deferre: eum scilicet qui religio-
 ni non sit contrarius. Populo autem fu-
 renti satisfacere non est meuz. Proconsul
 dixit. Bestias habeo paratas/ quibus subie-
 cteris/ nisi cito penitueris. At ille respondit.
 Adhibeantur. Nobis enim immobilis stat
 sententia: nec possumus de bono ad ma-
 lum per penitudinem commutari. Hec
 autem erat si ubi mutarentur ad bona/ qui
 perseuerant in malis. Tum proconsul inquit
 Igne te faciam consumi/ si tibi bestie con-
 tenende videntur. nec propositi recipis pe-
 nitudinem. At ille. Igne minaris inquit
 hunc qui ad momentum inceditur. et pau-
 lo post extinguitur. quia ignoras futuri i-
 dici ignem eternum: qui ad perpetuas pe-
 nas preparatus est impiorum. Sed quid
 moraris? Adhibe utrum voles. Hec multa
 alia his similia dicens polycarpus. con-
 fidentia simul et leticia replebatur: ita ut
 alacritate vultus eius/ responsionumque
 constantiam/ proconsul maximo stupor
 miraretur. Hic igitur curione ad popu-
 lum iubet voce maxima protestari: Pol-
 licarpum tercio confessum christianum se
 esse. Quo audito vniuersa multitudo tan-
 gentilium quam iudeorum Smyrnen-
 um ciuitatis/ cum ingenti furore acclama-
 bant. Hic est totius asie doctor/ et pater cri-
 stianorum/ nostrorum autem subuersor deo-
 rum. Ipse est qui multos docet ne immo-
 lent/ ne ve adorent deos. Et post hec ver-
 ba acclamabant philippo munerario/ ut
 leonem polycarpo dimitteret. Qui respon-
 dit non sibi licere: quia iam editionis sue
 munus expleisset. Tunc illi omnes pariter
 conclamant/ ut polycarpus viuus arde-
 ret. Sporthebat enim visionem eius quam
 de ardente cervicali vidit impleri. Que
 cum dicto citius gererentur: ipsis populis
 ligna vel de balneis vel de publicis quibusque
 locis et sarmenta congregantibus/ prece-
 pue iudeis ardentius in hoc ex more fer-
 uentibus/ cum omni velocitate extractus
 est rogos. Tum depositis senior indumentis

Libet

tis/actio resoluta / calciamenta quoq;
pedibus tentabat educere:que nunq̄ nisi
a religiosis quibusq; fide et deuotione se/
metip̄os inuicem preuenientibus resolu/
consueuerant. Ita nanq; in omni etiam
reliqua vita sua venerabiliter ab omni/
bus colebatur. At ergo expedita sunt que
ad ignem pertinebant/cum eum uellent
rogo impositum etiam clauis affigere ait
Sinite me. Qui enim dedit michi ignis
ferre supplicium/dabit ut et sine clauorum
affixione flammam immobiliter perferaz.
Tum illi ommissis clauis/pinculis vsi sunt
solis. Quibus post tergum manibus re/
sunctis/velut elect⁹ aries et ex magno gre/
ge assumptus/acceptabile holocaustum
omnipotēti oblatum est deo. has p̄ces etiā
in ipsa passione profundēs.

**Capitulū. xv. de oratione polycarpi cum
igni adureretur/et de quibusdā aliis mar/
tyribus.**

Eus dilecti et benedicti filii tui Je/
su christi pater/per quem tui agni/
tionem suscepimus: Deus angelorum et
uirtutum/et uniuerse creature/ac totius iu/
storum generis / qui omnes coram te ui/
uunt: Benedico te qui me in hanc diem
perducere dignatus es/ut particeps existe/
rem martyrum. et calicis christi tui. in re/
surrectione uite eterne anime ac spiritus
mei/per incorruptione spiritus sancti. in
quibus suscipiar in conspectu tuo hodie.
tanq̄ sacrificium pingue et acceptabile. si/
cut preparasti et presignasti ita et fecisti.
Uerus es tu/et sine mendatio deus. Pro/
pterea et in omnibus laudo te/et benedi/
co te/et glorifico te/per eternū deum. et pō/
tificem iesum christum dilectuz filius tuū
per quem/et cum quo/tibi in spiritu sācto
gloria est/nunc et infinita secula. Et cum
amen insonuisset oratione completa: sub/
ciunt ignem homines ignis eterni ignari.
Quq; flamma ingens reluxisset: uidimus

Quartus

miracula omnes nos quibus ea deus ui/
dere concessit. Ex quibus et quāplurimi a
domino ad hoc reseruati sunt/ut annūcia/
rent ceteris que uiderunt. Flamma etiam
in moduz camere curuata/specie quasi ue/
li nauis pento sinuati/supra corpus mar/
tyris stetit. Quod corpus in medio posi/
tum/non erat/ut caro ardens: sed tanq̄ si/
aurum aut argentuz in fornace candesce/
ret. Tunc preterea odorem naribus hausi/
mus tanq̄ turis incensi. uel preciosissimi/
fragrantis unguenti. Ad ultimum uidentes
scelerum ministri igni corpus nō posse cō/
sumi: iussere propius accedere confectoꝝ/
et corpus cui ignis cesserat/mucrone trās/
fodere. Quo facto: tam largus profusus
est sanguis: ut restingueret rogam. Ho/
pulus autem miraculi stupore discessit at/
tonitus/erga electos dei tam insigni eius
fauore perspecto. **Hic est ergo ammira/
bilis et electus temporibus nostris magi/
ster apostolicus et propheticus Smyr/
neorum ecclesie sacerdos. Qui omne uer/
bum quod locutus est/et impletum est/et
implebitur in futuro. Sed ille emulus to/
tius bonitatis et aduersarius omnium iu/
storum/postq̄ uidit q̄ et pro martyri glo/
ria/et pro uite egregie uirtutibus corona/
tus est: et per mortem premia immortal/
tatis adept⁹: satis agere cepit/ut reliqui/
as eius ad sepulturam nostris desideran/
tibus nemo concederet. Instigabatur er/
go. Hiceta herodis pater / frater autem
Dalce/adire iudicem: et petere ab eo ne
humandum concederet corpus: ne forte in/
quit relinquentes illuz qui crucifixus est/
christiani hunc colere incipiant: Iudeis ma/
xime ista machinantibus / qui et nostros
intentis oculis obseruabant: ne eum flam/
mis adhuc ardentibus raperent. Igno/
rantes miserissimi/quia neq; christum. ali/
quando possumus derelinquere qui mor/
tem pro totius mūdi salute sustinuit: neq;
alium quenq̄ colere/q̄ uerum deum: et q̄
solus colēd⁹ sit nouerim⁹. Martyres pero/
tanq̄ discipulos dñi diligam⁹ et ueneremur**

quasi integre fidē magistro seruantes et dño. quoz nos quoq; in fide ⁊ perseverantia caritatis/ optam⁹ esse participes. Ubi autē vidit centurio tam obstinatā iudeozū contentionē: positū in medio ipsuz corpus exussit: et ita nos postmodū ambusta ossa preciosissimis gēmis cariora/ et omnia auro pbabiliora per ignem facta/ collegim⁹ ac sicut cōueniebat ex more condidimus.

Quo in loco etiam nūc prestante dño solennes agimus celebresq; cōuentus. Maxime quidez in die passionis eius. Sed et cum eo/ eoz memorias qui prius passi fuerant celebramus: ut sequentiū animi/ ad p̄cessoz viā exēplis insignibus suscitentur. Hacten⁹ de beato Policarpō. Cū quo etiam alii duodecim ex Philadelphiā veniētes apud Smyrnā martyrio consummati sunt.

Sed in eadē epistola cōtinebatur etiam de aliis q̄ plurimis eiusdem tēporis martyribus intertexta narratio In quibus refert post Policarpū/ q̄ etiā Metrodorus quidaz ex Martionis heresi presbiter igni sit traditus. Inter ceteros autē qui per idem tēpus martyres exti: erunt/ famosissimus inibi refertur quidā Dionis⁹ nomie. Cui⁹ per singulas interrogaciones/ respōsionū constantiā/ et pro fide nostra ad populum oraciones/ q̄ apud iudices in territus semper astiterit/ docens ⁊ disputans etiā in ipsis tribunalib⁹/ utq; iis qui in persecutiōe titubauerant. cohortationibus suis ad cōsurgēdū dexterā dederit: et in carcere positus qualiter ingressis ad se fratribus aīos ad martiriū tollerantiā roborarit. quos ut etiā ipse pro martyrio tulerit cruciatus: ut q; sit clavis affixus/ et ardenti rogo suppositus: et ut in his beatū vite fecerit fines. Si quis vult plenius scire/ ex illa que a nobis de antiquis martiribus scriptura composita est/ plenius discet. Post hec etiam aliorū apud Bergamū Asiē urbē martiriū gesta referuntur. Carpi cuiusdā et Hapirri et Agotonice optime femine/ aliarūq; multarūq; pro beatis confessionibus martyrio coronate sunt.

Cap̄ xvi. de beato iustino philosopho et

martyre.

Ubi quib⁹ et vir mirabilis de quo paulo superius fecimus mētionē Justinus/ cū secundū iam librum pro religiōis nostre defensiōe conscriptū/ tēporis illius iudiciibus obtulisset: remuneratiōnem lingue fidelis ⁊ erudite/ martiriū munus accepit: quodam philosopho Crescente nomie/ canē tam p̄fessione q̄ moribus dolos viro insidiasq; tēdēte. Quoniā quidem sepe cū eo disputās/ auditoribus mediis/ nō solū obtinuerat eū: verū ⁊ vehemētius veritate sibi suffragante confuderat. Unde ⁊ victorie sue palmā/ martiriū percepit a dño. Hoc autē ita futurū/ etiā beatus ipse verus philosophus veritatis/ in ea defensione quā ab eo conscriptā supra diximus/ aperite sicut erat futurū/ p̄phetice mente predixit his verbis. Nam ⁊ ego inquit ipse spero me ab aliquo horū q̄bus pro veritate obsisto/ insidias esse passurū: spero baculo aut clava feriēdū. Certe vel accrescente hoc/ non philosopho sed philocōpo/ id est non amatore sapientie/ sed amatore iactantie. Neq; enī dignū est philosophū nomari eū/ qui de iis que nescit publice p̄testat: et chustianos sine deo esse et impios dicit: ad gratiā et libidinez eozum quos in errore positos ipse maioribus laqueis erroris inuoluit. Si enī ignoratur ab eo chusti doctrina/ ⁊ ea arguit que ignorat nequissimus est: ⁊ imperitis multo nequior/ quia imperiti vel idiote obseruant ne disputare audeāt de iis que ignorant: ⁊ de illis testimoniū perhibere que nesciūt. Si vero legit que apud nos scripta sūt/ et aut non intellexit eozū virtutē: aut intellexit quidem: sed dissimulat. ne ⁊ ipse suspectus habeatur in talibus. multo nequior ⁊ detestabilior iudicāndus est. qui imperiti vulgi captans fauorē/ veritatis accipie tatis quā probat/ hostis existit et pditor. Naz ⁊ p̄posuissē me ei sciatis quedā/ ex quozū respōsionibus nichil scire conuictus est. Et in tantū sunt vera que dico: ut putē vobis etiā questionis habite inter nos disputationes alatas. Ex quibus apertissime dignoscitur

que nostra sūt penitus ignorare. Si vero necdū penerūt hec ad noticiā vestrā: paratus sū rursū vobis audientibus disputare. Hec sunt beati iustini verba: in quibus secundū ea que p̄dixerat/per Crescētis insidias martyrio cōsumatus est. Tatian⁹ quoq; vir eruditissim⁹ in prima etate sua cū magna āmiratione oratoriā docēs/et qua r̄nō parū glorie quesierat/postmodū ad nostra studia se cōuertens/libros etiā ipse aduersū gentes dignos memorie dereliquit: in quibus iustini meminit bis verbis. Sed et āmirabilis inquit vir iustinus satis recte p̄secutus est. similes istos dicēs esse latronibus. Et post aliquāta cum de philophis quedā dixisset. addit etiam hec. Crescēs deniq; ille qui obsedit urbē magnā/ in puerorū quidē stupris oēs p̄reibat: in pecūie autē cupiditate nullo inferior erat. Mortē vero euz ceteris cōtēnandā suaderet: ipse tam pessimā de ea opinionē gerebat: vt iustinum tanq̄ vltimo malo traderet morti: p̄ eo q̄ veritatē p̄dicās/ voluptuosos r̄ deceptores philosophos arguebat. Ca. xvii. pulchra hystoria de adultero q̄ uxorem suaz ob pudiciā accusauerit.

Dem quoq; Iustinus priusq̄ pro priū desudaret/ aliorū q̄ ante se martires extiterūt describēs agones: in primo defensionis sue libro talia quedam refert. Mulier aut quedā coniūcta erat viro turpi: que et ipsa prius turpiter vixerat. Hec postq̄ chasti precepta cognouit: pudica effecta/ viro quoq; pudiciā psuadebat suggerens ei scriptū esse in christianorū preceptis/eternas imminere penas iis qui pudiciā in vita sua iustitiamq; cōtempserint. Sed ille in eadē obscenitate p̄sistēs/ actibus iam suis alienā a se faciebat uxorem. Quippe cum nefas esse mulier existimaret in eius mariti cōtubernio permanere: qui nature lege contēpta/ nouas vias libidinis exquirebat. Statuit igitur repudiare iura coniugii. Sed p̄p̄inquis interueniētibus/ et de mariti emēdatione pollicētib⁹/ cōpulsus est i ei⁹ rursū cōsortio residere. Verū ille post hec Alexandria profectus/

cum turpius agere/ atq; inceste vite maiora nuncaretur augmēta quesissē: mulier ne vltra in cōiunctione eius manēs participes incesti hominis haberet/ libello ei repudiū dato discedit. Tū ille egregius maritus/ quē gaudere oportuerat q̄ in tantū uxoris sue castitatis p̄fecisset: vt nō solum nichil turpe cōmittere/ s; ne mariti quidē patiēter ferre turpitudinem possēt: a quo emēdationē refutāte p̄ castimōie amore discesserit/ nouo criminis genere pro castitate accusat uxore Christianā inquit est. Et illa quidē libellū obtulit imperatori: vt primo permitteret ei rem familiarē ordiare. tum deinde respōderet obiectis: quod et indulgit. Verum maritus cū mulierē non possēt arguere/ in tholomei cuiusdā exitiū qui magister mulieris in christiana religione fuerat/ tali arte conuerius est. Amicū habebat cēturionē quendā huic psuadet vt percōtaretur a Tholomeo si christian⁹ esset. Hoc tantū Tholomeus tāquā amator veritatis/ nequaquā gloriā sue p̄fessionis occultans/ percōtanti Christianū se esse cōfessus est. Hunc cōtinuo centurio in vīcula coniecit: et multo tēpore squalore carceris maceratū/ ad vltimū Arbitio iudici obtulit. A quo simili modo hoc solū interrogatus est tholome⁹/ si eēt christian⁹. Qui rursū tanti boni sibi conscius/ diuinā religionē pretulit: et de christi magisterio/ ac totius boni institutionibus/ publica cōfessione testatus est. Qui enī negat quod est sine dubio culpabile iudicat esse quod negat. Cōtinuo igitur post cōfessionē/ ab arbitio duci iubetur ad mortē. Lutius autē quidā christianus vir videns tā temere datam sententiā/ ait ad vrbitiū Quid queso cause est q̄ neq; adulterū/ neq; corruptorē aut homicidā vel latronez/ raptorēq; aut alterius cuiuslibet facinoris reum/ sed tātum pro nomine christiani/ q̄ hoc se vocabulo confessus est nuncupari/ ad mortem duci hominē precepisti? Non sunt hec digna pio Imperatore/ nec sapiētissimo puero filio eius/ neq; sacro senatu/ que agis o Urbici. At ille nichil aliud inquirens ait

Liber

ad iustitiam: videris michi et tu christianus esse
Quoq; iustius respondisset hoc plane suum: etiam
am ipse prohiberi duci pariter iussit ad mortem.
Ille gratias ago inquit: quod me nequissimis
dominis absolutum/ ad bonum et optimum patrem/ et regem
omnium deum remittis. Sed et tertius quidam pari
libertate usus pari quoque sententia punitus est.
Post hec/ illa iustinus annexit ex ordine/ que paulo ante
retulimus. Id est ego inquit spero me ab aliquo
horum quibus pro veritate obstiteri/ insidias esse
passurum. et cetera.

Ca. xviii. que iustinus scripta dereliquit
Prima autem scripta nobis hic viri
studiorum monumenta dereliquit: quibus erudite eius
aie ac diuinis dedite disciplinis indicia colligamus.
In quibus emolumentum plurimum inuenire possint
illi qui amore doctrine et scientie gerunt. Extat
igitur eius liber hic de quo superius memorauimus
ad Antoninum qui dicebatur pius/ et filium eius/
ac senatum/ pro nostra religione conscriptus.
Sed et secundus nichilominus defensionem nostre
fidei continens: quem scribit ad successorem
supra scripti principis antoninum verum cuius
tempora nunc cepimus explicare. Sed et alius
liber est aduersum paganos: in quo de singulis
vel nostris vel grecorum philosophis conferens/
disputationem latissimam conscripsit. Ibi etiam
de natura demonum disserit quedam: que
his inserere longum est. Sed et alius liber est
aduersum paganos qui superscribitur confutatio.
Est alius eiusdem de monarchia: quem non solum
de nostris libris sed et de grecorum voluminibus
teruit. Est et alius qui superscribitur psalmes.
Et alius velut in subnotationum modo de aia/
in quo diuersas questiones inseruit ex his que
apud grecorum philosophos agitantur. Quibus
contra dictum se reponit: et suam de his sententiam
in illius responsionis volumine placitum.
Composuit etiam dialogum quasi cum iudeis:
quem apud ephebum cum triphone hebreorum
notabilissimo doctore habuit. In quo exponit/
quomodo ipse per diuinam gratiam ad
credulitatem vere fidei perductus sit: cum prius in

Quartus

mensum studium erga philosophorum gesserit
disciplinas/ proquirende veritatis amore detentus.
Simulque refert de iudeis/ quod aduersum
ecclesiam christi insidiis feralibus agunt
et pro his insinuat triphonem dicens: quia
non solum non penitistis pro iis que a vobis
male gesta sunt: sed et viros apostolos ad hoc
elegistis de ierosolimis/ et misistis per omnem
terram/ qui circumirent et dicerent/ impiam
heresim surrexisse christianorum: simul et
inimosa quedam diffamarent aduersum nos.
Quo scilicet per hoc ignorantes quique
deterriti/ consortia nostra vitarent. In quo
non solum vobis ipsis/ sed et aliis opprobria
figendo causa mortis extitistis. Scribit
autem quod usque ad sua tempora/ prophetie gratia
in ecclesiis floruit. Sed et apocalypsum/
Iohannis apostoli esse dicit. Prophetias etiam
quibusdam videtur testimoniis ad triphonem:
vincens eum de his/ quod iudei absciderunt
hec de scripturis et abstulerunt. Sed et multa
eius alia apud complurimos fratrum feruntur:
que ita probabilia ac digna a veteribus
iudicata sunt ut hyreneus ex ipsis inueniatur
assumere: et in quarto aduersum hereses
libro/ de his hoc modo scribere. Et bene
inquit iustinus in eo volumine quem ad
uersum Marcionem scribit. persecutus est dicens
quis ipsi domino nunquam acquiesceret/ si alium
deum diceret preter omnem creatorem. Et iterum
in quinto eiusdem operis libro dicit. Et optime
inquit iustinus affirmat/ quia ante aduentum
domini nunquam ausus est sathanas blasphemare
deum. Quippe qui nondum cognouisset
damnationem suam. Hec autem necessario
nobis de opusculis Iustini dicta sunt/ ad
inquisitionem librorum eius studiosos quosque
fidelium prouocantibus.

Ca. xix. qui tunc Rome Alexandria et antiochie
episcopi presuerunt.

Sicut octavo anno supradicti principis/
Aniceto undecimo anno episcopatui defuncto/
successit Soter. Apud Alexandriam vero
Celadion quattuordecim annis ministrato
sacerdotio/ Agrippinum successorem reliquit.
Ca. apud antiochiam

Liber

Clā vero theophilus per idē tempus sextus
ab apostolis/ ecclesie pontificatū tenebat
Ubi quartus post heronē fuerat cornelius:
Post quē quinto gradu heros successerat.

Ca. xx. qui sūc ecclesiastici scriptores emi-
tuerunt.

Hinc etiā Egesippus de quo supra
memorauim⁹/ insignis habebatur.
et dionysius corinthiorū episcopus. Sed et
pinitus nobilissimus apud cretam in epi-
scopis fuit. Philippus etiā et Apolinaris.
et melito. Hysanusq; et modestus/ et pre-
cipuus hyreneus: quorū omniū ad nos vs-
q; apostolice fidei et sane doctrine precla-
rissima monimenta perlata sunt.

Capitulū. xxi. de egesippo et que ipse cō-
memorat.

Ex quibus Egesippus in quinto cō-
mentariorū libro/ ubi sententiā sue
fidei plenissima cum astruptione designat
indicat hoc etiam qd cū ad urbem romam
pergeret/ plurimis per loca singula episco-
pis/ in sermone et caritate cōgressus/ oēs
eiusdē fidei predicatorēs doctoresq; repererit.
Simul et de epistola Clemētis ad co-
rinthios scripta quedā commemorat: que eti-
am inserere huic operi nostro necessarium
dixi. Ait ergo. Et permansit inquit eccle-
sia corinthiorū i predicatione recta vsq; ad
Primum episcopum: quem romā nauigās
vidi: et reledi cum eo apud corinthū dieb⁹
multis/ delectatus fidei eius puritate. Cū
autē penissimē eum romam/ permansi inibi: do-
nec Aniceto soter et Soteri successit eleute-
rius. Sed in omnibus istis ordinationib⁹
vel in ceteris quas per reliquas vrbes vi-
deram/ ita oīa habebant/ sicut lex antiqui-
sus tradidit: et pphete idicauerūt: et domi-
nus statuit. Idē ipse etiam de hereticis q
suo tēpore exorti sunt/ talia quedāz cōme-
morat. Et postea qd (inquit) iacobus qco-
gnominatur iustus mart pr effectus est/ si-
cut dñs etiā ipse reddēs ait testimoniū veri-
tati. electione diuina symeon cleopbe fili⁹
episcopus ordinatur: electus ab oībus/ pro

Quartus

eo qd esset cōsobrinus domini. Propterea
autē tunc ecclesia virgo vocabatur: qd nō-
duz fuerat adulterini verbi subreptione cor-
rupta. Sed Theobutes quidā quia re-
pulsuam meruit episcopatus/ ipse cepit i
initio perturbare oīa et corrūpere/ qui erat
ex septem heresibus in populo cōstitutis.
Ex quibus erat et symon/ a quo symonia-
ni. Cleobius vnde cleobiani. Et Dothi-
theus vnde dothitbani. et gorgotheus/ vnde
gorgotheni. Et masbutheus. vnde mas-
butbani. Sed et Menander. vnde menas-
driani: Ab ipsis et marcioniste. Et carpo-
gratiani et valentiniani. et Basilide. et sa-
turniani. Quorū vnusquisq; diuersis cor-
ruptionibus fidei seorsum scisma compo-
nēs/ ppriam sectam et proprios habuit se-
ctatores. Ex ipsis pcessere pseudo christi et
pseudo pphete et pseudo apostoli: qui in
diuersas partes/ fratrum vnitatem scinden-
tes/ per corruptelam doctrine castum eccle-
sie cubile macularūt: impietatē loquentes
aduersus dñm/ et aduersus christum eius.
Sed et antiquas iudeorum hereses idem
ipse scriptor que vel quāte fuerint/ per hec
verba designat. Erant inquit diuerse sen-
tentie in circūcisione/ id est i filiis israel: q
maxime aduersabātur tribui iude ex qua
christus est. Erāt ergo essei/ galilei. Eme-
robaptiste Masbutei Samarite Saducei
Pharisei. Sed et alia quāplurima scribit
de quibus ex parte iam pro locorum oportu-
nitate i superiorib⁹ memorauimus. Dis-
seruit autem et de euangelio secuuduz he-
breos et sirios. Et quedam etiam de lingua
hebraica disputauit: et iudaicarum trad-
itionum meminuit: per que indicat se ex he-
breis ad fidem christi venisse. Verum et
ipse/ et Hyreneus/ et omnis antiquorum
chorus/ librum attitulatum sapientie/ sa-
lomonis dixerunt/ sicut et prouerbia. Et ce-
tera. De apocriphis vero cum ageret ad-
uersus quosdam hereticos/ corrupta in his
quedam ac falsata esse perhibuit.

Ca. xxii. de dionysio episcopo corinthio-
rum et eius scriptis.

Ad veniendum nobis est tandem ad beati dionysii commemorationem/ Corinthiorum ecclesie episcopi: cuius eruditione et gratia quam habebat in verbo dei/ fruebant non illi populi solum quos regendos acceperat: sed et procul positi: quibus per epistolas presentiam sui reddebat. Extat denique eius ad lacedemonios scripta de catholica fide epistola in qua et de pace atque unanimitate florētissime edocet. Et ad alia athenienses: in qua ad euangelii credulitatem inuitat/ et cōcitat seniores: simul et arguit quosdam/ velut pene prolapsos a fide: cum episcopus eorum Publius fuisset martyrio cōsuetus. Sed et quadrati qui publico martyri successerat in sacerdotio meminit: simul et memorat / quod labore eius et industria/ reddiuuus quidam in eis calor fidei reparatus sit. Et illud in eadem designat epistola/ quod dionysius Ariopagites qui ab apostolo paulo instructus credidit christo: secundum ea que in apostolorum actibus designant: primus apud athenas ab eodem apostolo episcopus fuerit ordinatus. Fertur et alia eius epistola ad nicomedienses: in qua heresim marcionis impugnat: et ecclesiastice fidei regulam mirabili ratione constituit. Scribit et aliam ecclesie gortinensium: ceterisque simul ecclesiis crete: in qua episcopum ipsorum Philipphum/ velut magnis virtutibus et optimis studiis preeditum pretestatur. Dicit autem ab hereticorum conuiuio abstinendum. Scribit et aliam ecclesie amastrenorum: ceterisque cum ea pontic ecclesiis: in qua bachilidis et helpirti meminit: tanquam qui eum cohortati sint ad scribendum. Et multa in ea ex diuinis scripturis explanat: simulque episcopi eorum mentionem facit nomine palme. Sed et de nuptiis et castitate plurima commemorat. Et ex quoque lapsu resurgentes et conuertentes se a peccato/ etiam si ab heretica peruersitate resiliant suscipi iubet. Coniungit et his alia eius epistola ad gnosios: in qua comonet et deprecatur episcopum eorum Pynitum/ ne grauius onera discipulorum cervicibus superponat ne de fratribus necessitate compulsi castitatis indicat: in quo nonnullos periclitet infirmitas. Ad que rescribens pernitus dioni-

sio sententiam quidem consilium melioris amplectitur. Simulque obsecrat eum/ post illa que prius scripserat/ robustioris ias et validioris cibi decetero scripta transmittere: quibus ad meliorem profectum/ ecclesie sue populus aleretur: ne semper cibo lactis inherentes/ puulorum vitam in corpore iam senescere pducerent. Simulz recte fidei sue insignia/ et sollicitudinem quam erga curam plebis expendit/ eruditionisque ac sapientie et verbi diuini habere pistola pernitus nobis velut in quodam speculo viuente sui dereliquit ymaginem. Dionysii autem fertur et alia ad romanos/ data ad episcopum sotorem. In qua instituta antiquitus tradita/ in ecclesia romana custodiri illum libenter amplexum. his indicat verbis. A principio namque moris est inquit vobis/ oes fratres paruis iuuare beneficiis: multisque ecclesiis que sunt per diuersa terrarum loca/ cuncta quibus indigent destinare. Singulorum quoque necessitates in omnibus consolari. Sed et per metalla fratrum relegatis/ que plus poscit prebere. Hec ab initio romane ecclesie facere moris fuit a patribus sibi huiusmodi institutione dimissa/ et semper integre custodita. Beatus vero episcopus vester soter/ non solum seruauit que patres tradiderant: sed et auxit in melius. Qui non tantum sanctis que plus corporalis poscit impartit: perum et aduenientes fratres clementi satis et mitissimo consolatur alloquio: et tanquam piuum se ac religiosum patrem singulis exhibet. In hac ipsa scriptura/ meminit etiam epistole clementis ad corinthios scripte: significans veterem instituto et antiqua consuetudine semper ipsam epistolam lectam esse in ecclesia. Denique sic dicit beatam inquit duximus hodiernam dominicam diem: in qua legimus epistolam vestraram/ quam et semper ad nostri comonitionem legimus: sicut illam priores a clemente ad nos scriptam. Idem adhuc ipse de epistolis suis tanquam falsitatis a quibusdam/ describit. Epistolas enim quasdam fratribus rogantibus me scripsi: quas tamen apostoli sathane zizanias repleuerunt: quedam auferentes/ alia autem addentes. quibus per repositum est in iudicio dei. Quid autem mirum si

divina verba sancte scripture falsare conati sunt: qui vilia hec que nos scripsimus corruerunt. Fertur abuc et alia preter istas Dionisii ad Crisophoram fidelissimam sororem scripta: in qua convenientes vel sexul vel mesure eius rationabiles et divini verbi exhibuit dapes. Sed de dionisio satis sit dictum.

Ca. xliii. de theophilo antiocheno episcopo
Theophili vero que antiochie episcopus supra diximus/ferunt tres institutionum libri ad Autolicum scripti. Et alius adversum heresim hermogenis: in quo et testimoniis utitur de revelatione Jobis. Sed et alii extant eius instructionum variarum libri. Igitur ea tempestate hereticis per omnem locum zizaniorum modo/pura verbi dei semina maculantibus/et areas apostolice doctrine adulterina admixtione fedantibus ex omni parte sacerdotes domini velut vigilantes agricolae/excitare eorum expurgare mala semina nitentur: et tanquam solliciti pastores/insidiantes lupos gregibus christi clamoribus simul insectationibusque repellere: commoneo fratres/instruendo/scribendo etiam longe positus. Ipsos quoque interdum sicubi coram deprehendissent cominus perurgendo: et verborum lucta ac disputationum certamine prosternendo. Alii etiam posteris consulentes/ questiones eorum et peruersas obiectiones/ editis commentariis confutando. Inter quos et theophilus (de quo nunc loquimur) non ignobili adversum eum id est adversum martionem/ indicatur ex iis que legimus disputatione congressus. Huic igitur/ septimus ab apostolis in Antiochene ecclesie sacerdotio maximus successit. Sed et philippus quem continens ecclesie episcopum supra diximus/ nobile etiam ipse monumentum adversum martionem dereliquit. Similiter et hyreneus magnificentiis aut ceteris modestus: qui omnes ipsius deceptions et fallacias resecto quo velabantur nequitie tegmine denudavit.

Ca. xliiii. de melitone et eius scriptis.
Elito quoque Sardinis Antites ecclesie/ et apollinaris apud ierapo

lim ecclesiam regens/ celeberrimi inter ceteros habebantur. Qui et imperatori romano/apologeticos similiter libros pro nostra fide luculentissime conscriptos porrexerunt. Horum quanta relicta sint monumenta que ad nostram usque ad notitiam pervenerunt/ infra ostenditur: Melitonis de pascha libri duo. De optima conversatione liber unus Sed et de prophetis. De ecclesia. De die dominica. De fide bonis. De figmento. De obedientia fidei. De sensibus. De anima et corpore et mente. De lauacro. De veritate. Item de fide. De generatione christi. et de prophetia eius. Item de anima et corpore. De hospitalitate. Item liber qui dicitur clavis. De diabolo et revelatione iobis. De deo corpore iduto. Et post omnia liber ad antoninum verum. In libello suo de pascha/ tempus quoque quo scribebat insinuans ita dicit. Sub sergio iquit paulo proconsole asie/ quo in tempore sagaris martyrio coronatus est: questio ingens oborta est apud Laodiceam de pascha: quibus diebus hec scripsimus. Huic etiam ipsius libelli mentionem facit clemens Alexandrinus in opere suo/ ubi de pasche ratione scribit: quod se dicit ex occasione huius ipsius libelli qui amelitone prius editus fuerat scribere. In eo autem libro quem ad imperatorem scribit. talia quedam memorat illis temporibus adversum nos gesta. Quod nunquam inquit factum est/ nunc persecutionem patitur genus piorum. Effugantur undique novis decretis per omnem asiam promulgatis. Impudentes namque homines et callidissimi qui rapere aliena desiderant/ occasione accepta imperialium preceptorum/ more perdonum die noctuque grassantur et diripiunt innocentes. Et post aliquanta iterum dicit. Et si quidem te iubente hoc faciunt/ bonum credamus quicquid iusto impatore iubente committitur. Sed et nos libenter ferimus mortem quam a te cognoscimus irrogari. Sed hoc est solum quod te obsecramus: ut ipse prius ministros perveritatis huius requiras et si a te mandata sunt iste quas irrogat mortes/ ipse discutias. Si vero tuam quoque conscientiam preceptum istud tam inmane

et tam barbarū latet: obsecramus ne nos despicias/nec patiaris religiosos ciues tā publico patrocīnio iugulari. Et iterum post aliquāta addit etiā hec. Etenī philo-
sophia hec qua nos vtimur/primo quidē flozebat apud Barbaros. Introdūta est autē etiā Romane vestre cōuersatiōi Augusti tēporib⁹. Ex quo ⁊ regni vestri sublimius culmē ascēdit/observantie hui⁹ auspitiis eleuatū. Cuius īperii feliciter p̄pagati/tu felix successor existis: ⁊ traditū tibi feliciter seruas vna cū filio. Propter qd ⁊ simul tibi cū īperio traditū nostre philosophie ritū/pari religione custodi: velut qui ingressu suo patribus tuis causā p̄spertatis intulerit: et fidē que cū ipsius Augusti felicitatib⁹ adoleuit/ītegrā tu quoq; nūc regnās illibatāq; cōserua. Quia nec ipsi Augusto in īgressu eius vel īprogressu trīste aliquid accidit. Sed ⁊ p̄trario leta oīa et oīa magnis successibus plena: obsecrātib⁹ deū sūmū/pro īperii eius statu religiois huiusce cultoribus. Nec quisquā p̄cipū/nisi nero solus ⁊ domitianus/nequā boīm suggestionibus/ aduersati sūt dogmati nostro. Ex quorū tēpore accidit nos falsis calūniis infamari. Sed illoꝝ errorem qui ex ignorātia venerat/emēdauēnt patres tui: qui frequētibus post modū decretis/aī aduerterūt ī eos qui auderēt molestie aliquid huiusmodi cultoribus irogare. In quibus auus tuus Adrianus/et ad alios quidē multos iudices/p̄cipue tamen ad fūdaniū p̄cōsulē asie/p̄ hoc litteras dedit. Pater vero tuus tecū pariter romanī regni apicē regēs/oībus quidē generaliter ciuitatibus/mariē tamē Adlarisseos/et ad Thessalonicēses. et ad Atheniēses/p̄ his mittit edicta. Teo ero multo magis eandē credimus seruare sententiā: imo ⁊ multo clementius cōfidim⁹ p̄ uisurū: tanq̄ qui vere philosophie ⁊ pure religionis amator existas. Nec et multa alia nobilit̄ ab eo scripta in libello de quo memorauimus īserūtur. ¶ In iis autē que de exptanacione scripturarū scribit/quasi in p̄fatione enumerat/que sūt volumina veteris testamēti que in canone debeāt ob-

seruari. Quā partē scripte/indere bis necessariū puto. Melito Onesimo fratri salutē. Quoniā quidē frequēter me rogasti pro studio quod habes erga verbū dei vt excerpam tibi testimonia ex lege ⁊ prophetis de saluatore ⁊ de fide nostra/simulq; iudicē/qui sit ordo vel numerus veteris testamēti voluminū: Postulata libēter expleui: sciens quod sit in te discendi studiū vel quanta fidei deuotio. et eterne vite desiderio nichil p̄ponis. Scias ergo p̄xerille me p̄sq; ad oriētis locū: vbi p̄dicatiōis nostre cepit exordium: ⁊ vbi gesta sunt illa oīa que legūtur scripta: ibiq; diligenter de oīb⁹ explorasse/que essent veteris testamēti volumina. Ibi igitur que cū oī inuestigatiōe cōperi hec sūt. Moyse libri quinq; Genesis. Exodus. Numerus. Leuiticus. Deuteronomiū. Tū deīde iesus naue. iudicū. Rut. Regnorū libri quattuor. Paralippomenō libri: ii. Psalmi dauid. Salomonis p̄ouerbīa sapientia: ecclesiastes. Cātica cāticorū. Job. Prophete autē Isaias. Hieremias. Duodeci p̄ibetay liber vnus. Daniel ⁊ Ezechiel. Esdras. Et his ergo ⁊ Eglogas tibi/id est excerpta testimonia ī sex libris digesta trāsmisi. De melitionis monimētis ista cōperimus.

Cap. xxv. de appollinare ⁊ eius scriptis.

Appollinaris vero cū multa a multis habeant ad nos tamē ista sūt que venerūt. Apologeticus liber ad predictū impatorē scriptus. Et aduersū paganos libri quinq;. De veritate libri duo. Et quos postmodum edidit aduersum Catagrigas: Hōtanum scilicet. et pseudo p̄phetas eius: qui tūc p̄rimūz deuiandi a recto itinere exordium sumpserant.

Ca. xxvi. de musano et beresi encratitarum et seuerianorum.

Ed et Musani cuius in p̄cedentibus fecim⁹ mētionē/ferē libellus multa elegātia script⁹ ad quosdā fratres qui declinauerāt ad beresim que dicit Encratitay/tūc nup̄ exortā Cui⁹ auctore extitisse tacionū sermo asserit: illo ip̄o de quo in superioribus memorauimus beato Iustino/testimoniūz dante: cuius cū et discā

Libet

pulum ferunt. De quo tamē Hyreneus in primo libro cōtra hereses hoc refert. A Saturnino inquit et Martione descenderunt ii qui vocantur Encratite/nuptias refutantes: que adeo antiquitus institute sunt: et subtiliter accusantes illum qui ab initio masculū et feiam ad restitutionem humani generis fecit. Sed et ab aīalibus abstinentibus predicant: ingrati existentes deo/qui hec humanis vīlibus pcreavit.

Cōtradiciunt etiā primi hoīs salutē. Et hoc nunc inuentum est ab iīs quibus Tatianus quidē auctor extitit: et huiuscemodi blasphemias introduxit. qui fuit quidē auditor iustini: sed donec cum ipso fuit/nichil tale se scēire prodidit. Postea vero q̄ ille martyr effectus est/absidit se ab ecclesiis: doctoris arrogātia tumidus/et elatione nimia inflatus: tanq̄ q̄ se ceteris duceret meliorē: p̄prium mallens q̄ a veteribus traditum docendū institueret stilū: secula quedā inuisibilia secundū Valētinī fabulas introducēs. Nuptias autē et fornicationē corruptionēq̄/pari iudicās lege: similia Martioni Saturninoq̄ p̄firmās. De salute vero Adam indubiū deducēda nouis questiōibus p̄mentatur. Et paulo post idē Hyreneus addit etiam hec. Nō multo aut inquit post/Seuerus quidam supradicte heresi robur adiungens/fomēta maxima ei⁹ sectatorib⁹ prestitit: vnde magis Seueriani appellati sunt. qui vtūtur quidē lege et prophetis et euāgelis: s̄ propria quadā it̄pretatione scripturarū sensū peruertunt. Obtrectāt autem Paulo ap̄stolo/et refutant eius ep̄stolas. S̄ neq̄ actus ap̄stolorū suscipiunt. Verū tamen p̄ior eorū auctor Tatian⁹/collatōez quādam faciens euāgeliorū/nescio quomodo cōposuit euāgelium vnū ex quatuor: quod dyatesseron nominauit: qd̄ etiam nūc habet a multis. Dicit autē et nōnulla ex sermōib⁹ ap̄stoli p̄mutasse: tanq̄ q̄ emēbare velit ordinē p̄positionēq̄ v̄borū. Reliqt autē hic ip̄e ifinitū librorū nūerū. Sed ille quē dauersū gētes scripsit liber/ex oib⁹ scriptis ei⁹ p̄cipuus et valde vtilis p̄probat. Sed de his satis dictum

Quintus

Cap. xvii. de bardesane et eius scriptis
Et idē tp̄s inūeris heresibus vbi q̄ pullulātib⁹ et p̄cipue apud Mesopotamiā/ Bardesanes quidā vir disertissim⁹ in Siroz lingua et vebemēs dialecticus/aduersus Martionem aliosq̄/nōnullos dialogos scribit: quos p̄p̄ia lingua cōpositos edidit. Sed et plura alia ei⁹ extant volumina que discipuli ei⁹ i grecum vertere sermōem. Erat namq̄ ita potēs in verbo et doctrina/et indisp̄tationibus validus/vt plurimos et nobiles viros habuerit sectatores. Est et ei⁹ ad Antoninū de fato potentissimus dialogus. Sed et alia multa scripsit que satis vtilia et per necessaria/persecutionū que tunc erant temporib⁹ extitere. Ferunt autē hunc ip̄m fuisse primo de valētinī scola. Sed cū magistrum notasset erroris/et ineptas eius fabulas arguisset: visus est sibi ad meliores et rectas fidē sententiam conuertisse. Nec tamen ex integro veteruz errorum sordes maculamq̄ deposuit. Eisdem vero tēporibus etiam romane ecclesie Soter ep̄scopus viuendi finem fecit.

Explīcit liber quartus.

Incipit liber quintus.

Situr Soteri ep̄scopo octo annis in vrbe Roma sacerdotio ministrato/duodecimus ab ap̄stolis succedit Eleuterius /septimodecimo anno imperii Antonini veri. Quo in tēpore per multas romani orbis prouintiās ex acclamatōe et seditōe vulgi/persecutiones aduersum nostros dirissime cōcitate sunt: ita vt multa milia martyrum per loca singula fierent. Quod cōicere ex iīs facile possumus/que ad rerum gestarum memoriā conseruandam/litteris mandata repimus. Et quāuis de hoc plenior nobis narratio quam de singulorum martyriis prosecuti sumus suis titulis videatur exposita/que instructiōem pariter doctrine et scientie necessariam non minimam continet: tamen que etiam presenti operi cōpetere duxim⁹ pauca inserem⁹ emultis

Alii namque scriptores hystoriarum referant bella trophea victorias/magistratum ducumque fortia gesta concelebret: mortalesque civium aut hostium narrat/patriam/coniuges liberos/diversis cuncta cedibus confusa describat: Hoster hic sermo quia narratioez continet de iis que ad deum pertinent rebus: absurdum non erit si bella describat/que caro pro anime salute pressa est: et pugnas quas anima ut celestem patriam recuperaret cepit: si certamina eius referat que pro fide veritatis exegit: in quibus non adversum mortales milites/ sed adversum spirituales demones dimicavit: non pro liberis carnis/ sed pro spiritus libertate. Si inquam monumentis litterarum mandemus prelia que non pro terrarum spatiis/ nec prouinciarum possessionibus/ sed pro celorum regno et paradisi hereditate peracta sunt. Non regi mortali imperium quesitura/ sed ab immortali rege omnium deo/ triumphorum gloriam perceptura.

Cap. i. de persecutione in christianos sub antonino vero apud lugdunum et viennam.

A

Aliarum nobilissime urbes/ Lugdunensium civitas habetur et viennensium. Quas precipiti lapsu preterfuit rodanus/ nobilissimus fluviorum. In his que et quanta erga dei martyres gesta sint supra memoratis antonini veri temporibus/ descripta per ordinem ab eis ad ecclesias Asiae et frigie fidei relatione transmissa sunt. De quibus ut fides certior habeatur ipsa scriptorum exempla subiciam. Servi christi habitantes apud viennam et lugdunum gallie urbes/ fratribus omnibusque per asiam et frigiam eadem quam nos redemptoris christi fidem et speciem genuerunt/ par vobis et gratia et gloria a deo patre et christo iesu domino nostro. Et cum nonnulla velut in prefatione prosecuti viderentur: post aliquanta ita rerum gestarum ordiuntur initium. Tribulationis aiunt nostre magnitudinem/ et gentilius furorem/ quem sanctis martyribus intendunt/ sicut est enumerare: ne presentes quidem ipsi sufficimus: nedum scriptura comprehendere. Omnibus etenim viribus congregatis

est inimicus/ tanquam qui iam pro acerbitate persecutionis ad ientus sui ostentaret litia: et per hoc instrueret et informaret ministros suos/ adversus servos dei omne ministerium sceleris et crudelitatis expleret: ita ut primo domorum nobis prohiberetur habitatio. Tandem deinde usus balnearum. Post etiam processus ad publicum. Ad ultimum ne omnino in quolibet loco domi forisque publico privatoque videremur. Sed aderat dei gratia/ que fragiliores quosque nostrorum de manibus eorum eripiebat. Procedebant autem in medium mari stabilio res colonis: qui possent pro patientiam suam non solum ferre impetus quos cogitabat inimicus: sed et ultro expetere/ et sponte se omnibus vel opprobriorum vel tormentorum cruciatibus obiectare: et lacessentibus iam pene tortoribus/ ipsi et adhuc parum putare: pro eo quod moram sibi hanc esse quodammodo ad christum festinantibus crederent. Rebas fere ipsis et patientie virtute clamantes/ quia non sunt condigne passionibus huius temporis ad futuram gloriam que revelabitur in nobis. Ferebant ergo fortiter acclamationes adversus se/ et probra atque iniurias populi/ et contumelias eorum laudes suas ducebant. Sed et verberari se ab eis ac lapidari/ et concludi patienter accipiebant: equanimiter suscipientes quicquid illud furentis vulgi excogitasset insania. Denique quodam tempore astate tribuno et prioribus civitatis/ pro solis acclamationibus populi/ conceptis et in carcere trahi sunt fratres/ usque ad presentiam presidis: cuique adveniendi offeruntur. In quos ille tanta crudelitate usus est/ ut servitute eius spes singulas nemo possit exponere. Electus igitur pagathus unus ex fratribus/ qui et in deum perfectam caritatem et in homines integram custodiret/ cuius vltima cum esset adolescens/ ita erat examinata omnibus et probata: ut etiam gravissimis senibus preferretur. Incedebat enim in omnibus mandatis et iustificationibus domini sine querela. Ad obsequia quoque servorum dei promptissimus erat. Is cum zelo diuino et fervore spiritus plenus/ itaque crudelia servorum dei supplicia videret

Liber

ret inferri / z cōtra ius fasqz tot penas hu-
manis visceribus excogitari indignitatē
rei vltra nō ferens / poscit se audiri pro ci-
uibus optimis / quibus nichil impietatis cō-
missū pbari poterat locuturū. Erat em̄ z
nobilissimus inter suos / z eruditissim⁹. Ve-
rum cū defensionē eius nō reciperet obsti-
natio iudicis: inquiri tantū ab eo / si esset
et ipse christianus. Atqz christianū se esse
clarissima z libera voce testatus est / tanq̄
aduocat⁹ inquit christianorū z ipse p̄incto-
rum numero societur. Sed in hoc illi qui-
dem qd dicerent ignorabant. Ille vero ha-
bens in se aduocatū pro nobis Iesum / hoc
nomine meruit honorari: sancti presbiteri
zacharie / q̄ erga sanctos plenitudinē cari-
tatis ostenderat secutus exemplū. Qui z
ipse dū fratribus adest: z defensionē liber-
tatis que in nostra religione cōsistit ex-
quiritur: dominicū secutus exemplū aīam
suam pro ouibus suis posuit z pro amicis
Et ideo cū hoc pariter velut discipuli fide-
les christi / in regno v̄turo sequētur aguū
quocūqz vadit. His igit optimis z fidelis-
simis ducibus vsus omnis reliquus sancto-
rum chorus / prompti z alacres aīas suas
pro fidei libertate ponebāt. Aliqui autē
impares z infirmiores inuenti / z ad illate
persecutionis euehendū pondus iualidi-
becem ferme numero / lapsu suo luctū no-
bis z ingentē tristitiā reliquerūt: z multos
aīos quos priorū fides accēderat infrege-
rūt. Unde z om̄s valde perterriti sumus:
non propter tormēta que crudelius vide-
bantur inferri: sed pro exitu confessionis
incerto quia multo nos grauius lapsus
nostroz q̄ ea que inferebant tormēta cru-
ciabant. Comprehendebātur tamē quot-
tidie quos dignos dominus iudicabat in
lapsoz numerū subrogari: ita vt ex vtraqz
ecclesia oēs qui studiosi z magni videban-
tur / et quoz labore z industria regebātur
eccle / vniuersi pariter tenerentur. Accidit
autē etiā seruos comprehendi quorūdam
ex nostris paganos: qm̄ quidē publice ius-
sus fuerat requiri om̄s z teneri. Quiqz de-
monis istinctu / cū tormēta pertimescerēt

Quintus

que inferri sc̄tis videbant: monentibus se
in hoc ipz militibus quibus ita fuerat pre-
ceptum / cōmentū sunt aduersū nos / velut
thiesteas cenas z incesta edippia perpetrā-
tes: z alia q̄ nec ploqui aut cogitare nobis
fas ēiet q̄lia ne credere quidē possum⁹ ali-
quando apud hoīes gesta. Que cū de no-
bis diffamata fuisset i vulgus: horrori ma-
ximo et execrationi apud oēs hoīes esse ce-
pimus: etiam apud eos qui pri⁹ aliqd mo-
derationis erga nos seruandū esse cēsebāt
Et om̄s simul fremere aduersuz christia-
nos / atqz insanabili odio furere ceperūt
Tūc vidimus cōpleri illud quod a dom̄o
dictū est: quia veniet tēpus. i quo oīs q̄ oc-
ciderit vos putet se obsequiū offerre deo.
Post hec iā supra omē narrationis ge-
nus est supplicioz z cruciatuū modus qui
sanctis martyribus inferebātur perurgen-
te sathana: quo sc̄licet etiā illoz cōfessioe
tale aliqd elicere a nobis esse cōmissuz: i
quo oēs pari atqz eodē furore persistebāt
vulgus / iudex / officii milites pe. urgētes
precipue sanctū noīe / quēdā dyachonū piē-
nensem / z maturū neofitū quidē: sed in fi-
de z patientia robustissimū. Sed et attalū
pergamenū ciuē: qui colūnaz firmamētū
ecclesie nostre in oibus fuit: et blādina fe-
minā: p̄ quā christus ostendit / quia ea que
apud hoīes despecta sūt / z cōtēptū habē-
tur / in magna gloria apud deū ducūt: z q̄
caritas eius / q̄ fragilia sūt p̄ naturā per
gratiā facit esse firmissima. Luz em̄ om̄s
nos de ea trepidarem⁹ / sed z ipsa: ei⁹ carna-
lis dñā / que erat ex numero martyru / pe-
rere / ne forte blandina cederet in tormen-
tis: z pro debilitate corporis vix ad prime
cōfessionis tormenta sufficeret: tanta tol-
lerantie virtute firmata est: vt resoluēret
prius z cōciderent carnificū manus / q̄ sibi
pro p̄tentiosa iudicis animositate inuicē
succedebāt. Deniqz a prima luce vsqz ad
vesperā tormēta semp̄ innouātes / ad vlti-
mū victos se cōfitebatur: stupentes quomō-
in ea sp̄ritus p̄maneret: cū nichil iā ex cor-
pore / p̄ supplicia resedisset. Sed illa vere
beata (vt postmodū nobis ipsa disseruit)

quotiens voce confessionis emisit / et christiana sum proclauit: toeiens noue vires corpori reddebant tanquam ablutis per confessionem doloribus / instaurabant recitior ad agones. Eoq; quo magis intellexerat quod vox pia sensu doloris extigueret / septimo et alacris christiana sum et nichil apud nos mali geritur proclamabat. ¶ Diaconus quoque sancto nomine / etiam ipse supra quod dici potest / et supra quod humana fas erat ferre naturam / acius insistentibus ministris demonum / quo aliquid ab eo elicere possent confessionis illicite / noua penarum genera pertulit: et que longe substantiam humane conditionis excederent. At ille vir deo plenus / intantum crudelitates eorum risit / et ferinam in questione seuitiaz: ut nunquam dignatus sit vel quod esset genere / unde domo / vel patria / vel nomen saltem suum eis fateri. Sed de his singulis interrogatus nichil aliud in omnibus tormentis / nisi christianum se esse respondit. Hoc michi nomen: hoc genus et patria est: Aliud inquit omnino nichil sum / quam christianus. Unde et incredibilis eos agitabat insania: quod tantis penarum generibus consumptis / extorque re ei nec professionem quidem proprii vocabuli potuissent. Ad ultimum cadentes laminas eris et ferri erga ignis loca / et delicatiora queque membrorum instauratis ignibus adhibent: ex quo carnes quidem eius a duste igni defluebant. Ipse vero permanebat immobilis / inconcussus / intrepidus / celestibus eternisque fortibus qui procedunt de ventre iesu / humanas in se temperans flamas. Verumtamen membris omnibus martyr erat: et toto corpore vnum vulnus horrebat. Derisit in eo humane forme agnitio: et non solum quis esset / sed et quid esset tormentorum crudelitas ne agnosci posset abstulerat. Christus tamen in eo solus per martyrii gloriarum recognoscebatur: qui per eius patientiam destruebat aduersarias potestates: et suos milites per tolerantie roborabat exemplis: ostendens omnibus / quia nichil terribile est ubi diligitur pater: nil doloris est ubi fides christi est. Sed artifices scelerum nequaquam martyris erubere virtutem. Post

pauco etiam dies / considerantes quod si tormentibus adhuc vulneribus / que indignarentur etiam admollissimum manus tactum / tormenta rursus inferrent / et denuo membra iam putrefacta perarant: Unum eduoque fore / aut in sua eum impietatis iura cessurum: aut si in tormentis animam posuisset / terrorem crudelitatis et metum ceteris intetandum. Sed hoc longe contra quod impii cogitauerunt cessit. Nam quod vix credi ab infidelibus potest restitutum est in prima specie corpus per scanda tormenta. Et officia membrorum que abstulerat prima crudelitas: secunda reparauit: ita ut iterata supplicia non ei iam penam contulerit / sed medelam. ¶ Sed et blandina quam paulo ante memorauimus / simili exemplo ad supplicia secunda reuocat. Que cum semiuua pene et in mortis quodam confinio posita / iteratis fuisset pulsata cruciatibus: velut esomno quodam subito euigilans / in memoriam future beatitudinis venit: et voce constanti tanquam de excelso edito contionaretur ad populum: Multum inquit erratis ouiri / quod putatis infantum visceribus vesca eos / que ne mutorum quidem animalium carnibus utitur. Et sic in confessione perduras iterum numero martyrum sociata retruditur.

Capitulum .ii. de eodem.

Ed postea quod per beatorum martyrum patientiam / tyrannica euanere supplicia: aliis rursus dyabolus machinis oppugnare parat famulos dei. quo scilicet afflictione carceris et penali squa!ore consumpti / ac septimo ut dicunt puncto in nervo pedes contra quod credi fas est distenti / in intimo tenebrarum loco per omnia penarum genera que furentium seuitia excogitare poterat / deperirent. Quamplurimi ergo hoc genere in ergastulis consumuntur: domino suscipiente eorum huiuscemodi exitum: quibus nec ibi defuit diuine maiestatis auxilium. Aliquam etiam ex illis qui seuisissima tormenta pertulerant / nec humane aliquid medele promissi sunt cosequi: mirum in modum virtute domini conualescere / et subitam mentis alacritatem / ac despe-

Libet

ratu in corporis robur recuperare ceperunt ita ut cohortatione sua/ceteros ad patientiam confirmarent. qui impatientes erant penarum Illi autem magis quam nuper fuerant correpti/et quorum corpora nondum tormenta solidaauerant/illi denique erant qui pedoris horrore et conclusionis tenebris necabant. **¶** Verum beati Iovini lugdunensis episcopi gloriosam martyrii confessionem/fas non est silentio preterire. Qui cum nonagenario maior esset:etate et corpore/ut pote illius cui invalidus/cetera pene iam mortuus/solo martyrii amore vivebat. Ducitur autem ad tribunalia/imo potius defertur/senio et languore resolutus. Cuius adhuc solum animam servabatur/ut christus pro eam magnificentiis in fragili corpore triumpharet. Statuitur iterum senior pro tribunalibus:ipse plebis undique clamor attollitur. hunc ipsius esse insonant christianum. Tum vero a presidente interrogatus/quis nam esset christianorum deus. Respondit: Si dignus fueris scies. Hinc vero cunctos velut rabies immani cuiusdam furoris inuasit:ita ut qui prope astabant/pugnis.alii calcibus subigerent senem.nec etati nec gravitati aliquid reverentiae deferentes. Illi autem qui longius erant/quicquid furentibus telli venisset in manus/eminenti iaciebant:ita ut unusquisque summi sibi esse delicti duceret/si aliquid in senem sceleris non intulisset. In hoc enim vindicandos deos suos esse credebant. Quae cum se minime prolecessissent in carcerem:incontaminatus paulo post spiritum reddidit. **¶** Per idem tempus imensa quaedam dei dispensatio procuratur:et misericordia ex insperato/christi domini arte conquiritur:quod nunquam fere prius a persecutoribus gestum meminimus. Deus enim ille qui primo comprehensi negauerant fidem/correpti traduntur in carcerem. Et quo infelicitibus ne solam quidem penam prestaret exitum:non quasi christiani ius/sed tanquam hominide et incesti detinebant:babentes miseram duplicem penam. Quam quidem ceterorum supplicia mitigabat spes et corona martyrii. Christi quoque caritas et sancti spiritus gratia releuabat afflictos. Istos autem ipsis penalibus

Quintas

catenis et pondere carceris grauius conscientia cruciabat:ita ut vultu ipso et aspectu discernere a ceteris:quod illi producebant de suppliciis leti. Et diuinum quid nescio in ipsis vultibus preferentes/vincula sua monilia preciosa ducebant:per squalorem carceris christi bonus odor effecti:ita ut viderentur sibi non in ergastulo/sed in miro odore thecae conclusi. At illi alii/tristes:demersis ipsis quoque conspectibus horridi:et omni turpitudinis deformitate fediores:sed et ipsis gentilibus in multo opprobrio expositi erant:tanquam degeneres et ignaui qui fidem perdidissent et crimen inuenerint. Et qui christianorum quidem nomine caruerint/homicidarum tamen penas non effugerint. Quae cum ita geri viderent ceteri:incredibiliter corroborati sunt:ita ut comprehensi absque animi nutatione constanter nichil aliud quam christianos se esse faterent. **¶** Et cum quaedam in his locis fuissent longius prosecuti:post aliquanta iterum haec subiungunt. Post haec iam per diuersas spes martyrii/eorum velut coronam quandam variis floribus compositam dominus christus interens offerebat patri:ut ab eo velut victores magni agonis/remunerationem eternorum sumerent premiorum. Nam maturus et sanctus et blandina et attalus/munere diebus/innumeris milibus gentium diuersarum ad spectaculum congregatis/statuunt in medio arene. Et rursus maturus cum sancto/tanquam nichil prius gestum fuisset:ad omnia tormentorum et verberum genera renouant/certatibus omnimodis aduersariis/quatenus eorum patientiam frangerent:et ab ipso ut ita dicam vertice/coronas eorum diriperent:insanis populi vocibus instigati. Sed illis eo magis animos roborabat spes vicine iam glorie/quam sibi iam iamque manu contingere contrectare dexteris videbantur. Cumque et suppliciorum genera/et spectaculorum iam pene tempus fuisset absumptum:nec moueri ullatenus a sententia valuisset:cum etiam selle ferreae superpositi/consumpta verberibus carnem ignis subter ministratus exureret.

Ad illi: multum infatigabiles martyrum spiritus /
ferro cesis ceruicibus effugati ut. Blandi-
na rei oreligata ad stipitem / atque in crucis
modum distenta / bestis pabulum preparat.
Que tamen in ligno pendens / vultu in-
territo / et satis leto orationem fundebat ad
dominum: qua et sibi constantiam / et ceteris ago-
nis sui consortibus perseverantiam precaret.
Et facile vota sperabat implenda: que pro-
priis inuabat exemplis. Simul et illud edo-
cens / quod passionum christi consortibus certum sit /
etiam glorie eius donanda esse consortia. Sed
cum nulla ex bestis corpus eius auderet
contingere: deposita de ligno rursus reuo-
catur ad carcerem / aliis adhuc agonibus
preparanda: ut per multas victorias caput
quidem tortuosi serpentis attereret: fratrum
vero animos ad tolerantiam concitaret: per hoc
quod ipsa in paruo et fragili corpore tot cer-
taminibus permaneret inuicta: et per sin-
gulos agones discederet coronata.

Cap. iiii. de eodem.

Talus quoque populi vocibus postu-
latur. Erat enim valde nobilis. Et
quod cunctis nobilius est / vir optime con-
scientie: et in fide christi per omnia exercitia se
per martyr. Cumque circumactus fuisset in
amphitheatrum / titulo se precedente in quo
scriptum erat / Attalus christianus: fremere
in eum vulgi insanientis furor vehementi-
us cepit. Sed cum presidi indicatum fuisset es-
se eum romane civitatis virum / iubet eum cum ce-
teris in carcerem recipi: simul et ad cesarem
refert: eiusque sententiam quid deo iuberet ex-
pectat. Verum inter moras positum in carce-
re / non infructuosum sibi tempus transire pa-
tiunt: sed vigore animi et alacritate fidei
sue / eos qui infirmiores videbantur anima-
bant. Et ipsi non dum martyres / cohortatio-
nibus suis martyres plurimos faciebant.
Ex quo magnus gaudium patri nascebat
ecclesie: videnti suos filios / qui pene iam
decidisse in mortem videbantur: per hos re-
parari ad vitam: et monitis eorum multi qui
iam negando velut abortivum quoddam effecti
fuerant / quasi iterum parturiebantur et christi

stus in eis iterum formabatur. Docebat enim
enim ab his quia deus non vult mortem
peccatoris / sed ut convertatur et vivat. Igitur
cum a cesare rescriptum fuisset / ut peris-
tentes quidem punirentur / negantes autem
dimitterentur: die quodam celeberrimo / in
quo ex omnibus provinciis coeuntes / nu-
dinas apud nos agere solent: in ipso frequen-
tissimo conventu tribunal ascendens / prepa-
rari sibi iudex christianos / et introduci ad
suppliciorum pompam prebendam cunctis
qui aderant iubet. Rursum itaque cruce-
rursus pene / rursus tormenta reparatur. Et
si qui forte ciues romani reperi sunt: hos ple-
ti capite decernit. Ceteros vero bestis
tradi. Ingens tamen ab omnibus gloria christi
conferabatur pro iis qui ante negauerant
et dimitti neque negantes potuerant. Hinc
vero cum negantibus venia prestaretur / in con-
fessione persisteret: et de perditionis grege re-
uocati / in numero martyrum iungerentur.
¶ Igitur cum erga supradictos questio ha-
beret: Alexander quidam genere frigus / medi-
cus disciplina / vir religiosus et prudens /
et vite ac morum probitate cunctis carus ac-
ceptusque: amore dei peritatus / cum assisteret
tribunali / iuribus hortabatur ad confessionem
ne eos in quos questio agebat ita ut omnibus
quod astabant palam fieret quod animo gereret. Cumque
id populi notauissent / indignantes maxime
pro iis qui quod prius negauerant / rediens
ua nunc confessione reuocabant / conclamau-
erunt aduersum alexandri: nec ipso instigante
committi. Qui iussus a preside in medium
statui / et quis esset interrogatus / christia-
num se esse libera professione testatur. Quem
continuo proparandum bestis condema-
uit. Et postera die simul cum Attalo produ-
citur. Quem contra preceptum cesaris gra-
tificari populis volens etiam ipsum tra-
di bestis iussit. Sed cum ferarum nulla san-
ctorum corpora contigisset: omnibus eos
erberum ceterarumque penarum suppli-
cis cruciatus / ad ultimum in conspectu po-
puli in medio arene iugulari iubet. Deas-
to alexandro in omnibus quas prope est peris-
tente penam quidem penitentem proferente sermonem: sed

Libet

ab initio usque ad finem infra semetipsum semper cum deo loquente: et in laudibus eius ac precibus permanente. Atque vero cum prunis subter subiectis in sella ferrea torretur: cumque nidor aduste carnis ad nares et ora inspectantis populi prefferretur: voce magna exclamabat ad plebem: Ecce hoc est homines comedere: quod facitis vos. Quid a nobis velut occultum inquiritis facinus: quod vos aperta luce committitis? Nos enim neque comedimus homines: neque aliud quod mali agimus. Et cum interrogaret quod nomen haberet deus: respondit: Qui plures sunt nominibus discernuntur. Qui unus est non indiget nomine. Post hos nouissimo iam nudinax die: Bandina rursus iduat cum pontico anno. xv. ferre puero. Quibus et priorum cruciatibus iussi fuerant semper astare: quo magis ceterorum videntes supplicia: terrerentur. Statuuntur ergo in medium: iubentur iurare per deos. Illi vero contrario nullos esse aiebant istos per quos iurare cogentur. Cumque aliis quam pluribus verbis exprobrarent gentium deos: insanire magis in eos cepit populi multitudo: neque teneram pueri etatem neque sexum femine miserantes. sed per omnia tormetorum genera quasi quodam eos circulo peragentes: nichil deesse penis patiebantur: quas crudelitas inuenisset. Tunc ponticus maximus patientie robur materna cohortatione suscipiens: et perseverans in confessione fidei: impollutum spiritum reddidit. Beata vero blandia ultima omnium: velut omnium nobilis mater: permittit martirii ad coronam filios: insequi iam secunda festinat: exultans et iuans velut ad thalamum sponsi inuitata et ad nuptiale conuiuium. Ex quo fiebat ut in verbis tripudicaret. et craticulis exusta gauderet: ac tam hilaris videretur et leta: tanquam si inter dapes regias accubaret. Post hec ad bestias traditur: sed ab his intacta perdurat. Inde etiam aliud excogitatur crudelitatis genus: ut reti constricta / obiceretur tauro ferociter instigato. A quo cum fuisset innumeris ictibus lacessita: et toto arene ambitu iactata: nichil penitus leditur: sed permanet leto ut semper vultu: mente constanti

Quintus

spe ipsa et animi presumptione cum christo iam colloquens. Ad ultimum iugulari gladio iubetur. Stupentibus ipsis etiam ipsius: et dicentibus: quod nunquam fuerit femina que tanta ac talia ferre potuerit. Sed nec sic quidem satietatem aliquam capere crudelitas quiviit. Antiqui etenim serpentis virulentia concitati feri ac barbari mores: mansuescere nesciebant. Ex ipsa quippe sanctorum patientia: seuior eis contentionis rabies accendebatur. Et velut pudore quodam fatigabatur: quod maior inesset cruciatibus quam cruciatibus viris. Et ex hoc ad nefanda odia iudex simul instigabatur et populus: ut scriptura compleret que dicit: iniquus adhuc inique agat: et iniustus adhuc faciat iniusta. Igitur inaudito seuitie genere: eorum qui necabantur in carcere corpora: canibus iuebantur exponi: adhibita simul custodia die noctuque: ne qui collectas reliquias humanitatis intuitu traderet sepulture. Sed si quid forte vel bestis vel igni reliquum ex corporibus martyrum fuerat: ipsa cum truncis suis capita punitorum insepulta per custodiam militum seruabatur. Et querebatur si quid ultra posset humana crudelitas: etiam in eos que iam vite huius lumen exceperant. Exultabant tamen gentes magnificantes simulacra sua: quorum virtute datam in illos vindictam dicebant. Si qui vero iter ipsos paulo mitior vel humanior videbatur: ubi nunc est aiebat deus eorum. Et quod eis profuit ista religio: pro qua etiam animas posuerunt. Igitur apud illos erat varium illud insulatationis genus: Apud nos vero ingenus luctus habebatur: precipue quod non possemus corpora humi tradere. Quippe quibus nec noctis tempore aliqua ad hoc oportunitas prebebat. Neque muneribus suadere custodes: neque precibus aut villo alio genere copia erat: ita attente et sollicitate curabant ne darent extremis ossibus sepultura. Post aliquot autem dies cum nullam sepeliendi gratiam prestitissent: incensa ossa martyrum et in fauillam redacta: cum reliquo terre puluere in rodanum fluvium disperere: ne usque eorum reliquie residerent. Quasi vero hoc agentes deum vincerent: et sicut dicebant:

spem eis per hęc resurrectionis adimerēt. Sperantes enim aiebant de sepulchris quādoq; se esse resurrecturos: idcirco noua nescio qua persuadente sibi superstitione leti se tormētis mortibusq; subiciūt. Hūc videamus si resurgent. et si potest eis adesse deus eorum. et eripere eos de manibus nostris. Hęc sunt que illis temporibus gesta ex epistola fratrum lugdunensium declaratur. Ex quibus quid etiam per ceteras pro uincias geri potuerit/ coniectura capiēdū est. ¶ Referuntur adhuc in ipsa epistola quedam etiam de humilitate et mansuetudine beatorum martyrum: que dignū puto ad hęc suis sermonibus sicut cetera sociari. Quiq; aiunt ad imitationem christi (quod cū in forma dei esset non rapinā arbitrat⁹ est esse se equalem deo) in tanta gloria positi et semel et iterum ac frequētius martyres facti/ post bestias/ post ignes et lamias neq; se ipsi martyres dicebant/ neq; aliis ita se appellandis indulgebant. Sed si forte aliquis nostrū/ vel in epistola vel in sermone eos martyres nominasset: increpabant acius/ dicentes: quod hęc appellatio soli christo debetur: qui solus ueritatis fidelis est martyr: et qui primogenitus est ex mortuis: et auctor uite eterne. Vel certe illis solis aptū hoc esse uocabulum: qui post bonam confessionē discedere de hac uita/ et pergere meruerunt ad deum. Nos autem aiebant humiles et egeni/ optamus ut ipsa saltem in nobis cōfessio tuta permaneat. In quo etiam ceteros fratres cū lacrimis obsecrabant/ ut pro eis dominū precarentur: quo perfecte confessionis signaculum martyriū mererentur accipere. Et tanta in eis humilitas erat: ut cum rebus ipsis essent martyres/ nominis tamen iactantiam fugerent. Apud gentiles uero cum omni fiducia consistebant: nobilitatē anime per contemptum iniurie et suppliciorum patientiam/ demonstrantes. Erant ergo inter fratres humiles/ inter persecutores elati: suis mites/ aduersariis terribiles. Christo subiecti/ diabolo erecti. Humilia

bant se sub potentissima manu dei: per quā nunc sublimius exaltati sunt. Placabant omnes: accusabāt neminem. Soluebant cunctos: ligabant nullū. Orabant etiam pro persecutoribus suis: preces sermone sancti Stephani primi martyris et dicentis: domine ne statuas illis hoc peccatum. Aduersū quos eo uehementiora dyabolus prelia concitabat: quo per nimiam caritatē/ quā habebāt in christo iesu/ etiam eos qui lapsi fuerant/ et quos iam se immanis illa bestia absorbuisse crediderat/ rursus uiuos de internis eius uisceribus educabant: et uelut matres erga puulos suos/ ita erga eos totis profusis miserationū precibus inherebant. omnipotenti deo effundentes pro ipsis fontes ac flumina lacrimarū. uitam petebant eis a deo: et tribuebatur eis. Hęc sibi gratum iter ducebant eundi ad dominū/ uel letam putabāt martyriū fore coronam: si partem membrorum suorum de ecclesiis raptam/ uelut spolia quedam detentari a dyabolo permisisset. Super omnia autem pacem et ipsi diligebant: et nobis seruare mandabant. Hęc aliam sibi nisi per pacem uiam ad martyrium construebant: cauentes ne ullam post se dissensionem fratribus: ne ecclesie matri mesticiam derelinquerent: sed pacem semper habendam/ pacem fratribus custodiendam/ et caritatem precipue tenendam/ que est unitatis et concordie uinculum commonebant. Hęc non inutiliter ut opinor a nobis ad edificationem legentium memorie tradita sunt: que ex tantorum uiuorum auctoritate descendunt: propter eos qui tumidi et inflati aduersum fratres feruntur. et si forte titubauerint/ miserationum christi uiscera ab eis putant penitus excludenda. ¶ Refertur adhuc in eadem scriptura et alia narratio: quam cognitionis causa his inserere dignum putauī. Alcibiades quidam erat in numero eorum qui pro christo uincti tenebantur. Hic uitam satis arduam et austeram gerebat. nichil cibi uolens accipere: sed tantum sale et pane cum aqua

ptebatur. Cumq; hunc vite rigorem vel
letetia; in carcere positus obtinere: Atta-
lo post primam confessionem suam quas
in amphiteatro confessus est reuelatur/qz
non recte faceret Alcibiades / creaturis
dei et ipse non pti: et aliis forma scandali
derelinquere. Quibus cognitis/alchibia-
des cepit omnia cum gratiarum actione
percipere. Quia que illi reuelabat spiritus
vt doceret: et huic vt sequeretur idem spiri-
tus persuadebat. Sed de his finis sit. Igi-
tur montanusz alchibiades et theodotus
in Frigie partibus tunc primum apud q
plurimos in propbetarum opinionem ve-
nerunt. Et quia per illud adhuc tempus
multe etiam alie virtutes et gratie i diuer-
sis ecclesiis per donum sancti spiritus mi-
nistrabantur: facile accommodata est fi-
des/etiam his potuisse propbetie gratiam
dari. Cumq; plurima inter fratres dissen-
sio fuisset exorta: rursus ecclesie galliaru
iudicium suum. z sententia; de his quoq;
cum omni reuerentia et recte fidei exposi-
tione decernunt: epistolas martyrum qui
apud eos consummati fuerant proferentes
quas illi in vinculis positi/per asia et fri-
giam fratribus consistentibus scripserat
et eleutherio vrbis rome episcopo / de pa-
ce eum ecclesie commonentes. Quiq;
etiam byreneum tunc adhuc ecclesie lugdu-
nensis presbiteru supradicto vrbis rome epi-
scopo eleutherio/commendabat/testimo-
nium vite eius perhibentes: sicut ipsorum
etiam voces que infra scribuntur osten-
dunt.

**Capitulum. liii. martyres byreneu eleu-
therio comendant.**

Alere te in deo iterum z semp opta-
mus pater eleutheri. Rogauimus
fratre et socium nostru byreneum. hec tibi
scripta deferre. Quem deprecamur vt ha-
beas comendatum. Emulator nanq; est

testamenti christi. Scimus enim q solus
officii gradus non facit aliquem iustum
quo tamen iste recte ptiatur i presbiterio: sz
plus eum ex vite merito commendamus.
Enumerat etiam post hec diuersoru mar-
tyrum glorias: quanti ferro celi/quanti be-
stis/quanti ignibus/quanti etiam squa-
lore carceris absumpti sunt. Que si quis
vult plenius noscere/ipsas ex integra re-
quirat epistolas.

**Capitulum. v. q gentiliu exercitum si-
ti periclitantem milites christiani pluuia
a dno precibus ipetrata saluant.**

Situr antonini temporibus/qui-
bus hec gesta referuntur: Marcu
aurelium fratrem eius cesarem/bella infe-
rentem germanis ac sarmatis/tradit by-
storie cu siti eius periclitaretur exercitus/
estuans et querentem quid facto opus
esset / reperisse in legione quosdam mili-
tes christianos. Quibus vt nostris moris
est flexis genibus deprecantibus/exaudisse
deum deprecationes eorum. Et subito con-
tra omnium spem/largissimis ymbribus
profusis/exercitus quidem periclitantis
pro quo orauerant christiani sitim sedata:
hostes vero qui sazeicialiter imminebat/
fulminibus crebris/et celis prolapsis igni-
bus/effugatos. Quod factum refertur
quidem et ab bystoricis gentiliu. Sed
quia nostrorum orationibus impetratum
sit/non refertur: quippe apud quos etiam
cetera miracula que a nostris igesta sunt/
non habent fidem. Naztorum vero z ter-
tullianus hoc memorat: et apud grecos apol-
linaris. Qui etiam ipsam legionem pro-
insignis facti miraculo/mutato nomine
vocitatum dicit ab Imperatore Fulmi-
neam. Tertulianus vero Marcu impe-
ratoris epistolas etiam nunc haberi di-
cit: quibus de his apertius indicatur.

Sed nos iam ex hoc ad hystorie ordinē re-
deamus. ¶ Igit̃ Photino nonagesimopi-
te sue anno cū ceteris gallie martyrib⁹ cō-
sūmato: Hyreneus Lugdunēsis ecclesie
suscepit sacerdotiū. Quē hyreneus Polī-
carpi auditorē fuisse in pueritia cōperim⁹
¶ Hic in tertio aduersū hereses libro/ Eleu-
theri episcopi tēporibus (que tēpora nunc
habemus in manibus) scribere se opus il-
lud indicat his verbis.

¶ Ca. vi. de successiōe episcopoz romāoz.

¶ Andata igitur et edificata ecclesia/
beati apostoli Lino officiū episcopa-
tus iniūgunt. Cuius Lini Paulus in epi-
stola ad Timotheū meminit. Huic succe-
dit Anacletus. Postq̃ tertio loco episcopa-
tum suscepit Clemēs. Hic autē cū beatis
apostolis fuit: et cū ipsis vitā semp̃ exegit:
atq; ab ipsis institutus/ recentem gerebat
traditionis eoz memoriam: et p̃dicationis
eoz formā semp̃ habebat in oculis. Sub
hoc ergo Clemēte/ seditio nō modica exor-
ta est apud corinthū inter fratres: ita vt ex
persona romane ecclesie. scriberet ipse cle-
mens ad corinthios epistolā necessariam:
que eos reuocaret in pacē: et fidē eoz que
cōcussa fuerat renouaret: exprimēs in ea
apostolorū traditionē/ quē nup̃ ab eis ip̃e
suscepat. Et post aliquāta iterū dicit. huic
autē clemēti successit euarist⁹. Et euanisto
alexander. Et post hūc sextus ab aposto-
lis ordinatur sixtus. Postq̃ Telesphorus
qui et illustre martyriū duxit. Post hunc
hyginus. Deinde pius. Postq̃ Anicetus
Huic successit sother. qui nūc duodecimo
loco ab apostolis episcopatus obtinet sor-
tem: et easdē quas apostoli tradiderūt p̃-
dicationes diuine fidei/ integras illibatas/
q; custodit.

¶ Ca. vii. q̃ illis temporibus per christia-
nos miracula fiebant.

¶ Et hyreneus in supradictis libris cō-
pletus est. Sed et in secundo nichilo-
minus eiusdē operis libro/ dicens etiā suis
tēporib⁹ reliquias quasdā diuine virtutis
in ecclesiis iueniri hoc modo scribit. Abest
autem lōge ab eis vt mortuū suscitēt/ sicut

deus suscitauit: et apostoli per oratiōes. Et
et fratres frequenter fecerunt hoc in plu-
mis ecclesiis: ita vt omni simul ecclesia cō-
gregata/ ieiuniisq; et oratiōib⁹ multis ad
deū pfusis/ cōuerteretur spiritus mortui:
et redderetur homo pius per oratiōes sa-
ctoz. Et iterū dicit post aliquanta: q̃ si de-
minū per fantasiā dicent fecisse hec ad p̃-
phetas peniamus/ qui hec ab eo gerenda
esse predixerant: et qui cōfirmarunt hunc
esse filiū dei. Propter quod/ et discipuli
sui in ipsius noīe et ab ipso accipientes gra-
tiam/ faciunt hec/ ab subuenienduz saluti
hominū/ prout vnusquisq; meruerit. Alii
namq; demones fugant: et ita eos qui in-
curati sunt purgant: vt interdū ipsi illi
curati sunt/ credentes in ecclesia p̃mane-
ant. Alii autē prescientiaz accipiūt futu-
roz/ et visiones p̃pheticas vident. Alii in-
firmos manu superposita restituūt sanita-
ti. Sed et mortui ab his aliquotiens susci-
tati sunt: et permanserūt nobiscū per an-
nos multos. Et quid plura: nō est nume-
rus singularū virtutū/ que per vniuersum
mundū in ecclesiis dei gerunt/ per gratiaz
et nomen Jesu christi sub pōtio pilato cru-
cifixi. Que tamē quotidie fiunt nō ob ali-
quā nundinationez: neq; ob pecunie que-
stuz: sed sicut gratis gratia accipitur adeo
ita gratis eadem ministratur. Et iterum
alio in loco idem hyreneus ita scribit. Si-
cut (inquit) audiuimus multos ex fratri-
bus in ecclesia gratiā habentes p̃phetari
et oibus linguis loquentes per sanctis p̃s
donū. Qui et misteria et secreta dei in ma-
nifestū cum expedit p̃ferunt. Hec autē in-
seruimus/ vt ostenderemus diuersas san-
ctis p̃s gratias/ vsq; ad illa ad huc tempo-
ra apud dignos quosq; in ecclesiis p̃durat
se: quoniā quidē in initiis polliciti sumus
hoc nos in tēpore probaturos.

¶ Ca. viii. aliqua de quibusdā no. testa. li-
bris: et de tranlacione. lxx. ex hyrenei sen-
tentia.

¶ Ed et de ordine canonis diuinarum
scripturarū/ quid etiā supradict⁹ vir
Hyreneus sentiat/ ipsi⁹ nichilominus ser-

monibus pferamus. Primum inquit de sãctis euangelis videamus. Matheus qui dem hebreis ppria eorū lingua conscriptū edidit euangeliū/cum paulus et petrus ī vrbe roma euāgelizarent: atq; ecclesie īnībi fundamēta solidarent. Post quorū exitum/Marcus discipulus et interpretēs Petri/euāgelii quod ille predicauerat digessit in libro. Post hec Jobēs discipulus domini/qui et supra pectus ei⁹ recubuit/edidit euangeliū apud Epbesū vrbe asie positus. Hec in tercio supra dicti opis libro. In quito vero de reuelatiōe iohis scribēs et de numero nominis antixpi/hec refert. Cum igitur hec ita se habeāt/et in oībus rectis et antiquis exēplaribus iste numerus inueniatur: sed et illi hec eadē cōtestetur/qui Jobēm viderūt in corpore positus et verbū dñi predicantē: quia numerus bestie secundū grecorū cōputū et litteras que in eodē conscribunt. Et paulo post iterum subiūgit hec. Nos ergo periculū incurrere nolumus/de antixpi noīe confidenti⁹ aliquid pñunciantes. Si ei oporteret hec euidenter et palā in hoc iam tēpore predicari: vtiq; z per illū qui apocalipsim scripsit/nomē eius euidenter fuisset expressum: quia nec ipsa reuelatio ante multū tēporis facta est/sed pene iam nōstra etate ppe finē Domitiani Cesaris. Hec nobis etiā de apocalipsi vir supra memorat⁹ exposuit. Meminit autē prime epistole Jobanis: et prime petri: plurimaq; ex ipis sumit exēpla. Hec non et libellū qui dicitur pastoris aplectitur dicens. Bene ergo refert scriptura que dicit: primo oīm credendum est/quia vnus est deus qui oīa creauit atq; cōposuit. Citatur autē et testimonis de sapientia salomonis. Sed et apostolici cuiusdā viri/cui⁹ nomē reticuit/sermonū quasi memoriter meminit. Iustini quoq; martyris et ignatii memoriā facit et ea que scripserūt pducit in mediū: et pmittit se quoq; aduersū scripta martiōis responsurū. Sed et de septuaginta interpretib⁹ diuinarū scripturarū/audi quib⁹ referat verbis. Deus inquit homo fact⁹

est/et ipse dñs saluabit nos: qui dedit signū illud qđ de virgine scriptū est. Et nō sicut quidā dicūt eorū qui modo ausi sunt aliter interpretari scripturas et aiunt. Ecce iuuēcula in ventre accipiet et pari et filiū. Sicut interpretatus est theodotiō ephesius: et aquila ponticus: ambo iudei p̄seliti. Quos secuti sunt Ebionite: qui dicunt christū de ioseph natū. Et post pauca iterum infra subiūgit. Primum enī iquit qđ romanorū inualesceret p̄ncipatus/cū ad huc macedones asiam possiderēt: Ptolomeus lagī fili⁹ volēs bibliotece sue quā apud alexandriā ex oīmpeterū grecorum voluminibus cōstruebat/maiorē gloriā querere: petiit etiā ab ierosolimitis/vt hebreas eorū scripturas in grecā linguā interpretatas acciperet. At illi (subiecti quippe erant macedonib⁹) electos z in scripturis sanctis eruditissimos/atq; in vtraq; lingua peritissimos viros septuaginta presbiteros/miserunt ad ptolomeū. In quos tamē dei voluntas et cōsiliū gerebat. Tū ille singulorū volens accipere documēta/et verens ne forte per interpretatiōē occultarent insertā diuinis voluminibus peritatem: singulos a se inuicē separat: et eadē seorsū positos interpretari iubet: eūq; ordinem interpretandi in singulis quibusq; voluminibus obseruari. Quosq; rurū se coram/in vnū om̄s reuocari: et cōferre ad inuicē que singuli interpretati sūt facit. Et tūc de⁹ vere glorificatur: et scriptura sancta qđ vere diuina esset agnoscitur. Om̄s enim eadem/bisdē verbis/eisdēq; noībus ac sententiis scripserāt ab initio vsq; ad finē: ita vt et ipsi qui aderant gentiles agnoscerēt quia dei nutu scripture tunc interpretate sunt. Et nichil mirū si diuina prouidētia hoc ita fieri procurauit: cum in ea captiuitate que populo acciderat sub Nabuchoodonosor rege/corruptis scripturis cū post lxx. ānos iudei ad patriā suā redirēt/tēporib⁹ Artaxersis Persarū regis/ispirauerit de⁹ Hēsdrā sacerdotē ex tribu leui/vt oīa priorū prophetarū volumina ac verba repararet: ac restitueret populo leges que

hec - mlti mltis
pido - cuius mlti
dato

per moysen fuerat data. **Hec byreneus.**
Ca. ix. de de p̄theno p̄hō viro et erudi-
tissimo et christianissimo.

Situr decem et nouē annis Anto-
 ninus cū in īperio p̄durasset: post
 excessū sui/ principatū Cōmodo derelīq̄t
 Huius primo īperii āno/ Julianus apud
 Alexandria sacerdotiū suscipit: Agrippi-
 no ex actis duodecī ānis in episcopatu de-
 fūcio Cū per idē tēpus scōle ecclīastice et
 doctoris officio/ p̄esset vir in om̄i erudi-
 tione nobilissim⁹ p̄anthenus. Ex quo ap̄d
 eos consuetudo antiq̄tus tradita/ vsq̄ in
 hod:ernū p̄manet/ diuinay scripturaray
 doctores inibi scōle ecclīastice haberi vi-
 ros dūtārat in scientia et eruditione p̄ba-
 tissimos. Huius ergo offitii velut auctor
 quidā et dux vir de quo supra diximus/ sa-
 tis illustris habebatur. Quippe qui etiā
 in philosophis prius qui Stoici appellan-
 tur/ nobiliter claruisset. Cuius tantū stu-
 diū erga verbū dei et tantū amoris fuisse
 tradit: vt etiam ad p̄dicandū christi euan-
 geliū oībus gentibus que in orientis vlti-
 mis secessibus recōduntur/ fidei et deuoti-
 onis calore p̄fectus sit: et vsq̄ ad indiam
 ceteriorem/ verbū dei p̄dicando p̄uenerit.
 Erāt enī adhuc in illis tēporibus z euan-
 geliste nōnulli: qui ad imitationē sancto-
 rum apostolorū in diuersis orbis partibus
 oberrantes/ per gratiam dei et animi sui
 virtutē/ verbū dei et fidē christi/ ignoran-
 tibus quibusq̄ gentibus inferebant. In q̄-
 bus p̄cipuus et illustris p̄anthenus habe-
 bat. Quē ferunt cū ad indos p̄uenisset/
 reppūle: q̄ bartholome⁹ apostolus ap̄d
 eos fidei semīa p̄diderit: z mathei
 euāgeliiū hebreis scriptū litteris derelīq̄it
 qd̄ p̄ idē tēpus supradict⁹ p̄anthen⁹ inibi re-
 pertū detulerit. Sed et in multis preterea
 aliis doctrie ecclīastice studiis/ apud alex-
 andriā clarā satis et nobilē vitā/ opti-
 mo z admirabili fine cōclusit. Tam p̄ua
 voce discipulos īstruēs q̄ z librorū mōimē-
 tis etiā postis thesauros sciētie d̄reliquēs

Ca. x. de clemente alexandrino.
 In his diuinarū eruditionū scolis

q̄ maxime effloruit apud Alexandria de-
 mens/ eodem vocabulo quo et in vrbe ro-
 ma/ apostolorū et successor z discipulus vo-
 citatus. Deniq̄ hic ipse clemens in septi-
 mo dispositionū libro/ p̄antheni tanq̄ ma-
 gistri et p̄ceptoris sui/ mentionē facit. Et
 et in primo libro stromaiū/ hunc eundem
 designat in eo loco vbi enumerat/ q̄ plu-
 res apostolice p̄dicatiōis repererit viros/
 hec dicens. Michi quidē cōmentariū hui-
 opis nō ad ostētationē scribunt: sed ad cō-
 memoratiōē senectē/ et ad obliuionis re-
 mediū. Quo scilicet i his sit michi adūbra-
 tio quedā rerū magnificarū diuinorū q̄b-
 borū/ que audire merui a viris sanctis et
 beatis. Quorū ab alio ap̄d achaiā/ ab alio
 apud Syriam/ ab alio vero in oriente/ et
 maxime apud palestina institutus sū ex
 hebreorum origine veniēte. Ad vltimū au-
 tem in egipto magisterio vsus sum/ viri
 virtutis et sciētie merito/ oībus preferen-
 di. Post quē velut thesauro in abscondi-
 tis repto/ aliud q̄rere vltra cessauī. Et illi
 quidē diuine doctrine veritatē/ michi q̄
 sibi ab ipsis statim primis auctoribus/ pe-
 tro/ et iacobo/ ac iohāne/ et paulo sanctis
 apostolis tradita fuerat/ tanq̄ patres fi-
 lio cōmendarunt. Sed pauci patribus si-
 miles filii. Tamē deo fauente/ per ipos i
 nobis apostolici germis plātata sūt semina.

Ca. xi. de episcopis hierosolimoꝝ.

Et idem tēpus ecclesie ierosolimo-
 rum narcisus p̄erat. Qui fames
 merito/ nostris adhuc tēporibus celebra-
 tur: quintādecimā post eos qui excircū-
 cisione fuerant successione/ vsq̄ ad tēpo-
 ra Adriane obsidionis adducens. Primū
 namq̄ inibi ex gentibus episcopum fuisse
 indicauimus Marcū. Post quē Cassia-
 num: inde Publiū. Post hunc Maximū
 et sic iulianum. Post quē Caium: et itē
 alium iulianū. Capitonē quoq̄ et Valē-
 tem. Inde dolitianū: Post quē tricesimū
 ab apostolis Narcissum

Ca. xii. de quodā rodōez marciōis heresi.
 Erū ea tēpestāte rodō quidam ex
 Asia puincia oriundus/ vt ipse sc̄t

Libet

h it in vrbe roma eruditus/refert a tatia/
no(cuius i superioribus inter ceteros scri/
ptores meminimus) libros q̄ plurimos z
maxime cōtra martiōis heresim scriptos
Quaz asserit idem tatianus/in diuersas
scissam esse sententias. Sz et q̄/z quā ob/
rausā ex eadē heresi scissi slnt/ipse per bec
perba designat. Propterea inquit etiā in/
ter semetipsos discordant:qz id affirmare
cupiūt/qd nō potest stare. Ex eoz nanqz
grege est appelles:qui abstinētie et sene/
stutis p̄rogatiua vs⁹/vnū quidē oīm esse
fatetur inittū. Propbetas tamē cōtrario
sp̄ritu asserit inspiratos:sequens p̄suasio
nem v̄rginis cuiusdā acte sp̄ritu demo/
nis nomine philomene. Alii autē sicut ip
se nauta martion/duo p̄ncipia introdu/
cunt. Ex quibus est et ponticus/et basili/
cus. Qui z ipsi secuti sunt quidē ponticū
lupū. Sed nō iuenientes exitū rerū sicut
nec ille qdē/ad ea q̄ putant esse facilioza
cōuersi sunt:z duo p̄ncipia introduxerūt/
absqz vllis hoc p̄bationib⁹ cōfirmantes:
Alii quoqz ex eisdē n̄r̄sus in deterius de/
uolui sunt:nō solū duo sed tria p̄ncipia
et tres naturas cōfirmantes. Quoz prin/
ceps et auctor est sinerus:sicut ipsi defen/
sores dogmatis huius dicunt. Sed z ipse
describit q̄ cōgressus sit cū appelle/ita re/
ferens: Nā et sener appelles habuit nobi/
scum sermonē:et multa male docere cōui/
ct⁹ est. Unde et assererat nō oportere oīo
fidei discuti rationē:sed vnū quēqz debe/
re in eo qd credidit p̄manere. Salutē nan/
qz iis esse qui in crucifixū spant: tantū vt i
bonis opibus iueniantur. Manifeste ta/
men decernebat de deo sicut p̄dixim⁹ vnū
esse p̄ncipiū/vt et nos dicimus. Et inde
exponēs eius oīm sententiā/introducit eti/
am ip̄e suū sensū. Dicebā autē inquit ad
eum. Unde tamen ostendimus vnū p̄n/
cipii rationē:aut quomō hoc asserat edis/
sere. Tuz ille p̄phetie qdem aiebat semet/
ipsas coarguūt:quia nichil oīo cōtinēt ve/
ritatis:ex eo q̄ inter se inuicē discordēt:et
ptiqz false sunt/que sibi metipsis aduersā
tur. Quomō aut sit vnū p̄ncipiū/se quidē

Quintus

scire denegabat. Ita tamē sibi videri. Et si
qz adiuraretur ame/vt qd verū est diceret
sacramento p̄firmavit/se nescire quomō
vnus sit vnigenit⁹ deus: sed tantūmodo
credere. Tū ego derisus plane eū et nota/
tuz habui:qui se doctozē p̄fiteret eoz que
ignorare fateretur. In eodē quoqz ope re/
fertur Callistiō quidā in vrbe roma disci/
pulus extisse Tatian:qui scripsit cōpositū
esse a Tatiano p̄positionuz vel questio/
num librum:in quo oīa que ob.cura sunt
et difficilia in scripturis diuinis absoluat
Sed idem Rodo in cōmentariis suis p̄n/
positiones eius platurū se/et cōfutaturū
promittit. Est autē eiusdem et in exame/
ron cōmentarius:in quo refert/q̄ Appel/
les q̄ plurima aduersum legē moysi p̄scri/
psent impia: et aduersuz totā legem blas/
phemias protulerit voces:coarguēs vt si
bi videtur/et destruens ea q̄ scripta sunt.

Ca. xiii. de montano heretico.

Et et multa alia ex supradicti scri/
ptoris comperimus libris. Cum/
tamē hostis humani generis ad salutem
hoīm debellandam/nichil vsq̄ ocī gerit
sed diuersas et varias hereses p̄singula q̄
qz suscitāt loca. In quibus maximū sui ge/
neris serpentē apud Asiam Frigiāqz pro/
ducit mōtanū:q̄ se paraclitū noīaret. Et
cuz eo mulieres p̄iscā et maximillā:quas
prophetissas velut ex ipsius factas inspi/
ratione iactabat.

Ca. xiiii. de florino et blasto z stismate
ab eis rome facto.

Ed in vrbe Roma Florinus qui/
dam gradu presbiterii de ecclesia
collapsus/vna cuz Blasto socio et crimī/
nis et furoris:plurimos de ecclesia in suū
baratruz deducebant:noua aduersū veri/
tatē figmēta machinātes. Sed aduersū
heresiz catafrigaz scutū validissimū ptu/
lit apollinaris hierapolites:de quo supra
memorauim⁹:aliqz q̄ plurimi ad id loco/
rū eruditissimi viri/aduersū eos p̄ verita/
tis defensione certarunt. Qui etiam no/
bis ad hystorie textū monumenta validis/
sima reliquerunt. Interim vt diximus.

apollinaris scribens aduersus hanc heresim / et designans in prefatione: quod per ecclesias galatie vicinarumque puuntiarum digrediens / et plurimos ab eis irretitos videns: multos quidem et coram disputando corripuit: rogatus tamen a fratribus etiam hec ad ipsos scripta transmisit. In quibus post aliquantulum auctorem huius heresis designasset / progrediens etiam hec addidit.

Cap. xv. de montano heretico et duabus mulierculis secum pariter insanientibus.

Rigo inquit huius heresis que aduersum ecclesiam nuper exorta est / inde descendit: Alicus quidam esse dicitur apud Messiam frigie ciuitatem qui appellatur arda bau: In quo aiunt montanum quendam nomine qui nuper ad fidem christi venerat sub gratia asie proconsule cupiditate nimia primatum accensum / contrariis spiritibus in semetipso locum dedisse: ac repente in quodam excessu mentis effectum / et velut spiritu actum proloqui cepisse noua quedam: et diuersa ab illis que ex successione maiorum ecclesie tradita fuerant / velut prophetali specie proferentem. Que cum ita viderent fieri illi qui per idem tempus aderant auditores: alii eum velut demone repletum / et erratico perflatu spiritu / ad decipiendos populos iudicantes obiurgabant: et proloqui omnino prohibebant: memores dominici precepti et comminationis eius / qua iubet obseruari a falsis prophetis. Alii autem velut sancto spiritu repletum / et prophetica gratia donatum putabant. Et memores domini precepti / erraticorum seductorio spiritu eatenus indulgebant: ut etiam prouocare eum ad dicenda aliqua delectarentur. Et hoc fiebat arte dyabolica / qua indisciplinatis perditio parabat. A quibus montanus cum supra quod dignum est in veneratione haberet / intantum temeritatis progressus est / ut etiam duas quasdam mulieres insano spiritu quo ipse replebatur participes sibi faceret: et ad insanendum secum pariter edoceret: quo facilius uterque seruus in errorem per utrumque caperetur. Hi etiam beatificare eos qui sibi familiariter adhibebant: et promissionum magnitudine tumidos reddere. Interdum

etiam obiurgare quosdam / ut ne in omnibus adulatorum deprehenderetur. Tamen per paucos ex fratribus qui eorum deciperentur insania. Quibus et persuadebat / in universam ecclesiam que per orbem terre est blasphemare: et non solum nichil ei deferre reuerentie: sed ne limen quidem eius incedere. Frequenter tamen aduentibus ex asia fratribus / vesani et contra fidem christi bacchantes / confutati ut heretici corruptoresque veritatis / ab ecclesie conuentu et societate depulsi sunt. Hec in primo libro scribens / et pro opere sui corpus fraudes heresis in linguis quibusque convincens: In secundo quoque volumine de eisdem etiam hoc scribit. Quale est autem inquit quod et prophetarum percussores nos vocant / pro eo quod insanas eorum non suscipimus fantasias: Dicunt enim hos esse quos promiserit dominus ad populum suum se esse missurum prophetas. Respondeant ergo nobis si a deo missi sunt prophete montanus et mulieres eius: quis eorum a iudeis persecutionem passus est: Aut quis ab iniquis occisus est: vel quis eorum pro nomine domini tetus est: Et ante reges et principes stetit: Aut quis in sinagogis iudeorum flagellatus est: Vel quis lapidatus est: Quis immo et contrario traditus / quod finem vite exemplo iude traditoris acceperit. Dicunt enim ipso demone quo inspirabant id agente / diuersis quibusque temporibus / vitas laqueo finisse. Illi vero admirabilem veluti prophetie ipsorum primogenitum theodotum nomine / tradunt quodam tempore visum sibi esse velut in celo assumi: et credidisse se spiritui erroris: quo euectus in excelsum / et inde deductus ad terram finem vite exitu pessimo terminasse. Sed hec ipsi de montano vel Theodoto ac mulieribus ita gestum negant. Tamen a plurimis affirmant: Quod tum inter negantes et confirmantes nos rei fidem relinquitur in medio. Item post aliquanta subiungit etiam hec. Sed et sancti episcopi probatissimi: viri qui per idem tempus fuerunt / zoticus de cumana / et iulianus de apamia / aggressi cohibere spiritum qui loquebatur in maxilla / iusserunt themisonem obturare os eius: et excludere vocem falsis.

erratici spiritus. Quod et ita factum est. Et iterum coarguens falsam fuisse Maximille prophetiam/que bella quod plurima imminere predicterat/bis utitur verbis. Et quomodo non eius mendacium euidenter arguit? Tredem cum namque iam exacti sunt anni usque ad presentem diem/ex quo mortua est ista mulier: et nusquam potius vel priuati vel publice bellum aliquid exortum est. Sed et christianis per dei misericordiam pax iugis et firma perdurat. Sed et in tertio libro de iis qui se iactabant quod multi martyres ex eorum heresi extitissent/hoc dicit: cum inquit in omnibus que supra diximus conuicti nichil respondere potuerint/ad martyres confugiunt: dicentes se multos habere martyres: et hoc esse idcirco quod veritas sit apud ipsos propheticus spiritus. Quid ergo? Quod multi et alii heretici plurimos martyres habent/ideo ac descendendum est eis/quod etiam veritas apud ipsos sit? Nam primi qui dicuntur martioniste habent plurimos martyres. Sed que esse poterit apud eos martiri veritas: ubi christi veritas non est? Et post aliquanta iterum subiungit. Denique ait, Sancti martyres qui pro vera fide martyrium ducunt/cum de ecclesia predictes ad passionem ducunt/si qui forte inuenti fuerint cum eis de heresi frigus secernunt se ab eis/et respuunt eorum societatem nec ullo genere cum iam martirii palmam tenent/spiritui motani et maximille cascade descendum putant. Sicut et nostris temporibus apud Apamiam (que est supra meandrum posita) gestum scimus a caio et alexandro: qui de Eumenia martyres extiterunt.

Ca. xvi. de melciade et eius scriptis.

Hec eadem autem ope meminimus melciadis scriptoris: tanquam qui et ipse librum aduersum heresim supradictam conscripserit. Denique et inserit ex eius dictis suo operi hec verba. Neque enim credendum est (inquit) in excessu mentis id est per amentiam prophetari: quod est proprie pseudo prophetarum. Ubi enim quis amens efficit/iusti rectique esse non potest tenax. Qui sine dubio in initium sumunt ex imperitia: ad finem vero deuolunt amentie sicut supra diximus. Hoc autem modo neque in ueteri testamento quemquam neque in nouo per

dei spiritum extitisse prophetam poterunt demonstrare: Quia neque agabus/neque iudas/neque silas/neque quattuor filie philippi/neque amia qui in philadelphia ecclesia prophetauit/neque quadratus/neque alius quisquam ex numero ipsorum/hoc modo dignoscitur prophetasse. Et post pauca iterum subiungit et dicit: Si enim post quadratum amiam philadelphia namque ut aiunt/mulieres iste motani successerunt in prophetica gratia: et sicut confirmabant uniuersae ecclesiae/dante sunt ad prophetandum usque ad aduentum domini: decipitur eorum confirmatio. Quartodecimum etenim iam pene habet annum ex quo defuncta est maximilla. Hec ex supradicti viri commentariis. Ipse vero de quo indicat melciades/etiam alia nobis proprii operis non continentia monimenta dereliquit. Scripsit namque et aduersus gentes librum: et aduersum iudeos alium: et ad principes romanorum regni apologeticum pro fide nostra scripsit: et aduersum catasrigas hereticos.

Ca. xvii. apollonius motani heresi declaratur/eaque et eius prophetissas fortiter impugnat.

Ed et apollonius quidam ecclesiasticus nichilominus scriptor/libellum aduersum eos edidit: in quo satis vigilanter prophetias ipsorum falsas esse conuincit: et singula in eis uerba coarguit: simul et uitas moresque eorum qui auctores hereseos extiterunt/exponit per hec uerba. Sed uideamus (inquit) quis est hic nouus magister: et primum nobis doctrinam eius secundum domini sententiam actus ipsius et opera commendat. Hic est qui docuit nuptias iolui: et qui ieiuniorum leges primum imposuit. Qui pepuzam et thimium oppida frige ierusalem noiauit: atque in hec omnia congregandos discernit. Qui exactores pecunie statuit. Qui sub nomine oblationum munerum artificiosius accipit. Qui salaria prestat predicantibus uerbum suum: ut per hoc uilitati/enixius doctrine eius operam prebeat. Hec de motano. De mulieribus uero eius primo aliquanta ita scribit. Ostendemus autem primo omnibus prophetissas/ex quo spiritu replete sunt/uiros suos reliquisse. Quomodo ergo mentium priscam uirginem fuisse? Et post aliquanta iterum dicit. Non tibi ui-

detur q̄ omnis scriptura prohibet / p̄pheta
 n̄ munera accipere vel pecūias. Si er-
 go videā p̄phetam accepisse aurū et argē-
 tum / et vestes p̄ciosas / quomodo eā pro-
 p̄betā putē. Et iterū post aliquanta sub-
 iūgit dicēs. Sed et themistius / q̄ apud eos
 noīe tantū cōfessionis īflatus est: vere autē
 cōfessionis fructibus caret: q̄mquidē per
 multā pecuniā vinda deposuit. quē oportē-
 tebat p̄tīq; humiliter se agere: hic arrogā-
 tia elatus / apostolice sibi aliqd̄ auctorita-
 tis assumens / epistolas ad om̄s ecclesias
 scribit. In quibus docere conatur eos qui
 multo rectius q̄ ipse credebant. Et robo-
 ratur om̄s ad nouas verborū adinuentiōes
 accōmodare aurē suā. Blasphemat autē
 d̄m et apostolos eius: et sanctā ecclesiam.
 Sed et de aliis quibusdā qui apud eos vt
 martyres honorant / ita scribit. Verū ne ī
 pluribus īmoremur: dicite nobis de alexā-
 dro qui semetipsū martyre dicit / quē cōui-
 uam habet hec p̄phetissa: quez adorat vt
 deum m̄ne hic pro latrociniis aliisq; ne-
 fariis actibus reus extitit. Non nos dici-
 mus: sed acta hec publica p̄tinēt. Quis er-
 go eorū cui donat peccata. P̄phetissa ī-
 gnoscit martyri latrociā: an martyri igno-
 scit p̄phete / rapacitatis et auaricie crimia.
 Cum em̄ d̄ns dixerit nolite habere aurū
 neq; pecuniā / neq; duas tunicas / isti ī oī-
 bus cōtraria gerūt: acq̄rentes et cōgregā-
 tes ea / que d̄ns etiā habentes iussit abice-
 re. Probamus nanq; eos qui apud ip̄os
 vel p̄phete vel martyres noīantur / nō so-
 lū a diuītibus / sed etiā paup̄ib; / pupillis
 ac viduis pecūias cōgregare. Aut si habēt
 cōfidentia / assint: et pro his habeant nobis-
 cam disceptationem: vt si cōuicti fuerint /
 vel de cetero desinant: talib; se īplicare cō-
 mertiis. Oportet em̄ ex fructib; vel agno-
 sci vel etiā probari p̄phetā. Sicut et d̄ns
 dicit. q̄ arbor ex fructibus cognoscit: et pro-
 pheta verus probat̄ ex fructibus. ¶ Et au-
 tem de alexandro certius cognoscat: scien-
 dum est q̄ iudicatus est apud emiliū frō-
 tinū pro cōsulē ephesi / nō p̄pter nomē xp̄i
 sed propter quedā latrociniā. Nā a xp̄i-

sti noīe iam apostata extiterat. Sed post
 hec vt fideles quidā fratres qui p̄ illud tē-
 pus apud iudicē aliquid poterant pro ip̄o
 intercederēt / īmū! auit se propter nomen
 d̄ni laborare / et per hoc dimittit. Nec tamē
 in ecclesia patrie sue receptus ē / vbi latro
 esse ab oīb; noscebatur. Quod si quī for-
 te minus his q̄ dicimus accōmodandā ex-
 istimat fidem: in archiuis publicis apud
 Ephesum gesta seruant. Que tamen ibi
 seruari / hū optimi p̄phete qui ei famu-
 lantur ignorant. Qui p̄tīq; cū in his con-
 uincitur / sine dubio / et p̄phetarū ignorā-
 tia cū ip̄o pariter redarguitur. Nec et mul-
 ta alia in eo similia possum; edocere. Aut
 si cōfidunt: cominus veniant. excipiant in-
 fentiones nostras. et eruant se ab his si pu-
 tant se eorū posse effugere cōscientiā. Itē
 post pauca de ip̄is p̄phetis ista subiun-
 git. Qd̄ si negant se p̄phete ip̄orū mu-
 nera accepisset: statuāt hoc: vt si conuicti
 fuerint / p̄phetas se esse p̄ltra non simu-
 lēt: et mille defera; probamēta. Verū ta-
 men necessariū puto etiam reliquos horū
 p̄phetarū fructus probari. Dicite mibi
 o vos p̄phetisse / vultus p̄phetantis cā-
 dorib; et ruboribus aliq̄n fucat; p̄phetissa
 stibis tigit; p̄phetissa ornamētis p̄tit; et
 ornatibus delectat;. Deinde p̄pheta ad
 tabulam et ad tesseras ludit;. P̄pheta
 pecuniā suā ad vsuras dat;. Dicant si-
 licet hoc facere p̄phetis;. Ego autē vni-
 uersa hec eis probabo. Nec et multa alia
 idē apollonius ad confutandos eos satis
 probabiliter et constanter interuit: desit;
 gnās etiā hoc / q̄ quadragesim; iste quo
 hoc scribebat ageret; an; ex quo mōtanus
 false hui; p̄ficiatiōis itū d̄derat. Refert
 etiā de quodā zotico / q̄ apud pepuzā cuz p̄-
 phetare se maximilla sikaret / repēte īgres-
 s; cepit īperare sp̄i q̄ in ipsa loq̄batur: ita
 vt eū penitus cohiberet. Sed obstiterūt īi
 qui eis adula bātur. Meminit autē et thar-
 see cuiusdam martyris: qui quasi extradi-
 tione p̄iorū se accepisse asseruerit / saluato-
 rem precepisse discipulis suis / vtī ne ante
 duodecimū annū ab ierosolimis discede-

Liber

sent: Refert preterea et apud ephesū mo-
uos a Iohanne suscitatos/et alia q̄pluri-
ma. Ex quibus oībus vehementer supra-
dicta heresis confutatur. hec apollonius.
¶ Ca. xviii. aliqua que de heresi montani
scripsit serapion.

Erapiōn autez qui post maximū
num episcopus apud antiochiā fu-
it: in epistola sua quaz ad caricū et ponti-
cum scribit/ de hac ipsa heresi post aliquā
ta hoc dicit. Et autem etiā hoc sciatis/ q̄
ista que nūc noua prophetia vel potius ex-
ecratio noua processit/ ab omī f. aternita-
te que in vniuerso mūdo est respuitur et re-
futatur: tranmisi vobis claudū apollina-
ris ierapolitani Asiē puinsie episcopi lit-
teras: q̄bus de his plenius istruamini. In
hac autē ipsa serapionis epistola/ subscri-
ptiones/ quorūdam episcopoz et martyz
cōtinentur. Ex q̄bus vnus hoc modo scri-
psit. Aurelius Cyrinus martyr/ opto vos
bene valere. Alius quoqz hoc modo Aure-
lius publius iulius a debeltho colōia tra-
tie episcopus. Viuit deus in celis/ qz beat⁹
sothas qui est manchialo/ voluit dmonē
prisille eicere/ sed adulatorēs eius nō per-
miserūt. Sed et multoz simul episcopoz
eadē declaratiū subscriptiōes supradictis
litteris iherēbāt. Verū de his satis dictū.
¶ Ca. xix. de quibusdam libellis hyrenei
et quomō mores et act⁹ polycarpi explicat.

Et idem tēpus in vrbe Roma di-
uersis nichilominus nouitatibus
per nōnullos regula traditiōis ecclesiasti-
ce verabatur. Pro q̄bus hyreneus ad di-
uersos scripta prozogauit. Extat igit vn⁹
eius libellus qui suscribitur ad blastum
de scismate Alius ad florinū de mōarchia
et q̄ non sit deus maloz creator. Hoc em̄
supradict⁹ vir videbatur asserere. Qui ta-
men postea in errorē deuolut⁹ est Valen-
tini. Scribit autē idē hyreneus et de oglo-
ade librū: in quo significat cōsecutū se es-
se quosdam ex successorib⁹ apostolor. cu-
ius libelli subscriptionē satis elegant affi-
ram/ his inserere dignū duxi. Adiuro te i-
quit qui transcripseris librū hunc per dñm

Quintus

nostrū iesuz xp̄z/ et aduentū eius in gloria
cum veniet iudicare viuos et mortuos/ vt
cōferas hec que scribis: et emendes diligen-
ter ad exēplaria de q̄bus trāscripseris ad
fidem: et vt sacramētū ad iuratiōis huius
similiter transcribas: et inseras iis que trā-
scripsisti. Hoc autē vtiliter ab illo dicta in-
serere operi nostro necessariū credidi: quo
per hec diligens efficiatur oīs qui hoc vel
legere vel describere dignū duxerit: sciēs ex
emplū diligentie/ a sc̄tis viris et illustrib⁹
traditū. Verum in his que ad florinū scri-
psisse hyreneū supradixim⁹: facit polycar-
pi mentionē. Cū quo se etiā cōuersatus
esse designat/ per hec verba. Hec in q̄t dog-
mata florine q̄ asseris/ cōfidenter dico qz
non sunt sane sentētie: hec dogmata non
sunt cōsona ecclesiastice fidei: hec dogma-
ta/ ne illi quidē qui de ecclesia pulsi sūt he-
retici/ potuerūt aliquando cōmentari. hec
dogmata impietate docent. Hec dogma-
ta sancti illi presbiteri qui ante nos fuerūt
nunq̄ protulere/ illi qui et apostolos vide-
runt/ quos et tu nosti. Vidi em̄ te dum ad-
huc puer essem in asia apud polycarpum/
tūc q̄dem p̄clara argente: dū adhuc esses i-
tra palatiū et studentē placere polycarpo.
Multo em̄ magis michi illius tēporis re-
rum gestarū inheret memoria/ q̄ p̄sentis.
Quia hec que a puero discimus/ cuz ani-
ma ipsa coalescunt et adherent ei. Unde
etiā locū ipsuz tibi possū dicere/ in quo se-
dens disputabat beatus polycarpus: et in-
cessum illius: et vultū/ ac totius vite mo-
dū: et ipsi⁹ quo corporis habitū. Sed et dis-
putatiōes quas habebat ad populū: et cō-
uersationē q̄ fuerat ei cū iohanne/ quomō
narrare solit⁹ erat: vel ceteroz q̄ ip̄z dñz vi-
derant: et quomō recordabat oīa ac recen-
sebat verba q̄ dicta a dño ab eis audierat:
et de virtutibus eius ac doctrina. Et ta-
men oīa hec cū scripturis cōsona profere-
bat. Que tūc ego pro mīa dei quaz michi
donare dignatus est/ attētius et studiosi⁹
audiēs describebā: nō in chartis/ sed in cor-
de meo: queqz per gratiā dī fideliter custo-
dio: et meuz ipse sine intermissione quo-
f liii

quem pue
ritia ad
mus tnaty
quare utine
mus

dāmodo rumino. Deus ergo testor / et in
cōspectu ipsius tibi affirmo: quia si qd ta
le audisset beatus et aplicus vir polycarpus
exclamasset statim et aures suas obturasset:
ac sicut mortis erat ei dixisset Deus bone
in que me tēpora reseruasti ut hec audiā?
Hōne etiam ipsū cōtinuo locuz fugisset / in
quo sedens vel stans huiusmodi verba
audisset: Sed ex eplis eius quas scripsit vel
ad picinas ecclesias vel ad aliquos ex fra
tribus / cōmonēs et cōfirmans eos et cobor
tans ad fidē / potest sententia eius euidentē
ter agnosci. Nec hyreneus

Capitulū. xx. de apollonio martyre

Erunt ea tēpestate / Cōmodo ro
mani regni apicē gubernāte / pax
ecclesiis p oēm terrā propagabat: et sermo
dñi ex oī genere hoīm ad agnitiōē et pie
tatē dei sumi aīas cōgregabat. Deniqz et
in vrbe Roma multos ex illis illustribus
et prediuitibus viris / cū liberis et cōiugibz
ac propinquis atqz omni pariter familia
sociavit ad fidē. Sed hoc nō equis oculis
ille antiquus humane salutis hostis aspe
xit. Cōtinuo deniqz aggredit variis nros
machinis ipugnare. Primo i vrbe roma
Apolloniū quendam virū in fide nostra et i
oibus philosophiē eruditiōibus illustrem
ad iudiciū p̄trahit: accusatore ei suscita
to quodā infelicissimo et desperate salutis
hoīe. Quiqz qm̄ lex q̄ oblatos puniri iusse
rat christianos / in delatore prius animad
uertendū censebat / a perbenno iudice ut
eius cura cōminuerētur sentēciam primz
excepit. Tum deinde exorat beatus apol
lonius martyr / uti defensionē pro fide sua
quam audiēte senatu atqz omni populo
luculenter et splendide habuerat ederet
scriptaz. Et post hec secūdū senatus cōsul
tum / capite plexus est. Ita nāqz a prioribz
lex iniquissime promulgata censebat.

**Capitulū. xxi. qui sub cōmodo insignes
episcopi dabant.**

Situr sub eiusdē Cōmodi p̄ncipi
patu / Eleutherio in vrbe Roma tredecim
annis sacerdotio functo / Victor succedit.
Sed et Juliano apud Alexandria post de

tem annos defuncto demetrius substituit
Apud antiochiā quoqz octauus ab aposto
lis episcopus cōstituit Serapion: de quo
in superioribus memorauimus. Tūc apud
cesareā Palestine / theophilus: et Marcianus
in Ierosolimis ecclesias procurabant.
Apud corinthū vero bacchilus. Et apud ephe
sum Polycrates nobiles i episcopis habe
bantur. Sed et multi i aliis locis referunt p
idez tēpus egregii sacerdotes. Hos tamē
eorz facimus mentionē quoz fidem et scie
tiam ex proprii operis inditiis possumus
habere compertam.

**Capitulū. xxii. de questione sup observa
tione diei pasche.**

Hibus ea tempestate ecclesiis pre
sidentibus / in prouinciis / Asiē que
stio non minima exort / velut ex antiqua
eorz obseruatione descendēs: q̄ quartade
cima luna putarent omni genti pascha ob
seruanduz. Quando scilicet iudeis agnō
precipitur imolari: velut necessario confir
mantes / quacūqz die septimane quarta
decima luna venisset / solui debere ieiuniū
cū talis cōsuetudo in nullis prorsus aliis
vnq̄ obseruata fuisset ecclesiis. Ob quaz
causam cōuentus episcopoz et cōcilia per
singulas quasqz prouincias cōuocant: pro
rogatisqz ad se inuicē eplis de singulis q̄
busqz locis / vnū om̄s ecclesiasticū dogma
confirmant: ne liceat aliquando nisi in die
dominica i qua dñs resurrexit a mortuis /
dominicā pasche celebrare misteriu: et i hac
sola soluendū esse pascale ieiuniū. Extat
deniqz vsqz i hodiernū / cōciliū apud Cesa
ream Palestine hūi decretū: in quo primus
est Theophilus ipsi cesaree episcopus et
Marcianus ierosolimoꝝ sacerdos. habet et
in vrbe Rome cōcilio simile aliud decre
tum. cui presuit Victor episcopus indi
catur. Et ponti prouintie palmeas. gallo
rum quoqz sacerdotalis cōuentus extat /
Hyreneū presulē scribens. Achaiē vero /
Bacchilū corinthioꝝ ecclesie episcopum:
qui omnes diuersis locis vnaz eandemqz
iudicii sui sententiam protulere.

Capitulū. xxiii. de eodem.

Liber

Ed episcopi regionis Asiæ / ser-
uandâ magis auerteribus sibi tra-
ditam consuetudinē confirmabāt. In quibus
Policrates / qui in eis primatū agere vi-
debatur: ad Victorem episcopum Roma-
ne ecclesie scribens / morē traditiōis antiq̄
ad se vsq; delatū / per hec verba designat.
Nos ergo inquit / intemeratū pasche coli-
mus diem: neq; addentes neq; auferētes
aliquid. Etenim magna quedam lumina-
ria apud Asiā dormierunt: summi et electi
viri quos dominus suscitabit in aduentu
suo cum veniet de celis in gloria / et requi-
ret omnes sanctos suos. In quibus est phi-
lippus euāgelista: qui dormiuit apud hye-
rapolum: sed et due filie eius que virgines
senuerunt. Et alia eius filia spiritali acto
repleta q̄ apud Ephesum dormiuit. Nec
non et iohannes qui supra pectus domini
recubuit: qui fuit summus sacerdos. et ponti-
ficale petallum gessit: martyr et doctor ec-
clesie. Qui et ipse apud ephesum dormiuit
Policarpus quoq; apud Smyrnā et epi-
scopus et martyr. Similiter et traseas epi-
scopus apud Eumeniam: et apud Smyr-
nam martyrio consumatus. Quid autem
dicam etiam sagarē nichilominus sacerdo-
tem et martyrem: q̄ apud laoditiā quiescit
in pace? Sed et Papiū. et Macharium.
Et Helionem propter regnū dei et eunu-
chum et spiritus sancto repletū: qui iacet in
ciuitate Sardensiū: expectans aduentū de
celis dñi. vt resurgat a mortuis. Isti ergo
omnes diem pasche in quartadecima die
mensis obseruauerūt scdm euangeliū ni-
hil oīno extrinsecus agentes. sed et fidei re-
gulam per omnia conseruantes. Sed et
ego oīm vestruz mimus policrates / scdm
traditiōnē patrū meoz obseruo: eoz dūta-
rat / quos ab initio secutus sum. Septem
nāq; ex parentibus meis / p ordinem fue-
runt episcopi ego octauus. Qui omnes ita
obseruauerūt hūc diē: vt cōueniret cum illo
quo fermētū iudeoz populus auferit. An-
de fratres km̄i / sexaginta quiq; ānos eta-
tis gerens in noīe dñi / multoz quoq; orbis
terre episcopoz noticiā plenissime habēs

Quintus

et sanctis scripturis intendēs: nō pturbā-
bor ex his q̄ ad terrore pferuntur: quia et ma-
iores mei dixerūt / obtēperare oportet deo
magis q̄ hoibus: Et post pauca de iis q̄ se-
cum aderāt episcopis / ista subiungit. Po-
terant autem etiā presentū episcopoz facere
mentionē: quos ipsi petistis vt euocārē. si
cui et feci. Quoz nomina si scribā: nimia
multitudo est. Qui omnes sciētes paruita-
tem meā cōsensu suo que scribimus cōfir-
mant: certi q̄ nō inaniter canos attulim⁹
sed in disciplina Christi semp conuersati
sumus. Sed adhuc Victor romane eccle-
ie episcopus pertinacius agens / passim to-
tius Asiæ ac vicinarum prouinciarū ecclias
ac cōmunionis societate abscedere nititur.
tanq̄ i heresim declinātes: et litteras mit-
tit / quibus oēs simul absq; discretiōe ab ecclia
stico federe segregaret. Sed hoc nō oibus
placebat episcopis: quin potius et eōtrario
scribentes ei iubebant / vt magis q̄ pacis
sūt ageret: et p cordie atq; vnanimitatē stu-
deret. Deniq; etiā extāt ipsoz littere. quibus
asperius obiurgant victorē / velut inutilit̄
ecclie cōmodis cōsulētē. Naz et hyreneus
cū ceteris quibus preerat galliarū episcopis:
scribens / cōfirmat quidē vt in dñica die re-
surrectionis domini misteriu; celebretur:
Victorē tamē arguit: q̄ non recte fecerit
abscedere a corpore vnitatis tot et tātas ec-
clesias dei: q̄ morē antiquitus sibi traditū
custodirēt. Sed et de multis aliis cōmo-
net p hec verba. Nō solū inqt de die pasche
agit controuersia: sed et de ipsa specie iei-
unioz. Quidā em̄ putāt vna tantū die obser-
uari debere ieiuniū: alii duabus: alii vero
pluribus. Nō nulli etiā quadragita: ita vt
horas diurnas nocturnasq; cōputantes /
diē statuant. Que varietas obseruantie
nō nūc primū neq; nostris tēporibus cepit
sed multo ante nos: ex illis vt opinor / q̄ nō
simpliciter qd ab initio traditū ē tenētes /
i aliu morē / vel p negligētā vel p iperitiā
postmodō decidere. Et tñ nichilomin⁹ oēs
isti etiā cū i obseruantia variarēt inter se /
metipsos et nobiscū pacifici fuerūt semp et
sūt: nec dissonantia ieiunū / fidei cōsonan-

orientales
oburgant
torum no. pon.

B

tiam rupit. Post hec inserit etiam hystoriã
 quandam: que pro sui oportunitate nec a
 nobis debet omitti. Deniqz ait. Et illi
 oēs ante Soterem presbiteri/qui ecclesie
 tūc cū nūc p̄ces sacerdotiū tenuerūt (Ani
 cetū dico/2 P̄iū/2 Jginūqz/2 Thelespho
 rum 2 Sixtū) Neqz ipsi ita tenuerūt: neqz
 q̄ cū ipsis erant. Et tamē cū ipsi ita nō ob
 seruarent: pacē semp habuerūt cū illis ec
 clesiis/que hūc obseruantie morē tenebāt
 Cū utiqz ipsis contrariū videretur/q̄ nō
 etiã ceteri similiter obseruaret: nūq̄ tamē
 ob hoc repulsi sūt aliqui ab ecclie societate
 aut veniētes ab ipsis partibus nō sunt su
 cepti. Immo potius et omnes presbiteri
 qui fuerunt ante te omnibus semper qui
 non ita obseruabant presbiteris ecclesia
 arum/eucaristiam solenniter trāsmitte
 bant. Beatus aut̄ Polycarpus cū ad urbē
 Romaz venisset sub Aniceto: cūqz de aliis
 nonnullis parum quid habuissent inter se
 statim tamē coissent in pacē: de hac questio
 ne ita egerūt: vt nō vnusquisqz sentēciam
 suā obstinata cōtentiōe defenderet. Neqz
 cū aut anicetus polycarpo suadere pote
 rat/vt nō obseruaret ea que nouerat iohā
 nem discipuluz dñi/vel ceteros apostolos
 euz quibus semp fuerat obseruasse. Neqz
 rursuz polycarpus anicetū persuasit ea de
 serere/que ille dicebat se maiorum more
 seruare. Cūqz hec ita iter se habuissent: cō
 municarunt sibi inuicē: ita vt cederet Ani
 cetus Polycarpo/etiam sacerdotali mini
 sterio (honoris dūtaxat cōtemplatione) p
 fungi. Et ita ab inuicē plena fide/pace in
 tegra/2 firma caritate discedūt: vt om̄s ec
 clesie /siue que ita de pasca/siue que non
 ita obseruarent/inter se tamē cōcordiam
 custodirent. Nec hyreneus/agens nomi
 nis sui opus/pacem videlicet dei ecclesiis
 concilians scribit. Et nō solū Victori/sed
 et diuersis ecclesiaz doctoribus/similiter
 p̄ epistolas asserit: q̄ nulla p̄ hac questio
 ne in ecclesiis dei dissensio debeat oboriri.

Capitulū. xlii. de eodem.

¶ In palestina quoqz cōueniētes
 in vnuz sacerdotes dei/ Marcissus

Jerolimoz/et Theophilus/de quibz
 supradiximus: sed et cū ipsis Cassius Ty
 rius/2 clarus de Stolomaide/2 ceteri per
 multi pariter cōgregati: cū de hac questio
 ne ageretur/qd etiam apud ipsos apostoli
 ca traditio contineret: circa finē decreti qd
 in cōcilio eoz statutū est/ Hoc modo indi
 cant. Epistole aut̄ nostre exēplaria p̄ oēs
 ecclesias trāsmittant: vt ne rei efficiamur
 animarū/que diuersis erroribus immer
 gūtur. Designamus igitur vobis/ quiaz
 apud alexandriã/eadē qua apud nos die
 pasche solēnitas geitur: quia 2 ipsoz no
 bis littere deferuntur: 2 ipsi nostra scripta
 suscipiunt/ p̄ pariter 2 cōsonāter diē festū
 celebraz. Hactenq̄ de supradicta questio
 ne ex iis q̄ i veteri scriptis haberi reperim̄

Capitulū. xxi. de nonnullis aliis hyre
 nei libellis.

rtat aut̄ adhuc hyrenei preter eos
 quos supra enumerauim̄ libellos
 etiam aliud volumē egregiū aduersū gen
 tes: quod de disciplina attitulauit/ ad mar
 tianū quēdam scribēs. Sed et dialogi de
 diuersis/ in quibus testimonia de eplā ad
 hebreos ponit plurima: 2 de sapiētia q̄ di
 citur Salomonis. Nec sūt que ad nostrā
 noticiā etiã d̄ hyrenei opusculis puenerūt

Capitulū. xxi. cōmodo que statim ipera
 tores successerūt.

¶ Commodus aut̄ tredecim annis ipe
 no gubernato/ Pertinax post se
 regnū reliquit. Quo sex solis mēsis re
 tento/ idē Pertinax diem obiit: 2 seuerus
 post hunc suscepit principatū. Cuius tēpo
 ribus plurimi ecclesiastici viri nobiles 2 sti
 lo illustres extiterūt: sicut ex eorum moni
 mentis agnosimus.

Cap. xxvii. de heresi artemonis.

¶ In quibus est Eracitus: qui in apo
 stolū cōmentatus est. Et maxim̄
 qui de famosissima oim hereticorum disse
 ruit questio: qua semper inquiritur vnde
 sint mala/ vt vnde malicia. Et q̄ materia
 facta sit/ et nō infecta. Sed 2 Candidus/
 qui exameron/ id est de principio genesis
 scripsit. Appius quoqz de hisdē similit̄ cō

mētatur. Sextus etiāz qui de resurrectione differuit: et de ceteris nonnullis. Arabian⁹ quoqz / et alii inumeri quos longuz est vel enumerare: vel etiam pro aliquo illustri vnūquēqz dīctorū suoz inditio designare. Plurimi tamē ipsorū exortas tēporibus suis hereticorū perfidias cōfutantes / fidez rectā et apostolicā monimētis suoz voluminū mandauerē. vt artemonis illius hereseos auctoris / quam postmodū paulus Samosatenus nostris iam pene temporibus instaurare conatus est: de qua dignū est / que vel qualis sit hystoria cōprehendere.

Hec heresis purū hoīem / id est absqz deo fuisse saluatore confirmat. Idqz antiqūitus ab ipsis etiāz aplis traditū esse mētatur. Aduersū quos vn⁹ ex iis quos supra memorauimus ecclesiasticus scriptor / ita respondit. Aiunt inquit aliqui / ipsos etiāz am apostolos / ita vel suscepisse vel ceteris tradidisse / sicut nunc ipsi asserunt. Et hanc veritatē predicationis esse seruataz vsqz ad Victoris tempora. Et quomō successores eoz / scribētes aduersū gentiles vt aduersū hereticos: id est Justinus / et melciades / et tatianus / et demēs / et alii q̄ plurimi de deitate chūsti apertissime differūt. Hyrenei vero et Helitonis / ceterorūqz q̄ per idē tēpus fuerūt volumina quis ignorat? Quibus dñm et hoīez simul predicāt chūstū. Sed et psalmi vel cantica q̄ a frīb⁹ fidelib⁹ ex initio scripta sūt / verbū dei esse chūstū et deū / tota hymnoz suoz laude cōcelebrāt. Quomodo ergo tot seculis fidē predicatam / nūc isti asserūt q̄ a Victoris temporibus exordiu sumpserit. Quomodo autē p̄ictori de hoc calūniā faciūt: q̄ sciāt p̄ictorem / Theodotū Coriariū (qui p̄inceps et pater extiterat impietatis ipsorū) de cōmuniōne ecclesie repulisse: qui p̄im⁹ rome ausus est dicere purū hoīem fuisse chūstum. Si em̄ sicut dicūt ita credebat: quomodo eiciebat de ecclia Theodotū / blasphemie ipsius iuētorē? Sed de Victore hoc cōmemorasse sufficiat. Cui decē ānis episcopatu functo / zepherinus sacerdotii successor extitit: nono p̄incipatus Seueri

āno. de quoz epherino eadez scriptura qua in superiorib⁹ vsi sum⁹ / talia quedā refert.

Cap̄ xxviii. de natali p̄imū chūstiane fidei nobili p̄fessore deide heretico demū ab angelis durit castigato pulchra hystoria.

Situr p̄monebo vos fr̄es de iis q̄ gesta sūt apud nos: q̄ si forte ī sodo mis acciditēt: etiāz illos emēdare et corrigere potuissent. Confessor erat quidā apud nos Natalis noīe: nostra adhuc cōfessus memoria. hic deceptus aliquādo ab Asclepiodoto quodāz / et theodoto collectariis (qui ambo discipuli erant theodoti coriari: illius q̄ p̄imus pro hac stulta assertiōe ab ecc̄ie societate depulsus ē) Victore tūc vrbis rome episcopo acquieuit vt accepto ab eis salario / ep̄s illius heresis noīaret certa pactione: id est centuz quinquaginta denariis mēstrue prestationis. Quiqz natalis cū se in hoc deceptus locasset / frequēter ammonēbatur ī sōnis a dño Quia misericors deus et dominus noster iesus chūstus nolebat martyre suum / qui sibi ī multis passionib⁹ testis extiterat: de ecc̄ia p̄dere. Sed cū negligēt⁹ susciperet p̄siones / p̄imatus amore et turpis lucri deuictus illecebra / ad vltimū a sc̄tis angelis p̄ tota noctē verberatus / et penis grauib⁹ excruciat⁹ / mane cōsurgēs cilicio se induit: et cinere se cōspergit: ac multis lachrimis errorē suoz defrens / ante pedes se zepherini episcopi prosternit: et pestigiis oīm nō tantūmodo clericorū / sed etiam laicorū multa cū lamētatione prouolutus / in lachrimas et miserationes oīm prouocauit eccliam: vt indulgentiaz sibi a chūsto cōtinuis et iugibus pro ipso precibus iplozarent: ostendentes simul in p̄spectu dñi liuores corporis et cicatrices / quas pro noīs ipsius cōfessione susceperat. Vir aliquando in cōmuniōne ecc̄iastici corporis reuocat⁹ ē. **S**ed et post aliquanta idē scriptor adiungit hec etiāz: Scripturas autē diuinas / absqz vlla timoris dei reuerētia coruperūt. Antiquē vero fidei regulaz proterue et ipie respuit ignorantēs chūstum. Quem idcirco non inuenerunt / quia non recte quesierunt:

Liber

et in tantū stultitiē impietatisq; lapsi sūt
 ut si quis eis sermonē de scripturis pposu-
 erit: illi ecōtrario proponant/ utrū hic ser-
 mo de quo agitur iūctū aut sepatū gen⁹
 filogismi faciat. et derelinquētes scās dei
 scripturas/ geometriā tractant: tanq̄ qui
 vere de terra sint/ de terra loquunt̄. Et idē
 eū qui de sursum est et de celis venit/ ignorāt
 Deniq; euclides apud eos/ vel maxie in
 geometrie disciplinis piget. Sed et aristo-
 teles et theofrastus ab his in ammiratione
 habentur. Galienus vero a nonnullis eoru
 adoratur etiam. Quorum artibus et do-
 ctis/ hereseos sue impietate nitunt̄ asserē
 et deceptionib; hoim ignorantium deū sim-
 plicitate diuinarū scripturarū et sincerita-
 tate fidei subruunt. Sed hoc faciunt. qz
 nec vicini effecti sunt dei. Propterea et diui-
 nas scripturas absq; vllō timore cōtēme-
 rant: et corrupentes eas emēdare se dicūt
 Verū ne qui me putent falsa aduersū eos
 proferre: palā est omnibus noscere: si quis
 vult exēplaria eorū accipere: et cū aliis ni-
 hilominus eorū exēplariis cōferre/ inueni-
 et etiam inter se ipsa multū dissonare: qz
 vnusquisq; vt sibi videtur emendat. De-
 niq; asclepiodoti non conueniūt omnino
 cum theodotis. Tum deinde etiam disci-
 pulis ipsorū/ si qui forte transcripserūt: qd̄
 eis visum est/ vel addere licuit vel auferre
 et omnibus pferūt habere se emēdata/ ma-
 gis autē inq̄nata exēplaria. Rursum her-
 mosili exēplaria non cōsonant cum apol-
 lonidis. Sed ne ipsa quidē sibi ipsis con-
 cordant/ si priora cum posterioribus cōfe-
 ras. Semp enī emendāt: quibus semp di-
 splicet quod emēdant: et noua queq; per-
 quirunt/ cum eis que in vsu sunt videbū-
 tur aduersa. Quid autē temeritatis ha-
 beat istud admissum/ neq; ipsos arbitros
 ignorare. Aut enī non credunt diuino spi-
 ritu scripturas esse cōscriptas/ et sunt infi-
 deles: aut semetipsos arbitrantur sapien-
 tiores esse spūs sancto. Et quid aliud idicāt
 per hoc: nisi qd̄ a demone agunt̄? Neq; ei
 negare possunt factū suū: quando qd̄ eti-
 am manus eorū in ipsis exēplaribus tene-

Sextus

antur et nouerint ipsi/ qd̄ a magistris suis
 et doctoribus scripturarū/ secundum istud
 corruptelle genus/ etiā explanat iōis susce-
 perit intellectū. Quidā autē ex ipsis/ nec
 corrūpere iā scripturas dignati sūt: sed pe-
 nitus abnegare: legē scilicet et pphetas: et
 obtentu ipie huius assertionis in vltimū
 perditionis gurgitem deuoluti sunt. de
 quib; hec sufficiant hystoris esse mādata.

¶ Explicit liber quintus.

¶ Incipit liber sextus.

¶ Ca. i. de martyrio leonidis patris orige-
 nis/ deq; ipso origine et ei⁹ pclaris gestis.

Tum Seuerus quoq; p-
 secutiones agitaret ecclesi-
 is pclara a militib; Christi
 p pietate certantia marty-
 ri gerebant: p̄cipue tamē

apud Alexandria: quo ex omni egypto ac
 Thebaide/ velut in quodā stadiū/ pieta-
 tis athlete deducebant. Qui pro supplicio
 rū mortisq; patientia/ cōsequebant a deo
 immortalitatis coronas. In quibus et leo-
 nides origenis pater pro martyrio christi
 capite pleris/ tenē adhuc etatis supradis-
 ctū puerū derelq̄t. Quiq; qualib; animis
 ex eo erga diuie legis studia vigerit/ nō
 erit importunū paucis expōere. Propterea
 qz et apd̄ plurimos opinio de eo celeberrima
 puulgata est. Et si quidem velit qd̄ oēm
 vitā viri huius litterarū tradere monimē-
 tis/ certū est qz tanta sunt de eo ac talia/ q̄
 propriū de eo et opus rederant et otium. Nos
 tamē in p̄senti quāta: possum⁹ breuitate i-
 seremus huic opi/ etiā que ad ipsū spectāt
 pauca de multis. Que vel ipsius eplis ad
 nos vsq; seruatis/ vel ex aliorū hystoris in-
 dicata cognouim⁹. Cuius gesta si res pa-
 teretur/ etiā ex ipsis cunabulis digna mi-
 chividentur posteritatis memoria. ¶ De-
 cimuz nāq; iperū agebat seuerus annuz:
 Alexandria vero per idē tēpus omniq; egypto
 p̄sidebat letus: episcopatū i ea post iu-
 lianum demetrius suscepit: Cum supra
 modum accenso persecutionis incendio/
 et multis ea tempestate martyrio coro-

origenes p̄p̄re et iueni/ imp̄e
 ratoris.

Libet

natis/intantū ardorē capescendī martyrii puerulus tunc adhuc origenes exarserat/ut sponte se periculis ingereret:z aliis in certamine positus p̄ceps in medios rueret:ita ut insectari ipsam mortē et rapere pelle videretur. Quā et adipisci oīmodis potuisset:nisi q̄ dispensatione dñi ad utilitatē multoz putatur pro totius ecclie edificatione seruatus/p̄ sollicitudinē matris que gloriose mortis ei⁹ desideria īpediuit. Que cū primo maternis obsecrationibus supplicaret/ut sibi consuleret / ut parceret matri:z ille ex his precibus īflāmator ad amorem martyrii redderetur/maxime ex eo q̄ patrē iam teneri cognouisset in vinculis/z ipse propere solius effici vinculoꝝ eius ac martyrii festinaret:arte quadam materni affectus inhibetur. Etenim cū maturare eū pelle et antelucanum prouipere ad agonū certamīa presensisset: noctu cubiculum filii dormientis ingressa / oīa ei⁹ indumēta quibus procedi ad publicū poterat furata subtraxerit:ut p̄ bec domi residere necessitate cogeretur. Ille maternis īpeditus dolis/cū nichil aliud agere posset nec tamen mens quiescere pateret:audet aliquid sup̄ etatē. Ep̄lam scribit ad patrē se quidē maternis artibus detineri: sed illuz tenere debere quod cepit. Et addit etiā bec. Vide pater ne propter nos aliqd̄ aliqd̄ velis. Hec sunt prima puerilia Origenis rudimenta. Hic ludus eius infātie: bec a tenero/religionis/et pietatis inditia. **T**alis in eo erga deū coaluit affectus. Hic iam lectioni se cepit diuinoꝝ voluminum mācipare:z ī eruditōib⁹ fidei diuine semet ipsū haud segniter exercere. Quāquidem iam et aparente in his imbui ceperat: qui ei sensim īter seculares libros quibus ī prima etate erudiebat/etiaz nostraz scripturarū nōnulla interim legenda subiciebat. Tum deinde paulatim etiaz preferre bec scolaribus studiis cōmonebat. Jam inde etiam lectiones exigere p̄ dies singulos z memorie cōmendare/puerū nō inuitum immo potius erga bec discēda promptiorem cogebat. Quippe qui legens bec/nō

Sextus

solo simplici intellectu videretur esse contentus: sed negotia patri de scripture sensibus ac questionibus cōmoueret. Inquisrens ab eo quid sibi videretur/q̄ per sp̄m sanctuz scriptura dicitur inspirata: vel qd̄ diuini cōsiliū tegat simplicitas ista verborum. At ille simulabat quidez increpare se eum/z petare ultra etatem aliquid querere. Apud semetipsū tamen incredibiliter exultabat: oīpotenti deo gratias referēs/ qui ei talis sobolis esse donauerit patres. Deniqz frequēter dicitur dormiēti puero religiosus et sollicitus superueniēs pater/ operimentū pectoris detraxisse:z velut dei spū intus incluso/pectus eius tanq̄ tēplū quoddā veneratus/z demulcēs osculis abscesse: beatū semetipsū adeo effectuz protante prolis felicitate gratulatus. Hec et n̄ ulta his similia in puerili etate origenis extitisse memorant. Et vero pater ei⁹ martyrio consumatus est: puer ipse cū matre vidua z sex aliis paruulis fribus lepticimū decimū agens etatis annū/in sūma facultatū penuria derelictus ē. Quoniāquidē census paternus qui vel maximus fuerat fisco per proscriptionez sociatus est. Hec tamē ei defuit oīpotentis dei prouidentia. Ob īsigne nāqz v̄ litteraz vel religionis studiū/a quadā nobili z locupletissima femina pfamiliariter foueri cepit. Que tamē Paulū quēdam antiochie ortū/antique hereseos famosissimū sectatorē/adoptiuū domui sue illo in tēpore habebat. In quo adolescētulus Origenes/cū necessitatem haberet apud predictam feminā vna degere/documentuz iam inde a puero fidelissime et catholice sue mentis ostendit. Nam cū ad supradictū vix velut ad magistrum z sūmū noīs doctozē p̄ dies singulos īmense multitudines cōuenirēt/nō solum hereticoꝝ verū z ex nostris multozū/ pro eo q̄ eruditionis ei sūma ab oībus crederet:nullo tamen pacto vel pro honore grā vel etiam pro necessitate coniunctionis/flecti potuit origenes/ut cū eo saltim in oratione cōsisteret. Ita ei a prima etate ecclesiastice regule obseruantia/honora

origenes pau
per

bilis fuit: et hereticorum societas execrabilis. Sicut ipse in quodam loco operis sui ait/ quod hereticorum execranda doctrina est. Nec tamen deerat ei erga communes litteras studium/ in quibus pater eum erudiendum tradiderat: sed exercitabatur et in his multo attentius/ etiam post consummationem patris. In arte namque grammatica ita fuerat instructus: ut et ad docendum plene sufficeret/ et ex hoc ei que ad necessitatem transigende domus videbantur necessaria pararentur.

Capitulum. ii. adhuc de origine

A

Erum cum preesset auditorio et grammaticam doceret/ sicut ipse in quibusdam scriptis suis refert: et cum ecclesie apud alexandriam magisterii deesset officium: cumque omnes deturbati persecutorum minis et ferocitatibus aufugissent/ aliquanti gentiliu conveniebant ad originem/ tunc adhuc grammaticam docentem: audire ab eo verbum de nostra fide ac religione cupientes. Quos ille non solum ad fidem de perfidia convertebat: verum etiam perfecte vite institutionibus informabat. Quorum primus extitit Plutarchus/ qui per ipsum conversus ad fidem nostram non solum perfecte vite instituta servavit: verum etiam (que est summa beatitudinis) martyrii consequutus est palmam. Secundus cum hoc fuit eraclasz natura plutarchi frater et meritis. Qui cum ab eo non solum in fide nostra atque sciencia sed et vite purioris institutionibus ad perfectum fuisset instructus: alexandrine ecclesie preesse post demetrium subrogatus est. Sed ea tempestate qua aquila alexandrine atque egypto presidente/ persecutionum rabies incresebat: octavaudemum Origenes agebat etatis annum: quo in tempore perfamosissimum apud omnes vel incredulos vel infideles domi forisque nomen eius effectum est. Precipue per id quod sanctos omnes in confessionis vinculis positos/ non solum sermone et cohortatione perfecte et spiritualis doctrine ad martyrium roborabat: verum etiam multos suis officiis ac ministeriis/ eviculorum penis et squalore carceris subleuabat. Sepe denique etiam ante tribunalia iudicum/ et in ipsis eorum cru-

ciatibus aderat/ adversum profanas interrogationes iudicum/ affectu eis ac mente compatiens. vultuque et nutibus si dici potest/ velut firmiores eis responsiones subicere gestiens. Sed et cum sententiam suscepisset eadem fiducia pretebatur: omnibus se periculis inferens/ nec trepidans persecutoribus inventibus/ extremis quoque oculis martyres salutare: ita ut nonnumquam pro his etiam impetus in eum gentiliu fieret. Sed divina dextera cum admiratione omnium protectus evadebat. Verum nec enumerari facile nec referri potest/ quotiens et quomodo crebro imo per singulos pene dies/ de quantis eum et qualibus periculis/ dum erga predicationem verbi dei impiger et promptus est eadem illa divina dextera conseruavit: quotiens in insidiis positus qui eum clamiterumerent/ effugit. Et intantum adversus sedum in opus dei promptus est/ infidelium concitavit insaniam: ut turme militum disposite/ domum in qua commanere videbatur/ obsederint. nec tamen eum capere aut tenere potuerint/ divina protectione servatum. Tanta rabies contra eum mentes hominum inceserat/ pro hoc solo quod plurimos per eum videbant ad fidem nostram ab incredulitate converti: Et intantum quotidie adversus eum persecutio cumulabatur: ut tota urbs maxima alexandria eum tegere non posset: sed de domo ad domum transiret: et tamen undique fugaret: cum viderent per loca singula multitudines plurimas per eum ad fides dei sociari. Obtinebat autem hoc/ quia non solum in verbo erat ei perfecta doctrina: verum etiam in opere consummate discipline prebebat exempla. Et dicebatur sicut aiunt de eo/ quia hic est qui quale habet verbum tale habet vitam: et quale habet vitam tale habet verbum. Quia que docet agit. et quod agit hoc docet. Manifeste autem et euidenter aderat ei divina gratia/ per quam innumeros ad imitationem sui in fide dei prouocabat. Unde videns demetrius episcopus/ quod ad ipsius precipue doctrine gratia et predicationis verbi dei/ multitudines plurime conuolaret: et catechizans

origenes docet
grammaticam.

Liber

di ei id est docendi magisterium in ecclesia tribuit. Quod primus post apostolos apud alexandriam panthenus / Secundus per ordinem Clemens / Tercius amministrauit Origenes ipsius discipulus clementis. qui clemens in opere Stromateo ubi etiam tempora quibus libros describebat probe mihi designauit. ad fines imperii commodi pertendit. Unde certum est / quod seueri tempora hec ipsa que nunc habemus in manibus continebat. Qua tempestate etiam iudas quidam alius scriptor / de septimanis que in Daniele referuntur disseruit. Qui et ipse decimum Seueri imperatoris annum regni commemorat. Is etiam diuulgatam antixpi presentiam iam iamque existimans imminere ex persecutionum nimietate / multorum ex nostris fidelium animos perturbauit. Igitur origenes iniuncto sibi a demetrio episcopo magisterii officio / grammatice scolaz negligere cepit: magis se verbo dei conferens. Utitur sane etiam consilio non puerili. Bibliothecam gentilium librorum tradit cuidam fidei amico pactus cum eo quattuor sibi obolos ex eius precio per dies singulos inferri: quo scilicet nec grauis esset cuique sustentanda victus necessitate: nec congregatam pecuniam domi reseruare uideretur. Igitur in talibus institutis / plurimum temporis erigens / uita / moribus / exercitiis / per omnia christianus philosophus habebatur. Cum et pro iuuenilibus cupiditatibus reprimendis / et pro sapientie profectibus capescendis / die noctuque artioribus se abstinentie constringeret frenis: et indefinenter diuinorum librorum meditationibus inhereret. In abstinentia plurima / in ieiuniis indefinitibus / in uigiliis pene iugibus: ita ut si quando parum aliquid somni necessitas naturalis exigeret: hanc ille non supra stratum quo omnino nullo utebatur / sed supra nudi soli dependeret superficiem. Ante omnia uero precepta euangelica et uoces saluatoris summo amore et studio / implendas esse censebat: quibus precipit duas tunicas non habendum / neque calciamentis utendum / neque de crastino cogitandum. Que ille singula summa cum dili-

Sextus

gentia in fide contendeat explere. Et supra uires atque etatem suam secundum apostoli monita in frigore et nuditate agones patientie desudabat. Ita cunctis auditoribus suis / renuntiandi omnibus que possidebant / et beate paupertatis prebebat exempla. Erat igitur per hec carus omnibus acceptus. In hoc uero nonnullos offendens / quod cupientes de facultatibus propriis aliquid sibi saltim victus gramministrare / pro districta continentie disciplina refutabat. Cum utique per laborem quo in uerbo dei desudabat / non solum duplici secundum apostolum / sed et multiplici honore dignus ab omnibus duceret. Sed ille honorem sibi summum in continentia deputabat. Denique per multos annos tradit absque omni calciamento nudis incessisse uestigis. Uini quoque usus ceterorumque similium / nisi ea sola que uite necessitas deposcebat / nullum penitus habuit: usque quo incommodo stomachi / imo iam pene periculo cogaret. Talibus igitur uite atque instituti sui exemplis informans eos quos a gentili uita et stulta philosophia ad ueram christi philosophiam sapientiamque conuerterat / non solum in intimis anime archanis fide habere docuit / per hoc quod geri ab eo uidebant que docebantur: uerum etiam ad martyrii eos amorem / per ea quibus quotidiano roborabantur exercitio prouocabat. Ex quibus et multi comprehensi in persecutione / palmam martyrii consecuti sunt.

¶ Capitulum. iiii. quod eschola origenis multi martyres prodierunt.

In his primus erat plutarchus / de quo superius memorauimus. Quem cum uidisset populus ad mortem duci / et assistere ei originem / que hortatu suo ad magnanimitatem animos eius erigeret: uelut mortis eius auctorem discerpere eum pene et interficere uulgus irruerat: nisi et tunc ope diuine prouidentie e furentium manibus fuisset ereptus. Post plutarchi martyrium secidus ex Origenis discipulis martyr efficitur Serenus. Tertius ex eius nichilominus auditoribus Eracles martyrio coronatur. Quartus Heros neofitus.

origenes in
multis pedit.

Liber

Nam supior seren⁹ adhuc catecumín⁹ cō
sūmatus est. Quintus eiusdē scōle mar/
tyr efficitur alijs nomie Serenus. Qui
post multa supplicia pro chřsto etiā capi
te plexus traditur.

Cap. iiii. de potamiana martyre orige/
nis discipula.

Ed et mulieres plurime. In quib⁹
erat quedā catecumina de qua ip/
se in quodā loco ait/ q^d ignis baptisma cō
secuta sit. Sed et potamiana famosissima
feminariū et martyriū: et ipse eius carnifer
Basilides. Et enī in nostrā vsqz memo/
riam/ ab incolis loci/ perennis virtutū po/
tamiane fama celebratur: q^d imensos in
numeros agones primo pro virginitate z
pudicitia desudauerit. Deinde etiam pro
martyrio/ exquisita atqz inaudita tormē/
ta pertulerit. Atqz ad vltimū vna cū vene/
rabili matre marcella/ ignis suppliciiis cō/
sūmata sit. Tradunt igitur aquilaz (hoc
enī erat tyrānicū iudicis nomē) poste aq^d
crudelibus eaz suppliciiis lacerauit/ ad vl/
timū ob iniuriā et nobilitatis eius z casti/
tatis cōminatū esse potamiane/ q^d eā vel
crudelissimis gladiatorib⁹/ vel impudicis
simis lenonib⁹ traderet. At illam/ cum ab
ea quid mallet vel quid eligere quererē
p:otulisse aduersū tyrannū vocem liberā/
q ob supstitutionē romani ritus sacrilegari
deretur. Et ideo sine mora in eam illataz
esse sententiā. Cūqz basilides vnus ex iis
quibus implere spiculatoris officiiis mos
est susceptaz eam duceret ad suppliciiū/ ac
multitudo impudicoz pariter et impioz
potamiane/ verbis et iniuriis conarentur
illudere: Basilides abigere impudentius
irruentes ac deturbare cepit/ humanita/
tis et miserationis obtentu. At illa religi/
osum viri votū erga se et propositū bñan/
tatis amplexa/ certus esto (inquit) q^d cum
abiero ad dñm meū/ sine mora boni hui⁹
tibi remunerationē parabo. Post hec autē
verba/ pstanter suscepit statuta supplicia
piciis calide paulatim per artus ac mēbra
diffuse. Et hoc modo beata virgo e terris
migravit ad celū. Non multis autē post

Sextus

diebus Basilides cum inter collegas su/
os ob causam quandā iuramentū poscere
tur/ a it sibi nō licere oīno iurare/ pro eo q^d
esset xpianus. Et hoc publice fatebat. Jo/
co estimatus est primo dicere. Tū deinde
cum cōstantius affirmaret/ pertrahit ad
tribunal. Abi cum perseuerasset in cōfessi/
one/ vinculis traditur. Tū vero visitanti/
bus eum nostris/ et causam subite ac lau/
dabilis huius pmutationis iquirentibus
dixisse traditur: q^d potamiana post diē ter/
tium martyriū sui/ noctu assistens. coronā
capiti suo imposuerit: dicens deprecata se
pro ipso dñm/ et impetrasse: vt secundū q^d
scriptū est quia qui recipit martyre merce/
dem martyris cōsequetur. Quibus audi/
tis cōfestim fratres signū ei dominicum
tradūt/ et die postera ob dñi martyriū/ ca/
pite puniūt. Sed et alijs pluribus per illud
tēpus apud Alexandria cōdiscipulis suis
cum quibus verbo dei in origenis scola op/
am dederat potamiana/ simile mun⁹ tra/
ditur prestitisse assistens eis per visum et
coronas martyrii impetratas a dño defe/
rens: sed de his ista sufficiant.

Ca. v. q^d origenes se castravit.

Situr per idē tēpus cum docendi
officio apud alexandriam preeffet
Origenes/ gestū quid ab eo traditur/ qd
iuuenilis fortasse et minus pfecti sensus
videatur: s; pfecte fidei ac nimie castitatis
inditiū continens. Illud nanqz quod scri/
ptum est in euāgelio/ quia sunt eunuchi
qui se ipsos castrauerūt ppter regnū dei/ eti/
am secundū hystoriā implendū credidit
non solum castitatis obtentu: verū quoniā
psecutiōis tempore tam ī publico q^d in oc/
culto ac secreto/ z tam viris q^d feminis per/
bum dñi predicabat/ videlicet quo omēm
occasionē turpis maledicti gratia infideli/
bus videretur excludere: dominicā vocem
re atqz ope ī semetipso aggressus est īple/
te. Cūqz id pro eo ne ab hoibus laudem
quereret/ sed a deo mercedē sparet. ī oc/
culto esse voluisset: tamē latere nō potuit/ s;
rei geste inditium ad Demetrium episco/
puz puenit. Isqz ingēti primo stupore an/

miratus est audacis animi virtutē. Tū de
inde collaudans fidei eius magnitudinē
vel calorē/et tam grande in opere dei ppō
sitū/ Hunc maxime ait cepto operi doctri
ne z pdicatiōis insiste: quando aduersari
is nulla obstrictandī suspitio derelicta
est. Sed tūc quidē talis erat demetrii sen
tētia/ cū nichil animos icesserat/ quod re
cti iudicii regulā in partē alterā dclinaret
Postea vero cum vidisset adolescentis fa
mam satis fieri clarā/et magno eū domi
forisqz preconio extolli: humane ifirmita
tis aliquid pass⁹/opus quod ipse prius cū
ingenti amiratione laudauerat/ infama
re postmodū cepit. Nam cū apud palesti
nam p̄cipui et eminentes inter episcopos
viri/ id est ierosolimoꝝ alexander/et theo
tistus cesaree/ videntes diuinū opus eius
in verbo dei/ ordinassent eū presbiterū/ ac
sūmo eum sacerdotio iam iāqz dignū pro
barent: idqz dignissime factū ab omnibus
laudaretur: et ne sic quidē dignus honoz
sapientie eius ac virtutibus in euz collat⁹
diceretur/ vehementissime momordit hic
sermo demetrium. Et non inueniens in
euz causam alterius criminis/ hoc quod
aliquādo puer adhuc ille egerat/ z episco
pus iāz iste laudauerat/ postmodū crimi
nis loco ptulit. etiam in illos culpā q̄ euz
ordinauerant conatus iflectere. Sed bec
postmodū gesta sunt. Tunc porro Orige
nes apud alexandriā doctor ecclesie valde
clarus habebatur: omnib⁹ quos fama ei⁹
ad audiendū eū cōuenire prouocabat/ per
bum dei predicans: sicut apostolus dicit/
oportune/ iportune/ per diem/ per noctem
publice et priuatim. velut abscessis oibus
impedimentis/ liber proorsus z cum omni
fiducia rem gerebat. Cum vero decem et
octo annis Seuerus tenuisset imperiūz
Antoninus ei filius succedit. Quo in tē
pore tamq̄ plurimi erant qui in confessio
nibus gloriā quesierant/ dei tamen p̄
uidencia fuerant reseruati.

Cap. vi. de narcisso viro sc̄to hierosoly
moꝝ episcopo.

In quibus Alexander de quo pau

lo ante memorauim⁹/ confessionis titu
lo satis clarus/ Jerosolimoꝝ ecclesie
subrogatur episcop⁹/ cū superesset adhuc
narcissus q̄ prius inibi fūctus ē pontifica
tus officio. Neqz qm̄ narcissi memoriaz ser
mo progrediēs attulit/ cōgruū michi vi
det aliquid de eius gestis insignibus me
morare: de quo ab incolis quidē loci/ p̄ plu
rima memorie tradūtur. Nos vero p̄num
opus eius memorabimus: ex quo ceteris
que de eo narratur merito fides possit ab
hiberi. Accidit aliquando in die solenni
vigiliaꝝ pasche/ oleū deesse luminaribus
Quāz id per ministros innotuisset/ meroz
plebi maximus fuit. Sed narcissus fide
fidens ministris i perat haurire aquam
sibi qz deferri. Quāz ptulisset/ orauit et
benedixit aquā/ et infundi luminaribus p̄
cepit. Tūc repente miro et sc̄i sic sc̄is iau
dito genere virtutis/ natura aque i olei p̄
quedine versa splendorē luminum etiam
solito reddidit clariorē. Ad fidez aut̄ rei a
plurimis religiosoz fratru/ ex eodem oleo
quod persū de aqua fuerat reseruātū est:
ita vt ad nos vsqz miraculi huius indicium
perueniret. Et in hoc quidē fidei eius ac
meriti habebatur exēplū. Animi vero vir
tus quanta in eo fuerit alio nichilominus
vno de eius gestis opere declarabitur. Is
nanqz cū inter cetera virtutū suarū bona
esset valde constantis ai/ et iusti rectiqz
indeclinabiliter tenax: quidam homūculi
nequā male sibi conscū metuentes ne cri
minū suoz si arguerentur nō possent effu
gere vindictā/ preueniūt factionibus et cir
cūuenire parant eū cuius iudiciū verebant
Eō cinnāt igitur aduersū eū infame satis
et notū crimē. Conueniūt auditores/ te
tes ex semetipsis producūt qui sub sacra
mento iuramenti que obiciebātur confir
marent. Quoz vnus testis ita vt non igni
consumeret vcre se dicere testabatur. Ali
us ita ne regio morbo corumperetur. ter
cius ita ne luminibus orbaret. Et quāuis
ne iuramētis quidē istis quisq̄ fidelium et
deū timētū crederet/ eo q̄ vita narcissi et
institutio ac puācicia ab omnibus noce

ret ipse tñ eoz que mota sunt indignitatem ac molestiam non ferens/simul et secreta ac philosophicaz vita sepe habere desideras subterfugit ecclie multitudinē/et in desertis locis.atqz agellis secretioribus delitescit annis q̄ plurimis. At non ille magn⁹ diuine prouidencie oculus quiescit in longū. sed in impiosyptionē per ea ipsa que sibi in periurijs statuerat maledicta molitur. Primum nāqz ille testis/parua ignis scintilla/noctis tēpore domo sua succensa cū omni genere omiqz familia flāmis ut triticibus cōflagrauit. Alius repēte ab imis pedib⁹ vsqz ad sūmū capitis verticē morbo regio quo fuerat iprecatus repletur atqz cōsumit. Tercius autē prioz exitū vīdens/et oculū diuinū nō se latuisse pspitens/prūpit in mediū:et audientibus cunctis sera penitentia vniuersū pcinati sceleris ordinē pandit. Tātis autē lacrimis immanis cōmissi facinus deflet:et in tantuz die noctuzqz perdurat infletibus/vsqz quo luminibus orbaret. Hū igitur figmentū sui huiusmodi penas dederunt.

Cap. vii. de nōnullis ep̄is hierosolimoz.

Arcissus vero cū ita d̄sertū petisset: ac locis semet secretioribus abdisset/ut vbinā degeret nullus agnosceret necessariū vīdū est ep̄iscopis/ut aliū pro ipso ordinarent/cui nomē erat Dius. Cuiqz cum paruo tēpore p̄fuisset ecclesie/succedit germanius. Et germanio ingordi⁹ Cū ecce subito velut rediuius celoqz reditus/ex iprouiso apparuit narcissus. Et rursum a fratribus ad p̄sidentū rogatur ecclesie. Multo em̄ vehementi⁹ erga euz amor oim fuerat incitatus/vel p̄ eo q̄ criminosis innocens cessit/vel q̄ secretam et philosophicā vitaz dilexit:et q̄ in eo cōpleuit dñe dicens/michi vindictam/ego retribuam dicit dominus.

Cap. viii. de alexandro qui narcisso hierosolimoz ep̄o adhuc viuētī mira dei vocatione subrogatur.

Erum cū ipse iam senio festus pontificatus ministerio sufficere non posset:Alexandrū de quo supius memora-

uimus/qui iam esset ep̄iscop⁹ alterius loci/diuina dispensatio in adiutorū narcissi senis euidentissimis reuelatiōibus euocauit. Is nāqz alexander ex gente capadocū vbi erat/precare vrbis ep̄iscop⁹/Jerosolimā adorandi et sanctorū locoz vidēdi gratia/pperauerat. Quē loci icole mētes eoz instigante deo/cū omī amore et officiositate suscipiūt/ac vī caritatis et dilectiōis nexibus vīctū/domū redire nō sinūt. Ostendebat em̄ euidenter a d̄ nō/nō solū ipsi beato viro narcisso/sed et alijs plurimis p̄ reuelatiōes implebe/vt ipzī loco sc̄to ep̄z detinerēt. Preterea qđ supra cetera oīa magis terrificū fuit/eo die quo ingressurus vrbem alexander nuntiatus est/et multitudo fratrum plurima extra portas in occursum eius egressa est:vox celitus manifestissime oibus audientib⁹ facta est dicens. Suscipite ep̄m/qui vobis a deo destinatus est. Cūqz ex his oibus euidenter apud cunctos fuisset dei dispensatio declarata/ep̄i scopi vrbū vīscinaz cōpertis oibus q̄bus de eo res geridei iudicio docebat/residere inibi eū necessario compulerūt. Ipse ergo alexander ī ep̄istolis suis ad antiochias scriptis/que vsqz ad p̄sens seruant apud nos meminit narcissi tanq̄ socii et cōsortis in ep̄iscopatu:his ipsis verbis de eo scribens. Salutat vos narciss⁹/qui ante me ep̄iscopatū huius ecclesie regere cepit: quiqz mecū positus/orationibus vestris/cētū iam et. xvi. annos vite sue gerit. Qui et ipse vos mecū pariter deprecatur esse concordēs. De his quidez talia. Apud antiochiam vero defuncto serapione ep̄iscop⁹/Asclepiades loci illius suscepit sedē. Qui et ipse vnus exp̄claro cōfessorū numero fuit. Meminit etiā huius ordinatiōis supradictus alexander/antiochenis scribens hoc modo. Alexander seruus et vinct⁹ iesu christi/beate ecclesie que ē apud antiochiā in dño salutē. Releuauit dñs p̄neula mea/et carceris huius mei dilatauit angustias/et cōperi sancte ecclesie vestre asclepiadē vrbū dignissimum sacerdotiuz suscepisse. Hanc autē ep̄istolā indicat se per elemen-

Libet

sem antiochene ecclesie presbiterū transmi-
sisse/scribens in fine epistole hoc modo.
Hec autē vobis dñi fratres scripta trans-
missi per clemētē beatū presbiterū/virū in
oib⁹ partib⁹ etiā pbatissimū. Quē nostis
vosz eo āplius cognoscetis. Cui⁹ p̄sentia
ap̄d nos per dei p̄videntiā p̄curata/z p̄fir-
mauit et auxit ecclesiam dñi.

Ca. ix. de serapione z eius scriptis.

Videtur serapionis episcopi eruditi
virī/puto quidem etiā alia opuscu-
la apud alios haberi. Ad nos autē illa tā-
tūmodo venerunt que ad Dōnū quendā
scribit: qui in tēpore p̄secutiōis a fide x̄p̄i
recedens/ad sup̄stitionē iudaicaz decli-
navit: et ea que ad pontiū et ad cariciū ec-
clesiasticos viros scribit. Et alie nihilomi-
nus eius sūt ad alios epistole. Sed et ille
liber venit ad nos quē scribit de euangelio
Petri: vbi arguit quedam falsa in eo con-
scripta/ emēdare cupiens fratres qui erāt
apud Rossū/ qui p̄ occasionē scripture ip-
sius in heresim declinabant. Dignū tamē
videtur michi pauca quedā de eius libello
inserere: ex quib⁹ inotescat/ que fuerit ei⁹
de ipsa scriptura sententia. Scribit ergo in
quodam loco ita/ Nos em̄ fratres / et pe-
trū z alios apostolos recipimus sicut x̄p̄s
Que autē sub eoz noīe falso ab aliis con-
scripta sunt velut gnari eoz sensus ac sen-
tentiē declinamus. scientes q̄ talia nobis
nō sunt tradita. Ego em̄ cū essē apud vos
putabam omnes recte fidei esse inter vos.
et non decurso libello qui michi offerebat
in quo noīe Petri conscriptū euangelium
ferebat dixit: Si hoc est solū quid inter vos
simultatē videtur inferre/ legatur codex.
Nunc autē cōpto q̄ ii qui codicem illū le-
gē debere assert̄/ p̄spectu cuiusdam oculi-
te hereseos/ hoc fieri poposcerit/ sicut mibi
dictuz ē: festiabo itez venire ad vos. Nos
em̄ nouimus fratres cui⁹ hereseos fuerit
martian⁹: qui etiā sibi ipsi cōtrarius extit/
non intelligēs que loqueret: que etiā vos
discetis ex iis que scripta sunt vobis: inue-
stigata per nos/ ab illis q̄ hoc ipsū euange-
liū secundū illius traditionē didicerant: z

Sextus

successores extiterunt sentētie ei⁹: Quos
nos locetas vocam⁹ quia in hac ipsa doctri-
na illorum/ sunt quāplurimi sensus et ab
ipsis mutati. Nā certū est q̄ plurima scdm
recti rationē sentiūt de saluatore. Aliave-
ro aliter: q̄ subtecim⁹. hec serapio scribit.
Ca. x. de quodam clemēte z scriptis ei⁹.

Clementis vero libri habentur plu-
rimi: apud nos tamen hii sunt qui
inueniri potuerūt. Stromatum libri octo:
quos hoc modo p̄titulauit. Titī flauī cle-
mētis de vera philosophia cōmentarii sci-
entie stromata. Stromatū autē nos pos-
sumus itelligere tanq̄ opus varie cōtextū
Sunt et alii eiusdē p̄potipos con libri. viii.
quos nos possum⁹ informationū vel dis-
positionum noīare. In quibus noīati p̄ā-
theni meminit/ tanq̄ p̄p̄rii magistri: et ex-
positiōes ipsius plurimas scribit. et tradi-
tiones eius opi suo inserit. Est etiā liber ei⁹
adigētilis exhortatorius. Et alius liber q̄
dicitur Pedagogus. Et alius qui super-
scribit q̄s est qui possit saluus fieri diues.
Est z ali⁹ libell⁹ de pasca/z disputatio de
ieiunio. et de obtreccatione. Et ali⁹ exhor-
tatorius ad paciētiā. Et alius ad neofi-
tos. Sed et ille q̄ superscribit canon ecclesia-
sticus. Itē alius de iis qui iudaicaz sensuz
in scripturis sequūt. quē ad alexandrū su-
pradictū ep̄s scribit. In stromatib⁹ autē/ nō
soluz ea que ex diuinis scripturis sumpse-
rat sternit/ sed et ea q̄ apud grecos aucto-
res habent. Utile nanqz ei visuz est in il-
lo ope cōparare ac conferre sibi iuicē dog-
mata: vel ea q̄ diuinit⁹ sancita sunt/ vel q̄
a sapiētiā grecoz iuenta/ vel etiā q̄ ce-
teris barbaris visa sunt. Arguit etiam he-
reticorū errores. Hystoriam quoqz inibi
plurimā texit: z ex oib⁹ materiā nobis eru-
diticis p̄fecte p̄posuit. Unde merito libros
suos stromatas appellauit: id ē lacini-
sa quadā z varia diuersitate p̄textos. Uti-
tur s̄c̄e exēplis etiā ex iis libris. q̄ a nōnul-
lis minimē recipiendi videntur: id est ex
sapiētia que dicit Salomonis: et ex sapi-
entia Syrac/ q̄ appellat ecclesiastic⁹ ap̄d la-
tinos. S; z de barnabe z clementis episto-
g ii

Stromata

g

la ponit exempla. Utitur etiā de epistola iude. Meminit preterea et scriptorum antiquorum. Tatiani cuiusdam et Cassiani: velut qui chronica scripserint. Philonis quoque et Aristoboli / et Iosephi ac Demetrii / et Eupolemi / iudeorum scriptorum: Conferens etiam antiquissimis grecorum / moysaicum et iudeorum genus antiquius esse comprobat. Multaque alia instrumenta optimarum institutionum illo opere cōtexuit. Et iterum hoc in primo libello indicat / quod ipse non longe post apostolos fuerit. Promittitque cōmentarios se in genesi scripturum. In libello autem quem scribit de pascha / cōfiteatur extorqueri sibi a fratribus / ut ea que a presbiteris id est a successoribus apostolorum voce sibi sola tradita sunt / describeret in libris ac posteris traderet. Meminit ibi melitonis et hyrenei. ceterorumque quorum etiam quasdam narrationes inseruit. In libris vero hypothiposicon id est informationum / ut breuiter dicam vniuersam pariter scripturam diuinam compendiosis disertationibus explanauit. In quibus ne ea quidem que apochrypha a quibusdam habentur preterit. Et est petri reuelatio. De epistola vero ad hebreos ita disserit / quod manifeste pauli sit apostoli: scripta sit autem hebreo sermone tanquam hebreis / a luca vero qui erat pauli discipulus interpretata in grecum. Unde et stilus eius magis similis videtur libello illi quem lucas de apostolorum actibus scripsit. quod autem superscriptionem solitam inibi non habet / id est paulus apostolus / hoc esse rationis ostendit: quod preiudicatum hebreis erat de pauli nomine / ne eius dicta susciperent. Et idcirco prudenter declinasse / ne statim in principio / pauli nomine inspecto / lectio eius repudiaretur. Post pauca vero addit etiam hec. Et sicut inquit beatus presbiter dicebat / quia dominus christus / apostolus omnipotentis dicitur missus ad hebreos. Pro humilitate ergo paulus qui ad gentes fuerat destinatus / non scripsit semetipsum hebreorum apostolum: vel propter honorem domini qui se missum dixerat ad oues israel / vel quia gentium videbatur a postolus. Exponit preterea idem Clemens in ipsis libris

bellis de ordine euangeliorum traditionem sibi a senioribus presbiteris traditam: et dicit priora esse posita illa euangelia / que de generationibus continent: id est mathei et luce. Iam vero fuisse euangelium secundum marcum / huiusmodi: Cum petrus rome publice predicasset verbum dei / et in spiritu exposisset euangelium / auditores rogasse marcum quod olim iam sectator ipsius fuisset / conscribere ea que sciebat ab apostolo predicata. Cumque id factum petrus post modum cognouisset: licet fieri ipse non iusserit / tamen factum non prohibuerit. Iohannem vero postmodum dicit cum vidisset quod ea magis que secundum carnem sunt in euangelis haberent / deprecatum a discipulis / scripsisse etiam que ad spiritum pertinent. Unde et repletus spiritu / euangelium spirituale cōscripsit. Hec clemens. Alexander vero de quo superius memorauimus / Clemens simul et Pantheni ad originem scribens meminit: velut qui sibi etiam in corpore notati fuerint. Scribit autem hoc modo. Hoc enim et voluntatis dei fuit sicut ipse nosti / ut amicitie que michi a presbiteris fuerunt / inuiolate durarent. imo vero et ardentius ac robustius augerent. Patres autem nouimus beatos illos que nos precesserunt / ad quos paulo post nos etiam abiimus. Panthenum dico dominum meum / vere beatum: et sanctum dominum meum clementem: que me in multis instruxerunt. Sed et si qui alii tales sunt / pro quos etiam te cognoui virum pro cuncta egregium / et dominum michi et fratrem. Hec quidem ita se habent. Ad amantissimum autem (erat enim hoc nomen origeni) cum pro illud tempus zepherinus romane ecclesie presideret / Romam venit: sicut ipse in quodam loco scripsit dicens: potui sibi fuisse ut antiquissimam romanorum videret ecclesiam. Ubi non multo tempore pacto / ad iniunctum docendi officium Alexandriam redire festinat. Ibi quoque cum omni sollicitudine et studio religioso / susceptum operam explebat. Demetrio tunc episcopo non solum cohortante se et confortante / verum etiam preferente: quatenus fratribus diuine eruditionis non deesset instructio. Cap. xi. de heracla ab origine preceptore suo in partem sollicitudinis assumpto

Liber

¶ **¶**terea cū videret Origenes se nō sufficere ad oīa: id est rel iprofundioribus et diuinioribus ptractandis/rel in sancte scripture explanatiōibus diiferēdis/vel etiā in eoz qui quottidie fidei addebāt instructiōib⁹ v^l institutiōib⁹ adiplēdis. Ex qb⁹ oībus ne respīrare qdē ei pni⁹ sal⁹ tim hore liberū tēpus dabatur/dū semper ex aliis in aliarocaret/itayt a pūma luce p: qz ad pfundā vesperā nunq̄ cessaret auditoriū suū/aliis vero nō recedentib⁹. Dū verbi dei dulcedine colligati sūt/vtiliū esse ratus ē/segregare incipientiū turbas. Et pni ex discipulis suis/plene iam et optime instructo viro/atqz in oībus virtutibus sibi pbato **¶**eracle tradere/participēqz eū officii sui ac laboris assumere. Erat em̄ in sermone disertissim⁹/et in oībus philo⁹phicis eruditiōib⁹ appime institut⁹. Huic ergo tradēdi pūma elemēta insipientib⁹ delegat officiū. Sibi vero perfectoz instructiones reseruat.

¶ Ca. xii. q̄ origenes hebraicā linguā didicit ac sex editiones sacri canonis pno i codice distinxit.

¶ **¶**ter cetera quoqz eruditionū suarū studia ne illud quidē omisit origenes pscrutari et addiscere etiā hebreē lingue virtutē: vt agnosceret vel ea que a iudeis hebraicis litteris legunt qualia sūt/v^l ceteroz interpretū/qui pter .lxx. interpretati fuerant/ quanta esset editionū diuersitas: ita vt pter istas que in vsu sūt aquile vel simachi/vel theodo: iōis/inueniret etiā alias i absconditis ac secretis latētes. In quibus nec noīa qdem interpretū reperit scripta: hoc autē solū dicit de eis q̄ aliā quidē in actiaco littoze apd nicopoli/aliā in Hierico/atqz in aliis alias reperit locis. Unde et illos famosissimos codices pūmus ipse pposuit/ In quibus per singulas colomellas/e regione separatim op⁹ interpretis pnius cuiusqz descripsit: itayt pūma oīa ipsa hebreā verba/hebraicis litteris poneret: Secundo in loco per ordinē grecis litteris eregione hebreā verba describeret. Tertiā aqle editionē subiunge-

Sextus

ret. Quartā Simachi. Quintā .lxx. interpretū q̄ nostra est. Sextā theodo: iōis col: loca: et. Et ppter huiusmodi positionē exemplaria ipsa noīauit herapla id est sex simplici ordine scripta. In psalterio autē z aliis nōnullis/interferit aliqua etiā de ceteris istis editionib⁹. Quas qm̄ sine noīe auctoz repperat. vi. z vii. editionē noīauit **¶** Ca. xiii. de symacho sacri canonis interprete qui et hereticus fuit.

¶ **¶**ciendū tamē est/q̄ existis ipis interpretibus simachus ebioneus fuerit: que est heresis asserēs xpm̄ de Ioseph et maria natū/hominē purū fuisse: z legē ritu iudaico esse seruandā/sicut iam et superius memorauimus. Sed et cōmentarios quosdā simachus ipse cōscripsit/in quibus conat de euangelio scdm̄ matheū auctoritatē sue he: e: eos pfirmare. Nec ipse Origenes cū interpretatione ipsius simachi scribit se apud iulianū quēdā repisse q̄ se diceret hos libros ab ipso simacho suscepisse.

¶ Ca. xiiii. de sūma origenis eruditiōe ingenio et fama etiam apud ceteros.

¶ **¶** his et ambrosius quidā vir genere z litteris satis clarus/cū palēstini dogmatis sectator existeret/scdm̄ veritatē catholice fidei ab origine cōuictus/et tanq̄ veri luminis splēdore radiatus/relictis error tenebris/ad ecclesie se catholice lucē splēdo: eqz cōuertit. Sed et alii plures eruditi viri z scientia litterarū ad modū nobiles/cū de Origene gloriosissima p. oēm locū celebraret opinio/certati cōfluebāt ed eū: vel ob certamina cōmouēda/v^l quibus rector ierat mēt: s sentētia ad aud: endā tenēdaqz veritatē. Innumeri etiā ab hereticis remētes cōuicti p eū z penitentes ab errore cessabant. Philo: opboz quoqz opinatissimi qz z qui isūmo noīe habebant/tā in nostris eū q̄ i suis magistrū incōparabilē fatebant. Erat nāqz ei mos iste: vt si quos nostroz adoleſcētuloz ingeniosos videret et lectiōi satis deditos: traderet eis etiā ea quibus philoſophi velut pūmis elemētis discētes iuere solēt. Id est

vel Geometrie partes/vel Arismetice di-
 scipline/et si qua alia ad instructionē perti-
 nent disputādi. Si quādo igit̄ necessitas
 poposcisset/ut aliq̄ de libris philosophicis
 explanaret/etiā ab ip̄is eruditissimis in il-
 la disciplina viris/cū tanta admiratione
 audiebat/ut sūmus ap̄ illos ⁊ quasi p̄n̄
 ex veteribus/⁊ primis illis auctoribus phi-
 losophus haberet. Multos etiā idiotas ⁊
 impios ad discendū cohortabat: dicēs nō
 parū ad intelligentiā scripturā emolu-
 menti eis conferri/si aut in liberalibus lit-
 teris/aut etiā philosophicis exercerentur
 Dicebat em̄ banc n̄am verā esse philoso-
 phiā/cui⁹ partes/illa grecorū que vera nō
 est philosophia p̄cessisset. Non ergo (aie-
 bat) idcirco debere partes suas omittere
 veritate/quia eas sibi preueniēs falsitas
 vendicasset. Deniq̄ ex istū testes studio-
 rū (⁊ plurimi etiā ap̄ philosophos: quorū
 nōnulli libros suos ad ipsū scribebant.
 Alii autē iudicio eius cōprobādos defere-
 bant. **B** Deniq̄ etiā ille q̄ apud siciliam
 aduersus nos libros cōscripsit porphyrus
 quib⁹ diuina volumina criminat. cū ad ex-
 planatores eorū venisset/nec iueniret ali-
 quid incōmētariis origenis cui culpā pos-
 sit ascribere: ad cōiūtia et maledicta se per-
 tit: ⁊ maculas ei īfigit/om̄i apud nos lau-
 de dignissimas: in quib⁹dā quidē vera dice-
 do/in quib⁹dā autē more suo falsa singen-
 do. Et nunc quidē eū tanq̄ philosophum
 mirat/nunc vero tanq̄ christianū notat.
 Audi deniq̄ quibus de eo verbis p̄sequitur
 Adberent (iquit de christianis loquēs) in-
 eptis iudaicarū scripturarū. In quibus cum
 absolutioꝝ expla natio nulla sit/ad quas-
 dam se narratiōes incōgruas iconuenien-
 tesq̄ cōuertūt: que nō tam explanatiōi sit-
 tis que obscura sunt q̄ laudē plausūq̄ dis-
 ferentibus cōferāt. Nam ea que moyses
 agresti et simplici sermone p̄scripsit/diui-
 nitus sancita et figuris atq̄ enigmatib⁹
 obfecta cōfirmant: atq̄ ingentibus reple-
 ta mysteriis/inflati mente ac tumidi/ob-
 turbato in semetipsis ratiōis hūane iudi-
 cio/sacramenta putāt. in quibus ip̄eritus ⁊

agrestis scriptor explicare se nō valet. Et
 post aliquāta iterū dicit. Qui⁹ aut̄ absur-
 de expositionis initium/ p̄cessit a viro que
 etiā adhuc ego cū essem valde paruul⁹ p̄-
 di arcē totius eruditiois tenentē: sicut etis
 az ex iis que posteritatis mēorie tradidit
 voluminib⁹ p̄probat. Origenes hic est cu-
 ius ingens gloria inter eorū magistros ha-
 bet. Hic nanq̄ auditor Ammonit fuit: q̄
 sūmā inter philosophos p̄cessores n̄os te-
 nuit. Sed origenes quantū q̄dē ad erudi-
 tionē p̄tinet litterarū/totū pene in semet-
 ipsū transfudit magistrū. Quantū vero
 ad vite recte lineā et sanū p̄positū spectat/
 doctori p̄trariū iter abiit. Ammonit⁹ q̄ppe
 cū christianus fuisset a paruulo/⁊ christia-
 nis parentibus genitus: postq̄ ad etatem
 sapiēdi ventū est/et philosophie ianuam
 cōtigit: p̄tinuo ad legitimū vite se cōtulit
 cursū. Origenes econtrario cū esset paga-
 nus/et gentilib⁹ id est grecorū studis eru-
 ditus/ad ritū religionis barbararū declina-
 uit. Quos e p̄ferens/om̄e p̄clarū illud ige-
 niū philosophicis litteris expolitū/vicia-
 uit. atq̄ corripit: dū vitā q̄dez tanq̄ christi-
 anus et ip̄ius egit. Doctrine vero ⁊ erudi-
 tionis grecorū p̄fulgidū lumē ineptis ⁊ fa-
 bulosis narrationibus occupauit. Affec-
 tus q̄ppe fuerat oīa platonis secreta: In-
 stitutus fuerat in libris numenit̄ chronit̄
 et apollofanis. ac longini. Sed ⁊ modera-
 ti atq̄ nichomachi. In pitagoricis vero/
 sūmorū viroꝝ non eū latuere cōmentariū.
 Attingit etiā ceremonis Stoyā et cornuti
 volumina. Ex quibus oībus quecūq̄ secre-
 ta et mystica ap̄ grecos habent̄ assumēs
 ritui barbaro ⁊ supstitiōibus iudicis coa-
 ptauit: ac philosophorū gliaz ad dogmas
 ta externa et p̄grina p̄uertit. Hec porphyrus
 in tercio libro aduers⁹ christianos scri-
 bit: in vno vera/in altero falsa cōmemo-
 rans. Nā de studiū ⁊ igeniū potētia supra-
 dicti viri baud p̄cul q̄ se habet veritas res-
 tulit. Qd̄ vero de supstitiōe gētili/ad xp̄i-
 anorū cultū cōmemorat eū esse trāslatū/⁊
 amoniū a christianis ad errores paganoꝝ
 rū delapū/manifestissime fefellit. Orige-

ni quippe fides et disciplina christi ab aulis atque aulais seruabat. Nam de patre martire paulo ante retulimus. Ammonitio vero fide christi quod etiam inter philosophica studia integritate illibataque seruauerit quo ad usque ultimi mundi uite spiritum exalaret/testes sunt libri eius quod etiam nunc habentur/luculentissime de nostra religione conscripti. Et precipue volumine illud/quod de moysi atque iesu personantia scripsit. Sed et multa alia eius preclara opuscula/que ab studiosis quibusque permagnifica habentur. Nec autem diximus etiam inimicorum testimonium probare cupientes quod mira et apud ipsos habitasit origenis eruditio vel doctrina. Ipse vero de se respondens quibusdam quod ei pro huiusmodi studiis obtrecebant/ita scribit. Cum vero ad verbi dei studia conuertissem/et fama de nobis celebrior haberetur/atque ob id nonnulli philosophorum vel ad percontandum vel ad obstitendum adire nos et congregari conuenirent: hereticorum quoque plurimi ad impugnandos nos excitarentur. visus michi est vel philosophorum vel hereticorum dogmata diligentius perscrutari: ne ad conuincendos eos si ignorarem que apud ipsos sunt in partibus inuenirem. Hoc autem facimus/exemplum sequentes prioris nostri apostolici viri pantbeni: qui in grecorum studiis et philosophie eruditioibus quod maxime effloruit. Sed et Heraclides quod nunc apud alexandriam cathedrae presbiterii adornat/que ego apud magistrum philosophorum repperi illis studiis aliquot iam annis operam dante/prout ego oino vel inciperem. In tantum autem nichil ex hoc supradicto viro obtreccationis exortum est/ut etiam communem habitum quem prius gesserat deponens philosophica assumeret indumenta: quibus usque ad presens vti non desinit. libros quoque philosophorum legere/et in his exerceri pro viribus nunquam cessat. Nec ipse pro se quibusdam quod busdam respondens scribit. Per idem vero tempus cum apud alexandriam in verbi dei studiis exerceret/adeo vir quidam militaris/epistolam ei et demetrius episcopo/ sed et prefecto tunc egypti/ aduce arabie deferens/ cum omni velocitate instantia/ origenes illosque orationes emitti: ut sibi de fide christi quas per eum

clarissime predicari frequenter nuntiabat fama differeret. A quibus exoratus/ abiit/ edocuit crediderit/ rediit. Post aliquantulum vero tempus appud alexandriam bello civili exortito/ alius alio/ ipse ad palestine partes secessit/ et apud cesaream morabatur. Ubi et disputandi in ecclesia atque interpretandi scripturas diuinas/ ei ab episcopis iniungebatur officium. Et quidem necdum presbiterii sibi ordinatione collata: sicut relatus inuenimus in epistola alexandri/ rescribens demetrio post multum tempus hec ipsa culpanti. Scribit autem hoc modo. Quod autem addidisti in litteris tuis/ quod nunquam auditus nec aliquando factum sit/ ut presentibus episcopis laici disputent: nescio quare ob causam tam aptum mendacium asserere volueris: cum consuetudo hec sit ut sicubi inueniantur qui possint etiam fratres instruere in ecclesia et consolari populum/ adtractandus semper a sanctis episcopis inuidentur. Sicut euelpius a fratre nostro Theone apud tarandos. Et paulinus a celsio apud pconium. Et apud Sinnadan Theodotus ab Actico. Non autem dubium est/ quod et alii plurimi in aliis locis/ si quod sunt qui possint opus dei in verbo et doctrina competenter explere/ ad hoc ipsum a sanctis episcopis inuidentur. Sed hec postmodum gesta sunt. Tunc vero rursus demetrius litteras misit ad eum pro electos viros diaconos ecclesie/ alexandriam redire/ et consuetudo operi insistere omnium affectu ne deposcens.

Cap. xv. de episcopis qui tempore origenis clarebant.

Loquebant autem pro idem tempus plurimi disertissimi in ecclesiis viri. Quorum epistolas quas ad se inuicem dabant reperimus in ierosolimorum bibliotheca ad nos usque seruatas: quas construxerat vir eruditissimus de quo superius memorauimus alexander loci ipsius episcopus. Unde et nos/ ut factesmur quod verum est/ totius huius operis nostri et historie conscribende materiam supersumus. Erat ergo inter ceteros et berillus scriptorum precipuus: quod tempore diuersa opuscula dereliquit. episcopus hic fuit apud bostram arabie presbiter maximam

Erat nichilominus et ypolitus / qui et ipse aliquanta scripta dereliquit episcopus. Venit ad nos etiam Gaius cuiusdam disertissimi viri disputatio aduersum Proculum Catafriga: habita in urbe Roma presente episcopo zepherino. Qui cum argueret catafriga quod nouas sibi quasdam scripturas presumeret / ipse iter cetera pauli apostoli tredecim epistolas asserit: eaz que ad hebreos scripta est non commemorans. Que etiam nunc apud latinos putatur non esse apostoli pauli. Verum antonino septem annis et sex mensibus imperio consummato Macrinus succedit. Qui cum post annum fuisset defunctus / alius Antoninus regni romani suscepit principatum. Cuius primo imperii anno / episcopus urbis rome zepherinus die obiit. xviii. annis sacerdotali functus officio. Post hunc calistus sacerdotium suscepit. Quo quinque annis administrato / post suum finem sedem reliquit urbano. Post antoninum vero / Romanum imperium quod ipse quattuor solis annis tenuerat / Alexander suscepit. Tunc etiam asclepiade apud antiochia defuncto / Philetus in episcopatum succedit. Alexandri vero imperatoris mater Ammea nomine de Karis / religiosa femina / cum de origene fama magnifica ubique et celebris haberetur / ita ut ne principum quidem late ret aures / conperta opinionione viri / summo ni su gestire cepit / quatenus sibi eius presentia fieret: ut in litteris / in sermone / in fide / et prudentia / omnique doctrina qua cunctis in admiratione esse cernebat / per semetipsam sumeret documeta. Igitur antiochia ubi per idem tempus degebat / missis militaribus viris / cum omni honore et supplicatione ad se tanquam vere diuini verbi interpretem famulumque dei orat venire. Quo cum venisset / et quantum oportebat operis expleisset ac temporis: omnibus rite peractis que ad verbum dei et gloriam domini spectant / stabilesque ac firmos in fide quos instruxerat derelinquens / presentia quam fama longe clarior factus / ad proprias scolas Alexandriam rediit.

Capitulum. xvi. de ypolitii scriptis ac miraculo origenis ingenio

Nullis diebus ypolitus de quo paulo ante memorauimus / iter cetera scripta sua libellum de pascha scriptum edidit: In quo cum descriptionem quandam temporum faceret / de xvi. annorum circulo / qui in pasche ratione obseruari solet / nescio quam supputationem secutus / perniuersa tempora intra primum alexandri imperatoris annum concludit. Sed et alii libelli eius peruenerunt ad nos id est in Exameron / et in ea que post exameron scripta sunt. Et contra martionem. Et in catenarum catenarum. Et in parte quadam Ezechielis prophete. Et contra omnes hereses. Sed et alia apud alios opuscula eius inueniri certum est. Ex illo tempore etiam origenes conscribendi commentarios in scripturas sanctas initium sumit: compellente se ambrosio / et multarum precum obsecrationumque cogente. Quique ambrosius tantum studium adhibuit / ut omnia que in hoc opus essent necessaria / affatim atque affluenter preberet. Notarios septem adhibuit: qui ei incessabiliter astarent: quique sibi inuicem illo pene indefinenter dictate succederent. Scriptores quoque alios tantos. Sed et puellas apud prime eruditas inscribendo totidem numero in hoc ipsum vacare fecit. Quibus quoque extrinsecus necessariis abundantissime ministratis quotidianum de illo opus verbi dei violentus et religiosus compulsoz exigebat. Sed et ipse ex se ingens studium in eruditione verbi dei adhibebat: unde maxime dignum videbatur cui istud impenderet officium: et cui quicquid archanum et absconditum in sacris litteris tectum est panderetur.

Capitulum. xvii. quod origenes presbiter factus est / et de libris per. et no. testa. secundum sententiam eius.

Interea urbanus episcopus in urbe roma xviii. annis administrato sacerdotio pontiano sedem reliquit. Post philetum autem apud antiochiam zebennus ecclesiam suscepit. Quo in tempore origenes rogatus est ab ecclesiis que sunt apud antiochiam / ut illosque pro conuincendis hereticis qui inibi liberius conualuerant / perueniret. Quo cum pergeret / et iter necessario ageret per Palestinam / presbiter apud Cesaream ab illius provincie episcopis ordinatur.

Etber

Pro hoc autē que aduersū eum inhumanus
liuor. accenderit/et rursū p̄ defensione ei⁹
que gesserint ii qui ecclesius presidebant/
quantaq; alia pro eo q̄ in predicatione ver-
bi dei satis clare efflozuerat mota sint/pro-
pria quidē singula queq; hystoriam requi-
rūt. Tamē et nos i secūdo libro tres Apo-
logias ex parte quadā perstriximus vnde
facilius agnoscere potest q̄ scire desiderat.
Interea iugiz cōtinuato labore i explana-
tione diuinorū voluminū persistebat/ siue
Alexādrīe siue apud Cesareā positus/ si-
cut ex ipsi⁹ eius cōmentariis indicatur. Ex-
ponēs sane primū psalmū/ Designat etiā
ipse qui sit Canon veteris testamenti, hoc
modo scribens. Non est ignorandū iquit
viginti duos libros esse in canone veteris
testamēti sicut hebrei tradūt: secundum nu-
merū scilicet elemētorū que apud ipsos ha-
bētur. Et Paulopost addit. Hi sunt autē
viginti duo libri/ Genesis. Exodus. leuiti-
cus. Numeris. Deuteronomiū. Jesu na-
ue. iudicū. Regnorū primus et secūdus vn⁹
liber est apud illos/ quē nomiant Samu-
el. Item tercius Et quartus vnus ē apud
ipsos. quē appellāt regnū Dauid. Et pa-
ralippomenon primus et secūdus in vno
habentur. quē dicunt sermones diez. Hes-
dras primus z secūdus in vno ē. Itē liber
psalmorū/ salomonis proueria/ Et alius
Eclīastes/ Et tercius eiusdē cantica cāti-
corū. Sed et duodecim p̄phetarū liber vn⁹
est Esaias p̄beta. Hieremias. Ezechiel.
Daniel. iob. Hester. in his cōcludūt cano-
nē voluminū diuinorū. Machabeorū vero
libros extrinsecus habent. **De noui autē**
testamenti canone in primo libro cōmēta-
riorū euāgelii secundum matheū/ hoc modo
scribit. Ex traditione inq̄t didici de q̄ttuor
euāgeliiis. quia hec sola absq; vlla con-
traditione suscipi debent in omnibus que
sub celo sunt ecclesius dei. Ita z enim tradi-
derūt patres/ quia primo oīum scriptū sit
euāgeliiū a matheo/ q̄ aliquando fuerat
publicanus hebraicis litteris: et traditum
iis qui ex circūcisione crediderant. secundū
vero scriptū esse a marco iuxta ea que sibi

Sextus

tradiderat Petrus. De quo et in epistola
sua cōmemorat dicens/ salutat vos filius
meus marcus. Tertium esse secundū lucā
quod paulus apostol⁹ collaudat. tāq; iis
q̄ ex gentib⁹ crediderant scriptū. Sup oīa
vero esse euāgelium iohannis. De apo-
stolicis quoq; litteris ita dicit. Is vero qui
pdoneus factus est minister noui testamēti
non littera sed spiritu Paulū dico: qui re-
pleuit euāgelium ab ierusalem in circui-
tu vsq; ad illiricū: nec ad omnes ecclesias
quas docuerat scripsit/ sed quattuordecim
solas epistolas. et in ipsis plures breuissi-
mas scripsit. Quānis et nōnulli de ea q̄
ad hebreos scripta est dubitauerint/ pro eo
q̄ non videatur in ea seruari eius illa sen-
tētia quam de se ipse pronūciat dicens/ se
imperitū esse sermone Sed ego dico sicut
michi a maiorib⁹ traditū ē/ qz manifestissi-
me Pauli est. et semp omnes antiqui ma-
iores nostri ita eam vt pauli epistolā susce-
perūt. Si vero requiras a me p̄ quē sit ei⁹
sermo cōpositus/ p̄ certo quidem deus vt-
det. Opinio tamē que ad nos vsq; puenit
huiusmodi est: A quibusdā dicebat/ q̄ cle-
mens apostolorū discipulus / et episcopus
vrbis rome/ greco eam sermone nō tamē
sensibus expoliuerit. Alii vero q̄ lucas qui
euāgeliiū scripsit z actus apostolorū. Pet-
rus vero sup quē xpi fūdatur ecclia/ duas
tantūmodo ep̄las scripsit. E quibus a nō-
nullis z de secūda dubitat. Iohānes quoq;
qui supra pectus dñi recubuit. post euāge-
liū scribit et apocalipsim. in qua tamē re-
ticere iussus est quid pii tonitruorū locute
sunt voces. Scripsit autē et tres epistolas.
in quib⁹ due p̄ breues. De quibus z apud
quosdā dubia sētētia ē. De his q̄dē talia
Cap. xlii. de eracle z nōnullis aliis episco-
pis q̄ sūmo origenis amore tenebant.

Interea decimus erat annus supra-
dicti principis Romanorū: i quo ori-
genes ex alexandria profugus cesareā ve-
nerat: Eracle vni ex discipulis probatissi-
mo de quo superius dixi/ Catheceseos au-
ditoriū derelinquēs. Nō multo autē post/ z
Demetrius episcopus defunctus est: qua

draginta tribus annis ep̄atu illius ecclie ministrato. Cui succedit supradictus Eracles. Per idē tempus erat in ep̄is magnificus Firmilianus Capadocū gētis vrbis Cesaree. Hic tantū venerationis erga Origenē sciētie z doctrine gr̄a habebat: vt idē sinēter eū cōstringeret secū morari. Sed z ipse derelicta ecclia ad ipsum pperabat: et vtebatur religiosa quadā vicissitudine: dū ipse mō adstructionē sue ecclie illo euocaret. modo ipse sui profectus gr̄a ad ipsum pergeret. et docētī ei diebus ac noctib⁹ assideret. Sed et alexander quē ierosolimoꝝ ecclie preesse sup̄a docuimus/et Theotistus qui apud Cesareā gubernabat eccliam ōne pene vite sue tēpus ad audiēdū eum mancipabāt: atq; ipsi soli in diuinis scripturis et ecclesiastica doctrina sūmam magisteriū cōcedebāt.

Cap. xix. de maximino ip̄atore z ei⁹ christianos psecutione.

Alexandro vero ip̄atore post xiii annos principatus sui defuncto maximin⁹ Cesar succedit. Qui dū odio fert̄ aduersū decessoris sui Alexandri domū/psecutiones cōmouit ecclesiis. ita famē vt eos tantūmō qui populis preerāt z doctrine/puniri iuberet: velut q̄ cām ceteris buluscemōi p̄suasione preberēt. Tūc Origenes librum de martyrio ad ambrosiū scribit. Qui cū ad plurimos cōuenisset/tanq̄ neruis q̄busdā validissimis stabiliti sp̄ōte se ad cōfessioēz xp̄i nois offerebāt. Ex quo z marinus numerus extitit cōfessorū/tribus ānis a maximino psecutiōe cōmota. in quib⁹ sinē z psecutiōis fecit z vite. Post quē Gordianus impiū suscepit. Pontiano vero sex annis ep̄atu vrbis Rome fūcto/succedit Antherus Qui cū mēse vnū non āplius ministrasset/Sabiano sacerdotiū dereliquit

Cap. xx. de mirabili assūptione fabiani ad episcopatum.

Radunt autē fabianū Anthero defūcto cū de agro reuertere vnā cū amicis suis/et vniuersus ecclie populus p ep̄isco deligendo in vnū coisset/atq; alius de alio vt fieri solet in talibus cōcla-

marez/nec tamē vulgi sentēcia certi aliqd optineret: astitisse etiā ipsuz inter ceteros scire cupientes qui rei exitus foret. Et subito p dei prouidētiāz columbaz celit⁹ lapsā figuraz ferentes illius q̄ in sc̄ti sp̄is ymagine sup iesuz descēderat apud iordanem sup caput astitisse Fabiani. Adquod spectaculū ora cūctoꝝ oculosq; p̄uersos. z oēs velut vno sp̄u cōmotos hunc esse ep̄atu dignuz p dei iudiciū decreuisse: eūq; cōtinuo cathedre imposituz: z legitimo sacerdotio confirmatus. Quod alii sup hui⁹ alii sup zepherini noie gestuz tradūt. Tunc etiā apud antiochiā ep̄isco zebēno defuncto babilas ecclie suscepit principatū.

Cap. xxi. de nonnullis origenis discipulis

Pud Alexandria vero cum Eracles Demetrio successisset/auditorioz Cathedros quod ab Origene susceptuz tenuerat/ Dionisio tradidit: eo q̄ et ipse vnus ex discipulis esset origenis. Ipse autē cum apud Cesareaz moraretur innumerū ad eum nō soluz regionis ipsius viri/ sed ex prouintiis procul positis concurrebant et derelicta patria ac parētib⁹/ seq̄bant eū viāz dei docētē. In quibus fuit vir famosissimus theodorus/ ipse q̄ nō lōge a nra memoria nobilissim⁹ i ep̄is apud pontū gregorius noiatuz: fide z virtutibus atq; sciēcia p oia apostolicus. Sed z eius frater antenodorus: quos origenes adolecētulos de auditorio rethoris retractos/ studia cōmuniū litteraz i diuinā suavit̄ philosophiā cōmutare. Quiq; apud eū p quinquēniū tēp⁹ verbo dei operā dantes/ intantū pfectū diuine eruditiois atq; sciēcie puenerūt/ tantūq; vite meritoz moꝝ cultu enituerūt: vt ab ipsis scolis eius/ immatura adhuc etate/ad episcopatus ponti prouide sacerdotium pterq; raperetur

Cap. xxii. de africano z opusculis ei⁹ simul et scriptis origenis.

Et idē tēpus erat etiā africanus vir iter scriptozes ecclesiasticos nobilissimus hui⁹ epla fertur ad origenē scripta/ obiciētis ei z pponētis / q̄ hystoria susāne q̄ i daniēle ē/ ficta videat/ z aliena a scriptura.

pphetica. Cui origenes magnificētissime
rescribēs/asserit nequa p̄ iudeoz cōmētis
z fraudib⁹ auscultandū. Sed hoc solū p̄
ro habēdū ī scripturis diuinis/qd̄. lxx. iter
pretēs trāstulissēt:qm̄ id eēt solū qd̄ aucto
ritate apl̄ica cōfirmatū sit. Venerunt ad
nos etiāz alia supradicti scriptoris africa
ni opuscula/z maxie chronica valde diligē
ter studioseqz cōposita. In q̄bus cōmemo
rat se alexandriā p̄perare/Heracle opini
one celeberrima puocatū:quē z ī diuinis/
zi philosophicis studiis atqz oī grecoz do
ctria istructissimū fama loqueret. Quēqz
inibi epātus officiū suscepisse supius me
morauim⁹. Idē quoqz Africanus scribit
ad aristidē quendā/de ea q̄ videt euange
lioz dissonantia:z cur matheiz luce ī gene
ratione christi ferat diuersa cōscriptio. Abi
ostēdit euidentissimā vtriusqz cōsonantiā:si
cut iāz ī p̄io libro hui⁹ operis edocuim⁹.
Per idē tēpus origenes triginta cōmēta
rioz libris ī p̄tē quandaꝝ psal̄ie p̄phete edi
tis/ī Ezechielē. xxv/Athenas p̄ficiscēs/cō
sūmare se memorat. Abi z q̄nqz libros p̄l
mos incantica canticoꝝ scribit. Alios autē
quinqz regressus ad cesaream cōsūmauit.
Sed nūc nō opus ē opuscula ei⁹ enumera
re/q̄ pene innumerabilia sūt:cū id ī eo ope
fecerim⁹/vbi beati p̄ amphili vitaz descrip
simus:referētes quanta ab eo antiquozū
scriptoz volumina/z precipue Origenis/
Bibliotheca cesariēsi quaz ipse p̄cipuo et
nobili studio cōposuit/cōsecrata sunt. Si
quis ergo nosse vult/quanta origenis vo
lumina in manus n̄ras venerint/inde su
mat indiculū. Nūc autē ad hystorie nobis
ordinem properandū est.

Cap. xxiij. de berillo heretico quē ad viā
veritatis redire p̄suasit origenes.

Erillus de quo paulo ante memo
rauimus/Bostrene vrbis Arabie
ep̄scopus/ecclesiasticā docēdi regulaz vio
lare conat⁹/peregrina quedāz aliena a ve
ritate docere cepit:asserēs dñm z saluato
rem n̄m/neqz extitisse ante carnis natiui
tatem/neqz p̄p̄iam deitatis habere substi
tētiāz:sed hoc solū/q̄ paterna deitas ī eo

habitaret. Pro quo quāplurimi ep̄i cōgre
gati/disceptationes cū eo nō minimas ha
buerunt. Sed iter ceteros origenes magno
pere exorat⁹ est venire ī cōflictū viri. Isqz
p̄mo sensim cū eo disputans/que senti
ret diligētius p̄scrutat. Quo cōperto/con
tinuo qd̄ absurdi inesset huiuscemodi sc̄si
bus/z qd̄ impietatis tanta asserentē cōseque
ret ostendēs/Abicere ac respuere male cō
ceptum suāsit errorē:z redire ad fidē verā
sanāqz doctrinā. Quodqz pene ī causis ta
lib⁹ inauditū est/ita errorē ab ecclia depu
lit:vt z emēdaret nō p̄deret erroris aucto
res. Deniqz fertur etiāz nūc descripta ip̄a
disputatio origenis z berilli:q̄ p̄ semetipsā
p̄clarū operis ei⁹ inditio ē. Sed z multa
alia ei⁹ similia ad nos gesta dictaqz satis
clara z magnifica puenerūt:q̄ nos vel lit
teris ipsius/vel maior relatione cōperta
nūc interim pro hystorie breuitate preteri
mus. Que tamē agnosci possūt ex ea que
scripta ē a s̄cto p̄ amphilo martyre apolo
gia pro ip̄o vna mecū:quaz ob cobibēdos
querulos iūicē nos iūantes/cōmuni stu
dio ac labore conscripsimus.

Capitulu. xxiij. de philippo imperatore z
eius mira humilitate z obediēcia.

T Gordianus cū p̄ septē annos ro
manū gubernasset imperiūz/philip
pus vna cū philippo filio succedit De hoc
traditū nobis est/q̄ christian⁹ fuerit:z ī die
pasche id ē ī ipsi sp̄igiliis cū ite esse voluis
set z cōmunicare ministeriis/ab ep̄o loci n̄
p̄tē esse p̄missus:nisi cōfiteret peccata sua
et itra penitētes stare. Nec villo modo co
piā sibi misterioꝝ futuraz/nisi p̄tē p̄ peni
tētiā culpas q̄ de eo ferebant plurime di
lisset. Fert̄ igit̄ libēter euz qd̄ a sacerdote
impatū fuerat suscepisse:diuinū sibi inesse
metūz fidē religionis plenissimam rebus
atqz operibus comprobans.

Cap. xxv. de origenis opusculis/q̄ nō ni
si ī magna senectute transcribi p̄misit

Huius tercio imperii āno/Eracles
apud alexandriam sexto anno ep̄i
scopat⁹ sui diē obiit:Locūqz sacerdotiū dio
nisius suscepit Quo t̄pe sexagesimū agēs

philippus imperator

Liber

etatis anū/postea q̄ et vsu et piculis z laborib⁹/plurimū fiducie in verbo dei accepit: permisisse fertur ea que ex tēpore in ecclesiis differebat a notariis excipi. nec ante vnq̄ dedisse hanc copiā: nisi cū id sibi/et vite grauitas/et etatis maturitas/z multe experientie cōcessit auctoritas. Tūc aduersus quendā celsū epicurū philosophū q̄ cōtra nos libros p̄scripserat. viii. voluminibus respōdit. Tūc et in euangeliū sc̄dm matheū libros. xxv. cōmentariorū edidit. Et in duodecī p̄phetas quā plurimā p̄metatus ē. Ex q̄bus ad nos vsqz ad. xx. tātū et. v. volumina puenerūt. Sūt eius et ad imperatorē philippū eplē et ad vxorē eius seueram/absqz vllō adulationis suco scripte Scribit z ad fabianū vrbis rome ep̄s: z ad alios q̄ plurimos eccl̄az p̄cipēs/de catholica fide sua. De quo euident⁹ i sexto ap̄logie nr̄e pro ipso volumine cōphendimus Sunt alie eius epistole ad diuersos scripte: quaz nos interī centū numero iuenire potuim⁹: atqz in libros digestas memorie tradere.

Ca. xxvi. q̄ origenes aliquos hereticātes sua disputatōe ad rectā fidē reuocauit

A tēpestate in arabie partibus extiterūt qdā assertores dogmatū p̄uersorū: dicētes aīas hoīm p̄ mortē cū corporibus iterire pariter et corrūpi. Rursus in tēpore resurrectiōis denuo suscitari eoz corporibus. Ad quē morbū ab eccl̄ia depellendū/cū ingēs episcopoz cōciliū puenisset: iterū origenes rogatur ab oībus interesse/z facere sermonē. Cūqz corā oīm sacerdotū cōcilio disputaret/taz magnificā fuit eius oratio: vt oēs eos quos noui dogmatis error inuoluerat ad fidē rectam et sensum catholicum reuocaret.

Ca. xxvii. q̄ origenes heresi helchetaitarū vt primū cepit oriri restixit.

xtitit etiam alia heresis p̄ illud tēpus. que dicit helchetaitarū. Quē ille statim vt visa est apparuisse/restinxit Facit autē eius mentionē/cū de octogesimo z sc̄do psalmo in eccl̄ia disputaret hoc modo dicens. Venit quidā in his diebus/

Sextus

qui sibi magnū aliqd z supra ceteros sapere videret: asserere volēs qdam ipia z absurda: defendēs heresim quandā Helchetaitarū/q̄ nup̄ exorta est: et tñ q̄ sint que ipsa heresis asserat/indicabo vobis: ne cui forte vestrū subrīpiat ignaro. Isti ergo quēdam de scripturis s̄ctis refutant. Et rursus vtunt̄ testimoniis de nouo et veteri testamento q̄bus volūt. Ap̄stolū iñ paulū ex itegro respuunt: et asserunt q̄ i persecutiōib⁹ si q̄s negauerit/nichil criminis habeat: pro eo q̄ is q̄ fixus est i corde suo/etiā si ore negauerit pro necessitate/corde tamē in fide p̄manet. Nec asserunt: et lib⁹ quendā circumferūt/quē dicunt de celo lapsū. Cuius verba si q̄s audierit: remissionē accipiat peccatorū aliaz preter illaz quam christus dedit.

Ca. xxviii. de exordio p̄secutiōis decii imperatoris sub quo dicibilia tormenta p̄ christi fide origenes p̄tulit.

Posterea philippo septē annis p̄dictu patu administrato/decius succedit. Qui q̄ i festus esset philippo/p̄secutionē ecclesiis suscitauit. In qua fabian⁹ in vrbe roma martirio coronatus sedē sui episcopi cornelio dereliquit. In hiero: olimis vero alexander episcopus/rursū p̄ cōfessione xp̄i iudici sistit/et piculis carceris tradit. q̄qz cū lōgeue etatis peranda canicie p̄fulgeret/postea q̄ frequēter passionibus suis z cruciatibus gloriificauerat dñm/dū de vinculis ad tribunal/et a tribunalibus reuocāt ad vincula/inter ipa vicissiz sibi succedentia tormēta defecit. Huic in sacerdotio marabbanes succedit. Apud antiochiaz vero/similē p̄ omia babilas alexandro post cōfessionē gloriose vite finē sortit⁹ i vinculis. Post quē fabianus ep̄at⁹ officiu⁹ suscipit. Sz in hac p̄secutiōe quāta aduersū origenē gesta sūt/q̄busqz p̄tra eā pessim⁹ demō artibus euz vniuerso exercitu suo z quāta p̄tētiōe pugnarit/vtqz sup̄ oēs ceteros q̄ per illd tēpus p̄ xp̄i noie tenebant/nouas cruces/noua penaz gera ac sc̄lis oīb⁹ iaudita tormēta p̄tulit vt qz pro eo q̄ in doctrina fidei et veritatis

Libet

et opmatissimus habebat / oia aduersus eum demonici furozis arma comota sint / z ignib9 itetatis / Ita caute mille mortib9 perat9 sit / nec tn vna ei qua exoptabat accidere / quiqz exitus eu suscepit / persecutore sumo studio id gerente / vt nec interitus prestaret / nec pena cessaret: et quales post modum de his ipsis epl9 scripserit / qs omni miseratione lacrimis plenas / ex ipsis manifestius que scripta sunt / integraz qui agnoscere cupit hoz noticiam sumet.

Cap. xxix. de dyoniso alexandrino z qd liberu insertantibus se respoderit verbu.

Jonisius vero alexandrinus epus per illud tempus sicut ex ipsius eplis verissime conperim9 / i multis sepe confessionibus satis clarus efficitur: et p passionu tormentozuqz diuersitate magnific9. Deniqz refertur insectantibus se quibusdam respondisse: **Quid insectando laboratis? Caput meum pro quo magnopere fatigamini auulsu ceruicibus sumite / et donum magnum ad tyrannu referte**

Ca. xxx. de nimia feritate qua sub decio in nos seuitu e / ac strenuis ranoz agonib9

Ed z ide ipse ad fabianu Antioce

nū epm scribes d bis q sub Decio apud Alexandria agones martyrii desuda uerant / hoc modo refert. Non ex precepto inquit imperatoris apud nos persecutio sup sit exordium: sed anno integro principalia preuenit edicta minister demonu qui dicebatur in ciuitate nostra diuinus: superstiosu contra nos exagitans vulgus: a quo multitudo successa / nichil aliud q piorum sanguine sitiebāt. Primo ergo / religiosu quedam senem metranum noie corripies / iubent ipia verba proferre. Quod ille cum facere recusaret / omne corpus eius membratim fustibz colliserunt. Vultumqz oculos acutis calamis terebrantes / extra urbem eum cruciatibus eiecerunt. Ibiqz quod i eo superat spūs lapidib9 expulerunt. Post hec mulierē quandā nobilē Coynthā noie / ad pdola pducentes / adorare cogebant. Recusantē imo poti9 execrantē vincula pedibus inectetes / z p plateas totius ciuitatis

Sextus

trahetes / sedo hozedoqz supplicii genere discerpūt. De hinc oēs simul iruerunt p domos seruoꝝ dei / diripiētes z evertētes / atqz hostili crudelitate cuncta fedātes: ita vt preciosioribus quibusqz direptis / si qua illic viliora repererant in vnum congregata igni in plateis cremarent. Hostri tamen direptionem hanc bonozum suoz sicut apostolis de illis dixit antiquis cum gaudio susceperūt. Sed z admirādā virgine longeue etatis apollonia noie cū corripuisset / dentes ei primo omnes effoderūt. congestis deinde lignis extruxerūt rogoz cominantes viuā se eam incēsuos nisi cū ipsis pariter impia verba proferret. At illa vt rogum vidit accensū / paululū qd in se metipsa molitur. Repente vero se emani bus erupit impioꝝ / atqz i ignē quē minabatur sponte prosiliuit: ita vt perferrent etia ipsi crudelitatis auctores / q proptioꝝ inuēta ē ad mortē femia q persecutor ad penā serapionē quoqz domui sue reptū / crudelissimis affecere supplicis: ita vt oēs ei iuncturas mebroꝝ prius soluentes / de superioribus eū precipitarēt. Nulluz nris iter erat p vicum / nullius platee trāsitus indulgebatur. Neqz die neqz nocte pcedē di vsqz libera erat facultas. Et ei qs nroz apparuisset in publico / statim clamor vulgi et seditio nascebat: vt vel pedibus traheretur q visus esset / vel igni succenderetur. Verū cum hec mala p dies singulos augebantur / subito iter ipsos persecutores rabies quedaz belli ciuilis exarsit. Et dū inter se seditionibus preliisqz decertāt / interī nobis paululū licuit respirare. Sed nō in longum venia fuit. Continuo nāqz crudelissima principū mittuntur edicta. Quibus tāta aduersum nos ferebat imanitas / vt secunduz q predictū est a dño / si fieri posset scandalizaretur etia electi. Ex quo pterritis pene oibus / quidaz ex ipsis nobilibus statim se sponte ipsis actibus ingerant. Alii couenti tantummodo / nōnulli a domesticis proditi / ad sacrificia execranda z ad immūdas hostias properabant. Aliqui ex his pallentes z tremētes: vt magis imola

ri ipsi / quā immolare ydolīs viderentur
 Ita vt etiā ab inspectāti vulgo riderētur / eo
 q̄ et ad inozendū et ad sacrificandū iuxta
 meticulosi videbantur. Alii sane tā impu-
 denter ad aras prosilliebāt / vt et affirmare
 niterētur se nūquā xpianos fuisse. **Hii** e-
 rāt de quib⁹ predixerat dñs **Qm̄** pecunias
 habentes / difficile saluabūtur. Ceteri vero
 aut istos sequebant̄ i p̄ceps / aut certe verte-
 bantur in fugā. Ex quibus nōnulli cōpre-
 hensi et in carcerē missi / alii ad primā sta-
 tim iudicis faciē negauerūt fidez. Aliquā
 ti paululū supplicis tolleratis / ad vltimū
 deciderūt. **¶** Si vero qui beati effecti sunt
 tanq̄ colūne fortissime dñi ipsius spiritu
 confirmati / pro fidei sue merito virtute a
 dño percepta / admiranda deo et angelis
 martyrii sui spectacula prebuerūt. Quo-
 rum prim⁹ venerabilis iulianus podagra
 cōtractus / ita vt neqz incedere neqz stare
 posset / cū iis q̄ cū infellula portabāt offer-
 tur. Quoz vnus quidem statim negauit.
 Alius vero noīe Eunus cū Juliano sene i
 domini nostri iesu christi confessione pdu-
 rat. Quiqz iubētur camelis impositi per
 oēm circūduci ciuitatē: et flagris hīc inde
 verberantibus / populo spectante lanari /
 vsquequo sinē pite in ipsis verberibus po-
 nerent. Sed vir quidam militaris cū as-
 steteret / et quosdam volentes etiā mortuis
 illudere cadaueribus phiberet / clamor re-
 pente aduersum eū totius vulgi extollit.
 Offertur iudici fortissimus miles iaz dñi
 et nusq̄ se inferior factus / in confessione
 persistēs capite pro pietate bānat. Alius
 quidam vir nominis sui macharius gēte
 Libicus / caz multis verbis a iudice ad ne-
 gandū suaderetur / z eo maiore cōstantia
 fidē suam profiteret: viuus ad vltimū iu-
 betur exuri. Eppmachus quoqz atqz ale-
 xander cū multo tēporez in vinculis z i cru-
 ciatibus carceris torti / etiāz frequēter z di-
 uersis supplicis cōfecti perdurassent in fi-
 de: ignibus ad postremū cōsumi iubentur
 Sed z mulieres cū ipsis quattuor in qbus
 Ammonaria sancta virgo: aduersū quam
 sūma cōtētionē iudice persistēte / z imēsis

caz atqz exquisitis cruciatibus affligente
 eo maxime q̄ eius sentēciaz vincere cupie-
 bat. quia laudabili voce decreuerat / nichil
 se proius eoz que sibi cōtra fas iperabāt
 acturā / statuti sui tenax / ad vltimū capite
 puniit. Secunda vero fuit virgo mercuria
 nomie. Anus venerabilis z fecūdissima in
 filiis. sed quos non pretulit christo dyoni-
 sia / z alia Ammonaria: Que dum nimia
 vtunt cōstantia apud iudicem / z ille vinci
 erubesceret a feminis / inauditis tormēto-
 rum generibus tolleratis / sinez oīm ferro
 cedēte suscipiūt. **Heron** quoqz z arsinus z
 psidorus egyptii / cuz puerulo annoz .xv.
 Dioscoro / iudici offerūtur. Et primo oīm
 puerulū Dioscoz / tanq̄ pro etate facilez
 flecti / ante verbis / post etiā verberibus a-
 git. Quē cum in nullo sibi cedere videret:
 ferotius eū cruciare contēdit. Tūc deinde
 ceteros variis tormētis dilaniatos / cū pa-
 ri modo constantia fidei videret armatos
 tradi ignibus iubet. Dioscoz vero puerū
 q̄ sibi constanter z sapiēter in oībuz respō-
 disse admiratus / differri precipit: sperās
 eum pro etate penitūdinēz gesturū: qd nō
 tam tyrāni miseratione quaz dñi prouidē-
 tia ita gestū est. Nunc em̄ nobiscū est dio-
 scorus. adeo nobis cōcessus ad consolatio-
 nem z firmamentū populi sui. **Hemesius**
 quoqz etiam ipse Egyptius / primo per ca-
 lūniaz quasi latro delatus est. Qui crimi-
 ne abluto / post hoc q̄ christianus esset des-
 fertur. In hoc vero nulla a iudice modera-
 tio reseruat. Sed geminatis supplicis
 excruciatum / cuz latronibus iussit incēdi.
 Ignorans q̄ crudelitate sua / optimo mar-
 tyri / saluatoris similitudinē detulit: q̄ pro
 salute humani generis / pna cū latronib⁹
 ptulit crucē. Turma aut̄ quedā i vniū pue-
 nerat militū: iter quos amon / z zenō z pto-
 lomeus / z ingeni⁹ / z grādeus theophil⁹.
 Qui tribunalibus astantes / cum quidaz
 christianus a iudice torqueretur et iam pe-
 ne ad negandum declinaret / dirūpebātur
 intra semetipsos: et vultu oculis ac nutib⁹
 velut erigere conabātur illū qui in suppli-
 cis positus trepidabat. interdū etiā man⁹

Libet

protēdere/ac fortius reliqui corporis motibus et habitu diuerse inclinati/tāq̄ subleuare lapsantes animos gestiebant. Cōuersi vero ad eos omnes/z quid de semet ipsis profiterentur ex eorū motibus agnoscentes prius pene q̄ i eos vulgus clamoribus insiliret / ipsi in medium prorūpunt ac se se christianos esse testant. Tūc vero persauice ex eorū confidētia persecutorib⁹ terror/nostri constancia animi accrescit. dum ii qui p tormēta vici putabātur spōte se cruciatib⁹ offerunt. z ab his qd̄ illi p terroribus inferebant velut pro quadam spē voluptatis expetit. deo triumphante p sanctos suos. Sed nec Scyriōnis op⁹ memorabile fas est silētio preterire. Is nāqz cum rem cuiusdam potentis sub mercede procuraret iubetur ab eo ydolis imolare. Recusans cogebatur iniuriis. Persistens rursus blāditiis mulcebatur. Cum vero p̄trūqz contemneret/preacuta lude valēdissima transuerberatus per media viscera neci traditur. Quid vero memorē quāte multitudines in desertis et in mōtib⁹ oberrantes fame siti frigore lāguore/latronibus bestiisqz cōsūpte sunt. Qui oēs imitati electos dei pphetas/gloria martyrii coronati sunt. Deniqz et venerandus senex Jeremō: ep̄s hic erat vrbis Egypti que dicitur Hylopolis: cū ad arabicum montē vna cū grādeua cōiuge discessisset nulli pl̄tra apparuit. Et cū ad perquirendum eū plurimi fratrum frequētissime processissent/perscrutatis om̄ibus locis/neqz ipsos pl̄tra quisq̄. nec corpora eorū potuit inuenire. Hec aut̄ nō frustra commemorari frater km̄e. sed vt scias quanta apud nos a sanctis martyribus ad dei gloriam gesta sint.

Capitulum. xxxi. de lapsis post penitentiam recipiendis.

Post pauca addit etiaz hec dicēs
Isti igitur diuini martyres/qui cum christo in celestibus sedent/z regni ei⁹ participes sūt atqz iudicū/q̄ cū ipso de lapsis fratribus iudicant: isti inq̄ ipsi susceperūt

Sextus

lapsos/z penitentiam conuersionēqz eorū nō respuerūt: sciētes q̄ deus noster cuius ipsi erant martyres/nō vult oīno mortem morientis/sed cōuersionē eius z penitentiaz querit. Si ergo isti receperūt quosdā et i ecclia statuerūt/in oratione quoqz eis z i cibo communicauerūt: quid nos vultis facere fratres? Quid nobis agendū putatis? Nōne sequi nos eorū cōuersionē z iudiciū conuenit: atqz erga eos quos illi miserati sunt/nō existere crudeles z truces? Nō putat q̄ expediat nobis sententias eorū in irritum reuocare. miseratiōes infringere/benefacta turbare/z recte religioseqz instituta violare

Capitulum. xxxii. de nouato heretico/z heresi sua z cōditiones ipsius.

Ec dyonisius de lapsis faciens sermones. Quo tēpore Nouatus romanę ecclie presbiter elatione quadam tumidus/spem penitē eis salutis adimebat etiam si digne penitissent. Ex quo z princeps hereseos extitit nouatianorū. Qui ab ecclia separati/supbo noie semetip̄os catharos id est mūdōs appellarūt. Obquā rem/concilium sardotale celeberrimū in vrbe Roma congregatū est. Episcopoz quidem sexaginta numero. Presbiteroz quoqz totidē/cū dyaconis plurimis. Preterea etiam p singulas quasqz prouincias de hac re magna deliberatione habita decretis significatur/quid facto opus esset. Statuitur ergo Nouatum quidē cum iis qui eum mētis elatione tumidū sequerentur: quiqz ad inhumanam istam et nichil fraterne caritatis seruantem sententiam declinarent/alienos esse ab ecclia. Eos vero qui lapsi incertamine fuerant/fraternā miseratione curandos z fomentis penitentie medicandos. Scribit de hac re et Cornelius vrbis rome episcopus ad eccliam Antiochenā: indicans Fabiano eius episcopo quid statuerit in vrbe Roma cōcilium congregatum: quid etiam Italis/Affris / ceterisqz occidentalibus visum sit

nouatiani
cathari.

Cyprianus vero de his libris magnificētissime scriptū edidit. in quo et lapios ad peninētia cohortandos / et tradicētes alienos esse a xpī visceribus statuit. Extat autem et alia epistola cornelliū ad fabianūz antioche episcopū scripta: edocēs singulaqueq; denouato quis qualisq; fuerit vel vita vel moribus: et quomodo ab ecclesia christi declinauerit: In qua refert q̄ ex episcopatus cupiditate quā itra se latēter gerebat / in hec oīa mala deciderit. Ex eo autem maxie elatus sit: q̄ quosdā de confessoribus viros optimos inter ipsa inītia sibi socios assūperit. In quibus fuit maximus quidā presbiter romane ecclesie / et urbanus: qui secundo cōfessores extiterant. Sed et sidomius / et celerinus: qui ualde clari in confessoribus habebantur: eo q̄ oīa tormentorū genera supauerant. Sed isti (inquit) cū diligentē p̄sperissent / agere eū cuncta / fraudibus et dolis mendatis atq; piuriis / et quia bonitatē ad hoc solum simularet ut deciperet ignorantes: relicto eo vel potius execrato / ad ecclesiā cum magna satisfactiōe reuertēnt: et p̄sentib⁹ episcopis ac p̄sbiteris / sed et laicis viris / primo quidē errorem suū / tū deīde et illi⁹ fraudes ac fallacias p̄fiterent. Addit p̄terea etiā hec in epistola: q̄ cū semp̄ fratribus iurare solitus sit episcopatū se oīno nō cupere subito et ex improviso velut nouū plasma episcop⁹ apparuit. Scilicet qui disciplinā et instituta ecclesiastica p̄dicabat / episcopatū quē non adeo acceperat p̄sumebat. Trib⁹ nāq; episcopis / simplicissimis hominibus / et oīm ignaris / de remota italie parte adhibitis / imo poti⁹ subtili ab eo circumuentione deceptis / imaginariā magis q̄ legitimā ab eis extorquet manus impositionē. Ex quibus tamē vnus cōtinuo ad ecclesiam redit confessus peccatū suū: et in cōmunionē laicā / populo etiam pro hoc interueniēte susceptus est. In locū vero reliquorū duorū qui nouato manus iposuerāt ordinati sunt alii episcopi et missi. Is ergo qui euangeliū p̄dicabat / nesciebat in ecclesia catholica vnū episcopū esse debe-

re vbi videbat esse presbiteros. xlii. diaconos. vii. subdiaconos. vii. acolitos. xlii. Exorcistas et lectores cū hostiariis. lii. Viduas cū indigentibus mille quingentas: quos om̄s deus alit̄ in ecclesia sua. Addit autē etiā hoc / q̄ idē ipse nouatus / in iuuentute spū imundo peratus sit. Et cū tēpus aliquantū cōsūpsisset apud exorcistas / egritudine incurrerit grauē ita ut desparet. Et q̄ iacens in lecto pro necessitate p̄fusus sit / nec reliqua in eo que baptismū subsequi solēt soleniter adimpleta sint: nec singnaculo chrisimatis p̄sumat⁹ sit. Unde nec spiritū sanctū vnq̄ potuerit p̄mereri. Deniq; inquit cum priuata quadā grā diligeret ab epō / et pellet eū ordinare presbiterū de rus vero oīs et quāplurimi ex laicis prohiberēt dicētes non licere clericū fieri eū qui in necessitate positus in lecto grām cōsecutus sit. ep̄m ab omnibus specialē gratiam popo cūse ut sibi hoc de vno isto cōcederet. Scribit etiam de ipso q̄ p̄secutionis tēpore cum in cellula quadā lateret / et adiaconis ut moris ē subuenire in exitu catecuminis rogaretur / timēs p̄cedere denegauit se esse presbiterū. Et q̄ sacramēta diuidēs populis accipientium manus teneret. nec prius permitteret sumere / q̄ sibi per ea que vnus quisq; tenebat in manibus iuraret / q̄ nūquā se relicto ad Corneliū remearet. Hec et multa alia huiusmodi Corneli⁹ de vita moribus ac prophetanis eius actibus scribit.

Cap. xxxiii. de serapione aliquādo a fide lapsa digna memoriē hystoria.

Jonius vero de hoc rescribens ad supradictū Fabianum / intexit etiā quadā hystoriam dignā memoriā. dicens Serapionē quendam fuisse apud Alexandria vnum ex iis qui lapsi sunt. eundēq; sepe deprecatū ut susciperet / nec tamē ipetrasse. Oppressus deinde hunc eē egritudine ita ut triduo iam sine voce prorsus iaceret Paululum vero quarta die respirantem vocasse ad se filiam suam et dixisse. Quousq; me detinetis. Queso vos cito aliquis presbiterum roget / ut possim aliquando

dimitti. Et cū hoc dixisset/rursus sine voce
p mansit. Abiit cursu puer ad presbiterum
noctis tēpore. infirmabatur presbiter. veni
re nō potuit. Tamē quia preceptus fuerat
ame vt lapsis in exiū nemo recōciliatiōis
solatia denegaret et maxie iis quos prius
id rogasse cōstaret. paz eucharistie puero
dedit qui ad se venerat. Quod infusum
iussit seni pberi. Regrediente adhuc pue
ro/anteq̄ ingrederet domū/rursus Sera
pion respiciēs redisti inq̄t fili. Et licet ps
biter venire nō potuit/tu tamē ipe quod
tibi pceptū est/vt possim discedere. Cūq̄
esset ppleta solēnitas. velut catenis q̄bus
dam vinculisq̄ disruptis. letiorē iā spiritū
reddidit. Ex quo inquit cōstat certissime/
huius toni auxilio nullū debere fraudari
Scribit etiā ipi nouato dionisi ep̄lam cu
ius exēplū inserere his dignū putavi.

Ca. xxxiiii. Dionisi alexandri ad no
uatū per breuis et magnifica ep̄stola si
mul et de ceteris eius scriptis.

Jonisius noua: o fratri salutē. Si
inuitus vt ais in hoc venisti/osten
des in eo si desinas volens. Oportuerat q̄
dem etiā pati o: a ne scinderet ecclesia dei.
Et erat nō inferior glia sustinere marty
riū/pro eo ne scindat ecclesia: q̄ est illa ne
ydolis imoleat. Immo scdm meā senten
tiā/maius hoc puto esse martyriū. Ibi nā
q̄ vnus qui q̄ p sua tantū aia/ In hoc ve
ro p omi ecclesia martyriū sustinet. Sed
nūc iue tu suadere siue etiā cogere potes
fratres redire ad concordia/mai⁹ tibi erit
emendatiōis meritū q̄ fuerat culpa p̄mis
si. Quia illuc iā nō imputabit/hoc etiam
laude dignū ducet. Si vero illi increduli
tate p manserint/saluans salua aiaz tuā
Vale: pacē desiderans quam tibi iprecor.
Hec eadē etiā Nouatiō scripsit. Dedit
z ad egyptios ep̄istolam/de lapsorū penitē
tia: in qua et regulas eis statuit penitēdi.
Sed et multa alia pbatissima ferunt scri
pta dionisi. Scribit de penitētia z cohor
tatoriū libellū: de martyrio ad origenem.
Ad laodicēses z Armenios de penitētia/
ad corneliū quoq̄ vrbis rome ep̄m pluri

ma scribit. in q̄bus etiā hoc indicat/ iusta
fuz se a multis ep̄is/ id est ab heleno tarso
cilie. z firminalo cappadocie. z theotisto
palestine. vt ad sinodū antiochiam p̄gat:
q̄ ibi nouati dogmata q̄dam asserere co
narent. Et addit q̄ et fabiano antioceno
ep̄scopo defuncto/ demetrianus i ep̄atu
successerit. Sed et de ierosolimorū ep̄o his
verbis scribit. Admirabilis autē vir iquit
alexander in carcere posit⁹/ beato sine p̄
cessit ad dñm. Est z alia ipius dionisi ep̄
stola ad romanos scripta de ministeriis.
Et alia itē ad ipos de pace/ z de penitētia
Et ad quosdaz cōfessores q̄ adhuc in vrbe
roma nouatū seq̄bant. Et rursus ad eos
dez postea q̄ ad eccliam pueri sunt duas
ep̄stolas scribit. Sed et ad multos alios
paria ac diuersa scribēs/ studiosis q̄busq̄
instructionū et doctrine copiosissimaz mate
riam dereliquit.

Explicit liber sextus.

Incipit liber septimus

Ca. i. de morte decii et origenis deq̄z ini
cio persecutionis galli.

Ep̄imū nobis ecclesiasti
ce hystorie libri/ scriptorū
suoꝝ iudat elogis/ nobilif
simus patrū/ z clarus i ep̄
stolis dionisius. Qui post

ea q̄ decius nō totis duobus annis p̄nci
patu romani apicis m̄stratō cū filiis pa
riter interēptus est et Gallus suscepit im
periu (Quo tēpore etiā origenes septua
gesimo etatis anno nō ad itegrū expleto
defunctus est) Scribēs hermāmōi cuidā
de gallo hec refert. At ne gallus inq̄t ma
lū decii aut videre potuit aut cauere: sed in
eūdē lapidē offensiōis ipegit. Cui⁹ regnū
cū flozaret initio/ z cūcta ei ex sententia ce
deret: sc̄tōs viros q̄ pro pace regni ei⁹/ deo
sūmo supplicabant/ p̄cutus est: cū q̄bus
et p̄spitatē suaz parit effugauit z pacem.
Ca. ii. de cipriano qui censuit hereticos
rebaptisandos.

In vrbe vero roma cornelio ep̄atu
gerente/ et apud carta ginē cypri
ano/ abobus fide. z virtute pietate p̄stātib⁹

ciprianus.

Libet

questio ex orta est in affrice magis parti-
bus: si oporteret hereticos rebaptizari. Cui
q3 id a copriano et ceteris pene oibus p af-
fricā sacerdotib9 oporteret fieri decerneret
Cornelius et ceteri oēs per italiā sacerdo-
tes/huiusmodi decretū/manēte sacerdo-
li concordia refutaūt: statuētes/antiq̄tus
a patribus sup hoc traditā regulā debere
seruari. Que cōtinebat post abiectiōem
prauī z p̄fessionē recti dogmatis/sola eos
manus impositiōe purgandos.

Ca. iiii. de concordia ecclesiarū orientis sup
irreiteratione baptismi.

Ed post corneliū p̄sumationē / qui
tribus circiter ānis sacerdotio fun-
ctus est/ep̄atus sedes lutiū suscepit. Cui
octo solis mēsis sacerdotio āministra-
to/stephanus succedit. Quiq3 similit̄ cor-
nelio de nō rebaptizando sententiā tulit.
Ad quē dionisiū multa z sepe scripta dire-
xit/de multis ecclesiasticis differens cau-
sis. In q̄bus inter cetera etiā hoc indicat/q̄
oēs ecclesie abiecta nouati p̄sumptiōe/pa-
cē iter se iuicē seruēt. Scribit ergo de hoc
his verbis. Scito autē frater oēs ecclias i
oriēte q̄ p̄uis cōturbabant/nūc redisse in
cōcordiā:et oēs sibi vnanimiter coherere
gaudētes et exultātes de pace q̄ ultra spē
ecclesie reddita est. Id est demetrianū ap̄d
antiochiā. et theotistū apud cesareā/ma-
zabbanē in ierosolimis/dormiēte in pace
alexandro/marinū apud tyrū/heliodorum
apud laoditiā/helenū i tarso/firmilianū
in cappadotiā. Verū ne sermo epistole lō-
gior fieret/nobiliū tantūmō vrbū tibi epi-
scopos indicauit: vt etiā ceteros cū ip̄is pari-
ter vnū sentire nō dubites per vniuersam
syriā vl' arabia. Sz z ii q̄b9 nūc scripsistis
mesopotamie ep̄i idē sapiūt. P̄doti quoq3
z bithinie/oēs parit̄ vnanimēs z cōcordes
et multa sibi iuicē caritate cōneri/glorifi-
cāt dñz nostrū. hec dionisiū scribit.

Ca. iiii. que sexto scripserit dionisi9 sup
baptismate.

Stephano vero duobus ānis i ple-
to sacerdotio rome sicutus succedit
Ad quē scribit nichilomin9 dionisi9 de bap-
tismate: cōmemorās q̄ stephan9 quidē de-
cesso: suus/scribens ad firmilianū z bele-

Septimus

nū ceterosq3 illaz partiū ep̄os/statuerit/
nec cōdicandū esse iis qui rebaptizant: sed
debere cōsiderari magnitudinē rei: q3 nō
quicūq3/sed per magni et nobiles in ep̄is
viri sint/q̄bus hoc visū sit. Dicit etiā q̄ su-
per hoc scripserit plenius ad dionisiū ac fi-
lomenē presbiteros vrbis rome. Indicaui
autē pariter etiā de sabellii heresi/q̄ tēpo-
ribus ipsius exorta sit scribēs. hec.

Ca. v. de heresi sabellii.

Ad autē dicā de ea doctrina q̄ ap̄d
ptolomaidā p̄tapoleos ciuitatez
nup exorta est: plena blasphemii in dñm
patrē/et in dñm n̄m iesū xp̄m: negās ve-
re esse eū filiū p̄ris: nec primogenitū om̄is
creature. Simul z sc̄t̄sp̄s auferēs itelle-
ctū. P̄ro q̄bus cūtrez partes ad me veis-
sent/z p̄sentibus fr̄ibus/q̄ cōmota fuerāt
discussissent: etiā litteris prout deus dedit
paruitati mee p̄secutus sum et scripsi/sin-
gula q̄q3 diligent̄ exponēs /quoz tibi exē-
plaria transmisi. Sed z in tercio libro de
baptismo quē scribit ad philēonem pre-
sbyterū vrbis rome/etiā hec cōmemorat.
Ca. vi. de v̄sione q̄ dionisi9 apparuit su-
per lectione libroz hereticoz.

So inq̄t z tractatus hereticoz le-
go/et traditiōes eoz p̄scrutor: eti-
am si videar ad horā verbis eoz pollui.
Sed multū michi cōfert hoc ipsū/q̄ ex ip̄-
soz verbis arguere eos possū. Deniq3 cū
aliqs ex fratrib9 cōp̄s biteris phiberet me
ne heretica lectiōe tanq̄ sceni alicuius fe-
toze polluerer v̄sio michi q̄daz a deo ostē-
dit q̄ me cōfirmaret: z sermo ad me factus
est/hec michi euident̄ proloquēs: lege oīa
quecūq3 in man9 tuas venerit: q̄a probare
singula q̄q3 z discernē potes: quandoqdē
et exinitio hec ē fuit cā credēdi. āplexus sū
v̄sionē: q̄a z apostolice sententiē concordā-
bat dicēti/oīa legite/q̄ bona sūt tenete. In
ip̄so quoq3 libello cōmemorat/nō tūc p̄-
mum in affrica de hereticis rebaptizādīs
ab ep̄is decretū esse/sed antea iam in non
nullis ecclesiis z cōciliis ep̄oz velut in ico-
nio atq3 aliis locis de hoc fuisse tractatū.

Ca. vii. adhuc denouati impietate.

Scribit adhuc z i quarto de bap-
tismate libro/ad dionisiū vrbis rome

Libet

presbiter: plurima deuoti ipietate me
moras. In quanto vero. li. ad sextum urbis ro-
me episcopus scribens aduersum supradictam heresim quod
dixit: es/etiam tale aliquid accidisse commemorat
his verbis. Vere autem fratrem consilium peto/et
repro sententiam/quod tibi videatur in ea causa/quod in ecclesia
nostra exorta est. pereor ei ne forte fallar in aliquo

Cap. viii. baptisma non esse iterandum ostenditur
per hystoriam memoratu dignissimam

Rat apud nos fratrem quodam fidelis an-
tiquus/ante etiam quam ego episcopus or-
dinarer /imo et antequam decessor meus eras
qui cum iteresset iis qui baptizabantur/et audiret
vel quid interrogare nos/vel quod respondeant.

Flens accessit ad me: et prociens ad pedes me-
os/consiteri cepit baptisma ab hereticis ali-
ter se suscepisse. Quod tamen scilicet ea quae nunc
videret a nobis ministrari/nec baptisma
duceret: eo quod esset repleta blasphemis omnis
illa confessio. Simul et hoc addebat se in-
tantum pro hoc errore stimulari/ut ne oculos
quidem ad deum auderet erigere. Propter
quod exorabat mutari se et purificari eccle-
siastico baptisate/ut et gratiam consequi
posset spiritus sancti. Quod ego facere ausus
non fui: sed dixi posse ei sufficere tam multum
temporis communionem/quam in ecclesia consecutus
est: pro hoc quod a nobis eucharistie suscipiens
donum/responderet amen: ex quo et per sin-
gula potuisset ipsa sacramentorum virtute pur-
gari. Cohortabar igitur eum debere confidere
fidei suae et conscientiae iam purgatae: et ante
omnia quod tamen in sacramentis nobis iam particeps
fuerit. Sed ille neque aluctu cessat et
lacrimis: neque ultra ad mensam dominicam audeat
accedere: ita ut vix a nobis cohortatus et con-
pulsus orationi audeat iteresse. Nec et multa
alia de huiusmodi questionibus per di-
uersos libros suos Dionysius scribit.

Cap. ix. de valeriano qui primum cuxisset
huuissimum/post a preceptore deprauatus chri-
stianos dure persequi iur

Allus vero non integris duobus annis
impio detento/rebus humanis exemptus
est. Post quem Valerianus/cum filio Balie-
so suscepit percipatus. De quo Dionysius
scribens iterum ad Hermamonem hoc modo
refert. Sed et iohanni similiter reuelatum
est ut diceret. Et datum est inquit ei os loquens
magna et blasphemias. Et data est ei pote-
stas per menses. xl. et duos. Utraque autem compleretur

Septimus

tur in Valeriano. Vere enim mirandum est/quo
modo supra ceteros qui ante se fuerunt hic
et humanus et benignus existit erga famu-
los dei. Ita ut in initiis multo etiam illis be-
nignior videretur/qui nomine saltim christi-
ani dicebantur. Intantum venerabat seruos
domini/et omnis eius domus erat ecclesia dei
Deprauatus est autem et a veritate delectus
per quendam doctorem pessimum/magnum et primum
per egyptiorum magorum. ut iustos et sanctos vi-
ros persequi et interimi iuberet: tanquam quod aduer-
saretur magicis artibus quibus se ipse subdi-
derat. Erant enim reuera/et sunt etiam nunc qui pos-
sunt virtute meritorum suorum restringere fal-
lacias demonum. Nam ille per impuros ritus et execra-
da misteria ac sacra incesta perficeret pueros in
pubes iugulari iubebat et orbam liberis pa-
tres/atque in teneris visceribus/humanas rimari
per piaculum fibras/et vocem illic querebat ubi fu-
gauerat vitam. Sed et multa alia huiusmodi
de valeriani piaculis memorans/addit etiam
hoc/quod ipse a barbaris captus/et lumibus orba-
tus/filios sceleris et impunitatis suae relin-
quit successores.

Cap. x. contra dionysium sub valeriano persequens sit

Ipse vero dionysius contra in eius persecutione
per tulerit/et quibus affectus sit cruciatibus
propter nomen dei/scribens ad quendam germa-
num episcopum/quod quasi obtrectator eius esse videbatur/
refert: ubi acta confessionis suae inseruit/apud
emilianum presbiterum gesta. In quibus cum dionysius
vnum solum dominum qui celum fecisset et terram diceret a-
dorandum/ceteros autem neque esse deos neque a-
dorari debere: in castrum quodam deserti quod ce-
fro appellatur in exilium trudit/ob hoc precipue
electum/quod loci incolae gentiles erant/et idolorum su-
perstitionibus satis dediti. Quisquam exul dionysium
per nio hostili animo/et satis aduersa mente suscipiunt.
Post vero cum paulatim per dominum
gratia et verbum dei his seciare cepisset: per maria
truncis et barbari populi/relictis ydolis peruer-
sa est ad dominum verum/et christoque subiecta. Quo pro-
pterea/rursus eum ad alium locum/vicinum quod alex-
andrie/sed incolis desertum/ac pene habitatoribus
vacuum transtulerunt. Et et ibi cum per urbis
vicinitate non pro populi eum frequenter et tanquam o-
bere pastoris recepto/grex letior et constantior
agribus redderet: rursus missis cum centurione mi-
litaribus viris/ipsius dionysium et cum eo gaudium et petrum
catenis strictos et diuisis cruciatibus afflictos
h ii

Libert

in desertū quoddam libie p̄traxerūt. Ibiq; eos in loco squalidissimo z oī vsu humanitatis carēte/a p̄refonio triū dierū itinere in desertū p̄tento/neros viculis reliquerūt. Nec i. diuersis suis epistolis supradictus vir scripta dereliquit. In quibus memorat etiaz maximū presbiterū/z dionysiorū Demetriūq; z Luciu/z nec nō z Faustinu/z atq; Aquilā satis claros et insignes titulo confessionis effectos. Sed et ex dyaconibus quosdam in insula post penas confessionis esse defunctos. Superfuisse vero ex his faustū z eusebiū. Quibus etiā refert tātū fiducie et magnanimitatis p̄ dei grām datū/ut cū ad eos q̄ in carcere tenebant fratres/nemo proisus hūanitatis et misterii causa p̄mitteret accedere/isti tñ i desinēterz reuiserēt et necessaria ministrarent. Et cū per dies singulos presidis furor cresceret/iugulandos alios/alios suppliis z diuersis cruciatuū generibus affligēdos squalore carceris z catenarū pōderib⁹ enecandos/z sup oīa precipiēdo/ne q̄s ad eos p̄s⁹ accederet/ut ex iedia quasi aliud tormēti genus adhiberet. Cōcessit tamen deus supradictis diaconibus gratiaz/confessoribus suis prouidēs/ut iuitis oibus/istis tamē nō negaret ingressus. Sciendū tamē est q̄ hic eusebi⁹ quē dyaconū supra diximus/postmodū episcopus apud Laodiciā Syrie ordinatus est. Maximus vero quē presbiterū mēoraui⁹/ipsi dyonifio apud Alexandriā successit i episcopatu Faustus autē q̄ cū ipsis tūc cōfessor enituit vsq; ad p̄secutionē q̄ n̄ris tēporibus facta est/grandeuus et plenus diez perdurans p̄fecto martyrio obtrūcatione capitis cōsumatus est. Nec a dyonifio certissima fide memorantur.

Capitulū. xi. de persecutione valeriani apud cesaream palestine.

Situr in valeriani p̄secutionibus apud Cesareā palestie multa a diuersis martyria cōsumata sūt. In qb⁹ tres quidaz admirandi adolescētes/quorū vn⁹ p̄iscus/alius Malcus/tercius alexander vocabatur Cū in suburbano a gello supra

Septimus

dicte vrbis habitarent: diuino fidei calore succensi/ceperūt semetipsos segnitie atq; ignauie iculare/q̄ cuz celestes i vrbē martiriū proponerent corone/ipsi nō desideraret/nō raperēt:cūq; dñs et saluator regnū celoz violēter diripi debere testatus sit/ipsi inglorios et desides anios humi gererēt. His igitur semetipsos alloquīs incitātes vrbē petūt: et ad orto iudice truculēto/curantū in sanguinē p̄iorū deseuiret icusāt. Ille continuo nobiles aios iuuenum q̄ dignis remunerat affatibus: de uozādi inq̄t bestiis subigant/q̄bus nō placet p̄iorū sanguinē fundi. Sed z mulier quedam/iupra dictoz iuuenū secuta fertur audacie et magnanimitatis exempluz:similēq; sortitur exitum pene. Quā tamen de Marcionis scola fuisse loquebantur.

Capitulum. xii. de eodem.

Arinu quoq; virū militarē/Jerosolimoꝝ ciuē honore z diuitiis clarū cū in supradicta vrbē inter collegas suos p̄ ordinē gradus sui honoz quidaz cōtingeret militaris. ut fieri solet in sequentē collegam suū subit inuidia: et exclamat. Non posse marinū adipisci superiorē gradum/q̄ esset christianus. Interrogatur a iudice marinus/si ita res se haberet. Ita ille esse/et vere se esse christianū clarissima voce testatur. Tres ei deliberandi hore decernūt a iudice/ut eligat vtrū velit imolare diis z imperatori/an christianus interim. Cūq; a tribunalib⁹ fuisset egressus/Theotign⁹ episcopus loci apprehensa manu eius/perducit eū ad eccliam. Ibiq; multis verbis i fide cōfirmans/ad vltimū in interiora perducit altaris: gladiūq; suū quo precinctus erat ostēdens ei/ Et rursū offerēs euangelium quid eduo b⁹ mallet interrogat: Marin⁹ vero promptissima fide cū manū ad euangeliiū tetendisset/obtinere inquit theotignus quod elegisti o fili: et cōtēnens presentē vitam eternaz sperato. Confidens perge/et suscipe coronā quam tibi dñs preparauit. Regressus continuo ad tribunal euocatur per p̄conē. Aderat enim tēpus statutuz: Ille vero nec moras patitur/nec

expectat interrogan tē: sed continuo sibi
z deliberatū asserit/z ex paternis legib⁹ cō
firmatū/q̄ deo obtemperare oporteat ma
gis q̄ hoibus. Quē iudex ilico capite puni
endū pro tali responsione pronūtiat.

Cap. xiii. D' astirio ei⁹ qz clarissimis gestis
Ed iter eos cūctis clarior/z meritis fi
dei supra ceteros insignis/memorat
astirius/vir romaneprbis senator patrici⁹
nobilitate/facultatibus/propiquitate etiā
regia/z oī bonoz fama satis clarus. Qui
cuz supradicti martiris extremis iteresset
exequiis et capite cesuz cadaver/subiectis
humeris suisz substrata peste qua idueba
tur excipet:honorē quē martiri detulit/pti
nuo ipse martyr asseqt. Sed et in multis
aliis eū preclaz gestis i fide christi enituis
se tradiderunt nobis ii qui eū i corpore ad
huc positū viderūt:in quibus etiā tale ali
quid p eū gestum memorabant. Apud Ce
sareaz Philippi/quā Paneadā phenices
vocant aiūt sub radice mōtis qui appellat
Pauuser quo fluii Jordanis prima flu
enta prosiliunt morē fuisse gētilis erroris
terta ac solēni die. imolari victimā. Que
victima arte quadā demonis subito nul q̄
cōparebat. Et erat hoc famosissimi mira
culi genus quo psuaderi astantib⁹ videret
in celuz hostiam inuisibiliter esse sublatā.
Accidit igitur dū hec gererēt adesse Astiri
um. Qui cuz videret ōnes miraculi huius
stupore cōstringi/humanos miseratus er
rores/cū gemitu et suspirio oculos ad celū
pariter tendit et palmas: christū qui ē sup
oīa deus tota fide profusis lachrimis iuo
cat/vt prestigia fallacis demonis arguat
miserisqz mortalibus/errois hui⁹ soluat
archanū. Nec illo cū fletibus supplicante
subito victima q̄ inuisibiliter credebatur as
supta/supferri aquis videt:et in cōspectib⁹
oīm reddit:nec vltra in illis locis error hu
iusmodi potuit reperiri. Ita vnus xpiani
prece/tanroz deceptionū machina cū anc
toribus suis demonibus dissoluta ē.

Cap. xiiii. de emorroissa a christo curata
memoranda hystoria.

Erū quia prbis hui⁹ fecimns mēti

onē iustum videtur commemorare etiam
illud in ea qd̄ hystoria dignū duxim⁹. muli
erem quaz sanguinis pfluio laborantē
a saluatore curataz euāgelia tradiderunt
huius prbis ciuez constat fuisse: domusqz
eius in ea etiā nūc ostenditur. Pro forib⁹
vero domus ipsius/basis quedam iu loco
editiore collocata mōstrat. i qua mulieris
ipsius velut genibus prouolute palmasqz
suppliciter tendentis/pmago ere videtur
expressa. Astat vero alia ere nichilominus
fusa statua. habitu vir stola cōpta circun
dāti/et dexteraz mulieri porrigentis. Hu
ius ad pedē statue e basi herba quedaz no
ua specie nascitur. Que cū exorta fuerit ex
crescere vsqz ad stole illius erei indumētis
simbriaz solet: quaz cū sūmo vertice cres
cens herba cōtigerit: vires inde ab depellē
dos oīs morbos languoresqz conquirit: **Jd. i**
ita vt quecūqz fuerit illa infirmitas corpo
ris/haustu eriguo madfcti salutaris gra
minis depellat. Nichil oīno viriū gerens/**histo**
si anteq̄ eree simbriz sūmitatē crescēdo cō
tigerit/decerpāt. Hanc statuā ad similitu
dinē vultus Jesu formataz tradebāt. Que
pmāsit ad nostra vsqz tēpora: sicut ipi ocu
lis nr̄is isperim⁹. Et nichil mirū si ii qui ex
gētib⁹ crediderant. pro beneficiis q̄ a sal
uatore fuerant cōsecuti/huiusmodi velut
munus videbant offerre: cū videamus eti
am nūc z apostolorū Petri et Pauli z ipsi
us saluatoris imagines designari tabulis
qz depingi. Sed et antiquas ipsorū ymagi
nes a quibusdaz cōseruatas nos vidimus
Quod michi videt ex gentili cōiuetudine
indifferenter obseruatū: q̄ ita soleāt hono
rare quos honore dignos duxerit Insignia
enim veterū reseruari ad posterorū memo
riam/illoz honoris/hoz vero amoris idi
tium est.

Cap. xv. de cathedra sancti iacobi.

Eniqz et iacobi cathedra q̄ primus
inter episcopos ab ipso saluatore z
ab apostolis in Jerosolimis ē elect⁹/quē
qz fratrem christi volumina diuina desi
gnant/vsqz i hodiernū inibi cōseruatur:
atqz in ea sedent ōnes/quib⁹qz ad presens

Libet

tēpus sedis illi⁹ sacerdotiū sortiunt. Seruatur ergo cū igēti studio/velut a maioribus tradita memoria scītatis. Et cū veneratiōe magna hētur:vel vetustatis:vt p̄mi sacerdoti scīficationis obtentu. Sed de his ista sufficiant.

Ca. xvi. q̄ pacē galien⁹ reddit ecclesiis.

Alienus vero Valeriani fili⁹/post ea q̄ rerū sūmā solus optinuit lenius ac moderate rati⁹ erga n̄ros agere instituit. Datisq; decretis/inhiberi supplicia/persecutionesq; cessare/et quo quisq; putat more exorare qd̄ diuinū ē/sinit.

Ca. xvii. de quarūdā ecclesiarū per idem tempus ep̄is.

Et idē tēpus cū romano adhuc sacerdotio sirtus p̄esset et apud antiochiā Demetrianus/firmilianusq; adhuc cesaree cappadocie sup̄ esset/Idōti ecclesias/gregorius (qui prius theodor⁹ dictus est ex origenis discipulis) cū fratre antenodoro suscepit gubernandas. Apud cesareā vero palestine/post theotistū/dōnus ep̄iscopatū sortitus/z breui defunctus theotegno iam n̄re memorie viro sedē tradidit. Qui et ipse origenis auditor fuisse dicebat. In ierosolimis vero post mazababanē/sacerdotiū suscepit hymeneus. Et hi om̄s in pace ecc̄ias gubernabant.

Cap. xviii. de alexandria ciuitate que seditione gentis sue vastata est et deleta.

Ed apud alexandriā etiā si nulla extrinsecus mali causa sit/eo ipso q̄ genus hoīm feror seditiosū/z semp̄ inq̄ etiā est/ciues inter se motus et bella non virtutis merito/neq; ob defēsiōē/sed ob necē atq; iteritū ciuiū cōmouebant. De q̄bus dionisius ī ep̄istolis suis cōmemorās refert ita q̄ propriis ciuibus esse vastataz deletaq; v̄bē/ vt illa que cōstipatione populorū vix soleret digrediētibus icedendi spaciū dare/nūc eo vsq; puenerit: vt cōspicere ī plateis hoēm/valde rarū sit: madre om̄s ciuiū sanguine p̄ias: cadaueribus obtegi: et ne ad sepeliendū quidē sufficere qui sup̄sunt. Unde z post belli rabiē/ferri

Septimus

q; vastationē/ corrupti aeris z fetore cadauerū pestilētia increuerit: ita vt si quis ferro sup̄ fuerat idē morbus absumeret.

Ca. xix. de eiusdā ciuitatis vastatiōe et r̄is eius causis dionisii testimonio.

Crisp̄it autē de his idē dionisius ī ep̄istola pascali/que solēniter per annos singulos legi solet his v̄bis. Aliis fortassis hominibus nō videat tēpus hoc tēpus esse solēnitatis. qm̄ quidē luct⁹ vbiq; z acerbā lamētatio ī plateis cūcta circūstrepit: gemitus vero iest et mugitus ī domibus/ p̄pter multitudinē moriētū. Sicut em̄ de primogenitis quondā egiptiorū refertur/ ita etiā nūc ingens vbiq; clamor attollit. Non em̄ est domus sicut scripturū est/ in qua non sit mortuus primo nanq; ipsi manibus suis partē maximā et meliorem populū ceciderūt/ persequēdo sanctos partē alterā bella intestina rapuerunt. Partem vero que sup̄ fuerat/ pestilēs nūc egritudo consumit. Sed nos nec in persecutionibus cū iugularemur/ a festiuitate cessauim⁹: nec nō nobis potest solēnitas impediri/ quibus p̄cipitur in tribulatione gaudere. Quis igitur nobis locus quicūq; a tyrannis eligebatur ad penā/ siue ager ille seu desertū fuit/ siue insule/ siue carcer: solēnitatē nobis īpedire nō potuit. Letissimā vero super om̄s habuere solēnitates beati martires: qui cū sanctis angelis in celo pasca curarunt. Post hec/ persecutores nostri in semetip̄os man⁹ ac tela perterunt. Sed ne sic quidē nostrorū festa turbata sūt. Insecutus est hic pestilēs morbus et plaga terribilis: sed illis multo terribilior z grauior/ quos nec spes erigit futurorū. Nobis vero hec oīa exercitia quedaz virtutis/ et fidei p̄bāmēta ducunt. Quāuis enim densior seuiorq; paganos magis q̄ nostros morbus iuaserit/ tamē ne a nostris quidē penit⁹ abscellū est. Et post pauca addit dicens. Multi nanq; ex fratribus nostris pro nimia caritate duz absq; vlla cunctatione infirmos visitare nō desinunt/ et non solum visitare/ sed et m̄

ministrare et exhibere officia que dominus precipit: repente morbi contagione/cu m illis pariter quibus ministrare voluerant interibant. Affectu eniz quoda dilectionis attracti/et velut participare dolores cu dolentibus cupientes/ alienas i se mortes haud segniter transferebant: effectiqz sunt eorum vt dicit apostoli sermo/pipissima.. Deniqz plurimi nostrorum precipui et electi viri ier quos presbiteri nonnulli et diaconi/multi qz alii de plebe constantissima et ardentissima fide tanq si martirii tempus instaret miserando infirmos/ semetipsos huiusmodi mortibus inferebant:misericordie ex hoc martirii capere presumetes. Et du curandis egris/defunctis exportandis humanaisqz corporibus operam dabant/insequerantur pene eos/quos suis humeris ad sepuchra hucuerant. Paganivero e contrario/suos continuo vt egrotare ceperat deserebant:parentes caros liberos/prore consunx/filiqz nichilominns parentes statim vt tremere membra vidissent/et morbo ora pallere/domo propulso/in plateas semineces eiciebant. ibiqz inspulsa eorum cadauera relinquetes/viz morbi qua p hec se effugere opinabantur dupliciter incurrebant:dum a pestilentie rabiē/etiaz fetoz sepulchrorum cadauerum iungeret.

Ca. xx. de galieni imperio.

Esert idē dionisius de Galieni temporibus/q eo regnate ecclesie dei in pace durarunt et q medijs eius temporibus/Macrianus velut nubes quedam tenebrosa z tetra/subito regni eius obscurauerit lucē Quo rursu ad vicē estiuē nubis abolito/Galienus nouum vt ipse ait ex veteri vniuerso mudo lumē effulsit. Simul em atrocē tyrannū et regno deturbauit et vita. Designat autem etiā tempus:q nono anno imperii galieni hec scriberet. Extant z alia quāplurima necessaria satis z admiranda dionisii opuscula:que utilitatis plurimū legētibz conferant:inter que scripsit etiā de repromissionibz futuris eri

gēte causa huiusmodi.

Ca. xxi. de nepote egyptio epō circa promissiones futuras errate.

Episcopus quidaz erat in partibus Egypti Nepos nomine. hic iudaico intellectu de futuris repromissionibus sciebat easqz corporaliter exhibendas docebat. Et mille annis in delicijs corporalibus in hac terra sacros regnatos esse cu christo. huiusqz sui dogmatis probamenta/suipis ex reuelatione Johānis testimonijs conabatur asserere. De qbz etiā libellos edidit:interpretationes huiusmodi continetes. Igitur Dionisi⁹ de repromissionibus scribens adhuc Nepotem stilū sue intentionis obuertit:et in primo statim libro suā scētētiā que ei de diuinis repromissionibz videbatur exponit. In secundo vero volumine de reuelatione Johānis differens facit mentionez Nepotis/verbis.. Et cōmentarios inquit quosdam proferunt Nepotis/ quibz innuntantur plurimū:et p quos putant ineffabili quoda sacramento ostendi/qualiter regnū christi futurū sit super terras. Sed in alijs quidem multis etiam ego amplector et diligo Nepotes/vel pro fide sua/vel pro eruditione et studio scripturarū:et pcipue pro exercitio psallendi:quoniaz quidē plurimi fratrum libenter pro hoc eius elegere consortia. Est ergo etiaz michi erga eum multa reuerentia:et inde magis/quia iā precessit ad dominū. Sed reuera plus omnibus et amanda et preferenda est veritas:laudare oportet/et absqz inuidia amplecti si quid recte dictum est. Discuti vero et discerni/si quid minus sane scriptuz est. Et si quidem presens esset is de quo sermo est/sufficeret solo sermone discutere que minus recte dicta videbantur:duz interrogatione precedente responsio subsequens in concordiam quod contrarium et discrepans videbatur adduceret. Ubi vero scripta edita sūt/z vt videtur quibusdā satis suasoria / et vbi doctores procedunt qui legē et pphetas pro nichilo ducāt/ euāgelia nō sequant/aploz scripta despiciāt

Libet

Hos aut solos libros atq; istaz doctrinā velut magnuz aliqd et occultum misteriu venerant/ac simplices quoq; fratruz nostror doceant nichil excelsum nichil magnificuz sentire de aduētū et presētia dei et saluatoris nostri iesu christi/neq; de resurrectionis gloria/z nostre cōgregatiōis in id ipsū ac similitudis repromisse/s; parua quedaz z semper mortalia/z nō alia q̄ sūt ea q̄ nūc videmus sperari suadet ī regno dei: Necessariū videt ad hec oīa respōdere fratri nostro Nepoti. Et post aliquāta rursū subiūgit hec. Et em̄ cū ī arsenoite essemus/vbi multo iā tēpore voluebatur ista doctrina/ita vt scismata inter fratres et discordie fierēt/cōuocaui presbiteros et doctores q̄ erant ī ecclesiis/et publice cepi habere tractatū. Simul z cohortatus suz fr̄es/vt si qd eos moueret/obicerēt nichil verentes: Tū michi illi vt scutū valdissimuz murū iexpugnabilē/codicē Nepotis obiciūt. Suscepi paciēter/z tribus cōtinuis diebus residēs a prima luce vsq; ad vesperam cum ipsis/singula eius scripta cepi discutere:z vnūquodq; qd ī se absurdū haberet ostēdere. Et vere satis admiratū su paciētiā et cōstantiā atq; itelligētiāz fratru:q̄a cōsequēter et p ordinē de singulis questionib⁹ proponebant/validissime lis q̄ a nobis respōdebant occurētes Post hec/cū quid esset ī vero patuisset:accōmodabāt nichilominus absq; cōtentione cōsensuz:iudicantes hoc/q̄ nō cōtinuo si qd semel a iō visū fuerit/oī id studio sine cōtētiōe seruandū ē:sed esse recti⁹ tūc mutare sentētiāz/cū eam melior z rectior superauerit. Patēfactis etenim cordib⁹ suis deo audiebant verbū cuius probatio nō ex humana persuasione neq; ex eloquētie fūco sed ex diuinaz scripturarū assertione veniebat. Et ita euicēs fuit assertiōis nr̄e probatio:vt is q̄ inter eos maximus doctor et vite meritis prestancior habebatur/Cozon noīe/surgens in medio cunctis audiētib⁹ proclamaret et protestaret/neminē debere pl̄tra eius doctrine facere mentionē. Sufficere q̄ erratū ē:decetero n̄ solū nichil

Septimus

horū tenendū vel sequēdū/sed ne cōmemorandū quidē de talibus. Si quidē tam euicēs et manifesta cōtra hec de scripturis diuinis patuisset assertio. Om̄s vero reliqui fratres gaudio et leticia repleti corda/pro emendatione sui inexplebiles dño gratias referebant.

¶ Capitulū. xxi. apocalipsim q̄s scripserit aplerisq; dubitatum est.

Est aliquāta vero veniēs ad apocalipsim Jobānis hec de ea scribit Nonnulli ex precessoribus nostris penitus libellū hūc refutanduz a canone scripturarū atq; abiciēdū putarūt/singula queq; eius capitula arguētes Et dixerūt pretitulatiōez libri nō esse verā:sed aliene scripturē: Jobānis tantū nomē impositū. Unde neq; Johannis hunc esse librū/nec reuelationē videri posse/q̄ crasso quodaz velamine ignorantie contegatur. Addiderūt etiā hec q̄ nichil dignuz ī ea grauitate apostolica censeatur. sed ne alicuius qdem ecclesiasticorū saltem viroz scripturaz esse dixerunt. Sed cherinthū quēdaz auctorē Cherinthiane hereseos/volentē dogmatis sui fidē apostolici noīs opinione firmare/libello a se cōscripto Jobānis tituluz pretulisse. Deniq; iquiunt cherinthi dogmata hec cōtinēt/ ī terris futurū esse regnū christi. Et qm̄ ipse carnis z libidinis amicissimus dicebat/ea in repromissionib⁹ futuri regni/sanctis prebenda censebat/q̄ sui animi libido dictabat:ventris et voluptatis opera mensura/ciboz sacietatem/z abundantiam poculorū/nuptias/et cetera q̄ bonorum consequēciam seruant. Et reparari rursū sperat festiuitates et sacrificia iudaica/victimazq; legales. Ego vero quantum ad meam sententiā pertinet/sperare aut abicere scripturam libri hui⁹ nullatenus audeo: maxime cum multi ex fratribus ita mecū sentiant. Sed hoc magis de eo iudico/q̄ excedant atq; emineant q̄ ī eo scripta sunt humane auditionis modū

Libet

et sit in eo arcanus quidam et reconditus atq; admirandus oibus sensus. Quem z ego ammīroz ac veneroz/etiam si nō intel- ligo. Et ita sentio q; diuina aliqua sacra- menta sermōibus cōtegantur humanis non tam iudicio meo discernēs q; fide cre- dens. Et ideo non reprobo que non intelli- go: sed tanto magis admīroz/quanto mi- nus assequoz. Post hec vero totius libelli differēs corpus/z singula queq; discutiēs atq; euidenter ostendens/nullo modo fie- ri posse/ut secundum litterā dignus in eo intellectus appareat: Addit etiam hec di- cēns. Consummata igitur omni prophetia beatos dicit ppheta eos qui hec custodiūt Sed et semetipsum beatum dicit. At em̄ beatus q; seruat verbū prophēcie hui⁹ libri Et ego iohannes qui video et audio hec. Vocari ergo eū iohānē/et esse hanc scrip- turā iohannis non nego. Sancti nāq; ali- cuius est/et sine ulla dubitatione p dei spi- ritum scripta etiaz si nō sit ille apostolus filius zebedei iohannes frater iacobi: cui⁹ euangelium secundum iohannē scriptum est/et eplā catholica. Ut itē ergo dyonisius plurima assertione: diuinitus quidē inspi- ratā reuelationē non esse dubitandum et iohannis esse. Non tamē sibi liquido vi- deri q; illius sit iohannis qui euangelium scripsit: quia ille nisi q; nois sui fecerit mē- tionē ac sese signauerit noiātim. Hic autē qui apocalipsim scripsit/tercio mentionē ferme nois sui facit. Sed z ex ipso scriptu- re stilo discretiōez faciēs/dicit potuisse fie- ri in illis tēporibus fuisse et alium aliquēz iohannē vnum ex sanctis/cui hec reuela- uerit deus. Multa vero z alia instructio- nis ecclīastice monimēta/nobis i libris di- gesta beatus Dyonisius dereliquit. Quo- rū lectio magnopere ab studiosis q;busq; expetēda sit. Sed iam ad hystorie ordinē reuertamur. Sixto romane ecclīe per an- nos. xi. sacerdotio procurato/succedit dyo- nisius. Et Demetriano apud anthiociaz defuncto/Paulus de Samosate sacerdo- cium suscepit. Qui paulus abiecta satis indigna de christo sentiens/traditionem

Septimus

doctrīne ecclīastice corrupēbat: dicens eum cōmunis nature hominem tantum fuisse.

Capitulū. xxiij. de concilio episcoporum apud anthiocia aduersus paulum Samo- satenū.

Unc Dyonisius de alexandria ro- gat⁹ venire ad concilium et senectu- tis impedimēto/z incōmoditate corporis in- hibetur/ Per epistolā tamen presentem se reddidit: et quid fidei ac veneratiōis er- ga christum teneret exposuit. Ceteri vero ecclīaz pastores/ diuersis e locis et vrbib⁹ velut aduersum latronē quendam/ christi- gregibus insidiantē/ conueniunt Antio- chiam: In quibus insignes z ceteris precel- lentes erāt/ Firmilianus a cesarea cappa- docie: Gregorius et Athenodorus frēs pō- tī provincie sacerdotes: Helenus Sardē- sis ecclīe episcopus: et Nicomas ab yco- nio. Et Jerosolimoz precipuus sacerdos Hymeneus: z vicine huic vrbī cesaree theo- tignus/ Sed et maximus Bostrentis epi- scopus/dignus eozū consorcio coherebat. Multi vero et alii/quos longū ē enume- rare p singulos. Sed z p̄biteri q; plurimi z diaconi/ad supradictaz vrbē causa cōpescē- di imo delēdi noui hui⁹ dogmatis cōuene- runt. Hi ergo omnes sepius in vnū coeū- tes/Paulūq; Samosatēnū statuētēs in- medio/atq; eius heresim quam ille nunc- ocultare nūc etiaz dissimulare conabatur frequēti tractatu et assiduīs disputationi- bus denudātes/arguere blasphemie z pu- blicare nitebant. Nec tamē pro id aut se- cūdo tantuz consilio/ad finē perducere po- tuerunt Sed et cōuētū sepe ē/z absq; ope- precio discessum.

Cap xxiij. de quodam gregorio viro sā- cto z eius mirabilibus gestis

Erū qm̄ beati gregorii hystorie tex- t⁹ attulit mentionē/dignissimū pu- to tantū vni gesta q; sub orientali. et septē-

paulus sam-
satenus.

Liber

frionis are cūctorū sermone celebrantur/ omīssa nescio quo casu / huic narrationi ad memoriā posteritatis inserere. **S**tagnum quoddam erat in ponti regionibus situm/ piscibus copiosum: ex quorū captura prediuites reddi dñis prestabāt. Ista possessio duobus fratribus sorte hereditatis obuenerat. S; pecunie cupiditas/ que pene oīm corda mortaliū supat/ etiā fraternam necessitudinē violauit. conueniebat a si a fratribus tempore captionis: non taz ad capiendos pisces q̄ ad homines decipiendos: cedes ac bella mouebantur: human⁹ sanguis pro piscibus fūdebatur. Sed dei prouidencia/ affuit aliquando auxilium. aduentusq; Gregorīi. **V**idet prelia z mortes viroz/ furētēsq; germanos: qd̄ cause existeret / p̄ qua in exitiū sui suorūq; fratres accenderētur inquirīt. nullaz nisi capture piscium compit. **T**ū ille/ cū p̄ honore aduentus sui vtreq; partes paululū siluissent/ nolite inq̄t o filioli rationabiles aīas pro mutis animātibus violare: fraternaz pacē questus cupiditate dissoluere: dei leges et nature pariter iura temerare: z vna mecum ad oram stagni exitialis accedite. **E**gō iam vos per virtutem domini omnī certamine cruenta contentionis absolua. **E**t cum hec dixisset/ in conspectu omnium virgam quā tenebat in manu ad primas littozis vndas defigit. **E**t ipse positus genibus palmas tendit ad celum: atq; hīs verbis ex celso supplicat deo. **T**u deus patrum nostrorū, qui cum tibi primus homo Adam peccasset/ z mandatus tuū p̄terisset penā culpe illius moderatus/ ad terrā maledictionis sententiā detorsisti dicēs: maledicta terra ī operibus tuis: z nūc ergo miseratus horum iuuenū fraternū sanguinē qui periclitātur/ precipe vt maledicte sūt aq̄ iste in operibus istorū/ p̄ quibus furore succensī fraterne pietatis obliuī sūt: ita vt nūquā ī hoc loco vel piscis appareat vel aqua resideat. **S**ed sit campus aratri patiēs/ ac frugū ferax/ et custos ieter nū fraterne concordie pseueret. **S**imul vt ille orandi fines

Septimius

fecit/ statiz se vnda subducens/ z cursu velotioze fugiens/ a conspectu superno iura discedere/ ab illis suis redditur: et arentez campū germanis iam concordibus dereliquit. **S**ed et in hodiernum frugum ferax esse dicitur solum/ quod ante fuerat nauū ferax. **M**emorā et etiā aliud illustri⁹ ab eo et diuini⁹ gestū. **I**n quodaz loco ruris augusti/ cum res poposceret ecclesiam construī/ rupes quedam vicini mōtis ex parte orientis obiecta/ ex alia vero preterfluens fluiuis/ spacium quātuz ecclesie sufficeret denegabat: **E**t cuz alius omnino nō esset locus/ omnesq; mesticiā agerent q̄ solū ad construendam ecclesiam non haberēt/ ille fide plenus pernoctasse in orōne dicitur/ z dominum Jesum promissionis sue admonuisse fideliter qua dixit/ si habueritis fidē sicut granum sinapis/ dicetis monti huic tolle te z mitte te ī mare/ z fiet vtīq; **C**ūq; hoc fidē plena ac deuotiōe deposceret: ad lucem coeuntibus populis/ inuenta ē rupis importuna secessisse tantum quātum spacii ad cōdendā querebatur ecclesiā. **T**raduntur eius z alia q̄ plurima. **S**ed ne ī longū videamur trahere sermonē/ ītermittis ceteris/ vnum adhuc de eius gestis aditiā. **I**ter eius fuisse quondaz per alpes dicitur hyemis tempore. **E**t cū puenisset ad sūmū alpium iugum/ niuibus repleta erant oīa nullum vsq; diuersorium. **F**anum ibi tātū appolinis erat. **Q**ui succedens/ transacta nocte discessit. **S**acerdos vero erat quidā fani eius. cui consulere simulachaz Apollinis mos erat/ et reddere responsa poscentibus ex quo ei/ etiam alimonie quest⁹ esse videbatur. **I**gitur post digressum Gregorīi/ offerre consulta/ et responsa poscere sacerdos accessit ex more: nichil inde responsum veniebat. **R**epeatit vīctimas/ silentiū permanet. **I**terum atq; iteruz litatur: surdis ingerit fabulam. **C**umq; stupore nosui silentiū estuaret sacerdos/ noctu ei assistens demonium dicit in somnis. **Q**uid me illic inuocas / quo iam venire non possum: **P**ercontanti causam/ aduentu se

Gregorii dicebat expulsus. Quid nunc remediū daretur cum perquireret/aī: Nō aliter sibi licere ingredi locum illum nisi Gregorius permisisset. Quibus auditis/sacerdos occupat p̄ multa apud semet/ ipsum voluens/atq; animo recursante p̄ fractans peruenit ad Gregorium: ador/ usq; eum rem pandit ex ordine humani/ tatis sue atq; hospitalitatis admōet: que relam depulsi numinis promit: ademptaz facultatem sui questus deplorat: ac reddi sibi omnia in pristinum statum deposcit. At ille nichil moratus scribit epistolam in hec verba. Gregorius appollini/ Permittito tibi redire ad locum tuum et agere que consueuisti. Hanc epistolaz sacerdos accipit/et ad fanum defert. Positaq; ea iurta simulacrum/affuit demō/et dedit responsa poscenti. Tum ille in semetipsum conuersus ait. Si gregorius iussit/et deus iste discessit/nec potuit redire nisi iussus: z rursus iubente Gregorio restitutus est: quomodo non multo melior isto Gregorius/cuius hic obtemperat iussis? Clauis igitur ianuis fani/descendit ad gregorium/epistolam secum quam acceperat referens/omnemq; apud eum rei geste ordinē pandens. Simulq; se ad pedes eius prosternens/rogat vt illi se deo offerat cuius virtute diis gentiuz Gregorius imperabat. Cumq; enixius et pertinacius institeret/catecuminus ab eo factus est. Et cum se vite castissime z astinentissime derelictis omnibus non solum erroribus demonum/sed et seculi actibus/ mancipasset: etiam baptisma consecutus est. Et in tantum vite merito ac fidei virtute profecit: vt ipse beato Gregorio in episcopatu successor extiterit. Sed et ingenii sui nobis in paruo maxima monumenta dereliquit. In ecclesiastē nanq; metafrasim idē Gregorius magnificentissime scripsit. Et catholice fidei expositionem breuiter editam dereliquit: quam pro edificatione ecclesiarum sociare his commodū duxi Gregorii martyris et episcopi Neocesarie filii

des. Unus deus pater verbi viuētis/sapientie subsistentis. et virtutis sue et figure: perfectus Perfecti genitor / pater filii vnigeniti. Unus deus solus ex solo deo. figura et ymago deitatis. verbuz perpetrās sapientia comprehendens omnia: et virtus qua tota creatura fieri potuit. Filius verus veri et inuisibilis ex inuisibili/et incorruptibilis ex incorruptibili/z immortalis ex immortali/z sēpitern⁹ ex sempiterno. Unus spū sanct⁹/ex deo substāciā habēs: z q̄ per filiū apparuit. imago filii perfecti. Perfecta viuētiuz causa: sanctitas sctificatiōis prestratrix. Per quē deus super omnia et in omnibus cognoscitur: et filius per omnes. Trinitas perfecta/māestate et sempiternitate/et regno minime diuiditur neq; abalienatur. Igitur neq; factū quid/aut seruiens in trinitate/neq; superinductum tanq̄ antehac quidē non subsistens/postea vero super ingressum. Neq; itaq; defuit vnq̄ filius patri/neq; filio spiritus sanctus. sed inconuertibilis et immutabilis eadez trinitas semp. Sed de Gregorio satis dictum est/nunc ad hystoriam redeamus.

Capitulū. xxv. de paulo samosateno heretico/eius intollerabili superbia/eius excommunicatione/ab episcopatu depōne/et eiectione.

Interea dyonissius apud Alexandriā quieuit i pace. duodecimo anno imperii galieni/decem z septem annis functus sacerdotio. Succedit vero ei Maximus. Igitur Salienus cum per annos xv. Romanum gubernasset imperium/ Claudio regni successore defunctus est. Qui duobus solis annis i imperio transactis/Aureliano rerum apicē dereliquit. Huius temporibus vltimum apud Antiochiam episcoporum concilium congregatur. In quo Paulus arguitur manifesteq; conuincitur hereticus: et damnatur ab omnibus que sub ce-

Liber

Io sunt ecclesiis christi: insistente plurimū et disceptationibus validissimis perurgente Alchione presbō anthiocene ecclie/ viro fidelissimo / et oibus virtutibus adornato: qui accedebat etiaz hoc/ q̄ erat disertissim⁹ et potens in v̄bo atqz ī oī eruditioe p̄fect⁹ Deniqz oratoriā ī eadē ip̄a vrbe docuerat Huic igitur ab omī epōz consilio p̄mittitur disputatio cū paulo/ excipientib⁹ notariis. Que ita magnifice ab eo et accurate habita est/ vt scripta ederet/ et nūc quoqz in amiratioe sit oibus. Solus et em̄ potuit dissimulantē z occultantē se paulū cōfessioibus p̄p̄iis publicare. Quibus ita gestis cōmuni cōsilio vniuersi pariter sacerdotes scribūt eplam ad personā dionisii episcopi vrbis rome/ et maximi alexandrie episcopi/ que p̄ om̄s mitteret̄ ecclias per quā cūctis z suā diligentia cōprobarēt et pauli heresim cōfutatam esse atqz deiectā in vniuersoz notiam puulgarent. Simul etiam que cū eo questiones habite sint indicant. Sed et vitaz ipsius intēperatā pariter moresqz describunt. Ex quibus pauca aliqua inserere huic op̄i nostro dignū iudicauim⁹. Dionisio z maximo z oibus qui per vniuersū orbem sunt sacerdotibus z coepiscopis/ vna cū copresbiteris z dyaconibus/ atqz omī ecclie catholice q̄ sub celo ē/ Helenus/ z hymeneus/ Theophilus/ theotignus/ maximus/ procul⁹/ nicomas/ helianus/ paulus/ bolasus/ protegenes/ lerax/ eutitius/ thiodorus/ malciolus/ presbiteri: et ceteri om̄s qui nobiscum congregati sunt ex vicinis vrbibus z gētibus ep̄i et presbiteri z diaconi/ dilectissimis fr̄ibus in dño salutē. Et post pauca addiderūt mittētes hanc epistolā. Deprecamur om̄s vt si qui forte tali doctrina infecti sunt/ curant̄ a vobis sicut et beate memorie vir dionisius alexandrinus/ et firmilianus/ ex Cappadotia iam prius scripserant ad anthiocie plebē: dedignātes immo potius declinantes ad personam ipsius scribere qui erat auctor erroris. Ip̄e autē beate memorie firmilian⁹/ cū ad huc sup̄esset/ secundo affuit/ et presens eum argu-

Septimus

it ac notauit: sicut oēs nouim⁹ z testamur q̄ simul cū illo veneram⁹. Sed repromittente eo corrigere errorem/ credidit: sperans posse fieri/ vt absqz religiois nostre opprobrio/ z dissensionū nota/ res veniret in meli⁹. Et ideo dissimulauerat: cū tamē paulus dolo differret/ z hominē quidē falleret deū autē negaret/ ac fidē in qua renat⁹ fuerat violaret. Deniqz et nūc beatus firmilianus veniebat anthiochaz/ et cū tarsuz vsqz puenisset/ et nos om̄s antiochie positi aduentū illi⁹ opperiremur: nunciat⁹ est nobis excessisse de mūdo. Post aliquanta vero describētes eius vitā moresqz adiūt etiam hec. Postea vero q̄ a doctrine regula ad aliena se dogmata z adulteria cōuertit/ nō opus est enumerare actus eius priores: quo modo cū prius egēs fuerit et pauperrimus/ neqz ex parentū successionē/ neqz vllam questus occasionē habuerit honestam/ nūc ad sūmas diuitias puenit/ non aliūde nisi ex sacrilegiis. Et ex iis que per fraudē diripuit/ cōcutiēs fr̄es/ vendēs patrocina: z fidē negotioz suspectoꝝ/ nec accepta mercede custodiēs: existimans secūdu qd̄ scriptū est questū esse pietatē. Supbiam vero ei⁹ q̄s ferre posset cum se magis ducenariū q̄ episcopū videri velet? Nam et incedēs per plateam tali quadaz ambitioe vtebat: publice epistolas relegēs: atqz ī auditu oīm z oculis dictans assistentibus sibi ī platea notariis. Directio quoqz pretereūtium et constipatio īsequentium q̄ plurima querebat: ita vt om̄s qui videbant/ horrescerent z detestarentur per illius arrogantiam religionem diuinam. Hec in publico. Intra eccliam vero tribunal sibi multo altius q̄ fuerat/ extrui et thronum in excelsioribus collocari iubet. Secretarium quoqz sterni z parari sicut iudicibus seculi solet. Verū vero faciēs ad plebē/ iactare supra modū dexteram/ ac palmas femori illudere/ pede quoqz subsaltare/ ac ferire scabellum cū sonitu. Ab auditorib⁹ vero nō fauorē neqz plausum spare solū/ sed theatriali more oratoria moueri sibi expetebat: z

Libet

vores tanq̄ de caueis dari. Nec non soluz a viris/ Sed etiaz a mulieribus idcenter expetebantur. Si quis vero auditor honeftius z perecundius agēs ad lamore nimio temperasset: velut iūriaz faciēs patiebat in iuriam. Sed et antiquis et defunctis iaz fractatoribus insultabat: z illis derogans suas laudes i perecunde impudēter qz iactabat: rethores se magis q̄ ecclesie doctore laudari cupiebat. Psalmos vero qui in dominuz nostrum Iesuz christū dicebant cessare fecit: velut Neotericos et nup iuētos. In semetipsum vero cōpositos dieb⁹ pasche in medio ecclesie/ canere mulieres maxime quas ip̄ prius ad canēdū p more instituerat faciebat: ita vt horresceret si q̄s audiret. Naz cū ipse filiū dei negaret descēdūse de celo/ Sed a maria cepisse/ z in iūz habuisse de terra: psalmi qui in ipsuz dicebantur/ et quibus i populo laudabatur angelum eum dicebant descendisse de celis. Et hec ipse assistens et audiens/ non solū dici nō prohibebat/ sed elato supcilio delectabatur audire. De mulieribus vero que cum ipso simul manebant/ quas synicunctas Antioeni appellant / quid opus est dici? Ex quarum societate z cōtubernio vt sibi nulla questio moueretur/ etiaz presbiteris z dyaconis suis iis dūtaxat qui ei more gerebant habitādi mulieres secū similitentia dedit. Sed z cōgregandi diuitias. tribuit facultatē: quo ip̄i similib⁹ obnoxii magistro nequa q̄ crimen ip̄ingerēt. Nos aut̄ idcirco hec scribimus fratres km̄ quia nouimus q̄ sacrosanctū debeat esse episcopale sacerdotiū. qd̄ z clero z plebi esse debeat exemplo. Neqz enim ignoramus quosdam dum incautius sibi ad cohabitandū iungūt mulierculas/ recidisse. Quod etiā si nō fiat/ certe in suspitionē venire de talibus sacerdoti grauissimū est. Quomodo aut̄ vetare poterit eos qui infirmiores sūt a mulieruz cōsortio quibus ex iis que gerit auctoritatē prebet: Tantus vero actam imitatus fuit i potentatu/ z ita specie quadam tyrannidis elatus est/ vt ne ad arguendū quidē quisquaz vel accusandū aude

Septimus

ret accedere. Sed et que dixim⁹/ cōdēnari possent etiam in eo qui fidē catholicā seruat/ z i ecclesiastici dogmatis veritate pducat. Sic vero qui abiurato fidei misterio/ ad pollutissimā se arcē z heresiz ptulit/ (necessariū em̄ fuit etiam partē erroris ipsius designari) quomodo habēdus/ vt quomodo execrandus est. Et post multa i fine epistole addunt etiam hec. Igitur necessarium visum est hūc resistentē deo/ neqz ac quiescentem vere fidei/ abici et abiurari. Alium vero pro ipso eccleie catholice cōstitui episcopū p dei gratiam prouisū/ filius beate memorie Demetrianus: qui huic ip̄i eccleie inculpabiliter prefuit/ Dōnuz noie virū oibus bonis ornatum. Iudicauimus aut̄ vobis de eo/ vt sciatis/ ad ipsuz scribere debere: et ab ip̄o cōmunionis scripta suscipere. Sic autē qui indignus habitus est esse in eccleia catholica/ anathema scribat. z illius hereseos sectatores excommunicentur. Dōno igitur in episcopatū subrogato/ Paulus a sacerdotio abscisus z cōmunionem/ cū d̄ domo ecclesie nollet exire/ i terpellatus i perato: Aurelianus religiose satis de hoc sacre qz deternit: iis precipiēs ecclesie domū tradi/ quibus italie sacerdotes z Romanus episcopus scriberent. Et iterū predict⁹ paulus ad cetera mala etiā hoc dedecoris acquisiuit/ vt manu publica de ecclesia pelleret. Et tunc quidē talis erga nos exitebat Aurelianus. Processu vero temporis immutare propositi sui bonum cepit: et malis consiliis deprauatus/ huic persecutionem erga dei ecclesias meditari eo vsqz vt dicat/ q̄ dictatis iam litteris et scriptis/ cuz supellet sola subscriptio/ diuina dextera iterueniens/ subscriptionem tur i nefande dextere deturbauerit. Forte et hūc enim subita condemnatur qui de piorum morte censebat: vt ostēderet deus quia nō par. cum voluerit tyrannus/ cruciamur sed cuz probauerit ip̄e corripimur. Igitur sex annis Aurelianus cum gubernasset principatus 36. a Probus post hunc suscepit. Qui cum tātū in f. dem temporis expleisset imperium/ Carus pna cum filiis Carino et Numeriano

huic
q̄ si
milē
habe
tur i
histo
t. i.
par.

lege

vii. c

36. a

in f.

Liber

succedit. A quibus tribus annis nec plenis Romano regno administrato/ **Dio**decianus suscepit principatum **Js** vero marianus in nros persecutions z ecclesiarum subuersione smolitus est.

Cap. xxvi. de mane aquo manicheorum heresis oritur.

Ed paulo ante quod hic imperium sumeret in urbe Roma defuncto **Dionisio** post nouem annos sacerdotii/ **felix** suscepit sedem. Quo tempore **Manes** quidam secundum nomen suum insans/ et instinctu deorum agitatus/ inuisam et execrabilem omnibus heresim docet. Hic autem manes gente perses pita z moribus barbarus fuit: tam acer ingenio/ ut insanire vel demone adimpleri videretur. Denique ut rei exitus docet/ christi se nunc gerere formam conabatur ostendere: nunc ipsum se esse paraclitum predicabat. Et elatus insaniam/ ad similitudinem christi/ duodecim discipulos eligens/ ad predicandum mittebat dogmata stulta z impia a diuersis hereticis qui iam prius exticti fuerant mutuata disseminans/ et nostro orbi Persica venena propinans. Ex hoc ergo Manicheorum heresis/ usque in hodiernam diffunditur: eo tempore exorta/ quo **Felix** in urbe Roma ecclesie preerat. Qui per quinque annos administrato sacerdotio/ **Euticia** no sedem reliquit. **Js** decem mensibus solis transactis/ gaio episcopatum tradidit. Qui nris iam temporibus quindecim annis sacerdotio perfunctus/ **Marcellinum** successorem reliquit. Quem iam persecutionis tempus inuenit.

Cap. xxvii. de anatholio viro eruditissimo eiusque subtili industria qua alexandriam ciuitatem fame piter absoluit z bello/ z quid ipse de pascha senserit.

a tempestate apud Antiochiam sacerdotium post **Dionum** suscepit **Timotheus**: Post uero **Cirillus**. Cirillo autem successit **Dorotheus**. Qui ad nram usque memoriam perdurauit/ vir eruditissi-

Septimus

mus z in scripturis diuinis satis intentus. qui pro multa diligentia/ etiam hebream linguam didicerat. Greca autem/ eruditione liberali a puero fuerat institutus. **Js** eunuchus a natiuitate fuit. Ex quo etiam imperator in admiratione eum habuerat: et honorem ei contulerat purpure preposituram. Huius etiam nos cum in ecclesia scripturas exponeret auditores imperitia fuimus. Post hunc autem **Tyrannus** apud antiochiam sacerdotium suscepit: sub quo ecclesiarum persecutio increuit. Apud Laodiceam post **Socratem**/ **Eusebius**/ **Alexandrinus** genere episcopus fuit. Qui in causa pauli Samosatensis ad partes syrie cum venisset/ quod esset in scripturis diuinis eruditus/ a fratribus studiosis velut thesaurus quidam repertus/ ultra nunc quod abire permittitur: sicut **Dionysius** in epistolis suis scribit. Huic quoque **Anatholius** successor ut aiunt bonus boni extitit. Quis ipse genere alexandrinus erat: eruditione vero liberalium litterarum/ z in philosophicis a puero apprime eruditus: ita ut apud alexandriam dyalecticam docere ab omnibus eruditis viris z philosophicis cogere. Hunc etiam belli tempore quod inter ciues exortum est apud alexandriam/ ferunt multa bona ciuibus in consiliis z prouisionibus prestasse. Ex quibus unum tantum modo factum breuitatis causa memorabo. Frumentum autem cum deesset obsessis/ et fames grauius quam hostis urgeret/ tertia pars cum due se inuicem impugnarent erat populi separata: quam quasi fidem Romanis seruabat. In qua parte/ tunc etiam supradictus **Anatholius** erat absque impugnatione. Hic ad magistrum milicie refert/ eumque de famis necessitate quam obsessis acciderat edocet et impetratam gratiam ciuibus defert. eamque hoc modo distribuit. Primum quidem utraque partes inter se dissidentes alloquitur/ ac romanis redire in gratiam suadet. Sed cum reluctantes videret/ hoc saltem inquit credo vos libenter accipere/ ut omnem nostram manum imbellem que belli quidem vobis nequaquam/ tibi tamen necessario particeps est/ exire portas sinatis. Consilium ab utraque parte gratanter acceptum est. Decernunt

Liber

imbellē manū egredi castris debere. **D**a
ta occasione/omnes pene quos inedia cō-
sumebat/pariter cū imbellibus erumpūt.
Precipue nostri quibus bellum gerere cō-
tra propōsitū erat. Quos oēs Anatholi⁹
suscipiens/parentis simul ac medici fove-
bat affectu:et ita multitudinē per cibuz sa-
lutem propere contulit. Reliquis vero qui
pauci remanserant/formidinē belli z de-
sideriuz pacis incussit:ita misericordi pru-
dentiqz cōsilio urbem maximam fame pa-
riter absoluit et bello. **H**ūc ergo secūdū
de Alexandria/dei munere/Laodicenozū
ciuitas accepit episcopus/post transactuz
quod supra memorauimus belluz. **M**ul-
ta quoqz opuscula supradicti anatholi magni-
fice composita ad nos vsqz uenerunt.
Ex quibus michi dignū uidetur de pascha
quid sēserit/ipsius uerbis proferre. Est er-
go inquit in primo anno initiū primi mē-
sis qd est .x. et viii. annoꝝ circuli p̄cipiuz
Secunduz egyptios quidē mensis Fame-
noth uicesimasexta die. Secundū **M**ace-
dones/distrimensis uicesima secūda:secū-
dū uero romanos/undecio kal. apulis.in
qua die inueitur sol nō soluz cōscendisse
primaz partē/uerū etiam quartaz iā in ea
die habere: id est in prima ex duodeciz par-
tib⁹. **H**ec aut particula prima ex duodeciz
uernale est equinoctiū. Et ipsa est inīciū
mensiuz et caput circuli/et absolutio curs⁹
stellaz/que planete id est uage dicuntur:
ac finis duodecime particule z totius circuli
terminis. Et ideo nō parū deliquere di-
cimus eos qui ante inīciū hoc noui anni/
pascha putant esse celebrandū Sed nec a
nobis primis exordiū sumit hec ratio:anti-
quis iudeis fuisse cōprobata demonstratur
et ante aduētū christi obseruata/sicut eui-
denter edocet **P**hilo et **J**osephus. Sed et
horum antiquiores **A**gathobolus: z ab eo
eruditus **A**ristobolus ex **P**aneada:q̄ vn⁹
ex illis. **A**ristobolus fuit/qui missi fuerāt
a pōtissibus ad p̄tolomeum regē/hebreo-
ruz libros interpretari in grecū sermonem
Qui z multa ex traditionibus **M**oyssi/ p̄-
ponenti regi perūctatiqz/respōderāt. **I**psi

Septimus

ergo cuz q̄stiones exodi exponerēt dixerūt
pascha nō prius esse imolandū q̄ equinocti-
um uernale transiret. **A**ristobol⁹ uero etiā
hec addit/in die pasche nō solū obseruādū
esse/ut sol equinoctiū uernale transcēdat/ue-
rum et luna. Cum em̄ duo sint equinoctia
inquit ueris: autūni equis spatius direpta
et quartadecima die mensis primi sit sta-
tuta solēnitas post uesperaz/quādo luna
solī opposita e regione deprehēditur sicut
etiam oculis probari licet/ **I**nuenit̄ utiqz
uernalis equinoctiū partez sol obtinēs/lus-
na uero ecōtrario autūnalis. **L**egi et i eoz
libris alia multa de his/validissimis asser-
tionibus exposita:q̄ euidenter ostēdāt pas-
che solēnitatez omni genere post equinoctiū
celebrari. **M**ulta z alia preterea non
solū reuigilantibus uiris, sed z philosophis am-
miranda scripta anatholius dereliquit,q̄-
bus salutaris eius eruditio scire uolentib⁹
innotescat. **H**uic prim⁹ theotegnus sacer-
dotiuz **C**esaree tenens in episcopatū ma-
nus iposuit:et uiuens ipse sibi eū successo-
rem sue cathedre statuit. **U**nde z aliquan-
to tēpore pariter cum ipso **T**heotegno ce-
sariensi ecclesie p̄fuit.

Capitulū .xxviii. de nobilibus i ecclesia vi-
ris quoz aliquanti vsqz ad scriptoris me-
moriam p̄durarunt.

Ed cū aduersū paulū Samosatē-
nū Antiochiā cōueniretur ad cōci-
lium/pretergredientē anatholiū / defuncto
Eusebio Laodicēsis ecclesia p̄bi uendica-
uit episcopū. **P**ost quē ultim⁹ q̄sqz ad p̄-
secutionis tēpus apud Laodiciā **S**tepha-
nus eccliam gubernauit. **E**t ip̄e eruditioe
et eloquētia prioribus nō inferior/sed fidei
uirtute longe dissimilis:sicut persecutiōis
ignis probauit. **N**ihil enim philosophie
in necessitate tentationis ostendit: sed nō
continuo in illius infirmitate/dei pauper-
tas ostenditur. **P**ost huius nāqz casum/
prouidit deus ecclesie illi episcopū theodotū
noie:uirū non solū uerbis: sed reb⁹ z uirtu-
tibus ornatū. **H**ic arte quidē medic⁹ fuit:

sed ad animam a dño translatus est medi-
cinā. Vere incōparabilis/ qui sup ōnes pe-
ne homines/ fide misericordīa studio/ vigi-
lantia/ atqz oībus optimis institutionib⁹
claruit. in scripturis quoqz diuinis/ laborē
quāplurimū gessit. in ea apud Cesareā
Palestine Theotigno cū epātum soler-
tissime peregrisse: / Agapius succedit. Qui
et ipse multo labore multa qz diligētia in
gubernatione populi adhibita/ z precipue
erga indigentes paterna prouidencia fere-
batur. A quo z vir per ōnia prudentissimus
vita eruditione moribus adornatus Pā-
philus/ ecclesie ipsius presbiter subrogatur
Sed iste pamphil⁹ quis ve sit z quātus/ et
pr. de oriundus. qm̄ nō erat dignū breuiter
transcurrere/ oēm eius vitam in hōmīnū
qz a puero/ z quāta i p̄ccatōib⁹ diuer-
sas confessiones protulerit/ z qz agones
deudauerit/ et qualiter sup omnia coronā
martyrii adept⁹ sit/ prop. ad opusculo cō-
preberdimus. De hoc ergo q̄ mirabilis
fuerit/ illa lectio doceat. Sed et alios quā
plurimos p̄ illud tempus ammirabiles in
presbiteris viros nostri iā memoria tenet.
At apud Alexandriam Hierium. Hele-
tū vero apud Pontū: qui epūs postmodū
factus est. Sed hierius quidez acer ingenio
in diuinis scripturis nobiliter eruditus/ vi-
ta purissimus/ atqz ad christianam philo-
sophiam nudus. Et penitus expe-
ditus. doctor ecclesie incomparabilis/ pri-
uatim et publice mirabiliter disputans.
Heletius vero tante fuit suauitatis mo-
ribus/ et tanta dulcedinis/ vt Helattis
cur a sophistis vocaretur. In omī eruditi-
one peritus. in Re. horicis talis erat/ vt
aliis studiis nūq̄ vacasse putaret. i cūctis
vero philoſophie generibus/ que in quīqz
diuidūt disciplinas/ ita erat per singulas
consumatus. vt cū in vna quaqz quis expe-
riri voluisset/ i hac eum sola a puero habu-
isse exercitiū iudicaret. Cumqz esset erudi-
tionū prerogatia magnificus/ virt⁹ tamē
animi et vite sinceritas longe in eo magni-
ficentior habebatur. Quē nobis p̄secutio-
nis t̄p̄e in fuga positū apud palestina. dili-

gentius z plenius agnoscere licuit. Igitur
Ierosolimis post Hymeneuz de quo pau-
lo ante memorauimus zapdas sacerdoti-
um suscepit. Qd̄ paruo tempore amistras-
tum Hermo. i post se tradidit. Hic vsqz
ad nostri temporis p̄secutionē/ apostolicā
inibi quāz s̄. i ceperat cathedrā cōseruauit
apud alexandriam vero/ maximo q̄ succē-
serat Dionisio/ cum decem et octo annis
sacerdotiū transegisset: Theonas succedit
cuius tempore Achilles e. i. dez ecclesie p̄-
sbyter/ ecclesiastice scole magisteriū tenuit
eruditione/ fide/ cōuersatione et moribus
in signis. Theonas vero cū decē z nouem
annis sacerdotiū inculpabiliter ministras-
et/ sedez tradidit Petro viro iter p̄cipuos
egregio. Hic duodecim ānos i epātu illi⁹ vr-
bis erexit. Quorū tres ante p̄secutionē reli-
quos vero nouē. diuisis in tentationum ge-
neribus duris. Cūqz semp i omni agone p̄-
secutionuz positus/ artioribus se vinculis
continēcie distringeret/ z ad utilitatē atqz
i instructionē ecclesie in verbo dei nobiliter
insisteret/ satisqz vigilāter erga oēm sacer-
dotiū curam diebus iudaret ac nocib⁹: no-
no p̄secutionis anno/ episcopat⁹ vero sui
duodecimo/ martiriū coronā capitū obrū-
ctatiōe p̄meruit. Huiusqz successiōes epi-
scopoz/ gesta qz diuersa a dñi z saluatoris
nostri natiuitate vsqz ad tēpus p̄secutiōis
in qua ecclesie quoqz destructe sunt/ histo-
rie mandauimus. De reliquo vero/ ago-
nes martyriū/ quos ipsi per nosmetipsos vi-
dimus describētes/ posteris ad memori-
am relinquamus.

Explicit liber septimus.

Incipit liber octauus.

Postolorū successiōibus
intra. vii. libros a nobis cō-
clusis/ in hoc octauo volu-
mine dignū credidi etiā ea
que nostris tēporib⁹ gesta

sunt posteriorū memorie derelinōre: et hic
iam nobis sermo sumat exordū.

Ca. i. q̄ iusto dei iudicio dira in christia-
nos p̄secutio sub diocletiano orta est.

Tem̄ ante nostri tēporis persecu-
 tionez q̄ mirabiliter q̄qz magni fi-
 te per vniuersū mūdū sermo christi z pieta-
 tis doctrina p̄fecerit/z inquantū sublimi-
 tatis ascenderit/enarrare vires nostras su-
 perat. Nosci tamē et ex hoc possibile est/
 q̄ aliquanti ex p̄cipib⁹ romanis/et facul-
 tatē regendi puincias/iurisqz dicendi no-
 stris prebebant. Et cōiugib⁹ ac ministris
 atqz vniuersē domū suē nō solū credere ī
 dñm nostrū iesū christū/perū et cū omī fi-
 ducia ac libertate in fide agere sinebant:
 ita vt illos sibi fideles ac familiares duce-
 rent/de quibus certi erant q̄ pro fide xp̄i
 nichil perfidū saperent. Sicut fuit opina-
 tissimus ille dorotheus in cubiculo regū:
 qui propter fidē dñi fidelissimus in oībus
 habebatur. Unde et cunctis preferri z bo-
 noze meruit et amore. Cū quo et Sorgo-
 nius ceteriqz cum ipsīs in dño fideles: vel
 qui ītra palatiū in sumis honoribus erāt
 vel qui ad puincias gubernādas p̄ferri cete-
 teris fidei cōtenplatione merebantur. Jā
 vero multitudines coeuntū intra ecclesi-
 as populorūz/et precipue in diebus festis
 innumerabiles cateruas per loca singula
 cōfluētes/quis digne poterit explicare: cū
 ne ipsa quidē antiqua receptacula suffice-
 rent/sed quotidie orationū domus dila-
 tarentur: ita vt amplitudo earū cōcludere
 instar vrbiū videretur. Sic per tēpus plu-
 rimum/ecclesiarū status incrementis p̄peri-
 oribus augebat: et gloria earū terris exce-
 dens et cuncta supemineus/festinare vid-
 batur ad celum. Nulla em̄ occurrebat in-
 uidiā/null⁹ liuor nequissimi demonis ob-
 uiabat: quoniā quidē celestis dextere ful-
 ciebat auxilio populus etiā tū bene de deo
 proprietatis cultu et iusticie obseruatione
 promeritus. ¶ Verūpb̄i ex multa liberta-
 te multa qz idulgentia viciati sunt mores
 et disciplina corrupta est: dum alter alteri
 inuidemus/et alter alteri derogamus/dū
 qz nos vicē mordem⁹ z incusamus/z ad-
 uersum nosmetipsos ītestina prelia cōmo-
 uemus/dū verborū iaculis proximorū cor-
 da terebram⁹: dū p̄cipēs cū principibus/

populū cum populis/seditiōes et certami-
 na concitamus: dū simulatio in vultu/do-
 lus in corde/fallacia proferē in verbis/et
 malorū per singula cumulus itumescit: di-
 uina puidētia iacturā discipline/populo
 suo illatā ex plurima pace et nimia sui le-
 nitate p̄spiciens/aggreditur primo sensū
 refrenare lapsantes/et integro adhuc ec-
 clesie statu/cōgregationibusqz manētibus
 indulget interim eos qui erant in militia
 tantū gentiliū persecutione pulsari. Sed
 cum nullus ex hoc clemētie eius intellect⁹
 populis redderetur: quin poti⁹ velut igno-
 rantes deū/absqz diuina puidētia res agi
 ducerent et per hoc eo magis persisterent
 in malis suis/atqz ipsi qui duces populū
 debantur et principes/divini mandati im-
 memores effecti/aduersū se inuicē cōten-
 tionibus/zelo/liuore/supbia/iuicitis/atqz
 odiis inflāmarentur: ita vt tyrannidē po-
 tius q̄ sacerdotiū tenere se crederēt/christi-
 ane humilitatis z sinceritatis oblitī/sacra-
 mēta p̄phanis mentibus celebrarent:
 Tunc demū secundū vocē hyemie p̄phe-
 te obscurauit dñs in uia filie syon/et dice-
 cit de celo gloriā israel/nec rememoratus
 est scabellū pedum suorū in die ire sue. Et
 sicut iterū dicit/Submersit dominus om-
 nem decorez israel/z omnes macerias ei⁹
 destruxit. Et rursum sicut dicit in psalmis
 Destruū testamētū serui sui/polluit ī ter-
 ra sanctificationē eius: per ecclesiarū scilicet
 subuersionem. Et destruxit om̄s ma-
 cerias eius: posuit munitiones eius timo-
 rem: diripuerunt populum eius omnes
 qui transierunt per viam. Pro quibus cū
 ctis opprobriū facti sum⁹ vicinis nostris.
 Exaltauit em̄ dexterā inimicorū nostrorū
 et auertit adiutoriū gladii sui: et nō adiu-
 uit nos in bello: sed z destruxit eū ab emū-
 datione/et thronū ei⁹ elisit in terra. Pau-
 cos fecit dies nostros/et super oīa effudit
 sup nos cōfusionē. Sūma nāqz malorūz
 nobis affuit oīm tūc cū domus oratiōis z
 ecclesie dei vniad solū deducte sunt/atqz
 ab ipsis subuerse sunt fundamētis. Diui-
 ne vero scripture in medio platearū igni

cremate sunt. Dionephas ipsi hec nris vidimus oculis Sacerdotes dñi z pastores ecclesiarū publice denudatos/inuerecūde z inhoneſte huc atqz illuc ab impijs trahi: ita vt cōpleretur ille sermo prophetic⁹ qui ait: Effusa est cōtumelia sup principes/ et seduxit eos in inuio z nō in via. Sed non ē nostrū describere/quāta in sacerdotes dei iniuriarū genera collata sūt Sicut ne illud quidē nrm duximus exponere singulatim quanta prius inter nostros rabies diſſēſionis exarſerit. Hoc solū hystorie tradere licuit/ q̄ iusto di iudicio z necessaria correptione/ diuinā sensimus manū. Neqz enim refert in mediū proferre/ pro quib⁹ vel turbo psecutionis iuectus est/ vel quos quantosqz infidelitatis pcella submerserit. Sed illa sola cōmemorabo/ que vel nos ipos dicentes/ vel alios edificēt audientes. Propter quod hīc iam diuinos agones beatissimoz martyroz/ breuiter in quātū possum⁹ explicabimus.

Cap. ii. de dirissimis diocletiani in rem christianā edictis

Unus decim⁹ agebat ānus imperiū Diocletiani/ mensis martius et dies solēnis pasche iminebat/ cū edicta principis p ōnes terrā proponebāt/ vt cūcte que vsq̄ sūt ecclesie ad solū vsqz destruerēt Scripture sacre igni exurerēt. Si quis iter nostros alicui⁹ bonozis p̄rogatiua munitur sublata hac/ maneret infamis. Si q̄s seruoz p̄mansisset christianus/ libertatez cōsequi nō posset. Hec oīa iis q̄ primo aduersū nos lata sunt continebantur edictis

Cap. iii. de psecutiōe diocletiani ī generali

Est nō multū vero temporis/ adduntur et alia. iubetur vt oīs qui per loca singula ecclesijs presūt/ primo quidem conūcianr in vincula. tuz deinde oīb⁹ supplicijs/ sumulacris imolare cogantur. Hinc vero ingens spectaculuz sacerdotes dei effecti sūt huic mūdo z angelis z hoīb⁹ cum psecutorū crudelitate/ ad supplicia raperent: et agones mirandos oīb⁹ desudarent. Illos autē/ qui z multo plures fuerūt quos metus oppressit/ z ante cōgressionē

solus terroz elisit/ p̄terire meli⁹ puto. Ceteri vero quoz mēs promptior et fides validior fuit/ tormēta patiebantur: flagris alijs discerpebātur: alii vn̄gulis fodiebātur. alii ignitis laminis prebant. Ex quib⁹ nulli quidē fatigati cedebant: alii vsqz ad finē patientiā cōseruabant. Ex ipsis autē persecutoribus quidā tanq̄ miseratiōe vsq̄ adhibebāt nōnullos nostroz ad icesta sacrificia: et quasi sacrificassent cōclamabāt cū non sacrificassent. De alijs vero cū ne appropriassent quidē indignis hostijs/ ac clamabant ipsi q̄ iam imolassent/ z abscedebant: in eo tantū culpabiles/ q̄ crimen sibi obiectū cū silētiō paterent. Alii semiuui sublati/ tanq̄ mortui p̄icebant. Alii pedib⁹ tracti inter eos q̄ sacrificassent deputabant. Aliqui sane exclamabāt īgenti voce/ et testabant se non sacrificasse/ sed esse christianos: tali se gaudētes cōfessiōe decorari. Nōnulli etiā maiore fidutiā/ neqz immolasse se/ neqz vn̄q̄ imolatueros esse testabant. Quibus tamē ab assistētibus militibus ora cōtinuo atqz oculi p̄tudebantur vt tacerēt: violenterqz expellebant tanq̄ acquiescent. Tantū erat ipiis studiū/ vt p̄positū suū viderentur impleſse. Sed nō aduersū beatos martyres ipone hoc facere licebat: quoz patientie et magnanimitatis virtutē/ quāuis nullus digne pferat sermo: tamē p̄ mediocrita te viriū nostrarum que possumus enarrabimus:

Capitulū. iiii. de eodem.

Sicut primo oīm qm̄ sicut dixim⁹ ignis huius exordiū/ iter solos militares parua scintilla cōflauerat: cū delegerent si qui essent inter milites xpiani: vt aut imolandū sibi sciret/ au militiā parit vitāqz ponendā: plurimi ex ipsis militiaz pro fide christi/ pauci etiā aīas posuere. Cū vero inde flāma sumens initiū / tota per populos et sacerdotes exaggerasset incendia/ possibile nō est numero cōprehēdi/ quanti quottidie pene per singulas q̄s vrbes et prouicias martyres efficiebāt. Cap. v. de persecutiōe diocletian apud nēcomediā/ z nobili prius christiani facto.

Tem apud nicomediā/vir quidā
de nobilibus/honore et dignitate
seculi illustrissim⁹/simul vt vidit aduersū
cultores dei ī foro crudelia edicta pēdere
calore fidei nimio ignitus/publice popu-
lo upectate/iniecta ma nu librū iniq̄ legis
dehabet/ac minutatī discerpit: Augusto ī
radē vrbe sil' cū cesare cōstituto. Ad quos
cū relatū esset re igiosi et illustris viri fa-
ctū:cōtinuo omī in eū crudelitatis gene-
re deseriētes/ne hoc quidē solū efficere q̄-
uerūt/vt eū mest ū aliqs videret in penis:
sed leto atqz hylari vultu/cū iā viscera in
supplicis defecissent/spūs tamē letabaī
vultu:ex quo tortores sui grauius cruciaba-
tur/q̄ o. a suppliciorū genera cōsumebāt ī
eū/quē ne tristē qdē ex his reddē poterāt.
**Ca. vi. de petri dorothei z gorgonii mar-
tyriis z agonibus.**

Est hūc ad vnū ex dorothei sodali-
bus qui in cubiculo regis erāt/qui
qz semp in affectu habiti fuerant liberorū
intentionis transfertur insania. Etenim cum
de imensis supra memorati martiris sup-
plicis/liberius causaret:educi ipse iubet ī
mediū/ atqz imolare cōpellitur:abnuens
impatur appendi/et flagris toto corpore
laniari:videlicet vt doloris necessitate fa-
ceret / quod p̄cipiebat inuit⁹. At ille cū ma-
neret immobilis/visceribus iam pene nuda-
tis/iubetur areto et sale perfundi. Cūqz
etiā hoc tormenti genus cōstāter ac fortit̄
tollerasset:craticula prunis substrata po-
poni iubetur in medio:ibiqz quod reliquū
fuerat/in vberibus absumpti corporis sup-
poni:et nō adsubitū/sed sensim paulatim
qz succendi:quo scilicet pena protelaret ī
longū. Cūqz ministri scelerū in hūc mo-
bum corpus modo inde versantes per mē-
bra singula penas iciperent/et supplicia
renouaret/sperātes se ab eo elicere posse
consensuz:ille firmus in fide/et ouans in
spe/consumptis iam z igni resolutis car-
nibus suis/vltimū spiritū in fide letus
exalat. Tali petrus (hoc em̄ ei nomē est)
martyrio de coratus/vere petri extitit z fi-
beres z nois. **Quis isticuoꝝ in disci-**

plina et magister in officiis que intra pal-
latium exhibebantur/dorotheus erat cu-
biculo regis prepositus: habens lecuꝝ offi-
cio fide et magnanimitate parē gorgoni-
um. Quorū institutionibus opt. mis oēs
pene cubiculi ministri in fide dei vigilanē
et libere persistebant. Dorotheus igitur
et Gorgonius/cum petri tam crudelibus
viderent atqz ī. manibus supplicis cruci-
ari:constanter et libere cur(ant) Impera-
tor punis in petro mentis sententiā/que in
nobis oibus viget: Et quid in illo crimē
ducitur/qd a nobis oibus cōfiteatur: **Hec**
nobis fides. hic cultus/et vnanimis eada-
qz sententia Quos ille cū in medio nichil
lominus venire iussisset / similibus pene
vt priores supplicis affectos/ad vltimū
laqueo appēsos necari iussit. Tūc et An-
thimus ipsius vrbis episcopus/in dñi no-
stri iesu christi p̄fessione pdurans/martyriū
gloriā capitis obrūcatione suscepit. **Hunc**
autē tanq̄ vere bonū pastore/viā marty-
riū p̄eūtes/vniuersa pene gregis sui multi-
tudo p̄sequit̄. Accidit nāqz apud nicome-
diā ī ipsis dieb⁹ partē aliquā palatii icē-
dio cōflagrare. **Hoc** īperator a nostris fa-
ctū falsa suspitiōe p̄supsit. Ex quo inesti-
mabili furore succensus/iubet om̄s nros
aceruati collectos/altos quidē gladio ob-
truncari/altos ignibus cōflagrari. Sed ī
illis per diuinā grām maior fide ignis ar-
debat. Deniqz cū assistētes ministri inter-
rogarent singulos/si qui forte sacrificatu-
ri vellēt dimitti/tam viri q̄ mulieres ne ī
terrogari quidē se patiebantur: sed vltro
vel flammis irruere/vel cedentibus gladi-
is certatim obiectare ceruices. Cūqz iā
illis ipis spectatorib⁹ nimietas crudelita-
tis horresceret:ministri scelerum partem
populi nauiculis iniectā/in mediū pelagi
abducūt Ibiqz in sententia fidei p̄sistētes
precipitant ī profundū. In tantū vero apd
eos rabies crudelitatis exarsit:vt regios
pueros martires effectos/cū scdm hūani-
tatis ordinē fuissent sepulture mādati ef-
foderēt dēuo/zcopora eorū p̄icerēt ī mare
Hoc dicētes:ne forte diu efficiāt xp̄ianorū

Et illi qui deos adorare nolunt. seruos no-
stros incipiant adorare. Putant enim quod di-
uinus apud nos honor martyribus defera-
tur. **Capitulum vii. de persecutione diocletiani**
Apud meleten syriam et tyrum.

¶ **A**m hec pud Nicomedia gereren-
tur / ubi cruentus et feror auctor ipse
crudelitatis proz carnibus inhiabat / haud
segnius etiam apud Meleten provinciam
Syriamque / omnes ecclesiarum principes carceri-
bus retrudi / et in vincula conici edictis pri-
ncipalibus urgebantur. Simulque cum his ex
platea viri ac mulieres nobilesque et ignobi-
les rapiabantur: et fiebat ubique spectaculum
miserabile ac fedus. Subito namque inuenie-
batur in urbe silentium / in carceribus consti-
patio / in urbe per plateas homo nullus: in
carceribus vacuus locus nullus: ut non tamen
rei ad ergastulum duci quod ciuitas tota mi-
grasse videretur ad carcerem. Latene quae ho-
micidis / adulteris / venenariis / et sepul-
chrorum violatoribus fuerant fabricate /
nunc episcoporum / et presbiterorum / dyacono-
rumque / et lectorum / atque omnium religiosorum
hominum colla constringunt: ita ut criminosis
nec vincula superessent / nec locus ergas-
tuli resideret. Verum cum peruenisset ad
principem estuare carceres / et per innocentium
penas locum deesse criminosis: noua rursus
decreta mittuntur / ut ex iis qui conclusi erant
si quis immolare vellet / liber abscederet.
Qui vero abnueret / diuersis penarum gene-
ribus interiret. Tum iam quante per singu-
las provincias multitudines martyrum / et
praecipue in affrice ac mauritanie / thebaidis
quoque / atque egypti regionibus extiterint /
numero comprehendere quis valeat: **Sed**
ne illorum quidem / quorum agones apud Pale-
stinam vel Tyrum (que est urbs maxima fe-
nicis) presentes insperimus / ut dignum est
memorare sufficimus. Tanta etenim ab
eis virtute perseverantie aduersus illata
supplicia pro pietate certatum est / ut nisi
quis prius domino et saluatori nostro cre-
dat dicenti / quia ecce ego vobiscum sum omnibus
diebus usque ad consummationem seculi / et eius
virtutem martyribus sciat esse presentem

rebus gestis derogeret fidem. At nos ut dixi
non audita / sed oculis nostris inspecta
narramus. Exquirebantur diuersa tormen-
torum genera sibi inuicem succedentia. Fla-
gris primo per omne corpus dei martyres
carpebantur. Post hec tradebantur ad besti-
as. Adhibebantur leones. Ursi / Pardii /
atque omne ferarum genus. Apri quoque se-
et tauri. Quibus ferro et igni feritas ad-
debatur. Preparabantur hec omnia aduer-
sum cultores dei / et omnis contra eos ho-
minum bestiarumque et elementorum crudelitas
armabatur. Ad hec dei cultores denudati
statuuntur in medio arene loco. Additur
ad huc arte intra caueas bestiis furor. Et
ita seuios semetipsis effecte / prout clau-
stris. Replet subito stadium: circumdant
ecclesiarum martyrum in medio sita. Circueunt
sepius et oblustrant: et diuine virtutis ad-
esse eis custodiam sentientes / procul ab eorum cor-
poribus abscedunt. Sed ilico furor qui repri-
mebatur in beluis / transit in homines. Nemo
presentem dei virtutem / nemo diuinum praes-
entem sentit auxilium. Sed mittuntur qui-
bus hoc artis est instigare bestias aduersus
eos quos diuina dextera defendebat. Verum
ille ut ostenderetur omnibus non feritatem de-
esse bestiis / sed diuinam dei cultoribus adesse
custodiam / illos ipsos qui ad instigandum
mittuntur incredibili velocitate discerpunt
Et cum iam nullus ex huiusmodi artifici-
bus auderet accedere / iubentur ipsi sancti
martyres commotis manibus / et velut pro-
uocantibus / incitare aduersum se beluas.
Sed ne sic quidem pati aliquid poterant.
Verum et si forte aliqua fuisset ex beluis co-
citata / cum venisset ad primum / protinus in
semetipsam conuersa repedabat. Tunc vero
stupor ingens et pauor / omnes qui in specta-
culis confidebant inuaserat: videtes homines
nudos / in quibus plurimi prime adhuc eta-
tis / in medio tot ac tantarum positos ferarum
intrepidos omnes et impavidos / extensis ad ce-
lum palmis / et oculis ac mente / totos cum
deo / non solum nichil curare terrena / verum
ne carnem quidem suam magnipendere: et
ipsis iudicibus pauore tremantibus / reos le-

Liber

to et bylari vultu in medio p̄sistere bestia-
rum. Sed o dure v̄pie mortaliū mentes.
Bestiarū feritas dei virtute māuescit: hu-
mana pero rabies/nec ferarū mitescit exē-
plis. Sed tentať adhuc ab oibus deus. Ju-
bentur alii vere criminosi bestiis subigi: q̄-
tū ilico vt apparuerūt/ali⁹ aleōe ali⁹ pardo
abursis alius exesus/aut a tauro in aera
dispsus est. Et ita om̄s intra momentū tē-
poris pereūt. Sed nec sic quidē incitate be-
stie/cultoribus dei aliquid molestie gene-
rabant: diuino spū eos velut muris vali-
lidissimis ābiēte. Verax nanqz ille est, qui
dixerat/vbi fuerit ex vobis duos vel tres. cō-
gregati ī noīe meo ibi ero ī medio eorū. Cū
igit nec sic qdē aliqd egisset hūana seuitia
subent mutari fere/z ablatis p̄iorib⁹/alie
rursuz dimitti. Que cū et ipse similiter vt
p̄iores nichil triste dei cultoribus itulisset
amotis etiā bis/seuiores feris martyrib⁹
hoīes mittunt: qui soli possent īmanita-
te beluas/crudelitate feras/atrocitate be-
stias supare. Gladiis igitur peragunt qd̄
bestiis nequiuēūt. Et vt in oibus se ostē-
derēt beluis esse nequiores/phibebant eti-
am cadauera mandari terre/sed iubebāt
fluctibus dari. Nec apud tyrū venerandi
martyres qui ad illā urbē de egypti parti-
bus venerāt mirifica certamina desudaūt.

Ca. viii. de eadē p̄secutiōe apud egyptū.

¶ In sua vero prouicia apud egyptū
īnumerabiles alii nō inferiori glo-
ria tam viri q̄ femine/sed et pueri z senes
pro fide dñi nostri iesu christi presentē vi-
ta; paruipedētes/future glorie beatitudi-
nē quesiuere. Quidā ex ip̄is post verbera
post vngulas/post flagella/aliōsqz diuer-
si generis horribiles cruciatus/flāmis tra-
biti sunt. Alii in mare precipitati. Nōnul-
li etiā capite celi: ita vt spōte ceruices suas
securibus harent. Nōnulli iedia consūpti
Alii patibulis affixi. In quibus quidā mo-
re peruerso capite deorsum presso/pedib⁹
in sublimibus sublatis.

Ca. ix. de incredibili p̄secutiōe apud theba-
idē/et pulchra fortiqz xp̄ianorū cōfessiōe.

¶ In Thebaidā vero oēm narra-

Octauus

tionem supat agitata crudelitas: p vngul-
lis testas fictilium pasculoz adbibebāt tor-
tores: quibus omē corpus eo vsqz laceras-
bant: donec totā carnis eraderent cutem.
Mulieres quoqz nudas (ita vt ne puden-
da quidē cōtegerētur) ante quadam cōpo-
sitis machinis vno pede in excelsū suspen-
sas/et capite in terram demersas/īdignis-
simo spectaculo expositas p̄dere per dies
cōtinuo sinebant. Alias sicubi vicine sibi
due arbores īueniebantur/vi quadā ab-
vtraqz inflexis p̄tra se inuicē ramis/eisqz
singulis singulos pedes martyris obligā-
tes/subito ramos quosvi. iflexerāt relaxa-
bant. Qui cum ad sitū suū naturali īpe-
tu referrentur/discerptis dissecati qz p̄visce-
ribus/auulsa secū mēbra rapiebāt. Et hoc
non paucis aliquibus diebus aut paruo
tempore/sed p̄ annos aliquot quotidie
quando nimirū decē/interdū z cētū ī vna
die viri vel mulieres. sed z paruuli supra-
dictis penarū generibus trucidabantur.
Verū et nos ipsi per idē tēpus cū ī egypti
partibus iter ageremus/oculis nostris in-
īperimus/vt sedēti: pro tribunalibus seuis-
simo presidii offerebant īnumeri fidelium
populi. Quos ille singulos per ordinē cō-
fessos se christianos/capite plecti iubebat
Cunqz bi certatim se z sponte gladio su-
bicerent cōfessione p̄missa/illegitimus et
crudus nec multitudinis contēpla-
tione/nec virtutis eorū magnanimitate p̄-
motus/duci nichilominus om̄s/et cedi ca-
pite iubet. Egrediunt cūcti pariter ad cō-
tiguū menibus campū/nō carnificū nexi-
bus tracti/sed fidei vinculis colligati. Ne-
mo defuit/cū nemo seruaretur: spōte om̄s
immo z alter alterū p̄ueniētes/ceruices
cedētib⁹ obiectabant. Defecerunt carnifi-
cum man⁹: z succedētes sibi inuicē fatiga-
ti sunt. Hebetata ē acies gladii. Videbā
fessos residere carnifices/vires resumere/
aīos reparare/mutare gladios. Diē quo-
qz ip̄m nō sufficere ad penas. Nullus tñ
ex oibus/nec paruul⁹ quidē ifans detreri
potuit a morte. Sed hoc solū singuli pau-
scebant/ne forte dum properū. sol vergēs

clauderet diē/ separatis a consortio marti-
rum remanerēt. Sic cōfidentia fidei/ con-
stāter et fortiter cū leticia et exultatione/
mortē presentē velut eterne vite p̄ncipia
rapiebant. Deniqz cū priores/ quiqz iugu-
larētur/ reliqui nō desidiē aut torpori ani-
mos indulgebāt: sed psallētes et hymnos
deo canentes/ locū quīqz sui martyrii ex-
pectabat: vt hec agētes etiā extremos spi-
ritus in dei laudibus exhalarent.

**Cap. x. de filea martire eruditiōe z scri-
ptis eius/ simul et de flozini romanoz/ du-
cis passione.**

Vere mirabilis et omni venerati-
one dignus grex ille beatoruz: tur-
ma virorū fortium: corona splēdoris gloria
z christi. Hanc sane coronā/ preciosior omni-
um lapis z gēma nobilior. Fileas adorna-
bat: Hanc turmā p̄ibat ductor illustrior
Hunc gregē pastor nobilior decorabat.
Hui⁹ Filee martyris passionē/ apud gre-
goriū hystoriū egregie cōscriptā recogno-
uī. atqz mirabiliter eū apud ipios de diui-
na religione nimīū disputasse: vt et nece-
Socratis philosophi quā apud Athenas
pro veritate tulerit/ in testimoniū illis p̄-
tulisset. Fileas huic nomē est: qui erat epi-
scopus vr̄bis ipsius que appellatur thim-
nis. Hic nobilitatē primī generis/ secūdū
animi virtutē de celestibus traherat. De
terrenis vero quantū ad seculum p̄tinet/
primis ī romana republica fuerat honori-
bus funct⁹. Eruditiōe quoqz liberaliū litte-
rarū/ et oībus que ad animi virtutē perti-
nēt exercitiis appime erudit⁹: nouissimā
hanc que prior est omnīū scōz dñi philoso-
phiā ita suscepit/ vt om̄s qui precesserāt an-
teiret. Cūqz plurimos p̄pinquos et cōsan-
gineos nobiles viros ī eadē vr̄be haberet
frequēter ad presidē ducebat. Eiusqz mo-
nitis acq̄scere tot et tantis p̄pinquis ex-
orantibus/ respectū habere proxis z contē-
plationē suadebat suscipere liberorū/ ne-
qz cepta p̄sūptione p̄sistere. Ille velut si-
saxo immobili ynda allide retur/ garrētū
dicta respuere/ animū ad celū tēdere/ deuz

in oculis habere/ parētes et p̄pinquos s̄ā-
ctos martyres et apostolos ducere. Ade-
rat tūc quidā vir agēs turmā militū roma-
noz Filozom⁹ noīe. Qui cū videret fileā
lachrimis p̄pinquoz circūdatū z p̄sidis cal-
liditate fatigari/ nec tñ flecti aut iſtingui
latenus posse exclamat. Quid inaniter
et supfluo cōstantiā viri tēptatis: quid eū
qui fidē deo seruat/ iſidelē vultis efficere:
Quid eū cogitis negare deū/ vt hoīb⁹ ad-
quiescat: Nō videtis q̄ aures eius vestras
verba nō audiūt: q̄ oculi eius vestras la-
chrimas nō vide nt: quomodo potest ter-
renis lachrimis flecti/ cuius oculi celestes
gloriā p̄tuentur: Post hec dicta/ cunctoz
ira in filozomū cōuersa/ vnā eadēqz eum
cū filea subire sententiā poscūt: qui b⁹ libē-
ter annuēs iudex vtrūqz plecti capite iu-
bet. **¶** Verū qm̄ filee fecimus mētionē/ et
ingenii atqz eruditiōis eius studiū p̄dica-
uimus/ nō videt absurdū/ si aliquis ex opu-
sculis eius in quibus de martyriū passioni-
bus memorat/ hystorie huic que ad rē vi-
delicet p̄tinent iſeramus. Scribēs igit̄ ad
Thinitas idē fileas/ post aliquāta hec re-
fert. **¶** Hoꝝ vero nobis bonoz exēpla p̄bue-
runt beati martyres qui vna nobiscum in
agonibus p̄durātes/ secūdū q̄ ex diuinis
scripturis fuerāt iſtituti/ oculū mētis sue
in deo habentes desirū/ mortē pro pietate
absqz trepidatiōe capiebant. Indesinēter
eternū cōsiderabāt dñm nostrū iesū christū
propter nos hoīem factū hoc nos docuisse
vt vsqz ad mortē obluctemur aduersū pec-
catum. Siquidē ip̄e non rapinā arbitrat⁹
sit esse se equalē deo: sed semetipsū exina-
niuit/ formam serui accipiens/ et habitu
repertus vt homo: humiliavit semetipsū
vsqz ad mortē/ mortē aut crucis. Cui⁹ exē-
plum secuti beati martyres/ oēs cruciatus
et penas suscepūt: ne fidei sue cōsciētā ma-
cularent: qm̄ quidē p̄fecta ī eis caritas fo-
ras eiciebat timorē. Quoz si velis nūc tol-
lerantie enumerare virtutes/ et exponere
robur cōstantie: nec michi copia tanta ser-
monis est nec puto aliis nisi iis solis q̄ ocu-
lis suis ituebant que gesta sunt videri cre-

bibilia: Erant enim expositi omnibus volentibus pro libidine inferre supplicia: et si quod aliquis pro otio ex cogitans nouum genus supplicii detulisset/licebat inferre. Verberabantur ergo alii fustibus/alii virgis/flagris quoque alii. Nonnulli locis districti/vel funibus appensi. Et erat studium per singulos pene nouum genus inuenire supplicii. Post tergum alii vinculis manibus appendebantur: et Trocleis distenti membratim diuellabantur. Jam vero ungulis exarari/vel et leue ducebant. Quod si forte genus supplicii cuiquam fuisset adhibitum/non potest latronibus et homicidis solet tantum latera fodiebantur: sed et venter et femora ac tibiae: et usque ad ungues ungula perueniebat. Sed ne facies quidem ac vultus et frons a tormentis remanebat immunis. Addebatur et hoc super omnia ut posteaquam fuissent humana corpora absque omni humanitate lanata/exposita in publico et nudata non solum veste sed etiam cute/crudeliter cunctis pretereuntibus spectaculum fierent: quosdam columnis districtos/et post tergum distortis brachiis vinculos relinquebant. Jam vero iam quae ante praesidem suspendebantur/non id solum temporis quo ab eo vel discutiebantur vel cruciabantur/sed totum pene diem cum alii actum agerentur/iniecul eis exigebantur: si forte aliqui ex his iugis pene continuatioue a proposito firmitate deciderent. Tanta vero in his crudelitas erat/et intantum ab eis omnis penitus humanitatis sensus aufergerat: ut posteaquam omne corpus vel tormentis vel verberibus fuisset absorptum/trahitur nudum pedibus rursus iuberetur ad carcerem atque ibi nervo pedibus conclusis/recentibus adhuc terga vulneribus/reicerentur in solum testarum fragmentis subter stratum. Interea quam plurimi usque ad mortem constanter et fortiter perdurantes/inuentoribus scelerum inaniter intentate crudelitatis/pudorem non minimum conferebant. Alii vero recepta corporis sanitate/ad repandos denuo agones dispensatores penarum sponte provocabant. Quos illi erubescerent rursus ad tormenta reuocare/ipsa eorum audacia perterriti/capite eos cedi iubebant. Iste sunt veri

in deo philosophi beati martyris Filee voces: quas in vinculis positus et in carcere retrusum/commisse sibi ecclesie scribebat: quibus vna secum socios eos martyrum/et consortes faceret celestium coronarum.

Ca. xi. de persecutioue in christianos stupenda apud phirigiam.

Am vero illud quod apud frigiastum gestum est/quis audeat pretereire: in quo et communia humanitatis/et propria romani regni iura violata sunt: ubi urbem quandam christianorum civium/in qua cum et populus omnis/et honorati viri/et curator ac magistratus/christianos se esse/nec acquiescere ad sacrificandum faterentur: circumdari militibus iubentur cunctosque simul cum mulieribus viros/cum paruulis senes/cum civibus civitate iniecto igni concremari: ita ut nullus penitus ex illa urbe etiam cum optio volentibus daretur abscederet. Et hoc in ciues perpetratum est: quod in hostes egisse/nota crudelitatis habuisset. Verum beati huius numerosique martyrii pariter ab uniuersa urbe suscepti/auctor et dux extitit vir pietate et religione atque omni benignitate clarus. Adauctus nomine: patria et genere italicus/honoribus palatii per gradus singulos usque ad officiorum magistratum perfectus: rationes quoque per illud tempus summarum partium administrans: qui in superadicta urbe degebat. Cuius in confessione christi constantiam omnis populus secutus/boni ducis exemplo summarum vere partium per martirium consecutus est palmam. Sed vnde sufficimus propria vni us cuiusque martyris per singulos enumerare supplicia? Quis enim possit vel illa repetere quibus apud Arabiam sancti martyres securibus cesi sunt? Aut quomodo quis referat quae in Capadocia gesta sunt/ubi cura fragi dei cultoribus iubebantur? Quis mesopotamiae referat: cruciatus ubi christianos sui tergoris more/singulis manibus pedibusque suspensos/amarissimo fumo subter ingestis/indignis cruciatibus enecabant? Alios vero leto igni prope adhibito tormentis longioribus absumentibus.

Liber

Capitulū xii: de p̄secutione diocletiani apud alexandriā z nimia quatuor christia-
norum virginum pudicitia.

¶ La autē quomō replicē que apud
Alexandriā gesta/etiaz petez poe-
tarum fabulas vincūt: p̄bi obtrūcatis au-
ribus/atq; inbonesto vulnere narib⁹/ma-
num quoq; ceterorūq; mēbroz summita-
tibus amputatis/truncum sinebant abire
derisum. Apud antiochiā vero quomodo
recordator: craticulas prunis impositas
quibus christiani superpositi torrebatur.
Sed inter hec nobiliū duoz iuuenū factū
memorabile silere equū nō puto. Qui cuz
cōprehensi simulachris imolare cogentē
aiunt: Ducite nos ad aras. Et cū fuissent
adducti/manus suas ardēti igni superpo-
nentes/si subtraxerim⁹ inquit/sacrificas-
se nos credite. Et quoadusq; caro om̄is in
ignem deflueret immobiliter perdurarunt.
Alii cum ad sacrificandū quererent/sacri-
legā pollutionē vitantes/vitaz precipitio
finierūt: minore quidē tollerancie fiducia
sed cōseruāde fidei maiore cautela. ¶ In
quibus ammirabilis quedā z veneranda fe-
mina pulchritudine pariter z pudicitia for-
mosa/genere nobilis/z copiosa facultati-
bus. Cui erant due filie virgines boneste
satis z matere pudicitie regula nutrita/
specie simul et moribus/emula sibi probi-
tate certantes. Quas religiosa mater se-
cundū preceptū diuinū in timore dñi edu-
cauerat. Sed pro his q̄ supra diximus/vel
nature vel institutionū bonis/prauoz ho-
minuz multa erga virgines earūq; matrē
cōtentio exagitabat/et summo studio sum-
q; vi perquirebant. Cūq; declinandū turbi-
nis q̄racia/sui absentiaz procurassent/agi-
tur om̄i itentione/vt eaz presencia fieret.
¶ Illi in hoc ipsū milites/reperas eas ve-
nire. Antiochiā cogunt. Sed cū perurgē-
tibus militib⁹ vehiculo imposita iter age-
rent: salibus religiosa et pudica mater ad
filias vitatur verbis. Scitis dulcissime mi-
chi filie/quomō vos in disciplina dei educa-
uerim: scitis q̄ a parvulis deus vobis pat-
deus nutritor/deus institutor extiterit. Et

Octauus

q̄ pudicitie z castitatis bonū ita meū pa-
riter dilexistis/vt ne oculus quidez vester
vnq̄ sicut vobis conscia sū/lasciuioze fue-
rit maculatus aspectu. Quid igit nūc agi-
mus: videtis q̄ ista ois vis/aut a deo nos
studet/aut a pudicitia separare? Prosti-
tuētur ergo publicis lupanarib⁹ membra
que aer pene ipse publicus habuit incogni-
ta? ¶ De queso filie: quia nec taz parua no-
bis i deo fides ē vt mortē pertimescanus:
nec tam despecta pudicitia vt viuere etiaz
cū turpitudine cupiamus. Quin potius si
placet/qd̄ i domibus tenetis/etiā i hoc se-
quimini matris exēplū. Preueniam⁹ ipu-
ras carnificū manus. et ipudicoz preripia-
mus icursus: mūdūq; hūc q̄ nos ad ipurā
et impudicam cōpellit ac pertrahit vitaz
pura z pudica morte dānemus. Cūq; tali-
bus exhortatiōibus filias ad simile p̄posi-
tum videret accēsas/ad fluiū quēdaz in-
itinerē positū venerūt. Ubi cū se hūane ne-
cessitatis causa descendisse simulassent/et
paululū custodes cogente naturali reue-
rencia recessissēt: adductis diligētius hinc
inde vestib⁹/minacis se fluiū rapidis in-
secere fluētis. Szz alie due virgines p̄ oia
insignes sorozes/genere nobiles vita mi-
rabiles/prime ad huc etatis/specie pulchre-
satis/sed anima pulchriozes/ornate mori-
bus magis q̄ monilibus/studiis appime-
pbabiles/nō ferētes violari publicis edi-
ctis ac legibus castitatē/marinis se flucti-
bus demersere.

Capitulū xiii. de inhumana diocletiani
p̄secutione apud pōtum.

¶ Et apud antiochiā. In regionib⁹ vero
pōti crudeliora gerebant. Harū dies
acute q̄busdā subūguib⁹ digitorū infigebāt.
Aliis plūbū igni liquefactū z dorso diffusū
vsq; ad loca pudēda/q̄bus naturalis ege-
stio pcurari solet/isūdebat. Feminis quo-
q; eris cadētis fustes/absq; vllō hūanita-
tis miseratiōisq; respectu/igerebant p̄ pu-
dēda viscerū/z naturaliū secreta mēbroz.
Sed qd̄ faciā/q̄ appellatiōes ipse michi
admissis facinoribus desūt: z gestoz scelerū
nec vocabula q̄b⁹ enumerari queat inur.

niri possūt: Sustinebāt tam̄ oīa fortissimi
 z piissimi martyres. cū optimi z preclari iu-
 dices/ i eo solo sapiēciā suāz oībus futurā
 in amiratione cēserēt/ si aliqd̄ noue crude-
 litatis supplicū nouiqz generis inuenissēt
 Sed cū aliquando iam nō ratione aut hu-
 manitate/ crudelitatis tamē nimietate sa-
 tiati/ respicere ad immanitatē sceleris sui
 cepissent/ desolatas vrbes ciuibus/ z opti-
 mis rura nudata cultoribus/ o: batos filiis
 pat. es/ z parētes liberis ad demētiā se hu-
 manitatemqz. cōuertūt: ed: ctūqz p̄cipale
 proponūt/ qm̄ fas nō esset tot ciues i quibz
 fidei sue esset obstinata p̄suasio/ morti tra-
 dere: placere de reliquo/ vt hoc gen⁹ homi-
 num nequa q̄ quidē subiret interitū: Dēs
 tamē qui hanc specē cōfessionis tenerent
 dextris oculis ferro effossis/ eisdēqz caute
 re adustis/ sinistro etiāz poplite nichilomi-
 nus caute debilitato/ p̄ sigulas quasqz p̄-
 uincias i eris ferriqz metalla/ vel opis vel
 pene gratia deportandos. Nec fuit demē-
 tia p̄ncipalis/ qua optis ciuibz cōsultū ē.
 Sed illi quidez suis vt videbat vel moribz
 vel vicis agebant iustis vero z factis viris
 corone virtutis z patientie parabant: dño
 et saluatore nostro/ per hec vel explorante
 fidez credētiū sibi/ vel merita remunerāte
 Sed sicut om̄s p̄ singulos enumerare nō
 soluz difficile/ sed z impossibile est/ qui tunc
 i passionibz carnis sue deo gloriā dederūt
 ita. oēs penitus obmittere/ z ne paucorum
 quidē noiātim facere mentionez/ satis vī-
 detur ingratus. Paucos ergo memorabi-
 mus. et maxime ecclesiaz p̄ncipes p̄ loca
 sua singulos martyriū gloria coronatos.
 Cap. xiiii. mensetur multi insignes ep̄i
 qui in diuersis ptibus nobilissima p̄ chri-
 sto pertulerunt martiria.

Rimus nobis in memoriis ploruz
 fulgēs in regno christi. martyr scri-
 batur Anthimus Nicomedie ep̄us capite
 cesus. Post hūc vita et studiis sēper mar-
 tyr/ Iulianus presbiter Antioenus sed tūc
 apud Nicomediā/ christi regnū verbis ge-
 stisqz predicans. Apud Tyrum vero nobi-
 lissimus in martyribus z a prima etate in

christi institutionibz enutritus Tyrannos
 eiusdē vrbis ep̄us. zenobius a sidona p̄sbf
 ter: et Siluanus Emessenoz eccleie ep̄us
 qui in sua ciuitate bestiaz morsibz absūp-
 tus/ martyriū sociatus est choris. In Pale-
 stina vero primus Siluanus ep̄us/ Apud
 Gazam cum plerisqz clericoz: in metallo
 aut Fanensi/ quadraginta simul capite ce-
 si. Deleus vero et Nilus ep̄i euz plurimis
 clericis igni cōsūpti. In eoz numero hēba-
 tur etiāz Cesariensis ecclesie flos nobiliss-
 simus/ z fruct⁹ doni celestis Pamphilus
 Apud Alexandriā vero p̄ oēm egyptū vel
 thebaidam/ primus velut lucifer quidaz
 inter astra cōsurgēs/ Petrus eiusdē vrbis
 episcopus/ doctrina moribz. z vita p̄cipuus
 Et cum eo presbiter Faustus/ z Dios et
 Ammonius: nec merito/ nec institutionibz
 nec martyrio dispares. Fileas quoqz/ Ely-
 chus/ z Pachomius/ ac theodorus ep̄i ex
 vrbibus egypti: ceteriqz cū ip̄is innumerabi-
 les/ nobilissima ptulerūt martiria. Quoz
 per singula agones describere. ne nos op⁹
 nostrum iusto longius dilatem⁹. suis ciui-
 bus qui ad dicendū p̄be pollēt z presentes
 tunc aderant derelinquo.

Cap. xv. q̄ diodecian⁹ cū collega suo depo-
 sita sponta regni purpura priuatus z ple-
 beius viuit

Inter ea pturbani statū nr̄m/ z cru-
 delitibz animaduersione pastari
 eternuz peruigilemqz illū nō latuit oculū
 Et qm̄ domin⁹ quidē tradiderat familias
 suaz castigari paucis/ cruenti vero imanis-
 tatis ministri deseuerūt in multis: Adest
 continuo pl̄rix dei dextera: z illos q̄ primo-
 dum pacē seruarent eccleie cū oī p̄speritate
 imperiū gubernauerant/ in tantā reruz p̄-
 mutationē deducit vt augustus ipse in id-
 vanitatis atqz amentie perueniret: quo de-
 positis euz. collega pariter augusto regni
 insignibus/ priuati z plebei post imperiū
 viuerent. Ille vero qui ei secundus i honore
 postmodū etiam in primis successor fuit/
 qui z incensor ac signifer nostre p̄secutiois
 extiterat/ tam multis variis qz morbis et
 corporis tate atqz insania mētis afficeret

vt post longos atq; inextricabiles lāguo-
res/scelex suoz furūs agitatus/sponte vi-
tam nefariam proderet.

Cap. xvi. de sanctis cōstāntini iniciis ma-
riāni a filio pulsi fuga/z de maxēci tirāni
impurissimis/et execrādissimis moribus.

A Sed hec post modū. Tūc vero i oc-
ciduis partib⁹/qđ Maximianus
(quīz herculius) deposuerat/ Cōstantius
regebat imperiū. In duas nāq; pcuratio-
nes/ Romanū regnū fuerat diuisū. S; is
multa clemētia erga hoīes/erga deū vero
religiōe maxima vtebat. Neq; vero ex cō-
sortii rabie/regnū suū pioꝝ sanguine ma-
culauerat: neq; orationū domos et cōuēti-
cula nostroz imitatus Maximiani vesa-
niā/ hostili vastatione destruxerat. Quin-
poti⁹ cultozes dei venerationi habuit z ho-
nori. Unde et merito religiosus pater/ reli-
giosiorē filiū Cōstantinuz regni bene par-
ti reliquit heredē. At vero constantin⁹ post
constantiiū/ statim vt romani regni apicē
ex paterna hereditate suscepit/ mira qua-
dam dei gracia ciuib⁹ carus/ exercitui ac-
ceptus/ viris fortibus imitādus/ facinoro-
sis vero z ignauis terribilis fuit. In obser-
uancia quoq; religionis longe etiā patrē
vincere studuit. S; dz Licinius cōi oīm sē-
tencia accitus i imperiū/ augustus pronū-
ciatur. Que res Maximinū vehementer
offēderat: q; is tūc adhuc solūmodo cesar
in oriētis partib⁹ habebat. Neq; id ultra
ferens/ vi raptum sibi met augusti nomen
assumit. Maximianus vero (q; et Hercu-
lius/ quē paulo ante collegā fuisse Diocle-
cianiz cū eo imperii insignia deposuisse me-
morauimus) cū a filio Maxēti i vrbe ro-
ma tyrannidē tenēte/ fuisset expulsus: ad
Cōstantinū tanq; ad generū miseratiōis
causa confugiens/ et insidias ipsi a quo re-
ligiose susceptus fuerat molit. In qb⁹ tur-
piter deprehēsus/ turpius perit: ita vt post
intellū/ statue eius atq; imagines aufer-
rer. et i edib⁹ publicis vocabula ei⁹ noīs
mutarentur. **B** Quius igit filius Maxē-
cius/ q; in vrbe roma tyrannidē ceperat/ pri-

mo velut inuistāde erga se plebis grā fidei
nostre veneratorē se esse simulabat. Et ob
hoc persecutiones repimi/ omīq; iurias
a christianis arceri iubet. Sed nichil i reli-
quis actibus suis nichil i vita vel moribus
quod christianis proximū videret. ostēdit.
In tāta etem flagitioꝝ z scelerū fece/ i tan-
to ipuritatis ceno versabat: vt nichil prius
facinoꝝ pessimoꝝ/ ab eius nō dicāpita/ s; z
pni⁹ saltē diei actib⁹ esset alienū. Deniq;
senatoꝝ et maxime nobiliū matronas pu-
blice abstrahi/ atq; ad suā libidinē deduci
impabat. Et post ptaminatiōez viris suis
reddi iubebat: nō tā expleta adulteriū libi-
dine q; mutata. Tātus vero met⁹/ patres
plebēq; oppresserat/ vt ne hoc ipsū q; dez q;
metuerēt/ palā ostēdere auderēt: sed fere-
bāt insuetā seruitutē gemētes: z aliqd pro
libertate cogitare metu/ inhibebant: cū ille
nō iam ira/ sed libidine cedīs agitaretur.
Deniq; quadā die i perat militib⁹ suis exi-
re p plateas toti⁹ vrbis/ et oēs q; occurisēt
cuiuscūq; etatis z cuiuslibet sexus gladiis
cederēt. Innumereq; multitudines popu-
li romani nō hostiū sed ciuiū telis deiecte
sunt. Senatores vero z ii maxime q; vel ho-
noribus vel opibus clariōres in curia vide-
bantur/ pfictis criminib⁹/ tanq; rei puniti
proscriptiq; iūt. Addit vero etiā hoc fasti-
giū sceleribus suis: Artis magice idustriā
lūmis studiis excolit: ad q; mīsteria explē-
da pquirebant mulieres nobiles grauide:
et adhibite funestis aris/ medie scidebant
rapiebant et puuli infātes eozūq; exta vi-
sceribus reuulsa pscrutabant. Jugulabāt
et leones: et nefandis quibusdaz cōmētis
ac precātationibus/ demoniaca arte cōpo-
sitis/ bella p hec dicebant arceri: z credeba-
tur ius falq; regni p nefas posse seruari.
His vero malis oibus etiam illud addit
q; oēs q; p ceteras vrbes vel agros fuerant
tyrannica crudelitate deterriti/ dū nichil si-
bi ad vitam futū putant/ et relictis agris
per loca abdita et latebras eunt/ omni stu-
dio arandi serēdiq; cessante/ tāta fames
vrbe atq; omnia loca inuaserat: vt nichil
reliqui ad vite subsidii fieret.

Capitulum. xvii. de persecutione martini cuius etiam sceleratissimi mores referuntur.

Maximianus vero atque egypti partibus
Maximianus sibi per omnia crudelitate et
 pesantia tyrannide gerebat: ita ut alter alterum
 ut pote in tyrannide socius etiam in sceleribus
 videretur imitari: et nescires cui potissimum
 dare flagitiorum palmam deberes. Eo sane
 Maximianus preire socium sceleris videbatur.
 quod etiam publicos honores et maxime magistris
 magorum et malorum artium doctoribus decernebat.
 Simulacrorum quoque cultui satis superstitiose
 deditus erat: ita ut ne ad paruum quidem
 motum sine auguriis et divinationibus et
 symbolis adq̄sceret. Unde et pehemetior
 aduersum nos et grauior prioribus persecutor
 fuit. Et cetera quoque delubra et olim etiam
 a studiosis cultoribus derelicta renouari
 omnia iubet: sacerdotesque his et pontifices
 per singulas prouincias nobiles quosque et
 aliis iam honoribus functos/ ministris militari-
 bus et salariis additis decernit. Nec mirum
 quin et manifestos maleficos/ vel rectores
 prouinciarum vel duces militum promo-
 ueret: sed ad hoc huiusmodi vanitatis ministerium
 quamplurime copie auri argenti que querebantur.
 Ex quo accidit: ut omnes vbi que prouincie
 diuersis modis et occasionibus nudarentur:
 congregando cesum tributa multiplicando/
 locupletiores quosque exquisitis/ aut etiam
 confictis iniuriis condemnando. Alios vero
 etiam proscribendo/ omnes pariter bonis
 paternis/ anitibusque familiis euoluebat. Unde
 et montes auri/ ut aiunt dixerunt/ congregatos/
 familiaribus suis ac satellitibus largiebatur.
 In conuiuio vero tam profusus erat tamque
 temulentus/ ut insanus et mentis captus vini
 furore putaretur: et ea ebrius fieri iuberet/
 que die postera se iussisse nesciret. Delitans
 luxu atque omni dissolutionis genere fluitans
 turpissima suis militibus prebebat exempla.
 Denique quicquid lasciuie quicquid petulanter/
 quicquid luxuriose gestus a rectoribus vel
 militibus vel prouinciis fuisset/ inultum
 cedebat ob imperatoris exemplum

Cui in cetera et hoc singulare studium erat
 ne ullam non dico probam/ sed vel breue opidum
 absque adulterio nobilium matronarum que per
 loca fuissent reperte: vel corruptione virginum
 preteriret. Talis hic tantusque vir/ qui
 pudicitie honestatis/ iusticie/ ac totius equitatis
 hostis publicus erat/ quid nisi etiam christianorum
 hostis et persecutor existeret? Aduersum
 christianos tantum crudelitatis exercuit: ut
 precessores suos vincere festinaret in scelere.
 Igneas laminas/ truces bestias/ maris profundum
 obruaciones membrorum/ effusiones oculorum/ et
 singulis membris specialia inferre supplicia
 gestiebat. Cum tamen magis illi constantes et
 fortes inuenirentur in tollerando/ quam iste
 ingeniosus et callidus in exquirendo. Vincere
 et enim sepius non solum a viris/ sed etiam a
 feminis que verbo dei et fidei calore succense/
 ut femine quidem comprehendebantur/ sed ut
 viri fortes in certamine coronabantur: mortem
 quippe promptius subire/ imo vero et ultro
 expectere quam corporis maculam recipere malebat.
 Verum cum duabus grauissimis dominis libidine
 et crudelitate preceps ageret: fuit apud
 Alexandriam Dorothea quedam/ satis nobili
 orta familia/ ingentibus diuitiis et propinquis
 nobilibus pollens. Sed in ea ingenium atque
 industrie bonum/ certarumque honestarum
 artium studia/ magis quam hec vigeant.
 Forme vero et decoris gloria tanta ei fuit/
 ut mirum ac speciale in ea dei signum crederetur.
 Sed illa que religione animi et honestate vite
 pulchrior/ quam vultu corporis esse studeret:
 equissimo mentis iudicio quod pulchrum et
 decorum inter homines videbatur/ id potius
 deo consecrare/ quam vsui humano statuit
 indulgere/ et virgo deo sacra persistere. At
 ille qui diuina atque humana libidini simili
 et crudelitate fedaret: cognito solum forme
 non etiam ingenii ac propositi bono/ ad
 temerandam virginem/ ac pollendam eius
 castitatem/ animum intedit. Comperto vero
 quod christiana esset/ que secundum sua edicta
 pene magis quam libidini subicienda videretur/
 in ambiguo positus estuare cepit/ et in quam
 se pertemperet ignorare. Sed vbi dubios
 annos li

B

dorothea.

bido que ei latius domina batur obtinuit expectantē virginē pro martyrio ad supplicium rapi/ p occultos nūtiōs de stupro interpellauit. illaqz nefas sibi esse respondit templū corporis sui qd̄ semel deo cōsecrauerat/ ydolorū cultu/ aut libidinis cōtagione polluere: proinde se quidē ad mortē paratam esse. A crudeli vero tyranno nō decere blādū aliqd̄ aut molle pferri nec eē dignū resolui erga se truces aīmos/ quos quotiā die yndatim christianoꝝ p̄fus⁹ cruoz dura ret. Ad que responsa/ cū ille libidine accēs⁹ acrius incalesceret/ z nisi verbis acquieuisset/ p̄i agere decerneret: oibus virgo pudicissima facultatibus suis domoqz z familia derelicta/ noctu clam cū paucis fidissis famulis z cū amicissima sibi comite castitate discedit/ atqz illusum tyrannū vanū amentēqz derelinquit. Sed z alias plūmas nobiles mulieres simul ac virgines exemplo illius adort⁹/ sed exemplo nichilominus illius paratiores ad mortē q̄ ad seruitutē libidinis nactus/ crudelib⁹ supplicis affici iubet. Que multo p̄mpti⁹ z letius q̄ ceteri oēs mortē subibāt: eo q̄ duplices sibi coronas a dño p̄parādas/ nō soluz pro pietate/ veruz etiā p̄ castitate credebāt. Sed in his relationib⁹ positus silere equū non puto/ etiāz nobilissime femine ī vrbe Roma mirabile factuz Sophronie. Cui⁹ vir p̄fectus vrbis Rome/ sub Maxētio tyranno agebat. Qui cū de supradicte femine pulchritudine cognouisset/ v̄t ei mos erat missis stupri ministris deduci ad se feminā iuberet: illa rez ad maritum detulit. Qui cum comperisset/ multa secū voluēs ad vltimū alti⁹ ingemiscēs/ Et quid inq̄t faciemus/ quibus aut hec tolleranda sunt aut anima ponēda. Tum illa vt marituz vidit metu mortis p̄territū pdidisse pudicitiam suāz paululum ait sīs q̄ missi fuerant expectate donec composita vt decet et adornata procedā. De hinc ingressa cubiculum/ cum prius defixis genibus orasset/ tanq̄ pudicitiam suā deo imolatura/ pectus ac viscera corepto mucrone trāsuerberat. Extremos huiusmodi uūtiōs ad tyrā

num p̄sistentes famulas mittens/ tales ait magis placeant christiane femine tyranno. Hoc modo ī oriente simul atqz occidente/ velut yno demonis sp̄ritu armati et paribus eisdemqz vitiis accensi desuebant tyranni: cum tamē p̄ hec christianoꝝ virtus aīmi et constantia fidei/ p̄batior et magnificentior redderet.

Cap. xviii. de vltione dīna in maximum eiusqz in medicos crudelitate atqz eiusdē ad christianos indulgentia

Ed cum per decem cōtinuos ānos in orientis partibus similis etiam

Maximini p̄cipis erga christianos fuisset grassata crudelitas: z innumera hominū milia deum verū colentium neci dedisset: cūqz vires crudelitatis ac libidinis sue indefinēter surgeret temulētia/ et neqz cōsilium neqz satietas finē vllum aut modū imponeret/ adest cultoribus suis diuina prouidentia. Et quos per ignem p̄baue rat/ eduxit rursus ad refrigeriuz: ipsuz nāqz auctorē sceleris/ vltio diuina corripit. Et ille qui letis ac saginatis carnibus icebat supbus/ īflatis subito visceribus soporatisqz distenditur. In pfundiorib⁹ de hinc pectoris partib⁹ obortuz pulnus/ totos ītrīnsecus visceruz recessus tabo serpente depascit. Post etiā fistulis quibusdā in sup̄ficie purulentis meatib⁹ adaptis/ de interioribus putrefacti vulneris venis ebullire yndatim cepit innumera permū multitudo. Fetoꝝ vero tam intollerabilis erat/ vt nullus omnino ne medicoꝝ quidem propius posset accedere: q̄ carnes satis lete et in omni luxuria nutritē/ grauio rem ex corruptione nidoꝝ putredinis exaltabant. Deniqz plerosqz medicoꝝ/ q̄ nec morbo aliquid mederi/ nec vim fetoris tollerare possent/ interfici iubet. In quib⁹ cum quidam iugulandus potius q̄ medicaturus assisteret/ inspiratus a deo/ cur inquit imperator: curas: et quod deus infert ab hominib⁹ putas posse reuocari? Nec humanus est iste morbus/ nec a medicis curatur. Sed recordare quanta in seruos dei egeris: quāqz in religionem diuinam

Liber

Impius et profanus extiteris: et intelliges unde tibi sint poscenda remedia. Nam et ego quidem mori cum ceteris potero: tu tamen a medicis non curaberis. Tunc primum se Maximus homines esse intellexit: et scelerum suorum immanitatem recordatus/ primo omnem errasse se et impie egisse profitetur: et velut satisfacere incipit deo. Tunc deinde convocatis iis qui in officio publico sibi parebant/ legem scribitur confestim emitti iubet. Quae non solum a christianis desinat persecutio et arceatur omnis iniuria: verum et reedificari eorum permittentur ecclesiae: ut solitis cultibus et obsecrationibus vacantes/ etiam pro ipsorum salute excelso supplicent deo. Quibus dicto citius procuratis/ continuo per singulas quasque urbes edicta mittuntur/ contententia hunc modum. Imperator Caesar/ Galerius/ Maximinus/ Inuictus Augustus pontifex maximus/ Germanicus/ egyptiacus/ Thebaicus/ Sarmaticus/ quinquies Persicus/ bis Carpicius/ Series armenicus/ Medorum et Adiabenum victor/ tribunicie potestatis vitis imperator/ decem novies consul/ octies pater patrie proconsul Et imperator Caesar Flavius Valerius constantinus/ Pius Felix/ inuictus Augustus/ pontifex maximus/ tribunicie potestatis imperator/ quinquies consul pater/ patrie/ proconsul/ Inter cetera que pro utilitate rei publice disponimus/ nos quidem primo volueramus secundum antiquas leges et publicam Romanam observantiam disciplinamque cuncta moderari: inter que etiam hoc addere/ ut christiani qui paternam religionem reliquerant/ ad eam rursus reverterentur: Quae quoniam iudicio quodam animi sui tanta eos obstinatio rei huius habuit/ ut nullomodo redire vel lent ad ritum religionis antique/ quam a maioribus fuerat instituta: sed eo magis pro voluntate sua unusquisque leges sibi ipse constituit/ et in locis diversis plebs diversa concurrat. Cumque pro his a nobis propositum fuisset edictum/ ut ad patrias leges rediret et antiquis constitutis: plurimi eorum periculis se potius subicere/ mortisque innumerabiles tollerare/ quam obedire preceptis talibus maluerunt

Octavus

Et quam multos adhuc in eodem animi iudicio durare puidimus/ ita ut nec diis celestibus honorem debitum redderent/ nec suae religioni satisfacere viderent: respicientes ad solitam mansuetudinem clementie nostrae/ quae consuevimus omnibus hominibus dare veniam libenter etiam erga hos indulgentiam nostram credidimus prozigedam: ut rursus sit christiani: et conventicula in quibus orare consueverunt extruant et reedificent: ita tamen ut nichil contra disciplinam publicam gerant. Aliis vero epistolis iudicibus indicavimus quid eos oporteat observare. Unde concessa hac nostra indulgentia exorare debent deum suum pro salute nostra et pro republice statu/ ut omnimodo incolumi degente republica etiam ipsi securi agere in propriis laribus possint. Nec de latino in grecum versa nos rursus transudimus in latinum. Sed post hoc quid consequutum sit videamus.

Explicit liber octavus.

Incipit liber nonus.

Cap. i. de executione indulgentiae quam fecit maximinus in christianos

Aliuscemodi edictis imperialibus per omnes locum Asiae Pontique propositis/ velut ex ingentibus tenebris subito lumine effulxit. Sed Maximinus quod in orientis partibus caesaris tyrannidem potius quam locum tenebat/ tanquam crudelitatis suae materiam sibi subtrahi non ferens/ cum ei displiceret edictum/ nec tamen auderet obistere/ proponi publice leges et omnibus in noticiam venire non patitur: verbo tamen iudicibus precipit indulgentias christianis iterum dare. Sed Sabinus qui pro illud tempus praefecturae culmen regebat/ omnem provintiarum iudicibus scribens/ et prelatam imperatoris iusseris legem/ manifestum efficit cunctis id quod Maximinus obscurare temptaverat. Iudice spero pro singulis civitates edicta mittentes legemque preferentes/ relaxari cunctos qui tenebantur in carcere/ quique in metallis aut qui

Liber

buslibet vinculis seruabant om̄s abscede
re liberos iubēt. Quibus ita gestis velut
post nimiam tempestatē si solis splendor
celo redditus fuisset ac terris/duces popu
li nostri per singulas quasq; vrbes frequē
tare conuētus:ecclias instaurare:cōcilia
agere:sacerdotia reparare:singulas quasq;
ecclias si cui qd desse videbat iſtruere.que
cum ita gererent/stupor ingens habebat
infideles gentilium/de tāta tāq; subita cō
uersione rerum:ita vt ammiratione ip̄a fa
teri cogerentur/magnū z solum perum:
deum esse quem christiani colunt. Ho
strozum vero si qui in agonibus fideliter
et viriliter perdurarauerant/cū omni fidu
cia et leticia agebant. Si qui vero languis
dus z ignauis egerāt/cū oī hūilitatez sup
plicatione medicinam poscere ab iis qui i
columes perſtiterant properabant:z p eos
repropiciari sibi oīpotentem deum suppli
cabant. Jam vero illi qui de metallis fue
rant relaxati, venientes p vrbes singulas
magnanimi sublimesq; incedebant:z in
effabilez leticiam atq; exultationem/dei
ecclesiis exhibebant:toto itinere p plateas
quoq; ciuitatuz z vicos cū psalmis z hym
nis digredientes:ita vt stuperentz magni
ficarēt deum iī qui eos pauloante vinctos
et catenatos trahi in metalla viderant:le
tos vero nūc atq; exultantes cernebāt ad
propria remeare. Ex quo etiam ipsi qui
prius infesti nobis videbantur z aduersi/
nunc subite cōuersionis miraculo congra
tulabantur nobis/z cōmunem sibi duces
bant leticiam nostraz. Verū cū hec ita in
agris ac vicis z vrribus agerent/z pro red
dita sibi pace christianorum populi mode
sta exultatione gauderent/totius boni in
micus tyrannus ferre nō potuit/quin insi
ta sibi neq;ie rabie/gaudia ista subrueret
¶ Ca. ii. instaurat maximin⁹ psecutionē in
xp̄ianos quā edictis publicis cessare iusserat

Tenim maximinus, quē orientis
atq; egypti parcium tyrannidē te
nere supradixim⁹/sex nō amplius menses
passus est nostros in pace p̄sistere. Et pro
tinus quicquid ad obturbendam eā nan
cisci potuit molitur. Igitur primo prohibe

Nonus

re nostros per occasiones quasdam tēptat
ne ad cimiteria conuenirēt. Tū deinde ne
quissimos quosdam antiochie vrbis viros
instigat legationē mittere aduersum nos
deposcentes/ne in propria patria degere li
ceat christianis. Cuius legationis inituz
fecit per Theotenu quēdam curatore an
tiochie vrbis/prauū ingenū boiem pellimū
q; propositū. Sed et alios p singulas ciuis
tates similiter teterrimos ciues ad simile
facinus impellit:et ex oībus prouinciis hu
iuscemodi legationem dirigi componit.
multaq; alia aduersum nos speciali quo
dam odio z obstinata contentione machi
natur:donec oīmodo mala que iaz quieue
rant renouaret. Mala mēs maluiq; ani
mus/velut sitim quandaz famēq; se pati
putabat/nisi lanari carnes ciuiū sanguis
nēq; eoz p̄fundū videret.

¶ Capitulū. iiii. de miro apud antiochiā si
mulachro/ex quo aduersū christianos con
singuntur mendacia

¶ Hterea reperisse se occasionē ma
ximam ratus est:ex eo qd apud an
tiochiā simulachrū quoddaz Jouis amica
lis nup̄ cōsecratū / artibus quibusdam ma
gicis z ipuris cōsecrationibus ita cōpositū
est/vt falleret oculos intuētū:et portenta
quedaz ostētare videret/ac respōsa p̄ferre
Idq; oībus z ipis imperatorib⁹ p certo cō
firmat. qd postea qd ab vniuersis credituz
est/aſseuerat item deus ille dedisse respō
sa ne christiani in vrribus habitaret. Ne
q; in vicinis vrbi locis:sed quāto fieri pōt
longius fugarent:Quibus cognitis/oēs
qui vbiq; erant sub tyrāni regno per vrbes
ac puicias singulas/sciētes gratū hoc esse
apd eū/similē de christianis sētētā ferūt
Et missis ad eū legatis/eadē ab ip̄eratore
ipetrāt qd vt peterēt ab ip̄o fuerāt inuitati
¶ Capitulū. iiii. de eiusdē maximini i chri
stianos psecutione.

¶ Tam vero rursus aduersū nos p̄se
cutionis rabies instaurat. Et Ma
ximinus interim sumā instantiaper vrbes
singulas et prouicias/ sacerdotes simula
chroz ac pontifices statuit:multisq; eos
bonozibus ac muneribus afficit:z omnia

profus diligenter agit/ quatenus cunctos beneficiis suis preueniat: ut p hec promptio res eos efficeret i odia et necē christianoz. Idqz eo magis obtiebat/ quo gratiore sibi duceret eū quē erga nros seniore nequiore qz sensisset.

Cap. v. blasphemias in christū pfictas/ per oēs regni sui puicias mittit maximin⁹ n⁹ easqz pueris doceri pcpit

Quāuis ei agere cūcta ex sētētia liceret/ quippe q iam sibi etiā augu⁹ sti incōcessā presūperat dignitatē/ videri tamē vult/ q aliquibus iustis bec rōnibus agat. Cōfingūtur acta quedā velut apud Pilatuz de saluatore nostro hita/ in quib⁹ aduersum christū omnis blaphemia cōscribitur. Que acta p omnes regni sui puicias plato edicto mitti pcepit. et per vrbes singulas/ p vicos p agros etiam proponi Preceptoribus quoqz pueroz tradi iubet uti pro iis que ad meditandū vel ediscēdū dictare solent/ hec tradāt pueris meōrie cōmēdāda. Cum vero hec ita p omnes locuz diligenti nequitia gererētur: dux damasci cognita i peratoris sui erga christianos libidine/ z placere ei i talib⁹ studēs/ idignissimas quasda mulierculas de triuio conquisitas sisti sibi facit/ et agitari in his plurimā questionē p quā cogeret eas actis cōfiteri/ fuisse se quondaz christianas: z scire q inter ipsa misteria eoz/ spurca qdā z impura. cōmitterētur: aliaqz huiusmodi flagitia que nec audire quidez bonus quisqz pateretur. Mulierculas actis proseq facit eaqz cōscripta ad imperatorē refert. At ille pponi ea nichilominus p singulas quasqz vrbes ac puicias iubet: quamuis dux ille nō lōgū tali fraude gauis⁹ sit. Breui nāqz quadaz insania despationis succēs⁹ i eridium vite sue pprias sibi intulit manus.

Capitulū. vi. de eiusdē maximini in christianos instaurata persecutione/ atqz per lucianū presbiterū de christiana fide pulchre reddita ratione.

Distozum vero rursū fuga/ rursuz persecutio z supplicia renouari. Iudices prouitiaz/ tanq gratū aliquid ex hoc Imperatori exhibentes/ in nostros atrocit⁹

desuere. Igit apd Tyrū fenici p⁹ bē/ tres quidā iuuenes correpti/ cū se xpianos esse cōfiterēt/ bestiis subigūt. Cū quib⁹ z Siluan⁹ epūs. xl. anis fūct⁹ sacerdotio vir mā suetudie ai/ z ipa iaz senectute venerabilis Per idem tpūs etiā Petrus de quo supra memorauim⁹ alexadrine vrbis epūs/ p oia insignisz oibus virtutibus adornat⁹/ In scripturis vero diuinis z i verbo dei/ prior nullis i ferioz/ Prudētia quoqz singularis et i oib⁹ pfect⁹/ vere z sacerdos z hostia dei subito rapit/ z tanq ex maximini pcepto capite obrūcat. Cū quo simulz alii plures ex egypto epī trucidant. Lucian⁹ quoqz vir morib⁹/ cōtinēcia/ eruditioe pcpū⁹/ Antiochenus psbyter/ cū ad tribunal iudicis fuisset adduct⁹: cur (inqt ad eū p⁹ ses) vir rationabilis z prudēs sequeris sectā cui⁹ red dere n poteris rōez? Aut si ē aliq/ audiam⁹ Tū ille data sibi facultate dicēdi/ huiusce modi rōez de fide nra habuisse dicē. In occulto n ē/ q nos christiani quē colim⁹ vn⁹ de⁹ ē p christū nobis anūciat⁹/ z p spm̄ sanctū nris cordib⁹ inspirat⁹. Nō em sicut vos putatis hūane alicui⁹ psuasionis errore cōstrigimur: nec indisculla ut alii parētū traditōe decipimur. Auctor nobis de deo de⁹ ē Neqz em posset sublimis illa maiestas sē sibi hūane mētis illabi/ nisi vel spiritus sui virtute delata/ vel verbi ac sapiēcie sue iterpretationib⁹ idicata. Fateor errauim⁹ etiā nos aliquādo. et simulachra q ipsi finxim⁹ deos/ celū ac tēre putabam⁹ auctores. Sz arguebat eos fragilis substācie sue a nobis prestita psecratio. In qb⁹ tm̄ veneratiōis i erat/ quātū decoris man⁹ ptulisset artificū Alex oipotēs ille de⁹ quē nō nris manib⁹ fictū/ sz cuius nos decebat eē figmētū/ errozes miserat⁹ hūanos/ sapiēciā suā misit i hūc mundū carne pestitā: q nos doceret deū q celū fecisset z terras/ nō i manufactis sed in eternis atqz inuisibilibus requirendum. Hite etiā nobis legis ac discipline pcepta cōstituit: seruare parcimoniaz/ paupertate gaudere/ mansuetudinē colere/ studere paci/ puritatē cordis amplecti/ paciēciā custodire. Sed et omnia hec que nūc aduersus nos geritis/ pētura nobis esse predict

B lucianus

Liber

Educēdos nos ad reges ante tribunalia iudicū statuēdos ac velut victimas iugulādos. Inde ē deīqz q̄ z ipse q̄ erat immortalis vt pote verbū ac sapiētia dei / morti se prebuit quo nobis in corpore positus patiētie preberet exemplū. Sed nec nos sua morte decepit / qui post diem tertiam resurrexit. Non vt ista que uunc falso conscribuntur continent acta pilati: sed innocens imaculatus / et purus / ad hoc soluz mortē suscepit / vt eam vinceret resurgendo. Que autē dico: non sunt in obscuro gesta loco / nec testibus indigent. Pars pene mūdi iaz maior huic veritati astipulatur: vrbes itegere aut si in his aliquid suspectum videtur / cōtestatur de his etiā agrestis man⁹ ignara figmēti. Si min⁹ adhuc credit / adhibebo vobis etiā loci ipsius in quo res gesta est testimoniuz. Astipulatur his ipse in Jerosolimis loc⁹ / et golgothana rupes sub patibuli onere dirupta. Antrum quoqz illud quod a vulsis iferni ianuis corpus denuo redidit animatum quo purius inde ferret ad celum. Aut si adhuc vobis min⁹ digna videntur hec que in terris substantiaz gerunt accipite etiā a celo astipulatozē fidelem / solem vobis ipm horū pduco testem. Qui cuz hec fieri p̄ impios videret i terris lumen suū meridie abscondit in celo. Requiritē i analibus vestris / inuenietis temporibus pilati Christo patiente fugato sole interruptum tenebris diem. Qd si terre si celo / si sanguini eozū a quibus veritatez per tormēta p̄quiritis fidez nō accommodatis: quomodo meis verbis allegationibus qz credetis. Et cum pene iā his verbis auditozib⁹ suadere cepisset / arripi iubet i carcerē: ibiqz q̄si absqz tumultu populi necari.

Ca. vii. maximus leges q̄ xpianos latas ereis tabulis incidi et blasphemias i christum totos dies decantari iubet /

Ed et per alia nichilominus loca / tanta in breui crudelissim⁹ tyrān⁹ aduersū nos exatavit / vt longe seuiora priozibus et diriora patrarētur. Quādo enīz aduersū nos legationes prouiciaz vel vrbiū: quādo tot et tanta impalia edicta ve-

Octauus

nerant / ita vt etiam ereis tabulis incidi leges q̄ aduersū nos date fuerant iuberētur. Quando pueris scolaris meditatio de pilato et Jesu haberi contumelie nre gratia iussa ē / et conuitiis referta ac blasphemis per totum diez decantari: in his vero legibus quas aduersū nos ere incisas singulis quibusqz ciuitatibus proposuerat velut in eternū mansuras iactāter satis z supbe descripserat q̄ ex quo xpiani sedib⁹ suis vrbi⁹ b⁹ qz pelluntur / z aeris esset leta tēperies / et terre fecunditas abundantior / et segetū copia pberior: et ideo satis recte consuli ad deozū immortaliz gratiā / quibus nulle ita acceptabiles victime litarent / q̄ vt inuisū his hominū genus / ex oibus locis in quibus maiestas eozū colitur pelleret. Addit quoqz etiā illud / vt qm̄ tam piam tanqz religiosam petitionē banc ab iperatore poposcissent / quicqd illud est quāuis difficile videat / quod suis comodis estimēt profuturū / pro hac gratia nichil sit qd impetrare non possent. Tantū vt hoc diligentius obseruent / ne christianis qualitercunqz vrbiū concedatur igressus.

Ca. viii. de vltione digna dei in ifideles pro confictis aduersū christianos mēdaciis / deqz sūma christianozū in paganos z psecutores suos cōmiseratione.

Quidē quantū i hoibus fuit / satis i agustū res nre opesqz coartate sunt: vt secundū illud quod scriptū est / in his scādalizari possent etiā electi. Sed post q̄ nichil reliquū apud homines rebus nostris supesse visum est: oipotētis dei p uidentia imbecillas hoīm mētes periclitari ipsa despatione non patit. Cōtinuo nāqz nec mora / dū adhuc per aliquas lōgus positas ciuitatis impia mitterent edicta arrogantia tyrannice vocis refrenās / quales segetes pro christianozū fuga / z vberes frugibus descripserat campos / ibres restringit in nubibus: et effetas arida sterilitate segetes derelinquit. Arescit etiā herba campozū. Et non solū hoibus fructum / verū etiā pecudibus pabulum negat. Famesqz tetra z obscena vbiqz grassa

tur. Aeris quoque temperies quam suis ipsis actibus descriperat famulari in tanta corruptione versa est/ut humana corpora vlcibus pessimis que ignis sacer appellatur necnon et.uis qui dicuntur carbunculi/replerent: ita ut et ora hominum atque oculos occuparet: ut si qui forte ex his effugisset mortem omnibus orbaret. Sed et aliis nichilominus pestilentibus morbis/viroy et mulierum immense multitudines/et precipue infantum aceruatim cadebant. Additur illud etiam his malis quod armeniorum gens olim et vtilissima et amicissima populo Romano/dum ab eo christiane religionis ritum cui deuotissime vniuersa dedita est/in ydolorum cultum mutare. cogeret/et demones penerari pro deo: inimici pro amicis/et pro sociis aduersarii effecti/manu se aduersus nefaria eius edicta defendere parat: ac sponte bellum inferunt. Que simul omnia coaceruata/stulte ab eo penas arrogante deposcebant: pro eo quod pro fugas persecutionemque christianorum pacem sibi et rerum omnium copias/atque ipsius etiam aeris temperie deseruire iactauerat. Igitur cum ipse et exercitus bello Armenico vehementer et acriter vrgeret/populos pro vrbes et vicis quibus diuina atque humana prospere cuncta cessura/legum suarum auctoritate promiserat fames dira absque ulla miseratione vastabat. In vrbeb9 vero tante pro dies singulos multitudines cadebant/ut nec loca ad sepulturas inuenirent. In agris vel vicis plurime domus penitus vacue remanserunt. Quod et si aliqui imminente videntes stragem/filios suos ad urbem penundaturi adduxerant/dum emptor morat aut retractat etiam ipse moriturus accedere/cum liberis suis quorum ex pro precio alendos se sperauerat/interibant. Aliqui vero dum radices herbarum sectabantur/earumque succis animam sustentare temptabant perurgente inedia/in caute letali aliquo haustu corrumpebantur. Mulieres quoque matres familias et honesto loco nate/vi famis cogente/pudoris oblitate ad publicum stipem petende gratia descendeabant Et quas verecundia aspiciere in faciem hominum non sinebat expetere aliquid cibi vel etiam

de manu rapere fames cogebat. Quamplurimi vero ita exhausti cedeabant/ut simulachra magis carne carentia quam homines putarentur. colore tetro/luminibus in profundum demersis/buc atque illuc corpore nutabundi/et iam iamque lapsuri ingrediebantur. nec voce iam stipes/sed vltimum trahendo spiritum deposcentes: ita ut nonnumquam si forte fragmentum panis aliquis quo frui non liceret/aspiceret/dum manum conat extendere/nec desiderium vires corporis consequuntur/in medio conatus inualidi ictu frustrate cecideret. Quod si quis forte locupletium miseratione permotus/imptiri aliquid cibi indigentibus voluisset/constrictus et profocatus multitudinem eorum in quibus nemo erat qui repellendus videret/deserebat inceptum. nec misericordie proposito pro vim eorum quos inedia impudentes effecerat/valebat explere. Interea per plateas omnes et angiportus/erant omnia repleta cadaueribus mortuorum: nec erat omnino qui sepeliret. dum et ipsi qui adhuc superesse videbant/morbo inualidi essent/et quasi continuo morituri: ex quo fiebat spectaculum miserabile: ita utque plurimi a canibus deuorarentur. Igitur due pestes validissime/fames et lues diuidebant sibi populum. Et pauperiores quosque quibus quotidianus victus opere manuum querebatur/velut vicinos sibi et proximos populabant inedia. Illos vero qui locupletes et referti opibus videbant/lues sibi velut proprios defendebat: ita ut videres numerose familie domum/intra breue tempus/ex vno in alterum contagione currete extinctis omnibus vacua derelinqui. Sic discretis quidem castris/fames luesque/sed vno mortis exitu bellantes/vrbes agrosque vastabant. Nec extitit legum Maximini et elationis atque arrogantie eius et iudicii de christiani habitus remuneratio. Nec illius in deum pietas/et religionis ut assererat celis tradite maiestas. Verum ut superius diximus cum et in humata mortuorum cadauera quos fames consumpserat in plateis iacerent/et quos lues usque ad vnum iteremerat/nichilominus insepulti in domibus manerent: qui vero superesse videbantur vrge

rentur, inedia, clamare om̄s & sponte chri-
stianorū pietatē misericordiāq; imprecari:
quosq; paulo ante extores patria & domo
egerant/nūc suppliciter exorare: vt more
sibi solito viuētibus alimonie auxiliuz de-
ferant; mortuis, in sepultis sepulture iu-
sta persoluāt. Apud ipsos tantūmodo mi-
serationes valere: apud ipsos solos q̄ hūa-
nitatis sunt pietatisq; seruari. Nec tā verā
religionē tam scām tā q; i oībus perfectaz
vllam esse/que vnīuersis hoībus consulere
tanq̄ propinquis et primis suadeat. Nec
esse alium vllū preter chustianorū dñm cōsi-
tebantur. Tum vero nostrorū populi/qui-
bus reuera p dei grām qđ maxime oībus
mirabile fuit/neq; fames in aliquo/neq;
lues fuerat dominata/in nullo proz⁹ iniu-
rie memores/more sibi solito/z ad miseri-
cordiam etiā inimicorū preceptis dñicis in-
stituti/conferre certatim vnusquisq; prout
poterat cibos & sustentare ac reficere pere-
untes. Et nō solū cibos cū eis/sedz affectū
participare ex quo indigētibus etiā parua
sufficere videbantur/q̄ cū magna pietatis
affectiōe prebebant. Illos quoq; q̄ morbi
ptagiōe laborabāt ad quos nullus gētiliū
nec ppinquorūz quidē introibat/sedula et
frequenti v̄sitatione curare:nec pati oīno
aliquid per ptagiū. quippe quos dīna grā
circūdaret:cadaueribus quoq; mortuorū
sepulturam dēferre/zque sūt nature iusta
cōplere. Ita breuīgressu solo chustianorū
per vrbes & vicos malorūz/facies imutata
rebus ipsi atq; opibus verā esse et piā re-
ligionem chustianorūz in cordibus hoīm
scripsit multo tenatius/q̄ tabulis ereis eā
falsam esse tyrannus inciderat. Igitur cuz
hec a nostris ita gererentur/et per gestorū
bonitatem/ta cita quada n̄ pdicatiōe dei
nostri veritas nosceretur/ita vt completuz
videretur illud quod scriptū est in exodo/
q; egiptiis erāt tenebre palpabiles & cras-
se/filius autē israel erat lux in omnibus
habitationibus suis: Pergit nichilomin⁹
dñs deus noster magnificari i sanctis su-
is. e: cepte virtutis opus prosperiorib⁹ suc-

cessibus propagare:atq; iterū nobis in ob-
scuro positis splendorē sue lucis accendē
Etenim secundum propheticū dictum/ci-
bavit nos pane lachrimarūz/et potum de-
dit lacrimas sed i mensura. Nec est ergo
coeptionis emendationisq; mensura/vt
non impetuum indignetur/neq; ineter-
nū irascatur nobis:sed repropitiē seruis
suis sperantibus in se.

Ca. ix. de cōstātini aduersus maxentiu
victoria in virtute crucis sibi per soporem
apparētis habita deq; maximini turpi fu-
ga ac suorum strage atq; eius ad deū dere-
lictis ydolis conuersione.

Tenim cum religiosissimus impe-
rator Constantinus/Constantii eq̄
moderatissimi & egregii p̄cipis filius/ad-
uersus Maxentium vr̄bis Rome tyrānū
bellū pararet atq; exercitum duceret/erat
quidē iam chustiane religionis fautor ve-
riq; dei venerator/nōdūz tamē/vt ē solēne
nostris initiare signū dñice passionis acce-
perat/Cū igitur ārius & multa secū de im-
minētis belli necessitate puoluēs iter age-
ret/atq; ad celuz sepius oculos leuaret/et
inde si dīuinū precaret auxiliū. videt p so-
porē ad orientis partē i celo signū crucis/
igneo fulgore rutilare. Cūq; tanto visu
fuisset exterritus/ac nouo pturbaret/aspec-
tu:astare sibi videt angelos dicentes Con-
stātine qđ est/i hoc vice. Tūc vero le-
tus redditus/et de victoria iam secur⁹/sig-
nū crucis quod i celo viderat in sua fronte
designat. Et ita celitus inuitatus ad fides
nō mibi videbillo inferior/cui similiter de
celo dictū est/Saule saule quid me psequ-
ris/ego sum iesus nazaren⁹: nisi quia hic
nō adhu c̄sequens/sed iam cōsequens i-
uitatur. Ex hinc signum quod in celo sibi
fuerat demōstratū i militaria vexilla trās-
format:ac labarū quē dicūt/i speciē crucis
dñice exaptat. Et ita armis vexillisq; re-
ligiōis instructus/aduersus ip̄orū arma
proficiscitur. Sed et in dextera sua manu

Jdē i
hysto-
tripi-
li. ca.
lii. d.

Jdē i
hysto-
tripi-
libro.
i. ca. p.

nichilominus signū crucis ex auro fabre
factū habuisse pbibetur. **U**erū non pu-
to absre videri/si paululū excedētes/etiāz
quid propositi religiosus dux in hoc bello
gesserit proferam. **I**gitur vbi diuine vir-
tutis auxilio certus de victoria effect⁹ est
alio nichilominus estu religiosi principis
animus fluctuabat: q̄ scilicet impator ro-
manus/et pater patrie noiatus/et q̄ om̄s
si fieri posset qui ante se principatū gesse-
rant pietate et religione cupet lupare/nō
solū patrie/sed ipsi vbi rome/que romani
impūi caput est/bellū cogere tur i ferre: nec
sine oppugnatione patrie/quā tyrannus
obsederat/reddere poterat pa: rie liberta-
tem. Angebatur hinc animus: z die noctu
qz deū cui se iam familiarē senserat preca-
batur/ne dexterā suam quam signo muni-
uerat salutari/cruore romani sanguinis
macularet. **H**oc ei die noctuqz poscētī/p̄-
stitit diuina prouidentia. **E**t cum iam nō
procul a ponte **M**oluio castra posuisset/
ecce subito velut vi diuina correptus **M**a-
xentius agitur in occursum. **E**t proruens
vrbis **R**ome portis/sequi se reliquum
exercitum iubet: priorqz ip̄e obuius precur-
rit armatus. **I**usserat autēz nanibus ad
discipulam compositis/fluuium sterni et
superpositis pontibus exequari. **U**t er-
go ip̄e eques et precursor/oblitus operis
sui cum paucis aggressus est pontem/sub-
sedere naues: et in profundum dimersus
totius belli futuras cedes/ynius nefandi
capitis sui diremit in teritu: atqz impollu-
tam religiosi principis dexterā a ciuili cru-
ore seruauit. **T**um vero nichil minus in
hoc q̄ in **M**oyseo atqz hebreorum popu-
lo gestum videres: vt digne etiam super
his dici deberet. **C**urrus **P**haronis/ z vir-
tem eius proiecit in mare. **E**lectos a-
scensores ternos stratores demersit in ru-
brum mare. **P**ontum adoperuit eos. **I**ta
nanqz maxentius atqz ii qui cū ip̄so erāt
armati satellites/demersi sunt i profundū
pontibusqz his deuolutus ē/quos ad reli-
giosi p̄ncipis aptauerat exitiū. **S**z z illud

super eo cōpetenter diceretur: **L**acū apei u-
it e zffodit eū/et incidit in foueā quā oper-
atus est. **C**onuertetur dolor eius in caput
eius/et Inverticē eius iniquitas ei⁹ descen-
det. **N**ec impiis cōpetenter aptatur. **C**on-
stantino vero tanq̄ famulo dei digne illa
iungentur/que moyses post victoriā pro-
stratis cecinit inimicis. **C**antem dño glo-
riose em̄ honorificatus est/equū et ascēso-
rem proiecit in mare. **A**diutor et protector
meus est/et fact⁹ est michi i salutē. **Q**uis
similis tibi i diis deus/q̄s similis tibi glo-
riosus in sanctis/mirabilis in claritate fa-
ciens prodigia: **N**ec etiā si non verbis/re-
bus tamē gestisqz cōstantin⁹ ipsi a quovi-
ctoriā meruerat excelsio concinens deo/pr-
bem romā triumphaturus igreditur. **T**ū
vero leti om̄s cum cōiugib⁹ ac liberis. **S**e-
natus populusqz romanus ingenti peste
liberati/et iugo tyrannice imanitatis ere-
pti/**C**onstantinū velut auctorem ac resti-
tuto: ē liberatis excipiunt. **I**lle tamen nec
ad laudes acclamantis populi/nec i plau-
sum tante vrbis ac talis/animos relaxa-
bat. **N**eqz sue virtui rem gestam/sed diui-
no muneri deputabat. **S**tati deniqz vbi
imagines sibi ob bono: ē triumphati sena-
tus erexit/verillum dñice crucis i dextera
sua/iubet depingi/z subter ascribi: q̄s i hoc
signo singulari/signo qd̄ vere est virtutis
insigne/vrbē **R**omā senatū qz z populum
Romanū/iugo tyrannice dñationis ereptū
pristie libertati nobilitatiqz restitui. **P**er
idem tempus cōspirante etiam tum secuz
Licinio/nondū enim in idpesanie iciderat
quo postmodū dilapsus est/**S**cientes z p-
fitentes auctore sibi bonoy oim deū/vna
eadem qz sententia legē statuūt/i quadeū
christianorum plenissimis laudibus pro-
sequuntur: et ipsum sibi auctorem totius vir-
tutis atqz operis profitentur/ipsūqz de
tyrāno prestitisse victoriā. **E**t ideo ab vni-
uersis huic venerationē cultūqz deferēdū.
Hanc legē etiam ad **M**aximinū qui tūc
orientis partibus dñabatur/amicitiasqz
eoy expetere videbat emitūt. **A**t ille igēti

Liber

bus imperatorū rebus gestis perterritus/
tamen que scribebantur contraria sibi/et
aliena mētis sue proposito viderent: tam
qm̄ resistere nō audebat/et rursus aliene
auctoritati cedēs iuit⁹ videri i hoc penisse
erubescere/metu simul ac pudore vs⁹ mi
serrimis cōsiliariis/statuit velut ex suo ar
bitrio atqz auctoritate/legem pro christia
nis similis sētēcie puulgare. In qua asse
ueraret maioribus q̄dez suis prioribus au
gustis visū fuisse christianorū gentē tanq̄
deorū cultui aduersā penitus esse delēdam
Se quoqz aliquandiu ratus simili debere
pti sententia: Sed quoniam eo magis gēs
ista propagetur z crescat/quo maxime pu
tatur inhiberi/velle se potius/vt si quidez
blandis quis ad deorum cultuz persuasio
nibus acquiescat recipiatur. Nullus vero
cogatur inuitus: sed habeat i arbitrio suo
quo quisqz velit ritu colere deū: neqz p hoc
cōmō: ionē vllam vel perturbationē puin
cialibus inferendam. Hec maximinus ad
Sabinum prefectū scribit/cum tamē oēs
scirent euz nō ita aīo gerere/sed simulata
bechūanitate decernere. Deniqz nostrorū
null⁹ audebat vel cōsilia agere: vel i publi
co quicq̄ qd̄ ad religionez ptinet cōmoue
re: id est vel ecclesias reparare/vel si qd̄ bu
iusmodi vsus noster poscebat explere: qd̄
fieri lex ad euz ab imperatoribus missa cē
sebat. Sed ille impius z mēte ferox/hoc so
lum quod mētus extorquebatur indulle
rat. nec in aliquo mutauit affectuz/ donec
digna in eum verbera vltio diuina profer
ret. Eten̄ cū contra merituz z procatitatē
mētis sue/vel nomen augusti vel imperiū
presūpsisset/vir in quo nichil pudēcie ni
chil sobrietatis aut moderationis inerat:
arrogancia tumidus z superbia i flat⁹ ex
tollit et erigit etiam aduersum regni socios
cepit: In quibus regalis institutio moruz
probitatez sobrietatis ac religionis gratia
refulgebat. Audet igitur primo se iter eos
bonore cōstituere priorē: ac nō multo post
rupto federe belluz Licinio conatur infer
re: et breui omnia perturbās/modo vrbes
quafere/modo exercitum fatigare. Ad pl.

Nonus

timū fretus demonibus et numine deorū
suorū/cum imensa militum multitudine
procedit ad bellum: sed victoria illum qui
deo atqz hoibus inuisus erat refugiēs/ad
partem alteram transit. Et cum ferro ceci
dit/et eius exercitus/pauci q̄ superfuerant
videntes eum militum copiis et diuino fa
uore nudatū manū forciorib⁹ tradūt. At il
le simul vt se a diis suis deceptūz ad hoib⁹
desertum videt: de ractis imperii insigni
bus que nec decenter vnq̄ gesserat/turbis
se calorum fugitantū permiscens turpi
ter atqz infeliciter bello exēptus/p agros
ac vicos latitās/tādē ad ea loca q̄ hostib⁹
carere videbantur euasit: nauis suis psua
sionibus illd̄ multo perius esse persentiēs
quod diuina scriptura pronūciauerat dicēs
Non fit salus rex p multitudinē virtutis
sue: nec gigas salu⁹ erit i multitudine for
titudinis sue. Fallax equus ad salutē: i ba
bundanciā aut virtutis sue non erit salu⁹
Ecce oculi dñi super timētes euz/sparātes
super misericordia eius: vt liberet a morte
animas eorum. ¶ Igitur cum omni de
decore atqz ignominia tyrann⁹ posteaq̄ re
gressus est ad propria/primo tanq̄ furore
quodam se digno accensus/plurimos sa
cerdotes deorum suorum/et diuinos quos
antea mirabatur/et quorū responsis confi
dēs bella cōmouerat/vt deceptores falla
ces qz/z qui salutē suaz regnūqz pdidisset
interfici iubet. Post hec gloriā laudēqz
deo christianoꝝ refert: z sera penitēcia cō
uersionē i ipsa vite sue dānatione medita
tus/cuz grauissimā mortē morib⁹ erga se
metipsū certatibus duceret/legē pro liber
tate ac securitate christianorū scribit. Cui⁹
exemplū infra scriptum est. Imperator ce
sar galerius maximinus Germanicus/
Sarmaticus/ Pius/ Felix/ Inuictus/ Au
gustus: Indefinēter curam prouincialiuꝝ
nostrorū gerētes/z vtilitatibus eorū vel cō
modis consulentes. que ad communez pu
blicuz bonū spectant/queqz animis cūcto
rum cara et iocunda sunt/nūq̄ desinimus
providere. Unde cognitum esse oibus nō
dubito manifesteqz compectum/ex eo so

Libertatis

ante quo iussus fuerat a diuis principibus
diocletiano et Maximiano parentibus nostris
inhiberi conuentus christianorum plurimas
direptiones et preda ab officialibus factas
idque per dies singulos in detrimentum nostrorum
provincialium profecisse (quorum nos curam precipue
habere gestimus) ita ut bonis suis pe-
ne ac patrimoniis euoluerent. Super hac re
anno preterito legem dedimus ut si quis vellet
genti huic vel religioni adherere a nullo pro-
prios voluntas eius ac proprii libertas impe-
diretur: sed satisfaceret animis suis atque habe-
ret licentiam absque ulla metu vel suspitione
agere quod liberet. Verum ne nunc quidem
latere nos potuit quod quidam ex iudicibus tem-
tauerit permouere rursum provincialem nostram:
et velut ex nostra eos auctoritate turbare:
quo scilicet pigriores erga religiones quas
diligunt redderent. igitur ut in posterum omni-
metus vel ambiguitas auferatur huic edi-
cti nostri lege facimus. ut cunctis innotescat
licere iis qui christianam sectam religionemque
venerant: hac nostre indulgentie largitate:
ut unusquisque quemadmodum vult et prout animo
libet religioni huic solenniterque deseruiat.
Sed et orationum domos id est domica sua ut
instarentur per voluntate permittimus. Sane
quo in omnibus cumulatio habetur hec nostra
largitio etiam illud hac lege sancimus: ut si
que domus/agri/vel quelibet portio ex chri-
stianorum bonis antehac parentum nostrorum
preceptis ad fisci ius fuerat sociata/si qua
etiam ibi ab aliquo competita sunt/vel si qua
distracta/aut dono in aliquem collata: hec
omnia in antiquum ius christianorum precipue
reuocari dominisque propriis vniuersa restitui: ut
et in hoc omnis pietatis nostre beneficiis ca-
pian. Talibus Maximianus nunc demum
prestitur legibus. qui ante annum non integrum
ereis aduersus nos tabulis tanquam in eternum
permanens/sanxerat penas. In quibus
nos velut impios/vrbibus et agris exules
ac totius pene terre profugos effici iusserat
Verum ne nunc quidem erat eius integra et
ex corde conuersio: sed velut precium quod
dam/huiusmodi leges offerebat deo. Et
quonia deorum suorum spes eum prius in bello

Nonus

deceperat/per hec tanquam mutatis patrocinis
bellum temptabat adoriri. Ignorans vanis-
simus/et ab hominibus nequam/ad prauum conceptum
neque officiis neque precibus potest redimi deus.

Cap. x. quo modo Maximianus in grauissimum
morbum incidit et christianorum persecutores de-
struit quapropter christianissimi pace inceperunt
vivere.

Sicut cum omnibus copiis instru-
isset exercitum/bellumque parauisset
iniustum/doloribus internorum viscerum cor-
reptus/vehementer exagitari cepit: ita ut
ne stratis quidem recubare posset: Sed exi-
liense cubili suo sepe pronus elideretur in ter-
ram Tum deinde homo edax et quod vino sepe
repleretur/nunc ne sumis quidem labris de-
gustandum reciperet cibum: aut odore tenuis
vinum sumeret. Ita carnibus inedia et ari-
ditate consumptis/hoc solum profecit infe-
lix: quod in ultimis vite positus/iustam esse vin-
dictam dei/et scelerum se penas merentes
profite tur expedere. Ad ultimum tamen mor-
bo prius luminibus amissis/tunc magis
quid aduersum christum impietatis admi-
serit videns viuendi finem fecit. Sed de-
functo eo qui erga christianos nunc inau-
dita crudelitate/nunc simulata venia age-
bat/aperta indulgentia legitimum prin-
cipum/et absque ulla iam suspitione/eccle-
siarum status multo etiam clarior quam prius
fuerat reparari cepit. Verbum vero dei
et doctrina christi longe gloriosius et libe-
rius propagabatur. Tum vero inimicis fi-
dei penitudo ultima atrocitatis et crudelita-
tis sue fiebat: ita ut puderet eos aspectus
ipse publicus/nec eleuare oculos in hominum
faciem auderent. Etenim cum primus ip-
se Maximianus/imperialibus edictis ty-
rannus et impius et deo atque hominibus inui-
sus fuisset pronunciatum/tabuleque eius picte
vel ymagines eree alie dei ac precipitari
iuberetur/alie vero atris fucate coloribus
oblitterari: tanta subito rerum facta con-
uersio est/ut eius qui dudum aduersus chri-
stianos de pene eternitate censebat/nunc
etiam nomen au trepelleretur de memo-
k iiii

ria hominum / aut cum opprobrio ac de
 decore seruaretur. Iudices quoque ei⁹ quos
 in tyrānicis dñatiōibus ministros scelerū
 habuerat legitimi p̄cipes velut impietatis
 et crudelitatis eius satellites interfici iube
 rent. In quibus maximus flagitiorū eius
 signifer / Deucedius fuit. Qui secūdo ab
 eo et tertio consul prouectus est / ac p̄fectu
 re tenuit culmē. Sed et quintianus similis
 primis apud eū honorib⁹ fūctus qui i egypti
 partibus aduersus christianorū sāguinē
 inaudita seuitia et crudelitate grassatus ē
 Sed et alii plurimi p̄ quos Maximini im
 pietas fomēta conceperat. In quib⁹ et theo
 tegnus / pltozē tandem p̄phanorū actuum
 esse comperit deū. qui consecrati apud An
 thiochia simulachri gratia / etiam p̄sidiā /
 bus a Maximino fascibus fuerat honora
 tus. Sed cum licinius venisset Antiochi
 am / et magice artis studiosos ad penam
 iussisset inquiri / sacerdotes illi atqz aru
 spices nouelli simulachri / horum vel sociis
 vel etiam magistri deprehenduntur. Cui
 qz ab his inquireretur quo pacto vel respō
 sa redderet simulachri / vel prodigia que
 dam facere videretur: dissimulare primo:
 postea tamen artius interrogati / toti⁹ lu
 di compositā et cōpaginatā machinā pan
 dunt: et arte Theotegni fatentur cuncta
 fucata. Igitur primo oīm ipsum tāte dece
 ptionis auctorem Theotegnū / tum dein
 de ceteros magice artis ministros / quos il
 le sacerdotes nouelli demōis atqz aruspice
 ces collocarat / dignis excruciatos supplici
 is occidi iubet. Quibus adduntur etiaz fi
 lii Maximini / quos ille iam imperii so
 cios assumpserat. Sed et prop̄ quos eius
 qui se ob huiuscemodi necessitudinē mole
 stissimos erga ciues et prouinciales exibu
 erant / paribus suppliciis afficit: stulti et ve
 cordes / qui nō audierunt cōmonitionē di
 uinarum litterarum dicentem. Nolite cō
 fidere in p̄ncibus neqz in filis hoīm qui
 bus non est salus. Exiet spiritus eius et re
 uertetur in terram suam: in illa die p̄ibūt
 omnes cogitationes eorū. Nos autem qui
 bus spes et salus in omnipotēte deo cōsistit

et in rege omnium christo saluatore ac redē
 ptoze animarum nostrarū: et correptionē
 libenter ab ipso suscipimus / et pacem ve
 niāqz ab ipso similiter expectamus. ¶ Igi
 tur postea q̄ repente deo atqz hominibus
 inuisum (secundum q̄ supra exposuim⁹)
 interiit impiorum hominū genus: ita vt
 merito in his completum videretur quod
 predixerat spiritus sanctus: Vidi impium
 superexaltatū et eleuatum sicut cedros li
 bani: et trāsiui et ecce non erat / et q̄siui locū
 ei⁹ et nō iueni: Omni nube deterisa / let⁹ iā di
 es et solito clarior illuxerat terris atqz ec
 clēsiis christi splendor sui solis effulserat:
 nec vsquā qui hoc aliter respiceret liuidus
 supererat oculus. Sed cuncti mortales ty
 rannice que preterierat crudelitatis hono
 re / etiam si nondum fide / votis tamē que
 nostra sunt amplectentes / vniuersi parit
 deum verum piis esse auxilio fatebantur:
 firmamqz esse spem in christo sperantiū
 cōprobabāt. Ex quo aderat cunctis velut
 diuino munere ifusa leticia: maxime vidē
 tib⁹ ea loca que paulo ante impiis tyrāno
 rum machinis fuerāt destructa / rediuisa
 constructione clariora et exceliora consur
 gere: templaqz excelsa pro humilibus con
 uētibus eleuari. Iuuabat em̄ christianorū
 p̄cipum fauor / et legislatione religiosa
 alacres nostrorum animos eo āplius ani
 mabat: dum et ad personam episcoporum
 frequentius scriberent / et honorem sacer
 dotibus cum .umma veneratione deferēt
 sed et impēdiorum sumptus benigni⁹ lar
 girētur. Interea festiuitates a nostris fre
 quētissime gerebantur cum omni leticia
 et exultatione / per vrbes et loca singula ec
 clēsiarum dedicationibus celebratis. Cō
 grebantur in vnum sacerdotes: nec pige
 bat etiā longe positos cōuenire: quia nul
 lum longum videbatur spaciū caritati.
 Concurrēbant etiam populi ad populos:
 et tanq̄ vere mēbra vni⁹ corporis xp̄i / iūgi
 sibi iuicē sociariqz gaudebāt vt viderēt in
 eis cōpleri figura illa p̄phetica q̄ cū sacra
 mēto quodam predicata est dicēs. Quia
 congregabatur os ad os / et iunctura ad

Liber

luncturam. Quibus etiam vnus spūs in esse oībus infusus menbris/z vna aīa merito dicitur: quia z vna in omībus fides/et vnus ab omībus colitur deus: atqz ex vno ore hymnos omīs concinunt deo. Jaz vero ingens in sacerdotiis et ministeriis atqz ī omnibus que ad religionis obseruantiaz ptinēt gratia refulgebat: astabāt hīc plā-
lentium chorī: iuuenes z virgines senes cū iunioribus laudabant nomē dñi. Hīc ministeria/ordinatis ac dispositis vicib⁹ agebāt. Pontificuz quoqz sacerdotū cōcessus ipsa canitie venerabilis emīn⁹ pfulgebat. Jam vero si quis per gratiam dei inspiratus sermonē proferret ad populū/cuz omī silentio ora cunctoz in eū/oculiqz conuersi tanq̄ celitus sibi per euz denūtiari aliquid expectabant. Tanta auditorū reuerentia tantus ordo in sacerdotib⁹ seruabatur. In de alius atqz alius/z nō soluz duo vel tres sicut apostolus dixit ceteris examinātibus loquebantur: sed et quantiscunqz dabatur sermo in apertione oris sui: vt magis constaret ī eis illud qđ moyses dixerat: Quis dabit omnez ecclesiā dei pphetare? Hūc q̄ enim liuor aderat: nulluz pulsabat iuidia dei dona dei populis ministrabātur: vnus quisqz secundum quod scriptuz est ad edificationem ecclesie habundare querebat: et omnia hec in caritate gerebantur: ita vt se honore inuicem preuenirent/et alter alterum sese diceret meliorem. Nam simplices quiqz ammirabantur et suscipiebāt eos qui per sapientiam verbi populos instruebant. Sapientes vero et eruditi viri/pferebāt eos qbus pura vita ac sincera simplicitas/offerēdi deo hostias maiorē fidetiam dabat: eisqz immolandi sacrificii permittebatur officiu/z quos familiarior vite simplicitas in cordis puritate seruabat. Sic summo studio perquirebat alter in altero quod preferret. ¶ Jgit̄ cuz tali simplicitate ecclesiarum gloria apud deum hominesqz proficeret/et ymago quedam celestium haberetur in terris: super omnia quoqz religiosus princeps Constantinus exultaret in talibus/ac per dies singulos fide et reli-

Nonus

gione crescēs/inexplebili gaudio de ecclesiarum pfectibus repletur: Sacerdotibus etiam dei non credebat sufficere/si se equalem preberet/nisi eos a longe preferret: et ad ymaginē quandā veneraretur diuine presentie: Tanqz pro his omnibus non iaz vt Imperator/sed vt pater coleretur a cunctis: nō tulit infelix inuidia/vel nostrorū pacem letis successibus crescere/vel illi⁹ erga nos studia inquassata durare. Et enim Licinius qui primo quasi probitate morū et vite integritate ac merito virtutum/nō solum ab eo in societatem regni fuerat ascit⁹ verum et in propinquitatem ex coniūctione suscept⁹ (sororem nanqz constantini in matrimonium acceperat) videns imperatorem nō tāpi et metu/q̄ amore et religione omnibus imperare/atqz in sūma reuerentia cunctis esse mortalib⁹/et precipue christianis humano vitio pulsatus/immo inhumane inuidie clade percussus/occultis insidiis primo decipere egregium principē parat: idqz q̄ maxime p familiares ac ministros molitur. Sed ille nichil quidem de eius dolis et fraudibus suspicatur: tamen quia totus erat confidens ī deo/ad omnia se illo signo quod ei celitus monstratus fuerat muniebat: nec ullis per hoc insidiis fieri obnoxius poterat. Verum Licinius vbi neqz beneficiorum memoria/neqz affinitatis gratia reprimere immanitatem concepti sceleris poterat/neqz tamen ei per occultas machinas insidie procedebant: rat⁹ q̄ Imperator christianorū precibus iuuaretur/et ideo tutus remaneret/stulta iracundia permotus. Imperatori quidem apertum bellum indicit: regniqz fidem societatemqz contaminat. Hostros vero puuato et speciali odio persequi parat: hec in querela deuocans q̄ non ita p se sicut pro Constantino christiani in solennibus z ex precepto sibi traditis orationibus excubarent. Versa igitur vice/is q̄ paulo ante accerrime in eos vindicauerat/qui tyrannorū tēpore aduersū xpianos aliqd erudele moliti sūt/nūc ī nros tela ptozq̄ z tyrānidis sue prias acilegia nrorū cruore delibat

Libet

Primo nāq; oīm de palatio suo si q̄s chri-
stianus esset exire iubet: tū z de oī militiā.
Post hec p̄fecit pestis/et tyrānicis edictis
statuit oēs q̄ se christianos p̄fiterent̄ ī car-
cerē trudi. Statim tamē inuenit aliqd̄ in
quo priores crudelitate superaret. Addit edi-
cto vt ne quis alicui misso ī carcere cibum
vel potū deferat: dicens: iniquū esse miseri-
cordiam fieri atq; humanitatē preberi iis
quos ip̄e suis legibus condēnasset. Et ita
multitudines in carcerē retruse inedia neca-
bātur. Sed p̄ hoc putabat adhuc occultio-
rem esse tyrannidē suam. Verum crescen-
te animi seuitia/etiam hoc parum videtur
continuo ī ep̄iscopos ceterosq; sacerdotes
dei rabiez crudelitatis extendit. Et primo
oīm nobiles quosq; z quos fama clari-
or extulerat/vel sapientie z doctrine opinio
cōmendauerat/callida arte circumuenit: z
eos aut iniuriarū reos fieri/aut cuiuslibet
alteri⁹ ficti criminis precipiēs/nullaq; ne-
gotii inquisitione habita/puniri hoc solo
quo deferebantur iubebat. Jaz vero post
hec/iaudito oībus seculis crudelitatis mo-
do/oēs qui cōtaminatis sacrificiis acq̄ie-
scere nolissent/nō tortoribus vt precesso-
res sui tyranni fatiebant/ neq; cruciati-
bus ac suppliciis tradi iubebat: sed lanio-
nibus dari: vt eos porcorū more suspensos
despicatosq; z codicibus superpositos. per
frusta cederent: z in partes diuisos/in ma-
re ad pabulum piscium proicerent. Eccle-
sias quoq; /quas suis iaz tēporibus cōmu-
nibus edictis extrui fecerat rursū ipse sub-
uertere: et p̄ omnia satis agere/quatinus
cūctos q̄ ante se fuerant tyrannos crudeli-
tate superaret. Preterea et leges si q̄ apud
Romanos bene et honeste a maiorib⁹ la-
te fuerant/in barbarorū ritum conuertere
auaricie quoq; insatiabiliter studere: cen-
sus inouare: et agros cultorib⁹ vacuos tri-
butis replere. Preterea si quos iniquis fa-
ctionibus circumuētos in exiliū misisset
horū uxores legitimis matrimoniis auul-
sas/seruis suis ac satellitibus iūgere. Ipse
vero etiam contra etatis sue vires/adulte-
rijs et corruptione virginum delectari. Ve-

Nonus

num vbi huiusmodi armis z virtutibus
instructus/tyrannidē ferotius cepit agita-
re/Constantinus aut̄ qui erat peris virtu-
tibus adornatus z p̄fecta ī deū pietate mu-
nitus/tot tantisq; flagitijs ire obuiam pa-
rat. nec difficultas aliqua victorie fuit: vbi
et causa iustior et fides purior/et virtus
eminēti⁹ habebat. Deiectoq; licinio/ac-
q; oīm memoria tyrānicē dñationis abla-
ta soliditatē romanī regni euz filiis solus
obtenuit. Tū vero status quidē reipubli-
ce equabili moderatiōe/et censura dignis-
sima Romanī noīs habebat. In nationi-
bus barbaris metus ingens. In prouincia-
libus vero metu deuotio animi maior erat
Quieta omnia et trāquilla ab hostib⁹ bel-
lisq; ciuilibus: leti securiq; cuncti morta-
les pacē agitabant. Ecclesiāz vero glia ī
credibile memoratu ē/quāto religiosi im-
peratoris studio adoleuerit: quantaq; ei⁹
cura etiā erga sūptū indigentū fuerit. Ar-
dens nāq; in fide dei anim⁹/z benignū in-
geniū atq; clemēs/bonis operibus pasce-
batur. Intantū vero presētū rex bonitas
et tranquillitas obtinebat: vt obliuionez
preteritorū pareret malorū. Edictis nāq;
frequētibus p̄ oēm locū propositis/non so-
lū tyrannicas aduersū christianos depule-
rat leges/iusq; ciuile reddiderat: verūz pri-
uilegia plurima ecclīastica/ac sūmos ho-
nores sacerdotib⁹ detulit. Ita deo atq; ho-
minib⁹ carus sūmā romanī regni/cū reli-
gione pura/tū etiā virtute animi ac mode-
ratiōe supra oēs q̄ prius fuerāt p̄curabat.

**Eusebii Cesariensis hystorie ecclesiasti-
ce/explicit liber nonus.**

Acusq; nobis Eusebius rerū in ec-
clesia gestarū memoriā tradidit. Ce-
tera vero q̄ vsq; ad presēs tēpus p̄ ordinez
subsecuta sūt/que vel in maiorū litteris re-
perimus/vel nostra memoria attigit/pa-
tris religiosi p̄ceptis z ī hoc parētes/q̄ po-
terimus breuiter addem⁹. Nec etiā decio-
libro ecclesiastice hystorie continētur.

Incipit liber decimus

liber

Capitulū primū de conuocatione cōsiliū niceni ppter heresim arrii heretici.

Am apud Alexandriam/ post Achillam q̄ petro martyri successerat/ Alexāder sacerdotium suscepisset/ quia pax nostris z quies a psecutionibus erat/ atqz ecclesiaz gloria cōfessorum meritis gaudebat: p̄sp̄ritas rez nostraz domestica cōtentione turbat. Etenim presbiter quidam apud Alexandriam Arrius noīe/ vir specie z forma magis q̄ virtute religiosus/ et glorie laudisqz z nouitatis ip̄robe cupidus/ praua quedam de fide christi proferre/ et que antea in questionē nunq̄ venerāt cepit abscondere ac separe ab illa eterna et ineffabili dei patris substantia vel natura: filiū conabatur. Que res plurimos in ecclia cōturbabat. Sed cū alexāder episcopus natura lenis/ z quietus assiduis cōmonitionib⁹. Arriū cuperet a prauo incepto z assertionibus ip̄iis reuocare/ nec tamē res ex sententia pcederet (q̄ p̄rosqz iā contagio pestifere assertionis ifecerat nō solū apud alexandriam/ verū et p̄ alias p̄bes prouinciasqz dispersa) p̄nitiosū fore credens si dissimularet aliis plurimis cōsacerdotibus suis rez indicat. Questio latius innotescit: sermo vsqz ad aures religiosi principis (quippe qui omni studio z diligētia curaret q̄ nostra sūt) puenit. Tū ille ex sentētia sacerdotū apud p̄bē Nicēā episcopale conciliū conuocat: ibiqz Arriū trecētis z. xviij. episcopis residētibus ad se iubet: ac de eius p̄positionibus z questionibus iudicari.

Cap. ii. quomodo cōstantiu⁹ i cōcilio illo noluit iudicare de querellis que int̄ episcopos versabantur

Ed i eo concilio ammirabile factuz principis nō puto reticenduz. Etenim cum ex omnibus pene locis episcopi conuenissent/ et vt fieri solet diuersis ex causis inter se iurgia quedā detulissent/ interpellabatur frequēter a singulis: offerebant libelli culpe p̄ferebantur. et magis ad hoc q̄ ad

Decimus

id pro quo ventum fuerat aīos dabāt. At ille videns q̄ p̄huiusmodi iurgia causa sūmi negotii frustraretur/ diem certā statuit qua vnusquisqz episcopum si qd querimonie habere videretur/ deferret. Et cū resedisset/ suscepit a singulis libellos. Quos simul om̄s in sinu suo continēs/ nec i eis qd contineretur aperiens ait ad ep̄os: **Deus** I dē vos cōstituit sacerdotes/ z potestatē vobis i hy. dedit de nobis quoqz iudicandi: z ideo nos trip. a vobis recte iudicamur. Vos autē nō pot. li. ii. testis ab hoībus iudicari: propter qd dei so. ca. ii. lius inter vos expectate iudiciū: z vestra et. xi. iurgia quecūqz sunt ad illud diuinū refer. q. i. uentur examē. Vos etenim nobis adeo dati sacer. estis dii et conueniens nō est vt homo iudicet deos: sed ille solus de quo scriptum est/ dot i. **Deus** stetit i synagoga deoz i medio aut̄ que. b. xii. deos discernit. Et ideo his omissis illa que. i. fu. ad fidem dei p̄tinēt absqz vlla animoz cō. turā tentione distinguite. Cū hoc dixisset/ om̄s simul querimoniaz libellos iussit exuri: ne innotesceret vlli hoīm simulatio sacerdotum. Verum cū p̄ dies multos in episcoporum cōsilio fidei questio perteret/ z nōnulli diuersa sentirent/ ac p̄helement̄ ceptis Arriū fauerent: cōplures tamē erant q̄ ip̄iū Arriū execrarent inceptū. Cūqz in eodē cōcilio esset cōfessorū magnus numerus sacerdotum/ om̄s Arriū nouitatibus aduersabant̄. Fauebant vero ei viri in questionib⁹ callidī/ et ob id simplicitati fidei aduersi.

Cap. iii. q̄ a simplici sacerdote dialethic⁹ in verbo dei supatur et christian⁹ efficitur

Quantam vero virtutē habeat simplicitas fidei/ etiam ex iis que inibi gesta referuntur agnoscimus. Etenim cū pro studio religiosi impatoris/ ex omni terra sacerdotes dei coissent/ opinione cōmoti philosophi quoqz z dialectici valde nobiles z opinatissimi cōuenerūt. In quib⁹ quidam insignis in arte dialectica p̄ dies singulos conflictum sūmi certaminis cū episcopis nr̄is/ viri ad eque in dialectica nō ip̄robabiliter eruditissimos mouebat: z fiebat ingēs

Libet

3dē
i hy.
trip.
li.ii.
cap.
iii.
spectaculum: Conuentibus ad audiēduz
doctis z litteratis viris: nec tam ylo gene
re philosophus cōcludi a quoquā poterat
aut constringi. Tanta etenim dicēdi ar
te obiectis quæstionibus occurrebat: vt ybi
maxime putaretur astrict⁹/velut anguis
lubricus laberet. Sed vt ostēderet deus q̄
non in sermone regnum dei/ sed i virtute
consistit: quidā ex cōfessoribus simplicissi
me nature vir/ z nichil aliud sciēs nisi chri
stum iē: um z hūc crucifixū/ i ter ceteros au
ditores episcopus aderat. Qui cū vidisset
philosophū i sultatē nostris/ et callida se
disputationis arte iactantē poscit ab oib⁹
locuz velle se paucis cū philosopho sermo
cinari. Tum vero nostri qui simplicitatez
viri et impericiem i sermone dūtarat nos
sent/ pauere: z velut pudorē quendā pati:
ne forte apud callidos homies risui effice
retur sancta simplicitas. Perstitit tamen
senior: z hinc mouit sermonis exordium.
In noīe inquit Jesu christi/ philosopho au
di que vera sunt. Deus vnus est q̄ celū fe
cit et terram: Quiqz homini quē de terre
limo formauerat spm̄ dedit vnuersa: que
videntur et que non vidētur virtute verbi
sui creauit: z spūs sui sactificatione firma
uit. Hoc verbut ac sapiēcia quem nos fi
lium dicimus/ humanos miseratus erro
res ex virgine nascit: et p passionē mortis
a ppetua nos morte liberauit: ac resurre
ctione sua/ eternam nobis contulit vitam
Quem et expectamus iudicē oīm que ge
rimus esse venturum. Credis hoc ita esse
philosopho? At ille velut si nuq̄ vllum ser
monem cōtradiciēdi didicisset/ ita obstupe
factus virtute dictoz mutus ad omnia/ hoc
solū potuit respōdere/ ita sibi videri. Nec
aliud verū esse q̄ quod dixerat. Tū senior
Si hoc inquit ita esse credidisti/ surge z se
quere me: ac dñicū z huius fidei signaculū
suscipe. Et philosophus conuersus ad di
scipulos suos/ vel ad eos qui audiēdi gra
cia conuenerant: Audite inquit o eruditū
viri/ donec verbis meuz gesta res est/ ver
ba verbis opposui: Et que dicebantur di
cēdi arte subuertit. Ubi vero p verbis vir

Decimus

3dē
i hy.
trip.
li.ii.
cap.
iii.
sus processit ex ore dicētis. nō potuerunt
resistere verba virtutis: nec homo aduerfa
ri potuit deo. Et ideo si quis vestrū potuit
in his que dicta sunt sentire q̄ sensi/ credat
christo z sequatur hūc semē/ i quo locutus
est deus Ita philosophus christian⁹ effect⁹
tandem se gratulatus est victum.

Capitulum.iiii. de pafnucio confessoze
eiusqz miraculis.

fuit preterea i illo concilioz pafnu
tius homo dei/ episcopus ex egypti
ptibus: confessor ex illis quos Maxim⁹
n⁹ dextris oculis effossis/ et sinistro polite
succiso/ p metalla dānauerat. Sed in hoc
tanta virtutum inerat gracia/ vt signa p
eū nō minus q̄ dudū p apostolos fierent.
Nam z demones/ tantum verbo fugabat
et egros sola oratione curabat. Sed et ce
cis visum dicit reddidisse: Et paraliticos
ad stabilitatem corporis reuocasse. Quez
Constantinus in tanta veneratiōe z affe
ctu habuit/ vt sepius eum intra palacium
euocatum complecteretur: et illum oculuz
qui i confessione fidei fuerat euulsus/ au
dioribus osculis demulceret.

Cap. v. de spiridione episcopo z ei⁹ mira
bilibus homouisionqz additiōe i simbolo

x eozū numeroz si quid adhuc emi
nentius fuisse dicitur/ etiaz Spiridion
Eprius episcopus/ vir vnus ex ordie
pphetaz q̄tum etiam nos eoz qui eū vi
derant narratiōe cōperimus. Hic pastor
ouiu etiam in episcopatu positus perman
sit. Quadā vero nocte/ cū ad caulas fures
renissent/ et manus improbas quo aditū
educēdis ouibus facerēt extēdissent: iuisi
bilib⁹ quibusdā vinculis restricti/ vsqz ad
lucem velut traditi tortozibus pmāserunt
Cū vero oues ducturus ad pascua matu
tinus se ageret senior: videt iuuenes absqz
hūanis vinculis caulis pendere districtos
Cūqz causam noxe comperisset: absoluit
sermone quos meritis vinxerat. Et ne eis

Capitulum.
etiam
infra
lib. x.
ca. l. v.
A. in
hysto
tri. li.
i. ca. x.
A. z. li.
ii. cap.
ie. A.

de bo
spiridione
etiā i
hysto
tri. li.
i. ca. x.
fere p
totuz

A

Inanis nocturna cederet occupatio: tollite
 (inqt) o iuuenes vnū vobis arietē: ne sine
 eā venisse videamini: quē melius prece q̄
 furto quesisse conuenerat Tradūt de hoc
 etiam illud factū mirabile. Filiam habuit
 prenē noīe: que ei cū bene ministrasset/ vir
 go defūcta est. Post eius obitū venit qui
 lam dicens se ei quoddam depositum cō
 mendasse. Rem gestā ignorauerat pater.
 Perquisitus in tota domo nusq̄ quod po
 scebat inuentū est. Persistebat ille qui cō
 mendauerat: et fletu ac lacrimis purgebat
 Vite quoq; sue illaturus se esse exitū/ nisi
 cōmendata reciperet testabat. Dermotus
 lacrimis eius senex/ ad sepulchrū filie pro
 perat: atq; eam ex noīe clamitat. Tū illa
 de sepulchro/ quid vis ait pater: Cōmēda
 tum illius inquit vbi posuisti: At illa locū
 designans/ illic ait inuenies defossus. Re
 gressus ad domuz/ rem sicut filia de sepul
 chro responderat repertā tradidit reposcē
 ti. Sed et multa alia eius ferunt gesta mi
 rabilia: que etiā nunc ore oīm celebrantur.
 Tales igit in illis adhuc tēporibus per
 multi viri i ecclesiis dñi refulgebāt/ ex qui
 bus plurimi in illo concilio fuerunt. Sed
 et Athanasius eodem tempore alexandri
 byaconus Alexandrini episcopi aderat: cō
 filiis senem quā plurimis iuuās. Interea
 per dies singulos agitabat conuētus: nec
 facile aut temere de re tāta statuere aude
 bant. Euocabatur frequēter Arius in cō
 cilium/ et assiduo tractatu assertiones ei⁹
 discutiebant. Et quid aduersus hoc teneri
 deberet aut statui/ sūma cū liberatiōe que
 rebatur. Verum post diutinū multumq;
 tractatum placet omnibus/ ac velut vno
 tuncorum ore et corde decernit. homousiō
 scribi debere: id est eiusdē cuz patre substā
 cie filius confiteri: idq; firmissima omniū
 sententia pronunciat. Decē et septē et so
 li tunc fuisse dicunt/ quibus arii fides ma
 gis placeret: extrinsecus creatum dei filiū
 ex nullis substantibus/ et non ex ipsa pa
 tris deitate progenitum cōfirmantes. De
 fertur ad Constantinum sacerdotalis cō
 cilii sententia. Ille tanq̄ a deo prolata ve

neratur. Cui si qui temptasset obniti/ ve
 lut cōtra diuina statuta veniētem/ in eri
 lium se protestatur acturum. Sex igitur
 soli cum Arrio se patiuntur expelli: reli
 qui vero vndecim concilio inter se habito
 acquiescūt ad subscribendum manu sola
 nō mente. Cuius simulationis auctor pre
 cipue extitit Nicomēdie episcopus Euse
 bius. Interim quoquomodo aliis veritate
 aliis simulatione (sicut post exit⁹ docuit)
 subscribentibus/ et de singulis quibusq;
 ecclesiasticis obseruationibus certa statu
 ta fingentibus/ concilium direptum est.
 Exemplum autē expositionis fidei eorū q̄
 conuenerant infra scriptum est. **Exem
 pluz fidei Nicene.**

**Cap. vi. de expōne fidei in cōsilio niceno
 facta et eiusdem concilii actis**

Redimus in vnum deum patrem **A**
 omnipotentem: omnium visibi
 lium et inuisibilium factorem. Et in
 vnum dominum nostrum Iesum chri
 stum / filium dei/ de patre natum vnigeni
 tum. Hoc est de substantia patris. Deus
 ex deo: lumen ex lumine. Deum veruz/ ex
 deo vero. Natum nō factum. Homousiō
 patri: hoc ē eiusdē cū patre substātie. Per
 quem omnia facta sunt/ que in celo et que
 in terris. Qui propter nos et propter no
 strā salutē descendit: et incarnat⁹ est hō fact⁹
 passus est: et resurrexit tertia die: et ascendit
 in celos. Inde venturus est iudicare viuos
 et mortuos. Et in spiritu sanctū. eos autē
 qui dicunt/ erat aliquādo quādo non erat
 et anteq̄ nasceretur nō erat/ et quia ex nul
 lis extantibus factus est/ aut ex alia sub
 stantia dicunt esse aut cōuertibile/ vel mir
 tabilem filium dei: anathematizat catho
 lica et apostolica ecclesia.

Acta niceni concilii C. i.

Statuunt preterea obseruandum
 esse in ecclesiis / ne quis ex iis qui semet
 ipsos per impatientiam libidinis excide
 runt / veniret ad clerum. Cii. **B** Et ne
 quis nuper assumptus ex vita vel cons

Liber

uersione gentili accepto baptismo anteq̄
cautius examinetur clericus fiat. Ciii
Et ne q̄s ep̄oz̄ ceteroz̄q̄ clericoz̄ū cuz ex
traneis mulieribus habitet preter cu ma
tre/vel sorore/vel thia/vel si que sunt huiſ
modi necessitudinū persone. Ciiii Et vt
ep̄iscopus si fieri potest/a totius prouicie
ep̄iscopis ordinetur. Si hoc difficile ē/cer
te non minus q̄ a tribus: ita tamē vt Me
tropolitani ep̄iscopi maxime/vel presentia
vel auctoritas habeatur. Absq̄ quo ordi
nationē irritā esse voluerunt. Cv. Et ne
quē si ali⁹ ep̄iscopus de ecclesia expulerit/
siue clericū/siue laicū/suscipiat alius. Sa
ne/nec hoc aut iracundia aliqua aut cōtē
tione (vt fieri solet) iniuste factuz remedi
um nō haberet/decernūt per singulos an
nos in singulis vr̄ibus atq̄ prouiciis/se
cundo ab omnibus ep̄iscopis puincialib⁹
cōsilia agi debere: z de huiuscemodi nego
tiis iudicari: vt si forte ab vno lique aliqd
gestum est/a ceteris emendetur. Si recte
vt ab omnibus confirmetur. Cvi. Et vt
apud Alexandriā vel in vr̄be Roma vetu
sta consuetudo seruetur/vt vel ille egypti
vel hic suburbicariū ecclesiaz sollicitudinē
gerat. Cvii. Et vt si forte inordinādo ep̄i
scopo duoz̄ vel tres pro aliqua contentione
dissentiant/reliquoꝝ auctoritas et p̄cipue
Metropolitani cuz ceteris firmior habe
atur. Cviii. Et vt ep̄iscopo Ierosolimo
rum/antiquit⁹ tradita honoris prerogati
ua seruetur: manente nichilomin⁹ et Me
tropolitani ipsius prouicie dignitate. Cix
Et vt catharos (qui apud nos Nouatio
ni sunt) si forte penitentes ad ecclesiaz cō
uertantur/confessos ecclesiastica dogmata
clericos in ordine quidem suo suscipi debe
re. sed ordinatione data: Sane si ep̄iscop⁹
ip̄oz̄ veniat ad ep̄iscopū nostrū/debere eū
in presbiteroz̄ loco sedere. Ep̄iscopi vero
nomen manere apud illū soluz/qui catho
licam semper tenuit fidē: nisi sua volūta
te ip̄se euz tali nomine honorare voluerit:
vel si placuerit vt querat ei ep̄iscopi locuz
vacantem/boc sit in ipsius potestate. Cr.
Et ne i vna ciuitate duo sint ep̄iscopi. Cxi

Decimus

Et si qui forte indiscrete ad sacerdotium
prouecti/postmodū vel ipsi aliqd de se cri
minosum confessi sunt/vel ab aliis reuicti
vt abitantur. Sed et si qui ex iis qui lapsi
sunt/z per ignorantia forte ordinati rego
gniti fuerint/vt abitantur. Cxii. Et si
qui absq̄ tormentis in persecutionib⁹ la
psi sunt/et ex corde agunt penitētiā: quī
q̄z annos intra catecuminos faciant/z du
obus annis post hoc fidelibus tantū i ora
tione iungantur: z ita postmodū suscipiā
tur. Qui vero propter cōfessionē militiaz
abiecerant/et rursū hanc abierunt/bos
tredecim annis penitentiā gerere: et post
ea suscipi si tamen ex corde penitentiā ge
rant. Esse tamē z i potestate ep̄iscopi mo
derādi facultatē/si eoz̄ fructuosam et at
tentam penitētiāz viderit. Cxiii. De iis
vero qui vita excedunt penitētib⁹. decer
nunt vacuū nullū debere dimitti. Si qui
sane accepta cōmunionē superuixerit/de
beret eū tempora statuta complere: vel cer
te put moderatio ep̄iscopi voluerit. Cxiiii.
Et ne diaconi presbiteris preferantur: ne
pe sedeant in consessu presbiteroz̄ū: aut il
lis presentibus eucharistiā diuidāt: s̄z illis
agentibus solum ministrent. Si vero pre
sbiter nullus sit in presenti/tunc demū eti
am ipsi licere diuidere: aliter vero agen
tes abici iubent. Cxv. De catecuminis
qui lapsi sunt/statuere tribus. ānis eos
a catecuminoz̄ oratiōe separatos/post
ea recipi debere. Cxvi. Et ne de ciuitate
inferiori ad maiorem ecclesiā transire q̄s
ambiat: siue ep̄iscopus siue etiam ali⁹ cle
ricus. Et ne quis clericus qui derelicta ec
clesia sua/nulla existente causa probabili
pagatur roberrat per alias ecclesias susci
piatur in cōmunionē. Cxvii. Et vt ne
mo eum qui ad alium pertinet suscipiens
in sua ecclesia ordinet clericum/absq̄z con
sensu illius ad quem pertinet. Cxviii.
Et ne quis clericus aut psuras accipiat/
aut frumenti vel vini ampliatiōē/quod
solet in nouo datum/vel sexcupluz vel eti
am duplum recipi: quod si faciat tanquā
turpis lucri reum abiciendum. Cxix.

Liber

Et ut paulianiste qui sunt Götiniani rebati-
zantur. **Cap. Cxx.** Sed et diaconisse quoniam quidem
manus impositionem non accipiunt/etiam ipsas
inter laicos esse debere. Igitur cum de his
prout diuinarum legum ratio poposcerat de-
creuissent. sed et de obseruatione pasche an-
tiquum canonem per quem nulla de reliquo varie-
tas oriretur ecclesiis tradidisset: omnibus rite
dispositis/ ecclesiarum pax et fides in orientis atque
occidentis partibus prona atque eadez serua-
batur.

Cap. vii. de perfectione helene in iherosolimam et
diuifice crucis ligni atque tituli inuentione

Er idem tempus Helena constanti-
ni mater/ femina incomparabili fide
et religione animi ac magnificentia signi-
fari/ cuius vere Constantinus cum esset filius
et crederetur: diuinis ammonita visionibus
Ierosolimam petit: atque ibi locum in quo sacro-
sanctum corpus christi patibulo affixum pe-
penderat/ ab incolis perquiri. Qui idcirco
ad inueniendum difficilis erat/ quod ab an-
tiquis persecutoribus simulachrum in eo vene-
ris fuerat defixum: ut si quis christianorum in
loco illo christum adorare uoluisset/ uene-
rem uideret adorare. Et ob hoc infrequens
et pene obliuioni datus fuerat locus. Sed
cum ut supra diximus religiosa femina per-
perasset ad locum celestem sibi inditio designa-
tum/ cuncta ex eo prophana et polluta detur-
bans/ in altum purgatis rudibus/ res con-
fuso ordine reperit cruces. Sed obturba-
bat reperi muneris leticiam unius cuiusque cru-
cis indiscreta proprietates. Aderat quidem et ti-
tulus ille qui grecis et latinis atque hebraicis
litteris a Pilato fuerat conscriptus. Sed nec
ipse satis euidenter dominici predebatur signa pa-
tibuli. Sic iam humane ambiguitatis in-
certus/ diuinum flagitat testimonium. Accidit
in eadez urbe primariam quandam loci illius
feminam graui egritudine confectam/ semine-
cem iacere. Macharius proinde tempore ec-
clesie illius episcopus erat. Is ubi circumstantem regi-
nam atque omnes pariter qui aderant uidet/ af-
ferte huc inquit totas que repte sunt cruces: et
que sit que portauerit dominus nunc nobis aperiet
deus. Et ingressus cum regina pariter et

Nonus

populis ad eam que decubebat/ defixis gen-
tibus huiusmodi ad deum precem profudit.
Cap. viii. de miraculo iherosolims facto
quo crux domini ab aliis crucibus fuit euidenter
distincta

Adhuc qui per unigenitum filium tuum/
salutem generi humano per passionem
crucis conferre dignatus es/ et nunc in nouis
seculis temporibus aspirasti in corde ancille tue
perquirere lignum beatum in quo salus nostra
pependit/ ostende euidenter ex his tribus que
crux fuerit ad dominicam gloriam: uel que extite-
rint ad seruire supplicium. ut hec mulier que
semitruis decubuit/ statim ut eam lignum sa-
lutare contingerit/ a mortis ianuis reuocet
ad uitam. Et cum hoc dixisset adhibuit primo
pronomina ex tribus/ et nichil profecit. Adhibuit
secundam/ nec si quidem aliquid actus est. Et
permo admoit tertiam/ repente apertis ocu-
lis mulier consurrexit. Et stabilitate uirium
recepta/ alacrior multo quam dum sana fuerat
tota domo discurrez magnificare domini po-
tenciam cepit: Sic euidenti inditio regina
poti compos effecta/ templum mirificum in
eo loco in quo crucem reppererat regia ambi-
tione construxit. Clauos quibus corpus domini
cum fuerat affixum portat ad filium. Ex qui-
bus ille frenos composuit quibus uideret ad
bellum. Et ex aliis galeam nichilominus
belli uisibus aptam fertur armasse. Ligni
permo ipsius salutaris partes detulit filio: par-
tem permo thecis argenteis conditam dereli-
quit in loco: que etiam nunc ad memoriam
sollicita ueneratione seruat. Reliquit etiam
hoc inditium religiosi animi regina uene-
rabilis. Virgines quas ibi repperit deo sa-
cratas inuitasse ad prandium/ et tanta eas
deuotione curasse dicit: ut indignus crede-
ret si famulorum uideretur officiis. Sed ip-
sa manibus suis famule habitu succincta
cibum apponeret/ poculum porigeret/ aquam
manibus infunderet. Et regina orbis ac
mater imperii/ famularum christi se famulam
deputaret. Nec quidem Ierosolimis gesta.

Capitulum ix. quomodo constantinus omnes gen-
tes barbaras uicebat ob cultum religionis.

Idem in
histo-
trip.
li. ii. c.
xviii.
f.

Idem
tagi-
tur in
histo-
trip.
li. ii.
cap.
xviii.
g.

Idem in
ppto.
tripar
li. ii. ca
p. xiii.
f. 5

Libet

Posterea Constantinus pietate fretus / Sarmatas / Gothos, aliasque barbaras nationes / nisi que vel amicitia vel deditione sui pacem preuenerant: in solo proprio armis edomuit. Et quantomagis se religiosius deo subiecerat / tanto amplius ei deus uniuersa subdebat. Ad Antonium quoque primum heremi habitatozem velut ad unum ex prophetis litteras suppliciter mittit / uti pro se ac liberis suis domino supplicaret. Ita non solum meritis suis ac religione matris / sed et intercessione sanctorum commendabilem se deo fieri gestiebat. Sane quoniam tanti viri Antonii fecimus mentionem / de virtutibus eius atque institutis et sobrietate mentis / ut in solitudine vitam degens usus solummodo consortio fuerit bestiarum / et de demonibus crebris agens triumpfos placuerit deo supra cunctos mortales / et que institutionis sue preclara usque in hodiernum monachis exempla reliquerit / volentes ne aliqua exponere / ille libellus exduisit / qui ab Athanasio scriptus / etiam latino sermone editus est. Propter quod nos commemorabimus / que quauis gestorum contineat fides / ab his tamen qui longe positi sunt obscurior fama subtrahit.

Cap. x. de captiuitate frumentii et edisii et de conuersione Indorum per eos facta

Haec diuisione orbis terre / que ad predicandum rebus dei sorte per apostolos celebrata est / cum alie aliis prouinciis obuenissent / Thome parthia / et Mattheo Ethiopia / eiusque adherens ceterorum india Bartholomeo dicitur sorte decreta. Inter quam parthiamque Media / sed longo interior tractu india posterior iacet / multis variisque linguis et gentibus habitata. Quas velat longe remotam / nullus apostolice predicationis uomer impresserat. Que tamen temporibus constantini tali quadam ex causa semina fidei prima suscepit. Metrodorus quidam philosophus in spiciendorum locorum et orbis perscrutandi gratia / posterioribus dicitur India penetrasse. Cuius exemplo inuitatus etiam

Decimus

Metrodorus quidam tyrius philosophus / simili ex causa adire India uoluit / habens secum duos puerulos / quos liberalibus litteris ut pote propinquos instituebat. Quorum unus qui erat iunior Edisius / alter Frumentius uocabatur. Igitur puissimam innoticiam captis his quibus animus pascebat / cum philosophus redire cepisset / aque uel ceterorum necessarium causa / ad portum quendam nauis qua uehebatur applicuit. Horis enim inibi barbarorum / ut si quando sedus sibi cum Romanis turbatum uicine nuntiauerit gentes / omnes qui apud eos ex Romanis inuenti fuerint iugulentur. Inuaditur nauis philosophi / cuncti cum ipso pariter perimuntur. Pueruli reperti sub arbore meditantes / et lectiones suas parantes / barbarorum miseratione seruati ducuntur ad regem. Horum ille alterum id est Edisium sibi pincernam fecit / Frumentio uero quem quasi perspicacem deprehenderat et prudentem / rationes suas scripseratque commisit. Ex quo et in honore magno apud regem habitus sunt et in amore. At postero mortuus rex / proximum cum paruo filio regni reliquit heredem. Adolescentibus autem quod uellet agendum dedit liberam facultatem. Quos tamen regina suppliciter exorat / tanquam que nichil haberet in toto regno fidelius / ut se cum usquequo adolesceret filius regendi regni sollicitudinem pertinerent. Et precipue Frumentium / cuius prudentia admodum sufficeret regnum. Nam alius fidem puram et sobriam mentem simpliciter exhibebat. Idque dum agerent / et regni gubernacula Frumentius haberet in manibus / deo mente eius et animos instigante / requirere sollicitius cepit si qui inter negotiatores Romanos christiani essent / et ipsis potestatem maximam dare / ac monere / ut conuenticula per loca singula facerent / ad que romano ritu orationis causa confluerent. Sed et ipse multo magis eadem facere / et ita ceteros cohortari / fauore et beneficiis inuitare / prestare quicquid oportunum fuisset / loca edificia / aliaque necessaria prebere / et omni modo gestire / ut christianorum ubi semen exurgeret. Sed cum adoleuisset regis

De
ant.
nio. i.
histo
trip.
li. i. c.
ri. d.
e. f.

metrodorus.

Liber

us puer/cui procurationē regni gerebāt/ex
pletis oībus et ex fide traditis/multū licet
betinētibus et rogantibus vt manerent re
gīa vel filio/ad orbē tamen nīm denuo re
uertunt. Et Edisio festinante Tyrū parē
tes propinquosq; reuētere: Frumētius Ale
xandriā pgit: dicens equū nō esse opus oc
cultare dñicū. Igitur rē oēm vt gesta ē ex
ponit. Ep̄m admonet vt prouideat virum
aliquē/dignū/quē cōgregatis iā plurimis
christianis z ecclesiis cōstructis/i barbari
co solo ep̄m mittat. Tū vero Athanasius
(nam is nup sacerdotiū suscepit) attēti⁹ z
propēsius frumētii dicta gesta q; confide
rans/iu consilio sacerdotū ait. Et quē aliū
inueniemus virū talē i quo sit spūs dei in
ipso sicut in te/qui hoc ita possit implere? Et
tradito ei sacerdotio/redire eū cuz dñi grā
pnde venerat iubet. Quiq; cū ep̄s prexi
set ad Indiā/tanta ei data esse adeo virtu
tum gratia dicitur: vt signa p eū apostoli
ca fierent/z infinitus numerus barbaroz
cōuerteretur ad fidē. Ex quo in Indie pfi
bus/z populū christianoz/z ecclie facte iūt
et sacerdotiū cepit. Que nos ita gesta nō
opinione vulgi/sed ipso Edisio tyri presbi
tero postmodū facto/qui Frumētii comes
prius fuerat referente cognouimus.

Cap. xi. de cōuersiōe biberorum p capti
uam mulierem facta

Er idem tēpus etiā Biberoz gēs
que sub are pōtico iacet verbi dei se
dera/et fidē futuri suscepit regni. Sed hu
ius facti boni prestitit causā mulier quedā
captiua: q; apud eos repta/cū fidelē satis z
sobriā ac pudicā duceret vitam/totiq; die
bus ac noctib⁹ obsecrationes deo puigiles
exhiberet/i ammiratiōe esse ipa rei nouitas
barbaris cepit. Et qd hoc sibi velit curiosi
us pquirebant. Illa vt res erat/simpliciter
christum se deū hoc ritu colere fatebat. Ni
chil ex hoc amplius barbari/preter nouita
tē noīs mirabant. Vt vt fieri solet/ipsa
pseuerācia curiositatē quan dā muliercu
lis inferebat/si qd emolumētū ex tāta de

Decimus

uotione caperet. Hōis apud eos esse dī
cit/vt puul⁹ si egrotet/circūferat a matre
p singulas domus quo scilicet si q; experti
aliquid remedii nouerit conferat laborā
ti. Cūq; mulier quedā puulū suū p oēs cir
cūtulisset ex more/nec aliquid remedii cū
ctas domus lustrando cepisset/venit etiā
ad captiuā: vt si quid sciret ostēderet. Illa
se hūani quidez remedii nichil scire testat:
deum tamē suū christū quez colebat/dare
ei despātā ab hoīb⁹ salutē posse cōfirmat
Cumq; cilitio suo superposuisset paruulū
atq; ipsa desup orationē fudisset ad dñm/
sanū matri reddit infanz. Sermo defer
tur ad plures: factiq; fama magnifici⁹ q;
ad aures regine perlabit. Que dolore q; io
dam grauissimo corporis afflicta/i despe
ratione maxima erat. Rogat ad se capti
uam deduci. Illa ire abnuit: ne psumeret
amplius aliquid q; serus siner: videretur
Ipsa se regina deferri ad captiue cellulas
iubet. Quā similiē supra cilitiū suū posita
inuocato christi noīe/cōtinuo post precem
sanā z alacrē fecit exurgere: christūq; esse
deū/dei sumi filiū/qui salutē hāc cōtulerit
docet: eūq; quē sibi auctore sue sciret esse i
columitatis z vite cōmo iet iuo cadū. Ip̄m
namq; esse q; z regibus regna distribuat z
mortalib⁹ vitā. At illa cū leticia domū re
gressa/marito percōtanti causā taz subite
sanitatis apuit: quiq; cuz p salute cōiugis
letus mulierī munera deferri iuberet: illa
horuz inqt o rex nichil captiua dignat. Au
rum despicit/argentū respuit/ieiunio qua
si cibo pascit: hoc solum ei muneris dabi
mus si eum qui me illa inuocante sanauit
Christum deum colamus. Ad hec tunc rex
seguoz fuit/z interim distulit/sep̄us licet
ab prore commonitus: donec accidit qua
dam die penante eo i siluis cum comitib⁹
suis obscurari densissimis tenebris diem:
et per tete noctis honorem luce subducta
ite: gressibus denegari. Alius alio diuersi
ex comitibus oberat: ipse solus densissia
obscuritate circundatus/quid ageret/quo
seperteret nesciebat: cuz repēte anxios salu
tis desperatōe aīo z cogitatio talis ascēdi

Liber

Si vere deus est christus ille quem proi sue captiua predixerat/nunc se de his tenebris liberet/ut ipsum ex hoc omissis omnibus coleret. Illico ut hoc nodum verbo/sed sola mente deuouerat:reddita mundo dies/regem ad urbem perducat in columnam. Quibus regine rem protinus ut gesta est pandit: euocari iam iamque captiuam/et colendi ritum sibi tradat exposcit:nec se ultra alium deum quam christum ueneraturum esse confirmat. Adest captiua:edocet dominum christum: supplicandi ritum uenerandique modum/in quantum de his apud femine fas erat pandit. Fabricari tamen ecclesiarum monet formamque describit. Igitur rex totius gentis populo conuocato/rem ab initio que erga se ac reginam gesta fuerant exponit: fideque edocet: et nodum in ista in sacris sit sue gentis apostolus. Credunt uiri per regem/femine per reginam. Cunctisque idem uolentibus/ecclesia extruitur instanter: et eleuato iam perniciousiter muroz ambitu/tempus erat quo colune collocari deberent. Cumque erecta prima et secunda petu fuisset ad tertiam:consumptis omnibus machinis/et uoluminumque uiribus/cum media iam in obliquum fuisset erecta/et pars reliqua nullis machinis erigeretur/repetitis secundo tertio ac sepius uiribus/ne loco quidem moueri attritis omnibus potuit. Admiratio erat totius populi: regis animositas hebescebat:quod fieri deberet omnes simul latebat. Sed cum interuentu noctis omnes abcessissent cunctique mortales ex ipsa opa cessarent:captiua sola in oratione pnoctans/mansit intrinsecus. Cum ecce matutino et anxius cum suis omnibus ingreditur rex:ridet columnam quam tot machine et tot populi mouere non quauerant erectam/et super basim suam librate suspensam/nec tamen suppositam/sed quantum unius pedis spatium in aere pendentem. Tum uero omnes populi conuidentes et magnificantes deum/ueram esse regis fidem/et captiue religionem/presentis miraculi testimonio perhibebant. Et ecce mirantibus adhuc et stupentibus cunctis/in oculis eorum sensim super basim suam nullo contingente columna deposita summa cum libratione cõsedit. Post

Nonus

hec reliquus numerus columnarum/tanta facilitate suspensus est:ut omnes que super fuerant ipsa die locarentur. Postea uero quod ecclesia magnifice constructa est/et populi fidem dei/malore ardoze sitiebant:captiue monitis ad impatorem:Constantinum totius gentis legatio mittitur. Reges gesta exponitur: sacerdotes mittere exorat/quod ceptum erga se dei munus implerent. Quibus ille cum omni gaudio et honore transmissis/multo amplius ex hoc letatus est:quam si incognitas Romano imperio gentes et regna ignota iunxisset. Hec nobis ita gesta fidelissimum uirum Bacurium/gentis ipsius rex/et apud nos domesticorum comes:cui summa erat cura/et religionis et ueritatis/exposuit.cum nobiscum Palestini tunc limitis dux in Ierosolimis satis unanimiter degeret. Sed ad ceptum redamus.

Ca. xii: de constantia sorore constantini et presbitero per eum fratri suo commendato. qui post mortem constantini constantio inuauit ut arrium reuocaret.

Postea quod religiosi principis mater helena summis romani regni honoribus affecta ex hac luce decessit: Constantia tunc Licinii derelicta/fratris Augusti solatus utebatur. Huic accidit presbiterum quendam uenire in notitiam latenter partibus Arrii fauentem. Sed is primo nichil omnino de his apud sororem principis aperire. Ubi uero multa familiaritas copiam tribuit:paulatim sermonem cepit aspergere: inuidiam dicens Arrio generatam:et pro similitudibus priuatis episcopum suum rem contentiose exagitauisse/emulationis stimulo confirmatum quod Arrius apud plebem satis carus haberetur. Hec atque huiusmodi alia frequenter suggerens/animos constantie suos efficit. Que cum diem obiturum uisitare a fratre atque ab eo blande religioseque compellaretur extremam dicit ab eo gratiam poposcisse/ut presbiterum in familiaritate recipet/et que sibi ab eo pro spe et salute suggererentur audiret. Si quidem iam ex luce discedentem nichil curare:pro fratris uero statu esse sollicitam ne forte pro innocentium penis regni sui pas

feretur excidium. Quibus ille monitis a
 sorore susceptis/ et fidelem pro se germane
 sollicitudinem credens/ accommodauit au-
 rem presbitero: et iterum accersiri de exilio
 Arrium iubet: ut quemadmodum de fide senti-
 ret exponeret. Tum ille fidem conscripsit:
 que non quidem sensum nostrum/ tamen verba
 nostra continere professionemque videretur
 Miratus quidem est Imperator: et putauit
 vnam eandemque in ipsius et concilii dudum
 gesti expositione sententiam contineri. Ta-
 men in nullo relaxat animi vigorem: sed
 rursus eum ad concilium remittit examinem. Quo-
 niam quidem ad dedicationem Ierosolimo-
 rum ex omni orbe coire sacerdotes inuita-
 bantur/ hec ad eos de nomine eius scribens/ ut
 si expositionem fidei eius probarent/ et eum
 vel per inuidiam ut assererat tunc circumue-
 tum dinoscerent: vel nunc ab errore conceptum
 clementi erga ipsius iudicio pterent: quando
 quidem tanta fuerit concilii moderatio/ ut
 non in personam eius sed in dogmatum pra-
 uitatem fuerit lata sententia: si tamen. et
 episcopi eius Alexandri accommodaret assen-
 sus. Sed et ab his quidem qui primo ceptis
 eius fauentes cum simulatione subscripse-
 rant/ facile receptus est. Cum vero Alexan-
 driam prexisset/ ibi omne eius frustratur
 inceptum. Quomodo dolis apud ignorantes
 locus est scientibus vero/ dolum intedere non
 aliud est quam risum mouere. Interea dum hec
 apud Alexandriam frustra agitantur: pe-
 nerabilis Augustus Constantinus in sub-
 urbana villa Nicomediae/ tricesimo et pri-
 mo imperii sui anno die factus est: liberis
 de successionem Romani orbis testamento
 heredibus scriptis. Quo in tempore (quo
 niam quidem Constantius cui orientis re-
 gnus decreuerat presens non erat) dicitur
 secreto accersiens presbiterum quem a sorore
 commendatum supradiximus/ et ex inde fami-
 liariter habitum/ tradidisse ei testamentum quod
 scripserat: et obtestatus sub sacramento ne
 ulli nisi Constantio cum venisset in manus
 traderet. Cui etiam quod eunuchi qui erant in
 palatio sauebant/ arte inditio de Impera-
 toris morte suppresso usque ad Constantium

presentiam/ multis noua temptantibus opres-
 sis/ restituta integraque mansere. Cum vero
 Constantius affuisset/ depositum presbiter
 restituit. Cuius beneficii gratia Imperator
 regni cupidus ita ei deuictus est/ ut qui im-
 perare cunctis ambierit/ ab illo sibi impe-
 rari equanimiter pateret. Ex quo deuicto
 sibi Imperatore/ cepit de Arrii restitutione
 suggerere: et nolentes accedere sacerdotes/
 ut cogeret persuadere.

Cap. xiii. quomodo eusebius propter constantii
 familiaritatem nitebatur reuocare in irritum ge-
 sta concilii et cogere alexandrum alexandrie episcopum
 ut arrium susciperet

A tempestate apud Alexandriam
 Alexander/ in Ierosolymis Maxi-
 mus confessor/ Apud Constantinopolim
 eque Alexander/ ut ex Athanasii scriptis co-
 perimus sacerdotio fugerant. Sed Eusebi-
 us qui apud Nicomediae erat/ de cuius si-
 mulatione in subscribendo supradiximus
 amplam occasionem temporis nactus/ et prin-
 cipis per presbiterum familiaris effectus/ reuo-
 uere omnia atque in irritum reuocare concilii ge-
 sta molitur. Arrium nequaquam apud Alexan-
 driam commorantem/ venire facit: et imperialibus
 edictis concilium denuo Constantinopolim
 conuocari. quo conuenere illi maxime qui
 Arrium atque Eusebium sectabantur: quique
 sepe tum Alexandro congressi ut arrium su-
 sciperet/ nec tamen aliquid proficientes ne
 ab iniuriis quidem eius temperabant. Ad vl-
 timum certam ei diem statuente denuntiant:
 ut aut ipse Arrium susciperet/ aut si renite-
 retur/ se ecclesia pulso et exilium truso/ ab alio
 eum suscipiendum sciret. Tunc ille nocte que
 ad constitutam itererat diem/ sub altari iacens
 atque in oratione et in lacrimis totam per gilem
 ducens/ ecclesie curam domino commedabat. Cuius
 lux exorta fuisset/ nec tamen ab oratione
 Alexander cessaret: Eusebius cum suis omnibus
 velut heretici belli signifer domum Arrii ma-
 tutinus ascendit: eumque prope sequi ad eccle-
 siam iubet: ptestatus quod Alexander nisi pre-
 sens acquiesceret/ expulsus cederet loco.
 Cap. xiiii. de profoso interitu arrii cum
 ad ecclesiam proficisceret ut ab alexandro episcopo

Idem
 i by.
 sto.
 trip.
 li. e.
 ca. i
 2. ca
 6.

Idem
 i by.
 sto.
 trip.
 li. 3.
 cap.
 10.

renuente quidē reciperetur.

Situr oium sūma expectatio: quo
vel Alexandri persecerātia vel Eu
sebiū Arriūq; istātia declinaret. Cūq; cūcto
ru; animi eissent (vt in tali resolet ex pecta
tione suspensi: Arrius ad ecclesiā pergens
epoꝝ et populoz frequētia cōstipatus/hu
mane neccessitatis causa ad publicū locū
declinat. Ubi cū sederet/intestina ei⁹ atq;
omniar; i;scera in secessus cuniculū defluxe
re: ac tali in loco dignā mortē blasphemie
et fetide mentis exsoluit. Quod postea q̄
in ecclesia nūtiatus est Eusebio/atq; iis q̄
vna secū sactū et innocentē virū Alexadrū
de Arrio recipiendo, fatigabant/superatū
pudore/z adoperti confusione discedunt.
Tunc completus sermo ad gloriā dñi quē
in oratione sua Alexander ad dñm procla
mauerat dicens: Judica dñe iter me z Eu
sebiū minas atq; Arriū vim. Sed hii ad pre
sens quidē paululū pudoris habuere. Con
ueniētes vero inter se heretici/periti ne for
te si sicut res gesta est integre ad Impera
torem Constantium puenisset/nō solū ad
a perfidia eoꝝ qua callide irretit⁹ tenebat
abscederet: perū et i auctores deceptionis
sue seuerius aliquid et regia auctoritate de
cerneret: Componūt p eunuchos quos iaz
in perfidia deceptos tenebant/vti de Arriū
morte Imperator q̄ fieri posset composite
et cōmuniter nosceret: ne aliquid qd̄ dei p̄
dicta; indicare videretur audiret. Quib⁹
ita gestis/de causa fidei vt cepant psequūt
¶ Cap. xv. quomō athanasio alexandro def
uncto effectus ē epūs alexandrie. z eiusdem
bonis principis.

Situr apud alexandriā defuncto
Alexandro/ Athanasio susceperat
sedent. Qd̄ vero esset idē vir acris ingenti
et in ecclesiasticis negociis apprime vigi
lans/satis iam tunc hereticis innotuerat/
cum ad concilium Nicenum cum epō suo
sene Alexandro venerat Cuius suggestio
nibus/hereticorum doli ac fallacie vigilā
ter detegebantur. Statim ergo vt eū ep̄m
factum cognouere/rati id qd̄ res idicabat
sua negotia p illius sollicitudinē nō facile

processura: oibus modis q̄rere aduers⁹ euz
machinas deceptionū parabant: Verum
non michi absq; ordine videtur/pauca de
huius viri origine supra repetere: et cuius
a puero institutionis fuerit/sicuti ab iis q̄
cum ipso vitā duxerant accepimus memo
rare. Tempore quo apud Alexandriā Pe
tri martyris diem Alexander epūs agebat
cum post expleta solēnia conuenturos ad
conuiuiz suum clericos expectaret: i loco
mari vicino videt eminus pueroꝝ sup orā
maris ludim: imitantim (vt fieri solet)
episcopum: atq; ea q̄ in ecclesiis geri mos
est. Sed cū inte tius diutino pueros inspe
ctaret. videt ab his geri quedā etia; secre
tiora et mistica: perturbatus ilico vocari
ad se clericos iubet: atq; eis quid emin⁹ ip̄e
videret ostendit. Tūc abire eos z cōphēsos
ad se perducere oēs pueros imperat. Cūq;
adessent/quis eis ludus z quid egissent vel
quomodo percōtatur. Illi vt talis habet
etas pauidi negare primo: deinde rē gestā
per ordinē pādūt. Et baptizatos a se esse
quosdā catecuminos confitētur/per atha
nassium qui ludī illius puerilis episcop⁹ fir
erat simulat⁹. Tū ille diligēter inquirens
ab iis qui baptizati dicebant/quid i terro
gati fuerint/quid re responderit/simul z
ab eo qui interrogauerat: Ubi videt secū
dum religionis nostre ritū enuncta consta
re: collocutus cū consilio clericoz statuisse
traditur/illis quibus integris i terrogatio
nibus et respōsionibus aqua fuerat ifusa
iterari baptisma nō debere: sed adimpleri
ea que a sacerdotib⁹ mos est. Athanasius
vero atq; eos quos ludus ille vel presbite
ros habere visus fuerat vel ministros/cō
uocatis parētibus sub dei obtestatiōe tra
dit ecclesie sue nutriēdos. Haruo autē tē
pore exacto/cū a notario itegre z grāmati
co sufficienter athanasius fuisset istruct⁹:
cōtinuo tanq̄ fidele dñi cōmēdatum apa
rētibus restituitur sacerdoti: ac velut Sa
muel quidā in tēplo dñi nutrit⁹: z ab eo per
gēte ad patres in senectute bona/ad por
tendum post se Efod sacerdotale deligit.
Sed huius tāti in ecclesia pro fidei itegri

3dē
i hy
sto.
trip.
li. 3.
cap.
10.

1. q. 1. e
spiri
tuali
ctus.
Ecce.

Liber

fate agones fuerūt: vt etiam de hoc videatur dictū esse illud q̄ scriptū est Ego enim ostēdam ei quāta oporteat eū pati pro nomine meo. In huius etem p̄secutiones vniuersus p̄iurauit orbis. Et cōmoti sunt p̄cipēs terre, gentes, regna, exercitus coierūt aduersus eū. Ille autē diuinū illud conseruabat eloquiū dicens: Si cōsistant aduersum me castra, nō timebit cor meū: si exurgat in me plūū, in hoc ego sp̄abo. Verū quā tāta ac talia ei⁹ gesta sunt, vt magnitudo q̄dē rex nichil me p̄terire patiat, multitudo vero gestoz q̄ plurima cogat omittē: incerto estuat animus, duz deliberare nō valet quid teneat quid omittat. Et ideo pauca nos q̄ ad rē p̄tinēt memorabim⁹. Reliq̄ ei⁹ fama narrabit: Sine dubio m̄iora uero nūtiata: nā nichil q̄d addē possit iueniet.

Ca. xvi. de morte cōstantini fratris constantii et de ipsius cōstantiici errore et de cōsilio hereticoz contra athanasiiū congregato iussu constantii.

Situr vbi Cōstantius oriētis sol⁹ obtinuit regnū: Cōstantino fratre nō longe ab Aquileia apud alsam fluiū a militibus interfecto, constans vtriusq; germanus, occidentē satis industrie gubernabat. Nam constantius natura et aīo regio, dum primis illis regni sui fautoribus satis indulget, per eunuchos arte in perfidiā decipitur a peruersis sacerdotibus: et intento satis studio, prauis eoz contētionibus obsecūdat. Sed illixerētes ne forte adeūdi regis copia quandoq; fieret athanasio, et per eū de veritate fidei quā perueriebant secundū scripturas edoceret: oīmodis insimulare eū apud principē, et velut oīm scelerū ac flagitioz aggrediuntur exponere: vsquequo hūani corporis brachiū loculo delatū imperatori ostendunt.

Quod ab Athanasio excisum magice artis gratia, de arsenii cuiusdā corpore cōfirmabant. Sed et alia q̄ plurima criminosā simul et flagitiosa cōponūt. Quib⁹ ex causis impato: iubet cōuocato consilio athanasiiū condēnari. Idq; apud Tyrū misso elatere suo vno ex comitib⁹, Annitēte quo

Decimus

q; Archelao tūc comite oriētis, nec nō et eo qui Genicē prouiciā gubernabat congregari iubet. Eo deducitur athanasius: locul⁹ cū hūano brachio circūferē: iuidie horroz, nō solū religiosas, sed et viles aīas puadit.

Ca. xvii. quomodo pafnucius noluit p̄mittere vt maxim⁹ ierosolimoꝝ ep̄us cum illis hereticis sederet propter dolos et cautellas que cōtra arriū adducebant et ibidē detrect⁹ est dol⁹ de brachio exciso a rseniū.

Itē Arsenius cuius brachiū dicebat excisū, lector aliqñ Athanasii fuerat: et ob culpā corceptionē verit⁹, frequentie se se subtraxerat. Cuius latebras oportunas sibi ad huiusmodi cōmētum flagitiosi hoīes rati, in initio cōpositi criminis occultatū eū apd̄ quēdā quē fidissimū sceleribus suis crediderant retinebant. Peruenit tamē adhūc in latebris positū quid suo noīe criminis intētaretur athanasio. Et siue eū ipsa hūanitatis contēplatio, siue diuina perculit puidētia, clam per noctis silētiū euadens claustris enauigauit tyrū. Et pridie q̄ cause dicēde adesset vltimus dies, Athanasio sese Arsenius obtulit: vtq; se rerū gestaz series haberet edocuit. Ille domi esse hoīem nec innotescere cuiq; de eius presentia iubet. Interea consiliū cogitur: in quo aliquanti cōcinate calūnie consai, omnes pene infenso animo aduersus Athanasiiū preiudicatoz cōueniūt.

Per idē tempus Pafnutius confessor de quo supra memorauim⁹ aderat, Athanasii inocentie conscius: Is cū vidisset Mariū ierosolimoꝝ ep̄m, qui vna secum effosso oculo et poplite succiso cōfessor extiterat, verum pro nimia simplicitate nichil de sacerdotū scelere suspicantē, consedissem ceteris quos factionis macula soliauerat mediū concessum adire non veritus, te inquit o maxime cū quo michi vnū atq; idē confessiōis insigne est, cum quo michi pariter mortale lumē effosū clarioꝝ diuini luminis cōciliauit aspectū: Te in quaz nō patiar sedere in consilio malignatiū, et cū iniqua gerētibus itroire. Iniectaq; manu eleuans eū de medio eoz, ac de singulis i-

struens/perpetua de hinc Athanasio comu-
nitione sociavit. Sed interim causa dicitur
Prima introducit accusatio mulieris, cu-
iusdam/que se diceret aliquando hospicio
Athanasium recepisse: et ab eo noctu ni-
chil suspicantem vim corruptionis esse ppe-
sam: introduci ad hoc iubetur athanasius
Ingreditur cum Timotheo p. bitero suo eumque
monet/ut posteaquam mulier dicendi finem fe-
cisset/se faceret ipse ad ea que dixerat respō-
deret. Quaeque mulier ea quae docta fuerat per-
orasset. Timotheus conversus ad eam/ Ve-
re inquit mulier ego mansi apud te aliqua-
do: aut vim tibi ut asseris feci? Tunc illa ut
mulierum se talium provocitas habet obiur-
gans Timotheum/ tu tu inquit michi vim fe-
cisti: tu in illo loco comaculasti castitatem
meam. Simul et conversa ad iudices obesta-
ri fidem dei cepit per se dicere. Tunc omnis
ridiculus pudor habere cepit: quae tamen faci-
le tacente eo/ factio compositi criminis pa-
tuisset. Nec tamen permitti sunt iudices ha-
bere de muliere questionem unde hec ut per quos
aut quomodo fuisset aptata calumnia quam
iudicandi libertas penes accusatores erat.
Hinc transitur ad aliud crimen. Profer-
tur facinus seculis inauditum. Ecce inquit
ubi nemo possit verborum prestigii decipe-
re: oculis res agitur. Verbis cessantibus/
brachium hoc te adiut athanasi accusat ex-
cisum. Nec est Arsenii dextera: quam tu quo-
modo vel ad quosvis excideris indicato.
Tunc ille. Quis enim inquit pesterum Arsenium
nouerit/ ut hanc ipsius dexteram esse cogno-
scatis? Exsurrexerunt aliquanti qui se dicerent
optime scire Arsenium. In quibus nonnulli
erant absque conscientia factionis. Orat de-
hinc a iudicibus Athanasius/ ut dominez
suum quem negotium deposceret iubeant intro-
ducere. Cuiusque introductus esset Arsenius/ ele-
uato eius vultu Athanasius concilio: et iudi-
cibus ait. Hic est Arsenius et alleuans eius
nihilominus dexteram/ hec est inquit etiam
dextera eius: hec est et sinistra. Hec autem qua-
esti offerunt manus unde sit vos requirite.
Tunc velut vox quaedam et tenebrae accusato-
rum oculis infuse/ quid agerent/ quo se per-

terent nesciebant. Ipsum et enim Arsenium te-
stes qui paulo ante scire se dixerant confirma-
bant. Verum quia non iudicandi/ sed oppri-
mendi hominis causa concilium gerebatur fra-
gor omnium repente attollitur/ magnum esse
Athanasium/ et decipere intuentium oculos
acclamatur: nec debere ulla modo ultra talem
hominem viuere. Factoque impetu suis eum di-
scerpere manibus parant. Sed archelaus
qui cum ceteris ex precepto imperatoris con-
silio presidebat/ ereptum eum de discerpentium ma-
nibus per occultos exitus eduxit: ac fugae qua-
solum posset/ salutem monuit commendare.
Concilium tamen rursus conveniens/ tanquam si ni-
chil omnino deprehensum fuisset/ ut confessum de i-
tutatis criminibus Athanasius condemnat. Et
gesta in hunc modum ficta per orbem terre
mittentes/ ad sceleris sui consensus impe-
ratore cogente ceteros episcopos pepulerunt.
Capitulum xviii. de fuga et latebris atha-
nasia quae sex annis latuit in lacu cisternae.

Inciat toto orbe profugus agitur
Athanasius. nec ullus ei tutus ad-
latendum supererat locus. Tribuni/ pro-
positi/ comites/ exercitus quoque ad iuestigandum
eum mouentur: elictis imperialibus
praemia delatoribus proponunt: si quis viuam
maxime sin minus/ caput certe Athanasii
detulisset. Ita totis regni viribus frustra
aduersus eum cui deus aderat certabatur.
Interea sex continuis annis ita latuisse fer-
tur in lacu cisternae non habentis aquam/ ut
solem nunquam viderit. Sed cum per ancillam
(que sola conscientia dominorum officii qui ei
latebras praebuerant videbatur) iudicatus
fuisset tanquam dei spiritu ammonitus/ ipsa nocte
qua ad eum comprehendum cum iudicibus
veniebatur/ post annos sex migravit
ad alium locum. Ita illi qui venerant fru-
stratis/ dominis quoque in fugam versis de ancil-
la ut falsa indice penas sumunt.

Capitulum xix. quomodo constans pro atha-
nasio qui ad eum fugerat constancio scrip-
serit eumque ecclesiae reddi iussit a qua statim
ipse athanasius fugam constantius aut post
ea venit ad partes occidentales voluitque cogere
episcopos consentire heresi arii.

Jde in
hysto.
trip. li.
v. cap.
iii. i. ff.

Erunt ne graues alicui latebre sue fieret et occasio calūnie in oētib⁹ q̄ reretur/nichil sibi ultra iā tutū in Cōstāti regno presumens/ad Cōstātis partes p̄ fugus abscedit. A quo satis honorifice religioseq; susceptus ē: quiq; causa ei⁹ quare fama p̄pererat diligētius cognita/ scribit ad frat̄ ē pro certo se comperisse/ q̄ sacerdos dei sūmi Athanasius iniuste fugas et exilia pateretur. Hunc itaq; recte faceret/ si absq; ulla molestia loco suo restitueret: si id nollet: sibi cure futurū/ vt ip̄e id adimpleret/ regni eius intima penetrans/ et penas dignissimas de auctoribus sceleris sumens. Quibus scriptis perterritus Constantius/ q̄ posse facere ea que minitabatur conscius erat frat̄ē/ simulata benignitate vltro venire ad se Athanasium iubet: et leui increpatione p̄strictus ad ecclesiaz suaz permittit ire securū. Admonit⁹ tamē Imperator ab impiis consiliariis. nō est inq̄t magnū Athanasii qd̄ ep̄i poscunt de te: vt vnam ex multis que sunt apud Alexādrīā ecclesiis/ concedas populis eoz/ qui tibi cōmunicare nolunt. Tunc ille deo sibi suggerente/ paratū in tempore consilii reperit. Et quid est inquit Imperator qd̄ poscenti tibi liceat denegari/ qui potestatem habes omnium iubendi: Sed vñ est qd̄ oro/ vt meā quoq; peticiunculā libenter admittas. Curq; se oīa que pollet quāuis essent difficilia promitteret prestaturū/ si hoc vñ cederet libens Athanasius. Hoc est inquit qd̄ rogo/ vt quia etiā hic (nam apud Anthiochia res agebatur) sunt nostri populi q̄ istis communicare nolunt/ vnam eis tenere concedas ecclesiam. Equissimū sibi videri et valde prestandū/ letus popodit Imperator. Sed cū rem detulisset ad eos quozū consiliis p̄tebatur/ neq; ibi sepelle accipere ecclesiaz/ neq; hīc dāre respondēt: q̄a plus sibi singuli quiq; q̄ absentibus cōsulebāt. Ita Imperator admiratus eius prudentiam properare ocius ad suscipiendā suā ecclesiam iubet. Sed cum magnentii scelere/ Imperator Constantius regno simul et vita suis let exēptus/ rursū in Athanasium peteres

illi inuentores/ p̄ncipis odia resuscitare ceperunt. Fuga toq; de ecclesia/ in locū ei⁹ Georgium quēdā perfidie et imani tatis sue socium mittunt. Nam prius quendā Gregorium miserant. Rursū fuga/ rursū latebre/ et edicta aduersum Athanasium p̄ncipis p̄ omnem locum ponūtur/ premia et honores delatoribus pollicētia. Ipse quoq; cum ob vidictā necis fraterne regnūq; recuperandum ad occidentis partes venisset/ et extincto tyranno regni solus arce potiretur/ fatigare occidentales ep̄os et p̄ deceptionē ad consensū Ariane hereseos cōgere aggreditur. Athanasii prius cōdenatione premissa/ et velut obicis validissimi obiectione sublata.

Cap. xx. de cōcilio apud mediolanū hito et exiliis eusebii et multoz alioz.

Hoc apud Mediolanum ep̄ozū concilium cōuocatur. plures decepti. Dionisius vero/ Eusebius/ Paulinus/ Rodanius/ et lucifer/ dolum esse in negotio proclamantes/ asserentesq; q̄ scriptio in Athanasium/ non aliam ob causam q̄ destruende fidei moliretur/ in cōciliū trahi sūt. His etiam Hilarius iungitur: ceteris vel ignorantibus vel nō credentibus frandez.

Cap. xxi. de consilio ariminēsi in quo sacerdotes occidentales ab orientilib⁹ decepti fuere. et ablatiōe homouision a simbolo

Ed tali consilio gestum fuisse negotium rei exitus docuit illis nanq; de medio sublatis/ cōtinuo Sinodus apud Ariminum cōgregatur. Ibi secundum ea que orientales apud Seleuciam composuerant callidi homines et versuti/ simplices et imperitos occidentalium sacerdotes facile circumueniunt. hoc modo p̄ponēdo eis: quem magis colere et adorare vellent Homouision an christum: illisq; virtutez verbi quid Homouision significaret ignorantibus/ velut in fastidium quoddam et exerationem sermo deducius ē/ christose credere nō Homouision confirmantib⁹. Sic multozum p̄tor: paucos (qui scientes pro

Jde i
hysto
trip. li.
r. c. 30

hec tā
quint i
hysto.
trip. li.
r. ca.
31. 21e
quētz
li. 4. ca.
15.

Jde
i hysto.
trip.
li. p.
cap.
xx. b

hoc
tan
quē
i hysto.
trip.
li. p.
cap.
xvi.
c.

lapsi sūt) animi decepti/ contra ea que pa-
 tres apud Niceam consc. ipserāt veniētes
 Homouion quasi ignotuz et a scripturis
 alienum sermonē/ auferri de fidei exposi-
 tione decernunt. Cōmunionēqz suā here-
 ticozum societate cōmaculant. Ea tempe-
 state facies ecclesie feda z admodū turpis
 erat. Non em̄ sicut prius ab externis/ sed a
 propriis pastabatur. Fugabat alius/ alius
 fugabatur. Et pterqz de ecclesia erat. Ara-
 nuisquā/ nec imolatio/ nec libamina. Pre-
 varicatio tamē et laps⁹ erat ac ruina mul-
 torum. Similis pena/ sed impar victoria.
 Similiter cruciabantur/ sed nō similiter glo-
 riabantur: quia dolebat ecclesia etiam illi⁹
 casum/ qui impellebat ad lapsum.

Cap. xxi. de exilio liberii p. bis rome epi
 Sicut Liberius/ qui post Julium
 marci (quem siluester precesserat)
 successorē/ in p. b. Roma per idem tēpus
 sacerdotio fungebatur in exiliuz traditur.
 Inqz eius locum Felix diacon⁹ suus ab he-
 reticis subrogatur. Et nō tam secte diuer-
 sitate/ q̄ cōmunionis et ordinationis cōue-
 nientia maculatur.

Ca. xxiii. quomodo ierosolimoꝝ et alex-
 andrie episcopus se habebant in ministrā-
 do.

Ierosolimis vero cyrilus post ma-
 ximinū sacerdotio confusa iam or-
 dinatione suscepto/ aliquando in fide/ se-
 pius in cōmunionē variabat: apud Alexā-
 driam vero Georgius satis p. c. iter p. ra-
 ptum episcopatum gerebat: ita vt magis
 sibi iuris dicendi creditos fasces/ q̄ sacer-
 dotium ministrādū religiosis officiis esti-
 maret.

Ca. xxiiii. de meletio qui ab hereticis epi-
 scopus antiochie ordinat⁹ z ab eis post ea i
 exiliū traditur.

Dud Antiochiā sane diuersis tē-
 ponibus multa et admodum cōfu-
 se gesta sunt. Nam defuncto Eudoxio/ cū
 multi diuersarū vrbium episcopi ad illam
 sedem sūma ambitione niterētur: ad vlti-
 mum Meletium de sebastia Armenie ci-
 uitate/ contra decreta cōcilii illuc transse-

runt. Qui tamen ab ipsis rursus in exili-
 um traditur: q̄ contra opinionē ipsorum/
 non Arrii/ sed nostram fidem cepit in eccle-
 sia predicare. Quem magna plebs ecclesia
 depulsum secuta/ ab hereticoꝝ societate di-
 uellitur.

Ca. xxv. de scismate arrianoz quod in
 partes diuisum est et quidam eorum eu-
 nomiani alii macedoniani/ alii vero arri-
 ani dicebantur.

Interea vt aliquando etiam in se-
 metipsam p. diues malicia deser-
 uiret/ sacerdotes et populi qui Arrio dice-
 primitus fuerant ab ecclesia diuisi/ i tres
 denuo sectas partesqz findūtur. Nam illi
 quos paulo superius dixeramus non acq-
 escens Eusebii ceterozqz simulatiōib⁹
 cum Arrio exilium pertulisse/ post moduz
 nec ipsi Arrio regresso de exilio cōmunica-
 re voluerunt: eo q̄ simulata cōfessione cō-
 municassēt illi qui de ipsa substātia dei pa-
 tris filium confiterentur: quia ipsi ea que
 primo docuerat Arrius/ ex nullis extantib⁹
 bus creatū z factum non natuz filiū satis
 libera seu potius impudenti blaphemia
 confirmabāt. Quod et post illoꝝ obitum
 Accius quidā/ post actium validius et lati-
 us asserabat Eunomius/ p. r. corpore z ani-
 mo leprosus: et interius exteriusqz morbo-
 regio corruptus: arte tamē dialetica prepo-
 tens/ plurima cōtra fidē nostrā scripsit/ z
 disputādi leges secutoꝝ suis ddit. A quo
 etiam nūc Eunomiana heresis appellat.
 Alius quoqz Macedonius nomie/ quem
 nostris expulsis/ imo potius necatis/ apd
 Constantinopolim statuerunt episcopū: qz
 similem patri filiū fatebatur/ licet spiritū
 sanctum eque vt illi blasphemaret/ tamē
 ab illis expellitur: quia similitatē de patre
 etiam de filio predicaret. Neqz vero nris
 cōiungitur/ a quib⁹ de spiritus sancto diuer-
 sa sentiret. Ita pestifera illa bestia/ que p
 arrium p. m. quasi de infernis extulerat
 caput/ subito triformis apparuit. Per Eu-
 nomianos qui dicūt per omnia dissimilē fi-
 lium patri: qz nullo genere possit esse simi-
 lis factura factori. Per arrianos q̄ dicūt

Liber

similē quidem posse dici filium patris/sed largitate gratie non proprietate nature: in quantum scilicet potest creatori creatura conferri. Per Athedonianos qui dicunt similem quidem filiū per omnia patri/sanctum vero spiritum cum patre et filio nihil habere cōmune. Hec quidem inter illos ita gesta sunt. Sed sicut de talibus scriptum est/discissi sunt et non sunt compuncti. Plurimi sane eorum qui videbantur attentiozem vitam gerere/et monasteria permulta apud Constantinopolim vicinasq; puincias. et episcopi nobiles macedonii magis errorem secuti sunt.

Cap. xxvi. de morte constantii et ortu iuliani

Ed Constantius imperator/dum Juliano quem Cesarez apud Galias reliquerat/dignationem sibi augusti sponte presumendi/armis ire obviam parat. xxiiii. post occasum patris imperii sui anno in oppido Cilicie Apoloscrenis die functus est.

Cap. xxvii. de epis iussu iuliani ab exilio reuocatis et de ordinatione paulini episcopi in antiochia.

Est quem Julianus presumptu prius deinde ut legitimum solus obtinet principatum. Is primo velut aliquis perperagesta Constantii/episcopos iubet de exiliis relaxari. Post vero aduersus nostros tota nocendi arte cōsurgit. Interis qui supersuerant episcopi de exiliis relaxantur. Nam Liberius vrbis Rome episcopus/Constantio viuente regressus est. Sed hoc vtrumque acquieuerit voluntati sue ad subscribendum/an ad populi Romani gratiam a quo proficiscens fuerat exoratus indulserit/pro certo comptus non habeo. Lucifer autem cum exoraret ab Eusebio (quia vterque in partibus vicinis egypto fuerat relegatus) ut ad videndum Athanasium Alexandria pergerent/communisq; tractatu cum illis qui supersuerant sacerdotibus de statu ecclesie decernerent: presentiam sui abnegans/legatum pro se diaconum suorum mittit: atq; ipse intento animo

Decimus

Antiochiam pergit/ Ibiq; dissidentibus ad huc partibus/sed in unum tamen reuocari posse sperantibus si ibi talis eligeretur episcopus erga quem non una plebs sed vtraque gauderet. Preproperus catholicum quidem et sanctum virum/ac per omnia dignum sacerdotio paulinum episcopum collocauit sed tamen in quem acquiescere plebs vtraque non posset.

Cap. xxviii. de concilio apud alexandriam sanctorum episcoporum an de cetero huius ordinandi essent episcopi qui fuerant maculati contagione communionis heretice vel non.

Ergit interea Eusebius alexandriam: ibiq; confessorum concilio congregato/pauci numero/sed fide integri et meritis multi/quo pacto post hereticorum procellas et perfidie turbines/tranquillitas reuocaretur ecclesie omni cura et liberatione discutitur. Aliis videbatur fidei calore feruentibus/nullum debere ultra/in sacerdotium recipi/qui sepe cunq; heretice communionis contagione maculasset. Sed qui imitantes apostolum querebant non quod sibi utile esset/sed quod pluribus expediret: vel qui imitarentur christum (qui cum esset omnium vita/pro salute cunctorum humilians se descendit in mortem/quo scilicet inueniretur in mortuis vita) dicebant: melius esse humiliter paululum propter deiectiones/et inclinari propter elisos: ut eos rursum erigerent: nec sibi met solis/puritatis merito celorum regna defenderent: sed esse gloriosius/si cum pluribus illuc mererentur intrare. Et ideo rectum sibi videri/ut tantum perfidie auctoribus amputatis/reliquis sacerdotibus daretur optio/si forte velint abiurato errore perfidie/ad fidei patrum statutaque uerti: nec negare aditum redeuntibus: quin potius de eorum conversione gaudere: quia et ille euangelicus iunior filius paterne depopulatoz substantie/in semetipsum reuersus/non solum suscipi meruit: sed et dignus paternis complexibus deputatur: et annullum fidei recipit/et stola circumdatur: per quam quid aliud quam sacerdotii declarant insignia? Nec probabilis extitit

apud patrē senior filius q̄ inuidit recepto
nec tantū meriti habuit non delinquēdo/
quantū note cōtraxit nō indulgendo ger/
mano.

¶ Capitulū. xxiij. quomō i illo concilio scōz
episcopoz tractata fuit materia d̄ spū scō
de differentia inter substantiā z subsisten/
tiā et de natura a ch̄sto assumpta.

¶ Am igitur huiuscemodi sentēcias
ex euangelica auctoritate prolatas
ordo ille sacerdotalis z apostolicus appro/
basset / ex cōciliū decreto / Asterio ceterisqz
qui cum ipso erant orientis iniungit pro/
curatio occidentis vero Eusebio decernit.
Additur sane in illo concilii decreto / etiaz
de spū sancto plenior disputatio: ut eiusdē
substantie ac deitatis cuius pater z filius
etiam spiritus sanctus crederet: nec quicq̄
prosus in trinitate aut creatū aut inferi⁹
posterius ve diceret. Sed z de differentia
substantiaz z subsistentiaz sermo eis p scrip/
tura mot⁹ ē. Quod greci vocāt
Quidam etenim dicebant substantiam z
subsistentiam vnum videri. Et quia tres
substantias non dicimus in deo / nec tres
subsistentias dicere debem⁹. Alii vero q̄b̄ lo/
ge aliū substantia q̄ subsistentia significare
videbat / dicebat / qz substantia ipsa rei alicu/
ius naturā rationēqz qua cōstat designet.
Subsistentia autem vniuscuiusqz p̄one
hoc ipsum q̄ extat et subsistit ostendat.
Ideoqz propter Sabellū heresiz / tres esse
subsistentias confitēdas: quod quasi tres
subsistentes personas significare videret:
ne suspicionem daremus / tanq̄ illius fi/
dei sectatores qui trinitatē in noībus tan/
tum et nō in rebus ac subsistentiis confite/
tur. Sed et de incarnatione dñi cōprehen/
sum est: quia corpus quod susceperat dñs
neqz sine sensu neqz sine anīa suscepisset.
Quibus omnibus caute moderateqz cō/
positis / vnusquisqz itinere suo cum pace
perrexit.

¶ Capitulū. xxx. de scismate luciferianoz
ac eusebio et hylario qui oēs ecclesias occi/
dētales ad rectā fidē reuocabāt.

Ed Eusebius cum redisset Antio/
chiam / et inuenisset ibi a Lucifero
cōtra pollicitationē ordinatū episcopum /
pudore simul z indignatione cōpulsus ab/
scellit / neutre parti cōmunionem suam re/
laxans: quia digrediens inde promiserat
se acturum in concilio / vti eis ordinaret
episcop⁹a quo pars neutra desceret. Il/
le nāqz populus qui melecium dudū de ec/
clesia pulsum quasi pro fide recta fuerat
secutus / non se iūxerat ad priores catholi/
cos: id est qui cū Eustachio epō fuerāt / ex/
quibus etiaz Paulinus erat: sed suū prin/
cipatum suumqz cōuenticulū tenuit. Hos
ergo cum in vñū reuocare voluisset Euse/
bius / nec tamē preuent⁹ a Lucifero potuis/
set / abscessit. Tūc regressus Meletius de
exilio / quia cū eo numerosior popul⁹ erat /
ecclesiam tenuit: et ex eo iam ppriam sino/
dum cū ceteris orientalibus episcopis has/
buit: nec tamē Athanasio iunctus ē. Inter/
rim Lucifer iniuriam dolens q̄ episcopuz
a se ordinatū apud antiochiam nō rece/
pisset Eusebius / nec ipse recipere cogitat
Alexandrii decreta concilii: sed constrins/
gebatur legati sui vinculo q̄ ut in concilio
ipsi⁹ auctoritate subscripserat. Abicere nā/
qz eū non poterat / quia auctoritatē eius te/
nebat. Si vero recepisset / omne suū frustra/
dū videbat inceptū. Diu ergo de hoc mul/
tumqz deliberans / cum ex vtraqz parte cō/
cluderet: eligit vt legato suo recepto / erga
ceteros sētentiā disparem / sed sibi placitā
custodiret. Ita regressus ad Sardinie par/
tes / siue qz cita morte p̄uentus / tempus sen/
tentie mutāde nō habuit. (Etenim teme/
re cepta / corrigi solent) siue hoc ani/
mo immobiliter sederat / parum firmari.
Et ipso interim Luciferianoz scisma qd̄
licet per paucos adhuc voluitur sūpsit exor/
dium. Eusebius vero circuiens oriētē atqz
Italiam / medici pariter z sacerdotis fūge/
batur officio. Singulas quasqz ecclesias
abiurata infidelitate / ad sanitatem recte
fidei reuocabat. Maxime q̄ Hilarium
(quez dudū cum ceteris episcopis in exiliū
trusum esse memorauimus) regressū iam

Jdē in
hysto.
trip. li.
vi. ca.
xxiii.

Spiritus
sanctus.

Substantia
subsistentia.

et in Italia positum/hec eadem erga istaurandas ecclesias fidem qz patrū repandaz reperit molientem.

Cap. xxvi. de natura z morib⁹ beati hylari panterqz eius scriptis quibus hereticorū persutias refellit.

Isi quod Hylari⁹ vir natura lenis et placidus simulqz ei uditus/et ad persuadendum cōmodissimus/rem diligētius z aptius procurabat. Qui etiam libros de fide nobiliter scriptos edidit: quibus et hereticorum persutias/z nostrorū deceptio nes/et male credulam simplicitatē ita diligenti⁹ exposuit: ut et p̄sentes et longe positos/quibus ipse p̄ se disserere uia uoce non poterat/p̄fectissima instructione cor rigeret. Ita isti duo uiri uelut magnifica quedam mūdi lumina/Hillicum Italiā galliasqz suo splendore radiaūt ut om̄es etiam de absconditis angulis z abstrusis hereticorū tenebre fugarentur.

Cap. xxvii. quomō Julianus incepit ca lide multū christianos persequi.

Ed iulianus postq̄ ad orientē per sas bello pulsaturus aduenit/z pu blica (quaz pri⁹ occultauerat) erga idlooz cultuz ferri cepit insania/callidior ceteris p̄secutor/nō uī neqz tormētis/sed premiis honoribus/blāditiis/persuasionibus/ma iorem pene populi partē q̄ si a trociter pul sasset elisit. Studia au ctōrū gentiliū chri stianos adire prohibēs: ludos litterarū il lis solis q̄ deos deasqz uenerantē patere de cernit. Adilicē cingulum nō dari nisi imo lantibus iubet. Procuracionē prouincia rum iurisqz dicēdi christianis statuit non debere committi: ut pote quibus etiam lex propria gladio uti uelisset et proficiebat quottidie i huiuscemōi legib⁹ exquirēdis: quibus si quid persutū uel callidū/tamē qd minus uideretur crudele decerneret.

Cap. xxviii. quomō incepit iulian⁹ p̄se qui athanasiiu monitōe quozūdā aruspiciū.

Ed nō erga Athanasiiu fictē philo sophie tenere imaginem potuit.

Etem cū uelut tetri serpentes de cauernis terre ebulientes ad eum processissent ma goun philosophorū aruspiciū augurūqz manus prophana/om̄s pariter allegant nichil suis acib⁹ successurū/nisi prius atha nasiuz uelut boz oim ostaculū sustulisset:

Capitulu. xxiiii. de fuga athanasii ab alexandria p̄ nilū z de reditu ei⁹ ad alexan dria in qua latitauit p̄squequo persecu tio cessaret.

Terum mittitur exercitus/iteruz duces/iterum oppugnatur ecciia.

Cūqz eum mestī ac flentes populi circum starent/prophético apud eos uisus sermo ne perhibetur Nolite inqt o filiū cōturbari quia nubecula est et cito pertransit. Cūqz discessisset/et nauī p̄ Nilūz fluiū iter age ret/comes qui ad hoc ipsuz missus fuerat cognito eius itinere instanter euz insequi cepit Et cum forte applicuisset Athanasii nauicula ad quēdam locū/comperit a pre tereūtibus post tergum eise p̄secutorē suū et iam iamqz nisi prospiceret imminere. Cō terri oēs qui simul aderāt socii/beremū suadebant ad fuge presidium petendam Tum ille nolite inquit o filii deterreri ea mus magis in occursum p̄cursori nostrorū ut sciat quia longe maior est qui nos defē dit q̄ qui p̄sequitur. Et cōuersa nauicula/ iter agere obuius ei qui se insectabat ag gressus est. Ille qui nullo genere suspicari posset in occursum sibi uenire quem quere ret/tanq̄ pretereūtes aliquos interrogari iubet/ubi audisset esse athanasium Cūqz respondissent se uidisse eum nō longe eū tem/tota celeritate pertransiens properat inuanū festinans capere quē ante oculos positum uidere nō potuit. Ille uero di uir tute monit⁹/Alexandriā reddit: ubiqz tuto latebras p̄sqz quo persecutio cessaret exgit

Cap. xxx. quomō Julianus p̄cepit chri stianis auferre sepulchrū babilē. m̄tpris exns in suburbano antiochie z quomō ga lileos .i. christianos incepit affligere.

Idē i bisto tria. ca. 26

Liber

Idē **ibid.** **sto.** **trip.** **li. vi.** **cap.** **xxxi.**
 Edit et aliud Iulianus recordie sue ac leuitatis inditium. Nam cum dafnis in suburbano Antiochie iuxta fontem Castalium litaret Apollini/ et nulla ex iis que querebat responsa susciperet/ causasque silentii percontaret a sacerdotibus demoniis aiunt Babile martyris sepulchrum prope assistere/ et sic responsa non reddi. Tunc ille galileos venire (hoc enim nomine nostros appellare solitus erat) et auferre sepulchrum martyris iubet. Igitur ecclesia vniuersa conueniens/ matres et viri iuuenes virginesque immensa exultatione succinti/ traherent longo agmine arcam martyris/ psallentes summis clamoribus et cum exultatione dicentes Confundant omnes qui adorant sculptilia/ et qui confidunt in simulacris suis. Hec in auribus prophani principis per sex milia passuum tanta exultatione psallebat omnis ecclesia: ut celum clamoribus resultaret. Unde et ille in tantam iracundiam rabiem deductus est/ ut altera die comprehendi christianos passim et trudi iuberet in carcerem/ ac penis et cruciatibus affligi.

Capitulum xxxvi. de mirabili constancia theodori confessoris in tormentis et morte dubia ipsius Iuliani in bello persico.

Iez **tan** **giff** **ihisto** **trip.** **xxxi.**
 Hod salustius prefectus eius non probans/ licet esset gentilis/ tamen iussus exsequitur: et apprehensum quandam adolescentem quem primus occurrit. Theodorum nomine a prima luce usque ad horam undecimam/ tanta crudelitate et tot mutatis carnificibus torisit/ ut nulla etas simile factum meminerit. Quam tamen ille in eculeo sublimis/ et hic inde lateribus instante tortore/ nichil aliud fecerit/ nisi vultu securoz leto psalmum quem pridie omnis ecclesia cecinerat iterare. Cumque se omni expensa crudelitate Salustius nichil egisse perspiceret/ recepto in carcere iuene/ abisse fertur ad imperatorem/ et quid egerit nuntiasse: ac monuisse ne tale aliquid temptare vellet de cetero. Alioquin et illis gloriam/ et sibi ignominiam quereret. Hunc Theodorum ipsi nos postmodum apud antiochiam vidimus: et cum requireremus ab eo si sensum doloris habuisset ex integro/

Decimus

dicebat dolores se quidem parum sensisse: affuisse autem quendam iuuenem/ qui subdanti sibi linteo candidissimo/ et sudores extirperet/ et aquam frigidam frequenter infunderet: et ita se esse delectatum/ ut tunc melior factus sit quando deponi de eculeo iussus est. Cominatus igitur imperator post victoriam persicam melius se christianos debellaturum/ profectus quidem est/ sed nullus reditus. Ibi namque (incertum a suis an ab hostibus) confossus/ post annum et octo menses presumpti Augustalis imperii finem fecit.

Capitulum xxxvii. de coadunatione iudeorum qui a iuliano decepti templum ad sacrificandum in ierosolymis reedificare voluerunt.

Antea vero eius ad decipiendam subtilitas et caliditas fuit/ ut etiam infelices iudeos panis spebus illectos ut ipse agitabat illuderet. Quos primo omnium conuocatos ad se interrogat/ cur non sacrificarent/ cum eis lex sua de sacrificiis imperaret. At illi occasione se iuenisse temporis rati/ non possunt inquirunt nisi in solo Ierosolymorum templo. Ita namque precipit lex Et accepta ab eo reparandi templi licentia/ intantum insolentie peruenerunt/ ut aliquis eis prophetarum redditus videret. Igitur ex omnibus locis atque prouinciis conuenere iudei: locum templi omnino igne consumpti aggredi cepere/ comite prope reparandi operis ab imperatore concessio: sumptu publico et privato res omni instantia gerebatur. Interea insultare nostris: et velut reparatis sibi regni temporibus comminari acrius: ac seuitiam ostentare: proxiis in magno timore et superbia agere. Cyrillus post Maximus confessorum ierosolymis habebat episcopus. Apertis igitur fundamentis/ calces cementaque adhibita: nichil omnino deerat quin die posterave teribus deturbatis/ noua iacerent fundamenta: cum tamen episcopus diligenti consideratione habita/ vel ex his que in Danielis prophetia de temporibus legerat/ vel quod in euangelicis dominus predixerat/ persisteret nullo genere fieri posse/ ut ibi a iudeis lapis super lapidem poneretur: res erat in expectatione.

Capitulum xxxviii. de mirabili motu terrae in ierosolymis quod fundamentorum saxa lon-

Coni
q i his
tribus
postre
misca
pitul
tagit
meit
hysto
tripa
li. vi.
cap.
xlvi.

ge ia clauit porticu quoq; iudeoru solo coe
quauit z multos iudeos oppressit.

Tecce nocte que ad incipiendu op⁹
iam sola restabat/terre mot⁹ inges
oboritur et no solu sudamētoz saxa loqe
lateq; iactantur/veru etiam totius pene
loci edificia complanant. Porticus quoq;
publice i quibus iudeoru multitudo q ope
ri videbatur insistere comanebat/ad solu
deducte/oēs iudeos q reperti sut oppresse
re. Luce vero orta cuse mala crederet effu
gisse/ad requirendos qui oppressi fuerant
reliqua multitudo concurrat.

Cap. xxxix. de igne diuinit⁹ acceso signis
et virtutibus terrificis quibus iudei ab il
licitis inceptis disturbantur et ad deuz co
uertuntur.

Deserat quedā i inferioribus tēpli
demersa/habens aditus inter duas
porticus q fuerat coplanate/in qua ferra
mēta aliaq; operi necessaria seruanbant
e qua subito globus qdaz ignis emicuit:z
per mediū platee percurrentis/adustis z ex
terminatis q aderāt iudeis/ ultra citraq;
ferebat. Hoc itez sepiusq; z frequētissime
per totā illā diē repetens/ptinacis populi
temeritatē flāmis plūribus cohercebat.
Cū interī pauore ingēti z trepidatiōe oēs
qui aderāt deteriti/solū verū deū christuz
cōfiteri cogebant inuiti. Et ne bec fieri ta
su crederētur/i sequēti nocte i vestimētis
oīm signaculū crucis ita euidēs apparuit
vt etiā q diluere p sui infidelitate voluisset
nullo genere paleret abolere Sic defertū
iudei atq; gētiles locū simul et inaniter
cepta reliquere.

ExPLICIT liber. x.

Incipit liber undecimus

Cap. i. de ortu religioso ac morte iouini
ani et victoria quā erga barbaros habuit
quomodo pacē dedit christianis et atha
nāsiū ab exilio reuocauit.

Post Juliani Hecē tandem
ciuile nobis Iouiniani repa
ratur imperiū. Is nāq; sub
vno eodemq; tēpore Impe
ratorz cōfessor/z male illati

extitit depulsor erroris. Nam cū i punctu
esset exercitus et vigeret barbarus/ducto
resq; nostri de sūmis rebus consilium tra
bentes iouiniano calculū darent/cūq; ap
prehensus ad suscipienda imperii trahere
tur insignia: ad exercitum Juliani sacrile
gus profanatu dicitur proclamasse. Non
se posse imperare eis quia esset christian⁹
Tum omnes pari eademq; voce respon
disse perhibentur/z nos christiani sumus
nec prius q hanc vocē audiret/acquiescere
ad imperium voluisse. Deniq; statim af
fuit diuina clementia: contraq; omnē spē
cum clausi vndiq; hostibus tenerentur nec
euadendi facultas vlla suppeteret: subito
emissos a barbaris oratores adesse vidēt/
pacemq; deposcere. Exercitū quoq; inedia
consumpto cibos ceteraq; necessaria i mer
cimonis polliceri: omniq; humanitate
nostroz temeritatē emendare. Sed vbi i
xx. z nouē annis pace cōposita ad Roma
num regressus est solum/dario:q; lux no
stro se orbi ex orientis partibus oborta dif
fudit Rempublicam quasi post nimias p
cellas oī moderatiōe aggreditur reparare
Ecclesiaz vero curā nō i secundis hēre: nec
tam incaute vt Cōstātius egerat: sed lap
su predecessoris amonitus honorificis z of
ficiosissimis litteris Athanasium requirit: et
ab ipso formā fidei z ecclesiaz disponēdarū
suscipit modū. Sed hec tā pia z tā leta pri
cipia mors imatura corrupit. Post nouē z
em mēses ortus sui/apud Cilitiā diē obiit.

Cap. ii. de ortu valētiniani z valētis qui
valēs fauit hereticis z christianos psecut⁹ ē

Quest hunc valētinianus iperū susce
pit: qui p fide nostra a Juliano de mi
litiā fuerat expulsus. Sed compleuit in il
lo dominus quod promissit: plus etiā quaz
centupla in presenti seculo reatituens ei.
Nam quia militiam pro christo reliques
rat/recepit imperium. Is in consorsium

horū
mes
mit
histo
trip.
li. A.
ca. i.

Valentinianus

Liber

regni assumpsit fratrem valentem: et sibi quidem occiduas partes delegit/illi autem orientales reliquit. Sed valens fauendo hereticis abiit in partem patrum suorum. Hanc et episcopos egit in exilium: et presbiteros ac diaconos et monachos tationo alexandrie presidete/ usque ad tormenta deduxit/ et ignibus tradidit. Multaque nefanda et crudelia in ecclesia dei molitus est. Sed hec omnia post athanasii obitum. Nam illo superstite/ velut diuina quadam virtute prohibitus/ cum debacharetur in ceteros/ in illum nichil ausus est triste committere.

¶ Ca. iiii. de morte gloriosa athanasii persecutionibus lucii heretici.

Sicut ea tempestate cum quadragesimo et vi anno sacerdotii sui Athanasius post multos agones multasque patientie coronas quiescit in pace/ sciscitatur de successore/ petrum tribulationum suarum participem et socium delegit. Sed lutiarius Ariane partis episcopus/ continua tanquam ad ouem aduolat lupus. Et petrus quidem nauem pertransiens/ ad urbem romam profugit. Lutiarius vero tanquam materia sibi crudelitatis ablata/ seuior erga ceteros efficiebat. Et ita ibat in sanguinem/ ut nec speciem quidem aliquam religionis seruare videretur. Cuius primo ingressu tanta et tam turpia in virginibus et continentibus ecclesie gesta sunt/ que nec in persecutionibus gentilium memorantur. Inde post fugas civium et exilia/ post cedes et tormenta flammisque quibus innumeros confecerat/ ad monasteria furoris sui arma conuertit. Hastat heremum: bella quiescentibus indicit. Tria milia simul autem eo amplius viros/ per totam heremum secreta et solitaria habitatione dispersos/ oppugnare pariter aggreditur. Mittit armis fam equitum ac pedum manu tribunos prepositos/ et bellorum duces tanquam aduersum barbaros pugnaturus elegit. Qui cum venissent: nouam belli speciem vident: hostes suos gladiis obiectare ceruices/ et nichil aliud dicere nisi amice ad quod venisti.

¶ Ca. iiii. de virtutibus et mirabilibus mas

Undecimus

chari qui in insulam cum aliis antonii discipuli relegatur in qua mirabilia fecit.

Et idem tempus patres monachorum vite et antiquitatis merito/ Athanasius/ et isidorus aliusque Athanasius/ atque Eraclides et pambus Antonii discipuli/ per egyptum et maxime in nitrie deserti partibus habebantur. Viri qui consortium vite et actuum non cum ceteris mortalibus/ sed cum supernis angelis habere credebantur. Que presens vidi loquor: et eorum gesta refero/ quorum in passionibus socius esse promerui. Hi ducebant exercitum domini: non mortalibus telis sed fide religionis armatus exercitum moriendo vincens: et qui sanguinis sui profusione victor christum sequeretur ad celum. Qui dum in tabernaculis positi et orantes expectarent interfectores suos/ delatus est ad eos homo olim membris omnibus et precipue pedibus aridus. Sed cum ab eis in nomine domini oleo fuisset percunctus/ statim confirmate sunt plante eius. Et dicentibus eis in nomine Jesu christi quem lutiarius persequitur surge et sta in pedibus tuis et redi in domum tuam: continuo exurgens et exiliens benedicebat deum ostendens quod vere erat in eis deus. Ante aliquantum vero temporis cecus quidam rogabat adduci se ad cellam Athanasii que erat in deserto itinere trium dierum. Quo postea quod cecus multo ductatum labore peruenit Athanasium non reperit domi. Contristatus valde/ nullatenus mitigare mestitiam poterat/ sanitatis solatiis carens. Tunc vero seruo fidei concalescens/ deprecor inquit ad eos qui se duxerant applicate me ad illam partem parietis ubi cubare senior solet. Et cum fuisset admotus/ parum luti aridi unde paries oblitus videbatur affumens/ palme sue supposuit. Rogat etiam ut aquam de puteo ex quo bibere solebat haurirent. Quo humore soluens globulam/ eodemque luto oculos suos superungens/ et lauans de aqua que hausta fuerat/ repente recepit visum: ita ut nullo indigens adminiculo rediret ad sua.

De
bis
etiam
in
hystoria
trip
li. a
cap
39. i
fle.
38.

Libet

Sed ne secūdu leproſos illos ageret quos a se curatos i euāgelis ingratos domin⁹ notat/cuz o:nī domo ſua regretus/et deo gratias referens/rem vt geſta fuerat indi cauit. Idē ipſe Zacharius Leene ſpelun cam habuit cellule ſue picinā. et quadā die catulos ſuos cecos ad eum belua pducit/ atqz ante pedes eius poſuit At ille cū intel lexillet pro cecitate catuloꝝ beſtiaꝝ suppli care/rogauit dominū vt eis redderet viſū. Quo recepto matrē ſequentes redeūt ad ſpeluncam:et paulo poſt ipſa cum catulis ſuis regrediens/pelles ouiu lanatas pluri mas/pelut munus pro ſu:cepta gratia ad ſenem deſert morſu oris euectas. z ante fo res eius eis depoſitis abſcedit. **C**erum ſi ſingulorum mirabiliū geſta pſequi veli m⁹/excludimur a propoſita breuitate:ma xime cuz hec narrationē proprii operis ha bere mereantur Sed in his omibus Luci⁹ non erubuit/nec aliquid reuerētie virtutū mirabilib⁹ detulit. Quinimo iubet patres ipſos ablatoſ a grege ſuo/imo clam rap toſ/in inſulam quadā egypti paludium. deportari:in qua compererat neminē po ſuſeſſe chriſtianū:quo per hoc vel abſqz o. latis vel abſqz conſuetis actibus viuerēt ſenes. Igitur cū duobus ſolis peditequis noctu ad inſulam deducūtur. In qua erat templū quoddaz ſūma veneratione a loci incolis obſeruatum. Cūqz nauicula ſenuz ozam ſoli illius contigiffet:ecce ſubito ſa cerdotis tēplū illi⁹ virgo filia correpta ſpi ritu/cum ingenti vociferatione z clamori bus pſqz ad celum datis/p medios agi po pulos cepit. Et crebros ducēs rotatus/ſtri dens huc atqz illuc rapida ora vibzare. Cū qz ad ſpectaculum tam ingentis monſtri maxime cum eſſet ſacerdotis filia qui i bo noze precipuo apud illos erat/populi cōue niſſent/per auras eam raptaz ſequentes/ perueniūt pſqz ad nauiculā ſenū. Ibi ve ro proiecta eoz pedibus et proſtrata cla mare cepit. Quid veniſti huc i erui dei ſū mi antiquis nos z veternoſis euoluere do miciliis? In hoc loco depulſi vndiqz late ham⁹. Quomodo vos nequaquā latere po

Undecimus

tuimus? Cedimus antiquis ſedibus:po pulos veſtros terrasqz recipite Cū hoc di ce ret i crepatus ab eis erroris ſpiritus effu gatur. Et puella ſana vna cum parentib⁹ ſuis iacebat ad pedes noſtri tempous apo ſtolorum. Qui talibus exordiis pre dican tes ei fidem dñi noſtri ieſu chriſti/i tantā conuerſionem repente eos per duxerūt: vt ſtatiz manibus ſuis antiquiſſimū templū et in ſūma veneratione habitū deſtruerent et eccleſiam conſeſtim edificarēt. Nec ad deliberandū ſpacio tempous eguerūt: qui bus fidem rerum fecerant non verba/ſed virtus. Sed hoc cū fuiſſet Alexandriae nun ciatum/peritus. Luti⁹ ne forte etiaz ſuo rum in eum odia iuſta conſurgerent/qui aperte iam bellum non ho:ibus ſed deo in diceret:occulte eos reuocari z in heremum remitti iubet. Dum hec in egypto gerunt ne in aliis quidem locis pſecutionis flam ma ceſſabat.

Cap. v. de pſecutiōe apd ediſſā meſopo tamie ciuitatē ad quā chriſtiāi precipiteſcar rebāt. In quos mulier qdā cū puero velo ci curſu pperabat.

Diſſa namqz meſopotamie vrbis fidelium populorum eſt/ Thome apoſtoli reliquiis decorata. Abi cū Impe rator populos vidiffet eccleſiis eiectos in campo habere conuēticulū/tanta dicitur iracundia accenſus:vt prefectum ſuū pu gno pcuteret/cū nō fuiſſet ide quoqz ſicut iuſſerat deturbati. At ille licet eſſet paga nus/et iniuriis ab imperatore fuiſſet af fectus:tamē cōſideratione humanitatis altera die ad paſtandū populū pceſſu rus/facit hoc ipſum ciuib⁹ p occulta in dia clareſcere:quo. ſ. cauere ie poſſent/ne inuentrentur in loco. mane pceſſur⁹ terro rem ſolito maiorem p officii mouet. agit qz omnia quo q̄ mimi vel ſi fieri poſſet nul li perditarentur. Videt tamen frequēt: o rem ſolito populu tendere ad locū: curre re precipites/et feſtinare tanq̄ pererent ne quis de eſſet ad mortem. In te ea videt

de his etia in hysto. trip. li. A. ca. 39.

Idē i hysto. trip. li. A. c. 32.

Liber

quandam mulierculā ita festinam et pro-
peram domo sua prorūpere/ut nec claude-
re hostium/nec operiri ut mulierum habi-
tum decet diligentius potuisset: infantem
quoque paruulum secum trahentē: cursuque
rapido irrupto etiam officii agmine festi-
nantem. Tum ille ultra non ferēs/appre-
hēdite inquit mulierē/z huc deducite. Cūque
fuisset adducta/quo inquit infelix mulier
properas tās festina? Ad capū ait/quo ca-
tholicorū ppl's puenit. Et non inquit audi-
sti quia prefectus illuc pergīt ut omēs inter-
ficiat quos iuenerit? Audiui inquit. Et ideo
festino ut ibi iueniar. Et quo inquit puuluz
istum trahis? Ut et ipse ait martyrium cō-
sequi mereatur. Que cum audisset vir mo-
deratissimus/redire officiū et cōuerti vehi-
culum ad palatium iubet. Et ingressus ait
Imperator: subire mortem si iubeas para-
tus sum: opus vero quod precipis implere
non possum. Cumque edocuisset cuncta de
muliere/repressit imperatoris insaniam.
¶ Capitulum. vi. de moyse quodaz quē regi-
na saracenorū poposcit fieri episcopū ale-
xandrie qui uehemēter et palā lucū ppter
suas psecutiones increpauit.

Et idem tempus ecclesia velut per
secutionis igne conflāte purior au-
ri metallo refulgebat. Non enim in verbis
vnius cuiusque fides / sed in exiliis et carceri-
bus probabatur: quia nō honori erat catholi-
cum esse sed pene precipue apud Alexan-
driam/ Ubi ne sepeliendis quidēz corpori-
bus mortuorū libera facultas fidelib⁹ erat
Que dum Lutus omni arrogancia et se-
uitia gereret/ Hauia Saracenorū gē-
tis regina/ uehemēti bello Palestini et ara-
bici limitis oppida atque vrbes quater/ vi-
cinasque simul vastare puicias cepit. Cūque
frequētibus bellis Romanorū attriuisset
exercitus/ et plurimis peremptis/ reliquos
vertisse in fugam/ orata pacem non aliter
se amplexuram promittit: nisi moyses qui-
dam nomine monachus genti sue ordina-
retur episcopus. Qui in heremo partibus
suis propinqua vitam solitariā ducēs me-
ritis et virtutibus ac signis quae faciebat deus

Undecimus

per illuz/ magnifice innotuerat. Petitiō ei⁹
principi indicata Romano/ sine ulla dila-
tione iubetur impleri. A ducibus nostris qui
ibi infeliciter pugnauerant/ captus Moy-
ses ad sacerdotiuz suscipiēdū Alexandria
ex more deducit. Adest Lutus/ cui ordinā-
di deferebatur officiu. Quo viso/ Moy-
ses presentibus ducibus qui perurgebant
et populis ait: Ego quidem me non esse di-
gnū tanto sacerdotio iudico. Verūtamen
si aliqua in melicet indigno diuina dispē-
satio putatur explēda/ deum nostruz celi
ac terre dñm testor quod Lutus sanctorū san-
guine pollutas et cruentas super me nō in-
fiet manus. Cumque Lutus tam graui no-
ta iniustum se videret in oculis plurimorū
Quare inquit o Moyse tam facile cōdē-
nas eum cuius fidem ignoras? Aut si tibi
aliquis de me aliter indicauit/ audi fides
meā/ et tibi ipsi magis quā aliis crede: Tuz
ille. Desine inquit o Luti dolosis tuis me
quoque imaginibus aggredi. Bene michi
nota est fides tua: quā protestantur serui
dei per metalla dānati. Episcopi in exilium
trusi/ presbiteri/ diaconi extra christiani no-
minis bitacula relegati. Bestiis alii/ alii
etiam ignibus traditi. Nūquid potest ve-
rior esse fides que auribus capitur/ quā que
oculis peruidetur? Apud me certum est quod
qui christo recte credunt/ ista non faciunt.
Et ita maiore dedecore deformatus (quā
perurgebat necessitas rei publice consulē-
di) compulsus est acquiescere/ ut ab episco-
pis quos in exilium truserat sacerdotium
sumeret. Quo suscepto/ et gentis ferocissi-
me pacem tenuit/ et fidei catholice custodi-
uit intemerata consortia.

¶ Capitulum. vii. de didymo qui quibus luminibus
orbatus esset in omni tñ scia non pa-
rum pfectit quē consolatus est anthonius
super oculoꝝ amissione.

¶ Erum cū apud alexandriaz popu-
los et urbem/ nebulosi ductoris te-
tra perfidie caligo suffunderet/ velut lam-
padam quadā diuina luce fulgentē. Di-
didimum dominus accendit. De cuius vita

Liber

atq; institutis (quonia ad ecclesie gloriā
d ei munere concessus creditur) licet intrā
cursu: necessario tamen cōmemoranda nō
bis pauca videntur. Is nāq; in parua eta
te/cum etiam adhuc prima litterarū igno
raret elemēta/luminibus orbatus/maio
re desiderio scientie veri luminis inflam
matur/nec desperationē cupita ad ipiscen
di passus est: cū audisset in euāgelio scrip
tum quod apud homines impossibile est/
possibile est apud deū. Hac igitur diuina
pollicitatione confusus/indefinenter dñm
precabatur/nō vt oculorum carnaliū visū
sed vt illuminationē cordis acciperet. Qui
scebat tamen precibus studia ac labores: z
iuges continuatasq; vigiliās/nō ad legē
dum sed ad audiēduz adhibebat: vt quod
aliis visus hoc illi conferret auditus. Luz
vero post lucubrationis laborē somnus vt
firi solet legētibus adueuisset/ Didimus
silentium illud non ad quietem velocium
datum ducens/tanq̄ munduz animal ru
minans/cibus quem ceperat ex integro re
uocabat: et ea que dudum percurrentibus
aliis ex librorum lectione cognouerat/me
morā et animo referebat: vt non tam au
disse que lecta fuerāt/q̄ descripsisse ea mē
tis sue paginis videret. Ita breui/deo docē
te in tantam diuinarū humanarūq; rerū
eruditionez ac scientiam venit: vt scole ec
clesiastice doctor extiteret: Athanasio epi
scopo ceterisq; sapientibus in ecclesia dei
viris admodum probatus. Sed z i ceteris
siue dyalectice seu Geometrie/ Astrono
mie quoq; vlt Arismetice disciplin. s ita ef
set paratus: vt nullis vnq̄ philosophorū
aliqua ex his artibus proponens obtinere
eum vel concludere quiverit. Sed statim
vt responsiones eius acciperet/magistrus
eum etiā illius de qua proposuisset crede
ret discipline: huius aliquanti dicta vel cō
muniter disputata/vel proponentibus re
sponsa/adhibitis notarīs describere: que
etiā nūc in magna ammiratione habētur
Nos tamen qui et viue vocis eius ex par
te aliqua fuimus auditores/z ea que a nō
nullis dicente eo descripta sunt legimus

Undecimus

longe maiorē gratiaz z diuinū nescio quid
ac supra humanā roces sonans/i illis ma
gis sermonibus qui de ore ipsius pfereban
tur agnouimus. Hunc etiam beat⁹ Anto
nius/cum fidei athanasii testimonium la
turus aduersū anianos de Thebaide ale
xandriam descendisset/magnificis cōsola
tus est verbis: Nichil te inquit offendat o
didime/q̄ carnalibus oculis videtis or
batus. Desūt enim tibi illi oculi/quos mu
res et muscē z lacerte habent. Sed letare/
quia habes oculos quos angeli habent: z
quibus deus videtur: per quos tibi magnū
scientie lumen accenditur.

Cap. viii. quātī ex discipulis antonii etiā
tūc in heremo habitātib⁹ virtutes z signa
fecerunt.

Locebat igitur egyptus ea tēpesta
te/nō solū eruditiss i chūstiana phi
losophia viris/verū etiam iis qui p vastaz
heremum commanentes/signa z pdigia
apostolica simplicitate vite z cordis sinceri
tate faciebant. Ex quibus interiz quos ipi
vidimus/et quorum benedicti manib⁹ me
ruimus/hii sūt: Macharius de superiori
heremo/aliiq; Macharius de inferiori
Hysidorus in Scitis/Pambus in cellu
lis/Moses et Beniamin in nitria. Sy
briō z Helias z Paulus/i apetelio. z Ali⁹
Paulus in Focis. Demen z Joseb in Pis
piri/qui appellatur mons Antonii. Sed
et alios q̄ plures huiusmodi viros in egip
ti partibus habitare fideli comperim⁹ au
ditu vt vere completeretur apostoli dictum
quia vbi habūdauit peccatū/iupabūdauit
et gratia. Habuit autē p idē tempus etiā
Mesopotamia viros nobiles/eisdem stu
diis pollētes. Quoz aliquātos ipsi p nos
apud Edissam z in Carrarū partib⁹ vidi
mus: plures autē auditione didimus.

Cap. ix. de Inciis gregoz nāzāzeni et
sancti basilii cappadocie epi q̄ p diuersas
mūdi ptes discurretes vbis et pdicatione
desides succēdebant.

Liber

Ed neutra harum infecūdiō: Cap
padotia fuit: imo aliquid leti⁹/gre
goriū cum basillo germinauit. Tulit igit
et ipsa multoz sanctorū segetē satis letam
produxit copiosam piorū vineā. Oliuarū
quoq; dñi germinauit nouellā. Sed isti p
cipue velut duo filii pinguedinis assisten
tes dextera leuaq; candelabro/instar duo
rum celi luminanū refulgebant. Unde di
gnū puto de his pauca supra repetere. Am
bo nobiles/ambo Athenis eruditi/ambo
college/ambo de auditorio digressi/ad p
fitendā rethorica; rogabātur. Quod op⁹
magnifice quidē implebat basilus. Gre
gorius vero magnificentius contēnebat:
quiq; cum se totū dei seruitio mancipasset
tātū de college amore presumpsit: vt seden
tem Basiliū de decoris cathedra depone
ret: ac secum ad monasteriū manu iiecta
perduceret. Ibiq; per annos vt aiūt trede
cim omnibus grecoz seculariū libris remo
tis solis diuine scripture voluminibus op
am dabant: earūq; intelligentiā nō ex pro
pria presumptiōe/sed ex maiorū scriptis z
auctoritate sequebātur: quos rīpos ex apo
stolica successione itelligēdi regula; susce
pisse cōstabat. Quorū precipue in prophe
tas pmeētarios discutiētes/thesauros sa
piētie recōditos i rasis fictilibus require
bant. Verum cū iam ipsi sufficiēter istru
cti/diuiua dispēsatione ad imbuēdos po
pulos vocarentur/et alius alio itinere/ ad
idem tamē opus pterq; traheretur: Basi
lius Ponti vrbes et rura circumiens/desi
des gētis illius animos et parū de spe fu
tura sollicitos/stimulare verbis et predica
tiōe succēdere/callumq; ab his lōge negli
gētie cepit abolere: subegitq; abiectis ina
niū rerum z seculariū curis/suimet noticiā
recipere: in vnū coire: mōasteria cōstruere
psalmis z bymnis et orationibus vocare
docuit: pauperū curam gerere/eisq; habi
tacula honesta z quecūq; ad uictū necessa
ria sūt prebere. Virgines istituere: pudicā
castamq; vitam omnibus pene desiderabi
lem facere. Ita breui permutata est toti⁹
prouicie facies: vt in arido et squalēte cā

Vndecimus

po/videretur seges secūda z letavinea sur
rexisse. Gregorius vero bonū semē nō pas
tebatur aut super spinas iacere/aut inter
saxa dispergere: sed bonam terram cordis
sui iugū cultuz exercitiis idēsintibus exto
lebat. Et multo amplius hic in semetipso
q̄ ille inceteris proficiebat. Suscipere il
le que renūciantes seculo deferebāt ad p
des suos/et diuidere vt quisq; eguisset curā
gerebat. Iste nichil habēdi z omnia possidē
di cōtētus sacramēto/erga solas sapiētie
diuitias/auarus et multum cupidus ihe
rebat. Ille coire plures i vnū et sui iuicē
in necessariis habere sollicitudinē docebat
hic sui exēplo q̄ erat absolutus et liber cū
ctis sermōe apostolico predicabat/ego au
tem volo vos sine sollicitudine esse. Do
minus in proximo est. nichil solliciti sitis/
sed tanq̄ serui christi hoc solum estote sol
liciti/ quando redeat dominus de nuptiis.
Ille delinquentibus misericorditer condo
lere/et a delicto reuocare: hic p diuini elo
qui gratiam delinquēdi incitamenta pre
uenire/nec sinere labi eum q̄ difficulter eri
geretur elisus. Ille in fide purus/hic in pre
dicatione liberior. Ille deo huilis/hic etiaz
hoibus erat. Ille arrogantes contemptu/
hic ratione vincebat. Sic in pterq; diuina
gratia vnū op⁹ pfectionis explebat. ¶ Igit
non multo post/Basilus Cesaree Cap
padotie episcopus cum a Valente in exili
um p fide cogere tur/exhibi⁹ est ad tribu
nal perfecti/terroribusq; (vt illi moris est
potestati) z minis maris agi cepit: vt nisi
preceptis p̄cipis obediret/interitū sibi iā
iamq; speraret impendi. Tum ille itrepi
bus et absq; vlla animi perturbatiōe hoc
sibi minanti prefecto respōdisse fertur: at
q; p̄tinam aliquid michi esse digni mune
ris quod offerram huic qui maturius Ba
siliū de nodo follis huius absolueret. Cum
q; daretur ei nox que erat media ad spatii
deliberandi/respōdisse denuo perhibetur:
Ego crastino ipse ero qui nūc/ tu te p̄tinā
nō mutares. Et illa quidē nocte pro imp
atoris velut tortorib⁹ tradita cruciatur.
Silius vero qui erat eis vnicus extinctus/

paterne impietatis creditur exsoluisse sup-
 plicia. Ita ante lucem/missi sunt qui rogarēt
 Basilium ut precibus suis intercederet pro
 eis ne etiam ipsi et quidem multo iustius
 similiter interirent. Sic accidit ut cum oēs
 catholicos expulerit Valens/Basilium usque
 ad vite exitum intemerato cōmuniōis sacra-
 mento in ecclesia perduraret. Gregorius
 vero apud Nazanron opidū in locū patris
 episcopus subrogatus/hereticorum turbine
 fideliter tulit. Reddita vero pace/Cōstā-
 tinopolim ad ecclesiam docendam venire
 exoratus nō abnuī. Ubi breui tempore tā-
 tum ad emendandum populū vetustis he-
 reticorum infectum venemis p̄fecit: ut tūc
 primum christiani sibi fieri viderentur: et
 nouellam lucem veritatis aspicere/cum
 religionis doctor multa quidē verbis/plu-
 ra tamē doceret exemplis: nec viderent ab
 eo discipuli aliquid imperari/ quōd nō prius
 ipse fecisset. Sed ubi gloria sua b̄secuta in-
 uidia est/obniti quidā et proscriptionibus
 minus sanis vti cepere: ut ipso ad propria
 remeante alius ordinaret ep̄s. Quod ille
 susurrari tantum/et sub dente sentiens ru-
 minari: ipse profert quod dicere ei nullus aude-
 bat. Absit inquit ut mei causa/aliqua simul-
 tas in dei sacerdotibus oriatur. Si propter
 me est ista tempestas/tollite me et mittite
 in mare/et desinet a vobis quassatio. Tūc
 regressus in ecclesia sua quod sup̄fuit vite
 tempus exegit. Et quoniā fessa iam etate
 et corpore inualidus erat/successorem sibi
 ipse delegit: quo ecclesiam gubernāte/debi-
 litatis et senectutis ocio frueretur. Extant
 quoque vtriusque ingenii monimēta magni-
 fica tractatum: quos ex tempore in ecclesiis
 declamabant. Ex quibus nos duas ferme
 singulorum orationunculas transfudimus
 in latinum: basilii preterea instituta mo-
 nachorum: optātes (si potuerimus et dei fa-
 uor adiuuerit) eorum plura transferre. Fue-
 runt preterea fratres duo Basilio Grego-
 rius et Petrus: quorum alter in verbo doctrine
 alter in operibus fidei fratrem ita exequabat
 ut vterque vel Basilium vel Gregorium red-
 deret. Extant etiam ipsius Gregorii iunioris

aliqua opuscula luculēta. Sed de his satis
 dictum. In occidentis vero partibus Valen-
 tinianus fide religionis illesus/vetere Ro-
 mani imperii censura rem publicā guber-
 nabat.

Cap. x. quomō damasus sacerdotium in
 vrbe roma suscepit quōd prius egressus sta-
 tim sedicio magna oritur.

Damasus post Liberianam per successio-
 nem sacerdotium in vrbe Roma sus-
 cepit. Quem presbiterum sibi non ferens
 Ursinus quidam eiusdem ecclesie diaconus
 intantum furoris erupit: ut persuaso quo-
 dam satis imperito et agresti episcopo/col-
 lecta turbulentorum et seditiosorum ma-
 nu/in basilica que sauiniana appellatur/
 episcopum se fieri extorqueret/legibus et ordi-
 nez traditione peruersis. Quo ex facto tā-
 ta sedicio imo vero tanta bella orta sunt/
 alterutrum defēditibus populis: ut replerent
 humano sanguine orationum loca. Que
 res factione Maximini prefecti/seui hoīs
 ad inuidiā boni et inocētis versa est sacer-
 dotis: ita ut causa ad clericorum usque tormen-
 ta duceretur. Sed assertor inocētie deus
 affuit: et in caput eorum qui intenderant do-
 lum/pena conuersa est.

Cap. xi. ambrosius episcopus mediolani
 effectus est propter vtriusque populi partes
 sibi inuicē cōtendentes.

Posterea defuncto apud mediolanum
 Auxentio hereticorum episcopo vtrius-
 que partis populi diuersis studiis ferebant
 dissentio grauis/et periculosa sedicio/vrbi
 proprie maturū parabat exitum: si pars vtra-
 que cum diuersū vellet/nequaquam quod pro-
 fuerat obtineret Ambrosius tunc consula-
 res eiusdem provincie fasces gerebat. Is cum
 pernitiē ciuitatis videret impedere/pro lo-
 co atque officio suo/cōfestim ecclesiam seditio-
 nis onem populi mitigaturus ingreditur. Cū
 quod inibi multa secundū leges et publicam
 disciplinā pro quiete et tranquillitate pora-
 set: pugnantis inter se et dissidētis populi
 subito clamor et vox vna cōsurgit/Ambro-
 sium episcopum postulantes: baptizari hūc
 protinus clamabant. Erat enim catechumis

Ista
 hūc et
 lati-
 in hy-
 sto.
 trip.
 li. vii
 cap.
 vii.

Eiber

nus et sibi episcopū dari: nec aliter unū po-
pulum fore atq; unam fidem/ nisi Ambrosi-
us sibi daretur sacerdos. Obluctante illo
et plurimū resistente/ ad imperatorē rela-
tum populi desiderium omni maturitate iu-
bet impleri. Dei enim ait esseq; discordan-
tem populi fidem et animos dissidentes
cōuersio subita in unum cōsensum atq; in
unam sententiā reuocarit. **Mo**q; dei gra-
tiam cōsecutus/ et initiatus sacris/ et sacer-
dos effectus est.

Idē i-
bisto-
rip. li.
rii.
ca. xi
i p. i.

Ca. xii. d. palētiniani morte apud illiricū
Interea cum ad bellum sarmaticū
Valentinianus de Gallie partib;
uenisset Illiricum: ibi vix dum cepto bello
egritudine subita oppressus diem obiit: re-
lictis heredibus in imperio filiis Gratiano
Augusto/ Valentinianoq; admodū paru-
ulo/ et nondum regis insignibus initia-
to. Quem tamen necessitas eorū qui tan-
q; vacuum imperii locum conabantur in-
uadere/ cōpulsit etiā absēte fratre purpura
indui: p̄bo tūc p̄fecto fidelit̄ regnū gerēte.

Ca. xiii. de gotthorū per tracias irruptio-
nez palētis nece deq; bonis iudicis gratiani

Et idem tempus in oriētis regno

Gotthorum gens sedibus suis pul-
sa/ per oēs se Tracias infudit: armisq; vr-
bes et agros vastare feraliter cepit. Tum
vero valentis bella que ecclesiis infererat
in hostem cepta conuerti/ seraq; peniten-
tia episcopos et presbiteros relaxari/ exiliis
ac de metalis resolui monachos iubet: ip̄e
tamē ab hostibus circumuentus in predio
quo ex bello trepidus cōfugerat/ impieta-
tis sue penas igni exustus dedit: annis in
imperio cum fratre primo/ et post cum fra-
tris filiis quatuordecim pariter exactis.

Que pugna initiū mali Romano impio
tunc et deinceps fuit. Igitur Gratian⁹ cū
fratre admodū paruulo post patris nece
oriētis quoq; suscepit imperium. Is pieta-
te et religiōe om̄s pene q̄ ante fuerant pri-
ncipes superabat. Usu armorum strēnuus
velox corpore/ et ingenio bonus erat: sed iu-
uenili exultatione plus fere let⁹ q̄ sufficie-
bat: et pl⁹ perecidus q̄ rei publice interat.

De
his i-
bisto-
rip. li.
i. s.
ca. vi

Undecimus

Cap. xiiii. quomodo impator gratian⁹
theodosiū imperii participē fecit et post mul-
ta fortiter gesta maximi tyranni insidiis
succubuit.

Aliq; videns vtilem virum annis
maturū/ in tantis regni curis solu-
it habere participem. Et quia vt sermo di-
uinus monet/ melius duo q̄ unus/ conso-
tem assicit Theodosium: eiq; orientis p-
curatiōe permitta/ partes sibi ac fratri oc-
ciduas reseruauit. Verum his postq̄ mul-
ta religiose ac fortiter gessit/ a maximo ty-
ranno apud Bitāneas exorto per Andra-
gatum ducem/ Lugduni suoz magis pro-
ditione q̄ xi hostium peremptus est.

Ca. xv. de palētiniano puero ac matre
eius iustina que ecclesias perturbare cona-
batur cui resistebat sanctus ambrosius.

Valentinianus in italia degens
fratris nece atq; hostis metu pert-
ritus/ simulatione oblatam pacem a Ma-
ximo/ simulans ip̄e quoq; libenter ample-

ctitur. Cum interim iustina mater eiusdē
ariane hereseos alumna/ impietatis sue pe-
nena que viuēte viro suppresserat/ filio fa-
cile decepto fidēter aparuit. Igitur apud

mediolanū posita/ conturbare ecclesiarū
statum: p̄minari sacerdotibus depulsiōis

exilia: nisi ariminensis consilii decreta qui-
bus fides patruz temerata fuerat reuoca-
rent. Quo bello ecclesie murū et turrez va-
lidissimam pulsabat Ambrosium. Cum

q; minis terroribus/ atq; om̄i oppugnati-
onis genere fatigans/ primū sibi addituz
debellande rimabatur ecclesie. Sed q̄uis
illa/ iezabel spiritu pugnaret armata/ resi-

stebat tamē Ambrosius Helie virtute re-
pletus et gratia. Ipsa autē in ecclesiis gar-
rire/ strepere/ aiare et inflamare ad discor-
diam populos: sed q̄ minus res ex senten-
tia cederet/ iniuriā putare: et pro hoc apud

filium cōqueri. Unde adolescentul⁹ pro cō-
tumelie iuidia quā falso cōflauerat i mat-
accēsus/ armatorū globū ad ecclesiā mit-
tit: p̄frigi ianuas/ oppugnare scēā/ sacerdo-

tē p̄trahi atq; i exiliū agi p̄tin⁹ iubet. S; z
tanta fuit perseuerātia fidelium populorū

Idē i-
bisto-
rip. li.
tri. li.
ca. ix.
ca. xxi.

horū
meit
bysto-
trip. li.
ca. ix.
ca. xx.

Liber

ut aīas prius admittere q̄ ep̄m mallent.
Cap. xvi. de constantia beniuoli q̄ renuit
 adimplere inceptum regine ac deffensione
 beati ambrosii aduers⁹ Justinā reginā

Interim dictāda aduersum fidem
 patrū imperialia decreta mādanē
 beniuolo/tunc memorie scriuīs presidenti
 Sed ille cui ab incunabulis sacra fides et
 venerabilis fuit abnegat se ip̄ia posse ver-
 ba proferre et contra deum loqui. Tum ve-
 ro ne inceptū regine frustrari videret/cel-
 sior ei honor promittitur/si impleret iūcta
 ille qui nobilior in fide esse/ q̄ in honorib⁹
 cuperet/quid michi ait pro impietatis mer-
 cede altiozem pmittitis gradū? Hoc ip̄o
 quem habeo tollite: tantum michi conscie-
 tia fidei duret illesa. Hoc dicēs ante pedes
 precipientiū cingulum iecit. Ambrosi⁹ ve-
 ro aduersum regine furore nō se manu de-
 fendebat aut telo: sed ieiuniis cōtinuisqz
 vigiliis sub altari positus/per obsecrati-
 ones defensoriem sibi atqz ecclesie deū pa-
 rabat. Cūqz hoc in longum diuersis ma-
 chinis et oppugnationibus nequam Justi-
 na moliretur: Maximus qui se ex veterē
 tyranni infamia legitimum principē gesti-
 ret ostendere. datis litteris impium prote-
 statur inceptum/fidem dei impugnari: et
 statuta catholice ecclesie subui: z inter hec
 appropinquare Italiam cepit. Quo Ju-
 stina comperto/ hoste simul atqz impieta-
 tis conscientia perurgente/ fugam versa-
 cūm filio/exilia que dei sacerdotibus para-
 bat prima sortitur.

Cap. xvii. quō theodosi⁹ ult⁹ ē necē grān
 et valētinianū ad regnū z fidem restituit.

Fuit tamen Theodosius propter
 regni fidem/bonitatisqz ac benefi-
 ciorum Gratiani memor: et in vindictam
 totis riribus oriētis insurgens/ rlt⁹ est san-
 guinem iustum. Valentinianoqz ip̄ia int̄
 hec matre defūcta/fidē catholicā/quaz ip̄a
 violauerat/et regnum tyrānide depulsa
 restituit. Atqz ip̄se postea q̄ Romam illū
 lustri triumpho inuectus est/ad ppria rur-
 regna remeauit.

Cap. xviii. de theodosii p̄misso ap̄d thes-

Undecimus

salonicēses ob necē p̄muis militis et ei⁹ pe-
 nitencia atqz pulchra lege ab eo sancta

Ei⁹dem tempus subreptione qua-
 dam demonis tu: pis macula religi-
 oso principi iniecta est. Et enim cum apud
 Thessalonicam seditione exorta/quidam
 ex militaribus viris impetu fuisset: populi
 furentis extinctus/repentini nuntii atroci-
 tate succensus ad ludos circenses inuitari
 populum/eiqz ex improviso circūfundi mi-
 lites/atqz obtruncare passim quisqz occu-
 risset gladio iubet: et vindictam dari nō cri-
 mini sed furorū. Ob hoc cum a sacerdotib⁹
 Italie argueret/agnouit delictuz: culpāqz
 cum lachrimis professus/publicam peni-
 tentiam in conspectu totius ecclesie exegit
 Et in hoc sibi tempus ascriptum absqz re-
 gali fastigio patienter impleuit. Quibus
 omnibus illud quoqz mirabiliter adiecit
 legem sanxit in posterum: vt sententie p̄i-
 cipum super animaduersionez prolatae/in
 diem tricesimum ab executorib⁹ differrent
 Quo locus misericordie/vel si res tulisset
 penitentie non periret.

Cap. xix. quomō dīna p̄uidētia speciale
 munus theodosio cōtulit p̄pter restitutiō-
 nez ecclīaz p̄ ipsū i oriēte catholicis factaz

Situr ad orientē regressus ē ibiqz
 vt ab exordio principat⁹ sui sūma
 cura sūmoqz studio pulsus hereticis ecclesi-
 as catholicis tradere: idqz ea moderatiōe
 agere vt pl̄tione contēpta/tātū catholicis
 de ecclesiāz restitutione consuleret: quo fi-
 des recta absqz predicatiōis impedimēto
 pficeret. Cōmunē se prebere erga sacerdo-
 tes dei: fide religiōe et munificētia/cūctis
 regiū aimū exhibere. Accessu facilis/ z abs-
 qz imperiali fastu ad colloquium se humi-
 libus prebere hortatu eius et largitionib⁹
 ecclesie pluribus in locis ornate satis/ma-
 gnificeqz cōstructe. prestare multa poscētī-
 bus. Sed frequentius vltro offerre. Idolo-
 rum cultus qui cōstantini institutione et
 deinceps negligi et destrui ceptus fuerat/
 eodem imperāte collapsus est. Pro q̄bus
 intantum deo carus fuit vt speciale ei mu-
 nus contulerit dīna prouidentia. Et em̄ in

Ista
 pul-
 chre-
 z dif-
 fuse
 tūcū
 turī
 hist.
 trip.
 li. g. c
 30.
 per
 totū

Liber

Thebaide partibus/monachum quendam
Johannē nomine spiritu prophetico repleuit
Cuius monitis atque responsis/pacē retine
re an bellū gerere esset melius, sciscitabat.

Capitulum. xx. de appollinare episcopo
eiusque heresi que in concilio rome congrega
to per damasum papam condemnatur

Interea apud laudiciam Syrie/ante
idem tempus Appollinaris episcopus/

Idem vir sane in cunctis instructus. Sed dum contem
ptu apud titionis vitio nimius agitur/et aduersum omne
pol' quod quisque dixerat ire obuius delectatur
lina iactatione ingenii male fortis/heresim ex
ri in contemtionem generauit:asserens solum corpus
hy. non etiam animam a domino in dispensatione su
frip. scepsum. In quo cum euidentibus euangelii te
li. 6. testimoniis prgeretur/quibus ipse dominus
cap. et saluator habere se aiam profiteretur/et po
3A. nere eam quando uult/et iterum assume
3. re eam/quanquam turbatam et tristem dicit esse
usque ad mortem. Vertit se post:et ne ex toto
vinci uideretur/ait eum habuisse quidem ani
mam / sed non ex ea parte qua rationalis
est/sed ex ea solum quam uiuificat
corpus. Ad supplementum uero rationalis
partis/ipsam uerbum dei fuisse perhibebat.
Que assertio primo in urbe roma a dama
so et Petro alexandrino episcopo concilio
congregato/tali sententia depulsa est/ut
decernerent:si quis filium dei (qui sicut ue
re deus, ita uere homo fuit) uel humanita
tis aliquid uel deitatis minus diceret ha
buisse/alienus ab ecclesia iudicaret. Que
sententia et apud Alexandria confirmata
est/et apud Constantinopolim decreto con
cilio Ex illo Appollinariste ab ecclesia decli
nantes/et episcopos sibi sue patris/et dog
mata propria ecclesiarum defendunt.

Capitulum. xxi. de episcoporum successione in
diuersas orientis partes.

Sicut in urbe roma post Dama
sum Siricius ecclesie suscepit sacer
dotium. Apud Alexandria uero defuncto
petro Theotheus:et post hunc Theophi
lus. In ierosolymis autem post Cyrillum ioha
nes apostolicas reparat sedes. Apud antio
chiam uero defuncto Meletio/substituitur

Undecimus

Flavianus. Sed quod Paulinus adhuc super
erat/qui in catholicorum semper societate per
manserat/multa ibi iurgia et multe con
trouersie sepe commote;nec tamen/suma uel
nitentibus aliis/et aliis obnitentibus/ipsisque
in hoc elementis ferre marisque fatigatis/
potuit aliquando pacis uellus obtineri mo
dus:cum utique fidei iam nulla uideretur
discordia Hoc idem apud Tyrum fuit. Ubi
cum Diodorus uerus sane ex antiquis catho
licis uir/et temptationum documentis probatus
cum Athanasii testimonio a confessoribus
esset episcopus factus/modestia eius con
tempta alius a Meletii paribus ordinatus.
Sed et in multis aliis urbibus orientis hu
iusmodi confusiones contemtionem genuit sacer
dotum. Apud Constantinopolim uero Me
ctareus ex pretore urbano catechumenus/
et nuper baptismum consecutus / sacerdo
tium suscepit.

Capitulum. xxii. de seditione paganorum con
tra christianos apud alexandria propter
ueterem basilicam quam episcopus ab imperatore
impetrauit.

Interea apud alexandria noui mo
tus/et contra temporum fidem aduersus
ecclesias concitantur / ex occasione huius
modi oborti. Basilica quedam publici ope
ris ueteris et admodum neglecta fuit. Quam
Constantius imperator donasse episcopis
perfidiam suam predicantibus ferebat. Que
longa incuria nichil validum preter parietes
habebat. Uisus est episcopo quod per idem tempus
gubernabat ecclesiarum/bac ab imperatore de
poscere/ut crescentibus fidelium populis/ora
tionum quoque crescerent domus. Quamquam
acceptam uellet excolere:reperta in loco sunt
antra quedam latantia/et terre defossa:la
trocinibus sceleribus magis quam cerimonis
apta. Igitur gentiles quod detegi criminum suorum
tebras et flagitiorum cauernas uiderent non fe
rentes opta tot seculis mala/et tenebris ob
tecta reserari:uelut draconum calice potato
insanire omnes/ac palam furere ceperunt. Nec
uocibus iam et seditionibus ut solebat/sed ma
nu ferroque decertare nituntur. Crebros con
flictus agere in plateis:bellosque aptosque

Liber

populus inter se coire. At nostri numero et potentia multo plures/ sed modestia religionis minus feroces erant. Ex quo frequenter nostrorum plurimis vulneratis/ aliquantibus etiam interfectis/ ad templum quasi ad arcem quandam refugiebant. Quo nonnullos ex christianis captos secum adducentes/ accensis aris inolare cogebant. Renitentes nouis et exquisitis suppliciis excruciatos necabant. Alios patibulis affigentes alios contractis cruribus in speluncas precipitantes: quas ob sacrificiorum sanguinez ceterasque impuritates delubri recipiendas petustas curiosa construxerat. Verum hec per singulos dies/ primo cum metu/ deinde cum fiducia et desperatione gerere: atque intra templum clausi/ raptu et preda viuere. Ad postremum grassantes in sanguinem ciuium/ ducem sceleris et audacie sue deliquit Olympum quendam/ nomine et habitu solo philosophus: quo antelignano arcem defenderet et tyrannidem tenere et. At u quibus romanorum legum custodia/ iurisque dicendi cura permilla est cognitis que gesta fuerant/ turbati atque perterriti ad templum conuolant: causas audacie percontantur: et quid sibi pellet ille concursus in quo cum tanto scelere ante aras sanguis ciuium funderetur inquirunt. Sed illi obfirmato aditu confusis et billionis uocibus/ rationem facti nullam/ sed clamorem reddebant. Ad istos tamen ad eos nuntius/ de romani imperii potestate/ de uindicta legum/ et de his que talia olei et subiequi comonebant. Quorumque loci munitio nihil aduerum pesana molientes agi nisi uim maiore sineret: es gestas ad imperatorem referunt. Ille qui ingenita mentis clementia errantes maliet emendare quam perdere/ rescribit illorum quidem uindictam quos ante aras sanguis fusus martyres fecit non eis se postendam: in quibus dolore interitus superauerit gloria meritorum. De cetero uero malorum causam radicesque discordie/ que pro simulaculorum defensione ueniebant/ penitus debere succidi. Quibus exterminatis/ etiam bellorum causa pariter conquiesceret. Quorumque hec scripta penitent/ et uelut post

Undecimus

indutias parui temporis ad audiendum propter quod populus conuenit et ad templum: statim ut prima epistole pagina reserata est in cuius exordio uana gentilium superstitio culpabatur/ clamor a nostris imens attollitur stupor et pauor gentilium populos innadit. Latebras unusquisque querens: angustos fuge calles rimari/ aut nostris se latenter immergere: ut ab omnibus qui aderant nosceretur dei presentia populo suo audaciam tribuente/ furorē demonis qui in illis prius debachatus fuerat effugatum.

Cap. xxiij. de constructione templi serapis et eius subuersione et unde habuit ortum illa superstitio.

Serapis apud Alexandriam templum auditum quidem omnibus puto: plerisque uero etiam notum. Locus est non natura sed manu et constructione/ per centum aut eo amplius gradus in sublime uisus: quadratis et ingentibus spatii omni ex parte distentus. Luncta uero quo ad summum pauimentum omnem euadat opere formiceo constructa. Que nullis desuper luminibus et occultis adibus inuicem/ semet distinctis/ uisum diuersis ministeriis et claudesinis officis exhibebant. Jam uero in superioribus/ extrema totius ambitus spatia occupant exedre et pastofonia/ domusque in excelsum porrecte/ in quibus pel editui/ peli quos appellabant id est que se castificant commanere soliti erant. Porticus quoque post hec omnem ambitum quadratis ordinibus distincte intrinsecus circuibant. In medio totius spatii edes erat preciosis edita columnis/ et marmoris saxo extrinsecus ample magnificeque constructa. In hac simulacrum serapis ita erat positum ut dextera unum parietem/ alterum uero leua posuisset. Quod monstrum ex omnibus generibus metallorum lignorumque compositum ferebatur. Interiores delubri parietes/ laminis primo aureis uestiti/ Super has argenteis/ ad postremum ereis habebant. que munimento preciosioribus metallis foret. Erat etiam quedam ad stuporem admirationemque uidentium/ dolis et arte composita se-

Liber

nestra per exigua: ab ortu solis ita aptata
 ut die qua institutum fuerat simulachrum
 solis ad Serapem salutandum intro ferri/
 diligenter templi foribus obseratis/ ingre-
 diente simulachro radius solis per eandem
 fenestram directus/ os et labra Serapis illu-
 straret: ita ut inspectate populo/ osculo sa-
 lutatus Serapis videretur a sole. Erat et
 aliud fraudis genus huiusmodi. Natura
 lapis magnes huius virtutis esse perhibe-
 tur/ ut ad se rapiat et attrahat ferrum. Si-
 gnū solis ad hoc ipsum ex ferro subtilissi-
 mo manu artificis fuerat fabricatum/ ut la-
 pis (cuius naturam ferrum ad se trahere di-
 ximus) desuper in laquearibus fixus/ cum
 temperate sub ipso ad libram fuisset posi-
 tum simulachrum/ ut naturali ad se raperet
 ferrum: assurrexisset paululum simula-
 chrum/ et in aere pendere videretur. Et ne
 hoc lapsu propero proderetur ministri fal-
 latie/ surrexit aiebāt sol/ ut paledicēs. Se-
 rapis discedat ad propria. Sed et multa alia
 decipiendi causa a veteribus in loco fuerāt
 constructa/ que nūc longū est enumerare
 per singula. Verū (ut dicere ceperam) re-
 scripto recitato/ parati quidem erāt nostro-
 rum populi ad subuertendū erroris aucto-
 rem. Persuasio tamen quedam ab ipsis
 gentilibus fuerat dispersa: quod si hūana ma-
 nus simulachrum illud contigisset/ terra
 debiscens ilico solueretur in cabos/ celūq;
 repente rueret preceps. Que res paululū
 stuporem quendam populis dabat. Cum
 ecce vnus ex militibus fide quā armis ma-
 gis munitus/ correptam bipennē insurgēs
 omni nisu/ maxillē veteratoris illidit. Cla-
 mor attollitur utrorūq; populorū: neq; ta-
 mē aut celum ruit aut terra descendit. In-
 de iterum atq; iterum repetens/ putris lig-
 ni fumosum genium cedit. Quodq; deie-
 ctum/ igni adhibito tam facile quā lignum
 aridum conflagrauit. Post hec reuulsum
 cervicibus et depressū modio trahit caput
 Tum pedes aliaq; membra cesa securibus
 et rapta funibus distrahuntur: ac per singu-
 la loca membra tūm in conspectu cultricis
 Alexandrie/ senex vetrosus exiit: Ad ultimū

Huius
 sila
 chi
 euer-
 tio
 tāgi-
 tur i
 hys.
 tri p
 li. ir
 cap.
 xviii
 i. p. i.

Undecimus

tūc quod sup fuerat/ i aphiteatro cōcremat
 Et neq; superstitionis et erroris antiqui
 ac Serapis hic finis fuit. De cuius origine
 diuersa fertur opinio paganorū. Alii ioues
 putant: cuius capiti modius superpositus
 vel quia cum mensura modoq; cuncta in-
 dicet moderari: vel vitam mortalibus fru-
 gum largitate preberi. Alii virtutem Nil-
 fluminis: cuius Egiptus opibus et fecūdi-
 tate pascatur. Quidam in honorem nostrū
 ioseph formatum perhibent simulachrum
 ob dimensionem frumenti/ qua famis tē-
 pore subuenit egyptiis. Alii repertū in hy-
 storis grecorū veteribus ferunt/ apim quen-
 dam patrē familias/ seu regem in Egipto
 memphis positū cuius famis tēpore frumē-
 ta apud alexandriā defecissent/ ex proprio
 affatim ciuibus alimēta prebuisse. Quo
 defuncto in honorem eius instituerūt apud
 Mēphis/ templū: in quo bos quasi inditi-
 um optimi agricolę nutritur: habens que-
 dam coloris insignia/ qui ex nomine eius
 apis appelletur. Soron vero/ idest sepul-
 chrum in quo corpus eius inerat/ alexandri-
 am deduxerunt: et soron Apis primo ex cō-
 positione Sorapin/ Post vero per corruptio-
 nem Serapin nominarūt. Quid verum
 sit/ aut nichil omnino de his deus viderit.
 Sed ad inceptum redeamus.

Ep. xviii. de fraudibus paganorū quod in illo
 tēpore detecte sūt quapropter plurimi vere
 religionis cultū amplexi sūt.

Est hec capite ipso ydolatrię deie-
 cto/ studiis vigilantissimi sacerdo-
 tis/ quecumq; fuerunt per totam Alexan-
 driam portenta potius quā simulachra/ pari-
 exitu et simili dedecore publicatur. Horret
 animus dicere quā miseris mortalibus la-
 quei a demonibus preparati sunt. Que su-
 nera/ que scelera i illis que dicebantur ab-
 dita tegebantur? Quot ibi infantum capi-
 ta defecta i auratis labris inuenta sunt?
 quot miserorū cruciabiles mortes depicte?
 Que cum proderentur i lucem/ ac sub au-
 ras prolata ferrentur/ licet confusione ip-

Liber

sa gentiles et pudore diffugerent: tamen si quis adesse potuit mirabatur tot seculis se illis tam nefariis et tam pudendis fraudibus irretitum. Unde et plurimi ex his condemnato errore/et scelere deprehēso. fidē christi et cultum vere religionis amplexi sunt. Nam ut omittam cetera flagitia/ q̄ in aliis locis/ v̄i necatis paruulis / despiciatq; ob fibrarum inspectionem virginib⁹ gerebantur/ vnū solū modo quod in tēplo saturni geri ad omniū penit conscientiaz memorabo. Ex quo etiā cetera que omisi/ mus perpendantur.

Cap. xxv. quomō detecta est fraus cuiusdam sacerdotis saturni qui tyrānus dicebatur qui arte callida adulteriū ī tēplo cū mulieribus alexandrie cōmittebat.

Sacerdos erat apud eos saturni/ Tyrannus noīe. Sic quasi ex responso numinis / adorantibus in templo nobilibus quibusq; et primariis spiris quorum sibi matrone ad libidinem placuissēt / dicebat Saturnū precepisse / vt vxor sua pernoctaret in tēplo. Tuz is qui audierat / gaudēs q̄ vxor sua dignatione numinis vocaret / Exornataz comptius / insuper et donariis onustā / ne vacua scilicet repudiaret / cōiugem mittebat ad templum. In conspectu omniū conclusa intrinsecus matrona / tyrannus ianuis clausis et traditis clauib⁹ discedebat. Deinde facto silentio p̄ occultos et subterraneos aditus intra ipsū Saturni simulachrum patulis irrepebat cauernis. Erat autē simulachrum illud a tergo erectum / et parieti diligenter anexam: ardentibusq; intra edem luminibus / intēte supplicantiq; mulieri vocē subito p̄ simulachrū eris cōcaui proferebat: ita vt pauore et gaudio infelix mulier trepidaret: q̄ dignā se tanti numinis putaret alloquio. Posteaq; vero que libitū fuerat vel ad cōsternationē maiorem / vel ad libidinis icitamentū diseruisset numen impurū: arte quadam lineolis obductis repente lumina extinguebant vniuersa. Tū descendēs obstupefacte et cōsternate muliercule adulteriū

Undecimus

fucū profanis cōmētationibus inferebat. Hec cum per omnes miserorū matronas multo iam tēpore gererentur: accidit quādam pudice / mentis feminaz homuisse facinus: et attentius designantem cognouisse vocem Tyrāni: ac domū regressam / viro de fraude sceleris indicasse. Ille de iniuria cōiugis imo potius sua ardentius inflamatus / inscriptū Tyrānū ad tormēta deducit. Quo conuicto atq; confesso / ceterisq; fraudibus reuelatis / pudor om̄s / et dedecus paganorū puaserat domos: adulteris matribus / incertis patribus / liberis spurii deprehensis. Quibus diuulgatis et proditis / raptim cū simulachris et edibus excidebantur et crimina.

Capitulum. xxvi. de inicio simulachri canopi apud egyptum et eius destructione p̄ theophilum facta.

Am vero Canopi quis enumeret superstiosa flagitia: vbi pre textu sacerdotalium litterarū (ita etenim appellant antiquas Egyptiorum litteras) magice artis erat pene publica schola. Quē locum velut fontē quēdam atq; originem demonum intantūpenerabantur pagani vt multo ibi maior celebritas q̄ apud Alexandriaz haberetur. Sed de huius quoq; monstri errore cuiusmodi originez tradāt absurdum nō erit paucis exponere. Serūt aliquando Caldeos ignem deum suū circumferentes / cum omniū prouinciaz deis habuisse conflictuz. Quo scilicet qui vicisset / bic esse deus ab oibus crederetur. Reliquaz puiciāz dii eris aut auri argētiue aut ligni / vel lapidis / vt ex quacūq; materia constabant: q̄ per ignem proculdubio corumperetur. Ex quo fiebat vt ignis locis omnibus obtineret. Hec cum audisset Canopi sacerdos / callidum quiddā excogitauit. p̄drie fieri solent in egypti partib⁹ fictiles / v̄ndiq; crebris et minutis admodū foraminibus patule: quib⁹ turbida aqua desudans defecatioz ac purior reddit. Harum ille p̄ nam / cera foraminibus obturatis / de super etiam variis coloribus pictā aqua repletā / statuit vt deum. Et excisum

Liber

reteris simulachri (quod Benelai guber
natoris ferebat) caput de super positū dili
genter aptauit. Assūt post hec caldei. Itur
in conflictum: circa ydriā ignis accenditur
cera qua foramina fuerāt obturata resol
uitur: sudante ydria ignis extinguit. Sa
cerdotis fraude. Lanopus Caldeo: uis vi
ctor ostēditur. Unde ipsum Lanopi simu
lachrum/pedibus perexi: uis attracto col
lo et quasi sugillato/ventre tumido/i mo
dum ydrie cum dorso equaliter tereti for
matur: et ex hac persuasione/velut deus
victor omnū colebatur. Sed p̄fecerit hec
fortasse aliquādo Chal̄eis: Nūcpeio ad
uentate sacerdote d. i Theophilo / nullus
profuit sudor/nec ceris si aus oblecta sub
uenit. Vastata sunt omnia atqz ad soluz
deducta.

Capitulum. xxvii. de ecclesiis et martyris
que i ydolorū locis cōstruete sūt.

Ed nichil gestum est quod in squa
lorē perteret locū flagitiorū. Cauer
ne ac peternosa busta/ delecta sunt/et veri
dei templa ecclesieqz constructe. Nam et i
Serapis sepulchro p̄phanis edibus com
planatis/ex vno late: e martirium / ex al
tero consurgit ecclesia. Occasio autē mar
tyrii cōstruendi vnde data sūt/dignū ar
bitror memorare.

Cap. xxviii. de sepulchro iohānis viola
to et reliquiis eius apud alexandriā p̄ atha
nasium sub cauato pariete sacrarii con
seruatis.

Aliani temporibus/velut relaxa
tis frenis/efferbuit in omnem scui
tiam feritas paganorum. Ex quo accidit
vt apud Sebastem Palestine vrbē/sepul
chrum iohānis baptiste mente rabida et
funestis manibus inuaderent: ossa di per
gerent: atqz ea rursus collecta igni crema
rent: et sanctos cyneres pulueri immixtos
per agros et rura dispergerēt. Sed dei pui
dentia factum est/quo dā de Jerosolim s
ex monasterio philippi hominis dei/oratio

Undecimus

nis illud causa per idem tempus venisse.
Qui cum tantum nefas humanis quidē
manibus/sed ferina mente fieri viderent
mozi gratius habētes q̄ huiusmodi pia
culo funestari / inter eos qui ossa ad eru
rendum legebant mixti/diligentius i quā
tum res patiebatur ac religiosius congre
gantes/furtim se vel stupētibus vel insa
nientibus subtraxere: et ad religiosū pati
Philippum venerādas reliquias p̄tulere.
Ille supra se ducens tantum thesaurū pro
p̄ris seruare vigiliis/ad pontifices maxi
mum tunc Athanasium/hostie immacu
lae reliquias per Julianum diaconū tuuz
post etiā Parentine vrbis episcopū mittit
Quas ille susceptas paucis arbitris sub
cauato sacrarii pariete inclusas/p̄phético
sp̄ritu profuturas generationi postere cō
seruauit. Quibus/tunc deiectis et p̄ostratis
ydolarum: riet estiguis in edibus quorūdam
profanis aurea tecta cōsurgere. S; post
occasum serapis qui nūq̄ vixerat, que iam
alterius demonis stare de uba potue. unt
Parum dixerim/si omnes que erant Ale
xandrie p̄ singulas pene columnas cuius
cumqz demonis edicule infule ceciderunt
Sed per cunctas Egypti vrbes p̄ castella
per vicos/p̄ omne rus/p̄ ripas luminis/p̄
heremū quoqz si qua fana seu poti⁹ busta
reperiri potuerūt: instantia p̄nuis cuiusqz
episcopi/obruta et ad solum deducta sunt
ita vt rus denuo culture redderetur/qd̄ in
iuste fuerat demonibus deputatum.

Cap. xxix. de thoracibus serapis apud ale
xandriāz abrahis et signo crucis dñice loco
eorum reddito propter cuius signi amira
tionē multi conuertebant ad fidem.

Ed et illud apud Alexandriam ge
stū est: q̄ etiā thoraces serapis/q̄ p̄
singulas quasqz domos in parietibus in
gressibus et postibus etiam/ac fenestris
erant/ita abscisi sunt omnes et abrahi/vē
ne restigiū quidē vsq̄ vel nois appellatio
aut ipius aut cuiuslibet alteri⁹ demonis
remaneret. Sed p̄ his crucis dñice ignuz

Idē
hysto
ri
vi. ca
p. b

Liber

vnusquisq; in postibus i ingressibus i fene-
stris i parietis colūnisq; depigeret. Quod
cum factum ii qui superfuerāt ex paganis
viderent/ in recordationē rei magne ex tra-
ditione sibi met antiquitus cōmendate pe-
nisse perhibentur. Signū hoc nostrū domi-
nice crucis/inter illas quas dicunt hierati-

as/id est sacerdotales litteras hēre egypti-
tū dicuntur. velut vnum ex ceteris lictera-
rum que apud illos sunt elementis Quins
littere seu vocabuli hanc esse asserunt int-
pretationē. Vita ventura. Dicebāt ergo
ii qui tunc ammiratione rerum gestarum
conuertebantur ad fidem/ita sibi ab anti-
quis traditum/ q; hec que nūc coluntur tā-
diu starent/quādiu viderēt signū istud ve-
nisse i quo esset vita. Und accidit vt magis
ii qui erant ex sacerdotibus vel ministris
templorum ad fidem conuerterentur/ q;
illi quos errorū prestigia et deceptionū ma-
chine delectabant.

Cap. xxx. quomō maior fuit inundatio-
nili post serapis subuersioēz q; āteapt. oñ-
deret deus nō serapim sed se q; aquas flu-
minis iubebat crescere.

Ane qm̄ moris erat in Egypto/vt
mensura ascendētis Nili fluminis
ad templum Serapis deferret/velut ad in-
crementi aquarū et inundationis auctorez.
Subuerso eius simulachro igniq; cōsupto
omnes simul negabant serapi iniurie me-
morem/aquas vltra et affluentiam solitā
largiturum. Sed vt ostenderet deus non
Serapim qui multo erat Nilo posterior/
sed se esse q; aquas fluminis tēporib⁹ suis
suberet crescere/tāta ex eo et deiceps fuit
inundatio/quanta fuisse prius etas nulla
meminerat. Et ideo vlna ipsa/idest aque
mensura/quam Poechim vocāt/ad aqua-
rum dominū i ecclesia cepta deferri. Sed
vbi hec gesta religioso principi nūciata sūt
extentis ad celum palmis/cum ingēti fert
exultatione dixisse: Gratias tibi chrisite/ q;
absq; vrbis illius magna pernitie/tam ve-
tustus error extinctus est

Cap. xxxi. de valētiniāno iuniorē qui la-
queo vitā finiuit.

Vndecimus

Valētiniānus i occiduis
partibus animis quantū etas pa-
stebatur ardentibus/rem publicam gerēs
causis etiam nunc latentibus laqueo vitā
finiuit Sed hoc quidam dolo ducis sui Ar-
bogastis factū confirmabāt. Idq; q; ma-
xime publica tenebat opinio. Alii a cōmis-
so quidem scelere ducem alienum dicebāt
sed causas prestittisse quibus in hoc adole-
scens animi indignatione cogeret: q; mi-
nusei tanq; per etatem nondum valido/li-
bera de indulgeret imperia. Fuere tamen
nonnulli sacerdotum/qui pacis ab eo qui
post creatus est legatio ne suscepta/immu-
nez esse ducē a mortis scelere apud Theo-
dosium testarentur.

Cap. xxxii. quomō theodosi⁹ egre ferens
mortē valentiniani arma cōtra eugenius
corripit.

Ed ipse nichilo segnius inflamma z q; se-
tus a sed vltionem arma cōtra Eu quū
genium qui in loco defuncti substitutus ē vsq;
corripit: Dei priuolūtate p Jobānez mo ad fi-
nachum de quo supra memorauimus sci: nē li-
scitatus. Tum ille/qui primam de Maxī bī tā
mo ei victoriam predixerat incruentā/etiā gunt
hanc licet non absq; plurima vtriusq; san i by.
guinis inundatione promittit. trip.

Cap. xxxiii. de apparatu belli ac victoria
theodosii cōtra eugenium orationibus ma-
gis q; virtute patrata.

Situr preparatur ad bellū nō tam
armoz telozq; q; ieiunioz oratio-
nūq; subsidiis: nec tā excubiāz vigiliis/q;
obsecrationū p noctatione munit⁹: Circū-
bat cū sacerdotibus z pplō oia orationūz
loca: ante martyz z aploz thecas iacebat
alicio prostratus: et auxilia sibi fida sācto-
ruz intercessione poscebat. At pagani quē
errores suos nouis semp erroib⁹ animāt
innouare sacrificia/et Romā funestis vi-
ctimis cruentare. Inspicere exta pecudūz
z ex fibiarum prescientia/secuturam Eu-
genio victoriam nunciare. Superstitiosus
hoc agente et cum omī animositate Fla-
uiano tūc prefecto: cui⁹ assertionib⁹ (mag-
na enim erat eius in sapiētia progatua)

de hic
tia in
psto.
trip. li.
cap.
xxx.

de his
aliqui
psto.
trip. li.
ca. is
k

Libet

Eugenium victorem fore pro certo presumpserat
Sed ubi vere religionis fretus auxilio theodosius alpium fauces cepit progere primum illi quibus nequicquam litate et frustra sacrificatae tot victimae/de fallacie conscientia trepidi demones in fugam versi: post etiam magistri horum et doctores errorum: precipue Glauianus/plus pudoris quam sceleris reus/cum potuisset uadere/eruditus admodum vir: mereri se mortem pro errore iustius quam pro crimine iudicauit. Ceteri vero instruit acies: et collocatis in superiori iugo insidiis/ipsi pugnam in descensu montis expectant. Verbi ad primum ventus est/et ilico se legitimo principi tradiderunt/cum ceteris (imbris pallibus deprehensis) conflictus accerrimus geritur. Stetit aliquandiu anceps victoria: fundebantur auxilia barbarorum/et terga iam hostibus dabant. Sed fiebat hoc non ut Theodosius vinceretur: sed ne per barbaros vincere videretur. Tunc ille ut conuersas suorum acies vidit: stans in edita rupe inde et conspiceret et conspici ab utroque posset exercitu/proiectis armis ad solita recurrit auxilia. Et prostratus in conspectu dei/omnipotens inquit deus/tu nosti quia in nomine christi filii tui ultionis iuste prelia ista suscepi. Si secus in me vindica. Si vero cuius causa probabilis et in te confusus huc veni: porrigere dexteram tuis: ne forte dicant gentes ubi est deus eorum. Quam supplicationem pii principis certi a deo esse susceptam si qui aderant duces animant ad cecidem. Et precipue Bacarius/vir fide/pietate/virtute animi et corporis insignis/et qui comes esse et socius Theodosii mereret/proximos quosque conto telis gladio passim sternit: agmina hostium conferta et constipata perumpit. Inter per milia ruentium ad ipsum tyrannum ruptis agminibus et aceruatim fusis stragibus/agit. vix fortasse ab impiis credantur quae gesta sunt. Etenim compertum est quod post illam imperatoris precem quam deo fuderat/ventus ita vehemens exortus est/ut tela hostium in eos qui iecerant retorqueret. Quae magna vi prostrata vento/omne iaculum missus ab hostibus frui

Undecimus

straretur/fracto aduersarioz animo seu potius diuinitus depulso/ Arbogaste duce nequaquam (deo aduerso) fortiter faciente. Eugenius ante Theodosii pedes victis post terga manibus adducitur. Ibiq; vite eius et certaminis finis fuit. Tunc vero religio/omni principi gloriosior victoria defrustratis opinionibus paganorum/qua de tyranni interitu fuit: quibus spes humana/et falsa diuina natio/minus in interitu contulit pene quam pudoris seruauit in vita.

Cap. xxxiiii. de morte theodosii et ortu archadii et honore liberorum eius.

Atque post haec ut futurorum prescienter imperator disponere rei publice sollicitudine stringeretur: ad orientem protinus mittitur: ubi venturus ad bellum/tuta liberos custodia commendarat. Ibiq; Archadium Augustum regnum sibi dudum traditum seruare precepit. Honorium vero pari dignatione predictum/ad occidendum imperium venire otius iubet. Quo suscepto/et paternis osculis amplexibusque constricto/traditis occidentalis regni gubernaculis/ipse romano imperio per annos. x. et vii. feliciter gubernato/ad meliora migravit: cuius principibus pulcherrimis percepturus premia meritorum.

Eusebii caesariensis ecclesiastica finit hystoria per magistrum goffredum bouillardum sacre pagine doctorem eximium exactissime correcte et emendate. diligentia petri leuet parisiensi impressa. expensis Johannis de cobelens et prefati leuet. Anno. 1598. pridie kalendas septembres.

Tabula

a Bagarus rex ad christū cur
sozem cū epistola mittit. li.
bro primo capitulo. xv. z ca.
pitulo. xvi.

Abagan regem thade⁹ im
pone manus morbo per naturā insanabi
li. li. i. libro. i. cap. xvii. B. et li. ii. ca. i. A.

Abagan z thadei collocutio. li. i. ca. xvii. B.
Abdora pou. thadeus ma
nus impostioe sanat. li. i. ca. ultimo. C.

Abrahe et familie eius/deus preceptor et
monitor familiaris fuit. li. i. ca. i. B.

Abraham et qui ante eū pietatē fidem z iu
sticiam tenuerunt christianos fuisse ostē
ditur. li. i. ca. i. A.

Acta niceni cōcilii. li. x. ca. vi. B.

Adamantius z origenes idē. li. vi. ca. x. C.

Adanctū pro christi fide cōstanter passus
vna tota ciuitas in qua sūmas partes ad
ministrabat in cōfessione fidei et morte p
ferenda imitatur. li. viii. ca. xi.

Adolescēs dare indolis a iohāne euāgeli
sta cuidā episcopoyt instituētur cōmenda
tus per nimīā indulgentiā sensim deprā
uatus tandā dux latronū efficitur. li. iii. ca
pitulo. xviii.

Affricani hystorici memit. li. i. ca. iiii. B
et ca. vi. A.

Affricanus hystoricus q̄s filius naturalis
et q̄s legalis dicat edocet. li. i. ca. vi. A. z B.

Affricanus hystoricus dissonantiam q̄ lup
christi genealogia inter lucā et matheum
videtur esse cōcordat. li. i. ca. vi. A. z B.

Affricani opuscula z igeniū. li. vi. ca. xxii.

Agabus ppheta famē magnā futuram
sub claudio predixit. li. ii. ca. iii. B. z ca. viii

Agrippa rex lxii epistolas de laude et pba
tione libroz iosephi scripsit. li. iii. ca. viii.

Agrippa castor scriptor celeberrim⁹/basili
bē scriptis validissime z futat. li. x. ca. vii. A.

Albinus festo mortuo mittitur a cesare
procurare iudeā. li. ii. ca. xiii. C.

Alchion presbiter antiochene ecclesie vir
eruditissimus in cōsilio antiocheno aduer
sus paululū samosatenu et eius heresim
clarissimus apperuit. li. vii. ca. xxv. A.

Alchion ab omī episcopoz z uentu permit

titur disputatio aduersus paulum. ibidē.

Alchion solus potuit paulum heresimqz
eius cōuincere et cōfutare. ibidē.

Alchion et paulus omni spectante cocilio
et excipientibus notariis disputant. ibidē.

Alexandriam apud christianos auribus z
narib⁹ amputatis sic trūcos abire sinebāt
sub diocletiano. li. viii. ca. xii. A.

Alexander alexādrīe epūs eusebii violētis
conatibus solis precibus et lachrimis resi
stit. li. x. ca. xiii.

Alexander eos q̄ ab athanasio puero bap
tizzati quasi per Jocum fuerāt statuit non
rebaptisādos. li. x. ca. xv. z. i. q. i. spūs s̄ctus
Ecce.

Alexandrinū p̄ciliū sub iuliano p̄gregatū
lapsos a fide ad ecclie sinū redeūtes cū mā
suetudie suscipiēdos decernit. li. x. ca. xxvii

Alexandrinū p̄ciliū spiritūs s̄ctum eiusde
esse substācie ac deitatis cū p̄re z filio diffi
nit. li. x. ca. xxix.

Alexādrinū p̄ciliū nō tres substācias sed
tres substācias in trinitate confitēdas
ad extiguēdam sabellii heresim diffiniuit
li. x. ca. xxix.

Alexander medicus/christianos q̄ torque
bantur ne a fide deficerent nutibus hortat
et tandē se esse christianū libera p̄fessione
falsus variis primū cruciat⁹ penis ingula
tur. li. v. ca. iii. B.

Alexander hereticus mōtani insanias secu
tus z martirē se dicēs/pro latrociniis z ali
is nefariis actib⁹ reus extitit. li. v. ca. xvii.
A et B.

Alexander Jerosolimoz epūs s̄ctoꝝ epi
stolas in bibliotheca asseruari curauit e q̄
bus eusebius historie scriben de materiaz
sumpsit. li. vi. ca. xv.

Alexander succedit antonino li. vi. ca. xv.

Alexandri imperatoris tpe origenes scri
bere p̄mētarios in litteras sacras cepit. li.
vi. ca. xvi.

Alexander xiii. ānis impat. li. vi. cap. xix.

Alexandro succedit maximinus. li. vi. capi
tulo. xix.

Alexandrie indicibile feritate in christia
nos sub decio senitur li. vi. ca. xxx. p. totū
A

Tabula

Alexandrie tanta in nros sub declo ferita
te semit vt plurimi a fide discesserint. li. vi.
cap. xxx. B.

Ambrosius valentiniane heresis secta
tor ab origine co uincitur et ad ecclie gre
miu redit. li. vi. ca. xiiii. A.

Ambrosius vi precuz originē ppulit vt in
scriptas sacras scriberet. li. vi. ca. xvi.

Ambrosius oia necessaria originē scribē
ti abundantissime ministrat. li. vi. ca. xvi.

Ambrosius adhuc cathecuminus et mes
diolanensis pfectus a plurib⁹ dissidētib⁹
vna voce postulatur ep⁹. li. xi. ca. xi.

Ambrosii arma aduersum iustine regine
furorem ieiunijs vigilie obsecrationes. li. xi.
capitulo xvi.

Anaclet⁹. 2. titi. ano lino succedit. li. 3. ca.
decimo.

Antiqtas christianoz oñdit. li. i. ca. i. B.

Antiochie sub tiberio florentissima pgregat
ecclesia. li. ii. ca. iiii. B.

Anamas pontifex iudices aduers⁹ iacobū
iustum puocat. li. ii. capitulo. xxiii. E.

Anamas pontifex auctor fuit mortis iaco
bi libro secūdo capi. xxiii. E.

Andreas scitbiā sortitur. li. 3. cap. i.

Anacletus sedit rome xii. annis. li. 3. ca. xi.

Anacleto succedit demens. li. iiii. ca. xi.

Antiochie prim⁹ ep⁹ enod⁹. li. iiii. ca. xvi.

antiochie secūd⁹ ep⁹ ignari⁹. li. iiii. ca. eod

Antyno⁹ seruus adriani pro deo colebat.
libro. iiii. ca. vii. E.

Antynoo adriani seruo templū agones sa
cerdotes et pphetas instituūt ac alios diui
nos honores timore principis deferunt. li.
iiii. cap. vii. E.

Antonin⁹ pius succedit adriano. li. 2. ca. ix.

Aniceti tēporibus egesippus romā venit
libro. iiii. ca. x. B.

Antoninus scribit ad asianos vt nichil mo
lestie christianis inferant religionis sue
causa. li. iiii. ca. xii.

Antonini ep⁹ ad asianos pplos p defētio
ne christianoz. li. iiii. ca. xii.

antoniu⁹ pi⁹ xii annis ipat. li. 2. ca. xiii. B.

Antonino pio succedūt marcus aurelius
perus antoninus filius z lucius frater. li.

quarto. cap. xiii. B.

Antoninus perus succedit antonio pio pa
tri suo. ibidem.

Antonin⁹ perus impat xix annis li. 5. ca. ix.

Antonino succedit comodus. li. 5. ca. ix.

Antonin⁹ succedit severo patri. li. vi. ca. p.

antonin⁹ seueri filius vii annis et vi. aib⁹

imperat. li. vi. cap. xv.

Antonino seueri macrin⁹. ac macrinus.
libro vi. capitulo xv.

Antoninus succedit macrino. li. vi. ca. xv.

Antoninus iiii. annis impat. li. et ca. eisdē

Antonino suscepit alexander. vt supra
antiocherū psiliū vltimū paulū samosa
tenū puicit hereticū eūqz vt talem dāpnat.
li. vii. ca. xxv. A.

Anatholius ep⁹ laodicensis alexadriam
ciuitatē prudenti subtiliqz ad modū indu
stria amepariter absoluit et bello. li. vii.
capitulo xxvi. A.

Anatholius vir eruditissimus fuit. li. vii.
cap. xxvii. p totum.

Anatholius de pascha quid senserit. libro
septimo cap. xxvii. B.

anatholiū fortuna p regionē transeūtem
laodicensis ecclia defuncto eusebio sibi assu
mit episcopus. li. vii. cap. vi.

Anchpni⁹ nicomediēsis ep⁹ sub diocletia
no patitur. li. viii. cap. vi. B.

Antiochie simulacriū erat artibus magi
cis ita p pagmatū vt respōsa reddere vides
retur. li. ix. ca. iiii. et r. A.

Antonius de heremo alexandriā descēdēs
didimū sup octoz corpaliū amissioe pul
chre consolat. li. xi. cap. vii.

Antiochie primo chustianū nomē exorūt.
libro. ii. cap. iiii. B.

Apostolus missū indicat. li. i. cap. xii. B.

Apostoli septuaginta discipulis sciāz tra
diderūt. li. ii. ca. i. A.

Appion pro grecis apud gaiū legatus/ac
cusat iudeos qz dinos honores gaiō nō de
ferant. li. ii. cap. v. E.

Apostoli ad predicandum in diuersas pro
uincias dimittūtur. li. iii. cap. i.

Apocalipsis Jobānis in fine principatus
doitiani oritur. li. iiii. ca. xiii. z li. v. ca. viii. A.

Tabula

Apostoli p̄imp̄ebāt sermonis ornatum
 libro iiii. capitulo xix. **A**
Apostoli i signoz gr̄a sibi a christo p̄cessa
 confidebant. li. iiii. cap. xix. **A**
Apostoli non in huāne sapiēcie verbis sed
 in cōsensione spiritus et virtute sciāz regni
 celoz tradiderunt. li. iiii. ca. xix.
Apostoli p̄rauerūt plures libros cōde
 re. libro et cap. supra.
Apostoli et alii christi discipuli breues
 et succinctos libros quos ederēt reliquerūt
 libro iiii. capitulo. decimonono. **A**
Apostolorū tp̄epore nulli corruptores veri
 tatis appuerūt. li. iiii. cap. xxvi. **B**
Apollinaris scripta referunt. libro. iiii. ca/
 pitulo. xxv.
Apocalipsim Jobānes scripsit prope finē
 domitiani. li. v. cap. viii. **A**
Apelles hereticus ex martionis heresi cu/
 iusdam virginis suassione errauit in scrip
 turas sacras blasphem⁹ dicebat prophetias
 nichil p̄tinere veritatis. li. v. ca. xii.
Apocriphi libri de quibus alias dubitatu est
 circa nouū testamentū qui sint. libro. iiii. ca/
 pitulo. xix. **B**
Apollinaris heresim mōtani multifariā
 impugnavit et declaravit. li. v. ca. xv.
Apolloni⁹ mōtani heresim declaravit eā/
 qz et eius p̄phetissas fortiter impugnavit
 libro v. cap. xvii. p̄ totū et p̄sertim in **B**.
Apoloni⁹ quis fuerit mōtani ap̄t li. v. ca/
 pitulo. xvii
Apollinis mortē pro christi fide in vrbe ro
 ma imperante quomō cōstater substat
 libro. v. capitulo. xx.
Apollonia longeue etatis virgo sub decio
 apud alexandriā passa. est li. vi. ca. xxx
Apollonie dentes effoscos. li. vi. ca. xxx **A**
Apollonia vltro in rogū accensū prosilinit
 libro vi. capitulo xxx. **A**
Apocalipsim quidē non Jobānis sed che
 rinti heretici esse dixerunt li. vii. cap. xxi.
Apocalipsis an iohannis euuāgeliste an
 alterius iohannis fuerit ambigebat dioni
 sius alexandrinus episcopus omniuz epi/
 scopoz sui temporis eruditissimus. li. vii.
 capitulo. xxi.

Apollo iubēte gregorio mozelariē ep̄o
 recedit permittēte redit et dat responsa vt
 consueuerat. li. vii. capitulo. xxi. **B**
Apollinaris episcopus vir litteratissimus
 sed hereticus asserbat christū nō animaz
 rationalem sed tantū vegetatiuam cum
 corpore suscepisse. libro. xi. cap. xx.
Apollinaris dicebat ipsum verbū i christo
 vicem anime rationalis tenere. li. xi. ca. xx
Apollinaris heresis in cōcilio romano dā
 nata fuit. libro. xi. capitulo. xx
Aqua in oleum narcisso benediciente ver
 sa. libro vi. capitulo. vi.
Aquila et puſca vrbe roma pulsi in asiam
 veniūt et paulo adberent li. ii. ca. xviii. **B**
Aristobolū iure successiōis regno et imp
 io fungentē vinctū cū liberis p̄pei⁹ roma
 misit libro primo capitulo. v. **A**
Archelaus herodi succedēs p̄tiffices non
 secundū generis ordinē cōstituit sed igno
 bilib⁹ quibusqz sacerdotia p̄misit. li. i. ca. i. **B**
Archelaus in regno iudeorū succedit patri
 suo libro primo. cap. x.
Aretha rex ob iniuriam filie sue herodiadi
 irrogatā herodē bello oppugnat et super
 at libro primo capitulo. xiii.
Armatorū cohortes velut dimicantes vise
 sunt supra ierusalē ante eius excidiū p̄ aez
 rem circūferri. li. iiii. ca. vi.
Aristides vir fidelis libru de christiana re
 ligione adriano obtulit. li. iiii. ca. iiii.
Artemonis heresis que fuerit. libro. v. capi
 tulo. xxvi.
Artemonis heresim paulus samosatens⁹
 instaurare conatus ē. ibidē
Arrius p̄s biter alexandrin⁹ filiū in diu
 nis a substātia p̄ris absidē conat. li. x. ca/
 pitulo primo.
Arriane heresis origo. ibidem.
Arrio fauent. xvii. epi quoz soli sex patit̄
 tur se cū arrio expelli. li. x. ca. v. **B**
Arrius eiusqz heresis in nicenoz cōilio dam
 pnatur. ibidem
Arrius huāne necessitatis causa ad publ̄
 cum locū declinās qua hora ad ecclesiam
 vt in ea restitueretur magna cōmitatus
 caſerua pergebat intestina atqz omnia
A li

Tabula

viscera emittit. li. x. cap. xiiii.

Arriam in concilio arminiensi simplices occi-
dentalium sacerdotes vni vocabuli homou-
sion ignorantem circumueniunt. li. x. ca. xxi

Arriana heresis triformis. li. x. cap. xxvi

Arriana heresis eunomiana et macedonia
na heresim generauit. li. x. cap. xxv.

Archelaus orientis comes in concilio apud ty-
rum congregato vice imperatoris presidet.
li. x. cap. xvii

Ariminense concilium homoussion auferri de
fidei simbolo decernit contra ea que sancti pa-
tres apud niceam conscripserant. li. x. ca. xxi.

Arbogastes dux valentiniani causas pre-
stitisse insinulat ut valentinianus sibi ipsi
mortem inferret. li. xi. ca. xxxi.

Arcadius augustus ordinatae patre theo-
dosio partes orientis administrandas su-
scipit. li. xi. cap. vi.

Armeniorum gens religioni christiane dedi-
tissima est. li. ix. ca. viii. a.

Asirius prece ad christum fusa subito oem
demonis prestigiis dissoluit. li. vii. ca. xiii.

Asirii nobilissimi romani duo clarissima
gesta memorantur. ibidem

Attalus pro christi fide in sella ferrea tor-
retur et martyr efficitur. li. v. cap. iiii. B.

Athanasius adhuc puer a coetaneis suis epi-
scopus pro iocum et simulatione electus multos
cathecuminos baptizat qui non rebaptizant
li. x. ca. xv. et i. q. i. ca. spiritus sanctus. S. ecce.

Athanasius in multis enormibus criminibus
ab arrii sectatoribus falso accusatus pul-
chre multum et mire in presentia concilii se pur-
gat. li. x. cap. xvii.

Athanasius toto orbe profugus ad mortem
querit persequentibus eum arrii sectatoribus
constantii imperatoris favore innoxius. li. x.
cap. xviii. et xix.

Athanasius persecutione arrianorum fugitans
sex continuis annis in cisterna latet. li. x.
cap. xvii.

Athanasius constantis adiutus favore pro con-
stantium in ecclesiam suam parum temporis re-
stituitur. li. x. cap. xix. a

Athanasio fauente in concilio medolanensi
in exilium tendunt. li. x. cap. xx.

Athanasius in suam ecclesiam restitutus mor-
tuo constante de sua sede per arrianos pel-
litur in locum eius georgius mittitur. li. x.
cap. xix.

Athanasius iubente iuliano iterum usque
queritur. li. x. cap. xxxiiii.

Athanasius comiti qui eum persequeretur
bat obuius venit nec agnosceret.

Athanasius cum usque per iulianum
quereret alexandriam redit ibique tuto latebat usque quo
persecutio cessaret exegit ibidem.

Athanasius formam fidei et ecclesiarum dispo-
nendarum modum iouiniano tradit. li. xi. ca. i

Athanasius sedit alexandrie. xvi. annis. li.
xi. cap. iiii.

Athanasius moriens petrum tribulationum
suarum participem elegit successorem. ibidem

Athanasius alexandrie episcopus pontifex
maximus dicitur. li. xi. cap. xxviii.

Athanasius iohannis baptiste reliquias sub
cauato sacrarii pariete paucis arbitris in-
clusit ibidem

Audite sunt voces de abditis templi proce-
dentes ante excidium iherusalem dicentes
migremus hinc. li. iiii. cap. vi.

Augustus septem et quinquaginta annis
imperat. li. i. cap. xi.

Aurelianus succedit claudio. li. vii. ca. xxv. a

Aurelianus proculi sententiam aduersus pau-
lum samosatenum iuuat mandans illum manu
publica ab ecclesia depelli. li. vii. ca. xxv. C.

Aurelianus initio imperii satis pius in chri-
stianos fuit ibidem.

Aurelianus malis concilio deprauatus per-
secutione in ecclesias meditat ibidem.

aurelianus dictatas iam litteras pro per-
secutione in christianos excitanda cum pararet mor-
te subita preuenitur ibidem.

aurelianus. vi. annis imperat ibidem

aureliano succedit probus ibidem.

auctoritas librorum legis veteris ex iosepho
ostenditur. li. iiii. cap. viii.

Babyle martyris sepulchrum ne responsa-
litantibus demones daret impediabat. li.
x. cap. xxxv.

Babyle martyris corpus christiani sumis

Tabula

clamoꝝ bns psallētes sepulchro vt iulian⁹
iusserat auferunt. li. x. ca. xxxv.

Bacurius vir omī ex parte insignis cōtra
eugenū tirānū fortissime fecit. li. xi. ca. xxxiii.

Baptismus marci heretici et sectatorum
eius qualis fuerit. li. iiii. ca. x. A.

Baptista nō esse iterandū ostenditur p
yitō. li. vii. ca. viii.

Baptista ab hereticis etiam in forma q̄
videbatur plena esse blasphemis nō eē re
baptisādū cēset dionisi⁹ alexādrin⁹ ep̄s. idē.

Barnabas fuit vnus de lxxii. discipulis. li.
primo capitulo. xiiii. et li. ii. ca. i. A.

Barchochadas dux exercit⁹ iudeoz. li.
quarto. ca. v.

barchochadas designat stellas cecā. idem.

Barsabas qui et iustus dict⁹ est venenum
bibit et nichil nocuit li. iiii. ca. xxv. B.

Bartholomeus indiā ceteriorē in diuisione
apostolorū sortitur. li. iiii. ca. i. et li. x. cap. x.

Basilides vir diabolicus orit. li. iiii. ca. vii.

Basilidem agrippa castor scriptor celeberrim⁹
scriptis validissime p̄futat. li. e. ca. A. A.

Basilides pphetas sibi barbaris nomini
bus cōfingit. ibidem.

Basilides sectatores suos more pictago
ico docuit quiq̄ uenio silere. vts.

Basilidi carnifici suo potamiana h̄go co
ronā m̄ ar̄tyriū noctu imposuit q̄ eā cū ad
suppliciu duceret hūane tractauerit. li. vi.
capitulo quarto.

Basilides potamiane h̄ginis carnifex q̄
eā cū ad suppliciu duceret hūane tractauit
rit̄ martyriū coronā illa ipetrāte meret. idē.

Basilii et gregoriū nazāzeni gesta precla
ra. libro. xi. capitulo. ix. A.

basilium de doctoris cibedra gregorius ex
trahit ac secū ad monasteriu manu iiecta
perducit. ibidem.

Basilius p̄rbes et rura circūiens predica
tione sua oīm aīos ad h̄tutē tumulat. li. xi.
capitulo. ix. A.

basilius prefecto mortem sibi minitātī for
te et christiano dignissimū h̄bum. respon
dit. libro. xi. ca. x. B.

Basilus et gregorius nazāzen⁹ sub valē
te clarent. li. xi. ca. ix.

Beniuolus fidē suā in trepide fass⁹ pa

lā balteū quo p̄cinct⁹ erat p̄cūct ne iplis in
stine pareat mādatis. li. xi. ca. xvi.

Berillū hereticantē doctrina et disputati
one sua emendatū ad veram fidē redire
persuasit origenes. li. vi. ca. xxiii.

Bethara opidū iudeoz mutato noīe ab
helio adriano helia appellat. ibidem.

Blandina feia christianissima inaudita
et v̄credibilia penarū genera p̄ christi fi
de cōstatissime substiēt. li. v. ca. i. B. 2c. iii. B.

Blandina quotiens in tormētis christia
na sū p̄clamabat totiens noue vires cor
pori reddebant. li. v. ca. i. B.

Blandinā crucifixā z bestiis expositā nul
la bestia p̄tingere audet. li. v. ca. ii. E.

Caldei ignis dei sui causa cū oīz puītia
rum diis hūerūt cōflictū li. xi. ca. xxvi.

Caldeoz deus ignis oīz aliarū puītiarū de
os supat li. xi. cap. xxvi.

Caldeoz deus ignis fuit. li. xi. ca. xxvi.

Canon noui testamētī ordinat. li. iiii. cap.
decimonono. B. z li. vi. ca. xvii. B.

Canop⁹ egiptioꝝ deus tadē ignē caldeoꝝ
ruz deū sacerdotis astucia superat. libro. xi
capitulo. vicesimosexto.

Carpocrates noue supsticionis autor p̄z
stigia symonis magi publice tradebat.
libro. iiii. cap. vii. A.

Carpocrates vir supsticiosus q̄z q̄lia doce
bat. ibidem.

Carus consiliis carino z numeriano trib⁹
annis nec plenīs impat succedit probo. li.
septimo. capitulo. xxv. B.

Caro succedit diocletianus. ibidē.

Castitatē z virginitatē suā vt seruarent
iiii. virgines due i fluiū due i mare se de
merferūt. li. viii. capitulo. xii. B.

Cathedra iabi in cesarea philippi hono
ris eius gr̄a diu cōseruat. li. vii. ca. xv.

Cecus cellule machariū admot⁹ et luto
parietis obluitus aq̄ qz lotus visū recipit
libro. xi. cap. decimo.

Cephas vnus de lxxii discipulis fuit testi
monio clemētis. libro. i. cap. xiiii. B.

Cerdo hereticus venit romaz z inua luit
sub h̄gnici z pii t̄p̄ibus. li. iiii. ca. ix. z x. A.

Cesarea p̄egostratonis prius vocabat

libro secundo cap. x. B.

Cheritus hereticus petri et gule dedit
heresis fede et carnalis caput et autor fu-
it. li. iiii. ca. xxi

Cherintu vitatis ignitum in balneis reperi-
ens iohanes mox exiliu et discessit non lotus
libro quarto. capitulo. xiii. A.

Cherintus qui pimum tormenta vltro puo
cauerat in ipa a fide dicit. li. iiii. c. xiii B.

Christi genus et naturam proferre nullus ser-
mo sufficit. li. i. ca. i. A.

Christi eternitas et diuinitas ex iohanne moy-
se et dauide declaratur. li. i. ca. i. A et B.

Christu p ditorum oim esse onditur. ibidem.

Christi incarnatio ex daide d. clarat. li. i. c. i. F.

Christi nominis typus et ymago in potifi-
cibus regibus et prophetis pcessit. li. i. ca. i. B et A.

Christi nois antiquas. ibidem.

Christi filii dei a reliquis qui christi appel-
lationem habuerunt distinctio. li. i. ca. i. E.

Christi filii dei nome potestas et regum per
vniuersum orbem diffusum. ibidem.

Christianorum genus ante abraham cepisse
clauduntur. li. i. ca. i. A.

Christianum nome nup diffusum sed non nup
inuentum est. ibidem.

Christianorum religio non nouella aut nup
crota est. li. i. ca. i. A. et B.

Christianorum religio ex ipsa mundi origine
descendit. ibidem.

Christus quo tempore natus est. li. i. ca. ii.

Christus quo a dauid per salomonem et
per naaban genealogisat. li. i. ca. vi. B.

Christus initio pdicationis sue. xii. aposto-
los elegit quos scitis sectatoribus pfect. li-
bro. i. ca. xii. B.

Christus lxii. discipulos binos in vrbes ad
quas venturus erat pmisit. li. i. ca. xii. B.

Christus a iosepho mire pmedat. li. i. c. xii. A.

Christus omne pdicationis sue tempus sub
anna et caipha exegit. li. i. ca. xii.

Christus epistolas misit ad abagarum regem
libro primo. ca. xv. et xvi. A et li. ii. ca. i. B.

Christus noluit auctoritate senatus in de-
carcerari ne diuina virtus humano auxilio
putaretur indigere. li. i. ca. ii.

Christianum nome pimum apud antiochia
a discipulis sumptum est. li. ii. ca. iii. B.

Christianorum martyria et persecuciones etiam
a scriptoribus alterius religionis conscribe-
bantur. li. iii. ca. xiii.

Christi sanguinei possessiones suas propriis
manibus excolebant. li. iiii. ca. xv.

Christi consanguine in prius terram propriis
colentes manibus post dices ecclesie effe-
cti usque ad tempora traiani pmanerunt. li. iiii.
capitulo. xv. et ca. xvi. A.

Christianorum decem infirmi et inualidi vide
p tormentorum magnitudine lapsi ceteros
magnum luctum reliquerunt. li. v. ca.

Christianorum serui in metis in chris-
tianos quidam feda et nefaria constringunt
mendacia. ibidem.

Christi ecclesia sup petro fundat. li. vi. c. xii. b.

Christianorum in alexandria cives psecuto-
res suos mira humanitas. li. vii. ca. xix.

Christiani dum pietatem colunt et virtuti dant
operam etiam a paganis in precio habentur.

Christianorum corpora sepulture mandata
effodiunt carnifices diocletiani et in mare p-
iciunt. li. viii. ca. vi. B.

Christianos auribus et naribus amputa-
tis sic truces abire sinebant apud alexan-
driam sub diocletiano. li. viii. ca. xii.

Christianis sevis p pudenda viscerum et natu-
ralium secreta membrorum candentis fustes in-
gerebantur. li. viii. ca. xiii.

Christianorum constans fides et magnani-
mitas. li. viii. ca. xii. A.

Christianorum in infideles psecutores suos sum-
ma pietas et miseratio. li. ix. ca. viii. B.

Christiani ecclesiis eieci in campis habent
conuentus. li. xi. ca. v.

Christus quare dicitur sacerdos secundum or-
dinem melchisedech. li. i. ca. i. J.

Chorbonas hebraica lingua sacrum oracu-
lum est. li. ii. ca. vi. E.

Ciprianus cartagineus episcopus et pene omnes
per affricam sacerdotes hereticos rebaptiz-
andos sentit. li. vii. ca. ii.

Clades non cessarunt de iudeorum gente a
tempore admissi sceleris in christum. li. ii. ca. vi. E.

Claudius succedit gaio. li. ii. ca. viii.

Claudius iudeos vrbem depellit. li. c. ii. xviii. b.

Claudius imperat xiii. annis et octo men-
sibus. li. ii. ca. xxi.

Claudius succedit nero. li. ii. ca. xxii.

Claudius agrippam filium agrippe res-
gem iudeorum constituit. li. ii. ca. xx.

Claudius succedit galieno. li. vii. ca. xxv. A.

Claudius duobus solis annis imperat. ibi

claudio succedit aurelianus. ibidem
clauos quibus xps cruci affixus fuerat psta-
tinus in frenos et galeam aptat. li. x. ca. viii.
Clemētis testimonio iacobus aplos episcopus
constituitur. li. ii. ca. i. A.
Clemēs et linus comites et adiutores pauli
fuerūt. li. iiii. cap. ii.
Clemens epistolā ad corinthios scripsit quā
quodam in multis ecclesiis publice legebat
Clemēs tertiū pēuū paulū romē pōtifi-
catū tenebat. i. perate traiano. li. iiii. ca. xvi.
Clemētis ad corinthios eplā petere institu-
to et antiqua cōsuetudine in ecclesiis legebat
libro. iiii. capitulo xxi.
Clemēs ab aplis institutus sēp cū ipsis vi-
tam exegit. libro. v. cap. vi.
Clemēs sub comodo floruit apud alexan-
driā in scholis diuinæ exercitationū li. v. c. x
Clemēs quos ediderit libros. li. vi. ca. xA.
Clemētia diocletiani in christianos crude-
lis et notāda libro. viii. cap. xiii.
Cleophas frater fuit ioseph viri marie io-
sephi testimonio li. iiii. cap. ix.
Clericū fieri nō debere eū quod p necessitatē
Collocutio ab agari et thadei scribitur libro.
primo. capitulo. xvii. B.
Comodus succedit antonio. li. v. ca. ix.
Comodo impante pax ecclesiis p omnem
Comodus xiiii annis impat. li. v. ca. xxvi.
terrā ppagat. li. v. cap. xx.
Comodo succedit pertinax. li. v. ca. xxvi.
Conciliū antiochie aduersus paulū samo-
satenū antiochenū episcopus et eius heresim sub
galieno cōgregati. li. vii. ca. xxiii.
Conciliū vltimū antiochenū paulū samo-
satenū cōuicit. hereticū et vt eū talē dāpnat.
libro. vii. capitulo. xxv. A.
Cornelius primus apud cca eā cum omni
domo sua ad fidē xpi pducit. li. ii. ca. iii. B
Continētia primorum patrū egipti adiuu-
da libro. ii. capitulo. xvii. B. et A.
Consanguinei christi possessiones suas p
priis manibus excolebant. li. iiii. ca. xv
Consanguinei xpi prius terrā ppriis colētes
manibus post duces ecclesie effectiuosqz ad tpa-
traiani pmanferūt. li. iiii. ca. xv. et cap. xvi. A
Concordia mathei et luce s. et christi ge-
neratione libro. i. capitulo. vi. A. et B.
Constantius in occidentis partibus romanū
regebat impiū li. viii. ca. xvi. A.

Constantius imperator clemēs. et prius in chri-
stianos omēs et veneratione habuit et hono-
re libro. viii. cap. xvi. A.
Constantius filiū habuit constantinū. ibidem
Constantino maxianus ab illo in aduersi-
tate benigne susceptus insidias molit ibidē
Constantinus maxianū a filio suo pulsū be-
nigne et religiose suscepit. li. viii. ca. xvi. A.
Constantino bellū in maxētium tyrannū pan-
ti apparet signū crucis in celo rutilare. libro
nono. capitulo. ix. A.
Constantinū aspectu ostēse crucis p territū
cōfortat angelus dicēs in hoc vinces. ibidē.
Constantinus signū crucis in militaria rex illa
transformat. ibidem
Constantinus signū crucis ex auro factū in
dextera sua gestat ibidem.
Constantinus p rōmā a maxēcio et eius
tyrānide liberat. li. ix. ca. ix. B.
Constantinus victoriā quā de maxēcio ha-
buit virtuti crucis attribuit. ibidem.
constantinus sacerdotes lōge sibi pferēbat.
libro. nono. cap. x. C
Constantinus noluit de sacerdotū pstitutio-
nibus iudicare. li. x. capitulo. ii.
constantinus sacerdotū libellos quibus cōte-
siones et iurgia cōtinebant nec quodē legere
voluit sed mor iussit exiri. li. x. ca. ii.
Constantinus cōfiteatur sacerdotes a pote-
state laica iudicari nō posse li. x. ca. ii.
constantinus sacerdotes appellat deos. li.
decimo capitulo. secundo.
Constantinus p asuntis oculū quod in cōfessione
fidei fuerat euulsus auditoribus osculis de-
mulcet libro. x. capitulo. iiii.
constantinus ad extinguedāz arrianāz he-
resim cōciliū apud niceā cōuocat. li. x. ca. i.
Constantinus niceni cōciliū sentētiāz tanquā
a deo pbataz venerat li. x. ca. v. B.
Constantinus ex clavis quibus christus cruci
affixus fuerat frenū cōposuit et galeam
armauit li. x. capitulo. viii.
Constantia constantini sorora p sbitaro ar-
riano decepta moriēs orat frēz vt illi aures
accomodare velit. li. x. cap. xii.
Constantinus dolis p sbitari arriani circū-
uētū arriū de exilio accersiri iubet. li. x. c. xii
Constantinus impii sui anno xxxi apud ni-
comediaz desūgit. li. x. cap. xii.
Constantino constantius eius filius in orientis
partibus succedit. li. x. ca. xii.

Tabula

Cōstācius cōstātino p̄ri i oriētis p̄tib⁹ suc-
cedit. libro. x. cap. xii.
Constātino magni cōstātini fili⁹ z p̄stātii
frater a militib⁹ interficit. li. x. ca. xvi.
Cōstans occidētez gubernat. li. x. ca. xvi.
Constātius ab arrianis circūuētus p̄ciliū
ad p̄dēpnādū athanasiū ap̄d iurū p̄grega-
ri iubet. libro. x. cap. xvi.
Constātius xxiiii. ānis impat. li. x. ca. xxvi.
Cōstātius d. iulianū augusti nomen sibi
presumētē opprimere parat moitur libro
decimo. capitulo. xxvi.
Cōstatio succedit iuliano q̄ sibi p̄icipatus
p̄surpauit libro. x. cap. xxvi.
Cōciliū alexādrinū sub iuliano p̄gregatū
lapsos a fide ad ecclēe sinū redeūtes cū mā-
suetudīe suscipiēdos deffinit. li. x. ca. xxvii.
Cōsiliū alexandrīnū spiritū sactū eiū dē/
substantie ac deitatis cū p̄ez filio diffinit
li. x. capitulo. xxix.
Cōciliū alexandrīnū nō tres substātiās s̄
tres substātiās i trinitate p̄fitendas ad
extinguēdā sabelli heresim deffinit. ibidē.
Cōtentiones multe mot⁹ z turbe p̄ p̄sequē-
dis ep̄scopatib⁹ sedib⁹ diuersis in p̄tibus
ecclesie oriūtur. libro. xi. cap. xxi.
Credentes quare appellati sūt cultores
libro. ii. cap. xxi. A. et B.
Cruax rutilans i celo p̄stātino apparet bel-
hū imaxētū tyrānū parātū. li. ix. ca. ix. A.
Crescēs pauli comes fuit et ad gallias p̄fe-
ctus est. libro. iii. cap. ii.
Crescens philocōpus p̄ insidiās z inuidiā
auctor fuit martiriū iustini q̄ ip̄z iustin⁹ de
religione ch̄ristiana arguēdo confutasset
libro. iiii. capitulo. xvi.
Crucis victoriā quā de maxētio habuit con-
stantinus attribuit. li. ix. cap. ix. B.
Cruce⁹ in qua pepēdit ch̄rist⁹ q̄ diligētissi-
me/helena p̄quirit li. x. ca. vii. z viii.
Cruce⁹ in qua ch̄rist⁹ pepēdit a ceteris ma-
charius p̄nte helena euidentē iudicio discer-
nit. libro. decimo. cap. octauo.
Crucis signū i uestimētis oīz iudeoz qui
templū suū redificare indulgente iuliano
temptant ita euidēs apparet vt nulla arte
diluui paleat. li. x. capitulo. ultimo.
Crucis dñice signū vnus q̄sq; i postib⁹ i pa-
rietib⁹ z uestibulis apud alexādrīā euerso

serapis simulachro depingit li. xi. ca. xxix.
Crucis signū int litteras sacerdotes egip-
tū habebant. libro xi. cap. xxix.
Crudelitate tāta sub decio i ch̄ristianos se-
uitū ē vt plimī a fide deficerēt. li. vi. c. xxx. b.
Crudelitas nimia i ch̄ristianos li. viii. c. ix.
Crudelitas erubescenda in femina. ibidē.
Crudelitas in ch̄ristianos ap̄d f. ca. f. p̄-
penda. libro. viii. cap. p̄.
Cultores quare dicti sunt credentes. libro.
secūdo. capitulo. xvii. A.

C Damasus cū post liberz iure sacerdotiū
i vrbe roma suscepisset p̄sin⁹ roman⁹ dya-
conus p̄ vim z seditionē ep̄m se fieri extor-
quet libro. xi. capitulo. decimo.

Decius succedit philippo. li. vi. ca. xxviii.
Decius q̄ infestus eēt philippo p̄secutio-
nē monet in ecclesias. li. vi. cap. xxviii.
Decio i perante tāta i n̄ros seuit feritate vt
plurimī a fide discesserint. li. vi. ca. xxx. B.
Deci⁹ nō totis duob⁹ ānis i perat. li. vii. ca. i.
Deci⁹ parit cū filiis iterimit. ibidē.

Decio succedit gallus. ibidem
Demetri⁹ alexādrīe ep̄s iuidet origeni quē
p̄io magna cū amiratoe coluerat li. vi. c. v.
Demetrius alexādrinus ep̄s origeni ca-
thēzizandi z docēdi magisteriū i ecclēa tri-
buit. li. vi. cap. ii. B.

Destructio ierosolimitana p̄ titū facta p̄n-
decies centena iudeoz peremit. li. ii. ca. v.

Dyaconi ordinātū viduarū grā. li. ii. c. i. A.
Dyaconi p̄sbyteris p̄ferri nō debēt. li. x.
cap. vi. B. Actū. xiiii. niceni cōcili.

Dyaconus eucharistiā ministrare potest
vbi nullus est p̄sbyter. ibidem.

Didimus scole ecclēastice doctor ap̄d alexā-
drīā oibus probantibus p̄ficiūt. li. xi. c. vii.

Didimus et si p̄ima etate luminib⁹ orba-
tus nō solū i litteris sacris sed i omī arte li-
berali p̄cipuus doctor euadit. li. xi. ca. vii.

Didimus apud alexandriam sub valente
claret. li. xi. ca. vii.

Didimū rufinus hui⁹ hystorie interpret
vidit et audiuit. ibidem.

Didimū beatus antoni⁹ de heremo alexā-
drīam descendēs sup oculoꝝ corpora lūm-
amissione pulchre cōsolat. li. xi. cap. vii.

Diocletian⁹ crudelitatis nimietate satiat⁹

Tabula

q̄ imani clemētia vtiť i chriſtiāos. li. 8. c. 13
Dio cletian⁹ ſuccedit caro. li. vii. ca. xxv. B.
diocletian⁹. xix. iperū ſui anno dirā in chri-
ſtianos excitat pſecutionem. li. viii. cap. ii.
diocletian⁹ āno iperū ſui. xix. circa feſtū paſ-
che dictis publicis iubet oēs chriſti ecclias
ad i. vii. q̄ dirui ſcripturasq̄ ſacras exuri
Dionisi⁹ iura in chriſtianos (ibidē
edicta. ab i. vii. q̄
Dio cletian⁹. a b i. i. dēlla in chriſtianos edicta
in foro publico p̄ndētia/nobilis p̄nus chri-
ſtianus iniecta manu diſtrahit/z minuta
tim ſpectante populo diſcerpit. li. viii. ca. v.
Dyocletian⁹ ptem pallacii fortuna icēdio
p̄ſiagrata dicit a xpianis fuiſſe ſuccēſā. idē
Dio cletian⁹ cū collega ſuo mariano de-
poſita ſponte regni purpura p̄uatus ple-
beius viuūt. li. viii. cap. xv.
dionisi⁹ coriſthioꝝ ep̄s petrūz paulū pariťz
eodem tempore in p̄be paſſos fuiſſe affir-
mat. li. ii. ca. xxv.
Dionisi⁹ ariopagita paulo credidit ei⁹ co-
mes fuit et ecclie athenienſi ſacerdoti⁹
ſuſcepit. li. iii. cap. ii.
dionisi⁹ coriſthioꝝ ep̄i ſcripta referūt. li. iii.
Dyonisi⁹ coriſthioꝝ ep̄s ad di. ca. xxii.
uerſas ecclias ſeptē cōſcripſit epl̄as. ibidē
Dyonisi⁹ coriſthioꝝ ep̄s i epl̄a ad athe-
nieſes dyonisi⁹ ariopagite meminit. ibidē
Dyonisi⁹ coriſthioꝝ ep̄s p̄mtū gnoſio-
rū ep̄iſcopū hortat ne fratib⁹ neceſitate
cōpulle caſtitate indicat. li. iii. ca. xxii.
Dyonisi⁹ alexādrin⁹ i ſectatibus ſe nō/
nullis liberū z chriſtiano viro digniſſimuz
verbū reſpondet. li. vi. cap. xxix.
Dyonisi⁹ alexandrin⁹ ep̄iſcopus multa
poſt ſe ſcripta dereliquit. li. vi. ca. xxxii.
dyonisi⁹ alexādrini ep̄i ſcripta. li. vi. ca. vl.
dyonisi⁹ alexādrini ep̄iſcopi ſūma eruditio
patet. li. vi. ca. xxx. xxxi. xxxii. xxxiii. z. xxxiiii.
et li. vii. p̄ totū vſq̄ ad. cap. xxv.
Dionisi⁹ alexandrin⁹ ep̄i ad nouatū epl̄a
perb̄ z uis ſed magnifica. li. vi. cap. vl.
dyonisi⁹ alexādrino ep̄o viſio oſtēdit q̄ iu-
bet eū hereticoꝝ ſcripta p̄ſcrutari. li. vii. c. 6.
Dyonisi⁹ alexādrin⁹ ep̄iſcopus nemine
eſſe rebaptizandū p̄ hystoriaz memoratu
digniſſimā oſtendit. li. vii. cap. viii.
Dyonisi⁹ alexādrin⁹ baptizatū ab here-

ticiſ etiaſ i forma q̄ blaphemiaz plena eē
videbat rebaptizare nō audet. li. vii. c. viii.
Dyonisi⁹ alexādrinus i p̄ſecutiōe q̄ ſub
valeriano fuit multos cruciatus p̄p̄t chri-
ſti nomē conſtantē ſuſtinuit. li. vii. ca. x.
Dyonisi⁹ alexādrin⁹ i colas exili i quod
relegatus eſt cōuertit ad fidē. ibidem
dyonisi⁹ alexādrin⁹ oēs nepotiſ heretici ſec-
tatores/de ſcripturis ſacris p̄ſutatos ad ſa-
nā doctrinā fidēq̄ mire cōuertit. li. vii. c. xi.
Dyonisi⁹ alexādrinus p̄ ſuo vehemēti
in fidē ardore tribus diebus cōtinuis codi-
cē nepotiſ legere z diſcutere cepit. li. A. c. xxi.
dio niſi⁹ alexādrin⁹ oīm viroz ſui t̄p̄is eru-
tiſſimus/an apocalipſis/iobis euāgeliste
fuerit aut alteri⁹ iobis dubitat. li. vii. ca. xx.
dyonisi⁹ alexādrin⁹ oīm hoīz ſui t̄p̄is erudi-
tiſſim⁹. xii. āno gallieni morit. li. A. c. xxv. a.
Dyonisi⁹ ſub decio ap̄d alexandriam pa-
tiſtur. li. vi. ca. xxx. L.
dioſcorus. xv. a nnoz puer primū p̄berib⁹
pro chriſti fide cruciatus tandem aſſeruari
iubetur. li. vi. cap. xxx. L.
diſceſſio pluriā a fide ſub decio li. 6. c. xxx. b.
diſcipuloꝝ chriſti matheus z iohānes ſoli
animū ad ſcribēdū applicāt. li. iii. ca. xix. A.
Domitian⁹ ſuccedit tito fratri. li. iii. c. xi.
Domitianus ſecūda i chriſtianos excitat
p̄ſecutionem. li. iii. cap. xii.
Domitianus oēs qui d̄ genere dauid reſi-
dūt erant perimī iubet. li. iii. cap. xv.
Domitianus de chriſti aduētū ſicut et he-
rodes formidat. ibidem
domitianus cōſanguineos chriſti ad ſe de-
latos ſup multis interrogat iſterrogatos/
velut inocētes/liberos abire p̄mittit. ibidē.
Domitian⁹ p̄ſecutiōem quā i chriſtianos
excitauerat/datis compescit edictis. ibidē.
Domitian⁹ portio neronis de crudelita-
te. ibidem.
Domitianus. xv. annis impat. li. iii. c. xvi.
Domitiano ſuccedit nerua. ibidē.
Domitiano mortuo oēs honoz tituli q̄ i-
eum collati fuerant detrahunt. ibidem.
domitiano mortuo oēs q̄ i exiliū truſi fue-
rant reuocari/et facultates ſuaz recipere
ex ſenatus cōſulto iubent. li. iii. cap. xvi.
Domitiano mortuo iohānes ephesi⁹ ve-
lut ad p̄p̄riā ſcolā redit. li. iii. ca. xvi. z c. xix.

Tabula

Domician⁹ et nero soli de p̄cipib⁹ rōnis aduersati sūt christiano dogmati. li. iiii. ca. vicesimo quarto. B.

Dorothe⁹ ep̄s antiochen⁹ / vir eruditissim⁹ eunuch⁹ a natitate fuit. li. vii. ca. xxvii.

Dorotheus cubiculi regis p̄posit⁹ sub dīo / detiano patz. libro. viii. cap. vi. B.

Dorothea virgo alexandrina / amapētio de stupro int̄pellata magnanimum dedit responsum. libro. viii. cap. xvii. B.

¶ Ebyonite in q̄bus errabant. li. iiii. ca. xxi
Ebyonite dicūt ch̄stū de ioseph semie eē natum libro. v. capitulo. viii. B.

¶ Ecclesiasticaz hystoriā eusebius cesariē sis greco sermone cōscripsit in prologo rufini ecclesiastice p̄scribēde materiaz eusebius sūpsit ex epl̄is quas s̄cti ep̄i primitiue ecclie se inuicē dabāt ī bibleotheca ierosolimoy vsqz ad tēp⁹ suū seruatis. li. vi. ca. xv.

Ecclesiasticā hystoriāz rufin⁹ p̄bit iubēte cromatio ep̄o de greco ī latinū vertit ī prologo rufini ibidē.

Ecclesiastica hystoria yndecim libros continet. ī p̄logo rufini.

Ecclesiastice hystorie nouē libri eusebiū sunt duo postremi rufini. ibidem.

Ecclesiastice institutionis inīcia a filone lucide describūtur. libro. ii. ca. xxiii. A.

Ecclesia q̄ ierosolimis erat dīnitus admonita migrat / e / ciuitate ne in exadio vrbis illius proxime futuro iustus puniret. cum impio. libro. iii. capitulo. iiii. B.

Ecclesia virgo p̄māsīt z imaculata vsqz ad tēpora traiani. libro. iii. cap. xxvi. B.

Ecclesia primitiua quare virgo dicebatur libro. ii. ii. capitulo. xx.

Ecclesia christi sup petrū sūdat. li. vi. ca. xvii.

Ecclesias christi dirui et sacras litteras exuri mandat diocletianus. li. viii. cap. ii.

¶ Edicio lxx. interpretū nostra ē. li. vi. ca. xii.

Edicio septuagīta inipretū oīa p̄tinet q̄ de scriptura sacra reputanda sūt. li. vi. ca. xxii.

Edissa mesopotanie vrbis thome ap̄li reliquis decoratur. libro. xi. cap. v.

Egesippus statim post ap̄stolos claret. libro. ii. cap. xxiii. A.

Egesippi de mira s̄ctitate iacobi testimo nū. li. ii. cap. xxiii. A.

Egesipp⁹ aliqz viri eruditissimi aduersā exurgentes hereticos parit̄ oriūtur z exurgunt. li. iiii. cap. vii. L.

Egesippus scriptor celeberrimus sub hadriano clarere incipit. ibidem

Egesipp⁹ romāvenit sub aniceto. li. iiii. c. x. b

Egesipp⁹ cōtēptus orane⁹ iustino ph̄. d.

Egesippus sub antonino vero claret. libro quarto. capitulo. xvi.

Egypti⁹ deus callid⁹. sacerdotis tandem ignē deū caldeorū supat. li. xi. ca. xxvi.

Egypti⁹ iter litteras sacerdotales signuz crucis habebant. li. xi. cap. xxix.

¶ Emoroisse a ch̄sto curate mira z memoratu dignissima hystoria. li. vii. ca. xiiii.

¶ Enodius prim⁹ antiochie ep̄s li. iiii. c. xvi

¶ Ephesina ecclesia a paulo fundata. a iohanne edificata. li. iiii. cap. xvii.

Epistola quā ab agarus rex ad ch̄stum misit. li. i. cap. xvi.

Epistola quaz ch̄stus ad regem abagaru scripsit. li. i. cap. xvii. A.

Epistolaz ad hebreos quare paul⁹ hebreo sermone scripsit. li. vi. cap. x. B.

epla ad hebreos pauli est. li. vi. c. x. b. z. xvii

eplam ad hebreos clemēs potius q̄ lucas interpretat⁹ est. i. i. latinū vertit. li. iii. c. xxii

Episcopi q̄ sub comodo ī portionibus iedibus nobiles habentur. li. v. cap. xxi.

episcopi ierosolimitani quidecz prim⁹ / hebrei z antique origenis extiter. li. iiii. c. iiii

Episcopi ierosolimitani ex circuncione sumpti q̄ a ch̄sti ascensione ibi ecclesiam rexerunt hysunt. li. iiii. cap. iiii.

Episcopoz romanoz vsqz ad soterē q̄ ab ap̄lis. xii. fuit successio. li. v. ca. vi.

Episcopoz ierosolimitanoz q̄ ex gentib⁹ sumpti sunt successio. li. v. cap. xi

Ep̄s non minus q̄ athēns ep̄s ordinari non potest li. x. ca. vi. B. actū. iiii.

Episcopos duos eē ī eadē ecclia nicena synodus inhibuit. li. x. cap. vi. B. actū. x.

Episcopo nō taz iuris dicēdū officiū q̄ sacerdotiū ministrandū traditur. li. x. ci. xxii.

Epymachus apud alexandriaz sub decio patitur. li. iiii. cap. xxx. L.

¶ Ethiopes de more gentis a femine isr

Tabula

reguntur. li. ii. cap. i. **L.**

Ethio p̄ incitum conuersionis taliter factum est. li. ii. cap. i. **L.**

Eucharistia etiam a fide lapsis modo peniteat nō est deneganda. li. vi. ca. xxiii.

Christie paz serapioni morti proximo p̄tulit et dedit. ibidem.

Alieni nuptias n̄ admittūt ab alienis. ibidem. **L.**

Eugenius annus succedit valentiniano iecudo. li. xi. ca. xxii.

eugenius tyrannus an̄ theodosii pedes victis p̄ terga manib⁹ adducit⁹ et occidit. li. xi. c. 33

Ennus apud alexandriam sub decio patitur. li. vi. cap. xxx. **L.**

eunomia a q̄ eunomiana heresis arte dialectica prepotens plurima contra fides nostram scripsit. li. x. cap. xxv.

Eunomiana heresis ex arriana origine trahit. ibidem.

Eunomiana heresis dicebat filiū per oīa dissimilem patri. li. x. cap. xxv

eusebius cesariensis hystoriam ecclesiasticā greco sermone conscripsit. ibidem

Eusebius ecclesiastice hystorie cōscribēde materiaz iūpsit ex eplis sc̄torū ep̄orū primitiue ecclie ad se inuicē datis et vsqz ad suū t̄pusi bibliotheca ierosolimorum seruatis. li. 6. c. 13

Eusebius intentionem suam declarat in prologo suo per totum. ibidem

Eusebius centū origenis epl̄as in libros digessit et memorie tradidit. li. vi. ca. xxii.

Eusebius hystorie ecclesiastice auctor scripturas sacras i medijs plateis d̄ mandato dioletiani exuripidat⁹ et ecclias diruit. li. viii. c. i

Eusebius incredibile i christianos exerceri crudelitatem. li. viii. cap. ix.

Eusebius. ix. libros hystorie ecclesiastice edidit. duos postremos rufinus ei⁹ interpretis addidit. li. ix. in calce libri

Eusebius nicomedie ep̄us cōstantii imperatoris auctoritate vsus conciliū apud cōstantinopolim cōuocat ut arrius restitueret t̄m intendens. li. x. ca. xii.

Eusebius nicomedie si alexandri alexandrie ep̄m p̄pellere t̄tat⁹ arriū suscipia. idē

Euangelium fauete tiberio. vsqz qz libe-

re differantur. li. ii. cap. iii. **A.**

Euangelii predicatio sub tiberio imēsas multitudines ad fides christi puocat. ibidē

euangelistarū et euāgeliorū ordo. li. iii. c. xix

A. et li. v. ca. viii. **A.** et li. vi. ca. x. **B.** et ca. xvii

euāgelii suū mathe⁹ p̄io oīz scribit p̄dicātib⁹ i vrbe romana petroz paulo. li. 4. c. 8. **A.**

euāgelii suū marcus petro mortuo scribit. ibidem.

Euangelium suū iohannes post matheū et marcū scribit ibidem

euāgelia. iiii. t̄m recipi debere. li. vi. ca. xvii

Excidiū ierosolimitanū accidisse ob necem iacobi a prudētibus Judeorū creditū est. li. ii. cap. xxiii. **L.**

excidiū ierosolimitanū p̄ titū factū p̄ndeci es cētena milia iudeorū perit. li. iii. cap. v

Excōmunicatū i vna ecclesia i alia recipi nō debere diffinit nicena synodus. li. x. ca. vi. **B.** actū quītum

Fabianus de agro rediēs i gressusqz tēplū qu opniuer. us populus p̄ ep̄o deligendo coierat delapsa e celo super caput eius colūba ep̄us romanus designat. li. vi. c. xx

Fadus Judee p̄urator i theodoe seditionē iicio comprimit. li. ii. cap. xi.

Fames dira ab agabo p̄nūciata sub claudio p̄niuersū orbem obtinet. li. ii. cap. viii.

Fames dira i ierusalē i ierusalē fuisse ex iosepho describitur. li. iii. ca. iiii. p̄ totū

Fames illius horēde t̄pe p̄dones p̄ totā vrbe i grassantes incredibilia crudelitatis genera i ciues exercēt. li. iii. c. iiii. p̄ totū

Fames cōpellit iudeos lora cingula/calciamenta et fenum comedere. li. iii. ca. iiii. **L.**

Fames mariā nobilē iudeā p̄p̄iū iugulare puerū et edere cōpellit. li. iii. ca. iiii. **D.**

Fames dirissima et lues miseranda infideles miserabiliter puadit. li. ix. ca. xiii.

Christianos inter illos habitantes ne ad p̄nū quidē contingit. li. ix. ca. viii. **B.**

Fames et lues q̄ infideles sub maximiano dirissime i ierusalē pulcherrime describitur. li. ix. cap. viii. **A.**

Femine apud ethiopes res publica guber-

Tabula

nant. cap. i. libro. i. **L.**
 Semine apud egiptū tota aī au' ditate ad
 litteras z sapiētiaz currūt. li. ii. ca. xvii. **L.**
 Semine apud egiptū seorsū a viris bitant
 libro. ii. capitulo. xvii. **L.**
 Felix magū quēdā virū sediciosū cōpressit
 et in fugam pertit. li. ii. cap. xxi.
 Festus mittit a nerone procurare iudeam
 libro. ii. capitulo. xxii.
 Felix mittit a claudio procurare iudeam.
 libro. secūdo. capitulo. xx.
 Felici. succedit festus n procuratiōe iudee
 libro. secūdo. cap. xxii
 Festo succedit albinus in paratiōe iudee
 libro. secūdo. cap. xxiii. **L.**
 Feminis chūstianis p pudēda viscerū et
 naturalīū secreta mēbroz erei cydētis sus
 stes ingerebant. li. viii. ca. xiii.
 Felix diaconus liberio epō s uo e sede pul
 so ab hereticis subrogatur. li. x. ca. xxii.
Fidē suā quattuor milites ante tribūa
 lia pulcherrime nutib⁹ pfitent. li. 6. c. 30. **L.**
 Fides maximaz sub decio facit iacturam
 libro. vi. ca. xxxv.
 Fidei maxima sub diocletiano iactura. li.
 bio octauo capitulo tercio.
 Fidē multoplures ppter metū formētoz
 sub diocletiano negauerūt q̄ pstant tenuerunt
 libro octauo capitulo tercio.
 Fidei chūstiane cōfessio pulchra et mirabi
 lis apud thebadiam sub diocletiano. li. viii
 capitulo nono
 Fidē muliercule firmīssimam z liberīssimaz
 vocē amiratiōe dignīssimā. li. xi. ca. v.
 Fidē docere z etiā predicare p̄sentib⁹ episco
 pis laici modo fuerit eruditi p̄nt. li. vi. capi
 tulo. xiiii. **L.**
 Fileas liberaliū artū eruditīssimus sub di
 ocletiano patitur. li. viii. ca. x. **A.**
 Filoromus dux romanorū militū sub dioc
 letiano. patitur ibidē.
 Filoromiducis romanorū militū fide sibi d
 Fileas tormenta quibus martyres afficie
 bantur in cōmuni refert. li. viii. ca. xv. **B.**
Fili⁹ dei abrahe z familie ei⁹ familiaris
 z p̄ceptor ac monitoz fuit libro. i. ca. i. **B.**
 Filiū dei esse sapiētiaz p̄ris ab eo eternali
 ter genitam ostenditur. li. i. cap. primo. **L.**
 Filius dei hūanū genus per nequitiam ob

scuratū/lege veteri gēti hebreoz misericor
 dīter data illi instrauit. libro. i. ca. primo. **L.**
 Fili⁹ dei humanū genus in omne viciū p̄u
 ens ad sui cultū z p̄iaz vitatis reuocat. libro
 primo capitulo primo. **L.**
 Filius dei celesti vnguēto a patre vnctus ē
 libro primo capitulo primo. **B.**
 Filius dei lōge aliter vnctus ē cō
 tifices aut proph. **L.**
 Filius dei quare dicitur s̄cūdo secūdnz
 ordinē melchisedech. li. i. ca. j.
 Fili⁹ dei ex nomine suo hūsto sectatores
 suos appellari voluit xp̄ianos. ibidē.
 Filius dei de ventre p̄ris generat quō intel
 ligitur. libro. i. capitulo. i. k.
 Filius dei ante luciferū genitus ē quomō
 intelligitur. li. i. cap. i. k.
 Filii israel quomō variis policiis succ essi
 ue gubernati sūt. li. i. cap. v. **A.**
 Filii israel post moysē z io. sue. iudicib⁹ et
 regibus vsqz in trāsmigrationē babilonis
 gubernātur. libro. i. capitulo. v. **A.**
 Filii israel post reditū de babilonia p pōti
 fices vsqz ad tēpora chūsto prima regunt
 libro. i. capitulo v. **A.**
 Filius naturalis z fili⁹ legalis q̄s sit libro
 primo. cap. vi. **A.**
 Filo scriptoz insignis sub gaio floret. libro
 secūdo. cap. v. **A. et. B.**
 Filonis in re litteraria laus z cōmēdatio
 libro. secūdo ca. v. **A. z B. z ca. xvii. L.**
 Filo inter oēs claros scriptoz clarīssim⁹
 erat. libro. ii. cap. v. **A.**
 Filo pro p̄tribulib⁹ suis iudeis legatione
 ad gaiū fungit. li. ii. ca. v. **B. et. L.**
 Filo legatione ad gaiū pro iudeis fūgēs
 pene piculū incurrit mortis. ibidē.
 Filo marci abstinētiam z eozū q̄ illi adbes
 serūt litteris mādauit. li. ii. cap. xvi.
 Filo p̄ite ordinē z ritus patrū egipti eozū
 qz q̄ illic primo crediderūt p̄clare scribit.
 libro. ii. capitulo. xvii.
 Filonis breuis z magna p̄mēdatio. libro.
 secūdo. cap. xvii. **L.**
 Filio origenē ecclie istitutiōis z enāgeliste
 tradiōis clare describit. li. ii. ca. xvii. protū.
 Filonis libro. ii. ca. xviii. **A.**
 Filo sub gaio romani veniēs in q̄ta apd
 lenatū admiratiōe habetur. li. ca. xviii. **B.**

Tabula

Flavia xv domitiani ob testimoniū qđ
contulit christo in insulā pōtiā relegatur.
li.iii.ca.xiii

Flavianus eugenii prefect⁹/erudst⁹ ad mo
dū vir/cū euadere potuisset a bello mereri
se m^{er}em iustius p errore q̄ pro crimine
iudicari. li.xi.ca.xxviii.

Fluis epūs nonagenario ma
ior post q̄ alium p̄ mutas pro tribula
constant̄ latus q̄ carcere reddidit spiritus
sub antonino viro. li.v.ca.ii. A.

Fotino succedit hyreneus in sede lugdu
nensi. li.v.ca.v.

Fotiniāni q̄ et paulianiste rebaptisandi.
sunt. li.x.ca.vi. B. actū. xix.

Gaius succedit tiberio. li.ii.ca.iiii

Gaius inicio impii sui iudeoz principatū
tradit agrippe. li.ii.ca.iiii.

Gaius herodē variis excruciatū tormētis
eterno dānat exilio. li.i.ca.xiii. z li.ii.ca.iiii

Gaius voluit deus appellari. li.ii.ca.v. B

Gaius iudeoz gētem sūmo odio psequit̄
li.ii.ca.vi. A.

Gaius loca sacra iudeoz prophanari iur
bet. li.ii.ca.vi.a.

Gaius statuas z ymagyn es suas in locis
sacris iudeoz erigi iubet. li.ii.ca.vi. A.

Gaius templū iudeoz in templū sui nois
cōmutare audet. ibidem

Gaius quattuor ānis nec integris impat
li.ii.ca.viii

Gaius succedit claudius. ibidem.

Galba z otho neroni succedentes āno vno
et. vi. mēsis impant. li.iii.ca.iii. A.

Galliaz nobilissime vrbes lugdunū z piē
na. li.v.ca.i.a.

Gallus succedit decio. li.vi.ca.i.

Gallus sanctos viros psequit̄. li.vi.ca.i.

Gallus nō integris duobus annis impe
rat. li.vii.ca.ix

Gallo succedit valeriana nus cū filio gallie
no. li.vii.ca.i.

Gallienus valeriani filius solus impans
persecutiōem in christiana nos cessare iubet
li.vii.ca.xvi.

Gallien⁹ vnūquēqz suo cultu viuere sinit.

li.vii.ca.xvi.

Gallieno imperante ecclie christi in pace
fuerunt. li.vii.ca.xx.

Gallienus xv ānis impat. li.vii.ca.xxv.a

Gallieno succedit claudius. eodē.

Genealogia christi de dauid p salomo
nē. Item p nathan declarat. li.c.vi. B

Genealogie hebreoz in archinis templi
secretioribus seruabantur. li.i.ca.vi. L.

Genealogias iudeoz herodes iubet incē
di. li.i.ca.vi. L.

Genealogiaz libros quidem studiosi viri
domi reseruarunt. li.i.ca.vi. L.

Gorgius redarguitur q̄ in epātū magis
sibi iuris dicendi officiū q̄ sacerdotiū mī
nistrandū existimari. li.x.ca.xviii.

Gordia⁹ succedit maximiano. li.vi.ca.xix.

Gordianus vii. ānis impat. li.vi.ca.xviii.

Gordiano succedit philippus. ibidē.

Gorgonius cubiculi regis pposit⁹ sub dio
detiano patitur. li.viii.ca.vi. B.

Gratianus in oriētis ptibus valētī pa
truo succedit. li.xi.ca.xiii.

Gratianus pietate z religione om̄s fere q̄
ante eū principes fuerāt supat. li.xi.ca.xiii

Gratianus p̄ sortē ī imperio asciscit theo
dosium. li.xi.ca.xiiii.

Gratianus theodosio orientis procuratio
ne pmissa sibi et fratri ptes occidentias reser
uati. li.xi.ca.xviii.

Gratianus a maximino tyrāno lugdunū
suoꝝ proditiōe pimitur. li.xi.ca.xviii.

Gratitudo leene ī macharium. li.xi.ca.iiii

Gregori⁹ qui et theodor⁹ neocesariensis
epūs prece fusa aquas stagni subito disce
dere facit. li.vii.ca.xviii. A.

Gregorius mōtem e loco proprio facit se
cedere. ibidem.

Gregorii gesta amena z meōratu dignissē
ma. li.vii.ca.xviii. A et. B.

Gregorii fides. li.vii.ca.xviii. B.

Gregorius apollinē quē su a pntia e fano
depulerat/data ad illū eplā ī locū suū res
dire z dare respōsa solita pmittit. li.vii.ca.
xviii. B

Gregorio iubēte recedit a pollo pmittēte
redit z dat responsa. ibidē.

Tabula

Gregorii nazāzeni z basilii. gesta p̄dara. li. xi. ca. nono. a.
 Gregori⁹ nazāzen⁹ z basilii⁹ sub valēte cla-
 rent. li. xi. ca. nono. p. totum.
 Gregorius apud nazāzon oppidū ī locuz
 patris subrogat ep̄s. li. xi. cap. ix. B.
 Gregorius nazēzenus basilii collegam
 suū de doctoris cathedra extrahit z ad mo-
 nasteriū manu iūcta pducit. li. xi. cap. ix. a.

Adriano libriū apologeticū p christia-
 na religione quadratus p̄r doctus z fide-
 lis offert. li. iiii. cap. iiii.
 Adriano libriū de christiana religiōe ari-
 stides vir fidelis z doct⁹ offert. li. iiii. ca. iiii.
 Hadrian⁹ scribit z mādāt xp̄ianos nisi pba-
 to aduersū leges crimine torqueri non de-
 bere. li. iiii. capitulo. viii.
 Hadrian⁹ p̄no et. xx. anno impat. li. iiii. c. ix.
 Hadrianus moritur. ibidem.
 Adriano succedit antonin⁹ pius. ibidem.
Herodes p̄r editiuis fuit tēpli appollī-
 nis. libro. i. capitulo. iiii. B.
 Herodes primus filium habuit herodem
 antipatrem ibidem.
 herodes antipat̄ genuit herodē ascaloni-
 tā q̄ tpe natiuitatis ch̄isti fuit li. i. c. iiii. B.
 Herodes ascalonita filius antipatris tpe
 natiuitatis ch̄isti uiuit. ibidem.
 herodes paternū gen⁹ ex iduniels/maīnū
 vero ex arabib⁹ originē traxit. li. i. c. iiii. B.
 Herodes nō scōz generis ordiez pōtīfices
 cōstituit sed ignobilib⁹ quibusqz sacerdo-
 tia committit. li. i. cap. v. B.
 herodes sacrā sūmi pontīficis uestez clau-
 sam tenet. li. i. cap. v. B.
 Herodes sacrā sūmi pōtīficis uestez nūq̄
 pontificibus pmittit. li. i. cap. v. B.
 Herodis tpe interrupta est ducū z princ̄i-
 pū iuda successio. li. i. cap. v. B.
 herodes oēs libros in q̄bus genealogie iu-
 deoz scribebant̄ incendi iubet. li. i. ca. vi. G.
 Helī et iacob fr̄es p̄terini. li. i. cap. vi. B.
 heliprore duxit ex q̄ n̄los genuit liberos. id̄
 herodes oēs pueros abnuatu et infra occi-
 di iubet. li. i. cap. vii.
 herodes pp̄ioz liberoz p̄ricida ē. li. i. c. s. a.

Herodes variis z obscenis morbis ob scet-
 lera sua mire cruciat. li. i. cap. viii p. totum
 herodes morti appropinquas ex oī iudea
 primarios viros ī carcerē trudi/ z vt statiz
 ipso mortuo iterimāt mādāt vt ex lugētū
 multitudie exēdas hēat honorabile. li. i.
 herodes cultro accepto seip̄sū iterimāt. ca. ix.
 nuere tētāt. ibidem.
 Herodes solebat p̄rē. om̄i. purgare
 incisumqz edere. ibidem.
 herodes tres filios suos necauit. ibidem.
 Herodi succedit archelaus in regno iudeo-
 rum. libro. i. cap. x.
 Herodiadē philippi fr̄is prozē/ tulit hero-
 des pp̄ria z legit̄tia prozē depulsa. li. i. c. xiii.
 herodias filia fuit arethe regis arabū. id̄
 herodes tulit herodiadē fratris sui philips
 pi prozē. idem.
 herodes pp̄t herodiadē regno pellit. z ī exi-
 liū apud viēnam relegat. li. i. cap. xiii.
 herodes iohēm capite trūcari iubet/ timēs
 ne doct̄ie ei⁹ suasioe ppli ab se d̄ficerēt. id̄
 Herodi multa obuēniūt incōmoda/ deo ī
 eū plāscēte ob tā iniustā quā contulit iohā-
 ni necē. ibidem.
 herodes petrū cōiecit ī carcerē. li. ii. ca. x. A.
 Herodis facin⁹ ī ap̄tos p̄petratū dilatio-
 nē nō patitur vltionis. li. ii. cap. x. A.
 Herodē p̄ tribunali sedentē z spectacula
 populo edentē pcutit angelus/ q̄ nō dedis-
 set gloriā deo. li. ii. cap. x. A. et B.
 herodes statēs permib⁹ expirat. li. ii. c. x. A.
 Herodis mors ex iosepho preclare descri-
 bitur. li. ii. cap. x. B.
 Herodis ab angelo p̄cussi ad populū pia
 collocutio. li. ii. cap. x. B.
 herodi vexatio. intellectū prebet. ibidem.
 Herodi acclamat populus dei voces z nō
 hominis. li. ii. cap. x. A. et B.
 Herodes quinquagesimo etatis sue āno z
 regni septimo moritur. li. ii. cap. x. B.
 Helena regina magne famis tpe abūde
 indigentibus succurrit. libro. ii. cap. xii.
 Helene regine nob̄le sepulchrum pro for-
 ribus ierosolimoꝝ. idem.
 Helena q̄ tam pia fuit ī pauperes apud
 adabenos regnat. li. ii. capitulo. xii.

Tabula

Hereses oēs e symone mago velut e capite fluunt. libro. ii. capitulo. xiii. B.
bermes libri q. pastor appellat edidit li. iiii. cap. ii. cui⁹ libri⁹ auctoris meminit bieronimus i libro de viris illustribus i plogo galatato Itēz capitulo. nosse de cose. di. iiii. et de volum. sancta. di. xv. §. que vero. ~~libri~~ ~~monitarum~~ que fuerit. libro iiii. capitulo. xxi.
Heresis a. r. i. s. f. e. d. a. et carnalis et libidinis plena est. li. iiii. cap. xxi.
Heresis nicolaitarū a nicolao pno de vii. dyaconis originē sumit. li. iiii. ca. xxiii.
heretici post apostolorū eorū q. christū audierāt t̄paz nō aīte surrexerūt. li. iiii. c. xxvi. b.
Heros succedit ignatio in sede anthoche na libro. iiii. capitulo. xxx.
heli⁹ adrian⁹ succedit traiano. li. iiii. ca. iiii.
hereses primitiue ecclie noīant. li. iiii. c. xxi.
hereses antique iudeorū noīant. ibidem.
heresis mōtani originē declaratio. li. v. c. xv.
Heresim montani impugnat et declarat Appollinaris libro. v. capitulo. xv.
heresiz mōtani appolloni⁹ fortit̄ impugnat et prophetissas ei⁹ multis arguit pctis. li. v. capitulo. xvii. p. totum z precipue. B.
heresis mōtāi impugnat. li. v. c. xv. xvi. z. xvii.
heresis artemonis q. fuerit. li. v. c. xxvii. B.
Heresim artemonis paulus samosatens⁹ instaurare conatus est. li. v. cap. xxvii. A.
Hereticos origenes etiā ex p̄citiis ~~horruit~~ ~~horruit~~. li. vi. cap. i. B.
Heldras sacerdos de tribu leui corruptas scripturas z legē quā moyses poplo dederat diuinit⁹ repauit i integrū. li. v. c. viii. b.
heresiz helchēsaitarū origenes vt. primū ori ri cepit subito restringit. li. vii. ca. xxvii.
heresis helchēsaitarū q. fuerit. li. vi. c. xxvii.
Heron apud alexandriam sub decio patitur. li. vi. cap. xxx. C.
hereticos rebaptisados ciprianus cū oib⁹ pene p affricā sacerdotib⁹ sentit. li. vii. c. ii.
Hereticos an rebaptisari oporteat i affrica exorta questio. agitatur. iter ecclie episcopos. li. vii. cap. ii. iiii. vi. e. viii.
Heresis sabellii orit̄ sub gallo apud p̄to. lomaidā. li. vii. cap. iiii. et v.
heresis sabellii q. fuit. li. vii. ca. v.

Hereticorū libros z traditiōes viris doctis legē et scrutari licet. li. vii. cap. vi.
herbe e basi statue christi surgentis mira atqz vix credibilis virtus. li. vii. ca. xiiii.
Herba e basi istatue christi surgēs a cōtactu simbric illius depellendorū oīm morboz virtutem trahit. ibidem.
Heresis pauli samosatens⁹ i vltimo cōcilio antiocheno denudat̄ z a cūctis christi ecclie sūis dānatur. li. vii. cap. xxv. A.
heresis pauli samosatens⁹. li. vii. ca. xxii. B. et. xxv. B.
Heresis manicheorū a mane quodā persa originē ducēs sub diocletiar. o. impatore et felice vrbis rome ep̄o oritur. li. vii. ca. xxvi.
Herculi⁹ q. z marimanus cā collega suodiodetiano regni purpuram vltro depōnit. li. viii. cap. xv.
Heresis arriana oritur. li. x. cap. i.
Helena q̄ta diligētia crucem. dñi. cam perquirat. li. x. cap. vii. et. viii.
Helena in eo loco in quo crucē christi reperit templū mirificū cōstruit. li. x. ca. viii.
Helena sacris virginibus ad prandium vocatis habitu famule succinta humiliter ministrat. li. x. cap. viii.
Heresis appollinaristarum in concilio romano damnatur. li. xi. cap. xx.
Hircano p̄pei⁹ p̄tificatū iudeorū reliquit nullo ~~aristobolo~~ ~~fratre~~ natu. maior. li. i. ca. v. A.
Hircan⁹ vltim⁹ ante christum p̄tificatus apud iudeos fūct⁹ ē. li. i. ca. v. B.
Hircan⁹ vlti⁹ iudeorū ante christi natiuitatē p̄tifer a pa. th̄s cap. li. i. ca. v. B.
Hircano vltio iudeorū p̄tifici herodes auctoritate romani senat⁹ succedit. li. i. c. v. B.
Hireneus memit martiri ignatii. li. iiii. capitulo. xxiii. B.
Hireneus lugdunēsis ep̄s i cōcilio gallicano p̄sudet. li. v. ca. xxi.
Hirene⁹ vidit polycarpū. li. iiii. ca. xlii. A.
Hirene⁹ succedit fotino in sede lugdunēsi. libro. v. ca. v.
Hirene⁹ polycarpi cūctos fere mores z act⁹ vsqz i logā senectā meōria t̄z. li. v. ca. xix.
Hireneus que i puericia didicerat. tenac̄ memoria tenebat. li. v. capitulo. xix.

Tabula

Hiberorum ad christi fidem pulchra et mirifica conuersio. li. x. ca. xi.

Milanus quod athanasio faueret in exilium traditur. li. x. ca. xx.

Milanus sub iuliano de exilio regressus nicensi consilii fidem dolis arrianorum pene extinctam per nuricum/italiam/galliasque reparat libro. x. ca. xxxi.

Milarius libros de fide nobiliter edidit quibus longe positos perfectissima instructione coherxit. ibidem.

Humanitas mira christianorum in alexandrinis ciues persecutores suos. li. vii. ca. xix.

C Jacob et heli vteri fratres. lii. ca. vi

Jacobus frater domini cur dictus sit. li. ii. ca. i. A

Jacobus filius fuit ioseph. li. ii. ca. i. A. Sed nota quod auctor hic errauit.

Jacobus primus episcopus ierosolimitanus. libro. ii. cap. i. A.

Jacobus episcopus a ostolorum constituitur ibidem.

Jacobo iohanni et petro dominus omnem scientiam tradidit. ibidem.

Jacobus iohannes et petrus scientiam quam primum a domino acceperunt ceteris apostolis tradiderunt. ibidem.

Jacobi duo fuerunt. ibidem.

Jacobus maior ab herode percussus. li. ii. ca. ix.

Jacobus cum ad martirium duceretur eum qui se iudici accusauerat a peccatis absoluit et osculatur. ibidem.

Jacobus simul cum illo qui se iudici accusauerat capite plectitur. ibidem.

Jacobo minori sedes ierosolimitana ab apostolis defertur. li. ii. ca. xxiii. A.

Jacobus quare dictus sit iustus.

Jacobus ex vno matris factus fuit. li. ii. ca. xxiii. A

Jacobus vinum et siceram non bibit neque aial manducauit. libro. ii. cap. xxiii. A

Jacobi caput nouacula non ascendit.

Jacobus oleo non est punctus neque balneis usus

Jacobo soli licebat intrare sanctam synagoga.

Jacobus lauro non utebatur idumeto sed tantum sindone

Jacobus pro assiduitate ad orandum et genua nectendum callos habebat in genibus mor-

re camelli. vtz ibidem.

Jacobus magne estimationis erat apud iudeos.

Jacobus e prima templi precipitatus a iudeis lapidatur li. ii. ca. xxiii. B

Jacobus fullonis pectore iterum.

Jacobus cum lapidaretur orat in lapidibus. li. ii. ca. xxiii. B

Jacobi mortem persequentes iudeorum ipse dire conantur. li. ii. ca. xxiii. C.

Jacobi epistola a nonnullis quondam non recipiebatur. li. ii. ca. xxiii. C.

Jacobo in episcopatu ierosolimitano Symeon filius cleopbe succedit. li. iii. ca. ix.

Jacobi cathedra apud cesaream philippi in magna veneratione habetur. li. vii. ca. xv.

Jacobus primus a saluatore et apostolis electus est episcopus. li. vii. ca. xv.

Jeium paschale etiam temporibus comodi obseruatur. li. v. ca. xxii

Jeium paschale an xl. diebus debeat obseruari aut pauisioribus aliquando dubitatum est. li. v. ca. xxiii. B.

Ierosolima ciuitate per titum capta inuenta sunt undecies centena milia iudeorum fame aut gladio fuisse perempta. li. iii. ca. v

Ierosolima ciuitate per titum capta nonaginta milia iuuenum in seruitutem per diuersas prouincias distrahuntur. li. iii. ca. v

Ierosolimitani episcopi. xv. primi bebreiz antique originis extiterunt. li. iii. ca. iiii.

Ierosolimitanorum episcoporum qui ex circuncisione sumpti a christi ascensione ecclesiam regunt noia libro. iiii. ca. iiii.

Ierosolima ciuitas ab helio hadriano beilya appellatur. li. iiii. ca. v.

Ierosolymitanorum episcoporumque ex gentibus sumpti sunt successio. li. v. ca. xi

Ierosolimitana sedes ab apostolis iacobino minori defertur. li. ii. ca. xxiii. A.

Ierosolimitanum excidium ob necem iacobi accidisse a prudentibus iudeorum creditum est. li. ii. capitulo. xxiii. C.

Ignatius secundus episcopus antiochenus. li. iii. ca. xxix. A.

Ignatius post petrum antiochie sedet. li. iii. ca. xxix. A.

Tabula

Ignatius scripsit epl̄as ad epheseos mag-
nesie cūstati ecclie q̄ ē trallis z ad roma-
nos ibidem.

Ignatius quāto desiderio. sūt martiruz
libro. iiii. capitulo. xxix. A.

Ignatius de caldeo fuit. li. xi. ca. xvi.

Ignatius q̄ statim ex p̄uaricatiōe p̄i-
ano generi obuenerunt. li.
primo. capitulo. primo. B.

India pleriq̄ p̄statini tēporib⁹ miro mo-
do ad fidē cōuertit. li. x. ca. x.

In iuria deo illata p̄festim vindicat i be-
rode. libro. ii. ca. x. B.

Institutionis ecclesiastice inicia a filone
clare describuntur. li. ii. ca. xvii. p̄ totum.

Intētio eusebii declarat i p̄logo suo p̄ to.

Interptes lxx. ab inuicē sepati eadē eisdē
verbis z sētētis ab initio vsq̄ ad finē litte-
ras sacras in p̄tatur. li. v. ca. viii. B.

Interpretū lxx. editio nostra ē. li. vi. ca. xii.

In p̄tatio lxx. oīa p̄tinet q̄ de scriptura
sacra reputāda sunt. li. vi. ca. xxii.

Interptatio lxx. ap̄lica auctoritate confir-
mata est. libro. vi. cap. xxi.

Johānes baptista a iosepho multū p̄men-
datur. li. i. capitulo. xiii.

Johānes euuāgelista fuit sūm⁹ sacerdos
martir et doctor ecclie. li. v. ca. xxiii. A.

Johāni iacobo et iohāni dñs oēs sciām tra-
didit. ibidem.

Johannes in diuisione ap̄loz asiaz sortit
libro. iiii. cap. i.

Joseph filius fuit naturalis iacob et le-
galis helie. libro. i. ca. vi. B.

Josephus et caphas idē. li. i. ca. xii. A.

Josephi p̄clarū testiōniū de iohāne baptis-
ta. libro. i. cap. xiii.

Josephi admirabile testiōniū de christo
libro. i. capitulo. xiiii. A.

Josephi de filone et ei⁹ legatione testimo-
nium. libro. ii. cap. v. C.

Joseph z maria ex eadē tribu fuerunt. li. i.
capitulo. vi. C.

Josephū tā integre scripture diuine cōtēti-
re mirū ē. libro. ii. capitulo. x. B. et C.

Jonatas pōtifer in seditione ierosolimis
cōmota inificat. libro. ii. cap. xx.

Josephus q̄s fuerit. libro. iiii. ca. vii.

Josephus lit terarū merito in vrbe roma
statua donat. libro. iiii. cap. vii.

Josephus et greca facidia z patrio sermo-
ne libros suos edidit. li. iiii. ca. vii.

Josephus antiq̄tatū hystoriā xx. bellū autē
iudaicū vii. libris conscripsit. li. iiii. ca. vii.

Joseph vir marie frater fuit cleopbe a ge-
sippi testimonio. li. iiii. cap. nono.

Johānes euuāgelista a domitiano in pas-
tbmos insulam relegat. li. iiii. ca. xiii.

Johānes euuāgelista ecclie asiaz guber-
nada gerēs p̄manet i ecclia ephesina vsq̄
q̄ ad tempora traiani. li. iiii. ca. xvii.

Johannes eccliam ephesinam edificauit
paulus fundauit. li. iiii. cap. xvii.

Johānes adolescentez clare indolis ab se
cōmēdatū ab eodē reposcit. li. iiii. ca. xviii.

Johānes ascēso equo post pditū adolescē-
tē iam ducē latronū currit. li. iiii. ca. xviii.

Johānes ducē latronū reuocat ad eccliaz
et cōuertit tādēq̄ ep̄m constituit. libro. iiii.
capitulo. xvii.

Johānes z matheus soli ex discipulis chri-
sti ad scribēdū aīz applicat. li. iiii. ca. xix. B.

Johānes quare euuāgelii suū pl̄tm⁹ scri-
bit. libro. iiii. cap. xix. A.

Johēs obmissa a ceteris ap̄lis de gestis
christi scribit. libro. iiii. capitulo. xix. A.

Johannis epl̄a p̄ma sēper ab. omibus
fuit recepta dereliq̄s z apocalipsi nōnūq̄
dubitātū est ibidē.

Johānes euuāgelista ap̄d ephesū dormit
libro. iiii. capitulo. xxv.

Johānes duo fuerūt quoz sepulchra ap̄d
ephesum visuntur. li. iiii. ca. xxxi. A.

Johannes euuāgelista balneas ingressus
mox exiit q̄ in eis cheritūbitatis inimicū
reperisset. li. iiii. ca. xiii. A.

Johannes apud ephesū post matheuz et
marcū euuāgeluz scribit. li. v. ca. viii. A. z
libro vi. ca. x. B.

Johannes apocalipsim scribit circa finem
domitiani. li. v. ca. viii. A.

Jouinianus succedit iuliano. li. xi. ca.

Jouinianus ad suscipiendū impiuz inuis-
tus trahitur. li. xi. cap. i.

Tabula

Iovinianus exercitui iuliani se non posse i-
 perare quod ille sacrilegiis profanatus ipse au-
 tem christianus esse apta voce declarat. li. xi. ca. i.
 Iovinianus officiosissimis litteris athanasium
 requirit a quo formam fidei et ecclesiarum
 disponendarum suscipit modum. li. xi. ca. i. Et
 verissime est quod hac occasione ad eruditionem i-
 patris ipse athanasius symbolum fidei proposuit
 Iovinianus novem menses imperat. li. xi. ca. i.
 Ioviniano apud ciliam die suum obit. li. xi. ca. i.
 Ioviniano succedit valerianus. li. xi. ca. ii.
 Iohannis baptiste ossa primum dispersa postea
 collecta pagani igni cremantur et pul-
 verem imixtos per agros dispergunt. li. xi. ca. xxviii.
 Iohannis baptiste reliquias ad se delatas
 athanasius sub cavato sacrarii pariete pau-
 cis arbitris includit. li. xi. ca. xxviii.
 Iohannes evangelista fuit summus sacerdos
 martyr et doctor ecclesie. li. v. cap. xxiii. A.
 Iohannes in divisione apud asiam sortitur. li. 3. ca. i.
 Judas gallileus tempore descriptionis per cir-
 cum facte seditionem in populo acere molitus
 est. li. i. ca. iii.
 Iudeorum regnum transfertur ad gentes in per-
 sonam herodis. li. i. ca. iii.
 Judas et thomas idem. li. i. ca. xvii. A.
 Iudei seditionem facientes quod sacrum erarium
 presentis visibus applicaret iubente pilato
 iustibus cedunt et trucidantur. li. ii. ca. vi. C.
 Iudei a tempore admissionis christi sceleris mor-
 tes et clades semper habuerunt. li. ii. ca. vi. C.
 Iustinus vir inter scriptores clarissimus et
 statim post tempora apostolorum exortus hec de
 simone mago commemorat. li. ii. cap. xiii. A.
 Iudei a claudio urbe pelluntur. li. ii. ca. xviii. B.
 Iudei crediderunt destructionem urbi ieroso-
 lymitane ob necem iacobi accidisse. li. ii. ca. xviii. C.
 Iudeorum prudentes legationem ad cesarem mit-
 tunt mortem iacobi per hoc impedire querentes
 libro secundo. ca. xviii. C.
 Iudei epistola quodam a nonnullis non re-
 cipiebatur. li. ii. ca. xviii. C.
 Iudeorum tricies centena milia in festo pas-
 che ierosolymam perveniunt ut pena quo ad tem-
 pus et locum delicto per eos in christum patra-
 to respondeat. li. iii. ca. iii. B.
 Iudei nepotes possessiones suas propriis

manibus excolebant. li. iii. ca. xv.
 Iudei nepotes usque ad tempora traiani per-
 manserunt. li. iii. cap. xv. et. ca. xxviii.
 Iustus quod et barsabas venenum bibit et nihil
 nocet. libro. iii. cap. xxi. A.
 Iustinus gentilis philosophus equitate in
 ne religionis et christianorum in tota
 constantia persata nullo alio
 christi fidei convertitur. ca. vii. C.
 Iustus temporaneus gesippo dicit. li. x. ca. x. B.
 Iustinus sub aniceto et eleutherio daret.
 libro. iii. ca. x. B.
 Iustinus fidei nostrae scriptis per suam voce defendit
 Iustinus philosophus quod christianam verita-
 tem constantem predicavit et gentiles philo-
 sophos confutavit martiriū mereat. li. x. ca. i. B.
 Iustinus quos ediderat libros. li. iii. ca. xviii.
 Iulianus constantio succedit. li. x. cap. xvii.
 Iulianus primum iubet episcopos ex exiliis
 revocari post adversum nostros tota no-
 cendi arte conurgit. li. x. ca. xvii.
 Iulianus callidior ceteris persecutor christia-
 norum fuit. li. x. ca. xxii.
 Iuliani persecutio in christianos incipit ibidem.
 Iulianus non vi nec tormentis primum sed
 premiis honoribus et blanditiis christianam
 religionem persequitur sicque multos a christi fi-
 de revocat. li. x. ca. xxii.
 Iulianus prohibet christianos adire studia
 gentium auctorum. li. x. cap. xxiii.
 Iulianus solis ydolatrie ludos litterarum
 patere decernit. ibidem.
 Iulianus milicie cingulum solis imolan-
 tibus dari iubet. li. x. ca. xxii.
 Iulianus athanasium omni cura et diligē-
 tia queri et persequi iubet. li. x. ca. xxiii.
 Iulianus christianos appellat gallileos li-
 bro decimo. ca. xxxv.
 Iulianus babyle martyris corpus quod responsa
 demonum impedit sepulchro auferri iubet.
 Iulianus ad debellandos peras profectus in
 certum a suis an ab hostibus confossus in-
 teriit libro. x. ca. xxxvi.
 Iulianus imperat anno. i. et viii. menses. li. x. ca. xxxvi.
 Iudei a iuliano decepti templum in ieroso-
 lymis reedificare summa cum aviditate te-
 tant libro quarto. ca. xxxvii.

Tabula

Judeorum maxima multitudo cum templum reparare de licentia iuliani auidissimè tētāt a ruinis edificiorum opprimuntur. parit̄ et totius pene loci edificia complanantur. li. x. ca. 38
 Judei cum de licentia iuliani templum suum edificare conant̄ terre motu et pltricibus flammis aditus accessis aliisque miris signis turbant̄ inceptis. libro. x. cap. primo.
 Judei cum tempus suum edificare tentant signaculum crucis in vestimentis omnium ita euidēs apparet ut nulla arte dilui valuerit. libro decimo capitulo ultimo.
 Juliano succedit iouinianus li. xi. ca. i.
 Justina valentiniani mater arriana heresi infecta minis et terroribus ecclesiarum conturbat sicque ad suscipienda arminensis concilii decem et a sacerdotes compellere tentat. libro. xi. capitulo. xv.
 iustina et valentinianus filii armis maximi territi in fugam vertuntur et exiliuz. libro vndecimo cap. xvi.

Laici etiam patribus episcopis docere impios et de fide disputare modo eruditi fuerit licite possunt. libro. vi. ca. xiiii. **L.**
 Legalis filiatio que sit. li. i. cap. vi. **A.**
 Leges animalibus similes esse patres egypti censuerunt. li. ii. cap. xvii. **L.**
 Lex quare similis animalis dicat̄. ibidem
 Leonis nomine nero significat̄. li. ii. ca. xxii.
 Leonides origenis pater pro christi fide martirio coronat̄. li. vi. cap. i. **A. et B.**
 Leene gratitudo in machanum li. xi. ca. iiii.
 Linus et demens comites adiutores pauli fuerunt. libro. iiii. cap. ii.
 Libri diuine legis numerantur et eorum auctoritas ex iosepho ostenditur. li. iiii. ca. viii.
 Libros legis quantum venerabantur iudei patet ex iosepho. li. iiii. cap. viii.
 Liberales discipline non parum conferunt ad intelligentiam sacrarum litterarum. li. vi. c. xiiii. **A. et B.**
 Licinus germaniam constantini prorem habuit. libro. ix. cap. x. **L.**
 Licinius cum de sententia arcis pronuntiat Augustus. li. viii. ca. xvi. **A.**
 Licinus maximinum bellum sibi inferentes

superat. li. ix. cap. ix. **L.**
 Licinius primus christianis deuotissimus et idem in eos tyrannus durissimus commouet persecutionem. li. ix. ca. vi. **A.**
 Licinius inuidia successus constantino cum quo iunctissimus amicitia fuerat apertum indicit bellum. libro. ix. cap. x. **L.**
 Licinius christianos sacrificare ydolis nolentes lanionibus dariz in frustra more pecudum diuidi faciebat. li. ix. cap. x. **L.**
 Licinius a constantino vincit et summa pars ecclesiarum datur. li. ix. cap. ultimo. **L.**
 Liberius presbiter romae episcopus ab hereticis in exilium traditur. li. x. ca. xxii.
 Liberio felix dyaconus suus ab hereticis in episcopatu romano subrogatur. ibidem.
Luce et mathei sup christi generatione concordia. li. i. cap. vi. **A. et B.**
 Lucas et matheus quomodo varie christi genealogiam texunt. li. i. cap. vi. **B.**
 Lucas quis fuerit. li. iiii. cap. ii.
 Lucas medicus fuit. ibidem
 Lucas euangelium suum pauli ore desumpsit. idem luce euangelium nonnumquam paulus itum appellat. s.
 Lugdunensis episcopus videtur ex omni etate primas galliarum fuisse. li. v. c. xxii. et ca. xxiiii. **A.**
 Lugdunum et vienna nobilissime urbes galliarum. libro. v. capitulo. i. **A.**
 Lugduni nudine ex antiquissimis seculis celebres aguntur. li. v. ca. iiii. **A.**
 Lucius arriane partis episcopus veros fideles atque innumeros per heremum dispersos armis persequitur et mactat. li. xi. ca. iiii. et iiii.
 Lucianus presbiter anthiocenus ad tribunal iudicis vocatus de religione christiana pulchram et memoratu dignam reddit rationem. li. ix. ca. vi. **B.**
 Lucifer scisma facit et heresim quod eusebius siue ordinationi non detulerit. li. x. ca. xxx.

Mathei et luce sup christi generatione concordia. libro. i. cap. vi. **A. et B.**
 Matheus et lucas quomodo varie christi genealogiam texunt. li. i. ca. vi. **B.**
 Mathan et melchisedech habuerunt prorem. libro. i. cap. vi. **B.**
 Mathan de esta genuit iacob. ibidem.
B ii

Tabula

Macherſita caſtellū eſt ī quo iobēs baptiſta iubēte herode capite trūcaſ. li. ii. ca. xiii.
Mathias vnus de lxxii. diſcipulis fuit. li. v. primo ca. xiiii. B.

Mathias pro iuda pditore in apoſtoluz eligitur. li. ii. ca. i. A.

Magi veniūt ad herodē p̄cūtates de nato rege iudeoz. li. i. cap. vii.

Magus qdē vir egyptius veniēs fidē pro pbete ſibi cōparat. li. ii. cap. xxi

Magus ille egypti⁹ homo ſeditioſus a felice coprimitur. li. ii. cap. xvi.

Magus ille egyptius ad. xxx. milia viroz congregat ⁊ p̄ deſerta ductat. ibidem

Mathe⁹ ethiopiā predicatiōis gratia ſortitur. li. iii. cap. i. ⁊ li. x. cap. x

Marcus precibus romanoz vltus euangeluz de petri predicatiōe cōſcribit. li. ii. ca. xv. li. vi. cap. x. B.

Marci euangel. ū a petro cōfirmat. et ab eodē ecclie p̄petuo legēdū tradit. li. ii. ca. xv

Marc⁹ p̄mū ad egyptū p̄git. li. ii. ca. xvi

Marcus p̄mū ī egypto euangeliū ſuuz predicat. li. ii. ca. xvi

Marcus exēplo ſobrietatis ſue īmenſam multitudinē p̄o igreſſu cōgregat. li. ii. ca. xvi

Marcus apud alexandriaz p̄mū ecclie nam cōſtituit. li. ii. ca. xvi

Marcus p̄mū ep̄ſcopus ieroſolimitanus ex gentibus ſūptus. li. x. cap. vi.

Marcus hereticus ⁊ eius ſectatores qualiter baptizabāt. li. iiii. cap. x. A.

Marcus diſcipulus et interpres petri eo mortuo euangeliū qd ille predicauerat digeſſit in libro. li. v. cap. vii. A.

Marimila heretica mōtani infanias ſecuta p̄pobetiffa nō fuit etſi prophetare ſe diceret. li. v. ca. xv. et. xvi. ⁊ xvii. B.

Martires multi e ſcola origenis prodire. li. vi. cap. iii.

Marcion hereticus p̄i et biginiū tēporib⁹ inualuit. li. iiii. cap. ix. et. x. A.

Marcion heretic⁹ bec docebat. li. iiii. ca. x. B.

Marco aurelio ceſaree cū toto ex eritu ſi ti perilitate quidā chriſtiani fortuna iter ceteros milites inuēti copioſiſſimā pluuiā precibus impetrant. li. v. cap. v.

Mathe⁹ hebreis lris euangelii cōſcribit petroz paulo ī vrbe rōa pdicatib⁹. li. v. ca. viii. a

Macrinus ſuccedit anthonio ſeueri filio. libro. vi. cap. xv.

Macrinus vno anno imperat. ibidē. macrinus ſuccedit: alitē anthoni⁹. ibidē

Mamea alexandri īperatois ma genē ad ſe magnis precibus eor

Maximinus ſuccedit alexandro. li. vi. ca. xix.

Maximinus perſecutionē tres ānos monet ī chriſtianos. ibidem.

Maximinus tribus annis īperat. ibidem

Maximino ſuccedit goſdianus. ibidem.

Macharius apud alexandriaz ſub decio patitur. li. vi. ca. xxx. E.

Martyriū preſtācius eſt ne ſcindaſ ecclie ſta q̄ ne ydolis imoletur. li. vi. cap. vi.

Marinus vir militaris ī p̄ſecutione valeriani apd ceſareā magnanim⁹ apparet ⁊ p̄ſtant p̄ xp̄. fide capitis ſuppliciu ſuſtinet. li. vii. cap. xii.

Manes a quo manichei quis fuerit. li. vii. capitulo. xxi.

Manicheorum heretiſ a mane quodam pia originē ducēs ſub dyocletiani imperatore et felice vrbis rome ep̄ſcopo oritur. li. vii. cap. xxi

Martyriuz quorūdaꝫ illuſtriū noīa. libro. vii. capitulo. xiii.

Maximianus qui herculi⁹ ſimul cū collega ſuo dyocletiano regni purpurā vltro deponit. li. viii. cap. xv.

Maximianus a maxentio filio ſuo expellitur. li. viii. capitulo. xvi. A.

Maria et ioſeph ex eadā tribu fuerunt. li. vii. capitulo. vi. E

Maria quedaz nobilis iudea lactantem puerū ſuū p̄e in edia ingulat igni torret ⁊ comedit libro. iiii. cap. iiii. B.

Martyrium victorias ⁊ certamīa potius q̄ iperatoꝝ ſcribēda ni argumēto. libro. v.

Martyriū corpora ſepulture mādari nulla industria a chriſtianiſ poſſunt id omni cura paganis inhibētibus. li. v. cap. iiii. E.

Martyr dicēdus nō eſt niſi mortē ipſam pro chriſto ſuſtinuerit. li. v. cap. iiii. B.

Martyria ⁊ p̄ſecutiōes chriſtianoꝝ etiaꝫ

Tabula

a scriptoribus alterius religionis scribunt. l. 3. c. 13.
Matheus et iohannes soli ex discipulis christi
 ad scribendum animam applicant. li. iiii. ca. xix. **A**
Maximianus a filio pulso ad constantinum
 fugit. li. viii. cap. xvi. **A**
Maximianus constantino a quo in aduersita
 te benignè susceptus fuerat insidias
 intulit. ibidem.
Maximianus viros viros habuit. libro.
 octauo. capitulo. xvi. **B**
Maxentius senatorum viros ad suam libidi
 nem publice abstrahi iubet. li. viii. ca. xvi. **B**
Maxentius arti magice dat operam. libro
 octauo. capitulo. xvi. **B**
Maxentius nobiles matronas grauidas
 ad artis magice explenda misteria medias
 scindi iubet. libro. viii. cap. xvi. **B**
Maxentius a sacra magica complenda
 paruulos rapi et ingulari facit. idem.
Maximinus vi raptum augusti nomen assu
 mit. libro. viii. capitulo. xvi. **A**
Maximinus orientis et egypti partes regit
 occiduas administrante maxentio. libro. viii
 capitulo. xvii.
Maximinus artes magicas tota cum au
 ditate colit. libro. viii. cap. xvii.
Maximini mores imparissimi referunt.
 libro. viii. cap. xvii.
Maximinus persecutionem mouet in christianos. id
Maximinus tabo sanie et vermibus ob sce
 lerum suorum magnitudinem domino placente vi
 uens editur. libro. vi. ca. ultimo.
Maximinus se esse hominem et iustam in se vidi
 ctam dei domino percussente cognoscit. libro. viii.
 capitulo. ultimo. et li. ix. cap. x. **A**
Maximinus edictis publicis persecutionem
 quam in christianos excitauerat cessare iubet
 libro. viii. cap. ultimo.
Maximinus plerisque medicorum quod nec me
 deri nec vim fetoris eius tolerare possent
 interfici iubet. libro. viii. cap. ultimo.
Maximus pacem quam christianis dederat
 post vi menses edictis publicis obturbat va
 riis mendaciis aduersum illos confectis. libro
 nono. capitulo. li. iiii. iiii. et v.
Maximinus blasphemias in christum per
 omnes regni sui prouincias mittit. li. ix. c. v

Maximinus blasphemias in christum pue
 ris ad meditandum et ad adiscendum precipit.
 libro. nono. cap. v. et vii.
Maximinus leges aduersus christianos
 datas ereis tabulis incidere mandat libro. ix.
 capitulo. septimo.
Maximinus blasphemias in christum to
 tos dies decanter iubet. li. ix. cap. vii.
Maxentius urbe roma prouens et in constan
 tinum mouens incidit in foueam quam fecit et sub
 mergitur. libro. ix. cap. ix. **B**
Maximinus licinio bellum inferens vincitur
 et impium insigniam fugitans deponit. li. ix. ca. ix
Maximinus turpi fuga sua et strage suo
 rum eruditus diuinos et sacerdotes ydo
 lorum interfici iubet. li. ix. cap. ix. **B**
Maximinus desertis ydolis ad deum tan
 dem se couertit et legem pro christianorum
 libertate scribit. li. ix. ca. ix. **B**
Maximinus prius luminibus aissis plerisque
 bus tabo et sanie adest mortuus. li. ix. ca. x. **A**
Maximino mortuo summa pax pulchra et
 ingens libertas ecclesis reddit. li. ix. c. x. **A** **B**
Macedoniana heresis dicebat spiritum
 sanctum cum patre et filio nichil habere commune.
 li. x. ca. xxv.
Macedoniana heresis ex arriana origine
 ducit. li. x. ca. xxv
Macharius hominem pedibus aridum in
 mine christi quem luctus arrianus episcopus persequitur
 continuo sanat. li. xi. ca. iiii. **A**
Macharius leue catulis per eam ad se delatis
 visum restituit. li. xi. ca. iiii. **A**
Macharius et alii patres in nitrie deser
 tis miris signis et virtutibus clarant. li. xi. c. iiii
Martirii construendi unde data sit occasio
 libro. xi. ca. xxviii.
Mania sarracenorum regina armis roma
 num dure atterit exercitum. li. xi. c. vi.
Maximinus tyrannus in italia veniens pale
 tianum impatorem simul et iustinam matrem in
 fugam vertit et exilium. li. xi. ca. xvi.
Macharius ierosolimorum episcopus crucem in qua
 christus pepedit a ceteris helena parte eni
 deti iudicio et miraculo discernit. li. x. ca. viii
Melchi de esta relicta matha genuit belii
 libro. i. ca. vi. **B**

Tabula

Menāder symōi mago succedit. li. iiii. c. xx.
Menāder dicebat se saluatore de celestibus missum. ibidē.
Menāde r in arte magica symonē preceptorem suū supat. libro. iiii. cap. xx.
Menādro succedit satninus eadez pene asseuerans que et ille. li. iiii. ca. vi.
Melito sardēsis epūs multis scriptis ecclesiaz iuuat. li. iiii. ca. xxiiii. A.
Melitois scripta referūt. li. iiii. ca. xxiiii.
Melitonis ad antoniū per verba p christiana religione mēoratu dignissima referunt. libro. iiii. ca. xxiiii. B.
Melito vsqz i orientē proficiscit ut q sint veteris testamēti volumina perdiscat. li. quarto. ca. xxiiii. C.
Melchiades scriptis ecclia iuuat. li. v. c. xvi.
Metranus senex apud alexandriā sub decio patitur. li. vi. ca. xxx. A.
Meturia apud alexandriā sub decio patitur. li. vi. ca. xxx. C.
Metalla ad secāda dextris oculis effossis z sinistro poplite cautere obilitato pūcipis miseratione tandē dñatur xpāni. li. s. c. iz.
Mediolani cōuocat cōciliū ut athanasius condānetur. li. x. ca. x.
Montan⁹ cupiditate nimia primat⁹ acensus in heresim labitur. li. v. ca. xv.
Mōtani heretici sueqz heresis origo et series. li. v. ca. xv.
Mōtanus bereticus duas mulieres infamia sua infatuat. ibidem
Mōtanus et ab eo infatuat mulieres vitam laqueo finiunt. li. v. ca. xv.
Mōtanū apollinaris multiplī ipugnat. ibidem.
Montanus dicebat nuptias solui debere. libro. v. ca. xvii. A.
Mōtan⁹ ieiunioz leges prim⁹ iponit. id.
Mōtan⁹ salaria pstat pbū suū pdicātib⁹. id.
Mōtanus quis fuerit apit apolloni⁹. idē
Montani heresim apollonius fortitē ipugnat et pphetissas eius in multis arguit. peccatis. li. v. ca. xvii. p totū et p cipue. B.
Mons pce a gregorio pontifi epō fusa statim e loco discedit. li. vii. ca. xxiiii. A.
Moyse in heremo vitā solitariā ducens

subvalente daret. li. xi. ca. vi.
Moyse libera vox ad lutiū arriane partis episcopū quē nunq̄ viderat. ibidē
Moises a lucio quē nunq̄ viderat recusat ordiari episcopus. ibidem
Muliercula audiēs pfectū ad martirios xpianos pperare vix pstita ip̄dit paruulū suū ut z martyrii balquatur secū trahens. li. xi. ca. v.
Muliercule firmissimā et amirandaz fide liberrimamqz vocē. li. xi. c. v.
Musanus contra heresim eucratitarū librum edidit. li. iiii. ca. xxvi. A.
Mutio sceuole similes pmo et fortiores duo nobiles xpiani iuuenes. li. viii. ca. xii. A.
Natura diuina i xpō caput cēset. li. i. c. i. A.
Natura hūana in xpō pedes reputat. idē
Natiuitatis xpī tēpus oñditur. li. i. ca. ii.
Nazarei fuerūt ex vico cochaba iudeorū. libro. i. ca. vi. C.
Nazarei genealogia p̄m suorū xpī partim mēoriter partim ex libris quos domi cōditos habebāt circueūtes pplz edocebāt. id.
Natalis q̄ prius multa tormēta p xpō cōstant tulerat pecūia corruptus epūs efficiē hereticorū. li. v. ca. ultimo. A.
Natalis sepius a dño in sōnis ut a cepto errore resipiscat ammonetur. ibidē.
Natalis visiones z mōitiōes dñi q̄s i sōnis hēbat primat⁹ z lucri cupiditate spnit. id.
Natalis q̄ visiones z mōitiōes dñi spnat a sanctis angelis tota nocte pberat. ibidē.
Natalis erroē et pctm suū multa cū lamētatione deplorat. li. v. cap. ultimo. A.
Narcisso seni ierosolimoze pō adhuc pūētī alexāder mira dei vocatiōe subrogat. libro. vi. ca. vi. z viii.
Narciss⁹ aquā in oleū puertit. li. vi. ca. vi.
Narcissus falsaz trium pūrorū in se accusationē nō ferens relinquit ecclesiam et delitescit annis plurimis. li. vi. ca. vi.
Narcissus vir sanctus maluit ecclesiaz p priaz reliquē q̄ lesa sua ut putabat fama amplius inter hoies q̄uis inocēter viuere. libro. vi. ca. xxvii.
Nero leonis noie designat. li. ii. ca. xxii.

Tabula

Hero in exordio suo videtur leuior fuisse. id.
Hero succedit claudio. li. ii. ca. xxi.
Hero paricida est et incestus. li. ii. ca. xxiii.
Hero in mēz et omnes p̄sanguineos seuit.
 libro. ii. ca. xxiiii.
Hero pro paulum capite plectit. li. ii. ca. xxv.
Hero petrum cruci affigit. ibidem
Hero in christianos p̄secutionem
 mouet. li. ii. ca. xxviii. et xxv
Hero. xiii. annis imperat. li. iii. ca. iii. A.
Heroni succedunt galba et otho. ibidem
Herua succedit domiciano. li. iii. ca. xvi.
Herua anno vno pl̄o min̄o ip̄at. li. iii. c. xvi.
Herue succedit traian̄o. ibidem.
Hero et domician̄o soli de p̄cipib̄ romāis
 xp̄iano dogmati aduersatur. li. x. c. 28. B.
Hernesius apud alexandriā sub decio pa-
 titur. libro. vi. ca. xxx. C.
Hepos egiptius ep̄s errauit circa repro-
 misiones futuras. li. vii. ca. xxi.
Hepotis sectatores errantes circa repro-
 misiones futuras de scripturis sacris p̄futa-
 tos dyonisius alexandrin̄o ep̄s ad sanā
 doctrinā fidemqz mire conuertit. libro. vii
 capitulo. xxi.
Nicholaus vn̄o de vii. dyaconis heresis
 que dicitur nicholaitarū caput et auctor fuit.
 libro. iii. capitulo. xxiii.
Nicholaite p̄miscuis vt̄tur concubitis
 libro. iii. capitulo. xxiii.
Nicholaus a quo nicholaite vxore suam
 omnibus permittit et si castissim̄o ipse sit. li.
 tertio. capitulo. xxiii.
Nicholai liberi in summa castitate et sancti-
 monia vixerunt. li. iii. ca. xxiii.
Nicholaus quia duriter de zelotipia ab
 apostolis increpat vxore suā omnibus per-
 mittit. libro. iii. capitulo. xxiii.
Nicomediā apud maxima in christianos p̄-
 secutio sub dyocletiano. li. viii. ca. v. et vi.
Nicensis synod̄o decernit filiū hominū
 patri esse dicit et scribi debere. li. x. ca. v. B.
Nicensis in concilio p̄bus acutissim̄o q̄ l̄ratiss-
 simos ex n̄ris vicebat a simplicibus et illitterato
 vincitur sacerdote. li. iiii. ca. iii.
Nicensis in concilio p̄fuit claret. li. iiii. c. iiii.
Nicensis concilii s̄t̄t̄cia cōstatin̄o t̄q̄ a deo

prolata venerat. li. x. ca. v. B.
Nicensis symbolū. li. x. ca. vi.
Nicensis concilii fides. ibidem.
Nili ascendētis mētura ad serapim dese-
 rebat velut ad agrū inundationis auctores
 libro. xi. ca. xxx.
Nouat̄o caput heresis nouatianorū. li.
 vi. capitulo. xxvii.
Nouatiani se/catharos id est m̄dos ap-
 pellabant. ibidem.
Nouatū conciliū in vrbe roma cōgregatus
 dampnat. ibidem.
Nouat̄o lapsos a fide et ad eā p̄ penitentiā
 redeūtes nō vult recipere. li. vi. ca. xxxii.
Nouat̄o ep̄atus cupiditate captus in here-
 sim et alia flagitia sua cadit. ibidem.
Nouat̄o iurare fratrib̄ solebat ep̄atū om-
 nino non cupere. ibidem.
Nouat̄o a trib̄ ep̄is vris simplicibus et igna-
 ris ab eo circūuētis extorq̄t man̄o ip̄onē.
 li. vi. ca. xxxii.
Nouatus in iuuetute sp̄u iuūdo vxat̄o ē.
 libro. vi. capitulo. xxvii.
Nouatus lecto decubens pro necessitate
 baptismate p̄funditur. ibidem.
Nouatus solēnitates q̄ coiter adhiberi so-
 lent in baptismo nō recipit. ibidem.
Nouat̄o videtur nō ad integrū baptizat̄o fuisse. id
Nouatus cū sacramenta p̄p̄lis diuideret
 eos cogebat q̄ sibi pro ep̄atu fauerēt. idēz
Nundine apud lugdunū ex antiq̄ssimis
 seculis celebres agunt. li. v. ca. iii. A

Opiniones p̄trarie sup aliq̄ ecclesiastica ob-
 seruatiōe nō debet inter sacerdotes rūpere
 vinculum pacis. li. v. ca. xxiii. B.
Ordo p̄tificū qui a tēpore p̄dicatiōis xp̄i
 vsqz ad mortē eī in iudea fuerit. li. i. ca. xi. A
Ordo euāgeliorū. li. iii. ca. xix. A
Ordo librorū noui testamēti. li. iii. c. xix. B
Ordinari nō debet cleric̄o vni diocesis ab
 alio ep̄o sicut p̄s̄u p̄p̄rii p̄lati. li. x. ca. vi. B
 actum. xxii.
Origenes adhuc puerulus q̄ardent̄o xp̄i
 fide mortē sustinere desiderat. li. vi. ca. i. A
Origenes astucia martyris ne ad mar-
 tum tertamia p̄rupat impeditur. ibidem.

Tabula

Origenis mater q̄ arte filiū ne ad marty
riū agones currat detinet domi. li. vi. c. i. A
Origenis q̄ mira fuerit puerilia inicia. li
bro sexto. capitulo primo. A. et. B.
Origenes domi arte matris detentus pa
trē i viculis positū p eplaz pfortat. li. i. c. A
Origenē pat̄ inter seculares libros etiam
aliqd̄ de diuinis scripturis i dies legere ac
mēorie p̄mēdare volētē cogebat. li. vi. c. i. b
Origenis ingeniu. li. vi. cap. i. B
Origenis dormiētis pectus pat̄ velut spi
ritus sancti sacrariū osculatur. ibidez
Origenes de cūmū septimū agēs annū cum
matre vidua z sex paruulis fratribus i sū
ma rerū penuria relinquitur. ibidez
Origenes hereticos etiam ex ip̄a pueritia
perborruit. li. vi. cap. i. B.
Origenes gr̄maticam docet. li. vi. ca. ii. A
Origenes plutarchū z eraclā fatres cōuer
tit ad fidem. li. vi. cap. ii. A
Origenes martyres ante tribunalia iudī
cū nutibus z signis i fide roborat. ibidem
Origenis vita z gesta referuntur. li. vi. ca.
primo z. ii. p totū. z ca. xiiii. p totum.
Origenē a mille periculis diuina dextra li
berat. li. vi. cap. ii. A
Origenes a deo infidelib⁹ exosus est vt co
gat de domo i domū latitādo trāsire. ibidē
Origeni demetrius alexandrinus ep̄iscop⁹
pus cathesizandi et docēdi magisteriū in
ecclesia tribuit. li. vi. ca. ii. B.
Origenis abstinēcie z vite asp̄itas. li. 6. c. z b
Origenes multis annis nudis icedit pedī
bus. ibidem
Origenes docēdit sacras l̄ras i terpretādī
officiū ap̄d alexādriā z cesareā ep̄is i iun
gētib⁹ habuit. li. vi. ca. ii. B. et ca. xiiii. C.
Origenes multos de scola sua ad marty
rium perducit. li. vi. cap. iii.
Origenis e scola multi martyres prodie
runt. ibidem
Origenes se castrauit. li. vi. ca. v
Origeni inuidet demetrius alexandri
nus ep̄iscopus qui primo euz magna cum
ammiracione coluerat. li. vi. ca. v.
Origenes apud cesaream ordinat̄ presbī
ter. li. vi. cap. v. et. xvii.

Origenes sub zepberino romā venit. libro
vi. capitulo. x. C.
Origenes etiā adamātius vocatus est. li
bro. vi. capitulo. x. C.
Origenes sufficere nō potest multitudinē
certati ad se cōcurrētū auditorū. li. vi. c. xi
Origenis auditoriū a prima luce p̄ ad
profundā noctē nō cessat. ibidem
Origenes eraclā discipulū suū in partem
sollicitudinis assumit. ibidem
Origenes hebreā linguā dedit. li. vi. c. xii
Origenes sex sacraz l̄raz editōes z i terpre
tatiōes p colūnellas vno codice distixit. idē
Origenes dicebat libāles discipulas nō pa
rum cōferre ad itelligentiaz scripturarū
libro. vi. capitulo. xiiii. A. et. B
Origenis fama q̄ta etiam spud exteros
fuit. li. vi. cap. xiiii. A. et. B.
Origenis ingeniu et eruditio sūmis effe
runtur laudibus. li. vi. cap. xiiii. B.
Origenes a duce arabie p l̄ras exorat⁹ ve
nit predicat. credūt. li. vi. ca. xiiii. C.
Origenes a mānea alexādri impatoris
mre magnis p̄ci bus euocatur vt ab eo pl⁹
in religione christiana firmari z erudiri
valeat. libro. vi. cap. xv.
Origenes sub alexandro impatore i scrip
turas sacras scribere incipit. li. vi. c. xiiii. C
Origenē abrosi⁹ p̄ci bus z obsecratiōib⁹ cō
pellit vt i sacras scripturas scribat. libro.
vi. capitulo. xvi.
Origeni oia ad scribēdū cōmētanduz ne
cessaria abrosi⁹ abūde mīstrat. ibidē.
Origenes septē notarios qui dictata exci
perēt sibi iuicē succedētes totidēqz puel
las habuit. ibidem.
Origenes quos libros canon ve. testamē
ti contineat ostēdit. libro. vi. ca. xvii.
Origenes e uangelioꝝ ordinez quoqz tpe
et a quib⁹ scripta sint ostēdit. li. vi. ca. xvii.
Origenes euangelistaz atqz pauli scrip
ta distinguit. li. vi. ca. xvii.
Origenes dicit ecclias christi supra petrū
fundari. ibidem.
Origenes xxx. cōmētarioꝝ libros i vnā
psaie partē edidit. li. vi. ca. xvii.
Origenes i ezechielē xxx. cōmētarios cō

Tabula

dit. libro. vi. cap. xxii.

Origenes x. libros i. canticorum scripsit
libro. vi. ca. xxii.

Origenes bozillū ep̄m hereticātez doctri-
na et disputatione sua emēdatū ad fidem
ei sanā doctnā redire suadet. li. vi. ca. xxiii.

Origenes lx. agens etatis sue annū tū pū-
tāta q̄ in eccl̄iis disserebat a no-
tariis excipit. libro. vi. capitulo. xxv.

Origenes xxv. p̄mētarios i. matheū edidit
libro. vi. capitulo. xxv.

Origenis centum ep̄stolas eusebius in li-
bros digessit. ibidem.

Origenes heresim helchēsaitaz v̄t p̄mū
cepit oriri restiguit libro. vi. ca. xxvii.

Origenes eos q̄ dicebāt aīas cū corpōib⁹
interire disputatione sua ad rectā fidē re-
uocat. libro. vi. capitulo. xxvi.

Origenes sub decio iudicabilia tormenta
pro christi. fide p̄tulit. libro. vi. ca. xxviii.

Pastor liber videt̄ eiusdē auctoritatis cū
apocalipsi ep̄la iacobi inde ii. petri z iobis
secūda et iii. libro. iii. capitulo. xix. B

Paulus ad apostolatū vocat̄ celesti voce
ad se delapsa. libro. ii. capitulo. i. C.

Pascali solēnitate seditio maxima ieroso-
limis excitat̄. libro. ii. capitulo. xix

Paulus i. vrbe roma sub nerone capite trū-
catur. libro. ii. capitulo. xxv.

Paulus z petrus parisi i. eodē t̄p̄e passi. idē

Pasche observatio q̄ die celebrari debeat
magna q̄nqz q̄stio fuit. li. v. c. xxii. et xxiii.

Pascha tātum die dñica celebrari debere
decretū est in cōcilis q̄ ob id sub cōmodo p̄
singulas puicias p̄vocata fuere. li. v. c. xxii

Paschale ieiuniū etiā tēporib⁹ p̄modi ob-
saruatur. li. v. ca. xxii.

Paschale ieiuniū an. xl. diebus debeat ob-
servari aut pauciorib⁹ aliquñ dubitatū est,
libro. v. ca. xxiii. B.

Paulus vsqz ad illiricū xp̄i euangeliū pre-
dicat. li. iii. ca. i. z. iii. z. li. vi. ca. xvii

Pauli xiiii. sunt ep̄stole autē tice. li. iii. ca-
pitulo. ii. et. li. vi. ca. xvii

Pauli ep̄stola ad hebreos an canōica es-
set dubitatū est apud latinos. li. iii. ca. ii. et
libro. vi. ca. xv et. xvii.

Pastor liber ab heresimē cōfect⁹. li. i. ii. c. xi
pastor liber in q̄busdā ecclesiis velut neces-
sarius legebat̄. li. iii. ca. ii.

pastor liber nō est in canone. li. iii. c. xix. B

Paulus ecclesiam ephesinam fundat. io-
bannes edificat. li. iii. xvii.

paulus eruditior in verbis z potētior i. sen-
sibus inter apostolos xp̄i. li. iii. ca. xix. A.

paulus nō imēsa librorū volūta sed parū
ep̄stolarū opus dereliquit. li. iii. ca. xix. A

paulus meminit cōparis sue. li. iii. c. xxiii.

paulus ep̄stolā ad hebreos patrio sermo-
ne conscripsit. li. iii. ca. vi. z cur homo fecerit
libro. vi. ca. x. B

papias iohānis auditor z polycarpi condi-
scipulus fuit. li. iii. ca. vi. A.

papias fabulosa q̄dē narrat. li. iii. ca. vi. B

papias erigui sē p̄m̄ime capax fuit. idē
papias quis fuerit et quoz in scriptis me-
minerit. libro. iii. ca. vi. per totū

pastoris libū hirene⁹ āplectit̄. li. v. c. viii. A
p̄theus ludī ecclesiastici eruditissim⁹ ma-
gister quātū studiū ad xp̄i p̄dicādū ad-
hibuerit. li. v. ca. ix.

pauli est ep̄stola ad hebreos. li. vi. ca. xv.
pauli ep̄stolaz ad hebreos lucas in grecū
vertit. li. vi. ca. x. B.

pauli ep̄stola ad hebreos quare solitā su-
percriptionē nō habet. li. vi. ca. x. B

paulus quare seipm non dicit hebreorum
apostolū. li. vi. ca. vi. ca. x. B.

paulus samosaten⁹ dicebat christū a ma-
ria cepisse z iniciū habuisse de terra. libro.
septimo. ca. xxv. B. eūqz cōmunis nat̄re
hominē fuisse li. vii. ca. xxii. B. z ca. xxv. B

Paulus samosaten⁹ i. vltio p̄ilio ātioche
no cōuicit̄ hereticus z a cunctis dannatur
ecclesiis. libro. vii. capitulo. xxv. A.

Paulus samosaten⁹ z alchion om̄i spectāte
cōcilio z excipiētib⁹ notariis disputat̄. idēz

Paulū samosatū eiusqz heresim alchion
presbit̄ cōcilio spectāte validissime cōuicit̄ et
confutat. libro. vii. capitulo. xxv. A.

Paulus samosaten⁹ dolos⁹ z fallax p̄mū
promiserat firmiliano ep̄o corrigere erro-
rem suū. libro. vii. capitulo. xxv. A.

Tabula

paulus famosaten⁹ supbissim⁹ z arrogātis-
sim⁹ laudis z glie cupidissi⁹ li. vii. ca. xxv. b
pauli famosateni supbie itollerabilis. idē
pauli famosateni supbie euidentissima indi-
cia que lege iocūdū ē libro. vii. ca. xxv. B.
paulus famosaten⁹ psalmos de christo cō-
positos ī ecclia cessare facit. idēz
paulus famosaten⁹ psalmos de se cōposi-
tos p mulieres dieb⁹ pasche ī medio ecclie
canere facit. libro. vii. capitulo. xxv. B.
paulus famos. mulieres ipudicas secū ma-
nētes habuit. li. vii. ca. xxv. B.
paulus famos. ne ppter mulieres q̄s secū te-
nebat redarguētur p̄sb̄ris z diacōis silez fa-
cit facultatē. libro. vii. cap. xxv. B.
paulus famos. abiurat z excōicat et ep̄atu
antiocheno p p̄cium priuat. li. A. c. 26. E
paulus famos. a cōcilio excōicat⁹ ex ep̄atu
priuatus cū de ecclia exire nolet māu pu-
blica eicit. li. vii. ca. xxv. E
pax z libertas ecclesiis redita marino mor-
tuo pulchre describit. li. ix. ca. x. B
pafnutius ī cōsilio niceno claret. li. x. c. iiii.
pafnutii oculū q̄ in cōfessione fidei fuerat
euuls⁹ cōstanti⁹ auidioribus oscis demul-
cebat. li. x. ca. iiii
paulianiste q̄ z fossiniani rebaptisandi sūt
libro. x. ca. vi. B. actum. xix
¶ Petro iacobo et iohanni dñs oēm scien-
tiam tradidit. libro. ii. ca. i. A.
persecutio prima ierosolimis facta oēs xp̄i
discipulos exceptis apl̄is ī varias disp̄git
regioēs libro. ii. capitulo. i. B.
persecutio priā ap̄d ieh̄lez factā ē s̄stephāo
primo martire. libro. ii. capitulo. i. B
petrū angelus e carcere liberat et vinculis
absoluit. li. ii. ca. xiii. E
petr⁹ simonē magū primū ī iudea p̄futat. s̄
petrus s̄ claudio romā venit. li. ii. ca. xiiii
petrus in vrbe roma primus xp̄i euangeli-
um predicat. libro secundo. ca. xiiii
petri audiēdi sūma inerat auditas ciuib⁹
romanis libro secundo. ca. xv
petrus marci euāgeliiū ī imp̄petuū ecclesiis
legendū tradit. ibidē.
petrus in prima sua ep̄istola romā nomie
babilonis designat. ibidē
petrus cruci in vrbe roma iubente nerone

affigitur. li. ii. ca. xxv z li. iii. ca. primo
petrus et paulus parit et eodē tēpore pati-
untur libro secundo. ca. xxv
persecutio prima in ch̄stianos a nerone
excitatur libro secundo. ca. xxiiii. et xxv
petr⁹ z paul⁹ sili ecclia corinthiorū docuerit.
petr⁹ varias p̄nicias iudeis tātū p̄ as
circuit. libro. iii. capitulo. i. z capitulo. 2.
petr⁹ orat vt capite deorsū p̄t̄erit. q̄
q̄d et factū ē. libro. iii. capitulo. i.
petr⁹ pauca nobis scripta derelict. li. 3. c. ii
petri priā ep̄la sēp fuit ab oī⁹ recepta. idēz
petri ii. ep̄la a multis nō recipiebatur. libro
tertio. capitulo. ii. z xix. B. z li. vi. ca. xvii.
petri enāgeliiū reuelatio et actus non reci-
piuntur. libro. iii. capitulo. ii.
persecutio secūda ī ch̄stianos a domiciano
excitatur. li. iii. cap. xiiii
Penitentia etiā post nefādissima scelera
dñm flectit. li. iii. ca. xxi
petrōib⁹ sūmis magna dat spes salutis. idē
Petrus z philippus prores habuerūt et fi-
lias nuptui dederūt. li. iii. cap. xiiii.
Petrus prore suam cū ad passionē duces-
retur confortat. li. iii. ca. xiiii.
Persecutio tertia ī ch̄stianos a traiano
excitatur. li. iii. cap. xxvii. A. z. B. ī fine
Persecutio in ch̄stianos sub traiano ex-
citata scribēte pluuio ad cesarez ex pte qui
escit. libro. iii. capitulo. xxvi
persecutio. iiii. ī xp̄ianos sub anthonio ve-
ro excitat. li. iiii. ca. xiii. B. z. ca. xiiii. xv xvii
et libro. v. cap. i. ii. et. iii. p totū
persecutorū seuciā lz q̄nqz ep̄o se abscondē-
do fugere exēplo polycarpi. li. x. ca. xiiii. A.
Persecutio dirisīa ī ch̄stianos recitat ex
lōga lugdunēsiū ep̄istola. li. v. ca. i. p totūz
Pertinax succedit comodo. li. v. ca. xxvi
Pertinax sex mensibus imperat. ibidem
Pertinaci succedit seuerus. ibidem
Persecutionē quintā excitat seuerus in ec-
clesias. li. vi. ca. i. A
Petrū dicit origenes supra quē xp̄i fūdat
ecclia. li. vi. c. xvii. cui alludit. c. si d̄lor. ho. d
Persecutio. vi. ī ch̄stianos a maximino
excitatur q̄ tres annos durat. li. vi. cap. xix
Persecutionē septimam excitat decius in
ecclesias. li. vi. ca. xxvii

Tabula

Persecutio octava in christianos excitatur a gallo. li. vii. cap. ix.
 Persecutio. ix. in ecclesias a valeriano excitatur. li. vii. cap. ix.
 Persecutio valeriani apud cesaream palestine. libro. vii. capitulo. xi. et. xii.
 Persecutio x. in christianos a diocletiano imperii sui anno excitatur. li. vii. ca. xxv. B.
 Persecutio xi. in christianos a diocletiano excitata in comuni describitur. li. viii. ca. i. B. z. c. iii.
 Petri cubicularii diocletiani agones. li. octavo. capitulo. vi. A.
 Persecutio dira in christianos sub diocletiano apud nicomediam. li. viii. ca. v. z. vi. et apud meletem. ca. vii. A. z. apud tirum. c. vii. B. z. apud egiptum. capitulo. viii. z. apud thebaidam fere incredibilis capitulo nono.
 Persecutio in christianos apud phugiā stupenda. libro. viii. capitulo. xi.
 Persecutio xi. a maximino in christianos excitatur. libro. viii. capitulo. xvii. B.
 Persecutio a maximino in christianos excitata eo mandante sedatur. lib. viii. cap. vi.
 Persecutio aliquodiu maximo iubente sedata eodem mandate rursu restaurat. li. ix. c. ii. iii. iiii.
 Petri alexandrinus epus d. maximini. C. z. vi. precepto capite detricat. li. ix. ca. vi. A.
 Persecutio duodecima in christianos a licinio excitatur. li. ix. cap. x. C.
 Persecutio lucii arriani episcopi in veros fideles. li. xi. cap. iii. z. iiii.
 Persecutione. xiii. graue excitat iulianus in christianos. li. x. cap. xxii.
 Persecutio xiiii. in christianos excitatur a valente. libro. xi. capitulo. ii.
 Philosophi antiqui morum instituta ex lege veteri desuperunt. li. i. cap. i. A.
 philippus vnus de septem dyaconis primus verbum dei samaritanis predicat. li. ii. c. i. B.
 philippus symonem magum suis predicationibus confutat. ibidem.
 philippus euangelista tres filias sanctissimas habuit. li. v. ca. xiiii. A.
 philippus quattuor filias habuit que prophetisse fuerunt. li. iiii. cap. xxv.
 philippus dormiuit apud ierapolini. ibidem.
 philocopus est iactancie amator. li. iiii. c. xvi.
 philippus succedit gordiano. li. vi. ca. xiiii.

philippus imperator christianus fuit. ibidem.
 philippus imperator prohibetur interesse ministerii paschalibus nisi prius peccata sua confessus inter penitentes staret. li. vi. ca. xiiii.
 philippus humilitatis episcopi mandatis pareat. ibidem.
 philippi imperatoris non parua humilitas. ibidem.
 philippus. vii. annis imperat. li. vi. c. xxviii.
 philippo succedit decius. ibidem.
 philosophus acutissimus que litteratissimos ex nostris vincebat a simplici et illitterato sacerdote superatur. li. x. ca. iiii.
 pilatus anno duodecimo tyberii iudee procuracionem suscipit. li. i. cap. xi.
 pilatus de resurrectione et aliis christi mirabilibus tyberio refert. li. ii. ca. ii.
 pilatus templum dei prophanare tetat. li. ii. c. vi. a.
 pilatus gaili cesaris statuas velatas noctu ierosolimam irosferri statui iubet. li. ii. c. 6. b.
 pilatus sibi ipsi mortem consciuit. li. ii. cap. vi.
 Dionii martyrii ex hyreneo succincte describitur. li. iiii. cap. xv. C.
 plinius secundus quod nichil in christianos deprehenderetur sceleris de eorum innocentia scribit ad traianum. li. iiii. cap. xxvi. B.
 Plutarchum et eractam fratres origenes conuertit ad fidem. li. vi. cap. ii. A.
 Plutarchus ab origine ad fidem conuersus martyrii consequitur palmam ibidem.
 Pontifices reges et prophete apud hebreos vnguntur. li. i. cap. i. B.
 Pontificatus et sacerdotium christi declaratur. libro. i. capitulo. i. J.
 Pompeius circa tempora christi ierosolimam armis occupat et sacra polluit. li. i. ca. v. A.
 pompeius aristobolum iure hereditario regnum potestatem fugentem victum cum liberis romam mittit. ibidem.
 pompeius pulio aristobole hircano fratri pontificatum concedit. ibidem.
 pompeius omnes iudeorum gentem tributariam romano facit imperio. li. i. capitulo. v. A.
 pontifices que a predicacione christi vsque ad eius mortem in iudea fuerunt. li. i. ca. xii. A.
 polycrates episcopus septem de parentibus suis habuit. que per ordinem fuerunt episcopi. li. v. ca. xiiii. A.
 polycrates asianus episcopus non vult celebrare pascha sepe in die dominica. li. v. ca. xiiii. A.
 polycrates episcopus dicit pascha sepe iiii. luna.

Tabula

celebrandū eē. libro. v. ca. xliii. **A**
 polocrates videt nō multū curare excōicati
 onē q̄ ratioe obseruatiōis paschalis i euz
 ferri posset. ibidem.
 portenta multa obsidionem z pastationē
 ierosolimę p̄cesserūt. que ei⁹ excidiū p̄sagie
 bant libro tertio capitulo xi. per totū
 Portentū isuetū z admirandū vir plebi⁹
 quasdam voces vrbī ierusalem grāde alt
 quod in aliū p̄sag iētes cōstantissime z p̄
 tinatissime emittebat. li. iiii. ca. vi
 polycarp⁹ romā v̄it sub aniceto. li. e. c. iz. a
 pol: pus multos hereticos ad ecclesiam
 dei reuocauit. idem
 polycarpus ab epistolis erudit⁹ ē et ab eis
 simp̄ meoz ep̄us ordinat⁹. li. iiii. ca. xliii. **A**
 polycarpū vidit hirineus. li. iiii. ca. xliii. **A**
 polycarpi ad martionē hereticū p̄claruz et
 memorandū responsū. li. iiii. ca. xliii. **A**
 polycarpus tāq̄ christiane legis p̄cipuus
 defēsor inq̄ri iubet ad tormēta. li. e. c. iz. **A**
 polycarpus in sōnis videt cervical capitis
 sui flānis eē cōsūptū. ibidem.
 polycarpi amicis suis acq̄scēs orantib⁹ vt
 p̄secutionē fugiat de ciuitate p̄migrat. id.
 polycarpus iuētus inq̄sitores suos huma
 nilime sulcipit. ibidem
 polycarpus q̄s fuerit z quante maiestatis
 ep̄us ex hū enei lōga ep̄la referē. li. iiii. cap.
 xliii. z capitulo. xliii. per totū z. xv. **A** z. **B**.
 polycarpi inq̄sitores visa dignitate v̄ri
 penitet q̄ eū p̄phēdendū fuisset d̄putati
 libro. iiii. ca. xliii. **A**.
 Polycarpus octoginta et sex annos h̄ns
 quanta cū maiestate ad martiriū p̄gredi
 tur libro. iiii. ca. xliii. **B**
 polycarpi passio memoratu et veneratiōe
 dignissima describit. li. e. ca. iz. p̄ to. p̄serti. b.
 polycarpus in ignē mittit. ibidem
 polycarpi ōro cū igni adureret. li. e. c. iz. **A**
 polycarpi corpus igni cōsumi nō potest li.
 quarto. capitulo. xv. **A**.
 polycarpi corpus emortuū mucrone fran
 sossū largissimū emittit sāgulnē ita vt ex
 tinguēt ignis libro. iiii. ca. xv. **A**
 potamiana virgo origenis discipula p̄ x̄po
 primū inaudita sustinet tormēta deide cū
 matre marcella igni extinguit li. vi. ca. iiii.
 potamiana basilidi carnifici suo q̄ eā be

nigne fractauisset coronam martiriū a d̄no
 impetrat. li. vi. cap. iiii.
 potamiana pluribus cōdiscipulis suis co
 ronam martiri a d̄no impetratas defert. idē
 porphiri⁹ i moysē cōuicia dicit li. vi. c. xliii. b
 porphirius i origenē cōuicia dicens eius in
 geniū et eruditionē miris effert laudib⁹
 libro. vi. capitulo. xliii. **B**.
 prophete reges z p̄tiffices ap̄d hebreos
 gebantur libro. i. capitulo. i. **B**.
 prepositus regine ethyopū a philippo de fi
 de instructus ex oibus gētibus prim⁹ bap
 tizatur libro. ii. capitulo. i. **E**
 prepositus regine ethyopū istructus z bap
 tizatus x̄pi fidē ap̄d ethyopes predicat li.
 secundo. capitulo. i. **E**.
 prouiciap̄ iudices q̄ in illis cōtingebāt no
 ua z mirabilia impari aut senatui de mo
 re referēbant libro. ii. capitulo. ii
 prob⁹ succedit aureliano. li. vii. ca. xxv. **B**.
 probus vi. annis imperat. ibidem.
 probo succedit carus vna cū filiis carino z
 numeriano. li. vii. capitulo. xxv. **B**.
 pseudo christi z pseudo prophete z pseudo
 apostoli e q̄bus p̄cesserūt. li. iiii. ca. xxi
 pudiciā suā vt seruaret̄ q̄tuor virgines
 due i flumiū/ due i mare se demergunt. li
 bro octauo capitulo xii **B**.
Quadrat⁹ vir doct⁹ z fidelis lib̄ū apolo
 geticū ana p̄ x̄pi religiōe hadriano obtulit
Reges p̄tiffices et p̄phete li. e. c. z.
 ap̄d hebreos v̄ngebantur. li. i. ca. i. **B**.
Reges dudū christi appellabātur. ibidē
Reuocatus nepotes iude z christi cōsan
 guineos perducit ad domicianū. li. iiii. c. xv
Reliquias iobannis baptiste athanasius
 sub cauato sacrariū panete paucis cōsciis
 diligenter inclusit. li. xi. ca. xxviii.
Romani post archelaū iudeoz imperiuz
 assumunt. li. i. ca. v. **B**
Romani cū iudeoz regnum tenerēt sacer
 dotalem vestē pontificibus nō p̄mittebāt
 sed eā clausam cōtinebant. li. i. ca. v. **B**
Romanoz vet⁹ erat decretū ne q̄s i deos
 referret nisi a senatu p̄batus. li. ii. cap. ii.
Romanorum senatus noluit christū i nu
 merū deoz referre. li. ii. cap. ii.
Roma babilonis noie designat in prima
 petri. ep̄stola. li. ii. cap. xv

Tabula

Romanorum episcoporum usque ad sotere qui ab apostolis duodecim fuit successio li. v. c. vi
Rodo ecclesiam scriptis et disputationibus iuuit. li. v. ca. xii.

Rodo appellem hereticum disputando conuincit. ibidem.

Rodus presbiter duos postremos libros hystorie eusebii prioribus addidit in prologo rufini et li. ix. in calce. lib.

Rufinus presbiter mandati cremano episcopo hystoriae ecclesiasticae de greco in latinum in prolo. rufini

Rufus iudee pro romano imperatore presidens insolentiam iudeorum armis comprimere. li. x. ca. v.

Rufinus hystorie huius interpretes didimus vidit et audiuit. li. xi. ca. vii.

Sacerdotium romana potestate nunc huius nunc illis nulla vite aut generis habita ratione committebatur. li. i. ca. xi. A.

Sacerdotium annuis successionibus mutabatur. li. i. ca. xii. A.

Sacerdotes qui a predicatione christi usque ad eius mortem in iudea fuerunt. li. i. ca. xii. A.

Samaritani symonis magi artibus instituti ecclesiam clauis ingrediētes baptismum furant. li. ii. ca. i. B.

Samaritani symonem magum tanquam summum deum colebant. li. ii. ca. xiii. A. et B.

Samaritani honores diuinos symonis selene meretrici deferunt. li. ii. ca. xiiii. C.

Sanctitas iacobi minoris refertur. li. ii. ca. xviii. A. et B.

Saducei in iudiciis crudeliores ceteris iudeis erant. li. ii. ca. xviii. C.

Saturninus vir dyabolicus menandrum virum magicum imitatur. li. iiii. ca. vi.

Sapientie libri salomonis esse dixerunt egesippus hireneus et omnes antiquorum choros. li. iiii. c.

Sapientia salomonis liber autenticius. libro. iiii. capitulo. xviii.

Sanctus dyaconus viennensis inaudita et vir credibilia penarum genera postulatissime sustinet. libro. v. cap. i. C.

Sanctus in tormentis ridens nec domum nec patriam nec nomen dignum tortoribus exprimere. libro. v. ca. i. C.

Sanctus quis et unde esset in tormentis sepius interrogatus nichil aliud respondet.

quod christianus sum. li. v. cap. f.

Sanctus dum torquetur quis a unde esset rogatus dicit aliud omnino nichil quod christianus sum. libro. v. cap. i. C.

Sabellii heresis oritur apud tholomaidam temporibus galli. li. vii. cap. iiii. et v.

Sabellii heresis quae fuerit. li. vii. ca. iiii. et v.

Sacerdotes constantinus longe sibi preferrebat. libro. ix. cap. x. C.

Salustius iuliani prefectus in causa fuit quo minus iulianus in christianos desuadet. libro. x. capitulo. xxxvi.

Saturini sacerdos omnibus dolis et fraudibus eius reuelatis ad tormenta. deducitur. libro. xi. cap. xxv.

Sacerdotum maxime ad decipiendos populos fraudes. li. xi. cap. xxv.

Sacerdos saturni quibus dolis matronarum commaculauit castitatem. li. xi. ca. xxv.

Saturni sacerdos miris dolis et fraudibus velut id poscente numine omnibus fere matronarum castitatem commaculat. li. xi. ca. xxv.

Scripturas sacras in medijs plateis de mandato diocletiani exuri vidit eusebius. libro. viii. capitulo. i.

Septuaginta discipulorum duorum discipulorum nomina usque inueniuntur. li. i. ca. xiiii. B.

Seianus magne apud tiberium potestatis vniuersam iudeorum gentem interimere conatur. libro. ii. capitulo. vi. A.

Selene meretrix symonis magi conatus et errores adiuuat. li. ii. ca. xiiii. A. et B.

Selene meretrix velut prius mens consecratur. et adoratur. li. ii. capitulo. xiiii. A. et B.

Seditio paschali solennitate ierosolimis excitata multa milia iudeorum interfecit. libro. ii. cap. xix.

Seditio maria in iudeos testimonio iosephi refertur. li. ii. cap. xx.

Sepulchra duo sunt ephesi quorum vtrumque iohannis appellatur. li. iiii. xxxi. A.

Seueriani taciiani et eucratite idem heretici in quibus errabant. li. iiii. ca. xxvi. B.

Servi christianorum metu tormentorum in christianos quod federa et nefanda mendacia confingunt. libro. v. capitulo. i. C.

Septuaginta interpretes ab inuicem separati eisdem scripturis et verbis ab initio usque ad finem

Tabula

litteras sacras interpretamur. li. v. ca. viii. b
 Severo xvii annis impat li. vi. ca. v.
 Severo succedit athonin⁹ fili⁹. ibidē
 Severo succedit ptinaci. li. v. ca. xxvi
 Severo imperate multi illustres viri cla-
 ruerunt. li. v. cap. xxvi. et. xxvii.
 Severus persecutioez excitat i ecclias. libro
 vi. cap. i. A.
 Septuaginta interpretu edicio oia p̄tinet q̄
 de scriptura sacra reputada sūt. li. vi. c. xxi
 Septuaginta interpretu edicio apostolica
 auctoritate confirmata est. li. vi. ca. xxi
 Septuaginta interpretu edicio nra ē. li. vi. c. xxi
 Serapion aliquā a fide laps⁹ morti prim⁹
 spū pphetico occulta cognoscit. li. vi. c. xxxiii
 Serapione morti proximo et eucaristiam
 petenti quia presbiter venire non potuit.
 puero panem eucaristie dedit. li. vi. ca. xxxiii.
 Serapioni morti proximo puer panem euca-
 ristie tradit. li. vi. ca. xxxiii.
 Serapionis aliquā a fide lapsi historia me-
 moratu dignissima. li. vi. ca. xxxiii.
 Sepulture madata christianoz corpora
 effodiūt carnifices dyocletiani z i mari p-
 ilciunt. li. viii. ca. vi. B.
 Seditio maria int paganos z christianos
 apud alexandriā oritur li. xi. ca. xxi.
 Serapis simulachru nimis vastu apd ale-
 xandriā sumo in honore a paganis habe-
 tur. libro. xi. capitulo. xxi.
 Serapis simulachrum si quis contigisset
 dicebant pagam terram illico debiscere
 celūqz repeterunt. li. xi. ca. xxi.
 Serapis simulachru quidā miles christia-
 nus arrepta bipene vt lignū aridū facile
 secat z membrati diuisū cōspectu toti⁹ po-
 puli exuritur. li. xi. ca. xxi.
 Serapis tēplū dolis ad fallēdos populos
 callidissime miroqz ingenio ppositis ple-
 nū. libro. xi. ca. xxi
 Serapis everso simulachro nusqz apd
 alexandriā crucis dnice signū in postibus
 parietibz z vestibulis depingit. li. xi. ca. xxi
 Symon magus celebris fame apd sama-
 ritanos habetur. li. ii. capitulo. i. B.
 Symon magus a philippo dyacono supe-
 rat. libro. ii. ca. i. B

Symon magus credere se simulat z bap-
 tizatur. libro. ii. ca. i. B.
 Symon magus petri industria cōprehē-
 sus meritas penas exsoluit. li. ii. ca. i. B.
 Symon mag⁹ plurimos urbis rome
 ues seduxit. libro. ii. ca. xiii. A. z. B.
 Symon magus de⁹ rome decretus ē
 tue honore donatus. li. ii. ca. xiii. A.
 Symon magus tanq̄ sumus deus a sa-
 maritanis adorat. li. ii. ca. xiii. A. z. B.
 Symon magus fuit caput z origo oīum
 heresuz li. ii. capitulo. xiii. B.
 Symon magus primū i iudea a petro cō-
 futatus romā venit. li. ii. ca. xiii. C.
 Symeon filius cleophe secūd⁹ epus iero-
 solimitanus cōsobrinus christi. li. iii. ca. ix.
 Symeon centū xx. annoz sener cōstātissi-
 me crucis suppliciu ptulit miratibus oib⁹
 qui aderant. libro. iii. ca. xvi. A.
 Symeonē cleophe filiū apli z discipli fa-
 cto cōcilio q̄ iacobo in cede ierosolimitana
 succederet eligerunt. libro. iii. ca. ix
 Symoni mago menander succedit. libro
 tertio. capitulo. vicesimo.
 Symeon cleophe filius ab oibus in epm
 eligit q̄a esset sobrin⁹ xpi. li. iii. ca. xxi.
 Symachus sacrarū litteraz interpres he-
 reticus fuit. li. vi. cap. xiii.
 Simplicitas sacra argutias et loquacita-
 tem acutissimi dyalectici vincit z superat.
 libro. x. cap. iii.
 Sofronia romana matrona vidēs viruz
 suū maritio de stupro eā appellati p̄tēre
 pect⁹ suū gladio trāsuerberat. li. 8. c. xvi. b.
 Sofronie roma matrone mira p sua con-
 seruanda pudicitia fortitudo. ibidem
 Spiridion etiam in episcopatu pastor oīz
 permanet. li. x. cap. v. A
 Spiridionis acta preclara. ibidem
 Spiridion furibus q̄ vincti dei virtute to-
 ta nocte manserāt solo suo verbo solutis
 arietē donat. li. x. cap. v. A.
 Spiridion filiaz e sepulchro vocat que ei
 depositum indicat. li. x. cap. v. A
 Stephanus primus dyaconus et primus
 post christi mortē lapidatus. li. ii. cap. i. A.

Tabuia

Tacianus iustini auditor auctor fuit here-
sis eucratitarū. li. iiii. cap. xxvi. A. z. B

Tacianus pari lege nuptias z fornicatio-
nem dānat. li. iiii. cap. xxvi. B.

Tacian⁹ isinitū librorū numerū reliq̄t. ibidē
Tacianus librorū aduersus gentes per uti
descripsit. ibidem.

Tacianus salutē adē i dubium reuocat.
libro quarto. capitulo. xxvi. A.

Testimoniū admirabile iosephi de chri-
sto. li. i. capitulo. xiiii. A.

Tertulian⁹ institutionū romanorū pitissi-
mus hec de christo scribit. li. ii. cap. ii.

Testes falsi dignā a deo periuri sui susci-
piunt plitionem. libro. vi. capitulo. vi

Thadeus vnus de. lxxii. discipulis fuit. li.
bro primo. capitulo. xiiii. B.

Thadeus post christi ascensioez missus a
thoma venit ad abagay regē. li. i. ca. xvii.
B. et li. ii. ca. i. B

Thadei et abagari collocutio. li. i. c. xvii. b

Thadeus i positioe manus abagaruz cu-
rat a morbo per naturā insanabili. libro. i.
capitulo. xvii. B. et libro. ii. capitulo. i. B.

Thadeus abdon podagra laborantez sa-
nat. ibidem.

Thade⁹ i ciuitate edissenā h̄gregatis ciuib⁹
iubēte abagaro xpi fidē pdicat. li. i. c. xvii. c

Thadeus ciuitatē edissenorū christo fideli
credulitate sociat. li. ii. cap. i. A

Thomas post christi ascensioe thadeum
ad abagay mittit. li. i. ca. xv. z. xvii. B

Thomas et iudas idem. li. i. cap. xvii. A

Theodas magus prophetam se esse dice-
bat. lib. o. ii. capitulo. xi.

Theodas dicebat. posse verbi sui precepto
iordanis fluēta dirimere. li. ii. cap. xi.

Theodas vir seditiosus persuadet populi
multitudinē sublati propriis facultatib⁹
vrbe excedere. libro. ii. capitulo. xi.

Theode sedicio fadi cura dirimit. ibidem

Theode caput desertum ierosolymā de-
portatur. libro. ii. capitulo. xi.

Thomas i diuisione apostolorū parthos
sortitur. li. iiii. cap. i. et. li. x. cap. x

Theodot⁹ coriari⁹ prim⁹ rome dicere au-
tē puz hoiez fuisse christū. li. v. c. xxvii. B

Theodotū coriariū victor excommunicauit
libro. v. capitulo. xxvii. B

Theodot⁹ arte medic⁹ epus laodicēsis i oī
optima istitutōe p̄cipu⁹ claret. li. vii. ca. vi.

Theotegnus simulachrū ita artib⁹ magi-
cis cōpaginat vt oculos intuetiū fallat et
responsa reddat. li. ix. ca. x. A. et ca. v

Theodoruz adolescēs sub iuliano torque-
tur. li. x. cap. xxxvi.

Theodoro cū torqueret astabat iuuenis q̄
sibi sudores lintheo extergeret z aquaz fre-
quenter infūderet. li. x. ca. xxxvi.

Theodosi⁹ a graciano i cōsortē regni acer-
sit⁹ oriētis ptes admistrādas suscepit. li. xi

Theodosius palētiniano fidē (ca. xiiii
christi restituit et regnū. li. xi. cap. xvii.

Theodosius ap̄d thessalonicā populū do-
lose ad ludos vocatū passiz obrūcari qui
cūqz occurrisset gladio iubet. li. xi. ca. xviii.

Theodosius a sacerdotibus italie de pctō
suo redargutus humiliē agnoscit delictuz
culpāqz cū lachrimis pfessus publicā peni-
tēciāz i cōspectu totius ecclie deposita res-
gali purpura patiēter exegit. li. xi. ca. xviii

Theodosi⁹ legē sanxit vt sentēcie p̄cipū
sup aiaduersione late i diē tricesimū ab
executoribus differrentur. li. xi. cap. xviii.

Theodosi⁹ faciles et p̄clari mores. li. xi. c. xix

Theodosius rez ecclesiasticam et christia-
nam religionē in orientis ptibus mirifice
iuuat et auget. ibidem

Theodosius intantū deo carus fuit vt iobā
nē monachū spū p̄betico repleuerit cui⁹
respōsis agnosceret pacē retinere aut bel-
lū gerere prestaret. ibidem.

Theodosi⁹ ad pliscēdā palētiniani mor-
tē cōtra eugenin tyrannū processurus ora-
tionibus ieiuniis et cili cio q̄ gladiis plus
se munit z armat. li. xi. ca. xxiii

Theodosi⁹ summa religio. li. xi. cap. xxiii

Theodosius p̄ eugenin p̄cessurante mar-
tyrū z ap̄loz thecas iacebat cili cio prostra-
tus. ibidem

Theodosius in ip̄o belli cōflictu vt cōuer-
sas suoz acies videt p̄iectis armis p̄strat⁹
in cōspectu dei ad orationuz recurrit auxi-
lia z exauditur. li. xi. ca. xxiii.

Tabula

Theodosii p̄ce sua p̄herēs et ortus p̄t̄
tela paganorū in ip̄os retorq̄t. li. xi. c. xxxii
Theodosius archadio z honorio filiis illi
orientē huic occidentē administrādū tra-
dit. li. xi. ca. xl.

Theodosius republica bene cōposita par-
tito i filios ip̄to plen⁹ dīez morit̄. li. xi. c. xl

Theodosi⁹. xvii. annis feliciter impat. id̄.

Tiberius christū sua p̄sentia et auctori-
tate in deos refert. li. ii. ca. ii.

Tiberius accusatoribus christianorū pe-
nac cōminatur. li. ii. ca. ii.

Tiberio impante euuangelii sermo vsqz
quaqz parrit. li. ii. ca. iii. A.

Tiberius. xvii. imperii sui anno moritur
libro. ii. ca. iiii.

Tiberio succedit gaius. ibidē.

Titus ierosolimaz obsidens totus stupet
horrescit et miratur. vidēs tantā cadaue-
ruz multitudinē de muro in vallos p̄cipi-
fatam. li. iii. ca. iiii.

Titus manu pp̄ria scripsit libros iosephi
ab omnibus legi debere. li. iii. ca. viii.

Titus duobus annis et duobus mēlibus
imperat. li. iii. ca. xi.

Tito succedit domitian⁹ frater. ibidē.

Valerius gratus annā e sacerdotio det-
bat. z ismaclū sufficit cui eleazarū et huic
symonē cui iosephum qui et caphbas sub-
rogat. li. i. ca. xii. A.

Valentin⁹ heresis valentiniane auctor ro-
maz venit sub bigino. li. iiii. ca. ix. z. x. A.

Valerian⁹ succedit gallo. li. vii. ca. ix.

Valerianus initio impiū hūanissimus fu-
it in christianos. li. vii. ca. ix.

Valerianus a p̄ceptore suo pessimo deprā-
uat⁹ christianos dure p̄seq̄tur. li. vii. ca. ix.

Valerianus magicis artib⁹ opam dat. id̄.

Valerianus vt ritus magicos p̄ficiat. hor-
renda perpetrat. li. vii. ca. ix.

Valerianus a barbaris captus z lūib⁹ or-
batus filios suos reliq̄t successores. ibidez

Valeriani p̄secutio apud cesareā palestie
libro septimo. ca. xi. z. xii.

Valentinian⁹ succedit iouinian⁹. li. xi. c. ii.

Valentinianus a iuliano pro fide christi

de militia puls⁹ tandē recipit impiū. ibidē
Valentinian⁹ in consortiū regni assumit
fratrem valentem. ibidem.

Valens i consortiū regnia fr̄e valētinian⁹
assūpt⁹ oriētales p̄tes gubernat. li. xi. c.

Valens fauendo hereticis christianos du-
re persequitur. li. xi. ca. ii.

Valēs nichil audet i athanasii trist-
mittere. libro. xi. ca. ii.

Valentinianus audiēs populos pro ep̄o
eligendo dissidēs subito vna voce in an-
brosiū p̄fectū cōsentire populi desiderii
omni maturitate iubet impleri. li. xi. ca. xi.

Valentinianus sarmatico bello ad quod
de galliis p̄perauerat vix dū inchoato ap̄
illiricū moritur. li. xi. ca. xii.

Valentiniano succedūt gratian⁹ z valē ti-
nianus admodū paruulus eius filii. idem

Valentinianus valētiniani filius admo-
dū paruul⁹ imperiali purpura induit̄. idē.

Valens gottbis euz vrgentibus in predio
quo ex bello trepidus cōsugerat impietatis
sue penas igni exustus dedit. li. xi. ca. xiii.

Valens cū fratre primo post cū fratris fili-
is quatuordecim pariter ānis impat. ibidē

Valēti in oriētis partibus gratianus ne-
pos succedit. li. xi. ca. xiii.

Valentinianus secūdus dolis iustine ma-
tris seductus ecclesie fores armis cōfringi
ambrosiūqz in exiliū tendi iubet. li. xi. c. xv

Valentiniani armis maximi tyrāni terri-
tus in fugā vertit̄ et exiliū. li. xi. ca. xvi.

Valentiniano theodosius fidem restituit
et regnū. li. xi. ca. xvii.

Valentinianus secundus laqueo vitā sibi
adimit. li. xi. ca. xxxi.

Valentiniano secūdo substituitur eugeni-
us tyrannus. li. xi. ca. xxxii.

Vexatio p̄bet itellectū herodi. li. li. c. x. B.

Vespasianus galbe et othoni succedit. li-
bro tercio. ca. iiii. A.

Vespasianus iudeā oppugnans ab exer-
citu ip̄eratoz efficitur et romam venit. id̄.

Vespasian⁹ ad impiū recēter assūpt⁹ reli-
cta iudea tito filio curā belli derelinq̄t. idē

Vespasian⁹ diligent̄ inq̄rit si aliq̄ de fa-
milia dauid sup̄stet. li. iiii. ca. x.

Tabula

Vespasianus x. annis imperat. li. llii. ca. x.

Vespasiano titus filius succedit. ibidem

Vespasianus nichil iniurie christianis in
lit. libro. iiii. capitulo xii.

ratio p̄bet intellectū maximino libro.
cauo. capitulo. ultimo. z li. ix. ca. x. A.

leteris testamēti libri q̄ hērent ī auctori
er melstone recitatur. li. iiii. ca. xlii. C.

Vectius paganus p̄batissim⁹ adolescens
sua magnanimitate multos ex nr̄is aiat
libro. v. capitulo. i. B.

Viduitatis gr̄a ordinatur dyaconi libro. ii.
capitulo. primo. A.

Vinēdi ritus et ordo primorū credētiuz in
eappto libro. ii. capitulo. xvii. A. et B.

Victor ep̄s roman⁹ totius asie z vicina-
rū prouinciarū ecclesias q̄ ī obseruatione pas-
che occidētalib⁹ ecclesiis nō cōuenierit excō-
municat. libro. v. capitulo. xlii. A.

Victor q̄ ecclesias asianas que sibi ī obser-
uatione pasche nō cōueniebāt. excōmuni-
cauerat a ceteris coep̄s redarguitur. libro
quinto. cap. xlii. A.

vitula aris assistēs ne imolaretur enixa ē
agnā. libro. iiii. capitulo. vi

Vienna z lugdunū nobilissime vr̄bes gal-
liarum libro. v. capitulo. i. A.

Victor theodotū coriariū excōmunicat q̄
prius rome dicere aus⁹ sit christuz purum
homine fuisse. libro. v. cap. xlvii. B.

Virgines due ne a paganis sua p̄stituas
pudicitia matris sequētes exēplū monita
apud anthociā se in flumen demergūt. li.
octauo. capitulo. xii. B.

Ultio dignadei multiplex ī iudeos p̄pter
scelera gentis in christū patrata. li. ii. c. vi.

Ultio diuina in testes falsos. li. vi. ca. vi.

Ultio digna dei ī maximinū. li. viii. ca. vi.

Ungebātur apud hebreos reges p̄tiffices
et prophete. libro. i. capitulo. i. B.

Ursinus dyaconus roman⁹ p̄ viz z seditio-
nē v̄bis ep̄m se fieri extorquet cū damasi⁹
surre liberio succederet. li. xi. ca. ix.

Theobites q̄ repulsus nō meruit ep̄a-
tū ecclesiam conturbat li. iiii. cap. xxi.

Theophilus ep̄s antiochen⁹ scriptis ec-
clesiam iuuat. libro. iiii. cap. xlii.

Tomēta erubescenda indigna etiaz que
scribant pagani christianis feminis inge-
runt. libro. vii. cap. xlii.

Traianus succedit nerue. li. iiii. ca. xvi.

Traianus terciā in christianos p̄secutio-
nem excitat. libro. iiii. ca. xxvi. A. z B. ī fine

Traiani p̄secutio scribente ad eū p̄ christia-
nis primo secūdo ex p̄te sedat. li. iiii. ca. xxvi

Traian⁹ luco q̄eto mādat delere mesopo-
tamiāz fundat⁹ q̄ iudei ī eū rebellassēt. li.
quarto. capitulo. ii.

Traianus. xx. annis sex mēribus min⁹ im-
perat libro. iiii. cap. iiii.

Traiano succedit hadrianus. li. iiii. ca. iiii

Czepherin⁹ succedit victori ī sede romana
li. quinto. capitulo. xvii. B.

zepherini temporibus natalis p̄mū diu-
nis visionib⁹ vt ab heresi resipisceret amō-
ritus demū ab angelis dure castigat⁹ pec-
catū suū multa cū lamētatione deplorat
libro. v. capitulo. ultimo. A.

Psidonus apud alexandriā sub decio pa-
titur libro. vi. cap. xxx. C.

pdrie ī egypto fictiles fuerūt v̄ndiqz minu-
lis foramib⁹ is circundate quo defecatioz
aqua reddatur et purior. li. xi. ca. xxvi.

pdriam egypti pro deo colūt. li. xi. ca. xxvi.

¶ Finis tabula.

¶ Publii fausti Andrelini foroluiensis re-
gii poete laureati ī eusebiū cesariēse a ma-
gistro goffredo bussardo eximio sacre pa-
gine doctore parisiensi sūma cum diligen-
tia castigatū.

¶ Carmen.

¶ Inclita si queris sanctorū gesta virorū
Omnia tam cultū scripta volumē habet.
Obsita q̄ fuerāt magnoqz opp̄ssaveterno
Bussardi pollic lima disertā mei
Bussardi eternos digni vixisse per annos
Quo reliqua e turpi vindicet acta situ
Et positū est cūctis certo caput ordie reb⁹
Ut facilis breuius semita pandat iter
Quid nō lōga dies mltis oblitterat ānis
Sed nihil est qd non sedula cura nouet.

